

ЗБОРНИК

ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА
О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ
ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

ТОМ

III

КЊИГА 1

ИЗДАЈЕ

ВОЈНО-ИСТОРИСКИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ АРМИЈЕ

ВОЈНОИСТОРИСКИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ АРМИЈЕ

ЗБОРНИК

ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА
О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ
ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

ИИОМ

КЊИГА 1

БОРБЕ У ЦРНОЈ ГОРИ 1941 ГОА.

БЕОГРАД
1950

О Д Р Е Д А К Ц И Ј Е

Трећи том „Зборника“ садржи документа партизанских јединица и штабова, документа партиских организација и народне власти, — која се односе на ослободилачку борбу црногорског народа у 1941 и првој половини 1942 године. Он ће изаћи у три књиге, јер технички разлози нијесу дозволили да се у једној књизи даде толико обимна грађа, иако читави тај временски размак претставља један одређени период борбе црногорског народа, те и документа из њега заједно претстављају једну заокружену цјелину. У овом тому се не штампају документа окупаторских и квислиншких команда и установа, затим неки мање значајни подаци којих има у необјављеним чланцима „Саопштења Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку“ — органа Главног штаба, „Народне борбе“ — органа ПК КПЈ за Црну Гору, Боку и Санџак и „Омладинског покрета“ — органа ПК СКОЈ-а. Такође се не објављују ни подаци које је доносила „Борба“ или „Билтен“, пошто су већ објављени у I тому Архива ЦК КПЈ и II тому „Зборника“.

Прва књига овог тома има крупних празнина. На првом мјесту у њој недостају документа из периода припреме устанка, а оскудна су и из првих мјесеци борби. Тако, на примјер, из периода припреме устанка објављује се само проглас ПК, којим се црногорски народ позива на оружану борбу, а од објављених докумената већи дио је из децембра, управо 52% цјелокупног броја. Сем тога, неравномјеран је однос докумената и по одредима, а још више по њиховим јединицама. Тако, на примјер, за три одреда — Зетски, Комски и Одред „Бијели Павле“ — или нема никаквог податка — као за Одред „Бијели Павле“, или пак нема ни једног важнијег документа — као, на примјер, за Комски одред, — док само са подручја Ловћенског одреда има преко 23% цјелокупног броја штампаних докумената.

Све ово потиче dobrим дијелом отуда што је Партија свој интензивни рад у периоду припреме оружане борбе, као и за ври-

јеме самог устанка, спроводила више преко партиских инструктора и делегата, него писменим путем, јер у таквим ситуацијама то је био и најсигурнији и најефикаснији начин рада. Поред овога, у току рата, а и после његовог завршетка уништена су многа наша документа, нарочито при повлачењу партизанских снага из Црне Горе 1942 године. Тада су четници пронашли архиву Зетског НОП одреда, из које су касније објављивали нека од тих докумената криеотворећи их, док су архиву Одреда „Бјели Павле“, која је била привремено сакривена у једном стогу листа, запалили Италијани у општој паљевини при потискивању партизанских снага.

Није сачувана ни архива Комског одреда. Она је била закопана, али услед дугог стајања у земљи, необезбијеђена од влаге, потпуно је пропала. Такође је уништен и најважнији дио архиве Главног штаба и Покрајинског комитета из 1941 и 1942 године. Један дио те архиве закопали су позадински радници, а други склонили у једну пећину. Онај први дио је пропао, док је други пронађен 1949 године у веома трошном стању.

Општа карактеристика за све преостале архиве из Црне Горе јесте да су по неколико пута закопаване, вађене, премјештене итд., и при томе сваки пут дјелимично уништаване — било као већ оштећене влагом, било због тога што појединци којима су биле повјерене на чување нијесу схватили њихов значај.

С обзиром на овакво стање ствари, разумљиво је због чега су настале ове празнине и несразмјерна заступљеност појединих партизанских јединица по броју докумената у овој првој књизи трећег тома, а то ће бити карактеристично и за следеће двије. Отуда овај наш том не може дати цјеловиту слику ширине и размаха Ослободилачког рата црногорског народа у 1941 и првој половини 1942 године, али ће ипак пружити веома значајну историску грађу из тога времена.

У погледу садржајне стране докумената и њиховог редиговања Редакција сматра за потребно да напомене следеће:

У неким документима ће се наићи на извјесна неправилна схватања најосновнијих питања наше борбе и револуције. Тако се Ослободилачки рат схвата као етапа антифашистичке револуције, партизански начин ратовања супротставља оружаном устанку, а коначно ослобођење — поновним општеномним устанком у којему ће се муњевито задати одлучујући ударац окупатору. Тих погрешних схватања има и по питању односа Партије и партизанских јединица, улоге и задатака народно-ослободилачких одбора и др. Но све ово с једне стране непобитно говори о тежини пута којим је ишао и развијао се наш Ослободилачки рат, говори о путу који није био ни лак, ни раније утрт, ни потпуно истовјетан у свим нашим покрајинама, а с друге стране — баш у свјетлости ових нових и компликова-

них услова може се сагледати неоцјењива историска улога друга Тита за историју наших народа (а и не само за њу), који је умно благовремено уочити и исправити сва та скретања. Друг Тито је још онда кристално јасно указивао на перспективу нашег Ослободилачког рата и специфични пут наше Народне револуције. У том погледу су писма друга Тита, објављена у овом, трећем тому „Зборника“, од неоцјењиве вриједности. Редакција на њих указује не само ради правилнијег и пунијег схватања борбе црногорског народа 1941 и 1942 године, него и ради правилнијих схватања читаве наше касније народне борбе и њеног пуног садржаја: ослободилачке борбе против окупатора и једновременог извођења револуције.

Испреплијетаност војних, политичких и партиских питања карактеристична је скоро за сваки докуменат. У почетку, а и за дужи каснији период нема утврђене терминологије и форме писања наредба и извјештаја, већ се у истом допису извјештава, савјетује, наређује, предлаже, моли, обавјештава и т. сл. Та страна чини да се извјестан број докумената тешко може сврстати по садржају у једну одређену категорију. Због тога се може десити да неки редакциски наслови неће свима читаоцима одговарати, но треба имати на уму да се документима прилазило са становишта војне историје и војне терминологије.

Приличан број докумената, управо 28% укупног броја у првој књизи, потичу од партиских организација. Ово је сасвим природно, јер је Партија организовала и руководила оружаном борбом. Но ипак је при томе Редакција водила рачуна да се одаберу документа, или из њих само они подаци који су војне или војно-политичке природе.

При редиговању докумената строго се придржавало критерија да се документима очува пуна аутентичност. Исправљане су само очигледне граматичке, језичне и словне омашке, — настале при писању докумената. Отуда ће се наићи на извјесне разлике — небитне са садржајне стране — код неких докумената у нашем издању и разним другим издањима гдје су редакције дозвољавале себи слободу вршења извјесних стилских или правописних исправки. Тако у нашем издању има и докумената писаних течним, јасним, управо извршним стилем, — јер су таква у оригиналу, али их има са дугим и тешким реченицама, не баш најписменије састављеним. Таква мјеста у документима требаће пажљиво читати да би се правилно разумјеле мисли. Но, с друге стране, баш ова документа су своје врсте одраз наше борбе. Њих су писали руководиоци израсли из широке народне масе кроз борбу и у борби против непријатеља, са мало, или, можда, и без икаквих школских квалификација. У таквим случајевима, као и још понегдје у оним документима гдје је Редакција сматрала за потребно, мјестимично су убациване поједине ријечи у

текст ради лакшег схватања правог смисла. Те надопуне текста стављене су у угласте заграде да би се тиме означило да тога у оригиналу нема.

С обзиром на то што је знатан број докумената сачуван у веома трошном стању, била је потребна крајња брижљивост и знатан напор да се репродукује што више текста на многим изблиједјелим или слабо очуваним мјестима. Било је случајева да се текст репродуковао тек на основу оригинала и његове копије, односно преписа, или пак на основу неколико примјерака истог документа — пронађених на различитим мјестима и са текстом на различитим мјестима оштећеним, односно очуваним. Све оно што се репродуковало тек на основу извјесног броја очуваних слова са разних примјерака такође је стављено у угласте заграде.

Најзад, Редакција сматра за потребно да нагласи да није риједак случај у овом тому да документа нијесу донесена у цјелини. Ово је чињено због тога што је Редакција сматрала извјесне дјелове текста мање важним за војну историју, или због тога што документа на појединим мјестима нијесу могла бити прочитана. У таквим случајевима недостајући дио текста означен је с три тачке. Све примједбе означене у тексту индексима дала је Редакција.

Задаћа црногорских комуниста јесу да мобилишу црногорски народ против италијанских окупатора, да воде борбу против покушаја успостављања некакве династије слободољубивом црногорском народу, да воде борбу против федералиста као агената италијанских империјалиста, да воде борбу против пљакчања сиромашног црногорског народа, а за предузимање најхитнијих мјера за обезбјеђење народа најнужнијим средствима за живот, за осигурање радних маса Црне Горе од пријетеће глади."

(Из закључака са Савјетовања Комунистичке партије Југославије од маја 1941 године — „ПРОЛЕТЕР", орган ЦК КПЈ, Бр. 3—4—5, Март-април-мај 1941 г.)

БОРБЕ У ЦРНОЈ ГОРИ 1941

БР. 1

ПРОГЛАС ПОКРАЈИНСКОГ КОМПТЕТА КПЈ ЗА ПРНУ ГОРУ,
БОКУ И САНЦАК ОД ЈУНА 1941 ГОД. ПОВОДОМ НАПАДА
ФАШИСТИЧКЕ ЊЕМАЧКЕ НА СОВЈЕТСКИ САВЕЗ

ЦРНОГОРСКОМ НАРОДУ, НАРОДУ БОКЕ И САНЦАКА

Двадесетдругог јуна извршен је од стране њемачких империјалиста мучки, дрски, злочиначки и ничим неизазвани напад на земљу социјализма, отаџбину међународног пролетаријата и узданицу евих поробљених и угњетених народа — на Совјетски Савез, који је од свог постанка био носилац борбе за трајан и чистан мир слободних и независних народа, који је уочи овог другог импер. рата Пактом о ненападању јасно изразио своју жељу да хоће да живи у миру са њемачким народом и који је својом политиком мира и строгом неутралношћу допринио све да народе Совјетског Савеза сачува од пожара импер. рата и ограничи његов обим.

Њемачким фашистичким разбојницима, који већ годинама држе у ропству свој властити народ и који су од Европе створили тамницу народа, прикључила се и фашистичка Италија, чувена у свијету по својим поразима које трпи на бојном пољу, а уз њих послушно каскају бјелофинска господа, мађарска аристократија, румунски бољари и сав остали фашистички шљам у свијету, који се попео на грбачу својих народа и издао њихове интересе.

Зашто је ова крвава фашистичка банда напала на Совјетски Савез?

Скоро ће двије године откако су империјалисти оба зараћена табора повели овај импер. рат за нову подјелу свијета. Милионске масе радног народа изведене су на крваву људску кланицу за интересе шачице капиталистичких грабежљиваца и стењу под терором рата и ратних посљедица у националном ропству, глади и немаштини, изложени најцрњем терору и пљачки од стране побјесњелих завојевача. Упоредо са оваквЦм положајем народних маса ратујућих, поробљених и колонијалних народа, нарасле су народне револуционарне снаге које се боре

против импер. рата — за мир без поробљавања и ратних отште-та, за националну независност, за социјализам. Из страха од тих револуционарних снага, које су сваким даном све више угро-жавале владавинске и империјалистичке позиције њемачких империјалиста и њихових слугу, као и из жеље да се дочепају огромних економских богатстава велике земље социјализма, ује-дињени фашисти Европе извршили су очајнички напад на Сов-јетски Савез, који је у миру изграђивао социјализам, оствару-јући благостање и срећан живот за све народе моћне социјали-стичке заједнице док се цио капиталистички свијет гуши у паклу импер. рата.

Црногорски народе, народе Боке и Санџака!

Ти добро знаш што значи и што је поробљеним народима донијела варварска фашистичка чизма. Ти то осјећаш кроз на-ционално ропство у које си без своје кривице допао, кроз увреде и понижења које ти италијанске прне фашистичке кошуље свакодневно наносе, кроз пљачку и терор које над тобом врше мрске окупаторске власти. Знај да је борба двјестамилионског совјетског народа за одбрану отаџбине од лудих фашистичких бандита истовремено и твоја борба за национално ослобођење испод италијанског фашистичког јарма.

Збиј, под руководством Комунистичке партије, која је је-дино била и остала вјерна народу, своје редове и оствари чвр-сто јединство у борби против окупатора и њихових слугу, за своје национално ослобођење! Не дозволи да твоје редове раз-бијају агенти њемачко-италијанског и енглеско-америчког им-перијализма! До националне слободе можеш доћи — удружен са свим поробљеним народима Југославије и Балкана — једино у савезу са великом, моћном и непобједивом земљом социјали-зма — Совјетским Савезом!

Радни народе Црне Горе, Боке и Санџака!

Тешке посљедице импер. рата: глад, беспослица, немашти-на, скупоћа, спекулација и насиље у првом реду погодиле су тебе. Борба коју данас води велика отаџбина радника и се-љака — Совјетски Савез — истовремено је и твоја борба за бољи, човјека достојни живот, за социјализам. Највећа гаран-ција за успјех те борбе су моћна и непобједива Црвена а р м и ј а и револуционарне снаге међународног прслетаријата и свих поробљених и утњетених народа. Због тога те позива Комунистичка партија — твоја Партија — да у свакодневним биткама челичиш борбени савез радника и сељака у борби за остварење совјетске власти и коначни обрачун са капитали-стичким системом, који у себи носи клице импер. ратова и свих зала која те гритискују.

4

Тешко последице им су ратништво, сиромаштво, уништење, оскудица, анкула
ја и касније у њиховом роду постојеће су тешке болести које кинеска војска неће ота-
бити, ратника и њиховог саврећеног саосећања и њиховог осећања за своју земљу,
пољског достигај и живот, за социјализам. Најтеже последице су уништење свих родо-
војних и народних илустрија и родова, који су и сада још постојеће своје со-
цијалистичког просветиштва и свих политичких и уметничких народа. Због тога је
позива Коммунистичка партија своје партизиона у социјалистичким борбама, својим
борбеним саваз ратницима и савазима у својим борбама са непријатељском војском и са
својим борбама са капиталистичким силама, који су своје носи кинеске империје. Ја-
ко и свих сила које то подржавају.

Дого империјалистички роби

[illegible]

Би још неспособни. Према армија, армија ратника и сав

Доде злочнички војачки балистички напади и збого случајно

Доде италијански фашистички окупатори и њихови слуге!

Живјела солидарност приговорског народа са осталим народима Ју борби за национално ослобођење!

Живно борбони савез ратника и солдака!

Жизјола совјетска власт!

Хријела Комунистичка партија Југославије!

Покрајински Комитет
Груписа за политичку и социјалну политику
(за Државу, Народ и Партију)

Доље империјалистички рат!
 Живио моћни Совјетски Савез, отаџбина међународног про-
 летаријата и узданица свих поробљених и угњетених народа!
 Живјела непобједива Црвена армија, армија радника и се-
 љака!
 Доље злочиначки њемачки фашистички нападачи и њи-
 хове слуге!
 Доље италијански фашистички окупатори и њихове слуге!
 Живјела солидарност црногорског народа са осталим на-
 родима Југославије у борби за национално ослобођење!
 Живио борбени савез радника и сељака!
 Живјела совјетска власт!
 Живјела Комунистичка партија Југославије!
 ... на, 1941 г.¹

ПОКРАЈИНСКИ КОМИТЕТ
 КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
 (ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК)

БР. 2

САОПШТЕЊЕ ПРИВРЕМЕНЕ ВРХОВНЕ КОМАНДЕ НАЦИО-
 НАЛНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ
 И САНЦАК ОД 20 ЈУЛА 1941 ГОД. О РЕЗУЛТАТИМА БОРБИ
 У ПРВИМ ДАНИМА УСТАНКА

ВРХОВНА КОМАНДА'
 НАЦИОНАЛНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ТРУПА
 У ЦРНОЈ ГОРИ, БОКИ И САНЦАКУ

САОПШТЕЊЕ БР. 1 ОД 20 ЈУЛА 1941 Г.

Акције започете испадима слабијих гермилских одреда³
 претвориле су се у општенародни устанак. У току седмоднев-

¹ На документу којим Редакција располаже није очуван пуни датум. Проглас је објављен крајем јуна 1941 године.

² Омашком је испуштена ријеч „Привремена“, јер скоро на свим каснијим документима до формирања Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку, војно руководство ослободилачкв. борбе у Црној Гори, Боки и Санцаку потписивало се са „Привремена врховна команда“. „Герилски одреди су били прве борбене групе које су у Црној Гори формирале од привремених група које су биле организоване још у периоду припреме устанка. Они су убрзо прерасли у устаничке чете и батаљоне, а касније (по спљшњаваљу устанка) у герилске чете. Тек октобра се ријечи „герилци“ и „герилски“ замјењују Наредбом Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку са ријечима „партизан“ и „партизански“ (види док. бр. 26).

них акција наше јединице су се из герилских одреда постепено на извјесним секторима претвориле у праву народну војску. Постигнути су огромни успјеси. Сви градови у Црној Гори су опсједнути. У нашим рукама се налазе: Спуж, Вирпазар, Колашин, Беране, Андријевица, Шавник и Шаховићи. Према непотпуним подацима заробљено је преко 3.000 талијанских војника и заплијењено много оружја и материјала. Уништено је и заплијењено више од 200 непријатељских камиона. Један непријатељски авион срушио се сам и изгорио у бјелопавл.¹ равници. На једном аеродрому² заплијењена су 4 авиона...

У правцу Херцеговине и Санџака наши јачи герилски одреди продирали су наилазећи на врло слаб отпор непријатеља. У правцу Подгорица—Дан. град³ непријатељ је подузимао само мале испаде. Пошто је пут Скадар—Подгорица у непријатељским рукама, непријатељ пребацује знатне снаге у правцу Ријека Црнојевића—Белведер и Кокоти—Метеризи, наилазећи свуда на огорчен отпор наших јединица.

Запажени су покушаји извјесних с непријатељем повезаних елемената да разбију јединство народа. Тако у ЈБешанској Нахији наше јединице нијесу могле да нанесу непријатељу бочни удар због дјеловања поменутих елемената међу становништвом ЈБешанске Нахије. На цијелој територији остварује се потпуно војно и политичко уједињење народа.

Непријатељска авијација врши стална извиђања. У току задња 3 дана непријатељ је слабијим снагама бомбардовао сектор око Цетиња. У своме немоћном бијесу фашистички разбојници су бомбардовали артиљеријом евакуисана села као Веље Брдо и Рогаме, којом приликом је убијено неколико старца и старица. У градовима које држи непријатељ побјесњели фашистички пси врше пљачке, убиства и насиља над ненаоружаним становништвом. У току свих ових акција наши одреди су претрпјели жртве само у неколико мртвих и рањених. На сектору Цетиње, гдје непријатељ врши јак притисак, нијесу нам још познати неки губици. Ниједан наш борац није заробљен.

¹ бјелопавлићкој

² Аеродром је био на Сливљу код Никшића.

³ Данилов Град

БР. 3

САОПШТЕЊЕ МЈЕСНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕЗ ШАВНИЧКИ ОД ЈУЛА 1941 ГОД. О УСПОСТАВИ ВЛАСТИ ОРУЖАНОГ УСТАНКА НА ОСЛОБОЂЕНОЈ ТЕРИТОРИЈИ ШАВНИЧКОГ СРЕЗА¹

ЈУНАЧКИ НАРОДЕ СРЕЗА ШАВНИЧКОГ! ПРИЈАТЕЉИ СЛОБОДЕ, ДЕМОКРАТИЈЕ И ПРАВДЕ

Уједињени народ Среза шавничког у организованој борби под руководством Комунистичке партије извршио је у кратком времену своје историске задатке и показао се достојан своје славне прошлости. Ликвидирао је окупатора и сломио његову власт у овоме крају. У овој јуначкој борби за национално ослобођење било је жртава; два су **хероја** погинула², а неколико рањено. Наша борба доста доприноси општој борби и убрзава крај крвавој фашистичкој тиранији.

Да бисмо дошли до коначне побједе над окупаторима и њиховим агентима у читавој нашој земљи, да бисмо дали удио у ослободилачком рату који води Совјетски Савез и његови савезници Енглеска и Америка, морамо бити јединствени, дисциплиновани покуравајући се народној вољи, народним жељама и потребама, жртвујући све за националну част и слободу.

Због тога се образује у свима мјестима војна власт оружаног устанка, која се узима из наших јуначких одреда, чија је дужност:

1) да успостави потпуни ред и мир у свима мјестима Среза шавничког;

2) да крши све оно што би било на штету национално-ослободилачке борбе;

3) да помогне народним одборима у сузбијању скупове и шпекулације како би се омогућило снабдијевање наших одреда и исхрана сиромашних породица.

Живјела Ослободилачка борба!

Живјело јединство и слога читавог народа у борби против окупатора!

Живио Совјетски Савез и његови савезници Енглеска и Америка!

МЈЕСНО РУКОВОДСТВО КОМУНИСТИЧКЕ
ПАРТИЈЕ ЗА СРЕЗ ШАВНИЧКИ

¹ На прогласу којим Редакција располаже нема датума. Проглас је објављен око 20 јула 1941 године.

* У борби за ослобођење Шавника погинули су у јуришу Војин Мавловић, командир Душког герилског одреда и борац Ристо Томић.

БР. 4

УПУТСТВО ШТАБА ПРИВРЕМЕНЕ ВРХОВНЕ КОМАНДЕ НАЦИОНАЛНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК ОД 23 ЈУЛА 1941 ГОД. О ТАКТИЦИ НАЦИОНАЛНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ¹

О ТАКТИЦИ НАЦИОНАЛНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ

У нашој Национално-ослободилачкој војсци служе радници и сељаци који су раније били у југословенској војсци, али и приличан број је оних који не умију руковати оружјем, а раније нијесу били војници. Поред тога у нашој војсци служи и извјестан број активних и резервних официра југословенске војске.

Али кад би баш сви војници, командири и команданти Национално-ослободилачке војске били извјежбани и школовани војници који су учествовали у рату, треба знати да су сви они новајлије у данашњој борби, јер то није рат између двеју држава, за који су они школовани, него народни устанак против окупатора који има своје нарочите начине борбе. Ми ћемо ту одмах да кажемо да је баш „прости народ“ у овим нашим досадашњим борбама јасно показао да он сам најбоље разумеје како треба водити баш ту устаничку борбу.

Сви вароди Европе угњетени и поробљени од фашизма воде ту исту борбу. Наравно, нијесу свугдје прилике исте, нијесу свугдје исти услови народне борбе. Али под тим различитим условима побуњене народне масе чине све оно што се под тим условима учинити може: да дезорганизују непријатељску позадину, да разарају непријатељу саобраћај, да уништавају материјал, једном ријечју да створе неред у његовој позадини и да тиме пруже не само успјешну помоћ Совјетској црвеној војсци, која бије битку на фронтима, него да и сами стварно и снажно допринесу коначном поразу и слому мрског угњетача и непријатеља читавог човјечанства.

Наша народна војска, која се сама и, тако рећи, преконоћ створила, вођена од људи које је народ дао из своје сопствене средине, није многобројна, али она може да врши свој велики задатак ослобођења нашег народа од окупатора. Она је брзо и ослободила велики дио наше националне територије. Она је данас потпуно формирана и стоји у борби. Али како она није

¹ Докуменат је пронађен као копнја без датума. Упутила га је Привремена врховна команда националноослободилачке војске 23 јула 1941 год. свим војним јединицама на територији Црне Горе, Боке и Санцака. Примјерак којим Редакција располаже пронађен је у архиви Ловћенског одреда.

нека велика војска, она исто тако није ни скуп каквих четничких, малих герилских одреда. И зато што је то тако, као и зато што је она устаничка војска радног народа, она има много заједничког са Црвеном војском радника и сељака Совјетске Русије, те су многи принципи који сада важе у њој и за нас од највеће важности.

Ево како је Москва преко радија описала социјалистичку, дакле, народну, радничко-сељачку војну тактику која фашистичком нападачу доноси поразе:

„Добро се ушанчити и замаскирати на мјесту куда непријатељ мора проћи и уништити га; по могућности пробити му се иза леђа, па га и са те стране напасти и уништити га.

Нашим војсковођама људи нијесу средства да се немилосрдно бацају на касапницу (како то чине фашисти, који су непријатељи народу), већ су људи циљ који треба прије свега сачувати и непријатеља уништити. Отуд стални покрет, повлачење, наступања, напад с фронта и иза фронта са свију страна, тако да непријатељ не зна гдје смо ми, гдје је његов фронт.

Уништавати непријатеља уз најмање наше жртве, јер оно што је најдрагоцјеније — рекао је Стаљин — јесте свака кап крви црвеног војника, коме је лако бити херој, јер га Лењин научио да презире смрт и да не живи у уској својој кожи, већ у вољи и срећи читавог свог народа. Отуд тако мали број према великим њемачким жртвама, и толике хиљаде невјероватних наших хероја на фронтима за одбрану отаџбине, слободе поробљених народа и читавог човјечанства од крвожедног фашизма. Презирање смрти и воља за побједом овјенчавају правсм славом совјетске хероје, пред којима је совјетска земља покривена фашистичким љешинама. Херојство је масовно."

Све је ово што је ту речено од огромне важности и за нас. Терен Црне Горе ванредно је повољан за остварење горњих тактичких принципа. Ушанчити се и замаскирати на мјестима куда непријатељ мора проћи, и уништити га — то у пуној мјери важи и за нас, који располажемо кланцима и клисурама кроз чије узане пролазе непријатељ мора да прође ако хоће да иде напријед. То се може постићи са најмање жртава с наше стране, као и са најмањим утрошком муниције, која је нама драгоцјена, такорећи, драгоцјенија од живота, јер без ње нам ни живота нема, а свако њено лудо расипање јесте расипање наших живота и рад за непријатеља. У оним дјеловима наше територије које држе Талијани треба да њима иза леђа оперишу мањи храбри герилски одреди, који им уништавају путеве и материјал, а гдје има услова — да моћним препадима уништавају и веће јединице.

Исто као и у Црвеној војсци, и у нашој народној војсци људи нијесу средства која се бацају на кланицу без обзира на

жртве. Ми се боримо за људе, за народ, и зато чувамо људе, чувамо народ. Зато и за нас важи да будемо стално у покрету, да наступамо и да се повлачимо, да, гдје има услова, нападнемо и фронтално, а гдје је угодно да га нападнемо иза леђа, са свих страна.

И за нас важи у највећој мјери правило да уништите непријатеља уз најмање наше жртве, и за нас, малени народ Црне Горе, важи више него за који други народ да оно што је најдрагоцјеније јесте свака кап крви нашег војника. То не значи кукавички чувати живот, него људе, али људе који презиру смрт и имају вољу да побиједе.

Кад су се наши људи прије десетак дана дигли на оружје, имали су само пушке и мало скривених митраљеза. Сада имају много више митраљеза, пушкомитраљеза, па и топова отетих од непријатеља. Зато је заузимање извјесних градова, гдје је било тога оружја, било за нас од велике важности. Али најтежа, најопаснија тачка за нас јесте мала количина муниције којом наша војска располаже. Од слома Југославије, од тренутка кад је народ сакрио оружје, људи и дјеца стално су трошили муницију пуцајући у ваздух за лично задовољство. Та би муниција данас била огроман капитал за нашу војску, али тај је капитал лудачки и злочиначки бачен у вјетар. Али и данас има још неразумног трошења муниције. Неразумно трошење муниције, макар и једног јединог пушчаног метка, данас је за нашу војску, за нашу народну борбу, највећи злочин. Ми располажемо са таквом малом количином муниције да за нас треба да важи као највеће правило то: да се метак испали само онда када је апсолутно потребно, и да по могућности сваки наш метак обори једног непријатеља. Зато сви наши војници, командири и команданти треба томе питању да посвете највећу пажњу. Сваки онај који лудо расипа муницију, који без потребе испали макар један једини метак, ради за непријатеља, јер он разоружава нашу војску. У нашој војсци расипање муниције највећи је злочин против народа, злочин раван издаји народа. То треба свако добро да запамти.

Војници Национално-ослободилачке војске, примите срцу и проучите горња начела и поступајте по њима, и ваша пobjеда биће тиме осигурана.

ИЗ ШТАВА
ПРИВРЕМЕНЕ ВРХОВНЕ КОМАНДЕ

БР. 5

НАРЕДБА ПРИБРЕМЕНЕ ВРХОВНЕ КОМАНДЕ НАЦИОНАЛНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК ОД 27 ЈУЛА 1941 ГОД. О СТВАРАЊУ ПРИЈЕКИХ > НАРОДНИХ СУДОВА

ПРИВРЕМЕНА
ВРХОВНА ВОЈНА КОМАНДА
НАЦИОНАЛНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ТРУПА
27 ЈУЛА 1941 ГОДИНЕ

НАРЕДБА СВИМ КОМАНДИРИМА И МЈЕСНИМ ВОЈНИМ КОМИТЕТИМА ¹

При сваком већем одреду (мјесној команди) нека се одмах створи **пријеки народни суд**. Овај суд ће изрицати само смртне пресуде над лицима која:

- 1) врше шпијунску службу у корист непријатеља;
- 2) покушавају да трупе демобилишу, деморалишу или отворе фронт непријатељу;
- 3) дигну оружје или агитују да се дигне оружје против Национално-ослоб. војске;
- 4) шпекулишу са намирницама.
- 5) Пријеки судови се образују и на територији коју непријатељ држи у својим рукама. Пошто на тој територији сву власт држе герилски одреди, то при њиховим батаљонским, односно мјесним командама формирати ове судове.

6) Командантима и члановима народних одбора судиће за иста дјела суд при Врховној команди.

Скреће се пажња свим командирима и борцима да шпијуни непријатеља, од раније познати по свом издајничком раду, покушавају да искористе племенске и вјерске разлике ради упропашћења опште националне ствари.

Народ је с војском. Читави крајеви се придружују нашој борби. Наша борба се шири као пожар!

Родољуби, уништите пету колону и побједа је на нашој страни!

ИЗ ШТАБА ВРХОВНЕ КОМАНДЕ

¹ Мјесни војни комитети формиран су у Црној Гори крајем маја и почетком јуна 1941 године при свим мјесним комитетима Партије. У мјесни војни комитет је улазио један члан мјесног комитета Партије са још 2—3 члана Партије са подручја комитета. Њихов је задатак био да изврше војне припреме устанра (прикупљање оружја, обуку у руковању оружјем, курсеве прве помоћи и др.) и да руководе првим акцијама. Касније, стварањем „герилских“ чета и батаљона, који су преузели све функције војних комитета, они су укинати.

БР. 6

ПОЗИВ ПРИВРЕМЕНЕ ВРХОВНЕ КОМАНДЕ НАЦИОНАЛНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК ОД 27 ЈУЛА 1941 ГОД. НА ОПШТЕНАРОДНУ БОРБУ ПРОТИВ ОКУПАТОРА И ЊЕГОВИХ ПОМАГАЧА

НАРОДУ ЦРНЕ ГОРЕ, САНЦАКА И БОКЕ

Браћо Црногорци,

Народни устанак у Црној Гори против фашистичког окупатора развија се и шири. За мало дана, и што је најглавније скоро без жртава, постигнути су велики успјеси. Тако је непријатељ у борбама у предјелу Подгорица—Никшић—Рудина¹ изгубио око 300 мртвих и 500 рањених, док смо ми изгубили свега 24 мртва и 19 рањених, а заробили смо око 2000 талијанских војника и уништили око 100 камиона, 40 мотоцикла, 1 тенк, 15 топова и 1 авион. Поред тога заплијенили смо велики ратни материјал: пушке, митраљезе, пушкомитраљезе, бацаче мина итд. Ниједан наш војник није допао непријатељског ропства.

Данас је скоро цијела територија сјеврне и сјеверозападне Црне Горе слободна од окупатора. На тој територији заробили смо око 950 војника и заплијенили знатан ратни материјал.

То је најбољи одговор свима оним малодушницима који су на почетку устанка мислили да се наш народ не може ухватити у коштац с једном великом државом. А ипак је наш борац, скоро голих руку, с најмање жртава задао непријатељу те снажне ударце и задаваће му и даље до коначног ослобођења. Ми смо тукли непријатеља и тамо гдје је он био многобројнији од нас и далеко боље наоружан од нас. Многи наши борци боре се данас оружјем и муницијом коју смо отели од непријатеља, па ћемо се и даље од њега наоружавати.

Најбољи доказ колико је непријатељ јако осјетио ударац који смо му задали јесте његова садашња тактика. Он више не баца на нас своје пукове и дивизије, него пали села у равницама, гдје је успио да задржи, и терорише становништво (масовно пребијање грађана у Подгорици, убијање старица и одвођење дјевојака у Црмници, стријељања итд). Али док на једној страни окупатор врши најгаднија звјерства тамо гдје нема отпора, дотле се на другој страни, гдје има отпора, служи гадним лукавством и интригама. Преко летака које баца из авиона, као и преко шпијуна и народних непријатеља, које је купио као своје слуге, непријатељ гшфи лажне гласове, на при-

¹ Бијеле Рудне

мјер — да су Нијемци ушли у Москву, док пак они на неколико стотина километара од Москве и Кијева трпе најтеже поразе у којима се њихова огромна снага брзо ломи и пропада. Он обећава нашем народу да му ништа неће бити ако не да отпор, а пријети уништењем ако му се одупре. Он чини све да преко људи који су му се предали постигне исти утисак, да с једне стране утиче лијепим али лажним обећањима, а с друге стране заплашивањем. Тако он хоће да хвата малодушнике и да поцијепа Црногорце, да изнутра разбије њихово јединство у борби. Нажалост, наш непријатељ нашао је помоћника код непоштених људи и кукавица, који служе његовим циљевима и који бушкарају против устанка, сијући у народу невјерицу у успјех и неповјерење према људима који воде устанак. Ти непријатељи народа служе се свакојаким лажима и клеветама и износе против устанка свемогуће разлоге. Неки то чине отворено, неки то замотавају у такве приповијетке, као на примјер да су и они за устанак, само налазе да је устанак отпочео сувише рано и зато чекају вријеме кад ће му се придружити. Али ми питамо: **Зар се један народ икада сувише рано ослободио?** Ти народни изроди служе непријатељу и у томе што раде на томе да нека племена задрже од борбе и да се тако посије раздор међу племенама. Поред тога окупатор гура против нас Арнауте и Турке¹, а унутрашњи непријатељи помажу га у томе изазивајући сукобе са Арнаутима и Турцима.

Други народни непријатељи кажу: Тај устанак води омладина, немамо повјерења у њу, нема ту официра итд. Устанак не води омладина него читави народ, а омладина је показала и на Скадру и сада да је спремна да гине за слободу свога народа, да трпи све муке не тражећи ни славу ни награду и пролијевајући своју крв за народну ствар. Људи из народа, међу које спада и велики број активних и резервних официра, показали су да умију водити војску. Народ је сам себи изабрао официре у које има повјерења. При томе скоро сви активни официри показали су да су у овој борби уз народ, и свесрдно се залажу за крајњу побједу.

Браћо Црногорци,

Никаква лукавства и подвале неће помоћи нашем непријатељу. Нико не може у нашем народу поколебати вјеру у побједу, нико не може да сломи његову вољу да побиједи у својој праведној ослободилачкој борби. Наш народ зна да је његова борба само дио оне ослободилачке борбе коју сви народи Европе воде за своје ослобођење испод фашистичког Јарма. Његова вјера у скору побједу братске Тусије не може се ничим поко-

¹ Мисли се на муслимане — фашисте.

лебати, као што се не може поколебати нл његова вјера у своју сопствену снагу.

Браћо Црногорци,

Не смијемо се зауставити на постигнутим успјесима, не смијемо сједјети скрштених руку на положајима, наша борба мора да буде стално жива и стално шира и жешћа. Зар ћете, Црногорци, допустити да се једна племена боре против непријатеља, а да друга преговарају с непријатељем, на што их гоне неке издајничке, петоколонашке „вође“? Зар ћете и ви Црногорци из срезова који су послали своје чете и батаљоне на фронт допустити да једни буду у борби за национално ослобођење, а други да сједе код куће? Не, ви то нећете дозволити. Зато тјерајте из своје средине све оне који вас задржавају од тога да се придружите својој браћи у борби. Тјерајте из своје средине петоколонашке издајнике и не заборавите да успјех устанка може бити осигуран само ако се зада смртни ударац не само окупатору него и шпијунима и непријатељским слугама, клеветницима и интригантима. Одлучна и оштра борба без поштеде против народних непријатеља неизоставни је дио наше борбе против окупатора и предуслов народне побједе. Ми смо преконоћ, готово из ничега створили наше водове, чете и батаљоне, нашу поносну Национално-ослободилачку војску. Она се већ показала достојним насљедником старог црногорског јунаштва. Па ипак има још много Црногораца који са својом пушком нијесу пошли у борбене редове. Зар ће Црногорци допустити да и даље потраје овакво стање? Зар је потребна принуда за мобилизацију, зар за мобилизацију свих обвезника није довољна њихова свијест о томе да се ради о посљедњој борби за слободу нашег народа, у којој свако треба да изврши своју патриотску дужност? Још има људи који имају оружје а да нијесу борци и који то оружје и муницију не стављају на расположење народној војсци. Па има чак људи који данас крију оружје. Наш је народ био сакрио оружје да би једнога дана окренуо пушку против окупатора и он је ето доживио тај час. То је било јуначки и народски. Али ко данас на ослобођеној територији сакрива оружје, тај није народни човјек, тај има зле намјере, тај је противник народне борбе, тај је пријатељ народног непријатеља а **непријатељ народа и народне слободе**. Против тих прикривача оружја поступиће се најстрожије путем **пријеког народног суда**, који ће их кажњавати смрћу као издајце.

Браћо Црногорци,

Непријатељ не сједи. Он се бори свима средствима. Не смијемо ни ми сједјети ни на фронту ни у позадини. И као што

на фронту чистимо земљу од окупатора, тако и у позадини морамо чистити нашу земљу од шпијуна и народних издајца.

Врховна команда данас је највиша војна и политичка власт у земљи. Она позива све војне обвезнике да се јаве својим војним комитетима и да пођу у своје јединице, које су све подређене заповијестима Врховне команде. Она позива све људе од 18 до 50 година да се смјеста јаве командама. Исто тако она позива све Црногорце који код куће држе оружје и немају борца за њега да то оружје одмах предаду командама. Она посљедњи пут опомише свакога ко сакрива оружје да ће га, у случају да му се оружје открије, стићи казна пријеког суда. Врховна команда позива сав народ да се бори против унутрашњег народног непријатеља, против оних који говоре против устанка, који задржавају батаљоне од поласка у борбу, који клеветају устанике, шире малодушност и дух капитулације пред непријатељем, јер су то они исти људи који су служили све противнародне режиме, и преко 20 година издавали народ.

Народе, у непоштедну борбу против шпијуна, издајника и капитуланата, против непријатељеве пете колоне!

Помажите прилозима у храни и новцу наше борце на фронту!

Све за наше борце, све за побједу!

Да живи Ослободилачка борба народа Црне Горе, Санџака и Боке!

Да живи наша дична Национално-ослободилачка војска!

Да живи братска словенска Совјетска Русија и њене демократске савезнице Енглеска и Америка!

27 јули 1941.

ВРХОВНА КОМАНДА НАЦИОНАЛНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ

БР. 7

ИЗВЈЕШТАЈ МЈЕСНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕЗ ЦЕТИЊСКИ
ОД ЈУЛА 1941 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА
ЦЕТИЊСКИ ОКРУГ О ПРИПРЕМАЊУ И ИЗВОЂЕЊУ ПАР-
ТИЗАНСКИХ АКЦИЈА¹

ДРУГАРСКОМ ОК — ЦЕТИЊЕ

Подносимо извјештај о раду партиске мјесне организације и мјесног руководства од почетка герилских акција до данас, о стању партиске организације и о положају Партије у односу према масама на нашем сектору.

У четвртак 10 јула послје подне на састанку бироа МК у присуству инструктора МК² друга Б. С.,³ друг Н. В.⁴ делегиран од ПК пренио је директиву за отпочињање герилских акција. Подвучено је да у овом моменту акције требају задржати карактер герилских борби, а касније акције ће прерасти у масовну борбу и напокон у оружани устанак. Према изнијетим директивама, са акцијама је требало отпочети одмах. Зато је на истом састанку одлучено да се наложи партиским јединицама и бироима општинских ћелија да са акцијама отпочну што прије, но не прије недјеље, 13 јула. Друг Н. В. изразио је могућност да ће акције „доље“ (разумјели смо према Подгорици) отпочети можда још у суботу 12 јула и савјетовао нам да пожуримо. Према овим директивама није требало рушити путеве и прекидати поштански и цивилни саобраћај. Послије овога састанка друг инструктор Б. С. отпутовао је. Другу политичком секретару дао је везу у Цеклину и наложио му да у понедјељак 14 јула оде тамо са извјештајем.

Путем курира и непосредним обиласком једног члана руководства, директиве су онако како је напријед изложено пренесене одмах на све партиске јединице у срезу и граду. У Цетињу је наложено свим компромитованим члановима Партије и симпатизерима да напусте Цетиње до суботе 12 јула увече и прикључе се одредима на селу. Некомпромитованима је нало-

¹ Редакција располаже копијом извјештаја који је на више мјеста оштећен. Иако на њему није очуван датум и потпис, из садржаја се види да је извјештај писао Мјесни комитет КПЈ за Срез цетињски крајем јула 1941 године.

² У оригиналу је омашком написано МК, а треба да стоји ПК.

³ Народни херој Бајо Секулић, инструктор Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору, Боку и Саицак при Округионом комитету за Цетињски округ. Погинуо је на Црквинама близу Колашина 1942 год. у борби против четника.

⁴ Нико Вучковић, тада члан Округионог комитета КПЈ за Цетињски округ.

жено да остану у граду ради успјешнијег извођења акција тамо и отуда када то буде требало. Наложено је, у вези с тим, да се пола бомби из партиског магацина¹ (око 25 ком.) остави за град. У суботу 12 јула од стране ОК допуњене су директиве које смо добили 10 јула. Сада је стајало да треба разрушити путеве који иду ка Цетињу, пресећи телефонске везе и спри-Зечити сваки саобраћај, па и цивилни, и по могућности задржати освојене позиције. Ова је директива писменим путем поново потврђена од стране ОК у недјељу 13 јула и пренесена као и ранија на партиске јединице.

Након преношења директива и давања веза, другови из МК су у суботу 12 јула око 7 сати увече напустили Цетиње и отишли у Боково, најближе село Цетињу. МК није успоставио претходно везе, нити пренио директиве за акције на бирое општинских хелија у Ријеци² и Љуботињу³, јер је уговорено са другом Б. С. да он то тамо учини, пошто ће се ОК налазити у Цеклину, па ће он то тамо учинити обзиром на теренску повезаност ове двије општине, на краткоћу времена којим смо још располагали до почетка акција и обзиром на могућну потребу заједничких акција одреда из ове двије општине. Ма да је Цеклин теренски био најпогодније мјесто за МК, и ма да смо тамо, имали радио-апарат и склоњен један дио технике, сматрали смо да је боље да МК оде у Општину соколску, гдје је партиска организација слабија, ради бољих веза са Цетињем и нарочито са Катунском Нахијом, које смо се плашили у будућим акцијама.⁴ Уз то ОК нам је био близу.

Датим директивама наложено је бироу општинске хелије у Општини његушкој да ликвидира војничку станицу на Ловћену и Његушима и упуту одреде ради акција на путу Цетиње—Котор и Цетиње—Иванова Корита, а општинском бироу Катунске Нахије да ликвидира војничку станицу у Чеву и пошаље два одреда, један на пут Цетиње—Котор, а други на пут Даниловград—Чево—Цетиње. Партиска јединица у Конаку⁵ да упуту свој одред на пут Цетиње — [Будва]. Једном одреду Општине соколске да поседне пут Ријека—Цетиње, а другом да

¹ У Црној Гори су сви мјесни комитети имали своје магацине, који су били добро сакривени и налазили се на више мјеста. У њима је прикупљано, чишћено, подмазивано и сређивано оружје и муниција за претстојећу борбу. Један такав магацин имао је Мјесни комитет КПЈ за Срез цетињски у самом Цетињу.

² Обично се у Црној Гори умјесто Ријека Црнојевића каже само Ријека.

³ На географској карти — Љуботин.

⁴ Маса у њој нијесу биле добро припремљене за борбу, а сепаратистичко вођство око Крста Поповића тада се резервисано држало у односу на борбу против окупатора.

• Конак је просторија на путу Цетиње — Будва и обухвата села Бјелоше, Очиниће и Угње.

направи план за акције извјесних ударних група у самом Цетињу . . .

Свуда сем у Општини његушкој борбе су већ идућег дана прешле карактер герилских акција и добиле масован карактер. У Општини његушкој једино није дошло до напада на војничку станицу на Његушима због слабости партиске организације, због утицаја црногорских сепаратиста и других колебљивих и нама непријатељских елемената. Утицај ових паралисао је наше акције тамо и идућих дана борбе. Овакви елементи су се осјећали и на другим странама, али су их борбене и политички здраве масе савладале под утицајем популарности национално-ослободилачке борбе и наше Партије, која их је од раније револуционисала и припремила за борбу. Чим се чуло за акције одреда који су раније формирани и први пошли у борбу, људи су са оружјем или без њега пристизали са свих страна, и скоро нема засеока из којег се људи нијесу латили оружја. Из тих разлога и због слабости партиске организације масе су уствари паралисале рад партиског актива. Приливом ових маса одреди какви су раније били формирани разбили су се, и није више могло бити ријечи о герилским акцијама мобилних и дисциплинованих одреда. Борба је мимо наше воље добијала фронтални карактер. Такво је стање настало у току прва три дана борбе, нарочито другог и трећег дана, 14 и 15 јула. Видјећи на положајима присуство тако безобличне и недисциплиноване масе, МК је дао директиву за поновно формирање одреда ту на терену и за појачан политички рад у одредима у смислу политичке линије Партије и партиских директива. Али рад је ишао споро и став герилских акција није могао да продре у масама. Људи су стално питали кад ће се прећи на непосредан напад на Цетиње, иначе им је борба изгледала бесциљна. Из тих разлога, затим под утицајем бомбардовања и паљења Рваша и Друшића, првих села у која је непријатељ ушао, борбени морал код људи је попустио. Под повољним условима отпочела је онда пропаганда кукавица и издајника и свих нама непријатељских елемената, које је у почетку било срамота да остану код куће. Код таквог моралног стања одреда на положајима дошао је у петак 18 јула око 7 сати послје подне један курир послат од одреда из Доњег Цеклина са извјештајем да иде пјешке од Подгорице једна велика колона италијанске војске и да постоји наређење да се ова колона не напада. Ова се вијест брзо проносила од одреда до одреда с десне стране пута Рваши—Ријека [Црнојевића]—Цетиње. Како је гдје стизала, одреди су се повлачили са положаја и разбијали се. Исто се десило и са одредима с друге стране пута, затим са одредима Цетиње—Будва и напослетку са одредима Цетиње—Котор. Првобитно смо мислили да ово није партиска директива и сва наша настојања

да задржимо на положајима и у борби одреде на линији Добрска Плоча—Цетиње—Кошарице, на сектору гдје смо се ми налазили, нијесу успјела. Тек након неколико дана смо сазнали да се ради о партиској директиви. 20 јула ујутро рано стигле су преко нас за ОК директиве ПК о претварању герилских акција у герилски рат. Те су директиве уручене другу Б. С. 24 јула, јер је ранија веза са ОК била због нове ситуације прекинута. У смислу ових директива на терену се већ није могло радити, управо наставити са акцијама. У Општини соколској, гдје се налазио МК, дали смо одмах већ 19 јула директиву за формирање одреда на новој основи, како је то захтијевала ситуација, у смислу како су то гласиле директиве које смо добили касније од ПК односно ОК, изузимајући заклетву одреда. Другим јединицама у срезу ове су директиве због слабих веза упућене писмима ... јула.

БР. 8

НАРЕДБА ПРИВРЕМЕНОГ ЦЕТИЊСКОГ ВОЈНОГ КОМИТЕТА ОД 9 АВГУСТА 1941 ГОД. ЗА ПОЈАЧАЊЕ ВОЈНИХ АКЦИЈА ПРОТИВ ОКУПАТОРА¹

ПРИВРЕМЕНИ
ЦЕТИЊСКИ ВОЈНИ КОМИТЕТ
9 АВГУСТА 1941 Г.

I

НАРЕДБА БР. 1

СВИМА КОМАНДИРИМА ЧЕТА

Врховна команда национално-ослободилачких трупа извјештава: „Наше трупе опколиле су Пљевља; на фронту према Рожају непријатељ је натјеран у бјекство. Герилске чете нападају непријатеља код Острога. На осталим дјеловима фронта релативно затишје.

Пошто национално - ослободилачке трупе на територији коју још држи непријатељ не воде скоро никакву борбу, оне тим отежавају положај наших трупа на ослобођеној територији, слабе морал бораца и дају могућности непријатељу да се прибере. Да би се све то избјегло и да би наша борба што прије

¹ Редакција није могла установити тачан датум формирања Привременог цетињског војног комитета.

добила најшири масовни карактер, то са акцијама на окупираној територији треба одмах отпочети".

У вези напријед изложеног ставља се најхитније у задатак командирима чета да испитају могућност за напад на непријатеља на свом подручју. Непријатеља нападати у вријеме и на мјесту које је најповољније (ноћу, рано изјутра, непријатељске страже, патроле и сл.).

Не чекати друго наређење, већ са акцијама одмах отпочети. По куририма шаљите извјештаје послје сваке акције. По неколико највјештијих бораца из чете одређивати за минирање путева, сјечење жица и сл.

Непријатељске шпијуне уништавати.

ГРИВРЕМЕНИ ВОЈНИ КОМИТЕТ

БР. 9

ПОЗИВ ЦЕТИЊСКОГ ВОЈНОГ КОМИТЕТА ОД 11 АВГУСТА 1941 ГОД. ЗА НАСТАВЉАЊЕ БОРБЕ ПРОТИВ ОКУПАТОРА И ДОМАЋИХ ИЗДАЈНИКА

НАРОДУ СРЕЗА ЦЕТИЊСКОГ

Драга браћо,

Историја нашег малог црногорског народа испуњена је вјековном борбом за националну част и слободу. Слава црногорског оружја пронијета је читавим свијетом и оно због чега нас цијени читав свијет, то је наше поштење и јунаштво и безгранична љубав према родној груди. Историја нашег народа прича о многим крвавим бојевима у којима су се о на[ма до са]да ломиле снаге разних нападача: Турака, Њемаца, Аустријанаца, Мацара [и др. Наши] херојски преци који су стварали историју оставили су нам у свети аманет да чувамо и бранимо од сваког оно што су нам они предали у нас[љедство]: славу, част и слободу Црне Горе. Али ето, браћо Црногорци, дрски фашистички разбојник усудио се да својом крвавом чизмом погази оно што нам је најсветије. Пошто су погазили слободу свога народа, затим абисинског, шпанског, албанског, грчког, крвожедни фашистички љешинари заграктали су и по нашим црногорским брдима. На Његошевом Ловћену, поносу Црне Горе, несметано шетају фашистички поробљивачи, а Вртијељка Баја Пивљанина осматрачница је црних кошуља! Царев Лаз, Круси, Чево и многе бојне пољане, на којима су се наши стари клали и крварили за сло-

боду и које су нам славу донијеле, понижене су данас од дрских поробљивача, али слободарски дух црногорског народа није сломљен, он живи и пуним жаром грије груди нашег покољења!

Црногорски народ дигао се на оружје и у тој борби он данас показује дивне примјере јунаштва, он показује читавом свијету да није зарђао бистри цефердар Вука Мандушића. У досадашњим борбама ми смо извојевали велике побједе. Од непријатеља је ослобођен добар дио наше националне територије — у КолашИну, Беранама, Андријевици, Шавнику и Мојковцу успостављена је народна власт. Национално-ослободилачке трупе постижу сваким даном нове успјехе.

У нашем срезу, браћо, после успјеха првих дана настао је предах у борби. То је непријатељ искористио захваљујући раду шпијуна и пете колоне, те данас у масама стријеља синове нашег народа, одводи у ропство старце, жене и дјецу, силује жене, паљи село по село. Непријатељски шпијуни, да би сломили нашу борбу, растрчали су се по селима, шире лажне вијести да би сломили морал код наших бораца. Они покушавају да нас међусобно заваде, они говоре да се предајемо и да дамо макар „једну трећину оружја“, па ћемо бити поштеђени од непријатеља. А шта се десило? Они који су се предавали, дијелом су стријељани а дијелом су одвођени у ропство, њихова села паљена а њихова имовина уништавана. Тако, браћо, постало је јасно сваком да онај који предаје оружје непријатељу сам сеон стап-ла ланце на руке.

Па чим да ми одговоримо на оваква звјерства непријатеља? Зар да мирно гледамо како нам села горе и како нам одводи наше мајке и нејач у Скадар и Тирану?¹ Зар да мирно слушамо фашистичке плотуне који решетају сваког дана груди наше браће? Зар да се оглушимо на врисак братске сирочади и да херојски поклич за слободу, који се вјековима проламао нашим горака, сада кукавички умукне? Зар да мирно гледамо борбу осталих Црногораца, а да јој се не придружимо?! Не, браћо, ми нијесмо никада били издајници народа, па нећемо ни сада.

Познато је да је најбоља одбрана — напад, зато ћемо нападати непријатеља и наносити му ударце гдје год се појави. Треба знати да за устанак нема више натраг и да је народу за његову кућу, жене, дјецу, једини спас сложено продужење устанка. Снаге крвожедног фашизма се ломе. На руском фронту снаге

¹ Италијански окупатор организовао је у Скадру и Тирани прве концентрационе логоре, у које је упућивао не само комунисте него и све учеснике у Јулском устанку и патриотски расположено становништво, без обзира на пол и узраст. Касније су организовани и други логори, као Клос и Каваја у Албанији, Бар, Мамула, Забјело и други у Црној Гори.

Њемачке се сламају, а слабост италијанске војске очигледна је. Случај два италијанска официра и једног војника,¹ који су ових дана стријељани на Цетињу, говори о расулу које се неће никаквим притиском фашизма обуздати. Поробљени народи свих земаља Европе воде оружану борбу за национално ослобођење. И код такве ситуације, кад већ видимо скори крај тлачењу фашистичких разбојника, налази се капитуланата и кукавица, издајника народне борбе и непријатељских шпијуна, који наговарају народ на капитулацију! Али та биједна шачица изрода неће избјећи скору народну казну.

Врховна команда национално-ослободилачких трупа формирала је **Војни комитет** који ће руководити ослободилачком борбом у нашем срезу и обавјештавати народ истинито о догађајима код нас и у свијету.

Да би се истријебили италијански шпијуни и паликуће као Јован Белов Вујовић, Ђоко Краљевић, Никола Драгојевић, Стево Перовић, браћа Дубовичани и др., који предводе италијанску војску да нам пали села и шпијају наше борце. **Формиран је при Војном комитету пријеки народни суд, који ће без милости стријељати све шпијуне и петоколоне, који воде борбу против националног ослобођења.**

Драга браћо, заборавимо на све оно што нас је раздвајало и пођимо заједно, братски, у борбу против заједничког непријатеља! Сви ви који волите свој народ, евоју Црну Гору, хватајте оружје и пођите мушки у свети бој за слободу! Јављајте се нашим војним јединицама и испуните своју националну дужност! **Пођите у напад, наше јуначке чете!**

Доље фашистички поробљивачи!

Доље потурице, паликуће и издајници црногорског народа!

Живјело братство и слога црногорског народа!

Живјела наша херојска национално-ослободилачка војска!

11 августа 1941 год.

ЦЕТИЊСКИ ВОЈНИ КОМИТЕТ

¹ Ови италијански официри и војник стријељани су због тога што су код њих пронађени леци и радио-вијести, које је италијанским војницима на италијанском језику упутио Покрајински комитет КПЈ за Црну Гору, Боку и Санцак.

**ИНСТРУКЦИЈА ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЦРНУ
ГОРУ, БОКУ И САНЦАК ОД АВГУСТА 1941 ГОД. О НЕПО-
СРЕДНИМ ЗАДАЦИМА ПАРТИСКИХ ОРГАНИЗАЦИЈА¹**

СВИМА ОК, МК И ПАРТИЈЦИМА

Драги другови,

У Црној Гори је отпочео оружани устанак, и њега је прихватила већина црногорског народа и он се све више шири. Наши су неодложни и хитни задаци у овој ситуацији:

1) Уложити све снаге да се појача морал и подигне на највећи степен борбености широких народних маса у овој националној ослободилачкој борби. Учинити све да се исправе одмах већ почињене грешке у вези с нашим директивама и да се поврати поново код народа раније борбено одушевљење. Никако се не смије пасти у очајање и издвајати од маса, јер масе треба чврсто и широко везати за нашу Партију. Маса ће само тако, ако ми будемо пошли тим путем, увидјети да смо ми комунисти заиста борци за њихову слободу и срећнији живот и да их не напуштамо у најодлучнијим часовима, већ се налазимо у првим борбеним редовима и на челу те борбе. Масама треба објаснити да заиста само бољшевици могу очувати присебност и исправити грешке, па поћи правим путем.

2) Формирана је Врховна комвнда, у којој се налази и лице за везу с народом.² Врховна команда претставља једину власт и њене наредбе треба дисциплиновано и енергично спроводити у живот. Једино тако ми ћемо успјети са започетим оружаним устанком.

3) Треба још одмах изабрати командире чета, батаљона итд., тј. за то постоје услови, а тако исто изабрати и лица за везу с народом. Водити рачуна о томе да тамо буду изабрани партијци и ближи симпатизери за командире и лица за везу с народом. Али могу бити и други елементи који хоће да поштено и дугљедно воде борбу на национално-ослободилачкој бази, а против фашизма. Очувати слогу и јединство и не дозволити да због избора командира и лица за везу с народом дође до цијепања народних снага. Тамо гдје није добро постављено са избором доброг командира настојати да му се додијели добро лице за везу с народом.

¹ Докуменат је пронађен као примјерак умножен на шапирографу. Тачан датум Редакција није могла установити, али се зна да је инструкција дата крајем августа 1941 године.

* Тако су тада у Црној Гори називани политички комесари.

4) Треба формирати одмах народне одборе по селима, општинама и градовима у заузетим¹ мјестима. Ови одбори ће одржавати ред у нашој позадини и омогућити исхрану нашим борцима и одредима. Они ће у позадини бити органи власти; због тога ће формирати милицију, у коју треба да уђу старији људи и првенствено комсомолци, који ће патролирати кроз мјеста и пазити на сумњива лица, која ће хапсити и приводити револуционарним судовима: У народне одборе "улазе они људи које народ изабере на сеоским састанцима, као и војници које изабере војници у војним јединицама. Из сеоских народних одбора стварају се општински одбори. Изабрани војник од своје војне јединице треба да у народном одбору присуствује састанцима кад није спријечен војним пословима. Народни одбор редовно (и без присуства војника) држи састанке и свршава послове. При избору у ове народне одборе водити рачуна о томе да се изабере они људи преко којих можемо обезбиједити спровођење партиске линије. И у овом случају то не смије бити разлог за разбијање народне слоге и јединства. Могу бирати и бити бирани сви грађани мушки и женски који су навршили 18 година живота, па навише.

5) Партиски рад треба појачати и прилагодити ситуацији на овај начин:

а) по четама треба створити партиске ћелије, а у одјељењима групе. Тамо гдје постоје батаљони створити батаљонске комитете. Батаљонски комитет ће вршити везу са МК. Састанци се врше повремено, када то не омета оружану борбу;

б) у позадини остаје иста организациона структура као досада. Биро ћелије и МК треба попунити најбољим партијцима који нијесу способни за борбу;

в) Ком.[унистичка] парт.[ија] постоји легално и треба одредити сједишта бироа, ћелија и МК;

г) број чланова Партије треба утростручити са најбољим борцима у овом рату и најпожртвованијим у позадини;

д) политички рад треба саобразити новоствореној ситуацији, тако да све треба усмјерити у правцу окупљања широких напредних маса за национално-ослободилачку борбу и побједу над мрским окупатором и његовог коначног чишћења са нашег земљишта. То говорити на ширим састанцима и конференцијама, а и зборовима. Не разбити јединство народа оштрим иступима у лијево на овим састанцима, јер ће се оштро поступити према свим [таквим] партијцима. Не заборавити ни остала политичка и партиска питања која ће се износити у личном контакту и на ужим састанцима гдје су услови за то. Треба учинити све да сви људи изузев омрзнутих шпијуна и слуту окупатора пођу са

¹ ослобођеним

нама руку под руку у ову свету и ослободилачку борбу. Не ради се о совјетској власти, него о народној власти;

ђ) оштро сузбити сваку крађу и пљачку. Очувати сваки плијен од непријатеља, јер ће то бити нужно за одржавање наших револуционарних тековина.

6) Рад СКОЈ-а прилагодити новоствореној ситуацији. Они скојевци који нијесу дорасли за борбу с оружјем нека у позadini учине све за подизање морала обиласком фамилија, сазивањем скупова, сабирањем хране и љетине.

Везу са ПК редовно одржавати а по сигурним војним куририма слати редовно обавјештења.

ПК

БР. 11

ТЕКСТ ГЕРИЛСКЕ ЗАКЛЕТВЕ ОД АВГУСТА 1941 ГОДИНЕ¹

ЗАКЛЕТВА БОРАЦА ПОД БОЈНИМ ПОКЛИКОМ

За народ, за слободу!

Ја Н.Н. заклињем се чашћу и свим што ми је најсветије да ћу се храбро и дисциплиновано борити,

да национално-ослободилачку борбу, у коју добровољно улазим, нигдје и ни у каквој ситуацији нећу изневјерити,

да ћу свако наређење руководећих другова без поговора извршавати,

да ћу се дисциплиновано и одано покоравати одлукама Војне команде и скупу бораца којима припадам.

Заклињем се и гарантујем чашћу и животом да ћу све данас дате обавезе вјерно извршавати.

Водник прво полаже заклетву пред одредом, а затим одред.

¹ Редакција располаже текстом заклетве у рукопису. Њу су полагали партизани одмах по реорганизацији ранијих устаничких чета и баталјона у „герилске одреде“ августа 1941 год. Касније су заклетву полагали и сви они који су били вољни да се боре против окупатора под партизанским руководством.

ЧЛАНЛК „НАРОДНЕ БОРБЕ“ ОД 15 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. О АКТИВНОСТИ АНТИПАРТИСКИХ ЕЛЕМЕНАТА¹

АКТИВНОСТ АНТИПАРТИСКИХ ЕЛЕМЕНАТА

У току оружаних акција у Црној Гори осјетила се појачана активност антипартиских елемената. Као и приликом свих већих потреса, тако су и сада, услед тога што је попустила будност партијаца према њима, измиљели из својих мишјих рупа разни отворени и притајени антипартиски елементи и на сав глас надали вику да је „Партија у опасности“, да се „Партија одвојила од маса“, да „руководство Партије не ваља“ итд. итд. Под тим, на ухо звучним паролама, крије се обична антипартиска работа ових непријатеља Партије, који никада не мирују, већ стално кују своје паклене завјере против јединства наше Партије и њеног угледа у масама. И овом приликом метода којом су се служили била је иста, стара и нама добро позната: на ријечима су пријатељи Партије и као такви желе да се прикажу, а уствари — њени највећи непријатељи, који покушавају да јој нанесу ударац у тренутку када она треба да изврши своју историску улогу.

Тако су ови непријатељи Партије и народа, да би унијели забуну у народне масе, још одмах, чим су почеле герилске акције, покушали да разбију чврсте и на борбу спремне народне редове уносећи у њих своја „схватања“ о томе да је „борба прерано почела — требало је причекати“ (ваљда док Црвена армија стигне до граница Црне Горе!). Но, када-су народне масе прихватиле борбу, тако да је она у извјесним мјестима примила карактер оружаног устанка и када је наша Партија пошла том линијом, они су настављајући свој антипартиски, противнародни, штеточински посао, дрекнули на сав глас: „Не оружани устанак. већ герилске акције!“ (Као да у данашњим условима први облик борбе искључује овај други или обратно!). Уствари ови елементи, који су у своме антипартиском ставу огрезли у опортунизам и капитуланство, били су и сада су против сваке борбе, ма када се и ма на који начин она водила. Њихов главни и једини циљ је борба против Партије, при чему себе претстављају мученицима, а своје отпадништво правдају „грешкама“ Јанка или Марка који је у Партији и који их је узео на душу. Тако су у току оружаних акција антипартиски елементи сво-

¹ „Народна борба“, чији је први број изашао 15 септембра 1941 године. знатно је допринијела популаризацији ослободилачке борбе у најширим слојевима Црне Горе. Боке и Санџака.

јим разбијачким ставом били уствари прирепак пете колоне и отворено служили окупатору.

Рад антипартистких елемената и небудност Партије имали су за посљедицу појаву нездравог критизерства и у самој Партији. Давањем произвољних мишљења која немају никакве везе са партиском линијом, не чекајући одлуке и објашњења Партије по свим питањима, већ тумачећи догађаје на свој начин, појединци су уствари, насиједали антипартистким елементима. Тако су нездрави критизери у Партији, неправилно тумачећи директиве ПК у току оружаних акција, могли штетно дјеловати не само на јединство и углед Партије у масама него и на развој и успјех национално-ослободилачке борбе.

Навешћемо за сад неколико примјера из којих се види како наступају, на што су све спремни, и до које су се мјере срозали антипартистички елементи. Узмимо случај Милована Анђелића „великог апостола комунизма“ на ријечима, уствари народног издајце на дјелу. Овај сарадник познатог бандита Петка Милетића, који је приликом избора 1938 г., објављујући рат Партији, агитовао за свога рођака милионера Блажа Анђелића, са којим је у супону¹ опљачкао шуме племена Поља,² успио је да заведе дио поштених сељака у Пољима, и тако их онемогући да уђу у борбу бацајући међу њих петоколонашку парољу: Борба је преурањена — све је пропало! Но ни то није све. Он данас наставља борбу против Партије, бацајући се на њу блатом и брбљајући да ће „сви комунисти у Црној Гори, као и њихово руководство, због свога рада бити постријељани чим Руси дођу“ итд. (Међутим, ми вјерујемо да ће народ, свакако, њега извести прије доласка Руса пред свој народни суд.) Данас Милован Анђелић ужива код окупатора толико повјерење да на његову интервенцију пуштају похапшене из затвора.

На истој линији у борби противу Партије појављује се и Слободан Марушић, троцкистички бандит из групе Петка Милетића. Овај тип усуђује се да отворено пријети појединим првоборцима црногорског народа, због тога што је, како сам каже, искључен из Партије без икаквог разлога. Уствари, овај криминалац, који пријети убиством оним људима чије је главе и окупатор уцијенио, није никада ни био члан наше Партије. Тако се овај антипартистички елемент срозао до обичног слуге непријатеља.

На крају треба истаћи случај Алексе Павићевића, који забрављајући на своје антипартистичке подвиге у прошлости, данас се појављује као пријатељ Партије, а уствари злонамјерно критикујући њен рад, наставља са роварењем.

¹ заједници

² Поља Колашинских.

Ови случајеви нијесу усамљени, и антипартиски елементи јављају се на разним мјестима и у разном руху у Партији и изван ње. Ради тога треба појачати будност према њима, никада не потцењујући њихову штеточинску работу. Њих, уколико се још увијек покажу у Партији и око ње, треба смјеста уклонити, а остале раскринкати пред народним масама као народне издајце и слуге окупатора, те их тако онемогућити да својим радом разбијају јединство народа.

Сваки партијац треба да буде свјестан да је јединство Партије највећа залога нашег успјеха у борби и да то јединство треба чувати као зеницу свога ока, како су нас томе учили наши велики учитељи Лењин и Стаљин. Посљедњих година, захваљујући енергичном ставу нашег Централног комитета, Партија је очишћена од свих антипартиских елемената, оздрављена и тиме је у Партији остварено толико потребно јединство. Својом небудношћу према антипартиским елементима не смијемо дозволити да дође у питање ова драгоцјена тековина досадашње борбе.

У току оружаных акција занемарили смо опасност која долази од стране антипартиских елемената. Попустила је наша будност према њима, и та напаст, која стално вреба и чека погодан тренутак за своју штеточинску акцију, дигла је главу. Да би народ знао ко су све антипартиски елементи, што значи и општенародни непријатељи, редовно ћемо њихова имена објављивати у нашем листу.

Извучимо поуку из досадашњег стеченог искуства и енергично поведимо борбу против свих антипартиских елемената.

(„Народна борба“ бр. 1. од 15-IX-1941 г.)

БР. 13

„НАРОДНА БОРБА“ ОД 15 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. О РАДУ ПЕТЕ КОЛОНЕ

ПЕТА КОЛОНА НА ДЈЕЛУ

Национално-ослободилачка и антифашистичка борба црногорског народа не само да је од великог историског значаја за његову слободу већ и свијетли примјер за све поробљене народе, примјер који показује пут како се треба борити за слободу, и како је једино могуће до ње доћи. Поред тога, ова борба има и других корисних резултата, а међу значајнијима од њих спада и то што су у току ове тешке борбе откривени многи на-

оодни непријатељи, који су кроз дуги низ година покушавали па сакрију своје право лице. И на најважнијим и по народ нај-судбоноснијим питањима, када се води борба за бити слободан Црногорац или роб — баш на тим питањима скинута је маска са лица тим народним издајницима. И догодило се по оној народној: „Не пада снијег да помори свијет, већ да свака звјерка свој траг покаже!"

Поред познате шачице црногорских сепаратиста (Секула Дрљевић, Душан Вучинић и др.) појавили су се такође и грлати измеђари непријатеља, петоколонаши, који су својим служењем окупатору ишли дотле да су покушавали са оружјем у руци, користећи оне које су завели, да разбију борбу црногорског народа. Ову срамну работу покушали су организовати у Срезу колашинском Љубо Минић и Ново Меденица, судије, који су са грбаче црногорског народа доста дуго ждерали, да би напосљетку том истом народу у најтежим часовима забавили нож у леђа. Пошто су ови издајници успјели да обману и заведу један мали број наивних сељака из своје околине, почели су да развијају своју срамну издајничку работу. Иако је свакоме било јасно да су национално-ослободилачке снаге биле јаке и да би се на лак начин, али путем оружја, сви ти њихови издајнички планови могли разбити, ипак ми нијесмо приступили тим средствима, не због њих самих, већ због обманутих и заведених сељака вјерујући да ће брзо доћи час када ће заведенка постати јасно у какво их блато вуку ови народни изроди. И заиста показало се да смо били у праву. Није протекло много времена иза повлачења из Колашина, а на народним зборовима, и то баш у околини ових издајника, народ се изјаснио да одбија сваки притисак ма од кога он долазио да према герилским одредима заузима непријатељски став. Ово је одговор народа на издајничку работу Љуба Минића и Нова Меденице и свих других петоколонаша и једногремено израз правога народног расположења. Огромне масе црногорског народа учествују у борби против окупатора, а герилски одреди су дио нашег народа, па се другојачији став није ни могао очекивати.

Попут Минића, Меденице и других изрода, латио се прљавог и издајничког посла и Никола Јовановић, бивши јерезовски посланик из Роваца. Као грлати петоколонаш позвао је Ровчане на збор на коме је требало да буде објављен крсташки рат комунистима, уствари национално-ослободилачкој борби црногорског народа, а за рачун окупатора. Но, на његову велику жалост, од читавог племена ровачког одазвало се свега 30 Ровчана. Тај збор је био плебисцит преко кога су Ровчани показали Николи Јовановићу да не желе да се одвајају од свога народа и национално-ослободилачке борбе и да неће слиједити његовим издајничким стопама. Што је најкарактеристичније, Никола Јо-

вановић у самим Ровцима држи оружану тјелесну гарду од неколико плаћених људи и то најбоље свједочи да ни онима тридесеторици овај петоколонаш не вјерује. И разумљиво, јер данашњи грлати разбијач борбе црногорског народа није био тако грлат у Народној скупштини када је требало борити се за народне интересе.

Издајничка работа свих петоколонаша, као и њихове сабраће Минића, Меденице, Јовановића разбиће се о солидарност и јединство црногорског народа, народа Боке и Санџака, као и о њихову спремност да истрају у својој борби до коначног ослобођења испод фашистичког јарма.

БР. 14

I

ДИРЕКТИВА ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА СКОЈ-А ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНѢАК ОД 24 СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ЗА БОЈКОТ СРЕДЊИХ ШКОЛА

24 септембар 1941 год.

Драги другови,¹

Заказан је упис ђака у средње школе. Уз то, окупатор спрема присилно фашизирање средњошколске омладине униформишући је, спремајући нарочити наставни програм (фашистички) итд.

Зашто фашисти отварају средње школе у Црној Гори кад те школе, па чак и универзитети, не раде редовно у самој Италији? Ваљда им је стало да црногорска средњошколска омладина без икаквог застоја настави своје школовање! Њима, који су бацили у фашистичко ропегво цио наш народ, који интернира[^] чак и дјецу у колијевци, који су попалили и опљачкали домове тих истих средњошколаца.

Не, они преко овога желе:

1. да средњошколску омладину имају на окупу, не да би она што научила, већ да би лакше могли да је контролишу, да врше на њу притисак и по потреби и њиховој оцјени одводе у интернацију поједине средњошколце који су досада узели учешћа у борби (а таквих има доста), као и оних који буду давали отпор овом принудном фашизирању омладине;

2. да преко разних мјера (униформисање, поздрав, настава итд.) које ће у средњој школи предузимати ломе отпор и

¹ Директива је упућена свим скојевским руководствомима у Црној Гори, Боки и Санџаку.

борбени дух, да слабе морал народа, и тиме да покушавају разбити његову снагу и јединство у борби против окупатора;

3. да отварањем школа створе код народа неку илузију о томе да се прилике консолидују, да је стање редовно, да живот тече нормалним током итд., те да и преко тога покушају да забашуре своја звјерства и издајничку работу њихових слугу у Црној Гори.

Ето, зато је њима стало да школе „прораде“ (досада су их употребљавали за касарне), зато заказују упис и објављују почетак „рада“.

Стога је потребно да средњошколска омладина на ове мјере одговори масовним бојкотом свих средњих школа без разлике (гимназије, трговачке академије, учитељске школе, богословије, ниже занатске школе итд.). Истовремено треба испитати могућности за бојкот основних школа. То је наш став по овом питању. За бојкот морамо да агитујемо, да га организујемо и за њега придобијемо све средњошколце и средњошколке — објашњавајући намјере и циљеве фашистичких окупатора и њихових слугу — истичући да је став бојкота једино правилан и да данас одговара интересима национално-ослободилачке борбе нашег народа. Тако ћемо помрсити планове и онемогућити непријатеља у његовим намјерама.

Бојкот организујте паметно. О њему обавијестите и објасните га не само свима средњошколцима већ и њиховим родитељима и читавом народу. Осигурајте подршку најширих редова народа. Свакако, биће слабића који ће било из страха од репресалија, било под притиском родитеља, или из жеље да „не изгубе годину“ отићи у школу. Такве оштро критикујте, али не проглашујте издајцима, нити их бојкотујте, него настојте да и њих придобијете за бојкот. Бојкотујте само оне (ако таквих уопште буде) који су фашистички настројени из редова бивших љотићеваца, који буду шпијали, или се уопште буду издајнички и кукавички држали.

Важно је да извјестан број наших добрих омладинаца отиде у школу како би се преко њих могло тамо радити, организовати отпор и диверзије, као и спровести обавјештајна служба. Такве сами одредите од оних који су за то погодни, а нијесу компромитовани. Број ових одредите према потреби и условима, али нека их не буде много.

Услови за бојкот су повољни, нарочито у погледу ђака са села. Од нас зависи колико ће он уснјети међу средњошколцима из града.

Свима другарски поздрав —

САВЕЗ КОМУНИСТИЧКЕ ОМЛАДИНЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ — ПОКРАЈИНСКИ КОМИТЕТ
ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК

БР. 15

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ,
БОКУ И САНЦАК ОД СЕПТЕМБРА 1941 ГОДИНЕ¹**

СВИМ КОМАНДАМА НАЦИОНАЛНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ГЕ-
РИЛСКИХ (ПАРТИЗАНСКИХ) ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ
И САНЦАК

У вези са сукобима између наших и окупаторских једи-
ница на Стубици² и Вјетернику,³ кукавичка, подмукла и зли-
ковачка италијанска команда, неспособна да гони наше јединице
и бори се са њима, врши у сарадњи са вођицама сепаратиста и
осталих шпијуна репресалије на невино становништво (паље-
вине, интернације, злостављање, убијање).

За ове срамне злочине фашистичка војска биће убудуће
кажњавана десетороструко. Сваки такав злочин биће десеторо-
струко плаћен крвљу фашистичке војске на тачки⁴ и под усло-
вима које изаберу наше јединице.

ИЗ ШТАБА НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ГЕРИЛСКИХ <ПАРТИЗАНСКИХ> ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК

БР. 16

**ИЗ ИЗВЈЕШТАЈА МЈЕСНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕЗ ЦЕ-
ГИЊСКИ ОД 1 ОКТОБРА 1941 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КО-
МИТЕТУ КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК⁵**

ДРУГАРСКОМ ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА
ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК

3. — Војни сектор и питање акција. Из досадашњих извје-
штаја по тој линији МК је утврдио незадовољавајуће стање по

¹ Примјерак којим Редакција располаже умножен је на шапирогра-
фу и нема датума. По садржини се може закључити да потиче од краја
септембра 1941 године.

² Акција је изведена 28 септембра 1941 године. Види док. бр. 36.

* Акција је изведена 25 септембра 1941 године. Види док. бр. 36.
, мјесту

³ Из извјештаја су узете само тачке које говоре о војним пита-
њима и Народноослободилачком фонду.

[ганизованим] гер.[илским] одредима у погледу дисциплине, покретљивости, и хомогености одреда, иако је борбени морал и спремност за извјесне акције на висини. Бројно стање ор. гер. одреда се креће око 320 људи, кажем^ „око“, јер још није-смо успјели прикупити податке са читавог терена. Због очигледне расплутости и необавијештености великог броја герилаца о задацима и дужностима герилске организације, другови са терена одговорни по овој линији тражили су од МК реферат који би рашчистио ове ствари, који би разрадио директиве из интерне резолуције. Да ли ће бити нешто слично урађено од виших парт. форума, и да ли да чекамо на то или да ми сами нешто радимо у том правцу? По овоме би требало да знамо како стоји ствар. У току ове недјеље формираће се један гер. баталјон (Горњи Цеклин), а у току наредних дана формираће се још два исто у Ријечкој Нахији. То су и припреме за формирање бригаде о којима се говори у директивама руководства. Акције против окупатора нијесу још извођене. То се поставило и у току су припреме за акције саботаже и диверзије као и припреме за могући сукоб са окупаторима на погодном мјесту. Отпочеле су акције против пете колоне и шпијуна. У вези с тим убијен је Ђоко Краљевић, један од водећих паликућа и шпијуна у срезу. У друштву с њим убијен је и Ђуро Костић, крилаш који га је пратио. Ова акција је поздрављена од народа и унијела стрх у табор непријатеља. Стоји се пред новим акцијама у овом правцу, о којима ћемо редовно обавјештавати.

4. — **Национално-ослободилачки фонд.** Прије мјесне конференције није било довољно рађено по овом сектору. У Цетињу је било урађено највише, то је и најважнији сектор масовног рада, обзиром на велике потребе фонда у самом граду. У току је формирање одбора по селима. Још нијесу формиран општински одбори. Примили смо од ПК-а 10.000.— као помоћ нашем НОФ-у. О организацији и стању фонда извјестићемо касније, када буде бар донекле створена мрежа одбора по срезу, сада још немамо ни одбора, ни имовине фонда на територији свих биро-а општ.[инских] ћелија. (Мислимо на одборе о каквима се говори у писму делегата ЦК-а, друга Вељка).

8. **Разно.** — 25 септембра о.г. дошло је седам партизана са терена Грахово—Требиње са писменим налозима од другова Крста¹ и Саве² упућеним на другове из ранијег ОК-а да им се изда 6 пушкомитраљеза са потребном муницијом. Другови из

¹ Крста Попиводе

² Саве Ковачевића, народног хероја. Погинуо у борби против Немаца на Сутјесци у V офанзиви 1943 год. као командант III ударне дивизије НОВ Југославије.

ОК-а нијесу били близу, па смо ми по овоме предузели хитне мјере и тек кроз 3 дана набавили 1 митраљез, 1 пушкомитраљез и дали налог једном успутном одреду да им изда 1 пушкомитраљез. Што није издано оружје није кривица до нас, јер се није могло набавити и нема га, а поготову се није могло прикупити са територије читавог среза, јер су другови дошли са налогом да се врате одмах, и према њиховим изјавама били су у закашњењу према року који су им дали руководиоци који су их упутили.

1 октобра 1941 год.

С другарским поздравом
МЈЕСНИ КОМИТЕТ КПЈ — ЦЕТИЊЕ

БР. 17

„НАРОДНА БОРБА" БР. 2 ОД 1 ОКТОБРА 1941 ГОД. О УСПЈЕСИМА И ХЕРОЈСТВУ ЦРНОГОРСКИХ ПАРТИЗАНА У БОРБИ ПРОТИВ ОКУПАТОРА

ПРИМЈЕРИ ХЕРОЈСТВА, ВЈЕРНОСТИ НАРОДУ И ЊЕГОВОЈ БОРБИ

Борба противу мрских фашистичких окупатора окупила је у Црној Гори најшире народне масе. Герилски (партизански) одреди, уз свестрану помоћ народа успјели су да са читаве територије Црне Горе очисте непријатељске снаге и сабију их углавном у 3 града: Подгорицу, Цетиње и Никшић. Поједине срезове наши одреди држали су по 15—20 дана. У тим борбама нанијети су непријатељу тешки губици. Хиљаде заробљеника, преко 1.200 мртвих и толико рањених, као и огроман плијен, све то скупа говори довољно јасно са колико се прегалаштва и херојства боре Црногорци за своју слободу. То је истовремено доказ да су данашњи нараштаји достојни синови својих предака, који су пролили потоке крви у борби против својих вјековних тлачитеља а за своју националну слободу. О томе говоре многи примјери од којих ћемо неке на овом мјесту истаћи.

У Срезу барском, последије јуначке борбе наших одреда са непријатељским трупима, Созина је постала збијег старца, жена и дјеце. Непријатељ је у том правцу послао једну експедицију од око 800 војника, са свим модерним наоружањем, а на том мјесту био је свега један наш одред од 53 герилца (партизана) на челу са храбрим командиром професором **Ивом С. Новако-**

вићем из Спича. Чим се дознало да је непријатељ близу, друг **Иво је** окупио герилце и рекао: „Непријатељ наступа с јаким снагама. Намјера му је да продре кроз Созину. Другови, ми **ћемо** наше бранити! Отступања данас нема, па макар сви изгинули!" Послије громких усклика, којима су герилци изражавали своје одушевљење за борбу против фашистичких бандита и оданост према своме храбром командиру, одред је кренуо да изненада нападне непријатеља. Код првих препуцавања Иво је издавао команду која би се могла односити за више јединица како би непријатељ помислио да има пред собом више војске. Једно-временно, војнички добро распоређен, наш одред отворио је ватру из пушака, једног митраљеца и пушкомитраљеца и бомби.

Борба је трајала цијели дан, а наши герилци показали су велику храброст и пожртвованост, те су кроз кишу од куршума преносили митраљез на погодније мјесто, а сам командир је и командовао и пуцао из пушке и бацао бомбе. Непријатељ, изненађен жестином напада, почео је да се ломи, и у том моменту, баш када је друг Иво командовао, долетјело је једно непријатељско зрно и погодило храброг командира. Смртно рањен, рекао је другу до себе: „Друже, ево ти пушка, наставите борбу до побједе, — - - ја умирем - - - поздрави ми другарицу ”. Чим је издахнуо, његов замјеник узвикнуо је: „Другови, наш храбри командир је погинуо! Напријед у борбу да осветимо нашег друга и да сломимо непријатеља!" И заиста непријатељ је био сломљен, а командир Иво освећен. У борби фашистички бандити оставили су 43 мртва и око 100 рањених, а наших је било 16 рањених и 8 мртвих, међу којима и командир, наш друг Иво Новаковић.

Смрћу Ива Новаковића Национално-ослободилачки покрет губи једног храброг и врсног борца, а Комунистичка партија свога досљедног и оданог члана.

Нека ти је вјечна слава, друже Иво, вјерни сине црногорског народа, радничке класе и своје Партије!

У Национално-ослободилачкој борби црногорског народа Црногорке узимају активног учешћа. Оне неуморно раде у санитетским одредима, у доношењу хране герилцима на фронту, а често пута и на самом борбеном ланцу. На таквом раду у борби против мрских фашистичких окупатора погинула је, погођена авионском бомбом, другарица **Милка Рачић** из Бјелопавлића. Њене посљедње ријечи биле су: „Нека је срећна моја смрт за борбу црногорског народа. Живио друг Стаљин!"

Герилац К. Б.¹ пролазећи кроз једно село у Срезу цетињском наишао је на засједу фашистичких бандита. Изненада нападнут и везан, није успио да употрежи оружје. Фашистички

¹ Бајо Калуђеровић

официр тражи од свезаног герилца, подносећи му револвер под грло, да прокаже другове и пријатеље, уз обећање да ће му поклонити живот. Герилац то с презрењем одбија. Разљућен упорним држањем герилца, официр наређује да клечи за стријељање. Али герилац је поносан. Он хоће да умре стојећи. Храбри герилац успијева да изговори само: „Живјела нац _____”, које фашистички револвер погодком у браду прекида. Присебни герилац гура официра ногом у стомак, и бјежи пред зачућеним бандитима. Фашистички револвер задаје му још једну тешку рану. Но он бјежи с надљудском снагом, губи траг бандитима на тај начин што трагове крви сакрива са сухим лишћем од дрвећа. Када су на њега наишли герилци, објашњавајући свој случај, рекао је: „У часу када је на мене уперен револвер хтио сам да изговорим 4 реченице: „Живјела Национално-ослободилачка борба, живио друг Стаљин, живио СССР, живјела Комунистичка партија Југославије, али непријатељско тане било је брже од језика и онемогућило ме је. То ми је сада теже од ране”.

Оваквих и сличних примјера из Национално-ослободилачке борбе има много. Они најбоље показују спремност црногорског народа да истраје у борби против фашистичког окупатора и да не штедећи жртве, извојује себи слободу.

БР. 18

ЧЛАНАК „НАРОДНЕ БОРБЕ” ОД 1 ОКТОБРА 1941 ГОД. О ЗЛОЧНИМА ИЗДАЈНИКА ЦРНОГОРСКОГ НАРОДА

НАЈНОВИЈИ ЗЛОЧИНИ ИЗДАЈНИКА НАРОДА

По жељи окупатора Секула Дрљевић одржао је говор преко цетињског радија. Тим говором се пред цијелим бијелим свијетом открило у какзо се све блато срозала биједна групица издајника око Секуле Дрљевића. Кроз тај говор проговорио је сав онај олош, сва она шпијунска банда која омета уједињење црногорског народа у борби против фашистичког окупатора. Доктор Секула и биједна клика око њега на тај начин су открили да су се за навијек ујединили са остацима оне петоколонашке шпијунске банде (најгори отпаци бивших „бјелаша”) која је тлачила наш народ под бившим реакционарним режимима (Стојадиновић-Цветковић).

Прије него се осврнемо на тај говор, треба напоменути да је Цетиње добило радио тек од пријатеља Секулине братије — фашистичког окупатора. Али тај радио нијесу добили Црногорци,

јер на њему могу да говоре само слуге окупатора и то само оно што је у интересу окупатора. Нека окупатор и његови лижисахани и даље слушају тај радио, а ми Црногорци ћемо и отсад као и досад преписивати и један другом дотурати оно што каже мајка Русија и славна Москва, док се најзад — кад очистимо Цетиње од фашиста — и отуд не чује слободна ријеч слободног народа.

Доктор Дрљевић назива италијанску војску ослободилачком, а данашњу Црну Гору независном. Није потребно указивати на чињенице које откривају сву гадост тих лажи, доста је само истаћи да сами италијански команданти нашу територију називају онаквом каква јесте — окупираном, а своје трупе окупаторским.

Доктор Дрљевић је некада важио за вјешта адвокатског говорника. Али овај његов говор показује да тај јадник данас умије само да муца. Није ни чудо: није лако са народом водити парницу. Секула и шпијунска банда око њега претворили су се не само у адвокате него и у потстрекаче и саучеснике свих срамних злочина које над народом врше фашистичка полиција и војска. Ту војску он назива славном и побједоносном. Ми сасвим разумијемо италијанског војника, који има и одвише разлога да се не туче за Мусолинија, али, кад се ради о италијанској војсци, онда се — како то зна свако ко неће да лаже — њене побједи састоје од пораза и бјежања. Њена слава је слична њеним побједама. А у Црној Гори се та слава састоји — како сви знамо — у паљевинама, премлаћивању и убијању, у пљачки свега што им шака падне, од преслица и гребена до посљедње прашке брашна и мрса наших сиромашних породица. Али ће — ми смо у то убијеђени — Народнр-ослободилачки (партизански) одреди умјети и моћи да десетороструко освете сваку запаљену кућу, сваку пљачку и убиство. Доктор Секула и шпијунска братија неће моћи да зауставе народну борбу, јер је пљачка, паљевине и убиства још више распирују, а сви ти злочини биће и морају бити плаћени — ничим другим него крвљу фашистичке војске и њених слугу.

Секула назива покретаче народне борбе плаћеницима и лудацима. Овај покварени злочинац хоће срамоћењем туђег поштења да сакрије истину да је његова братија, на челу с њим, продала тијело и душу туђину. Од чега живе борци за националну слободу то зна сваки црногорски сељак, али да Секула и његова банда и данас благују од народне невоље — и то народ добро зна.

Секула тврди како смо ми држава још од Дукље. Тиме хоће да нагоајести да ми нијесмо Словени него Римљани, пређи ¹

¹ преин

данашњих Талијана. Овај покварени и продани лудак у стању је да нас полатини само да би омео црногорски народ да се бори у великој братској заједници словенских народа. Ето докле је отишао овај фалсификатор наше славне историје.

Доктор је проговорио и о Петровданском сабору, па нас то сили да кажемо коју о тој његовој најновијој мајсторији. Народ није бирао ту „скупштину“, него појединци, међу којима је било и заведених — позваних од окупатора. Та „скупштина“, као ни она Подгоричка 1918, није дошла по вољи народа. Ми смо годинама тражили равноправност црногорског народа, устајали против начина на који је Подгоричка скупштина рјешавала наше питање, али, истини за вољу, мора се признати да је Секулина скупштина отворена национална издаја, јер долази по жељи окупатора и у вријеме када се пред црногорским народом и другим братским јужнословенским народима јавља могућност да у наслону на мајку Русију, на ослободилачки СССР, у савезу са заиста славном и непобједивом Црвеном армијом извојују једном за увијек националну слободу и равноправност.

Доктор Секула сматра да ће „црногорски народ са радошћу примити саопштења да су сад у току припреме за образовање црногорске владе“. То порађање владе траје већ шест мјесеци. Порођај помаже, како тврде потурице око Секуле, и тетка Јелена.¹ Та влада, кад би до ње и дошло, не би била ни влада, ни црногорска, јер би помоћу ње хтјела да влада друга, италијанска влада. Али чак и прије тога су петоколонаши почели да организују градски и сеоски криминални олош да би створили некакве крилаше за гоњење народно-ослободилачких јединица. Истовремено у извјесним граничним крајевима, организујући заједно са Италијанима арнаутске банде да пљачкају села, петоколонашка банда нагони сељаке да узму оружје од окупатора, с намјером да то оружје упере против народно-ослободилачких јединица и да борбу против окупатора скрену ка борби између окупираних Црногораца и Арнаута. Уколико се међу Црногорцима нађе изрода који би пошли у крилаше, такви гадови треба да су свјесни да су објавили рат своме народу, и њих и њихове заштитнике треба очистити оружјем; а уколико има људи који су примили оружје, треба их разоружати до посљедњег, а оне који наговарају на примање оружја уништити као агенте и шпијуне, који покушавају да изазову братоубилачки рат. У граничним крајевима гдје нема герилских (партизанских) одреда треба

¹ Тако је црногорски народ подругљиво називао жену италијанског краља Виктора Емануела, која је била кћн бив. краља Николе I. На тој родбинској вези бивших династија (Петровић—Савоја) покушавали су да шпекулишу издајници црногорског народа — сепаратисти око Дрљевића, Пламенца, Радовнћа и други.

те одреде организовати за заштиту села од пљачкашких банди и за борбу против окупатора. Занимљиво [је] да се тек сада те банде појављују, иако Италијани имају три пута више војске у Црној Гори но прије 13 јула, а онда није тих банди било, што доказује да баш окупатор и петоклонаши организују те пљачкашке банде не би ли помоћу њих омели правилан развој народне борбе. Има и других људи и других начина за ометање народне борбе. То су они људи који су на ријечима за националну слободу, а⁷¹¹ К^о Ј^и на Д^елу не само да неће ту борбу него у потаји сплеткаре против оних који се боре, против оних који народ на борбу дижу и за борбу припремају. Они говоре: „Нека, сад још није вријеме“, као да сваки ударац непријатељу данас не значи да **ће** дан слободе бити ближи, као да борба против непријатеља данас није допринос општој борби народа, на челу које стоји СССР, и као да та наша данашња борба не убрзава слом непријатеља. Ако би се сви угњетени народи владали по савјету тих људи, борбе против окупатора не би ни било, а скоро ослобођење би било доведено у питање. Ови људи као да се боје да не јача дух народног отпора. Они хоће да народ умртве, омлитаве, да га **зауз**ају да чека слободу. И какву слободу? И који је то народ који је до истинске народне слободе дошао не водећи борбу? Унипгавати пету колону и окупатора, уједињавати, организовати, дизати дух отпора, разголићавати дволичне кукавице које олетањем данашње борбе, хоће да омету народ да дође до слободе — то су дужности сваког искреног црногорског родољуба, сваког борца за националну слободу, борца за што скорији слом фашистичког окупатора.

Смрт шпијунима! Смрт фашистима! Напоље са колебљивцима и дволичњацима из народних редова!

(„Народна борба“ бр. 2, од 1-X-1941 г.)

УПУТСТВО ШТАБА НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИ-
ЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК ОД
ОКТОБРА 1941 ГОД. ЗА ОРГАНИЗАЦИЈУ ПАРТИЗАНСКЕ
ВОЈСКЕ ¹

Строго повјерљиво

ОРГАНИЗАЦИЈА, СТРУКТУРА ПАРТИЗАНСКЕ
НАРОДНЕ ВОЈСКЕ

Формациски предвиђене јединице у нашој војсци јесу: стрељачка чета, батаљон, бригада и одред.

Стрељачка чета је основна јединица. Састоји се из командира, политичког комесара, четног ађутанта, 100 до 140 војника формираних у 3—4 вода под командом водних официра, 4 товарна грла за муницију и кухињу.

Батаљон је основна тактичка јединица. Састоји се из командног дијела, 2—4 стрељачке чете, чете пратећих оруђа (митраљеза, бацача, топова 37 мм) и одјељења болничара.

Командни дио састоји се из команданта батаљона, политичког комесара и ађутанта.

Чета пратећих оруђа, зависно од броја оруђа којима располаже, има 1—3 вода, од по 2—3 оруђа.

Одјељење болничара састоји се од командира-љекара, санитетског помоћника и 10 болничара, односно болничарки.

Бригада је тактичка јединица. Састоји се из командног дијела, 2—4 батаљона, једног дивизиона артиљерије, мотомеханизованих јединица, вода за везу и бригадног превијалишта.

Командни дио састоји се из команданта, политичког комесара, начелника штаба, једног обавјештајног официра, једног артиљериског официра, једног ордонанс-официра, ађутанта, интенданта, два писара и једног стрељачког заштитног вода (30 бораца).

Артиљериски дивизион формираће се према могућности, по потреби и конкретним приликама.

Мотомеханизоване јединице формираће се према могућности, по потреби и конкретним приликама.

Вод за везу има водника, једну курирску десетину (10 ордонанса), једну десетину коњаника (6—20), једну телефонско-

¹ Редакција располаже примјерком документа без потписа умноженим на гештетнер-машини у техници Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору, Боку и Санцак. Упутство је разаслато јединицама почетком октобра 1941 године.

телеграфску десетину и радио десетину. Ове двије посљедње десетине формираће се по могућности, по потреби и конкретним приликама.

Бригадно превртјалште састоји се из командира-љекара, лекарског помоћника и 20 болничара, **које** треба узети од болничара са бригадне територије.

Одред је виша тактичка јединица. Састоји се из штаба, двије до три бригаде, одредске артиљерије, мотомеханизованих јединица и осталих помоћних дијелова. Одред се формира према конкретним потребама.

НАЧИН ФОРМИРАЊА ЈЕДИНИЦА

1

Стрељачке чете треба формирати по ранијем црногорском обичају, тј. да братственици из најближих села, односно кметија, образују чету, стим да се постигне број стријелаца 100—140.

Ако је број бораца у појединим селима, односно најближим селима и кметијама за нешто већи, односно мањи (10—20), онда у том случају не треба цијепати село, односно братство или кметију. Начело је да се они који су у обичном животу упућени једни на друге нађу у борби раме уз раме.

Бројна јачина чете добија се на тај начин што се броју бораца из већ формираних герилских (партизанских) водова за дотичну чету дода и број свих оних који су спремни да уђу и да се боре у редовима Народно-ослободилачке војске. Ове податке прибирају команде батаљона и командири герилских (партизанских) водова личним радом на терену разговарајући са сваким појединцем.

Командира стрељачке чете бира командни састав герилских (партизанских) водова (командир, заскупник и политички комесар и по један војник којег одреде војници герилских (партизанских) водова са дотичне четне просторије). Изабрано лице не мора бити из командног састава герилских (партизанских) водова, него то може бити и неко друго лице из вода или изван вода, али начелно са реона дотичне чете. Може се догодити да прилив бораца у чете буде већи од броја герилаца (партизана) који су преко својих старјешина учествовали у избору командира чете. У том случају мора се дати задовољење већини.

Ако за командира чете буде изабрано лице из командног састава герилских (партизанских) водова, онда оно врши своју улогу у воду све до активирања чете, када његово мјесто узима заступник.

Изабрани командир мора најбрижљивије прикупити и проучити статистичке податке своје чете — из којих се села формира чета, број цјелокупног за борбу способног људства, број људства по специјалности: пјешака (бораца, пушкомитраљезаца,

митраљезаца, послужилаца на бацачима и топовима 37 милиметара, послуга противоклопних топова), артиљераца, коњаника, војника способних за рушење мостова експлозивом, људства за везу: телефонисти и радиотелеграфисти, способни пилоти и извиђачи.

Наоружање: пушке и од којих модела, пушкомитраљези, лаки митраљези и митраљези по моделима, топови свих врста, бацачи, рушећи материјал, ручне бомбе, телефонски материјал и тако даље, муниција по врстама, зборно мјесто чете, водници и одржавање конференција са њима, као и све оно што је од интереса за живот, рад и опрему чете у борбеном смислу.

Чете добијају имена по заслужним људима свога краја, по братству, селу или каквом познатом географском објекту.

Командиру чете припада тактичка употреба јединице, те поред ауторитета и моралних квалификација треба да посједује и војничка знања. Но у нашим борбама основно је: видовитост, храброст, енергичност и вјерност народу.

У служби везе, снабдијевању муницијом, специјалним борбеним задацима, четној администрацији, командира потпомаже четни ађутант, кога бирају командир и политички комесар, а његов избор потврђује команда батаљона.

Политичком комесару припада политичко-морална васпитна улога, старање о санитету и снабдијевању, као и све оне упуте¹ предвиђене нашим упут.[ств]ом² за политичког комесара. Његов избор треба да одговара повјереним улогама.

Водови у чети треба такође да буду формирани по братствима, селима, односно кметијама. За воднике и политичке комесаре остају већ изабрани командири и политички комесари герилских (партизанских) водова са дотичне четне просторије. Ти водови аутоматски улазе у састав чете.

Ако на четној просторији има већи број герилских (партизанских) него четних водова, онда отпадају командири и пол. комесари бројно слабије формираних герилских (партизанских) водова.

Ако пак на дотичној четној просторији нема довољан број герилских (партизанских) водова, онда се четни водници и пол. комесари одређују одабирањем, о чему се стара изабрани командир и команда батаљона.

Батаљони се формирају по истим начелима као и чете задржавајући по могућству састав из раније црногорске формације. Дакле батаљони се формирају по већим братствима, племенима или општинама. Ако из појединих општина, односно

¹ дужности

² Види докуменат број 21.

племена, нема довољан број бораца за формирање батаљона, онда се најближи сусједи спајају у заједничке батаљоне.

Батаљони добијају називе по именима народних великана, по племенима, географским објектима итд.

Одређивање команданата батаљона и политичких комесара врши се избором у коме учествују сви командири и пол. комесари чета, као и водници и пол. комесари четних водова. Све што је речено у погледу избора лица и личности командира и пол. комесара чете важи и за команданта батаљона и политичког комесара батаљона.

Улоге команданта батаљона и пол. комесара поклапају се са онима у чети, само у оквиру батаљона. Командант батаљона мора се старати о статистичким подацима свога батаљона. Они обухватају све оне податке као у чети, само у оквиру батаљона.

Батаљонског ађутанта одабирају командант и пол. комесар батаљона, а његов избор одобрава или поништава дотични командант бригаде.

Ађутант потпомаже команданта у служби везе, снабдијевању муницијом, администрацији, разним борбеним задацима итд. Под њим стоје сви батаљонски ордонанси и болничарско одјељење.

Чета пратећих оруђа (митраљези, бацачи, топови 37 мм.) формира се на тај начин што ће се према броју расположивих оруђа узети сразмеран број обучених војника са свих реона батаљонских стрељачких чета. На свако оруђе рачунати по 5 војника (урачунат коњоводац) и два грла. Грла пописати од сељака а узети их само за случај активирања батаљона.

Према броју оруђа пратеће чете треба формирати водове, рачунајући по 2—3 оруђа на вод, а затим одредити погодним избором или одабирањем воднике и политичке комесаре. О овоме се избору старају изабрани командири чета пратећих оруђа и команде батаљона.

Командир чете пратећих оруђа, њени водници и цијело људство треба да изводе обуку на овим важним оруђима. У том циљу оруђа треба расподијелити на дотичне четне реоне са којих се узима људство за ову чету.

Батаљонског љекара одређује командант и полит. комесар, а његов избор одобрава или поништава командант бригаде. Болничаре односно болничарке треба узети сразмјерно са свих реона батаљонских чета. За болничаре се узима млађе и за ту улогу обучено људство. У овом циљу команде батаљона образоваће специјалне курсеве под вођством љекара.

Бригаде се формирају по принципу батаљона, стим што оне обухватају веће географске области.

Оне добијају назив по именима великана и јунака из наше прошлости, по племенима, по значајним географским објектима итд.

Одређивање команданата бригада, политичких комесара, начелника штаба и обавјештајних официра врши се одабирањем. Овако одабрани учествују у избору осталих лица из штаба бригаде.

Дужности команданта бригаде и политичког комесара исте су као оних у батаљону, само у оквиру бригаде. Сва наређења десно потписује командант бригаде, а лијево политички комесар. Командант бригаде прикупља све статистичке податке за своју бригаду. Они треба да садрже све податке као и они у батаљону.

Начелник штаба припрема, разрађује и остварује све оперативне планове у бригади. Сва наређења потписује у средини и нешто ниже од команданта и политичког комесара.

Обавјештајни официр организује обавјештајну службу на територији бригаде и стара се о вршењу ове службе у батаљонима.

Артиљериски официр је референт по свим артиљериским питањима. Њему припада и организација противоклопне одбране. Води рачуна о расподјели, прикупљању и чувању оружја.

Ордонанс-официр и ађутант раде оне послове које им повјери начелник штаба.

Интендант се стара о цјелокупној служби снабдијевања (спрема, животне намирнице, огрјев, освјетљење) у бригади.

Сви официри у штабу бригаде раде под надзором команданта бригаде и упуштима начелника штаба.

Засада ће штаб бригаде сачињавати командант, политички комесар и начелник штаба. Све остало људство треба предвидјети и имати га у евиденцији, а ступиће на дужност активирањем бригаде или по специјалном наређењу из штаба.

ОСТВАРЕЊЕ ГОРЊЕ ФОРМАЦИЈЕ

Прво се формирају штабови бригада постављањем команданта, начелника штаба и политичког комесара. Имати у виду да овоке штабу припада велика улога у погледу припрема наше војске и извођења садашњих и будућих операција, па с обзиром на то извршити избор личности. Настојати да начелник штаба буде војнички што стручније лице.

Послије овога, у сагласности са командантом бригаде, наименовати и команданте батаљона и политичке комесаре. Треба изабрати агилна и енергична лица, која ће бити сигурна залога за обављање основног посла — формирање чета. Тек кад чете и њихови старјешински кадрови буду формиран на горе наведени начин, онда се пред њих поставља питање избора команданта батаљона. Желети је да лица која су спроводила формацију и даље остану на дужности.

Имати у виду да је формирање јединица полазна тачка за наш будући рад и успјех у устанку, па овоме раду посветити сву пажњу. Формирање се не ради шаблонски и напамет, већ

личним радом на терену и испитивањем снага. Не треба се задовољити констатацијом да су извјесна села и раније у црногорској војсци сачињавала чете, батаљоне и бригаде, па то могу и данас остварити. То би био несавјестан рад и за сваку осуду. Услови за прикупљање ефектива су се промијенили дјелством **петоколониша** и реакционарних елемената, па раније области чета, батаљона и бригада неће нам дати по формацији тражене ефективе. Број бораца од 50—60 не може формирати чету, него се треба приближити броју 100 до 120.

Сем тога, треба имати у виду да се само на стварним подацима о расположивим ефективима могу доносити стварни планови. Исто тако треба штаб извјештавати о нарастању снага за народно-ослободилачку борбу, а то ће се моћи учинити непрекидним радом на терену будно пратећи услове за нарастање ефектива. Значи, једном пружени статистички подаци не остају непромјенљиви, па о свакој промјени водити рачуна и извјештавати. Кроз овај посао и акције показаће се сва способност наших најбољих кадрова. Зато данас у нашој народној војсци нема чиновна, без обзира на положаје који се заузимају у народној војсци. Будућа народна влада одредиће положај сваког појединца према заслугама у Народноослободилачкој борби.

ПРЕДЛОГ ЗА ОРГАНИЗАЦИЈУ НАРОДНЕ ВОЈСКЕ

За остварење горње формације пружају се сљедеће сугестије.

I — **Ловћенска бригада**: треба да обухвати Цетињски, Барски и Бокоаторски срез формирајући 4 батаљона (**„Његошев“** — из општина: Цуце, Бјелице, Чево, Његуши и Ђеклићи; **„Баја Пивљанина“** — из општина: Соколске, Ријечке, Љуботињске и Цетињске; **„Јована Томашевића“** — из цијелог Барског среза; Четврти батаљон, дајући му име вође из морнарске побуне из 1916 г.,¹ треба да обухвати Боку Которску).

II — **Зетска бригада**: треба да обухвати Подгорички срез, формирајући 6 батаљона (**„Владика Данило“** — из обје зетске општине; **„Марко Миљанов“** — из обје кучке општине; трећи батаљон, дајући му погодно име, из Брскутске и Братоношке општине; четврти, из Пиперске општине; пети батаљон, са погодним именом, из општине Љешкопољске и Љешанске; шести батаљон, којему дати име **„Тито“**, из Подгоричке општине).

III — **Бјелопавлићка бригада**: обухвата Данилоградски срез и формира три батаљона са погодно изабраним именима. (Један може добити назив Блажа Бошковића).

¹ Пошто питање вође морнарске побуне није било сасвим расвијештено, батаљон је назван „Орјенски“.

IV — **Никшићка бригада:** формира се на територији Никшићког среза, а треба да има три батаљона.

V — **Дурмиторска бригада:** формира се са територије Шавничког среза, а треба да има три батаљона.

VI — **Колашинска бригада:** формира се са територије Колашинског среза, а треба да има три батаљона.

VII — **Горњовасојевићка бригада:** формира се са територије Андријевичког среза, а треба да има три батаљона.

VIII — **Доњовасојевићка бригада:** обухвата Берански срез и треба да даде три батаљона.

IX — **Лимска бригада:** формира се са територије Санцака, а треба да образује три до четири батаљона.

ФОРМИРАЊЕ БРИГАДА У ОДРЕДЕ

I — **Ловћенска бригада** засада остаје самостална, јер се образује са велике територије. Но ако би се са наведене територије према стварним ефективима могле образовати двије бригаде, онда ће се формирати **Ловћенски одред**, у ком случају би командант Ловћенске бригаде вршио дужност Ловћенског одреда.

* II — **Зетски одред** образују Зетска и Бјелопавлићка бригада. Дужност команданта одреда вршиће, поред редовне дужности, командант Зетске бригаде.

III — **Дурмиторски одред** образују Никшићка и Дурмиторска бригада. Дужност команданта одреда вршиће, поред редовне дужности, командант Никшићке бригаде.

IV — **Комски одред** образују Горњо- и Доњовасојевићка и Колашинска бригада. Дужност команданта одреда вршиће поред редовне дужности командант Колашинске бригаде.

V — **Лимска бригада** засада остаје самостална, јер се образује са велике територије. Ако би на тој територији постојали већ сада услови за формирање двију бригада, онда би се формирао и Санџачки одред, у ком би случају командант Лимске бригаде вршио дужност команданта одреда, поред редовне дужности.

Без обзира на изнесене приједлоге јединице треба формирати према стварним ефективима, земљишту и осталим условима. Број јединица у наведеним областима (батаљона и бригада) може се повећати односно смањити, само настојати да се предвиђена формација реално оствари, држећи се горе изложених упутстава. Исто тако давати јединицама (четама, батаљонима, бригадама, одредима) погодна имена, тако да борци и преко тога заволе своју јединицу и уђу у утакмицу са другим јединицама. Мјеста штабова наведених јединица треба одредити по могућству у средини територије дотичне јединице. Тако ће бити загарантована лакша

веза и бољи утицај на људство. Виши штабови: штабови бригада и одреда су привремени.

Као врховно војно и политичко тијело формиран је **Штаб Народно-ослободилачких герилских (партизанских) одреда за Црну Гору, Боку и Санџак** као потчињени орган Главног штаба Народно-ослободилачких партизанских одреда Југославије.

Отсада ће овај штаб спроводити сва наређења надлежним путем преко формираних јединица.

Формирање свих наведених јединица има се извршити што прије, а најдаље до 1 новембра 1941 г. До тога рока треба поднијети следећи извјештај:

- Назив одреда и мјесто штаба,
- Назив бригаде, мјесто штаба,

— Назив и број батаљона по бригадама са следећим статистичким подацима: мобилизациону територију, мјесто штаба, број целокупног за борбу способног људства, број људства по специјалности: пјешака (бораца, пушкомитраљезаца, митраљезаца, послужилаца на бацачима, пјешадиским и противоклопним топовима), артиљераца, коњаника, војника способних за рушење објеката експлозивом; људство за везу: телефонисти, радиотелеграфисти, сигналисти; способни пилоти и извиђачи, љекари и болничари, односно болничарке; наоружање: пушке и од којих модела, пушкомитраљези, лаки митраљези, митраљези и који модели, топови свих врста, бацачи свих врста, рушећи материјал, ручне бомбе по моделима, телефонски материјал, санитарски материјал, инжињерски материјал (пијуци, ашови, сјекире, тестере), муниција по врстама и зборно мјесто батаљона, као и све оно што је још од интереса.

За сваку чету по батаљонима треба доставити исте статистичке податке као и за батаљоне. Све ове извјештаје треба средити у виду прегледа и погодно их груписати да све старјешине имају јасан преглед о ономе са чиме располажу. Све старјешине треба да задрже копију извјештаја. У ове извјештаје треба уносити све касније допуне. Ове податке прикупљати једноремено са мобилизационим списковима. Мобилизационе спискове морају имати командири чета и команданти батаљона и ови спискови морају бити готови до 1 новембра 1941 г. При обиласку претпостављених старјешина подносити ове спискове на преглед.

ШТАБ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИХ
ГЕРИЛСКИХ (ПАРТИЗАНСКИХ) ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНѢАК

БР. 20

**УПУТСТВО ШТАБА НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИ-
ЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК
ОД ОКТОБРА 1941 ГОД. ЗА ИЗРАДУ МОБИЛИЗАЦИСКИХ
СПИСКОВА¹**

Строго повјерљиво

МОБИЛИЗАЦИСКИ СПИСКОВИ

Организација наше народне војске из дана у дан напредује. Герила је главни чинилац у томе великом подухвату. Наше герилске јединице знају да припремање великих **подухвата**, окршаја са непријатељем и општенародног устанка **заХТијева мобилизацију** свих народних снага. Зато треба одмах приступити изради мобилизациских спискова.

Тај рад не смије бити површан и ускогруд, већ широко политички. У њему се мора осјетити рад и ауторитет свих старјешина, а нарочито политичких комесара. Рад ће се обављати тако да ће сваки појединац лично питати сваког борца да ли је спреман да уђе и да се бори у редовима Народно-ослободилачке војске. Једновременно се мора политички објашњавати значај наше борбе и повезивати исту са борбом осталих словенских народа, а нарочито Црвене армије.

Спискози треба да садрже: редни број, име и презиме, године старости, мјесто рођења, који је род војске служио (назначавајући специјалност: пушкомитраљезац, митраљезац, послужилац на бацачу или пјешадиском топу, противавионском топу, специјалиста за поједине врсте везе), ранији чин у војсци, наоружање борца: пушка, њен модел и има ли ножа, пушкомитраљез и његов модел, митраљез и његов модел, револвер, муниција којом стријелац располаже, бомбе.

Спискови морају бити савјесно састављени и достављени бригадама до 1 новембра 1941 године.

**ШТАБ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ГЕРИЛСКИХ (ПАРТИЗАНСКИХ) ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ, САНЦАК И БОКУ**

¹ Редакција располаже примјерком упутства који је Штаб НОП одреда за Црну Гору, Боку и Санцак умножио на шапирографу почетком октобра 1941 год. и уз пропратни акт доставио свим јединицама. Уз упутство су били израђени и прегледи по којима је требало средити мобилизациске и друге податке, али Редакција њима не располаже.

**УПУТСТВО ШТАБА НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИ-
ЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК
ОД ОКТОБРА 1941 ГОД. ЗА РАД ПОЛИТИЧКИХ КОМЕСАРА**

ОПШТА УПУТСТВА ПОЛИТИЧКИМ КОМЕСАРИМА

Борба коју води црногорски народ за своју слободу, анти-фашистички народни рат који укључује у себи антифашистичку^ револуцију,¹ јер је окупатор фашистичка империјалистичка војска, коју помажу издајце нашег народа, а циљ рата је уништење фашизма у свом коријену. Та борба је национално-ослободилачка, широко народна, јер у њој учествује цио народ. И тај народ тражи с правом да он сам одлучује о својој управи, о својој војсци, о односима са другима народима. Руководиоци ове борбе су одабрани синови народа, људи који дјело народне слободе граде заједно са народом и имају потпуно овлашћење народа. Наше организоване герилске партизанске јединице већ називу каква ће бити власт послје истјеривања окупатора. Знају да ће то бити народна власт и да ће они који највише крви пролише имати пуну слободу и учествовање у власти, зато, да би осигурали то, а узимајући и користећи искуство сличних борби у Кини, Шпанији, Монголији, још првих дана борбе јавља се уз командира (иако необучен²) комесар јединице као гаранција очувања политичког карактера борбе.

Разлози појаве тог политичког руководиоца, тог који се у тешким политичким ситуацијама лакше налази од командира, били су следећи: у борби учествује цио народ, а међу осталима и бивши официри и чиновници који су служили разним режимима, сељаци који су дијелом били вођени и заваравани од разних режима, једном ријечју још сасвим је неуједињен, сасвим политички неоформљен и [неискусан] народ, кога су због *бм*-једе и терора цијепали разни режими и странке. Задаћа комесара у тим првим данима, када је пета колона покушала да разбије наше редове, била је тешка и велика. Требало је дати одговор на ова питања, требало је објаснити све, једном ријечју дати програме и циљеве наше борбе, дати гаранцију народним стријемљењима.

Наша борба је политичка, наиме народ се бори за одређене политичке циљеве и он тражи унапријед обезбјеђење тих политичких циљева. Носилац тих циљева јесте и треба да буде наш

¹ Види документ бр. 93, тачка 3.

² војно-теоретски

политички комесар. Он је тај који се стара да нико (ова или она странка) не изврне карактер наше борбе, карактер који је јасан и одређен самим људима који учествују у борби. Комесар је чувар народног јединства, политичка гаранција, једном ријечју душа народне војске. Комесар није претставник ниједне политичке странке, он је у условима гдје постоји народна влада, као што је случај са Кином и Шпанијом¹ претставник, носилац народне политике, политике у војсци, а у нашим условима он је претставник народних стријемљења у герили. Он данас спроводи жеље народа, он их оформљава, дакле не неку уску партиску, већ широко народну вољу.

Дужности нашег комесара су следеће: Прво, да редовно одржава политичке састанке (вода, чете, батаљона). На тим састанцима ће бити вођени разговори о политичкој ситуацији у јединици, у селу, у нашој земљи и уопште у свијету. Ту комесар држи унапријед припремљено предавање, а на састанку учествује читава јединица. Друго, да одржава сам или користи све интелектуалце за одржавање предавања у одреду² из опште културе, географије, историје итд. Треће, да изучава заједно са својом јединицом историју црногорског и осталих њему сусједних и братских словенских народа, да сваког неписменог члана јединице, као и онога који зна слабо читати и писати, научи да чита и пише. Ово комесар не ради сам већ користи све оне из своје јединице који су за то погодни. При чети, батаљону и бригади комесар организује културну комисију за ове и сличне послове, а истом и сам руководи. Комесар лично руководи уређивањем зидних новина у мањим јединицама, а у већим то повјерава културним комисијама, али то сам контролише.

Комесар се брине да организује сигурност становања и да исхрана буде таква да у потпуности одговара интересима јединства јединице. Он мора захтијевати од командира редовне страже, кад јединица путује одржавање сталне везе са сусједним јединицама и са непријатељем преко сталног осматрања, одржавање оружја у исправном и чистом стању, редовно вјежбање наших војника у војним вјештинама као и у [обуци на] оружју. За све ово он се савјетује са командиром, посебно са јединицом на општем састанку. Он се стара да ауторитет командног састава буде очуван и учвршћен.

Комесар учествује у састављању планова организације одбране и напада, а приликом операција помаже командиру који је једини командир на терену у боју и у стању логоровања, и будно прати рад свих војних старјешина, као и читаве јединице. Заједно са командиром одабира војне и политичке кадрове и по-

¹ Мисли се на револуционарну Кину и Шпанију.

² Герилском одреду, тј. воду.

диже их. У боју и у изузетним случајевима може опозвати наредбу командира, али само онда када испуњење такве наредбе значи водити јединицу у отворену пропаст. Командир мора опозвати наредбу, а комесар опозивање оправдати пред командним саставом веће јединице. У боју комесар мора бити један од првих у нападу, један од посљедњих у отступању. Комесар се стара да војници спољашно изгледају пристојно, те да су окрпљени, обријани и чисти да не би личили на комите и разбојнике.

Одржање и јачање морала и бојевне способности јединице су најсветије дужности комесара, јер је то оружје којим ми побеђујемо надмоћност непријатеља, а о томе нам најбоље свједоче наше досадашње борбе.

Политички комесар је у свим правима раван командиру своје јединице.

Обавеза је свих војника наше војске да одају поштовање комесару и командиру и да без поговора испуњавају наредбе. Осим ових задаћа, више војно-политичког карактера, дужност је политичког комесара да одржи тијесан контакт између јединице и народа, те да јединицу мобилише за помоћ сељацима и у мобама и у свему ономе што од њега село захтијева и он нађе за потребно. Комесар одржава заједничке састанке јединице и села заједно, и то чешће, на којима се рјешавају питања која су заједничка јединици и селу. Комесар организује борбу против пете колоне као разбијача народног јединства и помоћника непријатеља. Комесар организује забаве, сијела и културне вечери.

Овако велике задаће пред комесаром, као душом сваке војне јединице, налажу сваком политичком комесару да сам себе подиже политички, војнички и културно, јер он иначе неће моћи да одговара својим великим обавезама које му намећу данашње и велике сјутрашње борбе. Комесара бира јединица, а смјењује комесар веће јединице. Он мора имати увијек пред очима дјело народа које се налази у рукама народа. Њему ће помагати комесари већих јединица, но он мора знати да какав буде комесар, таква ће бити и јединица.

Наши борци, синови народне војске коју стварамо показали су најдивније особине нашега народа, но на комесарима лежи да све то прошире и пробуде, те тако политички припреме устанак и протјеривање окупатора. Они морају развијати до врхунца пожртвованост, дисциплину, оданост — те услове побједе и јединства.

ИЗ ШТАБА НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ГЕРИЛСКИХ (ПАРТИЗАНСКИХ) ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК

**ДИРЕКТИВА ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЦРНУ
ГОРУ, БОКУ И САНЦАК ОД ОКТОБРА 1941 ГОД. О НАЈ-
ВАЖНИЈИМ ЗАДАЦИМА ПАРТИСКИХ ОРГАНИЗАЦИЈА¹**

СВИМА ОК-има, МК-има И БИРОИМА ЋЕЛИЈА

Данас се пред све парт. организације постављају следећа питања као најважнија: а) акције против окупатора; б) акције против пете колоне; в) рад у герили и претварање герила у војску.

Организације и чланови Партије који најсавјесније не раде на овим питањима неће се и не могу сматрати комунистичким. Опортунистички елементи који бметају енергичан и брзи рад по овим питањима морају смјесити бити очишћени из Партије као саботери спровођења партијске линије.

Из искуства задњих акција види се: 1) да су одреди колебљиви у борби против окупатора, који је више деморалисан него раније. Став о извођењу акција на такозваним ненасељеним мјестима опортунистички елементи претварају у став да се акције не изводе, јер непријатељ сва мјеста третира као насељена. На супрот томе треба акције проширити у свим правцима, бити без милости према непријатељу и на репресалије (паљевине и друго) одговорити још жешћим нападима и репресалијама . . ., што наше герилске команде морају огласити . . . Даље, села бранити оружјем од паљевина, а народ од интернације. На том питању се сељаци могу мобилисати. Тим путевима треба ићи да би се постепено привлачило што више бораца и обезбиједила припрема устанка, да би се герилске борбе претвориле у прави рат, који ћемо ми водити гдје хоћемо, а непријатељ силом натјерао да се влада као у рату. Организације морају уочити тактику пете колоне, која иде за тим да масе најприје мобилише против акција, а затим да их демобилише и омете да бране своје село и своје животе. 2) Примијећено је даље да се многе организације колебају у борби против шпијуна. Став о томе како шпијуне треба прво демаскирати опортунистички елементи претварају у став — толерисање шпијуна. Има ћелија које се колебају, касне и одгађају у томе. Има их чак и таквих које траже помоћ са стране (незгодно им је због братства, племена и слично). То је крајњи

¹ Редакција располаже примјерком директиве умноженнм на шапирографу без датума. Вјероватно је писан средином октобра 1941 године.

опортунизам раван издаји Партије и народне борбе . . . Тактика пете колоне у овоме се састоји: не убијати на нашој територији, — шпијуна ће убити читаво село (на пракси нико) итд. Међугим сељаке треба организовати да не дозволе кретање шпијуна и крилаша на својој територији. Погрешно је за убиства шпијуна искоришћавати крвне освете, зађевице и слично . . . у свим општинама се морају уништити све архиве. Најзад, без потпуног чишћења села од пете колоне немогуће је остваривање ма и једног нашег актуелног задатка, као и припреме устанка. 3) Примичењено је да је рад у герили недовољан, нарочито политички, а веза између герице и народа слаба. Комесаре који не раде довољно политички треба смијенити без обзира да ли су партијци или не. По питању пљачке, крађе и другог треба герица и Партија да се јављају као судија и заштитник мобилишући при том масе. Неки герилски водови или чете траже у истрагама помоћ са стране, јер им је незгодно због села и слично. То је најцрњи опортунизам. Герица и Партија треба да се у томе баш учвршћују у свом властитом селу, да у њему стеку углед и снагу, јер једино тако могу постати привлачна сила будуће војске.

Рад по војној линији (који садржи у себи: акције против окупатора и пете колоне, као и рад у герици и на организовању војске) — најважнији је рад. Око њега се мора окретати све. Како герица расте и претвара се у војску, тако и улазак партијаца у војску (способних за ношење оружја) мора бити све већи. Истовремено се морају обезбиједити резервна руководства, која ће постепено преузимати све послове. У та руководства ће улазити: жене, по годинама старији другови, инвалиди и другови предвиђени за организовање милиције и учешће у општинским и среским позадинским службама. ПК-у се морају доставити унапријед (до 1 децембра) имена свих тих унапријед предвиђених мјесних руководства. Сличне промјене вршити постепено и у ћелијама и у бироима ћелија, како позадина не би остала без Партије. Треба имати у виду да у току времена најбољи партијци морају преузети рад у војсци (то је смисао стварања садашњих команди). У том смислу партиска руководства морају стално проучавати све наредбе Штаба Народно-ослободилачких герилских (партизанских) одреда за Црну Гору, Боку и Санџак (који је већ формиран) и расподјељивањем кадрова и активним политичким радом обезбиједити хитно и дисциплиновано спровођење свих наредба и упутстава Штаба. Сличну замјену и расподјелу мора обезбиједити и СКОЈ (Црногорска народна омладина), водећи при томе рачуна да се омладина још сада војнички обучи и обезбиједи руковођење оном омладином која ће остати за позадинску службу (радна снага, милиција и друго).

Обављајући овај посао, руководства морају имати у виду да час устанка¹ није тако далеко, и да се до њега долази организацијом војске и увлачењем у борбе (на разним питањима: од масовних герилских акција до устаничких акција одбранбеног карактера) све ширих и ширих маса бораца. У Србији и другим земљама процес борбе се развија све чешће у том правцу, па се исти задаци хитно постављају и пред нас. Зато и идеју устанка треба унијети у масе сталцом агитацијом путем конференција, сталним прибирањем и ангажовањем све већих снага.

ОК-и морају по свим овим и другим питањима подносити ПК-у редовно детаљне, најређе недјељне извјештаје (зато се могу користити и курири Штаба).

Ову директиву треба прорадити у свим партиским јединицама и одмах спроводити у живот.

С другарским поздравом

ПК КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК

БР. 23

ПИСМО МОШЕ ПИЈАДА РАДОЈУ ДАКИЋУ ОД 9 ОКТОБРА 1941 ГОДИНЕ

Драги Брко,²

Тек што сам био стигао на прво мјесто које ми је било одређено, стигао је и твој човјек и донио ми твоје писмо. Иако сам био уморан, а и само мјесто ми се свиђало, кренуо сам одмах, јер сам и ја увиђао да је овдје боље, а нарочито ме је радовало да ћу овдје имати више посла. Овдје сам врло задовољан и почео сам одмах радити. Ипак ми је жао да нијеси у овом моменту овдје, јер би нешто требало учинити да се сузбију лажни патриоти³ преко Пиве који ударају на муслимане и врше пљачку, те су сад навукли муслимане на херцеговачке катуне, одакле се јуче видио велики пожар.

Овдје је јуче основана⁴ омладина и изабран одбор и општински делегати.

¹ Види писмо ЦК КПЈ од 22 децембра 1941 године, тачка 11, док. бр. 168.

² Радоје Дакић, у то вријеме секретар Окружног комитета КПЈ за Округ никшићки, умро је у СССР-у 1946 године.

³ четници

⁴ организована

\

Шаљем два чланка за „Н. борбу.“

У околини, а већ и овдје, почеле су крађе па и разбојништва (удављена мајка и кћи у Црквицама). То може постати појавом свуда и без сумње ће петоклонаши гледати да то развијају како би народ осјетио потребу за влашћу. Треба одмах раскринкати ту њихову работу, обавијестити одреде и повести акцију самозаштите сељака (патроле у селима), па лопове убијати. Овдје се већ ради на томе.

9 окт. 1941

Друг. поздрав, твој
Чича¹

БР. 24

**ПРОГЛАС МЈЕСНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕЗ ЦЕТИЊСКИ
ОД 15 ОКТОБРА 1941 ГОДИНЕ³**

НАРОДУ СРЕЗА ЦЕТИЊСКОГ

Драга браћо,

У овим тешким данима ропства, кад фашистички окупатор хара и пали села и градове наше Црне Горе, кад сваки дан доноси нова стријељања, мучења и интернирања народних синова, обраћамо вам се ми, ваша браћа под оружјем, који смо повели борбу против непријатеља народа и који из те борбе нећемо изаћи до коначне побједе.

Наша драга Црна Гора одгајила нас је на својим топлим грудима, надахнула љубављу према части и слободи, научила да презиремо смрт кад треба бранити црногорско име, и ми данас нашом борбом чувамо аманет прошлости, аманет наших дједова да бранимо част народа и слободу наших гора.

Свјесни смо да је борба тешка, али зар је то прва тешка борба коју је наш народ водио за слободу?! Не, браћо! Споменике тешких борби ви видите на сваком кораку; видите турске куле

¹ Моша Пијаде, који се тада налазио у родном мјесту Радоја Дакића — селу Црна Гора, Срез шавнички.

* Редакција располаже примјерком прогласа који је израђен на циклостилу, без датума. Из сачуваног дневника партиског рада Мјесног комитета за Срез цетињски, којим Редакција располаже, види се да је проглас објављен 15 октобра 1941 године.

и бедеме, видите аустроугарске волтице¹ и касарне. Све то да-» нас припада прошлости — народна љубав за слободу и мржња према окупатору била је јача од азијатских и аустроугарских армија. У тим ослободилачким борбама гинули су синови народа, паљена су села, интерниран народ, па ипак Црногорци нијесу поклекнули, они су све то савладали и побиједили.

Снаге фашистичког разбојника Мусолинија се ломе и распадају, и ми видимо гдје зора слободе почиње да свиће. Али, браћо, није окупатор једини непријатељ нашег народа; постоји и други непријатељ, још срамнији и омраженији, а то су шпијуни и издајници који тешку судбину народа још више загорчавају. Ти изроди предводе италијанске чете да пале села, шпијају борце, поштене родољубе и њихове породице, одводе Црногорце у нови Болдогасон — у Тирану, Скадар и 'Кавају, или их стријељају [у заједници] са фашистима у ловћенским странама.

Шпијун и паликућа, издајник и нитков Јован Белов Вујовић хвали се својом крвавом работом — паљевином црногорских села, стријељањима и интернирањем наше браће. Тај слијепи крволок и његова дружина: браћа Дубовичани, Стево Перовић, Саво ГазиЕода, Блажо М. Кусовац, Мило Јабучанин, Гаврило и Раде Петровићи и др. не виде сјутрашњу освету народа, коју неће избјећи. Стићи ће их судбина пса Ђока Краљевића; данас или сјутра нашој пушци неће побјећи. Они имају и своје помагаче, које ми исто добро знамо, и којима обећавамо да ће исту чашу испити као и њихови господари ако не оставе срамни шпијунски посао. Наше око све види, наше ухо је свуд присутно — има нас свуда: у селима и градовима, у пољима и шумама, у канцеларијама и радионицама, и о свему смо обавијештени.

Ко загорчава и онако горки живот нашег напаћеног народа, ко му данас забада нож у леђа, нека зна да главу неће сачувати.

Нас тешко боле изгинула браћа, нас боле опустошена и попаљена села, нас тешко погађа плач братске сирочади и гладних и намучених породица без крова над главом, и ми се завјетујемо да ћемо их осветити. Крвожедне фашистичке банде неће упловити у Јадранско Море, а да крваво не плате дуг нашем народу, а домаћи шпијуни и крволоци нека знају да је ново Бадње вече са истрагом потурица почело — наша пушка почела је да им скида главе, и скидаће их док се ова куга не ишчисти из народа!

Позивамо вас, нашу браћу, читав народ да нас помогне у борби за част и слободу родне груде, јер та нам је борба заједничка, позивамо све родољубе да нас помогну не само у борби противу окупатора већ и у борби противу њихових слугу, народ-

¹ Тако се зову у Црној Гори утврђења која је изграђивала аустроугарска војска на важнијим истуреним тачкама.

них зулумћара, шпијуна и издајника, који злочиначки забадају нож у груди наше Црне Горе.

Нећемо дозволити шпијунима, издајницима и њиховим помагачима да мирно спавају. Наша пушка их вреба.

Створимо чврсто јединство народа у борби против заједничког непријатеља!

Доље крвави фашистички окупатори!

Доље шпијуни и паликуће!

Живјела Национално-ослободилачка борба!

БОРЦИ ЗА НАЦИОНАЛНО ОСЛОБОЂЕЊЕ
ЦРНЕ ГОРЕ

БР. 25

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЛОВЂЕНСКЕ НОП БРИГАДЕ ОД 19 ОКТОБРА 1941 ГОД. ЗА ПОСТУПАК ПО НАЈНОВИЈИМ УПУТСТВИМА ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК

КОМАНДА ЛОВЂЕНСКЕ БРИГАДЕ
ЦЕТИЊЕ »

Строго повјерљиво

КОМАНДАНТИМА БАТАЉОНА И КОМАНДИРИМА ЧЕТА

У прилогу се доставља упут за организацију партизанске народне војске,² упут за мобилизациске спискове³ и формулари за исте од Штаба Народноослободилачких герилских одреда за Црну Гору, Санцак и Боку. Ставља се у задатак штабовима батаљона и чета да свестрано проуче горње упуте, поступе по њима одмах и попуњене мобилизациске спискове са свим осталим траженим извјештајима доставе овој Команди до 29 октобра ове године закључно. Све извјештаје као и сав материјал војне природе убудуће достављати по сталним куририма овој Команди.

У исто вријеме доставља се упут за рад политичких комесара⁴ при јединицама, који га први требају прорадити и затим

Штаб није био у Цетињу, већ се тиме означава подручје бригаде.

Види док. бр. 19.

¹ Види док. бр. 20.

Види док. бр. 21.

са садржином могу упознати све чланове својих Јединица, док војни материјал има бити познат само штабу батаљона и чете.

Такође вам се доставља наредба команданта Ужичког одреда,¹ са којом треба упознати не само војне јединице већ и читав народ.

19 окт. 1941 г.

ИЗ ШТАБА ЛОВЋЕНСКЕ БРИГАДЕ

БР. 26

**ПИСМО ЦЕНТРАЛНОГ КОМИТЕТА КПЈ ОД 22 ОКТОБРА
1941 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ,
БОКУ И САНЦАК**

ЦЕНТРАЛНИ КОМИТЕТ
КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. службено
22-X-1941 г.

**ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ ЗА ЦРНУ ГОРУ**

Драги другови, шаљемо вам нашег делегата друга Милутина са задатком да вам усмено изложи наш став по свим питањима, како војним тако и партиским и омладинским. Друг Милутин треба да остане код вас до даљњег нашег наређења уместо Милована (Вељка), који треба да одмах крене овамо у ЦК.

Примили смо ваше материјале: писма, резолуције, као и писмо Вељково Покрајинском комитету. Ми се сада овде не можемо подробно изјаснити о вашим писмима и резолуцијама. Ваша резолуција, као и ваш став у другим материјалима, садржи такве крупне политичке и војне грешке које нас присиљавају да поништиме те ваше резолуције и тражимо од вас да сместа обуставите прорађивање тих резолуција у партиским организацијама, као и Вељково писмо. О основним вашим погрешкама кажаће вам усмено друг Милутин, а подробније ћемо ми те грешке изложити у писму које ћемо вам послати у најкраћем року, заједно са једном нашом кратком резолуцијом, коју ћете ви требати да спроведете по партиским организацијама.

. А сада неколико речи о вашим најкрупнијим погрешкама.

¹ Види „Зборник” том I, док. бр. 26.

72-X-1941r.

ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ ЗА ПРЕНУ ПОРМ

[illegible]

Получила још један материјални списак у складу са, као и
наме Велка Покрејински Комитету. Иако сам сам не можемо познати издати
у овим списакима и резолуцијама. Све резолуција као и јав отај у другим
остваривања садржи такве јуридичке политичке и војне промене које нисмо могли
у овим списакима да смо резолуције и јуридичке од нас да оствари остварилих
стварања тих резолуција у политичким организацијама, као и Велкоме постоје.
Ов основних једини политичких промена јави оствари друг политички и политички
наме ми да смо не могли у овим резолуцијама да смо не могли у овим резолуцијама
у овим резолуцијама да смо не могли у овим резолуцијама да смо не могли у овим
резолуцијама да смо не могли у овим резолуцијама да смо не могли у овим резолуцијама

[illegible]

Ваш смо вам јединпут јавили да понајвеће остане тихо
2000-3000 добрих бораца јер од борбе на овој територији зависи и успешна
борба у Црној Гери и постојеће Црногорског извода. Чита писите по 100-200 ду
да у кратким размацима и жема буку даће навукуни. Прваци киколог кретања
да смо вам одасили у првом кругу.

Ово кратко писмо служи и као пуномоћ другу Милутину.

Смёт фашизму-свободе народу.

1) Није било неправилно дизање устанка, али је било погрешно што ви тај устанак нисте припремили политички одоздо. Било је погрешно што ви раздвајате партизанску борбу од народног устанка, уместо да схватате партизанску борбу као прераштај у општи народни устанак; било је погрешно што сте одмах испочетка стварали некакве војске и фронтове, уместо да сте усвојили партизански начин ратовања. Ево у томе је основна погрешка у војном питању код вас, а не прерани народни устанак. Фронтална борба присилила вас је на фронтално повлачење, јер је било илузорно очекивати да ћете ви моћи да дате јачи отпор много јачем непријатељу фронталном одбраном. Даље, било је погрешно што сте ви наоружане масе распустили по кућама, уместо да сте разбили крупне јединице на мање партизанске одреде, и водили непрекидни партизански рат. Било је погрешно називати Народно-ослободилачку борбу антифашистичком револуцијом. Ево, то је само пар примедби а о осталим ће говорити усмено Милутин.

Већ смо вам једанпут јавили да пошаљете овамо хитно 2500 — 3000 добрих бораца, јер од борбе на овој територији зависи и успешна борба у Црној Гори и исхрана црногорског народа. Чете шаљите по 100 — 200 људи у кратким размацама и нека буду добро наоружани. Правац њиховог кретања већ смо вам одредили у првом писму.

Ово кратко писмо служи и као пуномоћ другу Милутину.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Т И Т О

НАРЕДБА ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 25 ОКТОБРА 1941 ГОДИНЕ¹Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Н А Р Е Д Б А Б Р. 1

ГЛАВНОГ ШТАБА НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИ-
ЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ЗА 25 ОКТО-
БАР 1941 Г.

Примијећено је да још увијек има партизана који насије-
дају петоклонашкој повици да не смију долазити наоружани
у села, те се најоштрије осуђује такво невојничко држање и на-
ређује:

да сви партизани морају бити стално под оружјем, а уко-
лико би неко правио сметње њиховом доласку у села, томе се
најенергичније супротставити. Који партизани и даље покажу
слабост у том правцу, нијесу достојни да буду у нашим борбе-
ним јединицама, и према њима ће се најоштрије поступити.

У духу наредбе Врховног штаба Народно-ослободилачких
партизанских одреда Југославије² уводи се:

а) Војнички поздрав — стиснута десна песница код сљепо-
очнице.

»

б) Као знамење наше борбе уводи се знамење тробојни на-
ционални знак и црвена петокрака звијезда. Знак носе сви пар-
тизани на капи. Дужина заставе је 3 см., а ширина 1 и по [см.].
Изнад заставе стоји црвена петокрака звијезда наслоњена са два
крака на застази. Од сталног ношења овога знака могу се изу-
зети они партизани који живе на територији коју свакодневно
контролише непријатељ, као и курири који пролазе кроз такве
области.

в) Све јединице од батаљона на више морају имати своју
војничку заставу: црногорска застава црвено-плаво-бијело ду-
жине 1 м. и 25 см., ширине 70 см. за батаљон; за бригаду: ду-
жине 1 м. и 50 см., [а ширина 80 см.].³ На средини средњег, пла-

¹ Редакција располаже копијом документа.

* Види „Зборник” том II, стр. 80—81.

³ У копији нема овог дијела текста, већ га је Редакција дописала
из „Историских записа” — органа историског друштва НР Црне Горе,
сматрајући да је оно располагало са оригиналом и објавило га у својој
књизи од маја — јуна 1948 год. на стр. 357.

вог поља налази се црвена петокрака звијезда. Знаци на капама партизана и заставе јединица морају бити готови најдаље до 10 новембра 1941 године.

г) Досадашња најмања војна јединица — одред, од сада ће се звати војска.

ђ) Назив герилац замјењује се са партизан.

По извршењу наредбе писмено извјестити Главни штаб.

Дана 24 октобра 1941 г.

*ИЗ ГЛАВНОГ ШТАБА

П.С. Не морају наоружани долазити у села они партизани који живе на територији коју непријатељ свакодневно контролише.

БР. 28

„САОПШТЕЊЕ“ БР. 1 ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 26 ОКТОБРА 1941 ГОД. О РЕЗУЛТАТИМА БОРБЕ НА ЈЕЛИНОМ ДУБУ И ПРЕГОВОРИМА СА КОМАНДОМ ОКУПАТОРСКИХ ТРУПА У ЦРНОЈ ГОРИ

С А О П Ш Т Е Њ Е Б Р. 1

ГЛАВНОГ ШТАБА НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

По наредби Главног штаба јединице Зетског одреда нападе су 18 октобра непријатељску колону од 43 непријатељска камиона, једног лаког камиона и једног мотоцикла на мјесту званом Јелин Дуб, између Клопота и Биоча у Братоножићима. Ова акција се имала извести као освета због паљевине села Лутова, а сви заробљени непријатељски војници и официри стријељати, као одговор на невојничке кукавичке злочине окупаторских команди према мирном становништву. Истовремено је Штаб издао наредбу Команди Зетског одреда да партизанске јединице **без обзира на услове** ступе у одбрану села када непријатељ покуша са репресалијама на мирно становништво. Штаб Зетског одреда у цјелини је извео постављене му задатке. Непријатељска колона је читаво уништена. Уништен је сав материјал, између осталог и 20 камиона ратног материјала. У току борби које су се одвиле на том терену убијено је и рањено око 150 непријат. војника, а заробљена 64 војника, официра и подофицира. Нареджено је да се са заробљеницима човјечно поступа, како то доликује нашој ослободилачкој војсци и нашем народу.

У току борби тешко је рањен и неки Васојевић који се возио заједно са окупаторским јединицама, а стријељан Радован Влаховић, шеф Пореске управе у Колашину, који се такође возио са непријатељем, јер је код њега нађено оружје и писма из којих се види да је радио у корист окупатора и био повезан са његовим шпијунима.

Због репресалија које је непријатељ предузео према оближњим насељима, Штаб је имао намјеру да стријеља све заробљенике. Али видјећи сву биједу италијанских војника, натјераних мимо њихове воље у рат, Штаб је још овај пут наредио да се пусте на слободу 44 заробљена војника, а офицере, подофицере, карабињере и шофере (укупно 20) задржао за размјену са нашим похапшеним и интернираним. По ослобођеним војницима Штаб је 20 окт. мјесеца упутио италијанској команди писмо са захтјевом: 1) да се обуставе паљевине, пљачка и интернирање невиног становништва; 2) да се врате интернирани, иначе убудуће неће бити ни рањених ни заробљених непријатеља, него ће стријељати све; 3) да заробљене Италијане размијени са 20 Црногораца који су најмање три мјесеца у затвору и који нијесу тамо поклекли и продали се непријатељу. Истовремено су италијански војници и офицери, који су задржани у ропству, упутили својим командама писма која су садржавала изјаве: о хуманости партизана, захтјев да се италијанске команде понашају као војска, а не као паликуће, и молбе да буду замијењени. Истовремено, свјестан да врши вољу читавог народа, у вези са догађајима у Босни и Србији,¹ Штаб је наредио да се пресијеку све везе које воде у тим правцима, што је већ дијелом и учињено.

На писмо Главног штаба услиједио је одговор команданта окупаторских трупа армијског генерала Пирција Биролија, упућен преко Петра Пламенца, бившег црногорског министра. Пламенчево писмо гласи:

Главном штабу Народно-ослободилачких герилских
одрета за Црну Гору и Боку
(гдје буде)

Тај штаб упутио је команди окупатарских трупа за Црну Гору 20 окт-1941 год. једно писмо у којем поставља извјесне услове у три тачке.

По пријему овога писма гувернер Црне Горе, г. генерал Пирцио Бироли ме је позвао и замолио као већ

¹ У то вријеме била је у јеку Прва непријатељска офанзива против партизанских снага и слободне територије у Србији, а у Босни су се разгарале партизанске борбе. Кидање веза и рушење комуникација које су водиле из Црне Горе за Србију и Босну значили су помоћ партизанима Србије и Босне.

испољеног пријатеља црногорске младежи — како Је г. генерал са многих мјеста извијештен — да се са Вашим старјешпнама састанем и са њима говорим. Ја сам истовремено носилац одговора господина генерала Пирција Биролија на Ваше писмо од 20 октобра 1941 год., као и „прогласа“ упућеног на Црногорце да се смире, устаници врате својим кућама и да ће свима и свакоме живот бити загарантован. Овај „проглас“ датиран 16 окт. 1941 год., био је обустављен због сукоба код Биоча 18 овог мјесеца, тако исто због истог сукоба код Биоча био је обустављен већ наређени повратак интернираних из Албаније и пуштање на слободу ухапшених по разним затворима Црне Горе.

На молбу мојих пријатеља и моју данас је обустављен сваки покрет италијанских трупа, свако хапшење сумњивих, а поготово свако интернирање које је имало услиједити због догађаја на Биоче.

Налазим да је од велике потребе да се састанемо, на мјесту које Ви одредите, само да буде то у близини колског пута, јер ја због болести пјешачити не могу. Гарантујем Вам слободан долазак и повратак.

Ја сам са још тројицом својих пријатеља потпуно без оружја. Генерал ме је молио да дођу са нама четири још два италијанска официра без оружане пратње, који би такође хтјели са Вашим вођама говорити. Надам се да нећете пропустити прилику да се састанемо и у потанкостима разговарамо о свему оном што би олакшало данашње тешко стање нашег народа.

У Вашем одговору одредите ми мјесто и дан, по могућности 25 октобар, и час састанка. Ово Вам писмо шаљем по претсједнику општине Мартинићко-Брајовићке, господину Новаку Савелићу. Одговор чекам преко истог. У исто вријеме молим да на преговоре пошаљете мјеродавне преставнике своје.

Мартинићи, 24 октобра 1941 год.
у 12 сати прије подне

Петар Пламенац,
министар у пензији с.р.

Главни штаб на то писмо има да изјави следеће: Група сепаратиста око Новице Радовића, Петра Пламенца и др. разликује се од издајничке клике Секуле Дрљевића и шпијунске петоклонашке банде преосталих из ранијих ненародних режима само утолико што се вјештије крије од Секулине банде шпијуна,

паликућа и убица. Група издајница Радовић-Пламенац и комп. заједно са италијанском командом нашла се пред олујом народног гњева. Намјесто Секуле Дрљевића и осталих шпијуна, који се служе методом насиља, паљевине и терора, ова групица узела је на себе улогу да „мири“ црногорски народ са окупатором продајући туђину најбитније народне интересе, и то баш у тренутку када скори слом фашизма постаје очевидан због пропасти Хитлерове офанзиве према Москви, када се разбуктала ослободилачка борба угњетених народа, а нарочито наше браће Срба и Хрвата, када нараста борбена воља црногорског народа да непријатеља протјера и више не пушта.

Из читавог писма Петра Пламенца избија да он под изговором спасавања народа врши улогу слуге, крвавог пса Пирција Биролија, који није очекивао тако тврд став партизана и отпор до којег је дошло приликом паљевине кућа у току 19-ог, 20-ог, 21-ог, 22-ог, 23-ог и 24-ог овог мјесеца, којом приликом је погинуло преко 70 Италијана и дошло до **незадовољства** у самој италијанској војсци, јер нема на свијету команде која може убиједити војску да треба да гине да би запалила кућу, стог сијена или појату. У овим борбама смо и ми имали скупоцјене жртве — између осталих пао је бранећи сеоске куће славном смрћу Рашко Павићевић, командант партизанског батаљона „Марко Миљанов“. Сам позив на разговор је доказ велике слабости италијанске команде, а тако исто и „проглас“ о коме говори издајник Пламенац, у коме између осталог италијански генерал ни једном ријечју не спомиње ни Дучеа, ни фашизам, ни побједу у Русији, а даје рок предаје оружја 30 дана, оставља га на чување кметовима, а Италијани само да врше контролу. И не само то. Под утицајем шпијуна Вука Станишића 220 Братоножића били су примили пушке од окупатора, али ни једна од тих пушака није пукла на браћу партизана, него јуначки Братоножићи заједно са партизанима су се одупрли паљевинама и данас одбијају да врате пушке, овога пута надмудреном, лукавом и крвожедном Латинину. Тако, изузев неколико кукавица и шпијуна из Лијеве Ријеке, кукавичке групе око шпијуна Нова Рачића у Андријевици и шпијуна Почека и Радојице Никчевића у Никшићу, нема ни једног поштеног Црногорца који би носио пушку окупатора. Покушај стварања крилаша пропао је занавијек. Сређивања прилика помоћу стварања Секула-Петар-Новичиних влада, одрекао се и сам окупатор.

Окупатора хвата језа пред чињеницом јединства партизана и народа, што се види и из повјерљивих извјештаја од 18-ог ов. мјесеца.¹

¹ Ови италијански извјештаји заплијењени су у борби на Јелином Дубу, али Редакција не располаже њима.

Упркос свему томе, иако Штаб није тражио разговор, по жељи је народа да се дође у званични додир са непријатељем и да му се скрене пажња да ће са наше стране престати сви обзира хуманости уколико се непријатељ не буде понашао према цивилном становништву као у рату. Због тога је Главни штаб упутио Петру Пламенцу следеће писмо:

Претсједнику општине Јеленачке (за Петра Пламенца)
— Сиге —

Састанак наших претставника са Вама услиједиће 26 октобра 1941 год. код гроба гласовитог јунака Прље, погинулог у борби против Махмута везира у селу Мартинићима тачно у 10 сати прије подне.

Састанку морају присуствовати и италијански официри, јер су једино они мјеродавни за разговор. Исти могу бити наоружани, али без оружане пратње.

Наши претставници доћи ће наоружани револверима, али без оружане пратње.

Дана 25 октобра 1941 год.
у 5 сати п.п.

ИЗ ГЛАВНОГ ШТАБА
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАН-
СКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

До састанка је дошло како је у нашем писму предвиђено, — наши делегати су били Блажо Јовановић, адвокат, Пеко Дапчевић, капетан шпанске народне републиканске војске, Ђуро Чагоровић, сељак.

Војнички одјевени, са партизанским знацима на капама, наши делегати су се поздравили са италијанским потпуковником и мајором нашим партизанским војничким поздравом, одбијајући да разговарају са издајцима Радовићем, Пламенцом, Ђурашковићем и Вуксановићем. У току разговора примијећено је да се италијански официри колебају у свему, док су петоколонаши боље бранили интересе окупатора од самих окупаторових официра. Италијански официри су тражили: 1) Да се положи оружје на чување кметовима. 2) Да се партизани врате кућама и да ће само вође и они који су убијали Италијане бити суђени. 3) Да ће, ако се захтјеви одбију, за сваког стријељаног Италијана стријељати 100 Црногораца. Наши делегати су одбили прва два захтјева, а на треће одговорили да не траже милости за себе, али да ће за сваког невиног убијеног Црногорца убити 10 Италијана. Даље су наши делегати поставили: 1) Захтјев да се за 20 заробљених размјене: Ристо и Јоксим Радовић, Станко Мартиновић, др. Саша Божовић и још 14 Црногораца који су најмање

три мјесеца у затвору. За ово је споразумно остављен рок од 5 дана. 2) Да се у року од 5 дана пусте сви интернирани и похапшени, и тек тада да може доћи до новог контакта, с тим да се непријатељства не обустављају. Претставници окупатора су тражили тродневно примирје. Наши делегати су изјавили да не пристају ни на какво примирје, иако веће оружане акције нијесу предвиђене у нашим плановима у року од три дана. Тиме су разговори завршени. Послије одласка Италијана наши делегати, уз одобравање сељака, назвали су правим именом издајце Петра Пламенца, Новицу Радовића, Јована Вуксановића и Мића Ђурашковића, који су присуствовали као адвокати окупатора на састанку.

Кукавички непријатељ, иако на издисају заједно са домаћим издајцима, навјешћује нам рат до истребљења.

Штаб сматра да сазријевају услови да се окупатор јединственом борбом читавог народа истјера из земље, и да му се више не дозволи повратак. У вези с тим, а водећи рачуна о ранијим борбама, Штаб ће предузети све мјере за организовање општенародног оружаног устанка. Наглашавамо: 1) Устанак ће отпочети у тренутку када читав народ буде за њега, а до тада ће партизани кидати везе и стварати неносан живот окупатору водећи рачуна једино о томе да се народне снаге штеде. 2) Операције ће се изводити по унапријед израђеним плановима и у правцима који одговарају жељама и ратничком смислу читавог нашег народа. 3) Команда ће за случај потребе унапријед издати налог гдје, када и у ком правцу има да се врши евакуација намирница, стоке, жена и дјеце, што ће радити старци, жене и омладина испод 18 година старости. 4) Сви, без обзира на то ко је каквој партији или струји припадао, треба да се уједине у борби за ослобођење. Сви они који буду говорили или радили на било који начин против народне војске, устанка, брзине и правца операција, команди, ширили колебања, панику, деморализацију, морају бити одмах уништени, без обзира на своју прошлост. 5) Команде ће бити чисте од петоколонаша и колебаљиваца. 6) Циљ борбе јесте: истјеривање окупатора и образовање демократске народне владавине. Наш народ проживљује најсудбоносније дане у својој историји. Одлучност, озбиљност, храброст, вјера у побједу наше праведне ствари, то мора да испуни сва срца. Удружени, сложни, дисциплиновани ми морамо побиједити и побиједићемо!

Подвргавајући све личне интересе и прохтјеве општенационалним интересима удесеторостручићемо наше снаге.

Браћо наша, збијте се око јуначких партизанских јединица! Улазите у народну војску! Чистите и спремајте оружје! Удрите шпијуне и издајце још сада ради олакшања наше борбе

и побједе! Не дајте да вас интернирају! Бјежите у наше горе
чим вам запријети опасност. Образујте народне одборе који ће
чувати и организовати нашу позадину.

Сестре наше, ваша дужност је велика као и војника! Ви
морате организовати санитет, кување и ношење хране, рушење
непријатељских веза, обезбјеђење народне власти у позадини.

Омладино, и овог пута мораш дати највеће жртве и уло-
жити највећи напор, као војска на фронту и као радна снага у
позадини. Све то за ослобођење и срећу младих и оних младих
који долазе, за судбину и част свога народа.

А, теби, крвава сино, Пирцио Бироли, слуго још крвави-
јих паса Хитлера и Мусолинија, поручујемо: Нестаће твоје вој-
ске у нашим гудурама, као што су нестале и разбиле се толике
војске што су хтјеле да притисну ове поносне горе и покоре овај
јуначки и никад непокорени народ. Нестаће твоје фашистичке
војске, како је нестала и она Махмута везира,¹ баш на овом мје-
сту на коме су се први пута састали наши поносни планински
орлови с твојим збуњеним преплашеним официрчићима.

А вама, издајницима нашега народа, потрпезне убрљане
курве, изроди, сеизи, звали се овим или оним именом, мијењали
кожу како хоћете — поручујемо: Под небом неће бити рупе
у коју ћете се моћи сакрити од народног суда, од нове славне
Бадње ноћи, која ће очистити све потурице и лижисахане.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

Дана 26 окт. 1941 год.

**ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАН-
СКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**

¹ У Мартинићима је 11 јула 1796 године владика Петар I са црногор-
ском војском страховито потукао војску скадарског везира Махмут-паше
Бушатлије. У тој борби владика Петар I био је двапут рањен, а Махмут-
паша такође рањен, једва се спасао бјекством.

БР. 29

**ДИРЕКТИВА ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЦРНУ
ГОРУ, БОКУ И САНЦАК ОД 26 ОКТОБРА 1941 ГОД. О ПОЛИ-
ТИЧКИМ И ОРГАНИЗАЦИОНИМ ПРИПРЕМАМА ЗА ДАЉУ
БОРБУ ПРОТИВ ОКУПАТОРА И ЊЕГОВИХ СЛУГУ**

**СВИМА ОКРУЖНИМ КОМИТЕТИМА, МЈЕСНИМ КОМИТЕ-
ТИМА И БИРОИМА ЋЕЛИЈА ¹**

У вези са задњим прогласом ПК потребно је истакнути нека питања како би наша руководства могла да благовремено предузму све мјере које ће осигурати успјешан рад Партије у претстојећим борбама.

1) На бази прогласа потребно је мобилисати најшире народне масе. Стога је прва дужност руководства да преко конференција изврше политичку припрему народних маса за оружани устанак. У сваком селу (у варошима такође — прилагођено условима) треба одржавати масовне конференције на којима ће се читати и прорађивати проглас, објашњавати политичка ситуација и истицати повољни услови за устанак црногорског народа и његово ослобођење испод фашистичког јарма. Интензивним политичким радом парола оружаног устанка мора постати блиска народним масама, које морамо убиједити да је оружани устанак једино правилан пут борбе који води у толико жељену слободу. На линији прогласа окружни, мјесни комитети и бирои ћелија треба да издају летке по разним локалним питањима и појавама, и тако мобилишу масе у борби против окупатора, његових слугу и шпијуна. Све припреме за оружани устанак (политичке, организационе и војне) треба смјеста спроводити систематски и без предаха, ангажујући у ту сврху не само Партију и СКОЈ, већ и блиске симпатизере, родољубе и друге за борбу спремне елементе.

2) С обзиром на отворену перспективу оружаног устанка потребно је да окружна, односно мјесна руководства још одмах изврше правилну расподелу кадрова. При томе се морају руководити тиме да најбоље снаге дају на рад по војној линији, која је данас најважнија, а да истовремено, осигуравајући себи добру замјену (од инвалида, болесних и старих партијаца, жена и др.), обезбиједи нормалан, правилан и успјешан рад Партије по свим секторима.

3) И поред тога што је неколико пута наглашено, примјећује се да поједина партиска руководства и појединци још

¹ Примјерак директиве којим Редакција располаже израђен је на шапирографу.

увијек секташе у односу на родољубиве елементе и друге савезнике у борби. То је грешка која може тешко да се освети Народно-ослободилачкој борби и нашој Партији. Комунисти морају да буду свјесни тога да је циљ данашње борбе народно ослобођење испод фашистичког јарма, и да је њихова највећа дужност да у ху борбу уведу све оне који су спремни да у њој учествују или је на ма који начин помажу.

4) Недовољна активност појединих партиских организација у борби против непријатељских слугу, шпијуна и пете колоне показује велику слабост тих организација. Неодлучност, колебљивост и лабавост у борби противу непријатеља народа данас значе издају Народно-ослободилачке борбе и Партије. Због тога ту борбу треба појачати прибјегавајући и јавном извршењу осуде над свима онима који служе непријатељу. У садашњим условима сви они који на ма који начин ометају мобилисање народних маса у борби противу фашистичких окупатора (и они који кажу „још није вријеме, треба причекати“ итд.) разбијачи су народног јединства и његове борбе, пријатељи окупатора, петоклонаша, и као такве их треба жигосати, а по потреби и уништити.

5) СКОЈ-у (Црногорске народне омладине) као' и Партији добром замјеном треба осигурати нормалан, правилан и успјешан рад међу омладином. Томе важном сектору партиског рада треба посветити пуну пажњу и не дозволити да се дезорганизују и распу руководства и активи омладине. Један дио омладине, способан за оружану борбу, војнички обучен, треба мобилисати и распоредити у јединице Народно-ослободилачке војске, док други дио још сада, као и у периоду оружаног устанка, треба користити за организовање рада у позадини, стража по селима и друге позадинске послове.

6) Још одмах треба именовати среске одборе НОФ-а. У селима, односно општинама гдје одбори НОФ-а нијесу досада избрани, треба их такође наименовати. Средства НОФ-а треба користити само за Народно-ослободилачку војску (исхрану и одјећу партизана) стављајући их на расположење штабовима одреда, односно бригаде.

7) Омладину и жене треба непрестано мобилисати ради извођења разних диверзионих задатака, у првом реду рушење путева, уништење телефонских мрежа и др.

8) Примјећује се да недостаје политички рад у војним јединицама (партизанским четама). Посљедица тога је слаба дисциплина, непоштовање старјешина и друге појаве које бацају ружну слику на нашу младу Народно-ослободилачку војску. Дужност је комуниста, у првом реду политичких комесара, да даноноћним политичким радом отстрани све те штетне појаве које доводе до дезорганизације. Својим примјером, дисциплином, храброшћу и

уредношћу комунисти треба да покажу осталима какав треба да буде партизан — борац за ослобођење свога народа.

9) Партиске организације у периоду оружаног устанка треба прилагодити, формирајући по јединицама (четама и батаљонима) партиске групе одн.[осно] ћелије, а касније руководства (четне и батаљонске комитете). Истовремено треба формирати и СКОЈ у тим јединицама.

10) Добро организована обавјештајна служба је важан услов за успјешну борбу. Дужност је свих чланова Партије, свих комуниста и партизана, да прате кретање непријатеља, концентрацију његових снага, откривају његове намјере и вјешто организују контрашпијунажу, те о свему што дознаду одмах обавјештавају надлежне штабове.

11) Везе са вишим и нижим руководством треба учврстити и редовно одржавати. Мјесни, одн. окружни комитети треба да 2 пута недјељно шаљу извјештаје о раду и стању окружном одн. покрајинском комитету. За ово се могу користити курири који иду по војној линији.

12) Радио-вијести морају издавати и контролисати партиска руководства. Потребно је обезбиједити свакодневно упознавање народа са радио-вијестима не дајући им никакав коментар. Трошкови око организовања радио-службе и издавања радио-вијести падају на терет Партије.

Све директиве добро прорадити у партиским руководством и јединицама и одмах у живот спровести.

26 октобра 1941 године

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

КПЈ ПК ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

БР. 30

НАРЕДБА ШТАБА ЛОВЋЕНСКЕ НОП БРИГАДЕ ОД 26 ОКТОБРА 1941 ГОД. О ОРГАНИЗАЦИЈИ СЈГУЖБЕ ВЕЗЕ И ОБУЦИ СТАРЈЕШИНСКОГ КАДРА

Н А Р Е Д Б А Б Р. 1

ШТАБА ЛОВЋЕНСКЕ БРИГАДЕ ЗА 26 ОКТОБРА 1941 ГОД.

I

У свима досадањим акцијама увјерили смо се да веза претставља најосетљивије и најболније питање, као и то да је

до сада била на врло ниском ступњу, па се стога морамо овим питањем више позабавити. Морамо наћи једно рјешење које би било лакше и брже остварљиво, а у исто вријеме погодно за наше будуће акције.

Видјели смо да је ордонанска и курирска служба била до сада сигурна и прилично тачна, али невјероватно спора. Спора је била само из тога разлога што је куриру-ордонансу требало пјешице да пријеђе прилично велики земљишни простор, поред тога до сада су поједине старјешине практиковале да поједина наређења-директиве или извјештаје достављају путем курира усмено. Ово се није показало као практично из разлога што су поједине директиве ненамјерно погрешно преносене и наравно се погрешно по њима поступало. Да се ови недостаци бар унеколико би поправили, овај Штаб ће дати неколико сугестија по којима се убудуће треба управљати:

1. **Курири-ордонанси** и од сада ће се употребљавати у највише случајева. За ову службу треба оспособити већи број герилаца и њих тако обучене употребљавати. Ове курире-ордонансе треба оспособити у брзом и правилном преношењу усмених и писмених директива; у брзом претрчавању отворених простора; у вјештом поткрадању и пробијању између непријатељских стража и засједа; у преласку друмова и јако опасних мјеста, као и у поступку у случају да наиђе на непријатеља. Свима мора бити већ познато, а и поред тога им скренути пажњу, да, ако он буде убијен, рањен или ухваћен, директиву или извјештај непријатељ не смије никада имати. У случају кад носи писмени извјештај или наређење, а у опасности је да буде ухваћен, мора по сваку цијену ово уништити, тако да не падне непријатељу у руке. Најбоље је, ако за то има времена да хартију запали, а у крајњем случају, ако је уништење на други начин немогуће, треба је прогутати.

Да се не би и отада дешавало да се поједина наређења или извјештаји погрешно преносе, пожељно је, а у исто вријеме ово сматрати као наређење, да се свако наређење, директива и извјештај доставља само писмено.

2. **Брза борбена сигнализација** требало би да се користи у свима јединицама, почев од вода па до батаљона, а у извјесним случајевима и за везу између батаљона и штаба бригаде.

За ову везу потребно је да сваки водник, командир и командант набаве потребан број барјачића у боји. Сваки пар барјачића треба да има један бијели и један црвен или жут. Пожељно је да величина ових буде један метар са 50 см. Ако би то било немогуће, може се употребити марамица, капа, хартија итд. умјесто барјачића.

НАЧИН ДАВАЊА БРОЈЕВА БАРЈАЧИБИМА

Црвени или жути барјак се држи у десној, а бијели у лијевој руци. Ако тога нема, онда се у десној држи марамца, капа или хартија, а у лијевој ништа.

Бројеви се дају са тачкама и повлакама.

Тачка (.) се даје дизањем само десне руке — црвеног или жутог барјачића у висини рамена и одмах затим у став за цавање.

Повлака (—) се даје дизањем обеју руку — обадва барјачића у висини рамена а одмах затим враћање у почетни став.

Почстни став је став у коме војник стоји раскорачен, а рукама држи барјачиће на куковима.

Отварање станице даје се знаком црвеним или жутим барјачићем увис под углом од 45 степени.

Бројеви изгледају овако:

8 = 9 = 0 =

Са овим бројевима могу се комбиновати сви остали бројеви, било колико велики, напр., број 10 даје се тако да се прво да број 1, затим мала пауза па број¹ 0 и послѣје тога завршетак броја, број 11 се даје прво број 1, а затим, послѣје мале паузе, опет број 1 и послѣје тога завршетак броја, број 14 се даје прво број 1, а затим послѣје мале паузе број 4 и завршетак броја, број 20 се даје прво број 2, а затим послѣје мале паузе број 0, број 34 се даје прво број 3, а затим послѣје мале паузе број 4 и завршетак броја, број 70 се даје прво 7, а затим послѣје мале паузе број 0 и завршетак броја, број 99 се даје прво број 9, а затим послѣје мале паузе опет 9 и завршетак броја.

Завршетак броја се даје махањем црвеног барјачића једанпут у кругу испред себе.

Ове бројеве је лако научити, али је потребно прилично вјежбе. Стога је потребно да водници, командири и команданти прво сами науче, а затим одаберу за ову службу добро писмене **Еојнике који ће се стално вјежбати у давању ових бројева. Бројеви се могу давати из свих ставова: стојећег, клечећег, сједећег и лежећег. Овај посљедњи највише вјежбати, јер ће бити највише и примијењен у борби.** Обучити људе у правилном избору мјеста, **тако** да сигнаписање непријатељ не може уочити, а супротна станица са којом ради може. У правцу непријатеља ову врсту везе ограничити на најмању мјеру. Не би било на одмет да давање бројбва брзом борбеном сигнализацијом научи што већи **број** герилаца како би у борби сваки од њих био способан за ову службу.

¹ цифра

Сваки командант батаљона треба да састави кодекс бројева, а ову везу у своме батаљону. Да би то лакше саставили, дајемо зато неколико примјера:

- Број 1 = позивни знак за први вод — прву чету.
 .. 2 = » други вод — другу чету.
 „ 3 = „ „ „ трећи вод — трећу чету.
 „ 4 = „ „ „ четврти вод — четврту чету.
 „ 5 = „ „ „ пратећу чету.
 „ 6 = „ „ „ вод топова — бацача.
 „ 7 = „ „ „ крените напред.
 „ 8 = „ „ „ стој.
 „ 9 = отворите пушчану ватру.
 „ 10 = „ „ митраљеску ватру.
 „ 11 = прекини паљбу.
 „ 12 = по дијеловима отступајте.
 „ 13 = отворите брзу паљбу свима оруђима.
 „ 14 = јуриш.
 „ 15 = гоните непријатеља ватром и покретом.
 „ 16 = не могу напријед, туче ме митраљеска ватра.
 „ 17 = пошаљите муницију.
 „ 18 = непријатељ отступа.
 „ 19 = непријатељу пристижу појачања.
 „ 20 = нападају нас непријатељски тенкови.
 „ 21 = непријатељски авиони приближавају се.
 • итд.

У овом кодексу унијети све оно што је потребно и што се »матра као неопходно у борби, да за ове ситне извјештаје не би грчкарали ордонанси по положају и тиме стварали мете, гинули, а извјештаји би махом закашњавали.

Овај кодекс ће лично радити ком.[андант] батаљона за цио батаљон, па потребан број примјерака дати командирима чета к водницима, а један доставити на увиђај овоме Штабу. Кодекс чувати као највећу тајну, а у случају да га на неки начин непријатељ открије, одмах га измијенити.

У борби и у свима осталим тактичким радњама сваки водник је одговоран за везу са својим командиром, сваки командир за везу са ком. батаљона, а сваки ком. батаљона за везу са штабом бригаде.

Код сусједних јединица веза ће се одржавати удесно и сваки командир, водник и командант ће бити одговоран за везу са сусједном јединицом десно од себе.

II

Сви команданти батаљона ће извршити обилазак својих јединица и извршити преглед аутоматског оружја првенствено, а

затим и пушака, бомби и пиштоља са којима су наоружани војници, а потом доставити исцрпан извјештај по овоме.

III

Команданти ће што чешће прикупљати своје командире и са њима претресати сва важнија тактичка питања. Свакоме од њих дати задатак да изради планове за напад на непријатељске положаје на своме сектору. Исто тако и сами команданти ће израдити план напада на непријатељске страже, положаје и вароши на своме сектору. Настојати да се ови планови што прије израде и доставе на увиђај овој Команди.

IV

Команданти ће организовати часове код свих чета и водова из свих војних предмета, тако да се у најскорије вријеме пријеђе све оно што је неопходно сваком стријелцу, а нарочито послужи аутоматског оружја. Поред осталог, на тим часовима претрести улогу стријелца у стрељачком строју, у нападу и одбрани, напад на непријатељски утврђени положај, на засједе, касарне и колоне на путевима. Објаснити могућност и начин борбе са **тенкоБима** и заштите од непријатељског напада из ваздуха.

Детаљан план за извођење ове обуке доставити што прије озоме Штабу.

V

Из сваког штаба батаљона долазиће у овај Штаб ордонанс најмање два пута седмично ради доношења извјештаја и одношења потребних наређења-директива.

VI

Пошто је окупатор задњих дана поново почео са обиласком планина и села, то наредити свима герилским одредима да је неопходно одржавање страже ноћу, а осматрање дневно. Преко цијелог дана вршити осматрање непрекидно. У своме реону дати знаке распознавања герилаца на даља и блиска отстојања, која што чешће мијењати. О свим кретањима непријатеља и његовог поступка са становништвом достављати исцрпне извјештаје овоме Штабу.

ИЗ ШТАБА ЛОВЋЕНСКЕ БРИГАДЕ

БР. 31

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЛОВЂЕНСКЕ НОП БРИГАДЕ ОД 27 ОКТОБРА 1941 ГОД. ЗА ИЗВИЂАЊЕ ПОЛОЖАЈА ИТАЛИЈАНСКЕ ПОСАДЕ НА ИВАНОВИМ КОРИТИМА

КОМАНДИ БАТАЉОНА „БАЈО ПИВЉАНИН" — ЉУБОТИЊ

Одмах по пријему овог наређења упутити једну патролу јачине око 5 људи са налогом да извиди италијанске положаје на Ивановим Коритима (Ловћен). Том приликом извидјети следеће: бројну јачину непријатеља, његово наоружање, опрезност, изцађене положаје, број аутоматских оружја са којима располаже, број топова, бацача и уопште број читавог наоружања. Добро извидјети мјеста дневних стража, као и ноћних, њихову опрезност и наоружање. Према свему томе изградити кратак план за уништење непријатеља на овоме мјесту. Израђени план са дсбијеним подацима о непријатељу доставити овоме Штабу најдаље у четвртак 30 окт. до мрака.

Изабрано људство -за ову патролу нека предводи један од командира или водника.

До добијања следећег наређења из овога Штаба припремити све што је потребно у батаљону за извођење ове акције.

Ово сматрати као врло хитно и неодложно.

Скреће се пажња команди батаљона да ово изведе у највећој тајности, а ради одржавања што боље везе са овим Штабом за сада остати на истом мјесту и не вршити обиласке чета и чекати даља наређења овога Штаба.

27. X. 1941 г.

ИЗ ШТАБА ЛОВЂЕНСКЕ БРИГАДЕ

БР. 32

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЛОВЂЕНСКЕ НОП БРИГАДЕ ОД 27 ОКТОБРА 1941 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ НА ПОДРУЧЈУ БРИГАДЕ

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

У вези добијања последњих наређења Гл. штаба, Команда Ловћенске бригаде шаље кратак извјештај ради хватања везе,

а у току 48 часова од момента слања овог извјештаја послаће ова Команда опширан реферат о стању на свом подручју.

Овај извјештај биће углавном ограничен на политичку ситуацију у Срезу цетињском, јер податке о организацији Народно-ослободилачке војске добијаће ова Команда тек од 28 о.мј. па надаље.

Прве вијести о оружаном устанку у Србији и борбама у Босни народ нашега краја примио је са радошћу и борбеним расположењем, те су и материјали који су говорили о устанку, у првом реду проглас, били добро примљени. По селима се могло утврдити добро расположење, које је обећавало брзи ток предузетих војних припрема. Пета колона се у први мах није снашла, а велика већина народа (говори се о становништву Општине соколске, једном дијелу Општине ријечке, становништву града Цетиња) била је понијета борбеним расположењем. Вијест о устанку у Србији, као и о томе да ми припремамо устанак у Црној Гори проширила се муњевитом брзином до најзабаченијих села, много брже него што су стигли партизани да је протуре. То је изазвало све кругове на извјесну акцију, почели су састанци, конференције сељака, негдје у споразуму са партизанима, негдје крадом од њих, почело је повезивање села са селом, племена са племеном, често мимо постојећих наших веза — једном ријечју о припреми устанка, о самом устанку почело се одлучивати на ширим и ужим сеоским састанцима. За све то вријеме полит. комесари наших јединица су били пред задатком да по сваку цијену правилно објасне садашњу пол. ситуацију и разбију пету колону, али, колико до сада имамо извјештаја, чак у оним селима гдје смо имали пресудан утицај (Соколска општина) расположење према блиском оружаном устанку је спласло, све више се чују коментари да је непријатељ засада бројан и утврђен, да треба да се још колико-толико причека и сл. Такво стање помало је изненадило и нас. Један од узрока њему лежи и у врло вјештом и препреденом раду пете колоне, која је сада иступила лукаво и прикривено: да је свако за устанак, али не сад тренутно и сл., а на ту паролу је прилично лако окупити један дио маса. У већем дијелу Соколске општине, Катунској Нахији, и једном дијелу Ријечке Нахије, борбено расположење је у знаку опадања од оног какво је било првих дана након вијести о побједи устанка у Србији. О политичкој ситуацији у Барском срезу и у Приморју добићемо извјештај сјутра, 28 о.мј., о чему ћемо Гл. штаб одмах извијестити. Напомињемо и то да је окупатор сазнао за наше припреме, била је протурена вијест да ће напад на Цетиње бити 25 окт. и у току прошлих дана стизала су појачања у сам град, повећаване су посаде на положајима око њега, а те мјере мало су утицале на опадање борбеног расположења народа. У самом

Цетишу су уочи 25 окт. отпочела хапшења о чијем опсегу сада не можемо извјестити.

Поступљено је одмах по наређењу у вези са акцијама на нашем сектору. По питању знака партизана Команда овог Одред¹ је ријешила да заведе једнообразне капе за све партизана, јер значке које се имају носити могу пристојно стајати само на шајкачи или црногорској капи и Команда је мишљења да заведе ове последње, јер се оне могу лако наћи, а и политички би било добро примљено од народа. Стало нам је до мишљења Гл. штаба по овом питању.

Примили смо 30 комада ситне стоке, а не 36, како стоји у последњем писму Гл. штаба, и стока ће бити распоређена по упутствима. Досада ова Команда није трошила од суме која јој је стављена на располагање од Гл. штаба — 9.000.— (девет хиљада) динара. Шаљемо дурбин који је добијен из Црмнице за потребе Гл. штаба.

27 октобар 1941 г.

КОМАНДА ЛОВЋЕНСКЕ БРИГАДЕ
пол. ком. Вељко Мићуновић

БР. 33

ИЗВЈЕШТАЈ ГРАДСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ПОДГОРИЦУ
ОД ОКТОБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ЉЕШКОПОЉСКОГ БАТА-
ЉОНА ЗЕТСКОГ НОП ОДРЕДА О ЈАЧИНИ, РАСПОРЕДУ И
НАОРУЖАЊУ ИТАЛИЈАНСКОГ ГАРНИЗОНА У ПОДГОРИЦИ³

Нова варош³

I

На врху Горице налази се артиљерија. Колика је јачина ове, непознато нам је. Са сјеверне стране, ивицом шуме и греном Горице до више куће Пејановића, затим у правцу поменутих кућа — сјеверно од исте на, отприлике око 100 м. па све до главне цесте која води у правцу Дољана, налазе се митраљеска гнијезда, на растојању отприлике око 40 — 50 метара.

¹ Бригаде

² Документ је пронађен као копија без датума и на више мјеста неочуван. Датира од конца октобра.

* Дио Подгорице (Титограда).

Овај ланац се продужава преко цесте и имања Пека Вукчевића, сјеверно од куће истог на 100 метара, затим преко Савина Потока, па преко Ибричевине на Рибницу и преко исте — ниже некадашње ледаре (сада млина) на 80 метара, затим Ђемовским Пољем, односно од Рибнице преко приватних имања док не избије на комуницу¹ Поља, гдје скреће јужно у правцу бившег хангара. Кроз ова митраљеска гнијезда налази се извјестан број топовских. Исто тако налази се у18-а-у13 куће . . . једно укопано топовско гнијездо. Испред ових гнијезда на . . . метара налазе се кроз стубови, измијешани гвоздени и дрвени, испреплицани бодљикавом жицом.

Налази се 8 барака на мјесту сточног пазаришта. Поред ових налази се још једна омања, гдје је смјештена краљева војска. На ливади учитеља Вуксановића налазе се двије веће и једна мала барака, тј. на десној обали Рибнице, близу моста Коника, које служе за радионицу и штале за мазге. У Полицама, сјеверно од имања Шабанаковића, као и у истом имању, које се налази више куће Вука Пудара, налазе се мали шатори за војску. На слободном простору код царинарнице налазе се 3 веће и 2 мање бараке. Код Вукове куће у Оцацима² налазе се 3 веће и 1 мала барака, гдје је смјештен батаљон бацача тог1а15³. Код куће Зар. Митровића има 1 барака која је магацин, чега — не знамо. Исто тако соколана служи као магацин транспорта и мјесто гдје је Аутокоманда која снабдијева Колашин, Андријевицу, Беране, Бијело Поље. Исто тако иза соколане врши се паркирање аутомобила, као и код царинарнице, односно зан. школе. Код Вукове куће, куће претсј. суда Мандића, као и на . . . и моста Коника налазе се мазге, као и код цркве. Групе мазги су од 30—80. У15-а-у13 зан. школе у жанд. станици су карабињери. У старој царинарници и иза ње у двјема баракама налази се неколико топова са три митр. гнијезда, која бију Књегињин Мост, риву, улицу Марка Миљанова и преко купатила. Овдје је смјештена фин. стража. До кафане баба-Савете налази се магацин »enlo ппЖаге⁴. До куће Бошковића налази се коњушница. У бив. управном суду — Команда алпина. У комори је цивилни делегат. У „Европи“ станују виши официри, а нижи свуда по граду. На Ђошку [улице] Слободе и Херцеговачке (кућа Шакотић) налази се Аутокоманда у вези са Скадром. Више куће Вукове у-Горици налазе се 4 бацача и један

¹ Комуницама се називају у Црној Гори шуме и пашњаци који припадају читавом селу или општини.

* Тако се зове један дио Горице (брдашца сјеверно од Титограда) гдје је каменолом.

" Блчач (на италијанском језику).

• Војне инжињерије

топ. У улици Слободе, у војној болници је италијанска болница. Баракe су дугачке по 36 м, а уређене су за спавање 72 војника. Западно од цркве по ливадама налази се око 30 шатора. У војном стану и око њега су велика слагалишта сијена, дрва и осталогa. У касарнском кругу су двије или три баракe. На игралишту „Балшића" налази се болница и „полиција мотоциклиста". На истом терену налазе се двије баракe. Више Мораче и у парку има отприлике, јер не знамо тачно, 3 — 4 баракe и пуно шатора у самом парку. У ширим улицама парка налазе се смјештене колоне аутомобила. У Херцеговачкој улици до Јагоша Марковића налази се магацин хране, а прекопута овог — магацин са дрвима. У једном дијелу претстојништва налази се неко мало надлештво алпина. У кући Душана Загоре налази се некакав магацин. У „Бати" налази се војна пошта. У подгоричкој банци је Вапсо сИ КароП.¹ На углу Његошеве и П. Гаврила је магацин. У дирекцији је Команда мјеста. Око дирекције су 3 мања и два већа тенка. У официрском дому је магацин хране и све њихове телефонске везе. У кући Стевана Перовића и браће Пејановића су магацини хране. У „Империјалу" је болница. У трговачкој академији команда Iарро,² ниже ње команда краљевских карабињера, а у среском суду је фашистичка команда сГ аздаИо.³ У поштанској штедионици је канцеларија Мин. унутрашњих послова и Команда моторизоване полиције. У основној школи — фашисти. Примјећује се да је сваким даном мање фашиста, а све више алпинаца. Периферији града се цивили не могу примати. Прича се да је минирано Ђемовско Поље и [постављена] жица око града. Разапети мали шатори око града на поменутим мјестима нијесу стални. Након детаљног испитивања дошли смо до закључка да у граду и околини има од 10 — 12000 војника, а број им није сталан. Војска стално час долази — час одлази.

Стара варош:

У кући Беговића су карабињери . . . Пред кућом Божа Љумовића је покретна радиостаница са 6 — 8 војника. У II осн. школи налази се 28 војника, а преко [пута] ње су 4 тенкиста. Два тенка сваке вечери чувају занатску школу, гдје је затвор и одакле се врши интернирање. У ту зграду долазе час алпини час артиљерија, а стално је до 8 карабињера. Код станице, односно магацина, налазе се двије баракe у којима су алпини. На станици је око 8 војника и један официр. У пекари Сава Ђекића

¹ „Напуљска банка"

² Етапна команда

³ Јуришна команда.

је инт. пекара. Код Мусл. Гробља су двије бараке и стална стража од око 50 фашиста. Западно од силоса, који је као магацин нечега, налази се девет барака. Источно од силоса су шатори са лштр. гнијездима. Код игралишта је једна барака са шаторима. У три куће код хангара су Талијани. Иза куће Богдана Милића су 3 већа и један мањи шатор. Око Католичког [Гробља] и у самом Гробљу су 17 барака. Овдје су алпинци. У кући Мрчарица у Кишмахали је магацин. На Љубовићу су 6 топова 65 мм и 6 — 8 топова мањег калибра. На самом врху има шатора са 120 — 150 војника, у подножју код цркве са 180 — 200, који се број у изванредним приликама повећава. Митраљеви су постављени: на пролазу код Мораче — 1, у оцаку Перише Вујошевића — 1, код куће Гојка Радоњића — 1, код пута за Тузи — 1 митраљез и 1 топ и на Муслиманском Гробљу су 2 тенка. Код Крушевца су 6 бацача мина. Код цркве испод Љубовића су 5 баргка . . .

Свуда око града је испреплетена бодљикава жица. На старом војном стану је један митраљез, а на Старом Граду су . . . са око 20 — 40 људи.

Све ово није детаљно, а унутрашњост града, као и прилив и одлив трупа је променљив.

ГРАДСКИ КОМИТЕТ

БР. 34

„САОИШТЕЊЕ" БР. 2 ОД ОКТОБРА 1941 ГОД. О ОСНИВАЊУ ГЛАВНОГ ШТАБА НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ¹

САОПШТЕЊЕ БР. 2

ГЛАВНОГ ШТАБА НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Основан је Главни штаб Народно-ослободилачких партизанских одреда за Црну Гору и Боку, као главно војно-политичко тијело у Црној Гори и Боки. На дан свога оснивања Главни штаб

¹ Редакција није могла установити тачан датум објављивања „Саопштења" бр. 2, али се зна да је објављено концем октобра 1941 године.

је преузео све послове дотадашње Привремене врховне команде Национално-ослободилачких трупа за Црну Гору, Боку и Санџак.¹

Главни штаб за Црну Гору и Боку подређен је у своме раду Врховном штабу Народно-ослободилачких партизанских одреда Југославије.

Оснивање Главног штаба за Црну Гору и Боку претставља крупан корак напријед у Народно-ослободилачкој борби црногорског народа и народа Боке, као и борби осталих народа Југославије против фашизма, фашистичких окупатора, њихових агената и издајничких влада.

Партизански одреди боре се за ослобођење свога народа од фашистичких окупатора. Они нијесу борбене формације ма које политичке партије или групе, већ крв и месо свих здравих и родољубивих снага нашега народа. Сви који желе слободу свога народа и смрт фашизму ступају у редове храбрих партизанских одреда, који својом борбом против фашистичких окупатора, њихових слугу и шпијуна пишу нове странице наше славне историје.

Браћо Црногорци и Бокељи!

Започету борбу против фашизма, фашистичких окупатора, крвника нашега народа, настављамо без предаха до коначне побједе. Ми нијесмо сами. Са нама је братска Совјетска Русија и њена моћна и непобједива Црвена армија, са нама су њезини савезници Енглеска и Америка, са нама су сви од фашизма поробљени народи, са нама су с пушком у руци браћа Срби, Хрвати и Словенци. Читаво културно човјечанство учествује у борби против мрачног и крволочног фашизма.

I

Партизани. командири и политички комесари!

Наставите борбу наших предака, који су јуначки умирали за отету народну слободу.

Учвршћујте гвоздену дисциплину у вашим редовима, извршујте све наредбе ваших старјешина савјено и без поговора

Уједињујте се са народом и стварајте народну војску!

¹ „Привремена врховна команда Национално-ослободилачких трупа“ је формирана првих дана устанка у јулу 1941 године. Крајем септембра формирају се партизански одреди, те Привремена врховна команда мијења назив у „Штаб Народно-ослободилачких партизанских (герилских) одреда за Црну Гору, Боку и Санџак“. У октобру се Санџак војнички осамостаљује и веже директно уз Врховни штаб, те Главни штаб војнички руководи на територији Црне Горе и Боке, док Покрајински комитет је и надаље остао као партиско-политичко руководство за Црну Гору, Боку и Санџак.

Водите немилосрдну борбу против свију шпијуна, петоколо-
наша, саботера, дволичњака, капитуланата, колебљиваца и оста-
лих штеточина!

На све репрееалије италијанског фашистичког окупатора:
силовања, стријељања, паљевине муком стечених домова и ин-
тернација, одговарајмо **осветнички**, немилосрдно и беспопштедно.
Крв за крв! **Смрт** за смрт!

Спријечимо оружјем братоубилачке сукобе, које покушава
да изазове фашистички окупатор уз помоћ издајничке клике
око Секуле Дрљевића, Новице Радовића и Петра Пламенца, ор-
ганизујући најгори градски и сеоски олош бивших режима за
борбу против наших народно-ослободилачких партизанских је-
диница.

За сваког убијеног или непријатељу изданог партизана, за
сваког родољуба, за сваку народну жртау — за сваку паљевину
одговарајмо **деестороструко фашистичким окупаторима и њи-
ховим слугама.**

Све за нашу борбу, све за нашу побједу!

Живио општенародни оружани устанак!

**Живјело јединство црногорског народа и народа Боке у
борби за слободу!**

Живјели наши јуначки партизански одреди!

**Живјела херојска борба свих јужнословенских народа про-
тив фашизма!**

Живјело братство и слога јужнословенских народа!

**Живјела братска Совјетска Русија, мајка и заштитница свих
Словена и осталих поробљених народа!**

Живјели моћни савезници Енглеска и Америка!

Живјела непобједива Црвена армија!

**Живио Врховни штаб Народно-ослободилачких партизан-
ских одреда руководиоца ослободилачке борбе народа Југо-
славије!**

Отјерати и не пустити!¹

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

**ГЛАВИИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАН-
СКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**

¹ Отјерати окупатора и не дозволити му повратак.

**ПРЕДЛОГ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД ОКТОБРА 1941 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП ОД-
РЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ ЗА ОДАВАЊЕ ПРИЗНАЊА ПАРТИЗА-
НИМА И ЈЕДИНИЦАМА КОЈИ СУ СЕ НАРОЧИТО ИСТАКЛИ**

**ПРЕДЛОЖЕНИ ВРХОВНОМ ШТАБУ ЗА
„ПАЛИ СМРЋУ ХЕРОЈА“**

Иво Новаковић, професор, члан КПЈ (Спич) који је хра-
брим и вјештим командовањем успио да разбије непријатељски
батаљон у осмосатној битци на Созини, којом приликом је хе-
ројски погинуо уз ријечи: „Другови наставите борбу до побједе“!

Милка Рачић, омладинка из Бјелопавлића, која је храбро
пала у борби против окупатора уз последње ријечи: „Живјела
ослободилачка борба црногорског народа, живио друг Стаљин“.

Јаков Мињић из Мартинића, који је остао код свог смртно
погођеног брата Крста бранећи оружјем свога брата од непри-
јатеља, док и сам није погинуо крај њега.

Рашко Павићевић, члан КПЈ, командант партизанског ба-
таљона „Марко Миљанов“ пао је храбро у одбрани кучких се-
љачких домова 20 октобра 1941 год.

Стеван Белевић, стари борац и члан КПЈ од њеног осни-
вања, славно пао у одбрани кучких села.

ПРЕДЛОЖЕНИ ВРХОВНОМ ШТАБУ ЗА ПОХВАЛУ

Штаб Зетског одреда и њему подређене команде и јединице,
које су високом ратном вјештином, а командири посебно и сво-
јим енергичним држањем успјешно извели и завршили борбу од
18 октобра и доцније (на Јелином Дубу, Братоножићима и Ку-
чима). **Партизани Ријечке чете** због храбрости и окретности, а
посебно њихов командир **Радуле Божовић**.¹ Ова чета и њен ко-
мандир истакли су се у свим акцијама, а нарочиту похвалу за-
служује командир и његово друштво због изношења између ита-
лијанских стража (на даљини од 20 метара) љеша погинулог
младог партизана Неђа Јовановића. **М. Шћепановић**, бивши на-
редник југословенске војске, командир чете, због јуначког др-
жања и руковођења јединицама у борбама на Вељем Брду. Иако
тешко рањен, када је чуо о напредовању непријатеља, устао је
да иде у борбу, дижући морал борцима. **Јован Вукановић**, (Пи-
пери), који је био изненада опкољен од више непријатељских

¹ Погинуо као командир чете V црногорске бригаде 1943 године на
Сутјесци у борби против Нијемаца.

војника, те је изванредном присебношћу и храброшћу, пошто је, више њих побио, прокрчио себи пут бомбама. **Бајо Калуђеровић** (ЈБуботињ), који је показао ријетку храброст у битци на Кошћелама, а када је ових дана изненада ухваћен од непријатеља енергично је одбио да изда своје другове, одбио да по наредби непријатеља клекне и тако буде стријељан, говорећи да је за сина црногорског народа недостојно да умире на кољенима. Иако тешко рањен са два метка, успио је да се истргне непријатељу из руку захваљујући једино својој храбрости и присебности. **Мирко Симовић**, федералиста¹ и **М. Ц.**¹ (Пипери) због примјерне храбрости и издржљивости. Ови стари ратници, иако су већ превалили педесету, и данас иду у најтеже подухвате, не уступајући ни ногу најмлађима, служећи им као примјер у свему и соколећи их на борбу за ослобођење црногорског народа. **Мило Гошковић** (Братоножићи) због храбрости и одлучности коју је испољио у најтежим условима, као и због одлучности у борби против пете колоне.

**ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАН-
СКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**

БР. 36

**ИЗ „САОПШТЕЊА“ БР. 2 ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД ОКТОБРА 1941 ГОД. О БОРБАМА
У ЦРНОЈ ГОРИ**

БОРБА ЗА СЛОБОДУ У ЦРНОЈ ГОРИ

25 септембра наше јединице су нападе један непријатељски транспорт на Вјетернику. Уништена су два непријатељска камиона и нешто ратног материјала. Непријатељ је имао 2 мртва официра, 6 војника и око 20 рањених. На нашој страни није било губитака.

28 септембра наше јединице нападе су непријатељски транспорт код Стубице, на путу Подгорица—Никшић. Уништена су два камиона са житом и два тешка митраљеза. Заплијењено је 6 пушака, 5 револвера и нешто другог ратног материјала. Непријатељ је имао 3 мртва војника и 10 рањених. На нашој страни није било губитака.

¹ Мато Цанкић

27 септембра наше јединице нападе су једну колону мотоциклиста овроваца (полиције) на Јелином Дубу, на путу **Подгорица**—Колашин. Уништена су три мотоцикла. Непријатељ је имао 1 мрвог официра и 6 полицајаца.

28 септ. наше јединице уништиле су све мостове на путу Колашин—Бијело Поље, изузев мост код Мојковца. Саобраћај већ дуже времена не ради, и на тој линији је онемогућен транспорт непријатељских трупа и ратног материјала.

18 октобра јаче јединице Зетског одреда на Јелином Дубу, у саму зору, ухватиле су засједу на дубини од 2 км за непријатељску колону од 43 камиона, 1 лаки камион и 1 мотоцикл овре. Пошто се јаче снаге непријатеља налазе у близини (Биоче—Вјетерник), а постојала је и опасност од брзе помоћи из Подгорице, правилно су постављене заштитнице које су онемогућиле непријатељу да омета уништење камиона и материјала. Партизане нијесу збуниле страже које је организовао шпијун Вуко Станишић. Напротив, једног стражара су разоружали, а баш када је то требало да ураде и са још двојицом, осматрач је дао знак да непријатељска колона долази. Партизани су одмах осули паклену ватру на непријатеља и савладали га у року од 15—20 минута. Помоћ која је [Италијанима] пристигла у току уништавања камиона — заштитница на правцу Биоча одбила је ватром из пушкомитраљеза и једног тешког митраљеза, наносећи јој губитке и натјерујући је да се повуче и развије у стрељачки строј, врло непогодан на стрмом терену. Сви камиони са читавим материјалом (од чега 8 камиона муниције, 3 камиона бензина) запаљени су и сурвани у провалију. Убијено је и рањено око 150 непријатељских војника, а заробљено 64 (од којих 2 капетана, 2 поручника и неколико подофицира). Наши губици били су 1 »фтва — омладинац Јовановић и 2 рањена.

Партизани су затим понудили одбрану села у Братоножићима, а један дио је заузео положај да брани кучка¹ села. Заробљене непријатељске војнике су партизани натоварили материјалом и одвели у планине. Непријатељ је почео да пали села у Братоножићима и Кучима, али је наишао на жесток отпор, нарочито у Кучима. Према још непотпуним подацима, том приликом непријатељ је имао тешке губитке, преко 70 мртвих, а наши губици (иако малобројни) врло су тешки (комалдант батаљона „Марко Миљанов“ — Рашко Павићевић, стари борац Стеван Белевић и Мило Прелевић). Непријатељ је скоро без икаквог успјеха неколико дана бомбардовао села у Кучима.

Усљед отпора и пријетњи Главног штаба да ће отсада сви заробљеници бити стријељани, непријатељ је преко излајника

¹ Села племена Куча.

Петра Пламенца и Новице Радовића понудио разговоре за размјену заробљеника. Шпијуни из Куча обманули су један дио кучких сељака да им се неће ништа десити, тако да су пали у руке окупатора. Крволочни фашистички пси су испребијали сељаке, а неки су раније, изгледа, стријељани. Сви ће бити десетороструко освећени на мјесту и под условима које Главни штаб изабере и у том смислу већ је дата наредба једном одреду. Ова акција је изведена и као акција за раније запаљено село Лутово. 44 непријатељска војника су ослобођена и упућена за Никшић. Команда у Никшићу није се усудила да их уведе преко дана у град него тек касно у ноћ. Остали су задржани за размјену.

25 октобра омладинци, заштићени од партизана, раскопали су на три мјеста пут Данилов Град—Никшић. Партизани су посјели у близини села положај и сачекали непријатеља у јачини једног батаљона који је сјутрадан дошао да оправља пут. Непријатељ је знао да се у близини налазе партизани, и да ће га напасти ако ма шта предузме против села. Није предузео ништа, и партизани су се повукли. Непријатељ је видио партизане (на даљини од 300 м.), али није отварао ватру.

26 окт. затрпан је пут Биоче—Смоковац. Пут Никшић'—Пљевља је раскопан на Крнову. Непријатељ је напустио Шавник.

У читавој Црној Гори телефонски саобраћај је скоро стално у прекиду.

БР. 37

„САОПШТЕЊЕ" ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД ОКТОБРА 1941 ГОД. О ЗЛОЧИНИМА ОКУПАТОРА И ЊЕГОВИХ ПОМАГАЧА НАД ЦРНОГОРСКИМ НАРОДОМ

ПАЉЕВИНЕ, ПЉАЧКА И ШПИЈУНАЖА КАО ГЛАВНА СРЕДСТВА БОРБЕ ФАШИСТИЧКИХ ОКУПАТОРА

Фашистички окупатор поред силовања, стријељања и масовног интернирања, врши паљевине читавих села, пљачка наше домове и од најгорих народних изрода организује шпијунску мрежу за борбу против нашег народа. Преко пет хиљада поплаћених домова јасан су доказ да фашистичке хорде у Црној Гори употребљавају методе које су већ раније испробане у Либији, Абисинији и другим земљама ради поробљавања тих народа. Није то први пут да фашистичка војска оставља без крова над главом и без прашке брашна нејаку дјецу, жене и старце. За фа-

шизам су паљевина, пљачка и шпијунажа методе помоћу којих се он држи на власти, не само у поробљеним земљама већ и у самој Италији. Свједоци смо тога да биједна фашистичка војска пали чак и сељачке појате и пљачка дјечје пеленице из колијевке, женске грebene и преслице, клупка пређе итд.

Зашто фашистичка команда наручује да се врше паљевине и пљачке и шта овим жели да постигне?

У првом реду циљ је фашистичком окупатору да потпуно осиромаси наш народ, остави га без игдје ичега, доведе у питање његов даљи живот и опстанак, заплаши га и на тај начин принуди да клекне пред њим на кољена. Истовремено — убацијући у народ преко шпијуна и петоколонаша лаж да су паљевине и пљачка посљедица акција које изводе наши партизански одреди — желе код народа да створе нерасположење према нашим партизанима, да ове тако одвоје од народних маса, а народ послје покушају ставити под свој утицај и упрегнути га у своја кола. По оној старој „завади па владај“ уствари фашистички окупатор је дошао у Црну Гору ради пљачке и пљачка. Само ради тога он је поробио толико народа у свијету. Фашистички бандити покушавају да осигуравају свој животни опстанак и даље поробљавање нашега народа проводећи над њим организовану пљачку. Зато наш одговор треба да буде: „Ни зрно жита, ни сламку сијена, ни грло стоке — ништа не дати непријатељу што му може користити“. Оно што не можемо сами употребити треба да уништимо, само да не падне непријатељу у руке.

Црногорски народ је свјестан да фашистички окупатор не може мирно да гледа на један народ који своју судбину везује за братску и велику Совјетску Русију, која је главни непријатељ фашизма у свијету. Он настоји да уништи тај народ, да га збрише са лица земље. Исто тако и наш народ је свјестан да сваки ударац нанијет непријатељу, сваки његов губитак, свако ометање његовог настојања да се учврсти значи успјех, значи корак ближе ка толико жељеној слободи. Зато наш народ неће насјести лажима фашистичких окупатора и његових слугу, већ ће остати чврсто повезан и све ће се чвршће повезивати са својим партизанима, најбољим народним синовима, који свакодневно пролијевају своју крв и дају своје животе за добро и срећу свога народа. — за ослобођење испод фашистичког ропства.

Методи пљачке, паљевине и шпијунаже нашли су подршку у издајничкој клици око Секуле Дрљевића, која се ујединила са срамном шпијунском бандом ненародних режима. Тако је познати шпијун Јован попа Бела Вујовића, пензионер, предводио фашистичке чете да пале села у Ријечкој Нахији; творац „југословенског храма“, стари југословенски шпијун, злогласни Радојица Никчевић, сада претсједник општине у Пјешићима, пред-

водио је фашистичке чете да пале село Стубицу; учитељ Вуко Станишић с Пелева Бријега, коме је италијанска фашистичка команда издала специјалну легитимацију као своме повјеренику и сараднику, предводио је фашистичке чете да пале село Лутово у Братоножићима; познати пљачкаш Ђоко Рачић, пензионер из Андријевице, предводио је фашистичке чете да пале и пљачкају села у Срезу андријезичком. Ови народни изроди, предводећи фашистичке банде да пале црногорска села, показују им куће својих сарадника, које наравно остају поштеђене. Овакву олош треба тријебити као губу из торине.

У последње вријеме паљевине, пљачка и шпијунажа постала су скоро главна средства фашистичке окупаторске политике у Црној Гори. Дужност је наших партизанских одреда да и та последња средства фашистичким окупаторима и њиховим слугама избјку из руку. За ово има могућности, и то ћемо постићи на следећи начин:

1. — Ликвидирајући непријатељске шпијуне и све њихове помагаче, чиме ћемо ојачати наш унутрашњи фронт и спријечити непријатељу да лажима и интригама изазове братоубилачке сукобе.

2. — Организујући одбрану села од паљевине и пљачке, бранећи кућу по кућу, стају по стају и обор по обор, водећи према непријатељу безобзирну борбу, уништавајући чак и последњег војника који учествује у паљењу или пљачки.

3. — Прибјегавајући за свако попаљено село најнемилосрднијим освегама, у првом реду над фашистима, овровцима, официрима и подофицирима, легионарима, карабињерима и фанансима.

На тај начин ћемо принудити фашистичког окупатора да се понаша као у рату. Заштитићемо народ од паљевине и пљачке, ослободити га омрзнутих шпијуна, и на тај ћемо начин припремити општенародни устанак, који ће учинити крај сваком ропству и насиљу. Успјеси који су у овом погледу постигнути до данас јасно нам свједоче да је ово једино правилан пут којим треба ићи. Смрт шпијунима!

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

(Из „Саопштења“ бр. 2 Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од октобра 1941 године.)

БР. 38

ПРИЈЕДЛОГ ШТАБА БАТАЉОНА „БАЈО ПИВЉАНИН" ОД
30 ОКТОБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ЛОВЋЕНСКЕ НОП БРИГАДЕ
ЗА РЕОРГАНИЗАЦИЈУ БАТАЉОНА¹

ШТАБ ПАРТИЗ. БАТАЉОНА
„БАЈО ПИВЉАНИН"
30 октобра 1941 год.

Стр. пов.

КОМАНДАНТУ ЛОВЋЕНСКЕ БРИГАДЕ

Дознао сам да тај штаб има намјеру да скоро изврши пре-
формирање овог батаљона, па познајући добро интересирани
реон и околину као и стање јединица, ради помоћи желим дати
своје мишљење:

Батаљон је тек формиран од 2 слабе герилске чете од по
око 90 људи и 1 евентуалне устаничке чете² од око 80 људи, па
из овог бројног стања формирана је и 1 пратећа (стварно митра-
љеска) чета од 12 оруђа, те су стрелачке чете врло ослабљене.
Горњи батаљон броји сада око 180 људи, а за случај устанка
260 људи. Као што се види, у оба случаја батаљон је слаб, па и
за мање одговарајуће задатке. Одузимањем 90 људи Гор.[њо] це-
клињана и евентуално још 80 Добрњана — батаљон губи 90,
односно 170 људи. Придавањем Црмничана појачава се са око
60 партизана, и за случај устанка највише са 100. Значи да ће
постати много слабији и скоро онеспособљен.

Придавањем Гор. цеклињана и Добрњана Доњоцеклинском
батаљону, исти ће бити несразмјерно јачи од овога батаљона.
Ако Доњоцеклински бат. треба ојачати, може се то учинити при-
давањем истоме људи из Зете, Љешанске Нахије или Соколске
општине — дакле сусједних села.

На основи изложеног, мишљења сам да се овако сада фор-
мираном овом батаљону прида Црмничка чета, те да се овај оспо-
соби за теже задатке. Вјерујем да ћемо трудом успјети за кратко
вријеме да Црмничане формирамо, упутимо у наставу и све-
страно их повежемо са овим батаљоном — иако је иста³ на огром-
ној територији. Близина цетињских трупа диктује уједињење
командовања у Љуботињско-Цеклинској планини, а не обратно.

С молбом на надлежност.

ШТАБ ПАРТИЗ. БАТ. „БАЈО ПИВЉАНИН"

¹ Редакција располаже оригиналом у рукопису.

• Устаницима су тада називани партизани који још нијесу положили
заклетву, нити живјели војничким животом, али који су били спремни да у
случају борбе или акције уђу у састав партизанских јединица на терену.

* чета

**ИЗВЈЕШТАЈ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЦЕТИЊСКИ
ОКРУГ ОД 31 ОКТОБРА 1941 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИ-
ТЕТУ КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК¹**

ДРУГАРСКОМ ПК

Драги другови,

28 октобра 1941 год. одржан је пленум ОК коме су присуствовали 19 другова са одлучујућим и 2 са савјетодавним правом. Дневни ред састанка: 1) политичка ситуација, 2) организационо питање, укључујући све секторе и 3) разно. Дискусија о политичкој ситуацији била је врло жива. Другови, долазећи директно из народа, износили су мишљење народа о оружаном устанку и своја запажања у вези са тим. Тежиште дискусије било је на том питању. Политичко стање на подручју овога ОК је различито, па ћемо га због тога оцртати по срезовима.

1. — **Цетњински срез.** Ситуација у овом срезу је добра.

а) У Ријечкој Нахији нагло расте политички утицај Партије, нарочито послје вијести о догађајима у Србији. Летак ПК и дискусија о оружаном устанку примљени су добро од народа уз напомене: „Видите да ли је баш сад вријеме, хоће ли Катуњани учествовати?“ итд. Одзив на мобилизацију ипак није велики. У неким селима уписују се у мобилизационе спискове, док у другима, и поред приличног утицаја Партије, неће у спискове нико сем партизана. Они кажу да су сви за устанак, да нема потребе да се уписују ни у какве спискове, — боје се спискова. Нарочито им је много стало до спремности Катуњана да учествују у акцијама, пошто у њима виде једну од главних снага за ослобођење Цетиња. Одржан је већи број конференција по селима. У ЈБуботињској општини је стање слично, док је у Соколској нешто слабије. (Одзив за мобилизацију је у неким селима слаб).

б) Катунска Нахија. Парола оружаног устанка изазвала је живо интересовање. На све стране расправља се о устанку. Нико живи не пориче оправданост устанка, па чак се не усуђују ни задрти петоклонаши да иступе против устанка. Непријатељи народа, противници устанка настоје свим силама да искористе грешке и слабости из прошлих оружаних акција у циљу одлагања устанка у недогледно вријеме. Мора се признати да, усљед збиља почињених грешака, постоји у овом крају извјесна бојазност да се опет не иступи неорганизовано и да се народ не доведе поново

¹ Из извјештаја је узет само дио о политичкој ситуацији.

у сличну ситуацију као што је била раније. Чују се, на примјер, савјети од поштеног народа: „Ако можете боље организовати него прије — да, а ако не можете, баталите посао." У Катунској Нахији има прилично утицаја Крсто Поповић, који се сада налази у Цетињу. Прносе се гласови да ће се примити за шефа крилаша, али то није још сигурно. Пошто би било врло значајно неутралисати га или привући га на нашу страну, то је пленум одлучио да му се упути једно писмо с циљем да се упозори да не иде путем издаје народа, већ да се с народом бори против окупатора. Овим се жели постићи: истјерати га једном на чистину, или да се прими или да прихвати борбу против окупатора. Ако оде с Италијанима, онда је с њим политички свршено, а овако његово држање условљава колебаљивост једног дијела маса које вјерују да је он поштен човјек. Ситуација се тамо побољшава, што се види из све већег интересовања народа о нашем ставу и сазива скупова на којима позивају наше људе да изнесу своје гледиште. Друг Рајко¹ ће отићи тамо неколико дана.

в) Град Цетиње. Расположење је за устанак по доласку прогласа и вијести о догађајима у Србији било добро, док се сад услед придолажења непријатељских снага [јавља] извјесна несигурност [у погледу] тачности вијести о догађајима у Србији и Босни, што народ провјерава преко људи и писама која долазе отуд. Осјећа се извјесно опадање устаничког расположења.

2. — Барски срез. Познато вам је стање у овом срезу. Са Баром и Улцињем није успостављена веза. Друг В.² отишао је да нађе могућности за повезивање. Број бораца из овога среза је врло мали услед велике интернације. Старци почињу да сазивају посебне састанке о којима не обавјештавају Партију и омладину, из страха да се не понове сличне ствари као последице првих акција.³ Углавном стање се поправља. Дата је директива да се формирају борбене јединице из редова жена.

3. — С Котором још увијек није успостављена никаква веза. Друг Ј. К.⁴ поново је упућен да преко другова из Паштровића и Маина пронађе неку везу са Грбљем и Котором, преда им материјал и обавијести их о ситуацији. Сазнали смо да је у Котору стријељано шест омладинаца због рада по линији НОФ-а.

Пленум је на основу извјештаја делегата из свих мјеста дошао до закључка да убрзано сазријевају услови за оружани устанак, али да се о устанку не може говорити у најближој будућности (20 до мјесец дана) с обзиром на стање у Барском и Которском срезу, као и на стање у Катунској Нахији. Живим

¹ Крсто Попивода

² Војо Биљановић

³ Мисли се на дезорганизацију, која је наступила последице Јулског устанка и масовног интернирања становништва.

⁴ Јово Капичић

политичким радом у овим крајевима може се врло брзо побољшати ситуација у нашу корист, чему увелико иде у прилог ликвидација шпијуна (Црмница: Бећо Пламенац; Метеризи: Лазо Петричевић). Предузете су мјере за ликвидацију шпијуна и у другим мјестима.

Сви су делегати наводили приговоре из масе на рачун категоричне тврдње у летку да је сва Србија сем Београда и Босна сем Сарајева ослобођена. Наши другови су правилно објашњавали то мјесто да ствар не треба схватити буквално, него да је народ господар по селима и да је опсео градове. Но ипак другови сматрају да је незгодно ставити једну такву категоричну тврдњу када се нема довољно материјала и података за то. То исто важи и за мјесто у прогласу да је ово посљедња офанзива на Москву, послје чега долази крај. Донесени су закључци да се још више појача рад на агитацији и пропаганди, и да се велика дискусија с народом о устанку настави. У ту сврху: 1) да се организује што већи број зборова и конференција, 2) да се настави још жешће са чишћењем шпијуна и петоколонаша, 3) да се настави са извођењем акција које ће служити у циљу припремања устанка.

31 X 1941 г.

Другарски поздрав
ОК

БР. 40

НАРЕДБА ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 31 ОКТОБРА 1941 ГОД. О ПРОСЛАВИ ОКТОБАРС-
КЕ РЕВОЛУЦИЈЕ¹

Н А Р Е Д Б А Б Р . 2

Наређује се свим подређеним командама да дан 7 новембра — 24 годишњицу Велике октобарске социјалистичке револуције — организују и претворе у праву народну светковину. Прослава гроба да буде сливање партизана и народа. На прослави се партизани морају постројити са знацима и под оружјем, обезбјеђују **Јући** страже око села. Партизани, омладина и народ треба да свестрано организују прославу овог дана, који значи почетак најзначајније странице у историји човјечанства. 7 новембра, у саму

¹ Наредба је била расписана свим одредима. Редакција располаже примјерком упућеним штабу Ловћенског НОП одреда.

зору, **СВИ** команданти морају извршити смотру оружја. Сви партизани у строју и народ на скуповима треба да одају једним минутом ћутања почаст борцима палим у борби за ослобођење, као и Црвеноармејцима палим у борби за ослобођење напаћеног човјечанства испод фашистичког јарма. На прославама се мора имати Стаљинова слика, а по могућности и слике других вођа СССР-а и међународне антифашистичке борбе. Са свих скупова послати посебна поздравна писма Стаљину, Црвеној армији и Врховном штабу Народно-ослободилачких партизанских одреда Југославије . . .

Прослава мора садржавати:

а) Предавање политичких комесара о Октобарској револуцији, у коме ће се обухватити значај револуције, 24-годишња политика мира СССР-а и данашња улога СССР-а у ослобођењу напаћеног човјечанства, а нарочито Словена испод фашистичког јарма. У предавању треба подвући значај и потребу народног устанка. Не смије се заборавити чврста веза борбе нашег народа с борбом других народа, а нарочито браће Срба и Хрвата . . .

б) Предавање о успјесима социјалистичке изградње у СССР-у, као и о животу у СССР-у радника, сељака итд.

в) Патриотски дио програма: гусле, скечеве против шпијуна, рецитације, исмијевање окупатора и фашизма, разговори о народним јунацима и борбама, сцене из „Горског вијенца“ на пр. „Заклетва“ [и др.], према нахођењу краја и условима.

г) Забавни дио: кола, пјесме, шале и слично, према нахођењу краја, потребама и условима.

Главном штабу послати извјештаје о броју присутних (за сва села посебно), као и сва поздравна писма.

7-ми новембар треба да буде мобилизација читавог народа у борби за коначни слом фашизма, истјеривање окупатора из наше земље и ослобођење нашег народа и других братских народа испод фашистичког јарма.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

Дана 31 октобра 1941 године

**ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАН-
СКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**

(М.П.)

БР. 41

НАРЕДБА ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 31 ОКТОБРА 1941 ГОДИНЕ

Ш Т А Б
ЛОВЋЕНСКОГ ОДРЕДА

СВИМА КОМАНДАНТИМА БАТАЉОНА ОВОГА ОДРЕДА

I

Према наређењу Главног штаба Народно-ослободилачких партизанских одреда за Црну Гору и Боку овај штаб убудуће неће се звати „Штаб Ловћенске бригаде“ већ „Штаб Ловћенског одреда“.

II

Пошто је у изгледу да се на територији овога Одредског дана изведе једна шира акција, то ће команданти са својим штабом мобилисати одмах своје заклете партизане. Настојати да се ово изведе у највећој тајности, а да штаб буде сваког момента у могућности да прикупи своје чете на мјесто које му одреди овај Штаб. За то вријеме штаб ће предузети све да дисциплина и послушност буду на достојној висини. Ово ће највише пасти на улогу политичких комесара, којима је дужност да партизане политички припреме како се не би десиле невојничке радње као и на Вјетренику.

III

Поново се скреће пажња штабовима да за везу са овим Одредом поступе онако како је то предвиђено у наредби бр. I.¹ За ово вријеме курире обавезно слати два пута седмично. Најбоље је да штабови имају код себе по два стална курира, повјерљива и дисциплинована, а употребљавати их само за везу са овим Штабом.

IV

Штабови ће одмах доставити извјештај да ли су у могућности да поступе у свему по наредби бр. 2 овога Штаба.² Ако штабови нијесу у могућности да је у потпуности спроведу до

¹ Внди докуменат бр. 30.

* Редакција је изоставила ову наредбу штаба Ловћенског одреда, јер се у њој понављају одредбе Наредбе бр. 1 Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку, која је штампана као докуменат бр. 27.

одређеног рока, онда доставити **извјештај** колико и чега **је** не-
могуће **набавити (партизанских значки и батал. застава).**

V

Командант батаљона „Бајо Пивљанин“ упутиће одмах 2 сандука муниције 7,9 мм за пушку М 24 (крагујевачку) из Це-
клинске чете до Улића. Ово урадити што прије, а извјештај до-
ставити кога ће дана муниција бити на одређеном мјесту.

VI

VII

Сви штабови батаљона на своме сектору организоваће слу-
жбу обавјештавања и осматрања како би дознали за пролаз
стоке намијењене окупатору. У задње вријеме учестали су чи-
тави каравани стоке за Талијане или поједине трговце — шпе-
куланте. Стога се наређује да штабови могу предузимати за-
плену такве стоке, а потом је дотјерати овоме Штабу ради пра-
вилне подјеле свима партизанским јединицама. Скренути пажњу
да се то не би претворило у обичну пљачку и отимачину стоке
сиромашнијих људи.

Овај Штаб је примио од Главног штаба извјестан **број** ситне
стоке, па се од њих додјељује: Штабу батаљона „Бајо Пивљанин“
3 комада; Штабу бат. „Царев Лаз“ 2 комада и Штабу бат. „Цр-
мничког“ 3 комада. За ову стоку упутити људе што прије у овај
Штаб, а затим их правилно подијелити међу свима јединицама.
К-т бат. „Бајо Пивљанин“ узеће у обзир приликом подјеле и
Конак.

31 октобра 1941 године

ИЗ ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ ОДРЕДА

БР. 42

ОДЛУКА ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 1 НОВЕМБРА 1941 ГОД. О ФОРМИРАЊУ САМОСТАЛНЕ ЧЕТЕ У ЦРМНИЦИ

ИЗ ШТАБА
ЛОВЋЕНСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Стр. повјерљиво

КОМАНДИ БАТАЉОНА — ЉУБОТИЊ¹

У вези разговора које је водио са горњом командом један од претставника црмничке војне јединице, овај Штаб вам ставља до знања да су поменути разговори вођени у споразуму и са знањем Штаба Ловћенског одреда. Првобитне намјере да се црмничка војна јединица комбинује са Љуботињско-грађанском² и да формирају комбиновани батаљон, сада су измијењене утолико што ће Црмница образовати самосталну јединицу и биће директно везана са Штабом Ловћенског партизанског одреда. Чета црмничка може користити команду горе поменутог батаљона ради одржавања техничке везе, ради слања и својих извјештаја по батаљонским сталним куририма, а све ствари ће ићи директно за команду чете црмничке, по потреби и преко команде вашег батаљона.

Ово се доставља команди батаљона ради знања, јер је она до сада била директно заинтересована за проблем војне организације партизана из Црмнице.

1. новембра 1941 г.

ШТАБ ЛОВЋЕНСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

¹ Докуменат је упућен Команди батаљона „Бајо Пивљанин“, чије је сједиште тада било на Љуботињу.

² По селу Грађани.

БР. 43

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 2 НОВЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ЛОВЂЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ЗА ЕНЕРГИЧНУ БОРБУ ПРОТИВ НАРОДНИХ ИЗДАЈНИКА И СТАЛНО ИЗВОЂЕЊЕ АКЦИЈА ПРОТИВ ОКУПАТОРА

ШТАБУ ЛОВЂЕНСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Данас је примљен ваш извјештај од 31 октобра 1941 године. у вези са њим скрећемо вам још једном пажњу да политички комесари појачају рад у партизанским јединицама, као и масован рад уопште, држећи се наших „Саопштења“.

Сваки секташки рад може имати далекосежних и тешких посљедица и омогућити колебања и роварење разбијача народног јединства. Из вашег извјештаја још једном се потврђује да сте били колебљиви у односу на ликвидацију шпијуна, петоколωναша и разбијача народног јединства, те вам се то данас свети. Зато приступите одмах најенергичнијој ликвидацији шпијуна, петоколωναша, разбијача народног јединства . . . Питање борбе против пете колоне данас се мора поставити шире, узимајући у обзир да се налазимо у фази припрема коначног ослобођења од фашизма. То значи да треба ликвидирати све оне народне непријатеље и разбијаче народног јединства који нама који начин онемогућавају правилну организацију војске, избијање устанка у прави час итд. Организовање војске не треба схватити као искључиви монопол Комунистичке партије, али никако не отступати од раније датих упутстава, тј. да се команде морају наћи у рукама људи који се неће колебати нити издати у борби против спољњег и унутрашњег непријатеља — фашизма и фашистичког окупатора.

Слажемо се са политичким дијелом извјештаја. Скрећемо вам пажњу на то да по сваку цијену и у сваком случају роварења и разбијања откријете прсте пете колоне, и да их немилосрдно и смјеста поткинете, без обзира у каквом се облику јављали.

По питању акције,¹ ми мислимо да је акција изводљива, с тим да партизанске јединице које припадају селима која долазе у обзир да буду нападнута од непријатеља остану у околини тих села, организују одбрану и извуку све одрасло становништво и стоку од првог ударца. Наравно они ће то изводити у току акције, а командири тих јединица само би држали у приправности људство не говорећи му ништа. Но ми мислимо да

¹ Односи се на предвиђену акцију на Ивановим Коритима.

ви можете одлучити сами о томе да ли ћете акције извести баш на томе мјесту или негдје другдје. У сваком случају мора у најкраћем року једна већа, добро организована акција да услједи са ваше стране. Пожељан би био један напад на једну јачу моторизовану колону, у коме би са наше стране учествовао број који сте ви већ предвидјели или још и већи. Колону коју бисте ухватили у доста дугачко постављеној засједи треба одмах отсјећи од придоласка појачања, уништавањем и преграђивањем пута да би се тиме и организованом одбраном обезбједило изношење и уништавање материјала . . . Та ваша акција треба да буде изведена као одмазда за попаљена кучка села, те зато припремите пропагандни материјал, који ћете оставити и на мјесту извођења акције и излијепити по путевима и селима. Читав Штаб не треба да оде на терен, већ неко нека остане у сједишту Штаба ради одржавања везе са нама, јер се може десити да дио Штаба који учествује у акцији буде принуђен на дужи боравак на терену (опкољавање, дуже борбе, као у Кучима итд.).

Акције се морају изводити, јер се преко њих масама открива слабост непријатеља, открива се пета колона, масе се мобилишу за борбу, а код непријатеља се ствара несносно, грозничаво стање. Само путем борбе могу се масе убиједити да је број војника који непријатељ стално повећава само знак слабости непријатеља, и да ће се тај број, вјешто нападнут у устанку, збијен на малим просторима, а узнемираван, довести до потпуног расула.

По питању акција треба да сте иницијативни, смјели и брзи. Напр., постоји појава незадовољства у непријатељској војсци, ту јединицу одмах ликвидирати, а у таквој ситуацији и уз добру организацију то је могуће и лако изводљиво мањим а брзим препадима. У таквим ситуацијама се не треба обазирати на насеља, јер у нашој борби није основно да ли ће непријатељ запалити неко село (напр. Кучи), већ да масе осјете слабост непријатеља и привуку се тиме на нашу страну.

По питању чете „Јован Томашевић“, као мјере у вези са Приморјем, у потпуности се слажемо. Организационе форме морају бити еластичне и блиске борцима са терена о којему се ради. Основно је да оне буду такве како би јачале борбени елан и народно јединство.

Имена информативног официра, као и интенданта, послати овоме Штабу.

СМРТ ФАШИЗМУ – СЛОБОДА НАРОДУ!

Дана 2 новембра 1941 год. **ГЛАВНИ ШТАБ**

НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ (М.П.)

ПРОГЛАС ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК ОД 3 НОВЕМБРА 1941 ГОД. ПОВОДОМ 24-ГОДИШЊИЦЕ ОКТОБАРСКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ¹

НАРОДУ ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ

Браћо и сестре,

7 новембра навршава се 24 године откад је радни народ царске Русије раскинуо ланце робовања домаћој господи и иностраним империјалистима. Тога дана, из борбе коју су напаћени народи водили вјекovima, родила се прва држава радника и сељака, држава у којој нема ни сиротиње, ни господе, и која мјесто завојевања води према другим народима политику мира и братства свестрано помажући ослободилачку борбу угњетених народа. 7 новембра 1917 године отпочела је нова, најславнија страница људске историје.

У току више од 20 година, најприје под генијалним вођством великог Лењина, а доцније његовог генијалног сарадника великог Стаљина, домовина свих напаћених, угњетених и обесправљених прошла је пут расцвјета какав није доживјела ни једна земља у историји човјечанства. Од старе, заостале, полуазијатске царске Русије, која је била играчка у рукама страних империјалиста, која је покоравала друге народе и била тамница за угњетене народе и радне масе, она се претворила у моћну, независну силу, у братску заједницу равноправних народа, у толико сањану земљу правде, благостања, културе и равноправности за све напаћене. Бескрајна совјетска земља, која обухвата више од једне шестине земљине кугле, претворила се у прави расцвјетали врт социјализма, истинског братства, једнакости и слободе. Совјетска земља постала је нада читавог угњетеног и напаћеног човјечанства.

У току више од 20 година совјетска земља је под мудрим вођством генијалног Стаљина и херојске Свесавезне комунистичке партије (бољшевика) водила досљедну политику мира и братства међу народима. У пожару рата, у ујасима у које је бацио толике народе мрачни фашизам, побијеснели пас Хитлер, његов слуга Мусолини и друге њихове слуге, Совјетски Савез је постао једина и оправдана нада поробљених народа, а нарочито словенских — које фашистички крволоци сматрају нижом расом и робљем које има да им робује на вјеки вјеков.

¹ Проглас је умножен на циклостилу у техници ПК КПЈ за Црну Гору, Боку и Санцак, која се налазила на Гостиљу.

То баш није дало суманутом злочинцу Хитлеру да мирно спава на стотинама хиљада невиних лешева и на неизмјерном разореном благу европских народа. Мучки, из потаје, како и доликује фашистичким разбојницима, он је ударио на нашу наду, на ослободитељицу словенских народа, на спаситељицу напаћеног човјечанства — на Совјетски Савез. Подивљале фашистичке хорде, размажене лаким победама над изданим и слабо наоружаним народима, мислиле су да ће лако савладати Совјетски Савез. Али су се љуто преварили: свака стопа свете совјетске земље посута је љешевима и заливена крвљу фашистичких вој'ски. Мртве дивизије покривају земљу уједињених и слободних народа. Тако су пропали планови фашистичких разбојника о скором завршетку рата и њихова пропаст постаје све очигледнија. Из подјармљене Европе Хитлер може одвући сва блага, али људе не може ни одвући, ни мртве васкрснути.

Највећи и најстрашнији рат који данас води Совјетски Савез на челу с братским руским народом, улио је вјеру и наду угњетеним народима, а нарочито словенским. Нема честитог словенског створа који уздржана даха не би пратио ову борбу између најнапреднијих и најмрачнијих снага људске историје. Нема честитог Словена који се не би спремао, који се већ не би дигао да ломи окове ропства баш сада, када Хитлерове банде лију ријеке крви по руским равницама.

Јужнословенски народи, а међу њима и црногорски народ, дигли су се у борбу против фашистичких окупатора и домаћих издајца. Браћа Срби, Хрвати и Словенци већ пишу најславније странице своје историје. Наш народ, вјеран својој прошлости, уједињује своје снаге у борби против фашистичког окупатора, у борби за потпуно ослобођење родне груде. Све наде фашистичких бандита да разједине црногорски народ помоћу издајничке клике око Секуле Дрљевића и разних других шпијуна — народних крвопија — доживјеле су неуспјех. Када им то није пошло за руком почели су да истичу напријед другу групу издајника: Новицу Радовића, Петра Пламенца и Сава Вулетића. Ова група издајника треба да вјештије од Секуле одигра улогу некакве црногорске независности и да омогући миран живот фашистичким разбојницима. Али црногорски народ је већ очистио из своје средине толико потурица, свјестан да независности нема док нашом земљом гази и једна цокула иностраног завојевача, да нема мира ни мирног сна фашистичкој војсци докле год борави међу нашпм планинама.

Браћо и сестре,

Баш сада, када се навршава 24 године откад су се народи царске Русије под Лењиновим и Стаљиновим вођством ослободили ропства, наш народ треба да се спомене своје славне слобо-

дарске прошлости и своје данашње борбе, која је наставак петстољетне борбе за слободу.

Баш сада, када се навршава 24 године политике мира Совјетског Савеза, црногорски народ треба да се спомене да нас, као и остале Јужне Словене, није никада заборавио аелики руски народ, да наша пobjеда лежи у заједничкој борби с моћним Совјетским Савезом.

Баш сада, када се навршава 24 године од стварања славне војске радника и сељака, Црвене армије, црногорски народ треба да се спомене да та војска лије крв за његово ослобођење и да ствара своју Народно-ослободилачку војску и помаже јуначке партизане.

Баш сада, када се навршава 24 године живота у братству и слози народа Совјетског Савеза, црногорски народ треба да се спомене да само у заједничкој борби с другим народима, а у првом реду с браћом Србима и Хрватима, може доћи до истинске националне слободе и равноправности.

Баш сада, када се навршава 24 године од како су братски народи царске Русије обрачунали са свим непријатељима и издајцима народа, црногорски народ треба да се спомене да у његовим њедрима рију националне издајце и да подмукли и крволочни окупатор спрема још подмуклије издајце, с којима народ мора обрачунати.

Баш сада, када се навршава 24 године од пobjеде народа Совјетског Савеза, под вођством славне Бољшевичке партије, Лењина и Стаљина, црногорски народ треба да се спомене Комunistичке партије Југославије, која га никада није изневјерила, нити ће га изневјерити, која води јуначку војну свих народа Југославије за национално ослобођење и један срећнији живот.

Баш сада, када се навршава 24 године откад је братски руски народ оружјем у руци учинио крај свемоћи властеле и капиталиста, црногорски народ треба да се спомене да само ако се добро и темељито припреми за општенародни оружани устанак може да одагна омраженог фашистичког окупатора и осигура живот у независности и равноправности.

Живјела Велика социјалистичка октобарска револуција!

Живио ослободилац напаћеног човјечанства — Совјетски Савез!

Живио вођ и учитељ свих напредних људи свијета, свих напаћених и обесправљених — Јосиф Висарионович Стаљин!

Живјела Црвена армија, јуначка несаломљива војска свих напаћених и обесправљених народа!

Живјело братство и слога јужнословенских народа у борби против фашистичких окупатора!

Живјела општенародна борба за потпуно истјеривање фашистичких окупатора!

Живјело јединство црногорског народа у борби против окупатора и његових слугу!

Живјела Комунистичка партија Југославије, непомирљиви борац за национално ослобођење и бољи живот свих народа Југославије!

3-XI-1941 године.

КОМУНИСТИЧКА ПАРТИЈА ЈУГОСЛАВИЈЕ
ПОКРАЈИНСКИ КОМИТЕТ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

БР. 45

ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДЕ ПАРТИЗАНСКИХ ГРУПА СА ПОДГОРИЧКОГ ПОДРУЧЈА ОД 3 НОВЕМБРА 1941 ГОД. МЈЕСНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРЕЗ ПОДГОРИЧКИ¹

КОМАНДА ГЕРИЛСКИХ ОДРЕДА У
ПОДГОРИЦИ, ЉЕШКОПОЉУ, ЗЕТИ
И ЉЕШАНСКОЈ НАХИЈИ

МЈЕСНОМ КОМИТЕТУ

Ова Команда је обиласком подручне територије утврдила да је на основу директива и датих упутстава основано неколико нових одреда. Тако сада имамо: у Подгорици 2, Зети 9, Љешкопољу 3 и Љешанској Нахији 5.

Стање одреда:

1) У Подгорици 76 герилаца, који од оружја имају свега 1 револвер; одреди су по извјештајима (нијесмо обилазили) способни за борбу, морал је на висини, до сада нијесу изводили никакве акције.

2) У Љешкопољу 105 герилаца, који од оружја имају 6 пушкомитраљеза, 93 пушке, 23 бомбе и 7.500 пушчаних метака. Одред је способан за борбу, морал је на висини, редовно одржавају састанке, на којима се политички и војнички васпитавају . . .

3) У Зети 196 герилаца, који од оружја имају 2 пушкомитраљеза, 128 пушака, 71 бомбу, 17.095 пушчаних метака. Одреди се политички и војнички васпитавају; иако скоро основани (са изузетком Одреда махалског) — уливају повјерење . . .

¹ Докуменат је пронађен као оригинал у рукопису.

Команда територије:
Позориште, Виноград, Злати
и Рамана, Какопа

М. Ј. Јовановић

Ова Команда је обављала изградњу
путева да се са једне стране и са
друге стране може кретање, тако
да има: у Позоришту 2, Злати 3, Винограду
3 и Рамани 5 Остале опште:

1) у Позоришту 76 територија које су опште
које има 1 опште; у Позоришту је
укупно (укупно територија) опште да
има, тако да се може кретање
укупно територија опште

2) у Винограду 105 територија које су
опште опште, 6 опште, 23 опште, 23
опште и 2.500 опште опште. Опште
опште да се кретање је да се кретање,
опште, опште да се кретање и опште

Акција кидања телефонске мреже успјела је, док разваљивање жељезничке пруге није успјело услед лабаве припреме. Поново смо наредили кидање телефонске мреже и рушење пруге, о чему ћемо по извршењу поднијети извјештај.

4) У Шешанској Нахији има 5 одреда, до сада не располажемо извјештајима о броју герилаца и њиховом наоружању. Стање у већини ових одреда није задовољавајуће. Дисциплина је слаба, састанци су нередовни, политичко васпитање није на висини. Од акција успјешно је изведено разбијање општинске канцеларије и склањање архиве . . .

Мишљења смо да МК озбиљно поведе рачуна о стању у ЈБеш[анској] Нахији у вези са мобилизацијом.

Болничарски курс одржао се у неким одредима врло успјешно, а у неким се сада одржава.

Намјерни смо били извести акције на албан[ској] територији, и тиме скренути пажњу непријатеља, али смо по свестраном испитивању утврдили нерентабилност и опасност и од тога смо одустали. У плану је било и рушење Ржаничког моста, али је тај план одложен, јер мост чувају јаке непријатељске снаге (2 чете), а уз то постоји бојазан арбанашке одмазде. Са свима одредима одржавали смо састанке и политички и војнички их васпитавали.

Напомиње се да је бројно стање герилаца и њихово наоружање промјенљиво приливом нових герилаца, стога изложено стање није апсолутно тачно.

Потпис полит. комесара, за овај пут, изостаје — јер је просторно удаљен, а извјештај је хитан.

Љешкопоље—Толоши

3 XI 1941

Ађутант,
Б. Раичевић¹

Командант,
Шпиро Мугоша²

¹ Бајо Раичевић погинуо 1941 год. у борби против петоколонаша.
² Народни херој. погинуо 1942 године на Купресу.

БР. 46

ПРОГЛАС ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЦЕТИЊСКИ ОКРУГ ОД НОВЕМБРА 1941 ГОД. НОВОДОМ МУЧКОГ УБИ- СТВА НИКА РОЛОВИЋА И ЉУБА ЛАЛИЧИЋА¹

НАРОДУ СРЕЗА ЦЕТИЊСКОГ И БАРСКОГ!

Обраћамо се поштеној јавности Среза цетињског и барског да јој кажемо ријеч-двије поводом тешког злочина и удара који је нанио читавом црногорском народу лукави и препредени окупатор. Прије неколико дана, у близини села Прекорнице, Општина љуботињско-грађанска, убијени су од руке зликовца, шпијуна и изрода² из племена Брајића народни борци: Нико Роловић, секретар Мјесног комитета Комунистичке партије у Бару и Љубо Лаличић, члан Комунистичке партије. По договору са мрским окупатором овај издајник и плаћеник крвника свога племена и свога народа, по поруци оних истих фашиста који су досада стријељали многе поштене синове племена Брајића, попалили и похарали њихове домове, отјерали у просјачење њихове жене и дјецу, по наручби и жељи крвавог туђина, овај је скот извршио, на задовољство Италијана, подли и мучки злочин. Претварајући се да је прогоњен и осуђен од окупатора на смрт, убица се вјешто и лупешки увукао у друштво наших партизана. Живио је са њима неколико дана, донекле задобио њихово повјерење, искористио најпогоднији моменат, када су партизани били забављени послом и одвојени од оружја, — убица је, уносећи забуну међу њима, по добро смишљеном плану извео припремљено дјело и успио да утекне фашистима у тврђаву Космач.

Глас о овом злочину народ Среза барског и цетињског примио је са огорчењем, утростручила се народна мржња према фашистичким убицама и њиховим плаћеним псима, код цијелог народа разгорела се жеђ за осветом и ових, и свих досадашњих жртава фашистичке окупације. Глас о овом злочину дочекали су весело 'фашисти којима је убица утекао под скут, јер им је упалило да баш на овај начин зададу још један ударац црно-

¹ Редакција расиолаже примјерком прогласа израђеним на шапирографу.

² Нико Прентовић је 31 октобра 1941 год. користећи моменат док су партизани прикупљали дрва за свој логор, кришом узео пушку и убио Љуба Лаличића вичући: „Ево Талијани“, а затим користећи терен и тренутну забуну опалио поново и убио Ника Роловића коме је, кад је пао, опалио још пет револверских метака у главу, а затим побјегао окупатору успјешно извршивши задатак који му је додијелио. Као награду за то, и да не би пао партизанима у руке, фашистичке окупаторске власти су га 1942 год. заједно са његовом породицом пребациле у Италију.

горском народу. Глас о овом злочину дочекали су шпијуни и петоклонаши са притајеном злурадошћу, начулили су уши узалудно се надајући да ће пући још која издајничка пушка на народну браћу партизане.

Браћо и сестре!

Фашистички окупатор, туђин чије су руке црвене од крви, не окрвављене у бојевима, јер су Италијани у свим биткама овога рата научили да добијају само батине, већ од крви црногорске сиротиње, која је силом и преваром хватана и убијана, фашистичке кукавице чија изгубљена војска не смије и неће да иде да тражи наше храбре партизанске чете, пошли су сада другим путем. Нашли су једно псето, изрода српског и црногорског имена, изрода свога храброг племена и најмили га за овај злочин. Окупатор је хтио да овим вргне кржави нож међу два сусједна племена. Фашисти изнад згаришта попаљених Брајића пјевали су и веселили се када су чули за погибију два народна борца, мислећи да су успјели да заваде поробљену браћу међу собом, и да ће тако они моћи дан више харачити по нашој земљи. Али слабо вам пише, фашистички разбојници, а иста је судбина и ваша, фашистички шпијуни и плаћене убице! Црногорски народ, иако сте га коснули губитком његова два вјерна сина, већ је одабрао пут да вам крваво врати све оно су чиме сте га задужили од дана окупације Црне Горе. И досада сте могли научити какво је оружје црногорских партизана, а да вас ускоро чека заслужени крај, то вам јамчи борба свих поробљених народа по Европи, на челу којих стоји сигурни побједник фашизма, велики Совјетски Савез. Борба црногорског народа већ досада је натјерала окупаторске-војнике да бјеже и да се тврде¹ по нашим градовима, да просипају сузе гледајући у очи црноме удесу, који Лим се примиче, дрхтећи од општеномодног оружаног устанка, којим ће црногорски народ ријешити питање свога ослобођења. Жртве које народ подноси још више распаљују његову борбену снагу, проливена крв наше браће тражи брзу и праведну освету! Зато ће смрт Ника Роловића и Љуба Лаличића убрзати час те освете, и смрт сваког поштеног Црногорца, свака попаљена црногорска кућа убрзаће час народног устанка, дан обрачуна, од којега окупатора неће спасти ни шпијуни, ни све жице и утврде којима се мисли од народа одбранити.

Партизани Среза цетињског и барског!

Из вашег борбеног строја окупатор је преко домаћег изрода отргнуо два врла борца. Шпијуни и домаћа фукара су извр-

¹ утврђују

шиоци овог мрског дјела, они су средство које треба да послужи окупатору за слабљење народне борбе, за цијепање народног јединства, зато нека одмах са ваше стране услиједи праведна казна. То тражи поштена Црна Гора, то траже наши пали другови Нико Роловић и Љубо Лаличић, то траже све наше жртве, то је први услов народног ослобођења. Зато нека вашој пушци и десници руци не умакне нико ко ма на који начин слаби борбу црногорског народа. Данас је наступило вријеме да ископамо траг по трагу шпијунском и издајничком имену.

Комунистичка партија ће повести још одлучнију борбу против окупатора и његових слугу, и тиме се најбоље одужити палим друговима Нику Роловићу и Љубу Лаличићу и достојно их осветити.

Слава палим борцима Нику Роловићу и Љубу Лаличићу!
Живјела ослободилачка борба црногорског народа!
Смрт шпијунима, издајницима и проданим слугама!

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

ОКРУЖНИ КОМИТЕТ КПЈ _ ЦЕТИЊЕ

БР. 47

ДИРЕКТИВА ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК ОД НОВЕМБРА 1941 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ОКРУГ ПОДГОРИЧКИ¹

ДИРЕКТИВА ПК

У данашњем моменту циљ војничких акција је спречавање одлажења непријатеља за Србију и припремање оружаног устанка.

1. Партиска руководства (МК и бирои) да се чувају учауривања и да стално буду на терену, те да посјећују партиске јединице, да дају иницијативе и да форсирају рад нарочито по војној линији и НОО-у.

2. Поставља се питање сарадње са родољубивим елементима. На том послу чувати се секташења, сарадњу остваривати са свим искреним родољубима, који хоће искрено да се боре и помажу

¹ Редакција располаже директивом у рукопису коју је на Окружни комитет КПЈ за Округ подгорички пренио делегат Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору, Боку и Санцак. Сличне директиве су биле пренесене и на остале окружне комитете.

Национално-ослободилачку борбу, без обзира на то је ли он припадник или функционер какве родољубиве организације или политичке странке. Најбољи међу тим елементима, на основу предлога МК односно ОК и на предлог батаљонске команде могу се узети у обзир за војна руководства.

3. Поводом прогласа ПК и на основу њега издавати што чешће летке, те по прогласу и тим летцима неизоставно одржавати политичке конференције, припремајући оружани устанак и водећи пуни курс на устанак. Конференцијама морају присуствовати делегати бироа, истакнутији партијци, а у случају већих конференција и чланови МК.

4. При формирању чета у истима формирати партиске јединице и активе ЦНО (СКОЈ-а).

5. Рад НОФ-а централизовати и појачати га тако да у најскорије вријеме покаже добре резултате. Припремити преко партијаца одговорних за рад НОФ-а чланове општинских одбора, које ће МК именовати за срески одбор. Имена ових одмах послати на МК.

6. Бирои морају слати извјештаје МК-у о дисциплини и конспирацији партијаца приликом извођења акција.

7. Издатке као батерије, сијалице и издатке за технику не смије сносити НОФ.

9. Сваки одред мора обавезно стално изводити акције: рушити мостове, путеве, телефонске жице (кратки спој итд.), прекопавати цесте, пропусте, жељезничке пруге итд.

10. Сваки батаљон мора имати сигурног курира за Штаб Подгоричке бригаде, који безусловно, без обзира на то има ли да се саопшти нешто ново или не, мора 2 пута недјељно долазити у контакт са Штабом бригаде. (За курира изабрати човјека који би се могао користити као курир бироа, тј. да буде партијац).

11. При штабу батаљона обавезно одредити обавјештајног официра, који би знао да стручно контролира кретање непријатеља и остале за војску важне промјене.

12. На политичким конференцијама мора присуствовати претставник војске, говорити у име ње и популарисати штаб. Чланови оружаних одреда на конференцијама да присуствују под оружјем.

13. Водећи курс на оружани устанак, мобилисати ЦНО за диверзију; приликом извођења акција омладине и извођења других акција водити добро рачуна да омладина не падне у руке непријатељу, и зато њену диверзију осигурати оружаним одредима.

14. Рад политичких комесара показује се као сасвим недовољан, зато форсирати тај рад, обезбиједити дисциплину и кон-

спирацију, и увести војнички поздрав и војничку ознаку (стиснута песница на десној сљепоочници).

15. Оружане чете морају обилазити села, зато настојати да им се организује дочек, припреми расположење и да се оно манифестује.

16. У вези са намјераваном анексијом Подгорице од стране Арнаута, на том питању мобилисати све елементе који би тиме били угрожени.

17. Аљкавост и неизвршење хитно директива по војној линији, НОФ-у и уништавању шпијуна кажњаваће се искључењем и распуштањем организације.

БР. 48

ИЗВЈЕШТАЈ ИВАНА МИЛУТИНОВИЋА ОД 6 НОВЕМБРА 1941 ГОД. ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ КПЈ О СТАЊУ У ЦРНОЈ ГОРИ

ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Драги другови,

Ја сам стигао 5 новембра и одмах, чим сам стигао, одржао сам састанах са бироом и претставником Централног комитета другом Вељком.¹ Из поднијетих усмених излагања и онога што сам видио на терену приликом проласка добија се сасвим друга слика и стварно постоји друго стање него када се чита резолуција и писмо друга Вељка.

Прорада писма и резолуције извршена је и прорађена у свим партиским организацијама, и баш на бази оба документа извршена је консолидација и јачање партиске организације, без обзира што тамо у једном и другом документу има погрешака и што их је Централни комитет одбацио као погрешне. Рад после савјетовања отишао је сасвим правилним путем и у погледу рада партиске организације и у погледу учвршћења партизанских одреда, у војном погледу и у погледу масовности самих одреда, што се најбоље види у великој популарности и Партије и партизана међу широким народним масама.

Погрешност назива² организације Штаба, а доцније и избора руководства, односно командног састава одреда, чета, бата-

¹ Псеулоним Милована Ђиласа.

² Мисли се на Привремену врховну команду герилских (партизанских) одреда за Црну Гору и Боку.

лона и бригада врло је лако исправити, и они су већ прије мога доласка приступили формирању Штаба, а тек доцније, по пријему нашег писма, и Главног штаба Народно-ослободилачких партизанских одреда за Црну Гору; уствари ту је дошлз само до промјене назива, а састав Штаба остао је исти.

У исто вријеме поставили су правилно однос између Штаба и Партије, као и рад Партије у позадини. У почетку било је неправилности, што ће се јасно видјети из усменог реферисања друга Вељка.

На основу свега горе изложеног, као и стања у Партији и партизанског рада, потребно би било да се сачека долазак друга Вељка, па тек онда да се да критика партиског рада [и] грешака које су чињене на овом терену, како у погледу партиског рада тако и у погледу рада партизанског. Тек послје његовог реферата многе ће ствари бити јасније, и добиће се права слика. Ово јр потребно и ради одржања ауторитета руководства и Партије као цјелине, која данас у Црној Гори има огроман утицај на широке народне масе. Ваша резолуција треба да констатује успјехе и нарочито да удари по грешкама које су чињене за вријеме до савјетовања, успјехе које је постигла послје савјетовања и правилан рад међу широким народним масама.

Питање омладине, као што сте видјели, правилно су поставили, док је избор делегата већ извршен и требаће одржати покрајинску конференцију и изабрати руководство. Њихово писмо о формирању Омладинског батаљона још није приведено у дјело, и неће се приводити, нити ће се издвајати омладинз из Одред, као што је то и у писму друга Перића¹ речено.

Ваше писмо и моја тумачења примили су без икакве резерве, и са пуним еланом и вољом приступају даљем раду на ширењу и јачању партиског рада.

Хитно смо приступили прикупљању и мобилизацији партизана за одашиљање за Санџак и приступању чпшћења као што сам вам јавио одмах из Санџака. Пребацивање на други начин нијесам могао наћи, ма да сам дао налог Санџачком одреду да хитно испитају пут правцем Бродарево — Златар, с обзиром што код Бродарева постоје јака муслиманска насеља наоружана од стране усташа и Талијана. Надам се да ће транспорти већ 15 новембра почети. Тешкоћа терена, пребацивање трупа као и прикупљање Одред захтијева толико времена. Сам распоред мора се извршити пажљиво, а нарочите су тешкоће прехрана Одред на путу. У том погледу ја сам дао детаљна упутства санџачким друговима, као и извјесну количину новца. Хитност тога питања схватају и другови у Штабу и у Партији; њима из писма друга Тита није било јасно зашто су потребни

¹ Иво - Лола Рибар

Црногорци тамо, с обзиром што су они припремали оружани устанак, што су Вам у свом писму објаснили. Потребно би било да се још новца пребаци у Санџак ради куповине стоке и хране, а нарочито с обзиром на страховито високе цијене стоке и кукуруза. У Санџаку овца се може купити за 350 до 500 динара, а у Црној Гори кошта таква овца 1100 до 1200 дин. Килограм кукуруза у Санџаку 10 до 12 динара а у Црној Гори 20 до 24 динара, али га нема у довољној количини.

Поново наглашавам да је пут врло тежак с обзиром на вријеме које сада влада, али се то морало пребродити и мораће се пребродити и даље.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

Радовче

6 новембар 1941 год.

Поздрав
Милутин

БР. 49

ДИРЕКТИВА ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНѢАК ОД НОВЕМБРА 1941 ГОД. ЗА ПРАВИЛНУ РАСПОДЈЕЈУ ЧЛАНОВА ПАРТИЈЕ ПОВОДОМ ФОРМИРАЊА ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА ЗА ОПЕРАЦИЈЕ ВАН ЦРНЕ ГОРЕ¹

О.К., М.К., БИРОИМА ЋЕЛИЈА И ПОЛИТИЧКИМ КОМЕСАРИМА

Потреба пребацивања једног дијела наших партизанских одреда на територију ван Црне Горе, захтијева политичку припрему код маса ради успјешније војне мобилизације људства од стране Главног штаба Народно-ослободилачких партизанских одреда. Ми смо по том питању дали окружним комитетима, преко нарочитих изасланика, директиве ради извршења тих припрема, те уколико се није довољна припрема извршила, нека се то хитно изврши.

Приликом формирања партизанских одреда за полазак, наша партиска руководства као и политички комесари морају пазити да се изврши правилна подјела нашег партиског чланства, тако да са том подјелом буде осигуран нормалан партиски рад, како у оним одредима који полазе на другу територију, тако и код оних који остају на подручју нашег ПК.

¹ Редакција располаже копијом директиве, на којој недостаје датум. Вјероватно потиче из прве половине новембра 1941 године.

Руководства не смију дозволити да партизански одреди који полазе ван и који остају у Црној Гори буду без довољно јаких политичких снага, а те политичке снаге јесу наши партијци, зато код расподјеле чланства будите врло опрезни и руководите се тиме да буде обезбијеђен наш нормалан партиско-политички рад.

Са правилном расподјелом партиског чланства потребно је обезбиједити политички рад и утицај, како код одреда који одлазе, тако и код оних који остају на нашем подручју.

Приликом расподјеле не смијемо занемарити наш партиски рад ван партизанских одреда, напротив он мора бити појачан како организационо тако и политички.

Партиска руководства и политички комесари сносиће пуну одговорност за правилну расподјелу и осигурање нормалног партиског рада по овим линијама.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

ПК ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

БР. 50

**ЗАКЉУЧЦИ СА ПЛЕНАРНОГ САСТАНКА СРЕСКОГ ОДБОРА
ЦРНОГОРСKE НАРОДНЕ ОМЛАДИНЕ ЗА СРЕЗ ПОДГОРИЧКИ
ОД 10 НОВЕМБРА 1941 ГОДИНЕ**

**ГРАДСКОМ ОДБОРУ, СВИМ ОПШТИНСКИМ И СЕОСКИМ
ОДБОРИМА ЦРНОГОРСKE НАРОДНЕ ОМЛАДИНЕ
СРЕЗА ПОДГОРИЧКОГ**

На своме пленарном састанку одржаном у вези и поводом директива Привременог покрајинског одбора ЦНО Пленум Среског одбора ЦНО за Срез подгорички последије подробно претресане политичке ситуације, како унутрашње тако и спољашње, донио је дана 7 новембра 1941 г. следеће

З А К Љ У Ч К Е :

1) У данашњим озбиљним и судбоносним моментима за цио црногорски народ и његову омладину неопходно је потребно појачати и оживјети масовни рад међу црногорском омладином; настојати да се она окупља у што већем броју, да повезује своје снаге и ствара чврсти јединствени фронт око Комунистичке партије у борби за национално ослобођење нашег народа испод фашистичког окупатора.

2) У вези са претстојећим општеном народним оружаном угтанком црногорског народа намеће нам се више него икада прије потреба за мобилизацијом свих редова омладине, без сбира на политичку припадност и животна схватања, али само под условом да према својим способностима и било на који начин допринесу Национално-ослободилачкој борби нашег народа и оружаном устанку, а све то у сврху постизања потпуног борбеног јединства читаве младе генерације Црне Горе у борби за потпуно уништење фашизма, највећег непријатеља омладине и народа.

3) У циљу што веће мобилизације најширих редова од фашизма угрожене омладине потребно је:

а) У граду, свим селима и општинама одржати одмах антифашистичке омладинске митинге, на којима ће се популарисати народни оружани устанак и гдје ће доћи до изражаја антифашистичко расположење омладине и њена борбена спремност да оружаном путем коначно обрачуна са окупатором.

б) Настојати да на свим зборовима и митинзима дођу до изражаја претставници свих редова омладине: радничке, сељачке, школске и женске омладине, те да својим иступањем и говорима покажу жељу омладине за ослобођењем и њену спремност да у сружаном устанку даде све од себе

в) Приликом организовања и припремања митинга не смију се изоставити наши најмлађи другови. нити секташита у том погледу под изговором да су то дјеца и „да то није за њих“. Такође се треба чувати патријархалних схватања у погледу женске омладине, и не бојати се да ће у овим моментима њихово залагање за општеном народну борбу имати незгодних последица по породичне и друге личне односе, ово тим прије што се све више увиђа да је улога женске омладине, како на фронту тако и у позадини, од великог значаја за нашу борбу.

г) Не дозволити да се свуда на митинзима појављују као говорници увек једни те исти људи, и да то у већини случајева буду једино и искључиво интелектуалци, него напротив настојати да дођу до изражаја раднички и сељачки омладинци.

д) Настојати да митинг не пређе у обичну конференцију. него га организовати тако да дође до спонтаних јединствених овација омладини Совјетског Савеза и Совјетском Савезу, до поздравља и поздравља Комунистичкој партији, Главном штабу партизанских одреда Национално-ослободилачке војске за Црну Гору и Боку и Врховном штабу Национално-ослободилачке војске за Југославију; настојати да расположење омладине пређе у протесте и да се испољи оштро нерасположење и непријатељски став омладине према окупатору и домаћим издајцима.

ђ) На митинзима (нарочито ако се одржавају у затвореној просторији) треба истурати транспаренте са актуелним паролама,

сликама друга Стаљина и по могућности сликама другова погинулих у борби за национално ослобођење.

е) Такође се мора осјетити присуство партизанске омладине, како присуством под оружјем, тако и учешћем у говорима у име партизанске омладине.

ж) На крају настојати да се истакне херојство совјетске омладине, повезаност наше борбе са њиховом борбом и наша жеља да достигнемо те највеће савремене хероје; истицати повезаност интереса и заједничких циљева читаве словенске, а у првом реду јужнословенске омладине у борби против највећег непријатеља свих Словена, мрског фашизма. Нарочито потенцирати и уздизати херојску борбу братске српске омладине, која је успјела да својом борбом допринесе ослобођењу скоро читавс своје домовине.

4) По одржаним митинзима по селима и општинама, као и у граду, развити агитацију да се одржи митинг читаве омладине нашега краја (среза), гдје ће доћи до спонтаног расплочења омладине за оружани устанак и до израза пуног јединства у претстојећој оружаној борби.

5) Под руководством војних штабова развити дјелатност омладине и њено учешће у диверзионом раду под заштитом оружаних одреда.

6) Приликом инвазије непријатеља у поједина села настојати да се сва омладина повуче и заштити од насртаја непријатеља и репресалија.

7) Одржавати што чешће омладинске конференције (најмање једном недјељно) и настојати на томе да оне поприме карактер васпитне конференције (реферат из науке Маркса-Енгелса-Лењина-Стаљина) да би се на тај начин разбио уски кружочки рад по васпитним групама које су досада постојале. Наравно, не смију се ликвидирати васпитне групе онамо гдје, било због слабог идеолошког нивоа омладине или пак због контроле окупатора, ове конференције не могу да поприме на себе улогу масовног васпитања омладине у духу марксизма-лењинизма.

8) Оживјети рад сеоских, општинских и градског одбора, одржавати редовне састанке тих одбора, на којима се припремати за иступање пред омладину, за руководство омладином у борби; вршити честу контролу над подручним одборима, обилазити омладину на терену и повезати омладину разних села и разних општина заједничким учешћем и иступањем на конференцијама.

9) Скупљати интензивно прилоге за СКОЈ и исте редовно обрачунавати (прилоге тражити од све поштене и патриотске омладине, и то не у виду чланарине, него добровољних прилога за Црногорску народну омладину).

10) Развити агитацију међу омладином за што веће улажење омладине у партизанске одреде, за помагање наше војске од стране неборачке омладине и женске омладине, и на тој основи припремати стварање народне милиције, у којој треба омладина да одигра значајну улогу.

11) Што се тиче војне дјелатности омладине, не стварати никакве посебне војне формације нити предузимати самосталне акције, него исте изводити и помагати у њима на иницијативу и под руководством војних штабова.

12) Припремати замјене свима сеоским, градским и општинским одборима, који ће одмах ступити намјесто досадашњих одбора, од којих ће велики дио поћи у оружани устанак. Приликом формирања чете или батаљона одмах тамо формирати четни, односно батаљонски комитет (актив) ЦНО, у ком случају то могу бити бивши општински одбори допуњени кооптирањем или на батаљонској или четној конференцији ЦНО.

13) Ставити се на расположење војним штабовима у погледу организовања обавјештајне службе, за које се омладина, а нарочито женска, показује згодна и прикладна.

На крају се обавјештавају другови да је Срески одбор стао на становиште да прославу Октобарске револуције треба омладина да пропрати или својим учешћем на прославама, које припрема Партија, или самостално организованим прославама, гдје би омладина богато спремљеним омладинским програмом (хорске рецитације, пјесме уз гусле, појединачне рецитације, хорске пјесме омладинских и национално-ослободилачких пјесама, кратки скечеви итд.) уздигла код омладине свијест о значају тог историјског датума. Такође омладина мора иступати на свим зборовима самостално са говорницима у име ЦНО, гдје ће износити наш став о свим актуелним питањима. Не смију се пропуштати зборови реакције, а не разбијати их и раскринкавати организовање реакције, и разбијати је на самим зборовима пропагандом и агитацијом и помагати уништење шпијуна и петоколонаша које ће предузимати наша војска.

Баш у овом моменту добисмо писмо Централног комитета СКОЈ-а, па како исто допуњава наше одлуке које је пленум Среског одбора донио и које су горе изложене, а, исто тако, садржи и неке измјене у неким нашим досадашњим ставовима, то се доставља ово писмо у прилогу које је писано у смислу тих директива.

Како овај закључак тако и писмо по претходној проради треба пренијети на осталу организовану омладину.

На крају, свим друговима упућујемо апел да сву поштену омладину заинтересују и окупе на питању Национално-ослободилачке борбе и оружаног устанка, што се постиже једино ис-

трајним и упорним радом свих сеоских, општинских, градског
и свих васпитних група.

10 новембра 1941 год.

С другарским поздравом

**СРЕСКИ ОДБОР
ЦРНОГОРСKE НАРОДНЕ ОМЛАДИНЕ
ЗА СРЕЗ ПОДГОРИЧКИ**

БР. 51

**НАРЕДБА БР. 4 ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ
ГОРУ И БОКУ ОД 11 НОВЕМБРА 1941 ГОД. О РЕОРГАНИЗА-
ЦИЈИ ВОЈНИХ ЈЕДИНИЦА**

Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Н А Р Е Д Б А Б Р. 4

По одлуци Земаљског савјетовања главних штабова земаља Југославије,¹ донијета је одлука о организационој форми партизанских одреда у Југославији. Према тој одлуци партизански одреди и партизански начин ратовања остају и даље као основна форма организације и рата у данашњој етапи Народно-ослободилачке борбе. Према тој одлуци и упутима Врховног штаба Народно-ослободилачких партизанских одреда за Југославију Главни штаб Народно-ослободилачких партизанских одреда за Црну Гору и Боку доноси следеће наређење:

1. — На територији Црне Горе и Боке оснивају се 4 партизанска одреда под називом:

- а) Ловћенски народно-ослободилачки партизански одред,
- б) Зетски народно-ослободилачки партизански одред,
- в) Дурмиторски народно-ослободилачки партизански одред,
- г) Комски народно-ослободилачки партизански одред.

Сви Одреди имаће своје штабове који ће се звати — напр. Штаб Ловћенског народно-ослободилачког партизанског одреда, састављен од 4 друга и то:

¹ Односи се на савјетовање које је одржано у Столицама 27 септембра 1941 године.

Командант одреда, политички комесар одреда, замјеник команданта одреда, замјеник политичког комесара.

Сва наређења издата од стране штаба одреда потписују командант одреда и политички комесар. У исто вријеме и све прогласе и летке потписују обадва, као и наређења. (Досадашњи начелници штабова укидају се).

2. — Народно-ослободилачки партизански одреди састоје се од батаљона народно-ослободилачких одреда, а ови батаљони, од чета. На челу свакога батаљона формира се и постоји штаб батаљона, који се састоји од: команданта батаљона, политичког комесара батаљона, замјеника команданта батаљона и замјеника комесара. На челу сваке чете постоји команда чете, која се састоји од командира чете, политичког комесара чете, замјеника командира чете и замјеника политичког комесара чете.

У војном погледу чета се дијели на **водове**, а водови на **десетине**. На челу свакога вода стоји **водник**, а на челу десетине **десетар**. Код водова и десетина не постоје политички комесари, док замјеници водника и десетара могу постојати. Досадашњи називи батаљона и чета могу се задржати уколико то дозвољава број партизана мобилисаних за батаљоне, односно чете.

У свакој чети мора бити 80—120 партизана, а у батаљону 400—600 партизана. Ово треба схватити тако да у почетку чета може бројити 50—60 партизана, а батаљон 250—300 партизана, но с тим да се што прије горњи број испуни.

3. — Досадашњи називи бригада укидају се, но с тим да поједини батаљони могу прерасти у одреде, ако пређу одређен број чланства за батаљон.

Сваки одред може да има 2—4 батаљона, сваки батаљон 2—4 чете, а свака чета 2—4 вода. Одреди, батаљони, односно чете располажу са: пушкама, митраљезима, пушкомитраљезима, бацачима мина и топовима.

4. — Веза између Главног штаба, штабова одреда и штабова батаљона одржава се путем курира, и то на тај начин што сваки штаб одреда мора имати код Главног штаба једног курира, као и штаб батаљона код штаба одреда по једног курира. Главни штаб, штабови одреда и штабови батаљона морају имати у сједишту штаба најмање по једног члана штаба, с правом потписивања и издавања наредаба.

5. — Сви штабови одреда, односно батаљона, односно команде чета морају контролисати **ооавезно** извиђање, патролисање на дотичном мјесту гдје сједи штаб одреда, односно батаљона, односно команда чете. Ово је потребно ради обезбјеђења мира и поретка у дотичној општини као сједишта чете, батаљона и штаба, као и контролисање свих сумњивих лица у данашњој ситуацији.

6. — Наређује се штабовима одреда, односно батаљона и командама чета да се кретање грађана, партизана може вршити само уз прописно издавање објава на територији коју контролише партизански одред. Свако наоружано лице сумњиво које нема пропусне дозволе треба хапсити, разоружати и ово доставити команди чете односно штабу батаљона, односно штабу одреда. Од ове наредбе изузимају се она мјеста и територије које су под сталном контролом непријатеља.

7. — У погледу заузимања ратног плијена: пушака, револвера, пушкомитраљеца и другог ратног материјала, као и у погледу хране, одијела и обуће, као и превозних средстава: аутомобили, мотоцикли — својина су Главног штаба односно штаба одреда, односно штаба батаљона и команде чете. Ниједан партизан не смије на своју руку ништа присвојити од заплијењеног ратног материјала, нити плијена. Сав ратни материјал и плијен, као и његова подјела, вршиће се према ратним потребама појединих одреда, односно, батаљона, односно чета.

8. — Раније наређење овога Штаба бр. 3 у погледу формирања батаљона „Ђоко Ковачевић“ — укида се.

9. — Партизански одреди, као војна оружана сила, јесу и чине највећу власт на ослобођеној територији. Партизански одреди на ослобођеној територији приликом освајања исте, одржавајући по селима конференције, митинге, по варошима зборове, бирају народно-ослободилачке одборе, у које улазе сви поштени и родољубиви елементи. У сједиштима среских мјеста штаб батаљона, односно одреда, поставља команданта мјеста. И народно-ослободилачки одбори и команде мјеста потпадају под штаб батаљона, односно штаб одреда.¹

10. — Сва наређења Главног штаба, односно штаба одреда, односно штаба батаљона и команде чете извршна су. Неизвршење датих наређења повлачи за собом казне које иду од опомене, смењивања, па до стријељања.

11. — Сва наређења Главног штаба Народно-ослободилачких партизанских одреда за Црну Гору и Боку потписиваће друг Милутин као члан Главног штаба.

12. — Наређује се штабовима одреда, односно батаљона и командирима чета да ово наређење детаљно проуче у четама, батаљонима и одредима. О формирању штабова одреда, батаљона и команда чета х и т н о обавијестити по пријему овога наређења Главни штаб назначујући улоге појединих другова у штабу.

13. — Препоручује се да се досадашњи другови који су били у штабовима бригада оставе на раду у штабовима одреда, од-

¹ Ову погрешну поставку о народноослободилачким одборима исправља писмо Централног комитета КПЈ од 22 децембра 1941 године, тачка 6 и 7, документат број 168.

носно батаљона, но с тим да штаб одреда и штаб батаљона не смије прећи предвиђени број.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

Дана 11 новембра 1941 год.

**ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАН-
СКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Милутин**

(М.П.)

БР. 52

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 11 НОВЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ
НОП ОДРЕДА**

Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

**ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

Ваш извјештај о формирању једног батаљона од 400 до 500 партизана примили смо. У исто вријеме обавјештавамо вас да исти буду припремни за покрет. О дану поласка и правцу покрета бићете на вријеме обавијештени, а до наше наредбе немојте правити никакав покрет.

Друг Пеко¹ нека што прије пође за Штаб, пошто је завршио посао.

Према приложеној наредби² настојте да се правилно формира Штаб одреда.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

11 новембра 1941 године

**ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАН-
СКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Милутин**

¹ Пеко Дапчевић

² Види докуменат бр. 51.

**ДИРЕКТИВНО ПИСМО ИЗВРШНОГ ОДБОРА ЦРНОГОРСKE
НАРОДНЕ ОМЛАДИНЕ ЗА СРЕЗ ПОДГОРИЧКИ ОД 11 НО-
ВЕМБРА 1941 ГОДИНЕ**

11 новембра 1941 год.

Драги другови,¹

Обавијештени смо да се у Србији ствара „Српски народно-ослободилачки омладински савез“, а у Словенији „Омладински национално-ослободилачки фронт“. Зато је потребно да и наша организација „Црногорска, народна омладина“ на овој етапи борбе буде масовна антифашистичка омладинска организација и чврст облик јединственог омладинског антифашистичког и патриотског фронта у Црној Гори. Задатак наше организације је да уједини црногорску омладину у борби против окупатора и домаћих издајца, да мобилише све њене снаге на фронту и у позадини и стави их у службу ослободилачког рата, који данас води црногорски, народ. Према томе пред нас се поставља да око наше организације окупимо омладину свих друштвених редова, сву омладину која има за циљ национално ослобођење испод окупаторског јарма. Иако највећи дио омладине код нас уствари себе сматра комунистичком омладином, иако код нас нема присталица неких других политичких странака, ипак треба настојати да се око наше организације окупи сва поштена и патриотска омладина без обзира на своје политичко опредјељење, само ако се она истински осјећа патриотском и ако јој лежи на срцу ослобођење нашег народа испод окупаторског јарма.

Што се тиче обуке омладине у руковању оружјем, потребно је омладину обучити, али то никако не би згодно било да омладина ствара неку посебну војску, зато ће се такво обучавање вршити у партизанским одредима и под њиховим руководством.

Како ових дана почиње излазити омладински орган „Омладинска борба“, то би било пожељно да се организује његово растурање, сарадња омладине у њему и да се преко њега врши агитација за окупљање наше омладине, ширење и пгго дубље продирање наше омладинске штампе. Зато треба што прије најавити број примјерака који се могу распродати у појединој општини, као и чланке омладинаца за лист.

Потребно је у најкраће вријеме доставити списак свих омладинаца учлањених у нашој организацији на територији поједине

¹ Писмо је упућено општинским одборима црногорске народне омладине Среза подгоричког.

општине и то преко чланова Среског одбора ЦНО из ваше општине и упутити их Извршном одбору ЦНО.

Такође је потребно интензивирати васпитни рад међу омладином, и то на тај начин што ће се поред масовних конференција васпитног карактера одмах организовати већи број васпитних група од омладинаца који показују довољно воље и спремности да своју изградњу подигну на виши степен. Тако би омладинци који би се у тим групама систематскије васпитавали у духу програма ЦНО могли своје знање тако стечено преносити преко приредаба и конференција и на друге омладинце и тако наравно, и њих културно и политички васпитавати и уздизати. Овај рад треба нарочито оживјети, јер се с њиме било скоро савсим престало, а поглавито у крајевима које контролира окупатор и гдје непријатељ не дозвољава шире и масовније окупљање омладине.

Са организовањем омладинског батаљона „Ђоко Ковачевић“ треба престати, и све припреме у том смислу обуставити.

Пожељно би било да у нашем листу изађу имена младих другова палих у борби, зато је потребно Извршном одбору одмах доставити њихова имена са кратким описом, као и имена стријељаних омладинаца.

Пошто из дана у дан бивају све чешће акције војничког карактера, а у изгледу су и акције у којима ће омладинци бити подуже времена отсутни са терена, то је неопходно одмах припремити њима замјене и обезбиједити да на терену остане приличан број омладинаца-активиста како се не би догодило да у случају жешћих војничких акција препустимо један дио омладине петој колони и њеном утицају. У овом смислу треба одмах извршити неопходне припреме и распоред омладинаца-активиста.

На крају, другови, што више конференција, што више митинга, културних приредаба, моба, сједника¹ итд., што чешће самостално иступање омладине и афирмирање наше организације на терену пред масама. Настојати да име наше организације и њену заставу пронесемо славом широм читаве наше домовине, како окупљањем омладине и њеним васпитањем, тако и херојством у борбама, гдје треба да достигнемо нашу браћу младе соколове Совјетског Савеза.

Припремајте омладински митинг читаве омладине нашег среза, који ће ускоро бити.

С омладинским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

**ИЗВРШНИ ОДБОР ЦНО
ЗА СРЕЗ ПОДГОРИЧКИ**

¹ сијела

БР. 54

УПУТСТВО ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 12 НОВЕМБРА 1941 ГОД. ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ И
ОДБРАНУ НАСЕЉЕНИХ МЈЕСТА

Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

ШТАБУ КОМСКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

У прилогу достављају вам се упутства¹ како се осваја — ослобођава насељена територија, као и упутства како се држи — брани ослобођена територија, с тим да се иста умноже и доставе командантима батаљона, а ови командирима чета, да се са истима упознају и прораде их ради лакшег руковања борбама. Ова су упутства израђена на основу искуства стеченог на терену и у току борбе.

12 новембра 1941 год.

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАН-
СКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Милутин

(М.П.)

У П У Т С Т В О

КАКО СЕ ОСВАЈА — ОСЛОБОЂАВА НАСЕЉЕНО МЈЕСТО

1) Обавјештајна служба, преко обавјештајних центара прикупља следеће податке:

величина непријатељских снага;
распоред непријатељских снага по мјесту, по касарнама и кућама, по могућству и по просторијама у једној кући;
род оружја;
•наоружање;
тенкови;
артиљерија;
митраљези и пушкомитраљези у засједама;
дефанзивне мјере које је извршио непријатељ: препреке од жице, цакови по прозорима, митраљези по крововима и по-

¹ Ово је Упутство достављено једновремено свим штабовима одреда на територији Црне Горе и Боке.

друмима, ровови, минска поља, направљен брисани простор:
исјечен парк, шума, кукуруз;

страже, стражари, мјесто, наоружање;

патроле куда се шаљу, када, њихова величина и наоружање;

везе непријатеља: т.т. и радио;

гдје се и када хране официри и подофицири и куда се крећу;

гдје су главни петоклонаши, њихова имена и положај њихових кућа;

који су најбољи прилази појединим мјестима у којима је непријатељ.

2) Извиђање

По могућству сваки старјешина самосталне јединке, вода, одјељења, лично или [по]средством патрола извиђа и провјерава податке добијене обавјештајном службом, а нарочито:

терен око објекта који напада,

прилазе,

непријатељске дефанзивне мјере: засједе, препреке, (ровове, митраљеска гнијезда, минска поља, цакове са земљом по прозорима, препреке од жица итд.),

отступницу свога одјељења.

3) Образују се диверзионе групе по мјестима од мјештана који ће у моменту напада извршити:

сјечење т.т. веза,

напад на радио станице,

напад на официрску мензу и канцеларије.

Свакој групици треба дати тачно одређен задатак као и пут којим ће прићи и отступити по извршеном задатку.

4) Убацује се у насељено мјесто одјељење бомбаша, које ће у моменту напада извршити напад изнутра на касарне, стражу, стражаре, патролу, митраљеско гнијездо итд.

Сваком одјељењу треба дати тачан задатак и пут којим ће прићи и гдје ће се прикупити по извршеном задатку.

5) Припремају се групе бомбаша за сваку јединицу која се бори, тако да се у случају потребе могу употријебити. Ова одјељења остају у саставу својих јединица до момента употребе. Њих треба, кад потреба настане, слати прикривено да нападну непријатељски топ, митраљез итд. %

6) Израђује се укупан план и заповијест за напад, за свако одјељење понаособ, који треба да садрже следеће податке:

јединицу,

наоружање,

муницију,

алат и материјал,

задатак са подацима о непријатељу,

прилазе и правац кретања,

вријеме почетка напада, **акције**,
правац наступања,
мјесто прикупљања последице акције,
санитетске мјере (мртви, рањени, превијалиште, завоји
п . . . ма, везе,
мјесто команданта или старјешине јединице,
одредбе о плијену,
одредбе о спреми и комори,
мјесто прикупљања у случају неуспјеле акције извјесног
одјељења,

одредити **старјешину** и путовођу сваког одјељења.

7) Дефанзивне мјере при нападу:

порушити све мостове на свима путевима и пругама који
воде у мјесто које се осваја, што ближе томе мјесту.

прокопати све путеве,

порушити отворену пругу, скинути шине, па и застор од
шљунка, на што већој дужини.

поставити засједе позади трупа које опкољавају град, такс>
да одбију непријатеља ако би покушао да продре;

бомбашка одјељења са свежњевима бомби и флашама бен-
зина да буду у засједама ако би непријатељ покушао да продре
са тенковима.

Без ових мјера непријатељ би или продро и побјегао, или
осујетио акцију услед тога што би наткрилио неке јединице.

При нападу отада нека буде правило као и ред хитности
по коме ће се напад вршити:

а) Прво прекинути све комуникације непријатељу што
ближе оним мјестима одакле може да шаље помоћ и поставити
засједе са бомбашима и флашама са бензином, као и са бочним
осигурањем засједа средством патрола.

б) Прекинути све т.т. везе непријатеља у граду и ван њега
пред напад.

в) Тек пред сам напад извршити опкољавање насељеног
мјеста.

г) Напад треба да буде што краћи, изведен жестоко и свом
силом, комбинован споља и изнутра тежећи увијек што више
изненађењу и препадима на све тачке отпора непријатеља једно-
времено, тако да код њега настане паника и потпуно растројство.
Најбоље је да све акције споља и изнутра почну у одређени сат.

д) Размислити увијек може ли се извршити нека демонстра-
тивна радња, неки споредан напад, који ће обманути неприја-
теља и навести га на погрешну одбрану.

ђ) Намјеравани напад, покрет, припреме и све што је у вези
с нападом извршити у највећој тајности. Јединицама саопштити
заповијест пред сам напад. Покрет, **опсједање** непријатеља за

напад, рушење комуникација извршити ноћу, а напад дању и то што раније.

Напомене:

Нека досадашња опкољавања градова са циљем заузимања њиховог показала су рђаве резултате из разлога што су вршена без обавјештајне службе, преко мјештана освајаног града, без комбинације напада споља и изнутра, споро и са дуготрајним припремама, тако да су се претворила у дуготрајне блокаде.

Мана оваквих блокада је у томе што је непријатељ имао времена да изврши велике дефанзивне припреме као што су: ископани ровови, рашчишћени терен од паркова, шума, цбуња, кукуруза итд., препреке од жица, цаклови са земљом на прозорима, минска поља, митраљежи у засједама, на крововима, таванима, подрумима итд. Због таквих припрема теже је освојити такав град, а при томе морају се поднијети и веће жртве.

Још увијек треба тежити партизанском начину ратовања, за разлику од стварања фронта према непријатељу, из разлога што је он обично надмоћнији у наоружању и свим осталим ратним средствима.

(М.П.)

БР. 55

ИЗВЈЕШТАЈ МЈЕСНОГ КОМИТЕТА КПЈ — ХЕРЦЕГ НОВИ ОД НОВЕМБРА 1941 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ОКРУГ НИКШИЋКИ

12 новембра 1941.

Драги друже,¹

Примили смо твоје писмо са материјалом 6 ов. мјесеца после подне. Пленум Мјесног комитета био је заказан за 8 ов. мј. па смо на истоме прорадили читав добијени материјал и поставили конкретне задатке.

У циљу припремања маса за оружани устанак ставили смо у дужност свим јединицама² да по селима одрже широке конференције. Предвиђали смо двадесет оваквих конференција ко-

¹ Извјештај је упућен секретару Окружног комитета КПЈ за Никшићки округ.

* Мисли се на основне партиске организације.

јима ће бити обухваћена сва села и вароши. Сем ових имамо и **конференцију** у Конављима заказану за идућу суботу (15/XI). **Конференције** се већ одржавају и садрже пропаганду по свим секторима нашега рада. На њима се читају све публикације изузев строго партиске. „Саопштење“ број 1 чини прави прелом и потпуно задовољава све без разлике. Цијело подручје има да прође кроз конференције до 15/XI закључно.

Пленум Мјесног комитета трајао је пуна два дана, а разлог је и тај што је било нагомилано много непрорађеног материјала. Искрпно су претресена сва питања и постављени конкретни задаци са роком за сваку јединицу посебно.

Техника је организована из два дијела, један уз Штаб,¹ а други уз партиски радио.² Не постоји могућност растављања технике у три дијела. Углавном задовољиће наше потребе.

Будући да смо теренски много удаљени, сваки нам материјал долази са закашњењем. То закашњење постаје веће кад тај материјал морамо овдје умножавати. Да не бисмо увијек били посљедњи у спровођењу нових директива и акција, велику би нам олакшицу направили кад бисте нам од сваке публикације послали довољан број примјерака спаковано посебно и тачно назначено за Боку. У накнаду за то упућиваћемо вам потребни материјал. У овоме нијесмо руковођени техничком олакшицом већ олаговременим спровођењем директива и акција.

По војном сектору пленум је стао на становиште да се за сада формира батаљон водећи курс за формирање бригаде. Батаљону смо дали назив „Орјенски“, јер је спорно питање ко је био вођа побуне аустриске морнарице у Боки. Батаљон чини четири чете са 14 водова. Вођства батаљона и чета су именована. Рад на попуни нормалног броја у овим јединицама има да буде завршен до 23 овог мјесеца. У току попуњавања ових јединица врши се пропаганда преко конференција, диверзантских акција и ликвидације шпијуна. Све је ово утаночено и роком одређено за извршење. Исти је рок (23/XI) за закључење мобилизационих спискова, који ће се свакако и доцније попуњавати. У испитивању су и припреми извођења крупних диверзантских акција и напади на најосетљивију живу снагу непријатеља. Контрола путева и кретања на нашем терену сваким даном је ефикаснија . . .

¹ Штаб Орјенског батаљона.

* Мјесто гдје је био смјештен радиопријемник на којему су хватане* затим умножаване радио-вијести било је једновременно и центар из којег су те вијести разношене по читавом подручју Мјесног комитета. Због тога је, обично, изузиман један дио технике која је служила за агитационо-пропагандни рад и додаван уз радиопријемник како би се могли обављати сви потребни радови око издавања и растурања радио-вијести.

У погледу ношења оружја и значака ствари иду теже, јер је већи дио терена под непосредном контролом окупатора. Имамо предлог за ликвидирање постаје на Црквицама,¹ али то долази у обзир тек у развоју општих и замашнијих акција. Ако би се сада покушала таква акција, морали бисмо све остале одложити, тражити знатну помоћ са стране и изложити се великом ризику с обзиром на повољан одбранбени положај Црквица и близину других бројних талијанских постаја.

Имамо у изгледу ангажовање једног љекара за санитарску службу и болничарске курсеве.

Тражимо објашњење да ли ће се упућивати тамо 20 омладинаца за батаљон „Димитров“, или ће они изводити на овом терену акције као партизански вод тога батаљона.

По осталим секторима одредили смо задатке и рад тече нормално.

Опширан извјештај о раду 'мјесне конференције' упутили смо вам прије 14 дана (29'X), а сада упућујемо један примјерак „извјештаја“ намијењеног чланству као потсјетник.

Овога пута пишемо ти уједно по војној и партиској линији, а убудуће ћемо то радити одвојено.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

Марко² и Рашо³

¹ На Црквицама се као посада налазила једна ојачана италијанска чета у јаким утврђењима.

² Никола Ђурковић, тада секретар Мјесног комитета КПЈ — Херцег Нови

³ Војо Ковачевић, тада инструктор Окружног комитета КПЈ за Никшићки округ.

НАРЕЂЕЊЕ ДЕЛЕГАТА ВРХОВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 13 НОВЕМБРА 1941 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА САНЦАК О ПРИПРЕМАМА ЗА НАПАД ЦРНОГОРСКОГ ОДРЕДА НА ПЉЕВАЉА¹

**Г Л А В Н О М Ш Т А Б У
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА С А Н Ц А К**

Примио сам ваша обадва писма² и поруке које је учинио Врховни штаб Народно-ослободилачких партизанских одреда Југославије за мене.

Ја сам Врховни штаб детаљно обавијестио о свом досадашњем раду и извршио мобилизацију потребног људства за одашиљање у Србију. У исто вријеме транспорт истих трупа немогућ је без претходног освајања Пљеваља и Прибоја.

Наши партизански одреди већ се припремају за одлазак у томе правцу, и ми смо формирали и потребно командно руководство које ће имати да врши извиђања и доношења одлука о нападу истих објеката о којима сам с вама говорио кад сам био код вас.

Као опуномоћеник Врховног штаба Народно-ослободилачких партизанских одреда за Југославију за главне штабове Народно-ослободилачких партизанских одреда за Санцак и за Црну Гору и Боку наређујем:

1) Да смјеста приступите обезбјеђењу и прикупљању довољне количине хране . . . и исту испоставите на одређеним мјестима које они означе као пребивалиште наших партизана за операције у Санцаку.

2) Да одмах ставите на расположење истим друтовима одређен број другова партизана који ће им служити као путовође у извиђању и припремању операционог плана. У исто вријеме ставити им на расположење све што им је потребно да би се хПт-није план извео.

3) Хитно пребацити чете: Пријепољску и Пљеваљску ради стављања истих на расположење Црногорском народно-ослободилачком одреду за операције у Санцаку. Ваши другови из Главног штаба Кнежевић³ и Перуничић⁴ треба да се ставе одмах у

¹ Редакција располаже копијом наређења.

* Редакција не располаже овим писмима.

* Владимир Кнежевић — „Волођа“, погинуо септембра 1942 год. заједно са Рифатом Бурчевићем и Томашем Жижићем у Босни у околини Јања.

* Миле Перуничић

везу са њим ради лакшег и бржег извођења цјелокупног плана, који се пред њима поставља.

4) Командант, политички комесар, замјеник команданта и замјеник политичког комесара у заједници са друговима Кнежевићем и Перуничићем чине заједничку оперативну команду на вашем територију, но с тим да се ваши претставници не могу и не смију супротставити нашем стратешком плану, већ се мора у цјелости извршити. Добро би било да један од вас двојице хитно пређе и стави се у везу са Штабом Црногорског одреда за операције на одређеном територију. Наш политички комесар¹ у реченом Одреду јесте члан Главног штаба и један од одговорних другова за политички рад у Штабу.

Ни у ком случају не смијете дозволити да дође до ма каквих неслагања у погледу и војно — оперативног и политичког рада на ослобођеној територији.

5) Чим очистите окупирани територију, одмах приступите формирању народне власти онако као што се то ради на ослобођеној територији Србије, о чему сам вам говорио приликом мог проласка кроз Санџак. Политички комесар и његов замјеник у заједници са вама рјешаваће сва та питања.

6) Немојте дозволити да разни шпијуни и петоколонаши остану поштеђени од казне коју су заслужили . . .

7) На ослобођеном територију, послвије заузимања Пљеваља треба да изађете са заједничким прогласом и апелом потписаним и од Главног штаба Народно-ослободилачких партизанских одреда за Санџак и од Штаба Црногорског одреда који оперише у Санџаку.

8) Пријепољска чета да се пребаци у село Бабине. Њен је вјероватни задатак спречавање непријатељског дејства на правцу: Пријепоље—Пљевља.

Бјелопољска чета имаће задатак да спречава непријатељско надирање на комуникацији Бијело Поље—Шаховићи. До добијања конкретног задатка може остати око села Лепенац.

Пљеваљска чета да се прикупи у селу Мијаковићи. Њени водови, односно десетине послужиће као путовође на челу ударних трупа које ће нападати Пљевља.

Нововарошка чета нека се прикупи око села Косатице. Њена је вјероватна улога — дејство око Пријепоља.

9) Шаљем вам 49.400.— дин. по другу Вељку² у српским новчаницама, с тим да их одмах размијените у монету која иде

¹ Бајо Секулић

² Миловану Ђиласу, који се тада враћао из Црне Горе у Врховни штаб и пролазио кроз Санџак.

на територији Пљеваљског среза и да их хитно доставите Штабу Црногорског одреда за операције у Санџаку. У случају ако сте добили још новаца од Врховног штаба за куповину хране, одмах је купујте.

10) Пребаците 4 коња, ако сте их размијенили, и исте доставите у село Маоче, који ће се ставити на расположење Штабу Црногорског одреда који оперише у Санџаку. Од ових коња доцније ће два служити за курирску службу од Маоча до Лима, а друга два послје завршених операција пребациће се за Мојковац. Ја ћу одмах по добијеном обавјештењу о заузимању Пљеваља хитно тамо доћи да бисмо заједнички ствари лакше и брже ријешили.

Обавијестите нас по пријему овог наређења шта сте све по истоме урадили, као и то шта сте урадили о плану који је пред вас постављен приликом мог доласка. Ви знате да [за] неизвршење постављених задатака на вашој територији ви за њих сносите одговорност. У случају ако ви немате новац за промјену нека ваш курир иде са другом Вељком и нека новац тамо промијени и достави на прије одређено мјесто.

Курирска служба између вас и нас мора да буде много бржа и боље постављена. Ваш курир треба и мора да иде до Стиховића,¹ други од Стиховића до Маоча, трећи од Маоча до Подбишћа, а одатле ми ћемо уредити за нас. Овога се морате строго придржавати. Зато је потребно да једнога коња имате код Стиховића, а другога у Маочу.

СМРТ ФАШИЗМУ____. СЛОБОДА НАРОДУ!

Дана 13 новембра 1941 г.

**ДЕЛЕГАТ ВРХОВНОГ ШТАБА
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАН-
СКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ ²**

(М.П.)

¹ Вјероватно Шаховића

² Тада је делегат Врховног штаба код Главног штаба НОГ1 одреда за Црну Гору и Боку био Иван Милутиновић.

БР. 57

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 13 НОВЕМБРА 1941 ГОД. О ПОКРЕТУ ЛОВЋЕН-
СКОГ БАТАЉОНА ЗА САНЦАК**

Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

**ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

Формирани батаљон за предвиђене операције прикупиће се до мрака 18 новембра 1941 године у селима Липе и Ораси. Са ове просторије одмаршоваће 19 новембра правцем села: Липе — Орије Брдо — Сиљавица — село Рујишта — Горњи Загарач — село Долови — село Загреда — село Фрутак — село Творило — мост на ријеци Зети код села Слапа — село Подвраће, гдје ће батаљон ући у састав Црногорског народно-ослободилачког партизанског одреда.

Дио марша од села Горњег Загарча па преко села Загреде до Подвраћа треба да се изврши ноћу 19 на 20 новембар, јер може запријетити опасност од непријатељског осматрања и дејства од Даниловграда. Према томе у Горњем Загарчу, око села Ђуричковића, треба сачекати пад мрака, а онда наставити марш. Овај дневно-ноћни марш биће тежак, зато старјешине морају настојати да се код партизана одржи ведро расположење. Да би овај дневно-ноћни марш био што краћи баш је узето село Ораси као просторија прикупљања батаљона.

Из села Ораси узети путовође до Горњег Загарча, а из овог села узети нове путовође за ноћни марш. Исто тако наређено је команданту Зетског одреда да предузме мјере за ваше сигурно пребацивање од Загарча па преко Зете код села Слапа до Подвраћа. На том дијелу пута морате и ви предузети све мјере за обезбјеђење.

Батаљон треба што боље опремити за борбу и покрет.

Од наоружања настојати да се понесе:

— Сваки партизан пушку са ножем и са што више муниције, ручних бомби и пиштољ; старјешине да понесу догледе, пиштаљке, мапе.

— Четири тешка митраљеза са што више муниције.

— Дванаест пушкомиљеза са што више муниције.

— Обавезно бацач „Штокс-Бранд“ 81 мм са што више муниције. (Пазити: бацач може гађати ако има основно (у облику метка) и допунско пуњење (целулоидна чаура пуњена барутом).

— Однијети по сваку цијену 10 сандука муниције за нашу пушку.

— Понијети нешто од рушећег материјала (експлозив са капислама и штапином).

Потребну стоку за тешка оруђа, муницију и осталу спремину узети од имућнијих сељака уз давање потврде или куповином ако стока угине.

За комору и помоћне службе могу се повести партизани који немају оружја. Добро би било да са батаљоном пође потребан број болничара-болничарки.

Остала спрема: Настојати да људство буде што топлије одјевено (шињели, боља обућа, вунене чарапе, капуљаче, рукавице, торбак за храну, кашика, плехани тањир и чутурица за воду). Сви партизани морају обавезно имати знакове на капама.

Храну понијети за четири дана. Но тежина ове хране и остале спреме не смије да сувише оптерети партизане. Имати у виду да ће покрет дуже трајати, па треба понијети оно што је најнужније.

Настојати да батаљон достигне број од 500 наоружаних партизана (овде не рачунати људство за помоћне службе које може бити и без оружја).

Предузети све мјере да се покрет одржи у највећој тајности и да се избјегну сваки сукоби са непријатељем. Може се на погодан начин протурити вијест да батаљон иде ка Мостару у помоћ Србима против усташа.

Најзад, оставља вам се довољно времена за формирање и организацију батаљона, који мора претстављати ваљану борбену јединицу. Предвиђена маршрута реална је. Она се мора остварити под личном одговорношћу команданта и политичког комесара. У селу Подвраће (Бјелопавлићи) батаљон ће добити наређење за даљни покрет.

По одласку овог батаљона, Штаб одреда мора уложити крајњу енергију на организовању партизанских јединица спремних да заштите становништво од непријатељских репресалија као и извршења оперативних задатака. Одласком овога батаљона тај сектор не смије затајити у борбеном погледу.

СМРТ ФАХПИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

13 новембра 1941 год.

11 сати прије п.[одне]

**ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАН-
СКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**
Милутин

(М.П.)

ИЗВЈЕШТАЈ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЦЕТИЊСКИ
ОКРУГ ОД 13 НОВЕМБРА 1941 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИ-
ТЕТУ КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК О СТАЊУ НА
ПОДРУЧЈУ КОМИТЕТА

ДРУГАРСКОМ ПК-у

Драги другови,

Друг Пеко¹ требао је донијети наш извјештај, али није се био још вратио друг из Боке, а тек је био стигао друг В.² из Бара, па смо оставили да извјештај накнадно пошаљемо, а да вас друг Пеко обавијести о политичким приликама на нашем подручју.

Износимо најважније ствари од прошлог пленума до сада. Политичко стање у Срезу цетињском по општинама изгледа овако: Ријечка — одржано више политичких конференција кроз које је прошло преко 500 људи, не рачунајући ту конференције поводом 7 новембра са којима се наставља. Љуботињска — одржано више скупова и конференција поводом 7 новембра. Прошло кроз конф.[еренције] око 400 људи. Тамо су скоро сви борци партизани. За прославу 7 новембра приређен је добар програм (реферат, хорови, врабац итд.). Соколска — стање све боље. Држе се конференције. Била је већа скупштина на којој је било око 200 душа. Заступани су наши ставови. Народ је одушевљен . . . У Љешанској Нахији — одржан је неки дан скул који је услиједио због тога што су неки Вукчевићи скупили 45 [потписа] из неких села на једну срамну резолуцију, у којој се изражава лојалност италијанским властима, осуђује устанак и пријети свима који не потпишу ту резолуцију. Наши партизани и већи дио сељака отишли су на скуп и претворили га у наш. Са скупа је послат поздравни телеграм Врховном и Главном штабу. Катунска Нахија — стање се поправља. Она је тек начета. Мали број партизана (испод 100), а много људства (има око 4000 бораца). Петровданске оружане акције слабо су објашњене масама. Имају још увијек утицаја разни петоколонашки елементи, али највећи дио народа колеба се. Јесте за Русију, јесте за устанак, али само када куцне час. Народ још увијек није ни издалека обавијештен о ситуацији у том крају. Друг Рајко³ ишао је тамо и одржао неколико конференција у Цуцама, Чеву и Бјелицама. Кроз конференције у Цуцама само у току једне недјеље прошло је око 200 људи. За по-

¹ Пеко Дапчевић

² Војо Биљановић

³ Крсто Попивоца

сљедњих неколико дана прошао је такође велики број кроз **конференције**. Сада се спрема племенски скуп свих **Цуца**, на који су **позвали** Крста Поповића да му јасно кажу да се одлучи с ким ће ићи, или са Италијанима или са народом. Томе скупу моћи ће присуствовати вјероватно и друг Рајко. То би било значајно, да се једном тај К. Поповић истјера на чистину. Бјелице — одржана су два скупа на иницијативу петоколониша Душана Вуковића и његових помоћника. Први је имао за циљ да приволи Бјелице да **приме** италијанске пушке, а други да се донесе срамна резолуција, у којој се тражи да се на бјеличкој територији не изводе никакве акције, да партизани не носе пушке, да странци не пролазе кроз општину, да Бјелице сви потпишу ову резолуцију, но ако неко не потпише, сматраће се саучесником у акцији, и ако се деси да партизани некога убију да га Бјелице свете од партизана или њихових породица. И, најзад, да се омладини све ово саопшти, па ако не пристане милом наћи ће пута и начина да је присили. Први скуп је претворен у наш. Народ је одбио да прими пушке. Други, на коме је било преко 160 Бјелица, на коме је дуго гозорио друг Рајко, завршио се врло добро. Људи су се изјаснили да су за Русију и да ће се борити када дође тај моменат. Резолуцију није нико хтио да потпише. Прихваћен је приједлог наших да се одрже сеоски скупови и да се по селима изабере одбори који ће бранити интересе народа. Чево — одржано неколико мањих скупова по 15 до 20 људи. У Ђеклићима масовних скупоза није било. Стање се поправља. Са Његушима се тек сада успоставила нека веза. Имају нешто партизана (10—15). Што се тиче одзива за одлазак у борбу са нашег терена — код партизана сјајан, код маса врло мали.

Барски срез. Долазио је друг В. Са Баром и Улцићем није још успостављен контакт. Пронађена је нека партиска група. Неки Пламенци примили су кришом оружје од Италијана. Тамо је убијен шпијун Црнчевић . . . У Паштровићима због организационог стања, које вам је познато, ни политички се не стоји добро. С Баром ће се најзад успоставити веза. Котор — друг Ј. К.¹ ишао је да тражи которске комунисте и пронашао их је у Грбљу. Тамо је стање слабо. У Грбљу би се могло добро радити, имају доста људства и оружја.

Организационо стање

Војни сектор — видите из извјештаја Штаба. Ми смо преко партиске организације организовали политичку припрему мобилизације и расподјелу партиског кадра за одлазак и за позадину.

Омладина: Омладинске конференције се одржавају, и у неким општинама омладински митинзи, а у неким ће се одржати

¹ Јово Капичић

ускоро. Немамо још детаљне податке о броју учесника. У Барском срезу се одржавају омладинске конференције, али још увијек није одржана среска конференција. Другарица Ђ.¹ налази се у Срезу барском.

НОФ. Одржано је савјетовање НОФ-а. Изабран је Срески одбор. Осјећа се напредак, ма да још увијек недовољно, нарочито по селима, а особито у Катунској Нахији. У многоме је ликвидирано оно секташтво и сада се широко поставља прикупљање за НОФ, само више активности, па ће ићи боље. Потпомоћи ће доста стварање Среског одбора.

Наводимо неколико цифара. Прикупљено је у Цетињу 30.828 дин. поред намирница, одијела, веша, дувана, санитетског материјала, папира и свих потреба. Тамо је рад отишао још шире. У срезу је прикупљено у динарима 3.091. Ово за мјесец октобар. Жита је прикупљено свега до сада: 655 килограма, кромпира 486 кгр. На савјетовању је констатовано да се могло много више прикупити с обзиром да се уносила љетина. Овдје не наводимо ситније прилоге са села који обухватају све артикле у мањим количинама. Биланс рада Одбора за исхрану у Цетињу: број ручкова у затвору за мјесец дана износи 900. Просјечно 30 оброка дневно. Послаћемо извјештаје о досадашњем раду. Предлажемо да се одржи савјетовање НОФ-а за покрајину.

Жене. Одржано је савјетовање жена-партијки на коме је био претставник из Среза барског. У току су мање конференције по селима, па чак и у општинском опсегу. Ускоро ће бити услова за стварање сеоских одбора који би се старали о учешћу жена у припремама за оружани устанак као и о томе да се организују болничарски курсеви и сл. Припреме су за курсеве у многоме извршене. Кроз кратко вријеме послаћемо исцрпнији извјештај.

Одлучили смо да издамо један летак упућен Катуњанима, у коме би указали на најважније ствари у Катунској Нахији.

Шаљемо вам извјештај о погибији Ника Роловића као и летак ОК поводом тога.

СМРТ ФАШИЗМУ __ СЛОБОДА НАРОДУ!

13 новембра 1941 год.

Другарски поздрав
ОК

¹ Стана Томашевић

**ПИСМО ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 15 НО-
ВЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ БАТАЉОНА „БАЈО ПИВЉАНИН“¹**

КОМАНДИ БАТАЉОНА „БАЈО ПИВЉАНИН“

Љуботињ

Овај штаб је примио два писма од 13 о.м. од команде тог батаљона. У вези тих писама и питања по којима команда тражи упуте одговара вам се следеће:

1. По Љубу Дапчевићу² је поручено да се што прије са подручја тог батаљона упуте до Улића 4 тешка митраљеза, који су тражени од стране Главног штаба, вјероватно за сврхе наоружања неког од батаљона који ће да учествује у акцијама које се сада припремају. Према томе, шиљање ових митраљеза је независно од наоружања које треба да се обезбиједи за батаљон са територије Ловћенског одреда, како је правилно и разумјела команда вашег батаљона.

Вашу примједбу да се издају убудуће само писмена наређења примамо као умјесну, то је и досада била пракса овога Штаба, а што је овом приликом поступљено друкче узрок су околности под којима је претставник Штаба водио разговор са ЈБ. Дапчевићем.

2. По питању става сељака у Доњим Селима мишљење овог Штаба је следеће:

Одлука сељака да иду „сви или нико“ не може се тумачити као патриотизам и борбеност, већ једино као опортунизам и шпекулација срачуната да не пође баш нико из тог села. И у неким другим мјестима било је отпора појединачном одабирању ко ће ићи, а ко не треба да иде, и наши сами партизани се ту показују недисциплиновани, али ово је један издвојен случај из којег се види чисто намјера да не пође нико, јер сељаци сигурно рачунају да ми нећемо дозволити да пође цијело село, а онда ће им упалити онај њихов услов — да не иде нико кад не иду сви. Да је то тачно потврђује и разлог због кога они пружају отпор појединачном одиласку; кажу да неће нико да остаје због репресалија, а како ће онда моћи оставити своје породице потпуно незаштићене када пођу сви, у ком случају могу рачунати да ће репресалије баш доћи, иако не би дошле ако би они поступили као што ради остала Црна Гора.

¹ Редакција располаже копијом документа.

² Љубо Дапчевић погинуо у борби на Пљевљима 1 децембра 1941 године.

Ми сматрамо да треба поступити на сљедећи начин: свестрано покушати да убиједите поштене сељаке да и они треба да се у овом случају држе као и остала мјеста у нашем срезу, да, ако мисле да помогну народну борбу, онда не треба да кваре планове вођства те борбе, већ треба да поступе као сви остали. Нека им се каже што би настало од ове предвиђене акције ако би већина села заузела становиште као Доњосељани, ако би се рекло — идемо сви. Јасно је да у том случају не би дошло до акције. Објаснити им питање репресалија, казати им да баш због тога да би се могли бранити и припремати акције, овдје не треба да иду сви; избити им из руку да се питање одласка или останка поставља као питање јунаштва, једном ријечју избити им из руку све разлоге којима они бране своје држање, па ако и поред тога они остану при своме (што ће онда бити јасно да желе да нико не иде), онда повести само оне који су вољни и на које команда батаљона има право да рачуна. Сматрамо да не би било правилно да пође све село листом, а то се не би ни десило ако би команда то затражила од сељака, који се само крију иза тога.

Овом Штабу команда треба да поднесе извјештај о прослави 7 новембра на подручју тог батаљона у што краћем року.

14 новембар 1941 г.

**ИЗ ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

БР. 60

ЗАПИСНИК О САВЈЕТОВАЊУ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ СА КОМАНДАНТИМА И ПОЛИТИЧКИМ КОМЕСАРИМА ОДРЕДА ОД 15 НОВЕМБРА 1941 ГОДИНЕ¹

ЗА П И С Н И К

О САВЈЕТОВАЊУ КОМАНДАНТА И ПОЛИТИЧКИХ КОМЕСАРА ШТАБОВА ОДРЕДА ИЗ ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ, ОДРЖАНОМ 15 НОВЕМБРА 1941 ГОДИНЕ

Присутни: Одред зетски, Одред ловћенски, Одред дурмиторски, Одред комски; команданти батаљона (бригада) „Бијели Павле“, Косоволушког, Јеленачког, Петрушинског, Павковић-

¹ Савјетовање је одржано у основној школи села Гостиља, гдје је тада било сједиште Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку.

ког, **Вражегрмског, Шавничко-жабљачког и Пиперског (свега 30 присутних).**

Дневни ред:

1) Извјештај: уводна ријеч о важности земаљског савјетовања Главних штабова земаља Југославије;

2) Извјештај команданата и политичких комесара одреда;

3) Задачи који стоје пред нама у вези с наредбом Врховног штаба;

4) Разно.

Савјетовање отвара друг Милутин. Одаје се пошта једним цинутим ћутања друговима палим у борби против окупатора, изручују поздрави Врховног штаба и ЦК Партије; шаљу се поздрави другу Стаљину, Црвеној армији, ЦК Партије и Врховном штабу. Затим се прелази на прву тачку дневног реда.

Друг Милутин излаже важност земаљског савјетовања **Главних** штабова земаља Југославије и његове одлуке; истиче значај оружаних акција у Црној Гори и њихов одјек у осталим зецљама Југославије. Излаже организациону структуру партизанских-јединица — од најмање до највиших, као и грешке које су у том погледу прављене код нас. Даље излаже како треба Партију и СКОЈ организационо поставити у партизанским јединицама. Истиче улогу и дужност политичких комесара и погрешност изборности командног састава у партизанским јединицама, као и задатке партизанске војске као оружане силе Партије.

У дискусији критикују се лијева и десна застрахења другова који су чланови командног састава партизанских јединица, као и недовољан рад политичких комесара. Даље се указује на покушаје стварања других војничких организација, које се јављају у Кучима и Пољима Колашинским, од стране саботера и непријатеља Народно-ослободилачке борбе. Сви другови усвајају излагање друга Милутина.

Закључци: 1) Да се данашња структура наших партизанских јединица у потпуности усклади са излагањима друга Милутина, о чему да се издају и писмене директиве, да се Партија и СКОЈ исто тако правилно организационо поставе у духу излагања друга Милутина; да се напусти принцип изборности командног састава и појача политички рад у партизанским јединицама као и самих партизанских јединица у народу.

2) Најоштрије сузбити и спријечити покушаје који иду за тим да створе посебну војничку организацију, паралелну партизанској, као петоклонашку и разбијачку работу саботера и непријатеља Народно-ослободилачке борбе.

3) Носилац општеномодног устанка у Црној Гори могу бити само партизани. Пружити могућност свима поштеним ропољубима да учествују у Народно-ослободилачкој борби. Про-

вјереним родољубима пружити могућност да уђу и у командни састав партизанских јединица. У народу компромитовани елементи чија је прошлост прљава не могу бити примани у партизанске јединице.

Прелази се на другу тачку дневног реда.

Зетски одред: 1735 партизана; борбена спремност и акциона способност на висини. Дисциплина слаба, у првом реду због слабог и недовољног рада политичких комесара. Сви партизани наоружани. Аутоматска оруђа: 3 бацача бомби, 4 тешка митраљеза, 3 митраљеза „Максим“, 73 пушкомитраљеза. муниције не много, али се још увијек не оскудијева. Партизанске јединице још нијесу чврсто организоване и војничка обука не спроводи се организовано и систематски. Обавјештајна служба неорганизована и слаба. Страже по селима не одржавају се свуда, нити се врше стална извиђања непријатеља. Акције: код Јелиног Дуба (уништен један камион, три мотоцикла, осам војника); код Стубице (уништена три камиона са намирницама и петнаест војника); код Поткрша — у Братоножићима (уништено 43 камиона, убијено 150 војника, заробљено 64 војника, подофицира и официра, заплијењена велика количина материјала); рушење путева на линијама Подгорица—Колашин (двапут) и Подгорица—Никшић (једанпут). Политички извјештај: стање задовољавајуће, веза партизана и народа чврста. Не осјећа се активност других политичких група. Рад пете колоне сузбија се успјешно. Чишћење шпијуна и петоколонаша спроводи се систематски. У том погледу постоји код извјесних партизанских јединица колебање и неодлучност (у Зети и Љешко Пољу, Загарчу и Команима). Исто тако не задовољава ситуација у Љешанској општини, гдје утицај капиталиста и петоколонаша омета масовни иступ народа.

Ловћенски одред: 500 партизана. Стање као и код Зетског одреда. Мали број партизана је посљедица непријатељских репресалија (преко 4000 интернираних). У граду Цетињу једна наоружана партизанска чета. Аутоматска оруђа: 30 тешких митраљеза, 30 пушкомитраљеза (постоји још 30 пушкомитраљеза), 400 пушака и 3 топа у Грбљу који нијесу у рукама партизана. Резервне муниције 40.000 метака. Осјећала се тенденција да се партизанске јединице претворе у комитске, завјереничке групе, али је то сузбијено. Стање се данас може сматрати консолидовано. Акција није било. Политички извјештај: у Ријечкој Нахији утицај је огроман, стање у Катунској Нахији означаје превирање, док стање у Паштровићима, Црмници, Приморју и дијелу Љешанске Нахије још увијек не задовољава. Истовремено у овим општинама осјећа се извјесна колебаљивост партизана у борби противу пете колоне, која се истина у посљедње вријеме исправља и партизани су у Црмници пошли одлучно путем чишћења шпијуна и петоколонаша. С обзиром на

велики број интернираних, гро људства за опште-народни оружани устанак претстављаће Катунска Нахија, гдје велики утицај на масе има Крсто Поповић, присталица Црногорске федералистичке странке, чији је став, у односу на вођство те странке, у задње вријеме неодређен. Штаб Одреда и политичка руководства предузели су мјере да га изведу на чистину и да он пред народом прецизира свој став у односу на народно-ослободилачку борбу. Пошто у Приморју постоје „дивље“ неорганизоване групе одметника, то су штабови и политичка руководства предузели све мјере да им се ставе на чело. Стање у Боки (Котор-Тиват) такође не задовољава. Мали број партизана, а уз то њихово скоро потпуно одвајање од маса, имали су за последицу неактивност у борби, не само противу окупатора већ и против пете колоне. У току јулских акција организација у Боки је затајила, и изашле су на видјело и издаје учињене из опортунизма и кукавичлука. Упорним политичким радом у задње вријеме увелико се поправило стање у Ријечкој и Црмничкој Нахији, тако да се оно данас може сматрати задовољавајућим; свакодневно расте број партизана, њихов утицај, и учвршћује њихова веза са народом.

Дурмиторски одред: 1340 партизана (подаци су потпуни). Стање као и код Зетског и Ловћенског одреда. 10% партизана нијесу наоружани. Аутоматска оруђа: 5 тешких митраљеза, 30 пушкомитраљеза (постоји извјестан број који нијесу у рукама партизана), један топ са 10 метака. Муниције мало, али се још увијек не оскудијева. Акције: на Стуби (избацивање воза из шина). Грешка је била што се ова акција хтјела сакрити од маса — што је објективно значило капитулацију пред петом колоном; напад на камионе код Стубице — два камиона уништена, три побјегла. Погрешно је извршено постављање партизана за напад, осјећала се колебаљивост, повлачење послје акције извршено је нагло, а како су затим наступиле репресалије од стране непријатеља, то је овај случај искористила пета колона; акције у Ластви — нападнута и разоружана жандармериска станица, уништене општинске архиве и извршен напад на једну композицију који је успио. Плијен у намирницама раздијељен је народу; напад код Парежа (на композицију која је искочила из шина). Грешка је што се није прије напада минирао мост. Приликом акције у Ластви требало је организовати одбрану села; акција у Зубцима — уништена пошта, општина и жандармериска станица, убијен командир-усташа; акције око Гацкога, које су се завршиле неуспјешно због недовољно чврсте организације која је у то вријеме била код партизанских одреда, као и због недораслог командног састава и слабог смисла за партизански начин ратовања; успјела акција у Билећи, која је била заузета од партизана и побијено 600 усташких војника. Политички из-

вјештај: стање задовољавајуће, нарочито у Шавничком срезу који је непријатељ напустио, као и у Грахову, гдје су партизани чврсто повезани с народом. Осјећа се колебаљивост у борби против шпијуна и пете колоне (убијено 19 шпијуна и петоколонаша). Пета колона у задње вријеме избацује паролу „млади су људи у командама“ у жељи да разводни и ослаби наше командне саставе. Углед партизана нагло расте, у Срезу никшићком нарочито после акција на Стуби, гдје је убијено 6 шпијуна, 30 непријатељских војника, а сви ухапшени сељаци ослобођени. Мобилизација маса на питању одбране села успијева. Утицај се шири на Херцеговину, и од стране наших партизана указана је и организована херцеговачким партизанима стална политичка и војничка помоћ. Правилан став партизана приликом акција у Лави и Зубцима освојио је симпатије муслиманског живља у Херцеговини. У вези с писањем билтена „ПОБИХ-а“¹ о улози црногорских партизана у акцијама које су вођене у Херцеговини, осјећа се незадовољство партизана који су тамо учествовали у борби, те је потребно да Штаб партизанских одреда Босне и Херцеговине исправи срој став у односу на црногорске партизана и истакне учешће црногорских партизана у Народно-ослободилачкој борби Херцеговине. Код народа на одобравање наилази пљенидба стоке коју партизани врше трговцима и окупаторским лиферантима (заплијењено је 1157 оваца и 65 говеди). Грешка је што није извршена и добро организована расподела.

Комски одред: 900 партизана. Партизанске јединице неучвршћене, везе слабе, дисциплина такође, акциона способност недовољна, борбена спремност и способност такође нијесу на потребној висини. Сви су партизани наоружани. Постоји велики број оружја које није у рукама партизана. Аутоматска оруђа: 3 бацача бомби — сваки са 150 бомби, 2 тешка митраљеза, 15 пушкомитраљеза (недостају подаци за Васојевићку бригаду). Акције: успјело је рушење моста код Пајковог Вира и пута Колашин—Мојковац; даље рушење моста на Рибаревини (ова акција није добро организована; приликом извршења било је панике и страх[а код] партизана; остављен је на мјесту извршења један бацач, а погинуо је и пао у руке крилашима² члан Штаба Комског одреда Алекса Ћилас). Политички извјештај: стање није задовољавајуће, нарочито у срезима Андријевичком и Беранском. Слаба, управо никаква активност у циљу чишћења шпијуна и петоколонаша (убијено је свега 9) имала је за последицу јачање пете колоне, која данас у многим општинама јавно иступа, одржава конференције и организује се. Тако у Срезу

¹ Скраћеница за партизанске одреде Босне и Херцеговине.

² Није изнесен.

-ддријевичком постоји крилашка организадија¹ којој на челу стоји познати шпијун и петоколонаш Ђоко Рачић. Ова организација протеже се и на Берански срез и обухвата око 250—300 **чланова**-крилаша који су наоружани од окупатора и наносе свакодневно велике штете народу. У последње вријеме има појава да се од ове крилашке организације одвајају извјесне њене присталице. Иначе је та организација раскринкана и компромитована у очима маса. Од стране ње присилно се по селима од сељака организују страже да не дозволе пролаз партизанима, као и страже за чување путева. У већини случајева ови присилни стражари су пријатељски расположени према партизанима, показују им пут, обећавају сарадњу итд. Организација, којој је на челу стајао ЈБубо Минић и која је у Општини колашинско-речинској обухватала око 70 чланова, распада се.

После саслушаних извјештаја донесени су сљедећи закључци:

1. Да се партизанске јединице у најскорије вријеме организационо учврсте, оформе и повежу у духу излагања друга Милутина. Чврста самосвјесна дисциплина први је услов да наше партизанске јединице одговоре задацима који се пред њима данас и убудуће постављају. Стога треба отстранити и сузбити све појаве недисциплине, јавашлука и самовоље и уздићи ауторитет командног састава.

2. Да се из командног састава партизанских јединица избаце сви они који својим радом не заслужују да буду у командном саставу, сви колебљивци који својим неодлучним ставом саботирају народно-ослободилачку борбу; да се и из редова партизана избаце елементи који у борбама показују неодлучност, колебљивост и шире панику.

3. Да штабови организују штапски живот и своје сједиште у духу наредба Врховног и Главног штаба; да сваки штаб организује курирску везу и створи резерве у храни и обући за чланове штаба, курире и др.; да се пред штабовима даноноћно одржавају страже.

4. Да штабови одреда: а) у року од 10 дана поднесу тачне податке о људству и наоружању како би се могла извршити правилна расподјела оружја и муниције; б) да доставе командни састав партизанских јединица са кратком биографијом појединаца; в) да доставе имена партизана погинулих у борби као и

¹ „Крилаши“ су били жандармерија коју је организовао краљ Никола I у новоосвојеним крајевима, који су припали Црној Гори после Балканског рата (1912 год.). Они су били нека врста летећих жандармериских одреда, којих није било на осталој територији Црне Горе. 1941 год. издајничко вођство федералистичке странке покушало је да под окриљем Италијана створи неку војно-полициску организацију коју су називали „Крилаши“. Међутим ово је партизанска борба онемогућила и покушај стварања крилаша као квислиншке војничке снаге пропао је.

податке о шпијунима-ликвидираним и неликвидираним; г) да организују радиослужбу и технику.

5. Ставља се као задатак штабовима да организују обавјештајну службу. Обавјештајна служба мора се организовати почев од најмање партизанске јединице, па навише.

6. Морају се организовати страже по селима и вршити стална извиђања непријатеља.

7. Мора се појачати рад политички у партизанским јединицама, као и рад партизана у народу. У томе правцу политички комесари треба да развију активност одржавањем редовних састанака партизана и конференција по селима. Само на тај начин развиће се код партизана самосвјесна дисциплина, подићи на већу висину њихова борбена спремност и акциона способност, и још јаче учврстити њихова веза са народним масама. Истовремено дунђност је командног састава да војнички васпитавају партизане.

8. Правилно постављене и изведене акције привукле су народне масе. Несналажење у акцијама имало је штетних посљедица. Партизански кадар мора се преваспитати и оспособити да непријатељу наноси највише штете, а себи доприноси највећу корист.

9. Најстроже се осуђује колебљив и неодлучан став у односу на шпијуне и пету колону. Борбу против пете колоне треба оштро поставити и прићи одлучним кораком на потпуно чишћење свих петоколонаша и шпијуна. Оштро се критикује рад војничког и политичког руководства у Колашину, Андријевици и Беранама, и налаже се Одреду комском да ликвидира банду Ђока Рачића.

Прелази се на трећу тачку дневног реда. Послије прочитања писма Врховног штаба и објашњења које је дао друг Милутин, усваја се план Врховног штаба за одашиљање партизана из Црне Горе у Србију и за евентуалне операције у Санцаку.

У вези с тим донесени су следећи закључци: 1) У периоду чишћења Санцака (од 25 [т. м.]) одреди морају утростручити рушење путева на правцима који воде за Санцак. 2) Пошто окупатор има намјеру да минира мостове, то од 25 овог мјесеца треба предузимати стална извиђања непријатеља и онемогућити постављање нагазних мина. 3) На пролазу за Санцак и у Санцаку одржати на висини морал партизанских јединица и тиме показати народу да му партизани желе добро. 4) Петоколонашима конфисковати имовину изузев прехране за [њихову] породицу за 5 мјесеци. Реквизицију вршити према стварној потреби и правилној оцјени; омогућити војно-политичким руководством операције у Санцаку појачавањем дисциплине и одабирањем кадра. 5) Предузети све мјере да се појачају и омасове партизанске јединице које остају у Црној Гори, да се одријешу иницијативе

цијатива њихова и развије борбена спремност. 6) Да се организује покрет партизана који иду у Санџак. У ту сврху мобилисати партизане који остају на терену, као и оне који су без оружја.

Прелази се на четврту тачку дневног реда.

Због тешких економских услова под којима живе народне масе одлучује се да се у границама могућности указује помоћ породицама партизана, као и свима поштеним и исправним родољубима.

(М.П.)

ПОЗДРАВИ УПУЋЕНИ СА САВЈЕТОВАЊА ГЛАВНОГ ШТАБА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Са савјетовања делегата и Главног штаба Народно-ослободилачких партизанских одреда за Црну Гору и Боку шаљемо у име свих партизана, чланова и нечланова Партије, своје партизанске поздраве херојској Комунистичкој партији и њеном Централном комитету.

Наш народ гледа данас у славној Комунистичкој партији Југославије свога правог организатора, свога јуначког руководиоца и своју једину узданицу у овој најтежој и најславнијој борби своје историје, у овој задњој борби за своје коначно ослобођење.

Стога се завјетујемо да ћемо достојно испунити поруку великог Стаљина: чувати јединство и ауторитет Комунистичке парткје Југославије, да под њеним руководством отјерамо мрског фашистичког окупатора, стављајући ти за то на расположење најбоље синове нашега народа — народно-ослободилачке партизанске одреде.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Са савјетовања делегата и Главног штаба Народно-ослободилачких партизанских одреда за Црну Гору и Боку шаљемо вама, руководиоцима херојске борбе народа Југославије, пламене партизанске поздраве и обавезу да ћемо крвавом окупатору задавати ударац за ударцем до организовања и подизања општег народног устанка и истјеривања фашистичког разбојника. Ми, црногорски партизани, који први дигосмо пушку на Мусолинијеве хорде, свјесни смо величине дјела које од нас тражи наш

народ и наш херојски Врховни штаб, али и чврсто одлучни да започето дјело побједоносно завршимо.

Молимо вас да предате наш тврди војнички поздрав друговима у борби, херојским српским партизанима, партизанима осталих земаља Југославије, а наш братски поздрав свим поробљеним народима Југославије.

БР. 61

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 15 НОВЕМБРА 1941 ГОД. ЗА ПОКРЕТ ЈЕДИНИЦА НИКШИЋКЕ И БЈЕЛОПАВЛИЋКЕ ГРУПЕ У ПРАВЦУ ПЉЕВАЉА

Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

**ЗАМЈЕНИКУ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА
ЦРНОГОРСКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАН. ОДРЕДА**

ДРУГУ БОШКУ ЋУРИЧКОВИЋУ

Концентрисане групе Бјелопавлићке и Никшићке групе примити под своју команду и одвести их преко Шавника до села Алуге, одакле ће даљим покретом руководити Штаб Црногорског народно-ослободилачког партизанског одреда.

а) Бјелопавлићка група прикупља се овако:

— Цетињски батаљон, јачине 400 партизана, приспјеће у зору 20 нов. у село Подвраће (Бјелопавлићи), гдје ће преданити и преноћити 20/21 нов. (Тај се батаљон прикупља до мрака 18 новембра у селу Ораси, Љеш. Нахија. Тај батаљон врши дневно-ноћни марш 19 и 19/20 нов. правцем: Ораси—Горњи Загарац—село Долови западно од Орје Луке—Фрутак—Творило—мост на ријеци Зети код Слапа и Подвраће).

— Зетски батаљон, јачине од 350 људи, са територије Зете, Љешанске Нахије, Љешкопоља и Подгорице приспјеће 20 нов. у зору у село Вилићи (Бјелопавлићи). Тај се батаљон прикупља до мрака 19 нов. у село Горњи Загарац, одакле исте ноћи 19/20 нов. продужује ноћни марш правцем: Доњи Загарац—Лазарев Крст—Грапа—Загреда и даље позади Цетињског батаљона;

— Бјелопавлићки батаљон прикупља се до мрака 20 нов. на просторији Пољице—Кривача—Ковачки Долови. Јачина озог батаљона је до 400 људи.

Ова цјелокупна група наставља 21 нов. у 6 часова ујутро марш ка Никшићкој Жупи. Група ће одмаршовати у двама правцима и то:

— Бјелопавлићки батаљон правцем: Пољица—Баба—Јаблан—Брстец—Штитовица—Борово Брдо—Сеоца—Миоље Поље—село Кута, гдје ће преноћити;

— Цетињски и Зетски батаљон одмаршоваће правцем: село Подвраће—Ваљево—Дубравица—Јаворак—Јаворовска Вода—Лази—Старо Село — село Заград, гдје ће преноћити 21/22 новембра.

Сва три батаљона настављају покрет 22 новембра у 6 час[ова] правцем: село Заград—Тодоров Дуб—Заплочје—Јабланов До—Закрај и преноћиће 22/23 новембра на просторији: Гвозд—Беранића Гора—Градачка Пољана.

Иста група наставља 23 нов. у 6 час. изјутра покрет ка Шавнику, гдје ће преноћити 23/24 нов., користећи и села око Шавника. Ова група у Шавнику спаја се са Никшићким батаљоном, који броји 500 партизана. Тај батаљон (Никшићки) прикупиће се до мрака 22 нов. на просторији: село Рађево—село Ивање—село Блаца. Батаљон наставља покрет 23 нов. у 6 час. изјутра ка Шавнику, гдје ће преноћити 23/24 нов. и спојити се са Бјелопавлићком групом. 23 нов. Никшићки батаљон маршује позади Бјелопавлићке групе.

Овако састављене трупе настављају зором 24 нов. марш: Шавник—село Новаковићи, гдје ће преноћити 24/25 нов., преданити 25 нов., преноћити 25/26 нов. и 26 нов. у 7 час. изјутра наставити покрет до села Алуга—Крш—Негобуђа, гдје ће преноћити 26/27 нов. Даљи покрет регулисаће Штаб Црногор.народ.-ослобод. партизан. одреда.

Ради знања, покрет осталих трупа врши се овако:

— Пиперско-кучки батаљон правцем: Радовче—Каменик—Доња Морача—Горња Морача—Боан—Тушина, одакле 24 новембра наставља покрет позади Бјелопавлићке групе са преноћиштем у и око села Новаковићи. Дакле, на овоме мјесту састају се све трупе из Старе Црне Горе. У Горњој Морачи Пиперско-кучком батаљону придружују се Морачки батаљон у јачини од 500 партизана, урачунавши ту и партизана из Мојковачке чете;

— Мојковачка чета креће се 26 нов. од Мојковца преко Вашкова за село Мијаковиће, гдје ће преноћити 26/27 нов.

— Трупе Шавничког среза, у јачини од 900 партизана, подијељене на 3 батаљона, прикупиће се до мрака 26 нов. у селу Међужваље.

Општа упутства за маршовање:

Претходног дана наћи **путовође** за сјутрашњи марш. Ниједан марш не смије се извршити без сигурних путсвођа.

За преноћиште унапријед упућивати коначаре, који ће благовремено подијелити станове за људство, ово сусрести и без икаквог чекања развести у станове.

На преноћиштима људство мора обавезно бити размјештено по кућама. Првенствено узимати школе, општинске зграде и куће имућнијих сељака.

Одређивање путовођа, коначара вршити увијек по претходном договору са партиским организацијама. Исто тако у договору са овим организацијама обезбиједити исхрану људства.

Маршеве отпочињати раном зором, тако да се за видјела стигне на преноћиште.

У случају непријатељског ваздушног осматрања људство благовремено заклонити и спријечити сваки неред.

Благовремено ступити у везу са командантима батаљона и политкомесарима ради издавања наређења за покрет, и то оамо од марша до марша.

Благовремено прикупити тачна бројна стања људства, наоружања и стоке код наведених батаљона.

Предвиђене маршруте реалне су. Оне се морају остварити под личном Вашом одговорношћу, као и команданата батаљона и политкомесара.

Покрет одржавати у највећој тајности, избјегавајући сваки сукоб са непријатељем. На погодан начин протурити вијест да се иде ка Мостару и Сарајеву у помоћ Србима противу усташа.

По свим питањима треба показати пуно самоиницијативе. Пазити да се у свима јединицама одржава прави партизански морал и расположење. Строго пазити на понашање према становништу села кроз која се пролази. Не смије бити ни најмањег покушаја самовољног узимања намирница или ма чега. Овакве покушаје, уколико би их било, оштро сузбијати и кажњавати. Међу партизанима треба да влада дух искреног другарства. У селима кроз која се пролази одржавати конференције и сијела са програмом (рецитације, скечеви, пјевање), али пазити да ово не иде на штету довољног и потребног одмарања људства.

Саопштити људству на најпогоднији начин:

Цјелокупно мобилисано људство припада Црногорском народно-ослободилачком партизанском одреду, чија је јачина 3.570 партизана. Штаб одреда сачињавају: командант одреда друг Арсо Р. Јовановић, члан Главног штаба, политкомесар друг Бајо Секулић, члан Главног штаба, замјеник команданта друг Радован Вукановић, политкомесар Зетског одреда и замјеник политкомесара друг Бошко Ђуричковић.

Пошто ће се цјелокупни Одред састати у селу Новаковићима, то ће на том преноћишту као и даљим покретом руководити замјеник команданта друг Радован Вукановић.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

15 новембра 1941 год.

**ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОД.-ОСЛОБОД. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Милутин**

(М.П.)

БР. 62

ПАРЕЋЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 15 НОВЕМБРА 1941 ГОД. ЗА ПОКРЕТ ЈЕДИНИЦА ПОДГОРИЧКЕ ГРУПЕ У ПРАВЦУ ПЉЕВАЉА

Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

**ЗАМЈЕНИКУ КОМАНДАНТА
ЦРНОГОРСКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

Друту Радовану Вукановићу

Концентрисане трупе Подгоричког среза примићете под своју команду и одвести их правцем: Пипери—Доња и Горња Морача—Јаворје—село Сировац—Боан—село Новаковићи—село Алуга, одакле ће даљим покретом руководити Штаб Црногор. народ. ослобод. партизанског одреда.

Партизани ће се ггрикупити овако:

— Пиперско-кучки батаљон, у јачини од 420 партизана, до мрака 20 нов. на просторији Убли—Радећско Радовче; партизани из Куча, Братоножића и Брскута у Ријечи Пиперској (село Радуновићи и Милуновићи) исто тако до мрака 20 новембра.

Маршруте:

— 21 новембра марш правцем: Радећско Радовче—Каменик—Ивачев До—Попови Долови—Сјенокоси—Горња Ровца—Думачине—Међурјечје и преноћити 21/22 нов. на просторији: Ма-

настир Морачки—Никоновад—Вочје—Лузи—Дуги Лаз. Кучка група иде из Ријеке Пиперске и придружује се на наведеном преноћишту.

— 22 новембра марш правцем: Доња Морача—Горња Морача, са преноћиштем 22/23 нов. у селима: Алуга Морачка—Редице—Бојићи и Љевишта. Овога дана до мрака прикупиће се Морачки батаљон у јачини 500 партизана у селима: Драговића Поље—Старче, над којим батаљоном примити даљу команду.

— 23 нов. марш правцем: село Алуга—Раскрсница—Добродо—Јаворје—село Сировац—село Луке—Боан—Тушина, са преноћиштем 23/24 у ова два посљедња села.

— 24 нов. марш правцем: Тушина, па изаћи на колски пут, било преко села Доње Слатине било уз ријеку Буковицу—Горња Буковица—село Новаковићи, гдје ће преноћити. (Користити и околна села). У овом селу преноћити 24/25 новембра, преданити 25 новембра и преноћити 25/26 нов. Пошто се у овом селу сједињују 24 нов. пред мрак све трупе Црногорског одреда, примити команду над њима и руководити даљим покретом до села Алуга.

— 26 новембра марш правцем: село Новаковићи—Негобућко Поље, са преноћиштем 26/27 нов. на просторији: село Алуга—село Крш—село Негобућа. Користити нарочито куће ближе колском путу.

Ради знања, покрет осталих трупа врши се овако:

— Бјелопавлићко-цетињско-зетска и Никшићка група јачине 2.050 људи (партизана) правцем: Бјелопавлићи—Никшићка Жупа—Шавник—село Новаковићи, гдје се сједињује са вашом групом. Ваша група, полазећи са марша из села Тушине 24 новембра, ући ће на зачеље (односно чело) Одреда. Дакле, у току овога марша ухватити везу са трупама које маршују колским путем од Шавника.

— Мојковачка чета креће се 26 новембра из Мојковца преко Вашкова (преноћиште 26/27 нов.) у Мијаковиће (преноћиште 27/28 нов.).

— Трупе Шавничког среза, јачине 900 партизана, прикупиће се до мрака 26 новембра у селу Међужваље, гдје ухватити везу са њима.

Општа упутства: као и у писму замј. полит.комесара другу Б. Ђуричковићу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

15 новембра 1941 године

**ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОД. ОСЛОБОД. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Милутин**

(М.П.)

БР. 63

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 15 НОВЕМБРА 1941 ГОД. ЗА ПРЕДУЗИМАЊЕ
АКЦИЈА РАДИ ОЛАКШАЊА ЗАУЗИМАЊА ПЉЕВАЉА**

Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

**ШТАБОВИМА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЛОВЋЕНС-КОГ,
ДУРМИТОРСКОГ, ЗЕТСКОГ И КОМСКОГ**

Одласком формираних јединица у Црногорски народно-ослободилачки партизански одред мора се приступити формирању нових партизанских чета. Ове чете, односно водови, не смију бити везани за своје домове или села. Исхрану морају обезбиједити штабови одреда. Настојати да се што јачим политичким радом и преко акција ове чете омасове, претварајући их у батаљоне. Ово је најпогоднији начин да се народ припреми за обимније акције.

Ове покретне чете имају задатак:

а) заштиту становништва од непријатељских репресалија;
б) вршење свих додијељених оперативних задатака. Одласком наведеног људства сектори не смију затајити у борбеном погледу.

У смислу реченога Ловћенски и Зетски одред продужиће рад на рушењу комуникација, веза, нападе на непријатељска мања одјељења, колоне итд.

Комски одред са потребним снагама блокираће непријатеља у Бијелом Пољу, Беранама, Колашину и Андријевици. Ово не значи да се мора направити уски обруч око наведених вароши, већ спријечити комуникације и јаче акције између ових вароши. Главно тежиште треба да буде на путу Беране—Бијело Поље—Врапче Поље—Шаховићи. У овом циљу већ до мрака 28 нов. поставити одговарајућа одјељења на погодна мјеста. Ова одјељења морају обавезно ступити у дејство, по сваку цијену, од зоре 29 новембра. То дејство мора се испољити у сљедећем: 1) рушење мостова на Лиму, сјеверно од села Заострог, као и онога наспрам села Берковача; 2) рушење пута, као и његово затрпавање најмање на 5 мјеста од Берана до Шаховића (порушена и затрпана мјеста морају се бранити живом снагом); 3) кидање телефонских линија 29 нов. у зору на цијелом сектору; 4) по сваку цијену извршити ватрене препаде на непријатеља у Бијелом Пољу, Беранама, Колашину и Андријевици и то, пошто се прекину телефонске жице, од 29 нов. у зору свакога дана и

ноћи (пази! акције се не смију извести ноћу између 28 и 29 новембра, већ следећих дана и ноћи); 5) обавезно сузбијати испаде свих непријатељских одјељења; 6) напад на све непријатељске транспорте хране, муниције, стоке, итд. који иду преко те територије.

Штаб Комског одреда мора развити јаку извиђачку службу на цијелом сектору, па ако би непријатељ покушао да и прије 29 новембра јаким снагама омете наш маневар у правцу Пљеваља, онда ви то морате спријечити.

Дурмиторски одред мора по сваку цијену спријечити непријатељско надирање од Никшића ка Шавнику. У овом циљу дуж овога пута мора поставити потребна одјељења. Одјељења морају бити на изабраним мјестима најдаље до мрака 23 новембра. За одјељења непријатељ не смије сазнати. Поред овог основног задатка, Одред ће, почев од зоре 29 новембра, предузети сличне акције онима које су наведене за Комски одред сасређујући дејство на правцима: Требиње—Билећа—Никшић и Црквице—Грахово—Никшић.

Ловћенски одред, почев од 29 новембра предузеће живе акције на своме сектору.

Зетски одред исто тако од 29 нов. предузеће што живље акције на своме сектору спречавајући нарочито непријатељско надирање правцем: Подгорица—Колашин и Подгорица—Никшић.

Основна оперативна идеја: док се изводи главно дејство Црногор. народ. ослобод. партизан. одреда у Санцаку јако ангажовати непријатеља на територији Црне Горе, спречавајући му упућивање појачања у правцу Санцака. Ми чврсто вјерујемо у наше успјешне акције у Санцаку. Те акције, као и оне на територији Црне Горе припремиће општи народни устанак.¹

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

15 новембра 1941 г.

**ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОД.-ОСЛОБОД. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**
Милутигн

(М.П.)

¹ Термин „Општи народни устанак“ овдје је употребљен у смислу поновног устанка, види писмо Централног комитета КПЈ од 22 децембра 1941 године, тач. 11, докуменат број 168.

158

МЕТАБОРИЗМА ПАРТИЗАНСКОХ ОУРЕЛА

One povratnik čete kraj u zatvoru

- У синулу реченога Довбелова и Зенона одмах предузима рад на су-

Комски одред са потребним снагама биограде кепијатаца у Бијо

... те територија.

Друштвених наука, а не само на основу политичког постојања.

Никитин и Дрвинин - Грахово - Никитин.

Завану оград вану само на 20 метара од ове куће алије и

Основна оперативна идеја: Док се изводи главно дејство Другог

не Горе, припрямляе оптики народны убожства.

СМЕРТ ФАШИЗМУ - СВОБОДА НАРОДУ!

За Главни штаб
народ. ослобод. партиза. одреда
за Црну Гору и Боку

Wang

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА
ОД НОВЕМБРА 1941 ГОД. О БОРБАМА НА СТУБИ И
ОКО НИКШИЋА**

**ИЗВЈЕШТАЈ¹
О АКЦИЈАМА НА СТУБИ**

Послије извршец^х партизанских акција саботаже 8 о. м. на прузи Никшић—Билећа, упутио се 9 о. м. воз из Никшића са 60 непријатељских војника у правду Кусида. Колским путем пошло је 13 зеленаша² на челу са Томом Почеком, и на станици Кусиде састали су се зеленаши са Италијанима и вратили се заједно возом према Никшићу. У путу су зеленаши ухватили два сељака и одвели их са собом.

Кочански партизански вод³ будно је пратио покрет непријатеља и заједно са Милочанским водом, обадва јачине 17 људи, направили су засједу непријатељу. Непријатељ је сазнао за засједу и зауставио воз на станици Стуба (7 км од Никшића) и покушао да заобиђе наше партизанае, али су партизани отворили ватру на непријатеља и послје пола сата борбе непријатељ је дијелом побјегао у станицу Стуба, а један дио зеленаша се разбјегао. Партизани су на јуриш опсјели станицу и убацили унутра неколико бомби, а одбјегле зеленаше похватили, а неке у борби убили. Воз је тада са неколико мртвих и рањених непријатељских војника побјегао у правцу Никшића, али је пруга била президана и воз се преврнуо, два ухваћена сељака су побјегла из воза. Око 6 часова увече под заштитом тенкова непријатељски војници су однесени са станице Стуба у Никшић. Било је око 27 мртвих и рањених непријатељских војника и 6 зеленаша мртвих (Томо и Марко Почек, Радојица и Мирко Никчевић, Марко Николић и Мргудовић). Заплијењено је: два пушкомитраљеза са муницијом, неколико пушака и заробљена 2 непријатељска војника. Наша два партизана су лако рањена.

Другог дана, 10 о. м. непријатељ је са двије чете уз заштиту тенкова покушао да се пробије кроз село Кочане до станице Стуба, али су их наши партизани одбили, натјерали у

¹ Крај документа је оштећен, те се датум и потпис не могу прочитати. Извјештај је упутио штаб Дурмиторског НОП одреда Главног штабу НОП одреда за Црну Гору и Боку почетком друге половине новембра 1941 год.

² Ови „зеленаши“ тобоже присталице самосталне Црне Горе, припадали су групици издајника из Никшића који су примили окупаторско оружје за борбу против партизана.

³ Кочански и Милочански водови припадали су Кочанско-милочанском батаљону Дурмиторског НОП одреда.

бијег, отели 30 сељака које је непријатељ похватао у селу Кочане и повео са собом. Непријатељ је и овога пута имао 6 мртвих и рањених војника, а наши ни једног мртвог ни рањеног.

12 о. м. 5 бомбардера, послје извиђања, бомбардовали су село Горње Поље. Штета: једна кућа оштећена, а једна порушена, једна жена лако рањена, а једна, пошто је имала слабо срце, иако није повређена од бомбе, умрла је од потреса бомбе која је пала у близини. Друге материјалне штете није било. Бомбардовањем су учинили више штете у моралном погледу него у материјалном, јер се свијет још увијек плаши авиона и моторизације, тако да је један дио масе одмах послје бомбардовања захватила паника. Сузбијали смо панику, и у томе смо прилично успјели. Сјутрадан послје бомбардовања изашла је [италијанска] војска у правцима Кочане и Горње Поље у јачини од по 500—600 људи. Наше партизанске јединице тога дана биле су прилично небудне, јер су вјеровале да до репресалија неће ни доћи. Страже су биле бројно ослабљене, јер је било мало људи који су хтјели да страж[аре]. Што се тиче будности не такорећи није ни било, јер је једна стража пропустила чету Талијана, нашла се пред њом и, умјесто да да отпор, повукла се, и тако су Талијани заузели Уздомир одакле [су] бомбардовали Горње Поље.

14 о. м. непријатељ [је напао] Горње Поље из два правца, од Милочана и Брезовика, почео да пали куће средином села под заштитом 7 тенкова и под јаком артиљериском ватром и ватром бацача бомби. Наше јединице, пошто су биле изненађене, нијесу их дочекале на улазу села, гдје им је било најпогодније, и послје су морале заузети горе и за одбрану села [неповољније] положаје. Борба се развила по селу и трајала од 9 часова изјутра до касно у вече. Ми нијесмо имали жртаза нити рањених, а непријатељ [је претрпио губитке] од 20 мртвих и рањених. Непријатељ је успио да запали 7—8 кућа у [Горњем] Пољу и 2 куће у Кочанима (свега 10 кућа и 6 штала), нешто су и опљачкали, па се увече повукли.

Да је било дисциплине и мало више будности код партизанских јединица, непријатељ би имао више губитака, и могли смо га и спријечити да не уђе у село. Заплијењен је један мотоцикл, писаћа машина, око 4000 метака, неколико пушака и нешто топовских граната калибра 76 мм. Од тога дана непријатељ није покушао са репресалијама. Тако се развијала борба која је посљедица акција извршених на Стуби.

БР. 65

**ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 20 НОВЕМБРА 1941 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ
НОП ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ О ЗАКЉУЧЦИМА САВЈЕТО-
ВАЊА ГЛАВНОГ ШТАБА СА ШТАБОВИМА ОДРЕДА И ФОР-
МИРАЊУ ЦРНОГОРСКОГ ОДРЕДА ЗА ОПЕРАЦИЈЕ
У САНЦАКУ**

Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

В Р Х О В Н О М Ш Т А Б У
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЈУГОСЛАВИЈЕ

Примили смо ваше наређење бр. 114 од 2 XI 1941 г., па у вези истог јављамо вам:

1) Ваше наређење од 3 окт. ов. г' примио је овај Штаб са закашњењем од 20 дана, али и поред тога што је ваше наређење тако касно стигло, овај Штаб није по истом ништа предузимао све до доласка друга Милутина.

2) Из писама која су вам упућена, једно одмах по доласку друга Милутина¹, а друго по другу Вељку, која сте сигурно примили, види се из истих шта је све до данас урађено у погледу пребацивања и одашиљања људи за Србију.

3) Данас, 20 новембра 1941 г., почињу маршруте формираних батаљона Црногорског народно-ослободилачког партизанског одреда за операције у Санцаку, и то према приложеним наређењима која је овај Штаб издао замјенику политкомесара и замјенику команданта Црног. нар. ослоб. партизан. одреда за операције у Санцаку.

Из приложених наредаба и писама која смо вам раније упутили види се шта смо све подузели у погледу одашиљања трупа за Србију. Ове трупе неће се одмах моћи пребацити у Србију прије него изврше постављени задатак чишћења Пљеваља и Прибоја од италијанског окупатора.

Да је Лим заиста непробродив у данашњој ситуацији, а самим тим да је немогуће пребацивање трупа за Србију, то да Главни штаб нар. осл. партизан. одреда за Санцак, ако није ништа подузео у погледу припремања превозних средстава, види се из писма којим ми данас јављају и ово²:

¹ Види док. број 48.

² Реченица је нејасно формулисана, али њен смисао је у следећем: немогуће је у данашњој ситуацији пребацити трупе преко Лима за Србију због тога што Главни штаб НОП одреда за Санцак није ништа предузео у погледу припремања превозних средстава, а што се види из последњег писма Главног штаба за Санцак.

„Што се тиче прелаза Лима, постоји само онај мали чамац који ти је познат. Долази једино у обзир превоз на Бродареву гдје треба претходно разбити стражу од око 150 Талијана."

У погледу чамца на Лиму, ја сам вам рекао у прошлоц писму, а у погледу прелаза преко Бродарева, ово је нов моме-нат. Ми смо раније знали да бродаревски мост чувају наоружаани муслимани, којих у Бродареву и око Бродарева има у јачини од око 800 људи.

Све ово је доказ да је немогуће испунити ваше наређење Д које сте били послали овом Штабу октобра мјесеца 1941 г., као и усмени и писмени налог дат другу Милутину.

4) У прилогу достављамо вам материјал о животу у логору Клос (Албанија), писмо друга Милутина Главном штабу Нар. осл. парт. одреда за Санџак, наредбу бр. 4 Главног штаба Нар. осл. парт. одреда за Црну Гору и Боку од 11 нов. ов. г., „Саоп-штење" бр. 3 овога Гл. штаба, као и поздраве упућене Врховном штабу, другу Стаљину и Црвеној армији.

5) Земаљско савјетовање Главног штаба одржано је 15 и 16 нов. т. г., и на истом се показало:

а) да још увијек не постоје чврсти партизански одреди са својим одговорним штабовима и командама;

б) да је дисциплина у постојећим партизан. одредима до-ста слаба;

в) да је мобилност партизан. одреда недовољна, а у неким ј мјестима и слаба;

г) да Главни штаб Народ. ослобод. партизан. одреда за Црну Гору и Боку још увијек нема број о тачном стању оружја на дотичној територији;

д) да је мобилизација, која је расписана прије мог доласка, Ј погрешно извођена, тј. мобилисани се нијесу укључили у по*стојеће партизанске одреде, већ су на бази ранијег статута црно-горске војске формиран баталјони по узору бивше црногорске војске.

Савјетовање је прихватило нову форму структуре парти-занских одреда, која се већ спроводи у дјело. Исто тако обја-шњена је и форма партиске организације у одреду. Ово је било могуће на савјетовању говорити, јер су сви команданти одреда и баталјона. као и присутни, били чланови КПЈ. Присутних де-легата је било са Штабом 30.

б) Радиостаница не ради због тога што је покварена, о чему прилажемо записник констатације шта јој недостаје.

7) Међу Арнаутима у Албанији постоји нагло политични кретање, и чују се свакодневно борбе у дијелу око Скадра. Њи-хово вођство распитивало се и тражило састанак са нашим Шта-бом преко наших интернираца у Каваји. Ми смо одмах послали једног друга у оближње одреде према Албанији са задатком

се што прије повеже са Арнаутима. Чим се повежемо, а наамо се да ће то убрзо бити, израдићемо и заједнички оперативни план на дотичној територији — у овом случају долази у обзир пут Скадар—Подгорица.

8) Успоставили смо везе са Босанско-херцеговачким одредом за Херцеговину и Далмацију, и са њима заједно настојимо да спроведемо план који је пред нас поставио Врховни штаб Нар. осл. парт. одреда Југославије.

9) Послије говора министра претсједника ген. Симовића из Лондона, преко радија, настало је једно живље кретање међу бив. активним официрима бив. југ. војске. Ми ћемо ових дана издати наредбу свима штабовима одреда да исте примају у одреде као обичне партизане, изузев ако нема потребе да се примају као стручњаци у штабове. У исто вријеме ми вам стављамо до знања да их нећемо примати у одреде као неке групе или групице, већ само и једино као појединце. Приликом примања водићемо рачуна о њиховом досадањем раду међу народним масама, па ако буде и таквих чије је држање до сада било сумњиво, ми ћемо према таквима заузимати специјалан став. На нашој територији постоје само партизански народно-ослободилачки одреди, као оружана војна сила, и никакве друге војне организације нећемо признавати и не признајемо, па ако буде потребито, ми ћемо их и силом разбијати и онемогућавати. По овоме дата су детаљна упутства на савјетовању свима командантима одреда, командантима батаљона, као и командирима чета. Ово је урађено на основу искустава која је друг Милутин донио из Србије.

10) У посљедње дане осјећа се јак покрет међу државним чиновницима који се налазе на служби у градовима, које држи окупатор. Они траже позив од Главног штаба и постављају питање да ли да напусте положаје или не. И овоме се питању приступа и приступаће се појединачно. Велику тешкоћу чини немање животних намирница, и на тај начин смета држање јачих партизанских формација на појединим одређеним мјестима на окупу, као што је то случај у Србији. Да имамо могућности сталног држања партизана на казану, ми би[смо] потпуно онеспособили државни апарат, који и онако рђаво ради. Чим нам допусте економске могућности, а надамо се да ће то бити ускоро, ми ћемо то и урадити.

11) Код талијанских окупатора осјећа се велика забринутост и збуњеност, јер не знају шта им ми спремамо. У посљедње вријеме развили су живу шпијунску дјелатност, служећи се женама, да би сазнали наше намјере. Ми смо и у том правцу предузели све мјере да се онемогући кретање свим сумњивим елементима. Ми смо посљедњих дана ухватили једног гестаповца, Алфреда Штокингера из Београда, који је од Црногораца који

су у служби Гестапоа послан у Црну Гору ради испитивања јачине партизанских одреда и политичке ситуације у Црној Горци

Молимо Вас да што прије и хитније доставите тражени новац, јер нам је неопходно потребан за куповину стоке и животињских намирница на ослобођеној територији Среза шавничког, а ово тим прије што смо забранили продају стоке и животињских намирница у Никшићу, гдје се налазе окупатори. Ово је потребно још и ради тога што сељаци сада у новембру одвајају и продају сву стоку за коју немају довољно хране.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

20 новембра 1941 г.

**ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОД. ОСЛОБОД. ПАРТИЗАН. ОДРЕД
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Милутин
(М.П.)**

П.С.¹ Друг кога сте ви препоручили за радиостаницу данас је дошао, па ће је прегледати и покушати да је успостави.

Милутин

БР. 66

**ДИРЕКТИВНО ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ
ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК ОД 20 НОВЕМБРА 1941
ГОДИНЕ**

**ОБЛАСНОМ, ОКРУЖНИМ И МЈЕСНИМ КОМИТЕТИМА
И БИРОИМА ЋЕЛИЈА**

Мучким нападом њемачког фашизма на СССР поставио се пред Партијом нов задатак, и Партија је морала дотадањи свој рад да преоријентише на нов начин дјеловања. ЦК КПЈ својим прогласом² од јуна мјесеца 1941 године дао [је] јасан став свим партиским организацијама за тај нови рад и правац, **ЦК КПЈ** је сасвим јасно и недвосмислено мобилисао и позвао **све** чланове Партије и партиске организације да ступе у одлучну борбу против њемачког фашизма. И поред тога што је ЦК Пар-

¹ Дописано руком.

² Види „Зборник“ I том, стр. 11.

тије сасвим јасно рекао у свом прогласу да сваки члан Партије У исто вријеме јесте оружани војник који има да ступа у борбу са њемачким фашизмом, многе партиске организације, партиски форуми и чланови Партије нијесу се одазвали овом позиву. Било је партиских организација, чланова форума и појединих партиских функционера који су покушавали да ову јасно изражену паролу и позив ЦК искриве. Тога је било и на терену ПК за Црну Гору, Боку и Санџак.

С обзиром на претстојећу ситуацију ПК сматра за своју дужност да свим ОК, МК и бироима ћелија разјасни паролу мобилизације партиског чланства, тако да сваки члан Партије јасно зна каква је његова улога у претстојећој борби. Многе партиске организације, партиски форуми и партиски активисти паролу мобилизације схватили су да као чланови Партије требају узети пушку и отићи у партизане. То је било погрешно. Парола мобилизације партиског чланства значила је: да сваки члан Партије јесте војник који мора на позив Партије да се одазове сваком партиском позиву, било да с пушком у руци иде у партизане или да остане на терену да ради међу широким народним масама и да исте припрема за борбу против окупатора. Једино овако, и на овај начин, могла се и морала се тумачити паролу мобилизације. Да су партиске организације, партиски форуми и партиски активисти овако схватили паролу мобилизације, не би се десило да читави срезови, па и окрузи, последице Јулског устанка буду остављени на милост и немилост разних петоклонашких елементима. Да се то не би убудуће десило, наређује се ОК, МК и бироима ћелија да одмах изврше правилну расподелу, како у форумима тако и међу партиским чланством, ко и какав посао треба да ради. Ниједан округ, ниједно среско мјесто, ниједна општина не смије никада, ни у каквој ситуацији, остати без партиских организација. Исто онако као што је један партијац послушан војник своје надлежне команде, исто тако и један партијац на терену јесте и мора бити послушан војник своје надлежне организације и њеног руководства. Партијац под оружјем, као партизан, ако послушно не изврши наређење своје надлежне команде, подлеже казни, која може бити и стријељање. То исто важи и за члана Партије на терену.

Досадашњи рад многих партиских организација и партиских активиста на терену није био задовољавајући. Још увијек, и последице четири мјесеца рата са фашистичким окупаторима, има случајева да се партиске организације и чланови Партије супротстављају извођењу акција на терену на коме те организације и чланови Партије живе. Поставља се питање: откуда ово долази?

а) Ово долази отуда што многе партиске организације, партиски форуми и партиски активисти нијесу правилно схватили

улогу партизанских одреда као оружану силу Партије¹ и своју као партиске организације.

б) Што многе партиске организације, комитети и партиски активисти сматрају да су они једини надлежни да наређују извођење акција. Оваква становишта, која су у првом периоду борбе долазила до изражаја, неће се убудуће трпјети, и Партија ће бити присиљена да на брз и ефикасан начин ликвидира све такве партиске организације, форуме и парт. активисте. Партија се може и мора мијешати у војне ствари, али само на начин који одговара Партији, тј. путем претставника у војним руководствома. Партиска организација и њено чланство, када буду обавијештени да се на њиховој територији изводи акција, не смију да буду сметња извођењу акција, већ морају својим политичким радом, радећи међу широким народним масама, припремити и олакшати ту акцију.

Стварањем партизанских одреда (герилаца) многе су парт. организације, односно и сам ПК, поставиле неправилно избор и улогу полит. комесара у одредима. Досадашња пракса избора полит. комесара, који су често били и непартијци, у основи је погрешна. Полит. комесар у одреду, батаљону и чети мора бити партијац, именован од ПК, односно ОК, односно МК.

Као што смо рекли, политички комесар у одреду, чети и батаљону мора да буде партијац и то постављен од покрајинског, окружног или мјесног руководства, а не никако изабран од стране партизана. Политички комесар, који је одговоран за политички рад у одреду, чети и батаљону, везан је и добија сав партиски материјал од надлежних партиских форума. Он не смије бити секретар парт. ћелије у чети, али обавезно да присуствује свакој сједници ћелије у чети. Поред политичког рада у чети, он ради на терену одржавајући конференције, зборове и састанке са широким народним слојевима. Полит. комесар батаљона, командант батаљона, замјеник команданта батаљона и замјеник полит. комесара батаљона сачињавају штаб батаљона и они, као оперативно руководство партизана, као оружане силе Партије, када донесу одлуку о извођењу акција — партиско руководство, парт. организације не смију се, нити могу супротставити тој и таквој акцији, већ, као што смо напријед рекли, морају такву акцију у широким народним масама популарисати.

Досадашња органлзација герилских, партизанских одреда била је погрешна, а та се погрешност састојала у томе што су мале групе партизана (10—15) проглашаване одредом, и партиски рад у овим одредима био је организационо погрешно постављен. Садашња форма партизанских одреда састоји се у овоме:

¹ Види писмо Централног комитета КПЈ од 22 децембра 1941 године, којим се ово исправља (тач 1), док. бр. 168.

- а) основна војна партизанска јединица је чета,
- б) као већа војна јединица јесте батаљон са својим штабом,
- в) као већа војна јединица [од батаљона] јесте одред,
- г) а као већа војна јединица [од одреда] јесте група одреда, исто са својим штабом.

Према оваквој војној структури партизанских одреда ЦК је донио и структуру партиских организација у партизанским одредима, која се састоји у следећем:

Основна војна јединица је, као што видите, чета а основна партиска организација јесте ћелија у чети, која има свог секретара, изабраног од свих чланова ћелије у чети. Овај секретар ћелије није везан преко секретара ћелија других чета у биро батаљона, већ је везан са најближом партиском организацијом у мјесту гдје живи чета. У партизанском одреду немамо пирамидалну форму организације, која би ишла од чете преко батаљона, преко одреда и групе одреда до Главног штаба, већ само и једноставно ћелију чете везану преко секретара ћелије са најближом партиском организацијом, мјесним комитетом, ћелијом или одјељењем ћелије. Досада су сви чланови Партије из једног села припадали једној истој партиској групи односно одјељењу. Сада чланови Партије који су партизани чине посебну групу, односно одјељење ћелије оне чете којој припадају и организационо су одвојени од других чланова Партије који нијесу партизани.

Партиска ћелија у чети одржава своје састанке обавезно једанпут недељно. На том састанку претреса и разрађује војна питања, рад својих чланова у чети, међу војницима, као и о свом раду на терену. Активност одјељења ћелија на селу не смије се умањити формирањем парт. организације у чети, већ се мора наставити са много више енергије и љубави него је то био случај досада.

Чишћењем великог дијела у Србији, као и у другим земљама Југославије, ЦК КПЈ донио је одлуку да на том ослобођеном територију комунисти успостављају народну власт, која се огледа у следећем:

По општинама успоставља се власт, тј. оснивају се народноослободилачки одоори, који се бирају на скупу или збору свих грађана дотичне општине. У те сдборе могу, и треба да се бирају и улазе не само комунисти већ и сви родољубиви и поштени елементи који се изјашњавају за борбу против окупатора и пете колоне. Ови одбори су највећа власт у дотичној општини. Они су потчињени оружаним партизанским одредима, четама и водовима у дотичној општини.¹ У случају, као што је у Србији,

¹ Види писмо Централног комитета КПЈ од 22 децембра 1941 године којим се ово исправља (тач. 7). док. бр. 168.

ако у дотичној општини нема оружаних партизана, већ су као оружане јединице повучени у варош или иду на фронт, народно-ослободилачки одбори у том случају формирају народну стражу од грађана који су остали у дотичној општини, и на тај начин одржавају ред и поредак у дотичној општини. Тако организована народна стража стоји под контролом, и са њом руководе народно-ослободилачки одбори. У градовима, сједиштима бивших среских начелстава, оснивају се команде мјеста, као и народно-ослободилачки одбори. Надлежност команди мјеста јесте да воде рачуна о безбједности и мирном поретку у дотичном граду. Она издаје дозволе за путовање, води борбу против шпијуна, води рачуна о саобраћају, отварању и затварању радњи итд. Команданта мјеста поставља штаб одреда Народно-ослободилачких партизанских одреда или штаб батаљона. Команда мјеста, исто као и народно-ослободилачки одбори по општинама, оснивају народну стражу, која је под њеним руководством. Команда мјеста води контролу и има евиденцију свих стража у своме подручју.

И народно-ослободилачки одбори и команде мјеста подређени су Народно-ослободилачким партизанским одредима као оружаном сили Партије, и они имају право распустити народно-ослободилачке одборе и смијенити команде мјеста ако не раде у интересу народа.

У данашњој ситуацији, и на овој етапи борбе, ми не успостављамо друге органе власти осим ових о којима смо горе говорили. Све досадашње органе власти, почев од општинских власти, среских начелстава, бановина и министарстава, свих врста судова, органа финансиске и пореске власти итд. — укидамо и не признајемо. У покрајинском и земаљском сразмјеру ми још не успостављамо никакве владе, већ само народноослободилачке одборе у покрајинском и земаљском обиму, који су између себе подијељени у разна одјељења према врсти послова.

На ослобођеној територији комунисти морају иступати јавно, а кад је ослобођена територија већа, мјесна, окружна и покрајинска руководства морају имати и своје просторије на којима стоји натпис и застава Партије. На командама мјеста, сједиштима народно-ослободилачких одбора стоји натпис и национална застава са петокраком звијездом у средини.

На ослобођеној територији партиске организације, као и парт. функционери, морају развијати максимум рада. Не смије бити ниједан дан а да се не одржавају масовни зборови и конференције по разним селима и квартовима, на којима чланови Партије иступају као говорници тумачећи народу данашњу ситуацију и данашњу народно-ослободилачку борбу. Сва питања која се појаве на ослобођеној територији партиске организације и одговорни партиски функционери морају да ријеше.

С обзиром што један велики дио старих партизана и чланова Партије као оружана партиска сила иде да изводи акције ван свога територија, то је дужност свих ОК, МК, бироа ћелија и чланова Партије да сваки на свом територију удвостручи рад међу широким народним масама, тако да у што краћем времену све партиске организације надокнаде онај број који је сади отишао са њиховог територија. Одласком партизана и чланова **Партије** не смије да ослаби акциона способност партизана и организациона активност партиских организација, као ни политичка активност чланова Партије. Сваки члан Партије, који је отишао, мора имати свог замјеника, тј. ако је отишао члан ћелије, његов рад мора преузети преостали члан ћелије без обзира што је он имао и има и других дужности. Другим ријечима, ниједан сектор партиског рада не смије трпјети због помањкања и одсуства ма кога члана Партије. Партија је данас руководилац и организатор Народно-ослободилачке борбе, а чланови њени, као вјерни синови своје Партије, морају и дужни су ту борбу изнијети на својим леђима. Члан Партије, гдје се год налазио, мора бити први у борби, а посљедњи из борбе. Он је одговоран за све што се ради и збива на његовом сектору. Неизвршење ових задатака у данашњој ситуацији граничи се са издајом, а свака издаја кажњава се смрћу и стријељањем, без обзира да ли је члан Партије под оружјем или није, и без обзира на његову прошлост и његову старост у Партији.

Сви окружни комитети морају одмах да доставе тачно бројно стање чланства, као и социјални састав истог. Даље, податке о томе колико је чланова Партије отишло са партизанским јединицама ван наше територије, колико их је остало у партизанским јединицама, а колико их је ван партизанских јединица.

С обзиром да се у задње вријеме приличан број бивших југословенских официра и других елемената јављају и стављају на расположење партизанским командама, то у таквим случајевима треба заузимати овај став: свима треба казати да су отворена врата партизанских јединица свима поштеним родољубима, свим који хоће да се боре против окупатора, те да и они могу да ступе у партизане. Од њиховог држања у борби зависи њихов даљи напредак, јер ми не гледамо на то што је ко био прије и у бившој југословенској војсци, већ како се ко држи сада, у данашњој борби. Провјерени родољубиви елементи биће примани и у штабове партизана, а елементи компромитовани у народу, чија је прошлост прљава, не долазе у обзир за пријем ни у партизане.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

20-XI-1941 год.

**ПОКРАЛИНСКИ КОМИТЕТ КПЈ
ЗА ЦРНУ ГОРУ, ВОКУ И САНЦАК**

ПРОГЛАС ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЦЕТИЊСКИ
ОКРУГ ОД 20 НОВЕМБРА 1941 ГОДИНЕ

Катуњани,

Протекло је више од седам мјесеци откада је фашистичка нога погазила наше свете горе. Напунило се пет мјесеци од када је поробљивач скоро цијеле Европе, заклет непријатељ свих народа, а посебно словенских, крволочни Хитлер са својим фашистичким бандама напао на Совјетску Русију, наду свих потлачених. Када је једна по једна европска држава, када је једна по једна словенска државица падала у канџе фашистичких освајача захваљујући издаји домаћих изрода, у срцима народа тих земаља остајала је вјера да ће јарам ропства скинути уз помоћ моћног Совјетског Савеза. Непобједива Црвена армија већ пет мјесеци немилосрдно уништава Хитлерове разбојничке хорде. Битка на Источном фронту јесте највећа и најљућа битка коју памти историја. Жестоко напада крволочна фашистичка звјер на богату и дивну земљу Совјета, не штедећи људе, али зато плаћа сваку стопу руске земље потоцима крви. Четири и по милиона¹ њемачких војника избацила је из строја Црвена армија. То је најјаснији доказ да мора бити и биће уништена фашистичка армија. Неисцрпне су људске резерве Црвене армије, јер је то Армија двјестамилионске заједнице народа СССР, на чијој се страни налазе сви поробљени народи Европе и осталог свијета и двије велике савезнице — Енглеска и Америка. Руске снаге сваким даном расту, јер све смјелије ступају у борбу поробљени народи, а фашистичке снаге опадају, што се види из стања на фронту. Заустављена је Хитлерова офанзива на Москву. Пропао је покушај муњевитог рата. Затекла је Њемце у рату страшна руска зима. У Хитлеровој позадини води се жестоки партизански рат, који понегдје прераста у прави народни устанак (Србија, Босна итд.). Јасно је као дан да ће фашистички пљачкаш Хитлер са свим својим помагачима Мусолинијем, Недићем, Павелићем и др. бити смрскан борбом свих слободољубивих народа на челу са великом Совјетском Русијом.

Катуњани, Црна Гора је малена, али је неизмјерна љубав Црногораца за слободом и братском Русијом. Када се славна руска војска ухватила у коштац са љутим непријатељем фашистичком армијом, тада ни црногорска пушка није хтјела оста-

¹Ово је јавио радио Лондон у својој емисији од 26 октобра 1941 године.

ти да Рђ^а- Црногорска пушка била је прва на Балкану која је пукла на фашистичке гадове и придружила се руској пушци. Црногорци су започели једну херојску и часну борбу, она је уродила плодом не само што је нанијела окупатору велике губитке већ и што је збрисала с лица земље групу потурица и нових „Бранковића" око Секуле Дрљевића који су хтјели црногорско оружје окренути против руског народа за рачун Хитлера и Мусолинија. Има нажалост још и данас пскушаја са стране неких црногорских изрода да заведу бар нешто Црногораца на пут издаје. Утолико је њихов злочин према народу већи уколико долази баш у моменту када сазријевају сви услови за спштенародни оружани устанак, у моменту када црногорски народ у крвавој борби против окупатора кује своју народну војску, малену по броју, али велику по јунаштву, дисциплини, мржњи према окупатору и издајцима, у моменту када народ у Србији и Босни и осталим земљама Југославије води херојску борбу за своју слободу, у моменту када црногорски партизани чине дивне примјере братске солидарности са српском војском. На челу те издајничке групе налазе се самозвани „спасиоци народа": П. Пламенац, Н. Радовић и С. Вулетић. Њихова прљава издајничка работа састоји се, за разлику од паликуће и убице Секуле, у томе што хоће да измирују црногорски народ са мрским окупатором у тренутку када се сав народ, обрачунавајући са шпијунима и петоколонашима, ужурбано спрема да путем оружаног устанка очисти земљу од туђина.

Катуњани, вас који нијесте никад сједели дома док су се други борили, вас који сте били међу првима када се радило о борби против туђина, вас који сте били страх и трепет за Турке, Швабе и остале освајаче, покушавају неке продане душе да отргну од „мајке Русије", од братских јужнословенских народа и осталих црногорских племена. Не дајте се преварити од оних који немају више смјелости да отворено пред народом бране окупатора, већ се понекад изјашњавају да су за Русију, а свим силама раде против Народно-ослободилачке борбе. Они на сваком кораку убијају народу вјеру у његове снаге... Непрестано деморалишу народ говорећи му о снази окупаторске војске, о злочинима које окупатор врши над мирним становништвом (паљевине, стријељања, интернације итд.), о спасавању народа од страха гледи примајући мрвице које баца окупатор, стварајући јаз између омладине и народа, умирујући народ да ће ослобођење и онако доћи, само да се окупација „што лакше преживи". Најрадије говоре да би народни устанак био преурањена ствар. Све је ово срачунато, не да се помогне народу већ да се помогне окупатору. Нема ни једног поштеног човјека који не жели да се свему томе злу које долази са стране окупатора стане на крај. Али исто тако нема ни једног човјека који

вјерује у то да ће окупатор отићи без борбе. Да су наши преци много разгађали кад су турске хорде наваљивале на Црну Гору, данас би по Црној Гори биле све Мује и Алије.

Ко је најгрлатији у проношењу ових деморализаторских и противнародних парола? У томе предњаче разни вођи и вођице из редова федералистичке странке, који нијесу ништа до улицице и слуге и немају ништа заједничко са Југословенима и црногорским народом. С њима руку под руку иду самозвани „вођи и борци“ за слободу црногорског народа, а који су помагали разне југословенске режиме (ЈНС, ЈРЗ) па ни данас, када се ради о смрти или животу народа, неће да стану уз раме с њим против окупатора, већ воде дволичну политику — помало с окупатором, помало с народом — држећи тако народ у заблуди. Такав је случај с Крстом Поповићем из Цуца. Крајње је вријеме да се у интересу свом, у интересу Катуњана и свих Црногораца истјера Крсто Поповић на чистину, да се у два наестом часу определијели или са словенском Русијом, црногорским народом против окупатора — или са издајцима, шпијунима, Римом и Берлином. Трећег пута нема. Било би корисно када би се определијелио против окупатора, али према ономе што чини данас мало има изгледа на то.

У сваком племену има понеки „капетан“¹ који се издаје за „спасиоца народа“, и кад њега не би било, мисли да би све сагорјело у живи огањ. Ти људи често су на ријечима за Русију, за народну борбу, а на дјелу раде у корист окупатора... Такав је на примјер у Бјелицама Душан Попов Вуковић с једном малом групацијом; у Ђеклићима капетан Драгутиновић; у Велестову Јово Турчиновић, слуга свих режима и ватрени присталица окупатора. Исту пјесму против устанка и народне борбе пјева један дио биједних југословенских официрчића, чиновника и пензионера и неки „бјелаши“ који уздишу за оном старом Југославијом и желе да се опет врати оно старо вријеме, да се опет попну народу на грбачу, али то неће видјети њихове очи. Работа и једних и других јесте петоклонашка и разбијачка, и користи непријатељу.

Крваво плаћено искуство 1918 год., када су Црногорци били поцијепани у два позавађена табора захваљујући с једне стране скутоношама великосрпске господе а с друге стране шачици црногорске господе, која је праведну борбу црногорског народа против великосрпског угњетавања хтјела искористити у своје себичне сердарске циљеве везујући се уз данашњег окупатора, затим двадесетогодишњи тешки живот под разним југословенским режимима и, најзад, седмомјесечни живот под окупатором

¹ Капетаном се у вријеме краља Николе I називао племенски старјешина.

Мод најтежим условима довољни су да опомену црногорски народ уопште, а напосе Катуњане да је крајње вријеме да уједине своје снаге, без обзира на раније партије и политичко увјерење, али само ако хоће часно да се боре против окупатора, шпијуна и петоколонаша, а за националну слободу и демократску владавину народа. То се може постићи једино народним оружаном устанком у заједници са осталим јужнословенским народима, уз помоћ и ослона на братску Совјетску Русију. Зато, Катуњани, није довољно да желите побједу руског оружја над фашистичким, нити да останете при изјавама „да ћете устати сви кад буде требало“, већ треба да сад много одлучније, смјелије и организованије ступате у Наркздно ослободилачку борбу уништавајући шпијуне и петоколонаше, водећи немилосрдно борбу против окупатора. Борите се по примјеру ваше браће из осталих црногорских племена (Пипера, Бјелопавлића, Цеклићана итд.)... Заузмите оно часно мјесто у ослободилачкој борби црногорског народа које вам припада по праву предака. Не заборавите да сте ви били у борби за истрагу потурица. Не заборавите да је ваша нахија одњивица¹ такве див-јунаке као што су Никац од Рсвина, Вук Мићуновић, Пеко Павловић и многе друге витезове, који су се прославили херојском борбом против туђина. Па зар могу дозволити потомци тих хероја да данас, када се ради о новој истрази потурица, њихова пушка буде посљедња? Не, то нећете дозволити, на то вас обавезује свети аманет прадједова. Спремајте се за оружани устанак, набављајте пушке, чистите оружје, држите народне скупове, гоните оне који вас воде на пут издаје, ступајте у редове партизана, стварајте своје водове, чете, батаљоне, који ће силом оружја у светој ослободилачкој борби опет као некада прославити дивно име Катуњана.

Живјела ослободилачка борба Црногорског народа!

Живјело јединство Катуњана у борби против окупатора и домаћих издајца!

Живјела Црвена армија, ослободитељица народа!

Живјела бора Јужнословенских народа!

Живјела Комунистичка партлја, најдосљеднији борац за национално ослобођење народа!

20 новембар 1941 год.

**КОМУНИСТИЧКА ПАРТИЈА
ОКРУЖНИ КОМИТЕТ—ЦЕТИЊЕ**

¹ одгојила

БР. 68

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 20 НО-
ВЕМБРА 1941 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ
ГОРУ И БОКУ О ПОЛАСКУ ЛОВЋЕНСКОГ БАТАЉОНА ЗА
САНЦАК¹**

**Ш Т А Б
ЛОВЋЕНСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ
ОДРЕДА**

**ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИ-
ЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**

У вези са наређењем тога Штаба о спреми и покрету пред-
виђеног батаљона Ловћенског одреда, извјештавамо вас тек са-
да, пошто је батаљон одмаршовао са наше територије, јер ра-
није нијесмо били у стању да пошаљемо том Штабу неке главне
податке. Отуда наш курир није стигао тамо у предвиђени дан,
као што је то била досадашња пракса.

Наређење за покрет овај Штаб је примио 14 нов. око 3[ч]
послије подне, и одмах су предузете све мјере да се наређење
Гл. штаба спроведе у живот. Наредбом овог Штаба ваша наре-
ђења била су протумачена батаљонским командама како је то
било најповољније за наше услове, а једино је направљена из-
мјена односно [праваца] кретања једне чете (Катунске) која није
требала да дође на наређено мјесто концентрације (Липе—Ора-
си), већ је имала задатак да сачека остале чете изнад села Гор-
њег Загарча добијајући на тај начин скоро 24 часа, док су све
остале мјере предвиђене од Гл. штаба остварене у границама
наших могућности.

Главни Штаб је био обавијештен да овај Одред може мо-
билисати око 400 партизана; то је уједно био и максимални број,
јер би на нашем подручју остало нешто више од 150 партизана,
пошто је број непартизана који су били спремни да ступе у ба-
таљон био врло мали (око 50 људи). Број који је Гл. штаб тра-
жио (450—500) није било могуће постићи, сем да смо покренули
готово све партизана са наше територије. Због слабог одзива
непартизана, то је батаљон формиран скоро једино од парти-
зана и достигао је број око 350 бораца, од којих су око 280 са
територије Среза цетињског, 26 са територије Среза барског
(из Црмнице има преко 800 интернираних) и 30 са територије
Среза бококоторског (општина Св.-стефанска и Будванска, са
осталим дијелом Боке није се успјело још увијек урадити го-
тово ништа у погледу војне организације). Батаљон се привре-

¹ Докуменат је пронађен као копија.

мено формирао у 5 чета на бази племенској, из којих потичу партизани и то: чета Катунска (76 партизана), ЈБуботињска (62), Цеклинска (73), Соколска (71) и Приморско-црмничка (75). Наоружање батаљона је по наређењима Гл. штаба 12 пушкомитраљеза, 4 тешка митраљеза са око 10.000 метака. Бацач „Штокс-Бранд“ 81 [мм] је био сасвим неисправан, те није ни долазио у обзир за наоружање овог батаљона. У неким случајевима морали смо прибјећи одузимању оружја од појединаца који су били ван наших редова, што је довело до тога да је сам власник једног пушкомитраљеза, не желећи да даде орумрје, а он да остане код куће, и сам пошао са батаљоном. Око 320 партизана имају пушке, већином крагујевачке, многи имају револвере и ручне гранате, а мањи број војничке ножеве. Овај Штаб је мишљења да је наоружање батаљона врло добро и да је, што се тога тиче, батаљон способан за тешке оперативне задатке. Храна, спрема, остала одјећа, обућа такође је углавном добра. Скоро сви партизани имају нешто од војничке робе, многи имају шињеле, шаторска крила, ћебад, те Штаб сматра да је у том погледу батаљон солидно опремљен. Квалитет самих бораца је и по дубоком увјерењу овог Штаба одличан, готово цио батаљон чине партизани, и то већином партизани који су под оружјем све од 13 јула до данас, те сматрамо да су у батаљону покупљени најбољи борци из редова наших партизана, који ће бити у стању да достојно заступе црногорске партизанице ма какве им задатке Команда буде повјеравала. Приликом формирања батаљона готово у свим крајевима партизани су се отимали у тежњи да иде сваки. Подручне нам команде су имале доста тешкоћа, а и сами Штаб је претресао неколико случајева враћања појединих партизана, те је и поред наших наређења и тумачења о подјели партизанског кадра учињено прилично грешака слањем великог броја добрих бораца у батаљон, тако да смо у неким крајевима ослабљени (територија Општине љуботињске). У току прикупљања бораца, и поред наређења да се води рачуна о томе да се не провали правац кретања, готово цио народ је био обавијештен да се иде за Србију, те рачунамо да је то знао и непријатељ. Држање народа је било одлично, а нарочито приликом покрета партизана и њиховог окупљања на мјесто концентрације. Свако је поздрављао партизана, прављени су велики скупови по селима гдје се народ опраштао од партизана, села су колективно опремала своје борце, сачекивала и испраћала поједине чете, а село Ораси, гдје ми нијесмо имали ни партизански вод, спремило је вечеру и преноћиште за 250 партизана и много помогло овоме Штабу око успјешног обављања свих потребних послова...

Иако није било сугестија Гл. штаба у погледу испраћаја батаљона, а пошто је покрет за народ био јаван и у току дана,

то је на приједлог овог Штаба, а по споразуму са политичким руководством, дошло до организованог испраћаја преко говора који су одржани батаљону непосредно пред одлазак. У име штаба Ловћенског одреда говорио је политички комесар, други је: био говорник у име Ком. партије, и на крају је говорио у име: батаљона политички комесар. Овај организовани испраћај је и од партизана који су пошли, и оних који су остали, као и од народа који је био окупљен на **мјесту** поласка, био врло топло-и одушевљено примљен, и у једном заиста борбеном и дирљивом расположењу уз партизанске пјесме пала је команда и батаљон је пошао у предвиђеном правцу.

Команда батаљона као и четне команде су добре, командант батаљона Ћетковић¹ је бив. капетан југословенске војске, у току досадашње борбе био је одлучан и радан партизан, али. још увијек није потпуно схватио дух народне војске, те му је у: том правцу скренута извјесна пажња од овог Штаба, док су остали војни руководиоци већином и политички добри борци, а. кадар политичких комесара је изабран из редова најбољих партизана, те сматрамо да ће сама команда бити на висини.

Овај Штаб ће у току данашњег дана изградити план даље: и нове организације малобројних преосталих партизанских снага. Много смо ослабљени, али баш с обзиром на то што су сада покренути и они који су раније били ван наших редова, што рачунамо са повратком интернираних, сматрамо да ћемо наше-партизане донекле надокнадити и бити ускоро способни за извршење наших задатака.

Од тражена 4 тешка митраљеза које смо требали доставити до села Доњег Загарча за потребе Гл. штаба, како нам је; било раније наређено, упућена су 3 митраљеза са муницијом, & четврти се није могао пребацити.

Покушано је да се успостави контакт и да се разговара са једним претставником нашег Штаба са Крстом Поповићем, [али], овај² је просто слагао, није дошао на заказано мјесто, и више* се са наше стране то неће ни покушавати. Он ће бити истјеран. на чистину путем политичког рада, зборова и конференција у Цуцама, као и сви остали њему слични појединци.

О случају гестаповца Алфреда Штокинџера³ за чије хапшење смо вам јавили, не знамо више ништа.

¹ Перо Ћетковић, народни херој погинуо у борби код Невесиња. 1943 године.

² Крсто Поповић

• Штокинџера је из Београда била упутила група црногораца-гестаповаца, службеника бив. Југославије, да испита ситуацију у Црној Гори и јачину партизанских снага. Ухваћен од партизана, признао је свој шпијунски рад и открио своју шпијунску мрежу, те као такав стријељан новембра 1941 године.

У вези са враћањем интернираних из логора у Клоси сма-трамо да би требало издати проглас народу, јер је у питању једна врло важна и осјетљива ствар. Сачекаћемо одговор Гл. штаба о овоме.

20 новембар 1941 г.

ИЗ ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

БР. 69

ПРОГЛАС ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ,
БОКУ И САНЦАК ОД 21 НОВЕМБРА 1941 ГОДИНЕ¹

Ц Р Н О Г О Р С К О М Н А Р О Д У !

„Куд су шћеле потрпезне кучке,
Бранковићи и лижисахани?
Што им оће друштво са Турцима?*

Његош

Непосредно иза прогласа који је црногорском народу упу-тио крвави Мусолинијев слуга, паликућа Пирцио Бироли — у коме тражи од Црногораца да му предаду своје оружје — сепаратистичко вођство Црногорске федералистичке странке издало је један летак у коме покушава да своју издајничку работу при-крије пред народом крстећи своју одвратну, и у историји нашег народа незапамћену издају „интервенцијом“ која тобоже треба да „ублажи патње нашег народа“. Тако се у лику „спаситеља народа“, — а пошто је од стране окупатора одгурнута, као пред народом обрукана и неупотребљива, издајничка клика око Се-куле Дрљевића и Душана Вучинића, — данас јавља њена ре-зерва, нова екипа издајица, јављају се: „мученик“ и „апостол“ ЦФС² (Новица Радовић), „мегданција“ ЦФС (Петар Пламенац) и „патријарх“ ЦФС (Саво Вулетић). Но, ни ова превара неће успјети, јер је познато данас сваком Црногорцу да су поштене присталице Црногорске федералистичке странке напустиле своје вођство чим им је постало јасно да је оно сепаратистичко и из-дајничко. И данас те бивше њене присталице налазе се у редо-

¹ Проглас је израђен на циклостилу и достављен окружним коми-тетима, који су га даље умножавали за своја подручја.

² Скраћеница за Црногорску федералистичку странку.

вима народа, који води јуначку борбу против фашистичког окупатора и свих његових слугу. Стога вођство ЦФС може говорити само у име своје, а никако појављивати се у њено име, нити потписивати Црногорску федералистичку странку, јер су ти „вођи“ данас ђенерали без војске којима су народне масе окренуле леђа. То што они данас употребљавају у име странке најбољи је доказ да су свјесни тога колико су код црногорског народа својим радом обрукани и омрзнати, те желе да име ЦФС користе као бусију иза које подло и кукавички насрћу на све што је народно, на све што је часно и поштено, на све што је устало у борбу за част и слободу црногорског народа.

Што кажу ови самозвани „вођи“ — ови „мученици“, „апостоли“, „мегданџије“, „патријарси“ итд?

Ови изроди и издајце Велику октобарску социјалистичку револуцију, желећи да умање њен значај, називају превратом. Али црногорски народ зна да баш захваљујући тој Револуцији њено чедо моћна и непобједива Црвена армија задаје данас посљедње ударце заједничком непријатељу — мрском фашистичком утњетачу — борећи се истовремено за ослобођење свих поробљених народа у свијету.

Ови изроди и издајце борбу црногорског народа за своје ослобођење називају лудачком, јер тобоже од те борбе не зависи будућност нашег народа. Али црногорски народ из своје петстољетне борбе за слободу има велика искуства, и зна да његова данашња борба коју води у заједници са осталим јужнословенским и другим поробљеним народима, а на чијем челу стоји братска словенска Русија и њени савезници Енглеска и Америка, убрзава час пропасти мрског фашистичког окупатора, убрзава час толико жељене слободе.

Ови изроди и издајце питају се: „Што ће гробљу слобода?“. Али, у својој историји никад непокорени црногорски народ зна да то гробље „нијесу раке, већ колијевке нових дана“ и навикнут је да радије умире усправно него живи на кољенима.

Ови изроди и издајце, као некада и њихов бивши шеф Секула, називају поштене борце за слободу црногорског народа плаћеницима некакве јеврејско-фрамасонске плутократије, плаћеницима некаквог лондонског С и т а и лондонске благајне. Али црногорски народ зна да правилно оцијени ко су плаћеници: да ли они који данас с пушком у руци пролијевају своју крв за ослобођење црногорског народа из ропства крвавог фашистичког окупатора, или они који томе истом окупатору измећаре и по његовом налогу хушкају на братоубилачку борбу.

Ови изроди и издајце оптужују борце за народно ослобођење — храбре црногорске партизане — што убијају тобоже „своју рођену браћу“. Али црногорски народ зна да су та „ро-

Ђена браћа", које Новица, Петар и Саво узимају у ваштиту, нико други до издајнице народне борбе, слуге окупатора, шпијуни и петоколонаши, који у интересу народне борбе морају бити истребљени као губа из торине.

Ови изроди и издајнице заборављају се и данас признају да је Црна Гора окупирана. Али црногорски народ зна да су то они исти људи који су окупацију Црне Горе од стране италијанских трупа честитали Црногорцима са ријечима: „Срећна вам слобода, браћо Црногорци!"

Родољубље Новице Радовића, Петра Пламенца и сада Сава Вулетића не разликује се ни по чему од родољубља Секуле Дрљевића, Душана Вучинића и осталих народних изрода и издајца. Нека дјела говоре — њихова дјела толико су срамна да се могу назвати највећом издајом у историји Црне Горе. О томе свједочи и њихов летак, који је сав у знаку одбране мрског фашистичког окупатора и његових крвавих злочина које је извршио над црногорским народом.

Црногорски народ дигао се у борбу јер је свјестан да Хитлер и Мусолини у темеље своје владавине хоће да узиде Југ у првом реду Словенство, и да на рушевинама свега што је напредно и слободољубиво одрже своју злочиначку фашистичку владавину. Он је устао у часу када велика братска словенска Русија и њени савезници Енглеска и Америка воде борбу против заједничког непријатеља, највећег непријатеља мира, реда и рада у свијету — мрачног фашизма. Црногорски народ је поносан што је први од свих поробљених народа узео оружје у руке да у заједници са њима извојује своје ослобођење и збаци јарам злочиначког фашистичког окупатора.

А што су радила господа из вођства Црногорске федералистичке странке не само у вријеме док црногорски народ крвари у борби за своју слободу, него и раније — прије доласка италијанских трупа у Црну Гору? Они су и тада, као и сада, вршили издају црногорског народа и његове борбе. У периоду борбе противу реакционарних и петоколонашких београдских режима, када је Комунистичка партија Југославије радила на остварењу сарадње свих опозиционих странака, вођство ЦФС одбило је да сарађује са тим странкама. А што данас под окупатором ради као вођство? У свом летку отворено позива те исте странке у борбу противу носиоца Народно-ослободилачке борбе — наших храбрих црногорских партизана и цјелокупног народа, који се уједињен окупља око наше Партије, као најдоследнијег и најодлучнијег борца за народно ослобођење. То значи да вођство ЦФР, по налогу окупатора жели данас да изазове братоубилачку борбу како би на тај начин крвавом фашистичком окупатору лукавом и подлом Латинину, омогућило да пирује и не-

сметано гази и држи у ропстЕу црногорски народ. Тако вођство ЦФС наставља свој издајнички посао новим, али нама добро познатим методима, оним истим којима се служе Недић, Пећанац и др. издајце у Србији. Од стварања такозваних црногорских комитета, преко најављивања некакве независне владе у Цетињу, до Петровданске скупштине — од покушаја да се разоружају Црногорци, нашто их позива и крвави пас Бироли, до покушаја изазивања братоубилачке борбе, вођство ЦФС показало је пред народом своје право измеђарско лице. Све то истовремено показује јасно да је вођство Црногорске федералистичке странке заставу своје странке издало и бацило да је гази чизма крвавог фашистичког окупатора, предало је највећим целатима свих времена, Хитлеру и Мусолинију.

Браћо Црногорци,

Док је вођство Црногорске федералистичке странке водило противнародну и измеђарску политику, док је вршило најодвратнију и у историји нашег народа незапамћену издају, дотле је херојска Комунистичка партија Југославије, која" остаје увијек вјерна уз свој народ, дајући многобројне жртве, водила и данас води непомирљиву борбу за коначно ослобођење црногорског народа и осталих народа Југославије из ропства фашистичког окупатора. Она ће ту борбу наставити до посљедње капи крви својих вјерних синова, одлучно и смјело до потпуног уништења свих њихових домаћих слугу и шпијуна, измеђара и петоколонаша. Црногорски народ правилно је опијенио и крстио правим именом рад издајничког вођства Црногорске федералистичке странке, и оно неће успјети да заведе ни једног поштеног Црногорца, већ ће црногорски народ, уједињенији и сложнији више него икада, наставити свој свети ослободилачки рат. Око вођства Црногорске федералистичке странке остаће и окупљаће се шапица биједних народних изрода, најгорих слугу бивших реакционарних режима, непријатељских измеђара и лижисахана — најгори сеоски и градски олош.

А ми вођству Црногорске федералистичке странке поручујемо: ускоро ће бити ново Бадње вече, и црногорски народ ће, као и оне славне Бадње ноћи, очистити своју земљу од модерних потурица!

„Не сложи се бајрам са Божићем,
Јел' овако, браћо Црногорци?"

А њиховом господару, — крвавом псу, паликући Пирциу Биролиу — нека као некада посланици Селима везира однесу поруку Вука Мићуновића:

„Држ, рнцале, узми овај фишек:
Понеси га на поклон везиру
И кажи му да је то цијена
Које драго главе црногорске.“

21 новембар 1941 године

КОМУНИСТИЧКА ПАРТИЈА ЈУГОСЛАВИЈЕ
ПОКРАЈИНСКИ КОМИТЕТ ЗА ЦРНУ ГОРУ,
БОКУ И САНЦАК

БР. 70

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 20 НОВЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ
НОП ОДРЕДА

Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Ш Т А Б У
ЛОВЋЕНСКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАН. ОДРЕДА

Примили смо ваше писмо од 20 новембра 1941 г., па по
истом одговарамо:

Број партизана који сачињавају Ловћенски батаљон, који
улази у састав Црногорског народно-ослободилачког партизан.
одреда за операције у Санцаку, а који износи 347 — није од-
говорио очекивањима овога Штаба. Осим разлога наведених у
вашем извјештају, а које ми примамо, сматрамо да је за не-
успјех прикупљања одређеног броја партизана крив недовољан
политички рад, као и слаба веза са Црмницом и Приморјем, за
што сносе одговорност политички комесар Одредa и политички
комесари батаљона.

Делегат Главног штаба посјетио је ваш батаљон, и био веома
задовољан дисциплином, опремом, организацијом, а изнад свега
моралом и борбеним расположењем људства, па се у томе слаже
са вашим мишљењем да ће батаљон достојно претстављати ваш
крај и пожртвовано и ваљано испунити задатке које пред њега
буде поставила Команда Одредa.

План за реорганизацију преосталих партизанских снага са
именима свога командног кадра и именима политичких коме-

сара, о коме говорите у вашем ггисму, одмах доставите овоме Штабу чим буде израђен. У овом погледу придржавајте се упутства из наређења упућеног свима одредима, које вам прилажемо. У смислу овог наређења Ловћенски одред треба да предузме живе акције које би се састојале у: кидању и пресијецању комуникација, телефонско-телеграф. саобраћаја, јавном демонстративном пребапивању партизанских јединица са једног сектора на други, како би непријатељ добио утисак да се припрема нека акција на вашем сектору, заустављању аутобуса Подгорица — Цетиње, са вршењем контроле над путницима; даље, мање демонстративне препаде [изводити] на истурене Ноложаје око Цетиња и тврђаву Космач и сличне погодне акције у духу основне оперативне идеје наведене при крају приложене наредбе.

Три тешка митраљеа о којима говорите у своме писму налазе се, како смо извијештени, на путу за овај Штаб.

У року од 10 дана од дана пријема ове наредбе упутите Главном штабу 5.000 метака крагујевачке муниције са попатним писмом на командира и комесара чете у Загарчу, с тим да они узму на себе старање и одговорност за пребацивање поменуте муниције са своје територије до сједишта Главног штаба.

У истом року од 10 дана доставите Главном штабу имена свих партизана са ваше територије рачунајући ту и оне који су пошли за Санџак, с тим да се то поред имена свакога назначи.

У вези са одласком великог броја партизана са ваше територије, као и недовољног рада у погледу ликвидације шпијуна и петоколониаша, намеће се као нужно да се акције у погледу истих изводе што интензивније, а посебно да се убрза ликвидација Јована Б. Вујовића. Напомињемо да је приликом слања извјештаја о ликвидацији шпијуна и петоколониаша потребно доставити тачне податке одакле је и кратко политичко образложење зашто је исти ликвидиран, јер је то потребно за „Саопштење“ овога Штаба. Исто тако треба слати извјештаје о свима изведеним акцијама, са тачним назначењем времена и мјеста извођења исте.

Сматрамо за потребно да тај Штаб, и поред наведених разлога, треба да ступи у контакт са Крстом Поповићем, јер ће то омогућити, ако се исти не би одазвао позиву на народно-ослободилачку борбу, лакше одвајање истог од маса и његово политичко разголићавање пред њима.

У вези са враћањем интернираних из логора неће бити засада никаквог прогласа, а на политичком руководству остаје да развија јак политички рад међу истима, но да се у одреде примају само они за које се докаже да је њихово држање и понашање у логорима било достојно борца партизанских одреда, како непријатељ не би могао убацивати своје људе у наше редове, али с друге стране пазити да се не падне у секташтво.

Партизан Нико Вучковић издвојен је из батаљона на збор-
цом мјесту у Бјелопавлићима и стављен на расположење нашем
полит. руководству.

Наређује вам се да ставите под контролу све љекаре на
вашем територију, и да организујете санитетске курсеве на на-
чин који најбоље одговара вашим приликама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

21 новембра 1941 г.

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НАР. ОСЛ. ПАРТ. ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Оорад¹

(М.П.)

БР. 71

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЛОВЂЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 21 НО-
ВЕМБРА 1941 ГОД. ЗА ПРЕДУЗИМАЊЕ ВОЈНИХ И ПОЛИТИЧ-
КИХ МЈЕРА У ВЕЗИ ОДЛАСКА ЈЕДИНИЦА ЗА САНЦАК

ШТАБ
ЛОВЂЕНСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ
ОДРЕДА

СВИМ КОМАНДАМА БАТАЉОНА И ЧЕТА

Према плановима Врховног штаба Народноослободилачких
партизанских одреда Југославије, а према наређењу Гл. штаба
партизанских одреда за Црну Гору и Боку, са подручја овог
Штаба формиран је и упућен на предвиђено мјесто један пар-
тизански батаљон. Овај батаљон и према својој бројној снази
(360 партизана) и према солидном наоружању претставља у сва-
ком погледу ваљану и чврсту борбену јединицу. Партизани Лоп-
Кенског одреда могу бити сигурни да ће њихови другови који
су ступили у редове овог батаљона достојно претстављати пар-
тизани и народ нашег краја и да ће раме уз раме са осталим
црногорским партизанским батаљонима учинити војничке и по-
литичке подвиге од историске важности за ослобођење црногор-
ског народа и све остале потлачене браће...

¹ Редакција није могла установити чији је ово псеудоним.

Одласком овог батаљона партизана наше снаге по броју су тренутно ослабљене. Отсутан је велики број бораца који су све од 13 јула па до сада с пушком у руци стајали на бранику народа од навале окупатора и издаје пете колоне. У вези с тиме, а имајући у виду свијетле перспективе развоја даље ослободилачке борбе, имајући у виду задатке припрема општеномодног оружаног устанка, за чију побједу је и пошао овај батаљон, пред све партизанске војне и политичке руководиоце поставља' се крупни задаци.

1. Читав народ је показао своју велику љубав према својим првоборцима-партизанима, баш приликом одласка овог батаљона. С друге стране, тајно и шапатам покушавају и покушаће још неочишћени петоколониши и издајници да варају народ тумачећи му на свој начин овај историски догађај. Зато је дужност свих политичких комесара да путем конференција и зборова правилно обавијесте масе о путу и борби наших партизана.

2. Да не би били изненађени од непријатеља, који може покушати са репресалијама на села мислећи да сада нема партизанског оружја да та села бране, наређујемо приправност свих партизана. Нека команде одмах издаду наредбе о стражама ради контролисања покрета непријатеља, ради чувања села припремајући се да иста буду брањена од непријатеља.

3. Пета колона и шпијуни који су се склонили и живе под заштитом окупатора у градовима имају још понегдје неоткривене везе, које ће се појавити у овој прилици. Зато наређујемо најстрожу будност и спремност свих партизана да оружјем обрачунају са сваки покушајем шпијунаже и издајства која треба да припреме пут непријатељу у поједина села ради репресалија. Партизани морају бити спремни да у крви утуше сваки покушај бандитизма и разбојништва која би окупатор покушао да организује против народа (случајеви као онај на Прекорници, којом приликом је један шпијун успио да убије два партизана).

4. Пошто се показало да су неколико кукавица које су се криле под јуначким партизанским знаком одбиле да иду са батаљоном у борбу, наређујемо да се такви разоружају, избаце из партизанских редова и ставе под присмотру партизана.

5. Нека батаљонске и четне команде предузму одмах све политичке и војничке мјере које се намећу за образовање нових партизанских јединица. У партизанске редове примати све оне који су спремни да се с пушком у руци боре против окупатора. У том важном послу за надокнаду и јачање партизана имати у виду нарочито рад међу интерниранима који су ових дана, захваљујући нашој борби, почели да се враћају из Албаније.

о раду по свим овим питањима слати редовно два пута редјељно извјештаје у сједиште овога Штаба.

21 нов. 1941.

ЗА ШТАВ ЛОВЋЕНСКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Вељко Мићуновић,
пол. комесар

(М.П.)

БР. 72

ИЗВЈЕШТАЈ БИРОА ЋЕЛИЈЕ ОПШТИНЕ РИЈЕКЕ ЦРНОЈЕ-
ВИЋА ОД 22 НОВЕМБРА 1941 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ
КПЈ ЗА ЦЕТИЊСКИ ОКРУГ О СТАЊУ У ОПШТИНИ ПОСЛИ-
ЈЕ ОДЛАСКА ЈЕДИНИЦА ЗА САНЦАК

Метеризи 9^h часова
22 XI ујутру

ОК-ту — ЦЕТИЊЕ¹

1) Од интернираних вратио се само мањи број — по 2—3 из појединог села. Из Рваша вратило се 10 људи. Наши људи разговарали су са њима. Њихово расположење је прилично добро. Неки су већ ступили у одреде.²

2) Англофили³ су протурили лаж да је ово пуштање извршено под притиском Енглеске.

3) Одлазак наших другова за Србију од масе је примљен са симпатијама. Постоји могућност појачања одреда, о чему ће мо извијестити послје обиласка.

4) Талијански војници залазе по селима ради пљачке, јер су гладни. Добрско Село дало је ултиматум талијанским вла-

¹ Докуменат је пронађен као оригинал у рукопису, чији крај није очуван.

* Мисли се на партизанске водове, који су још понегдје названи герилским одредима.

• Тако су називани људи из буржоаских партија (демократске и радикалне) који су свој став противу народне борбе и своју приврженост емигрантској влади прикривали тобожњим англофилством.

стима да ће у случају пљачке убијати талијанске војнике. ц
остала села су расположена за сличан поступак.

5) Синоћ (21-XI) чула се пушчана паљба на Горњем Цекли-
ну. Незванично смо обавијештени да има од талијанских вој-
ника 2 мртва и 1 рањен. Очекивали смо извјештај од наш;—
али га нијесмо добили. Како је дошло до сукоба не знамо. Прет-
постављамо да су убијени због пљачке, или у изненадном су-
срету са нашим, или је можда неки међусобни сукоб.

6) О одредима не можемо послати никаквих података сем
оних које смо већ тамо оставили.

7) За парт. орг. важе такође исти подаци које смо раније
дали...

БР. 73

ДИРЕКТИВНО ПИСМО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА
ОКРУГ ПОДГОРИЧКИ ОД 23 НОВЕМБРА 1941 ГОДИНЕ

23 новембар 1941 г.

МЈЕСНИМ КОМИТЕТИМА, БИРОИМА ЋЕЛИЈА И ПАРТИ-
СКИМ ГРУПАМА. — ДИРЕКТИВЕ ПО ПОЛИТИЧКОМ И ОР-
ГАНИЗАЦИОНОМ РАДУ

Драги другови,

У циљу упознавања прилика на вашем терену, као и пра-
вилног партиског рада, вршен је, а вршиће се и даље, обилазак
[од стране] чланова ОК и МК ради пружања помоћи нашим
партиским организацијама.

И поред свега тога скрећемо вам пажњу:

1. Све наше партиске организације морају обавезно про-
рађивати партиске материјале од МК, преко бироа ћелија и
група, ради упознавања партиске линије и правилног рада у
масама. Не смије се десити случај, напр., биро ћелије не проради
партиски материјал, а даде га групама на прораду.

2. Да би се сузбио рад пете колоне и шпијуна, а осим тога
припремиле масе за претстојећу даљу борбу, нужно је појачати
политички рад у масама преко конференција, зборовова, моба,
личних састанака итд.

3. Треба прекинути са праксом масовног посјеђивања пе-
токолонашких конференција. То не значи да те конференције
треба бојкотовати, већ то само значи да ми морамо у селу (или
граду) сами да организујемо масовне конференције и јавно пред
масама износимо наш став — дакле, да пета колона не долази

изражаја. Скрећемо вам пажњу на то да пета колона и шпи-
[И, у новим условима, раде новом тактиком (напр.: исту-
рају са предлогом о образовању одбора за помоћ сиротињи,
уствари да парирају наш рад на стварању народних одбора
НОФ-а- Затим покушаји вјештог убацивања свога човјека у
лаше партизанска војне јединице итд.). Тога наши другови мо-
рају бити свјесни и сасјећи петокOLONашке папке свуда тамо
адје они провирују.

5. Политички рад у партизанским вој.[ним] јединицама тре-
ба појачати. Партизане политички васпитавати и јаче повези-
вати са масама. Прилив у партизанске јединице треба да буде
већи, јер данас постоје услови за омасовљење наше војске.

6. По линији НОФ-а такође рад још више активизирати.
Општински одбори НОФ-а 50% од прихода дају штабу бата-
љона; 50% дају среском одбору НОФ-а. Срески одбор 1/4 пре-
даје Главном штабу; остало задржава за потребе помоћи у срезу.

7. Иако је рад по женској линији отпочео да се развија
повољно, опет га треба појачати. Ради се са дјевојкама, но са
мајкама и старијим женама рад је још незадовољавајући. Није
потребно наглашавати колико је важан политички рад међу
женама кад се зна да се мобилизација наше народне војске не
да замислити без претходног политичког рада међу њима. У
том правцу наше парт. организације морају показати највећу
активност. Да се међу женама може радити, доказ је и прола-
зак наших трупа кроз села гдје су им жене кувале ручак, до-
носиле воду, благосиљале итд.

Другови који раде по омладинској линији морају се поста-
рати да чим више обухвате и женску омладину. Жене активи-
рати и по линији НОФ-а, бирати их у одборе. На конферен-
ције позвати што више жена; а осим тога сазивати и конферен-
ције жена, гдје третирати политичка питања, питања жена, упо-
знати их са њиховим дужностима у данашњој борби итд.

Да би ово успјело треба стварати одборе жена по селима
и у општини који ће разгранати тај рад.

8. Гдје нијесу одржани болничарски курсеви имају се од-
-мах одржати. У случају да немате стручњака јавите нам.

9. Отсад бирои ћелија неће издавати летке о специфичним
случајевима у њиховим општинама, већ ће те случајеве давати
ОК-у и МК-у, који ће издати летак за ту општину или за ци-
јели округ, однрсно срез.

10. Писмене извјештаје о раду на терену, грешкама, про-
пустима и успјесима, као и тачан обрачун партиске чланарине
и партиске помоћи шаљите нам редовно. Аљкавост у том по-
Еледу нећемо трпјети. Пошаљите тачан број чланства као и при-
лив новог.

V

11. Тамо гдје су у МК-у или биро-у ћелија остала непопуњена мјеста евентуалним одласком другова са тога терена — треба их попунити.

12. Директиве ПК Партије за рад међу омладином послаћемо накнадно. Покрајинска конференција ЦНО одржаће се у недјељу 30 новембра. Делегати треба да буду на Радовчу (Пипери) најдаље до 29 увече, и ту да се јаве у колибу Машана Милутиновића. Делегатима к^аји буду ван своје територије или спријечени да дођу не треба слати замјенике. Делегати, односно одговорни другови треба да донесу податке о приливу чланства у ЦНО од среске конференције, податке о броју чланства по општинама (број женске омладине међу њима), даље, податке о одржаним митинзима (број учесника), о бојкоту школе, као и податке о броју интернираних омладинаца и погинулих у току борбе, са кратким описом. Исто тако делегати треба са собом да донесу потврду од стране извршног одбора да су заиста делегати за покрајинску конференцију.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

БИРО ОК-а КПЈ—ПОДГОРИЦА.

БР. 74

ПИСМО КОМАНДАНТА ГРАХОВСКОГ БАТАЉОНА ОД 24
НОВЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ КАТУНСКОГ БАТАЉОНА О
ПОТРЕБИ САДЕЈСТВА У БОРБИ ПРОТИВ ОКУПАТОРА

Строго повјерљиво

ШТАБУ БАТАЉОНА КАТУНСКИХ ПАРТИЗАНА

Гдје буде

Пошто су све овамошње партизанске јединице пришле диверзантским акцијама и већ припремиле засједе на путевима који воде од Боке и Требиња ка Никшићу — ове акције извршене су по наређењу Штаба Дурм[иторског] парт. одреда — мишљења смо да би било потребно да и тај Штаб дотичне¹ партизане мобилише и упуту на колски пут Гркавац—Стреканица, гдје би координирали са једним нашим водом и са бокешким партизанима, који се већ тамо налазе, и отпочели са ди-

¹ своје

зерзантским акцијама (рушењем пута, кидањем т.т. линије, контролисањем сумњивих лица и тако даље). Уколико би случајно талијанска војска наишла из Боке за Грахово, према јавној координацији поменутих партизанских јединица требало би их нападути у пролазу.

Ваше снаге најхитније мобилишите и упутите у Лупоглав, гдје ће се састати са нашим и бокешким партизанима, и извијестите овај Штаб хитно колике сте снаге и када тамо упутили.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

24 нов. 1941 год.
7.50 часова

ЗА ШТАБ БАТАЉОНА-
ГРАХОВСКИХ ПАРТ

Дим. Булајић¹

БР. 75

НАРЕДБА ШТАБА ГРАХОВСКОГ БАТАЉОНА ОД 24 НО-
ВЕМБРА 1941 ГОД. О ЗАБРАНИ ШИРЕЊА АЛАРМАНТНИХ
ВИЈЕСТИ И ТРГОВИНЕ С ОКУПАТОРОМ²

ШТАБ ГРАХОВСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ
БАТАЉОНА
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
24 новембар 1941 године

НАРЕДБА

Сви они који буду од дана обнародовања ове наредбе непријатељу продавали стоку, дрва или ма какве друге намирнице сматраће се као непријатељи народа и слуге окупатора, те ће такве партизански водови најстроже кажњавати. Сви они који станују у непосредној близини непријатељске посаде и око путева нека евакуишу намирнице, стоку и друго. Онај

¹ Димитрије Булајић извршио самоубиство 1943 год. у IV офанзиви као командант батаљона V црн. бригаде у Скендер-Вакуфу услед тешке болести.

* Редакција располаже копњом наредбе.

КОЈИ би одбио да прими у своју кућу оне који се евакуишу сматраће се као непријатељ народа и народно-ослободилачке борбе, и као такав потпасти под закон [који важи] у ратном стању.

Сви они који проносе алармантне вијести биће сматрани као непријатељи народне борбе, и као такви најстроже ће се кажњавати. Само оне вијести провјерене од партизанске команде могу се проносити. Ако неко чује неку вијест, покрет трупа непријатеља итд. треба доставити првој партизанској команди, и, ако је команда, пошто је провјери, потврди, може се даље ширити, али без икакве панике. Паника и паничари су међу највећим непријатељима народа, и против таквих ће се водити најнемилосрднија борба.

Сви они који се ухвате да самовласно присвајају приватну или заједничку имовину или ону од непријатеља заплијењену биће кажњени стријељањем.

Сви они који се ухвате да непријатељу одају војничку тајну биће стријељани.

Сви они који покушају да оправљају порушене објекте од стране партизана биће стријељани.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

БР. 76

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 25 НОВЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ЗА ПРИКЉУЧЕЊЕ ГОРЊОЉЕШАНСКИХ ПАРТИЗАНА ЉЕШАНСКОМ БАТАЉОНУ

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Бр...
25 новембра 1941 г.

ШТАБУ
ЛОВЋЕНСКОГ НАРОД. ОСЛОБОД. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА

Извјештавамо вас да је организован Љешански народ. усл. партизан. батаљон, у чији састав треба да уђе сва Љешанска Нахија, те вам се наређује да дио партизана из Љешанске На-

хије, а са територије вашег Одреда, ставите на расположење Штабу батаљона преко замјеника команданта Милована Челебића.

Шаљемо вам партизана Ника Вучковића да истог упоријебите по војној линији или ка« комесара неког батаљона или замјеника команданта батаљона.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОД. ОСЛОБОД. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Милутин

(М.П.)

Достављамо вам записник [са] савјетовања Штаба, с тим да се упознате са истим и да га уништите.¹

БР. 77

ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 26 НОВЕМБРА 1941 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ У ЦРНОЈ ГОРИ И ЗАДАЦИМА ЦРНОГОРСКОГ НОП ОДРЕДА УПУЋЕНОГ ЗА САНЦАК

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Бр. службено
26 новембра 1941 г.

ВРХОВНОМ ШТАБУ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЈУГОСЛАВИЈЕ

Примили смо писма ЦК за ПК, саопштење Врховног штаба о сукобу са Дражом Михаиловићем, као и ваше наређење од 14 XI 1941 г. Као што смо вам раније јавили, наш одред за операције у Санџаку налази се на путу за Санџак. Иако је тај одред био добио за задатак да чисти Санџак од окупатора, услед ситуације код вас, а нарочито прогласа Главног штаба Н.О. партизанских одреда за Србију и вашег позива Санџачком одреду

¹ Реченица је додата испод потписа писаћом машином.

да се пребаци за Србију, ометен је био наш план привремено. На основу тих ваших докумената ми смо били издали наређење нашем одреду још 24 новембра да обустави операције у Санџаку, а да трупе хитно пребаци за Ужице. Овим вашим најновијим наређењем ствар се исправља утолико што смо дали налог нашем одреду за операције у Санџаку да са једним дијелом чисти Санџак, а да један дио од 1000 партизана пребаци за Србију.

Из вашег писма од 14 XI 1941 г. види се да се ситуација код вас у Србији знатно поправила и да хитност пребацивања наших бораца није тако актуелна. С обзиром на стање које влада у Санџаку, као и на снаге окупатора у Санџаку, добробило би било да се што прије приступи чишћењу Санџака, како би се Народ. осл. партизански одреди Црне Горе и Народ. осл. партизан. одреди Србије што прије спојили. Чишћење Санџака важно је за нас и ради тога што би на тај начин добили велике резерве хране, оружја и муниције, а све дотле док не будемо имали довољно хране ми не можемо приступити [стварању] нити створити мобилне партизанске одреде који би били покретљиви и могли се лако пребацивати из једног мјеста у друго. Питање исхране партизана за нас у Црној Гори је једно од најважнијих питања не само за нас, него и за Врховни штаб. Све дотле док то не будемо имали ми не можемо тако брзо и лако мобилисати и пребацивати партизана из једног мјеста у друго, за што је најбољи доказ садање мобилисање и пребацивање партизана у Санџак. Добијањем резерве хране, па донекле и оружја и муниције од Талијана приликом чишћења Санџака, код нас би се лако поставило питање чишћења градова Никшић, Колашин. Беране и Андријевица, па чак и Цетиње. Тако очишћена територија имала би природно лако одрживе границе, које би ишле од Проклетија планинским гребеном Каменика, Лисца, Прекорнице према Никшићу, са свега два употребљива пута, и то један од Подгорице према Колашину, а други Подгорица—Никшић, а који би били лако одбрањиви и то с малим снагама. Овако очишћен териториј дао би велики број слободног и добро борбеног људства, који би се онда могао бацати на сваки фронт. Ово је један од главних разлога зашто је Главни штаб Нар. осл. парт. одреда за Црну Гору и Боку хитно приступио чишћењу Санџака од окупатора.

У посљедњим данима осјећа се код нас у Црној Гори јаче кретање и грађанских елемената. Како смо обавијештени, прије цеолико дана одржан је састанак између претставника бивших политичких партија и то у Подгорици, и на том састанку донесена је резолуција у којој се захтијева:

- а) да се партизани не пријављују окупаторима;
- б) да ће тражити да им се признају њихови претставници у Главном штабу...

в) забрана политичког рада међу одредима и укидање функције политичког комесара и њено замјењивање неком функцијом делегирања.¹

Ми још ову резолуцију нијесмо добили иако смо обавијештени да нам је упућена. У случају ако резолуцију добијемо и обратe се на нас, ми ћемо ствари поставити на следећи начин:

1) Тражићемо да се одржи заједнички састанак са свима политичким претставницима и од њих тражити да се изјасне за Народно-ослободилачку борбу и то не само на ријечима, него и на дјелу.

2) Не дозвољавамо никакво формирање војних јединица изван партизанских одреда и њих ћемо позвати да ступају у партизанске редове, па ако се у току борбе покажу као добри војници, примаћемо их и у штабове.

3) Приликом формирања народно - ослободилачких одбора по селима тражићемо да и они улазе у те одборе.

4) И до сада су их другови позивали у борбу и у партизанске редове, али је њихов одзив био доста слаб.

Што се тиче радио-станице, она је потпуно упропашћена, трансформатор давача пр-згорио је и овамо се не може нигдје наћи. Пошто је код вас радио-стручњак, који познаје саму станицу, добро би било, да ако га² тамо имате, или га можете пронаћи, да нам га пошањете. Ми смо довели телеграфисту Милутина Шуковића, који се код нас налази ради оправке радио-апарата.

Рушење путева од Подгорице према Беранама стално се наставља, али је контрола истих од стране партизана отежана услед немања довољно - хране за исхрану партизана оро путева. Ових дана имаћемо састанак са претставником Главног штаба НОП одреда за Босну и Херцеговину ради договора о заједничком извођењу акција у Херцеговини, које сте ви поставили пред нас и њих.

Жена радисте дошла је била у Црну Гору и заједно с нашим одредом¹ отишла за Санџак. Ми смо им јавили да је првом приликом пребаце за Ужице, јер нас је за то молила.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОД.-ОСЛОБ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Милутин

(М.П.)

¹ Реакционари из вођстава бив. политичких партија тражили су послије сплашњавања устанка да се сви партизанп врате кућама и пријаве окупатору. У новим приликама, поновног разгарања устанка, они траже сарадњу са партизанима како би изнутра разбили партизански покрет. те отуда и овакви захтјеви.

² трансформатор

ПС Шаљем вам оставку једног чиновника, сада партизана, да је објавите у „Борби“ као примјер како код нас чиновници гледају на службу.¹

Милутин

БР. 78

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 26 НО-
ВЕМБРА 1941 ГОД. ЗА ПОЈАЧАНО ИЗВОЂЕЊЕ АКЦИЈА НА
КОМУНИКАЦИЈАМА

ШТАБ ЛОВЋЕНСКОГ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

СВИМ КОМАНДАМА БАТАЉОНА И ЧЕТА

Према наређењу Главног штаба Народно-ослободилачких партизанских одреда за Црну Гору и Боку ставља се у дужност свим командама батаљона да одмах спроведу у живот и извијесте овај штаб о следећем:

Извршити попис свих партизана на своме подручју, како оних који су отишли у саставу батаљона Ловћенског одреда да се боре у Санџаку, тако [и] оних који су остали код куће. Приликом пописа оних који су отпутовали нагласити да су отсутни, а спискове попунити по четама и батаљонима. Све спискове предатц овоме Штабу у року од 8 дана~по пријему овога наређења. Исто тако у спискове унијети наоружање свих бораца и пружити већ једном тачне податке о броју аутоматског оружја и муниције.

Ставља се у дужност командама батаљона да све љекаре са свога подручја ставе под своју контролу, и да одмах организују санитарске курсеве подешавајући то према својим приликама.

У вези са одласком већих партизанских јединица које су у саставу Црногорског народно-ослободилачког партизанског одреда отишле да се боре, а како треба очекивати покрете непријатеља и на нашем терену, који се могу састојати у првом реду у слању помоћи на мјесто операције — извршујући налоге Главног штаба, Штаб Ловћенског партизанског одреда наређује:

1. Да се заведе строга приправност код свих партизанских јединица, као и код јединица новоформираних, које су састављене од људи који су већином били досад на својим домовима и нијесу били у партизанским одредима.

¹ Реченица дописана руком.

2. Да се путем конферендија, зборова и осталих скупова објасни народу да се приближио дан и почетак операција наших батаљона, те да се морају предузети све војничке мјере које се намећу као нужна помоћ нашој браћи која сигурно рачуна[ју] да партизани који су остали неће допустити да им непријатељ долази с леђа. Ради тога се наређује свима командама да, почевши од 29 новембра ујутро, почну са извођењем оних акција које треба да ангажују непријатеља на нашем терену не дајући му да пружи било какву помоћ својим нападнутим снагама. Те мјере треба да се састоје:

а) рушити друмове који воде у мјеста (или из мјеста) у којима се налази окупатор почевши од 29 новембра ујутро;

б) кидати све телефонске жице на сваком терену без разлике почевши од 29 нов. ујутро;

в) нека све наше снаге буду под оружјем у оним селима која могу бити угрожена од непријатељских репресалија, било због тога што би непријатељ покушао туда проћи, било што би се неком селу хтио светити ако би нека акција била изведена у његовој близини;

г) снаге батаљона „Царев Лаз“ појачане јединицама Љешанског и Љуботињско-цеклинског батаљона одговорне су за контролу пута Подгорица—Цетиње, те нека предузму следеће:

Почевши од 28 новембра заустављање аутобуса и путничких аутомобила ради хватања непријатељских агената и уношења забуна код окупатора, који треба да живи у увјерењу да ће се на овоме терену изводити веће акције. Даље, команда батаљона „Царев Лаз“ нека одмах извиди положај на мјесту-линији Павлова Страна—Рваши и да одабере погодне положаје на којима ће да буду ујутро 29 новембра партизани који треба да остану у току три дана и ноћи узастопно и да спријече непријатељске колоне које би покушале да пођу у помоћ својим нападнутим снагама у Санцаку. Команда батаљона „Царев Лаз“ руководиће овом акцијом; од батаљона Љуботињско-цеклинског и Љешанског биће додијељено око 100 партизана, а друга стотина треба да буде из батаљона „Царев Лаз“. Непријатељ се има напасти у случају да се креће од Цетиња према Подгорици, а не ако буде путувао у обрнутом правцу. Предвидјети одбрану села после изведене акције... Оружје и сав остали плијен безусловно ставити под надзор војних старјешина — исти се може дијелити само уз одобрење команде батаљона која треба да по томе постигне сагласност са овим Штабом. Цио народ може бити упознат са припремом ове акције, и народу мора бити јасно да се не ради о устанку, већ о помоћи партизанима који су ступили у борбу. Народ треба да буде упознат са циљевима ове акције, да се сав припреми на одбрану села. Команде морају по сваку цијену одржати акцију у оквиру који је сада потребан, не мобилисати ниједног човјека више од пред-

виђене цифре и завести потпуни ред, како у селима — позадини, тако и код јединица које ће учествовати у борби.

Команда Катунског батаљона нека организује засједу на положајима Симуња—Ресна. Засједа да броји од 150—200 партизана која има исти оперативни задатак као и горе поменута засједа. Катунска засједа треба да нападне, врати или послје борбе уништи непријатељску колону која би ишла од Цетиња или Котора — поступајући и у току припрема и у току акције у свему као што се каже о горе поменутој засједи на путу Подгорица—Цетиње. Скреће се пажња команди Катунског батаљона на припреме ове акције, да мора народу у Катунској Наухији бити јасан војнички циљ ове акције, наиме да се ради о задржавању Италијана да не иду за Санџак, а не о оружаном устанку, те да команда батаљона задржи акцију у потребном оквиру не дозвољавајући масама да се у исту ма на који начин мијешају.

Претставници Штаба Ловћенског партизанског одреда који ће бити на терену организоваће [ово] са командама поменутих батаљона.

Политички значај ових акција, као и борбе Црногорског народно-ослободилачког партизанског одреда у Санџаку је врло велики, ове акције треба да припреме оружани устанак, те отуда им треба посветити велику пажњу.

ИЗ ШТАБА
ЛОВЋЕНСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

26 нов. 1941 г.

ГМ.П.)

БР. 79

ОДГОВОР ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 26 НО-
ВЕМБРА 1941 ГОД. СЕЉАЦИМА СЕЛА ОРАХА

ШТАБ ЛОВЋЕНСКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

МИЛОШУ СТ. ЋУРОВИЋУ И ПОТПИСНИЦИМА ПРЕТСТАВКЕ
УПУЋЕНЕ ШТАБУ ЛОВ. ОДРЕДА

Штаб Ловћенског партизанског одреда примио је дана 25 новембра закључак скупштине¹ једног дијела сељака села Ораха са седамдесет потписа, по којему одговара следеће:

¹ Сељаци села Ораха тражили су од Штаба Ловћенског НОП одреда да се формира партизанска 'чета искључиво од партизана њиховог села.

Молби и жељи потписника поменутог закључка се сада не може удовољити из разлога:

1. Пошто је овај штаб званично обавијештен да је извршено формирање заједничке Орашко-штитарске чете и избрана команда исте, а како је дана 27 новембра заказан саста-нак свих команди осталих чета у Нахији ради избора штаба батаљона, — то се не може дозволити сада формирање само-сталне Орашке чете, већ послије извршеног избора штаба бата-љона нека поменути потписници редовним путем постављају и ово и сва питања за која су заинтересовани.

2. Поводом изнесеног захтјева потписника за формирање самосталне чете ставља им се до знања да према наређењима Главног штаба Партизанских одреда за Црну Гору и Боку чета треба да достигне број до 100—140 стријелаца, али може да се образује и од 50—60 бораца, само с тиме да у устанку достигне горњи број, зато нека потписници имају у виду та наређења убудуће, уколико буду остали при својим захтјевима.

3. Приликом проучавања жеље потписника у овоме Штабу је утврђено да се међу оних 70 потписаних сељака налазе нај-мање 15 људи који из разних разлога не могу бити борци нити чете Орашке нити чете Орашко-штита¹рске, јер су или сасви-јем старци преко 70 година,¹ или су отпутовали да се боре у ре-довима батаљона Ловћенског сдред¹,¹ или су пак још недорасли да могу бити укључени у редове црногорске народне војске, *ли су отсутни и већ више година не живе у Орасима. Штаб скреће пажњу потписницима на ове појаве и упозорава их да убу-дуће узимају у обзир само борце способне за испуњавање свих дужности војника и само оне који се стално у селу налазе.

Овај Штаб, као и све њему подручне команде, читав свој рад спроводи у споразуму с народом, са вољом народа, и свима оправданим захтјевима се излази у сусрет сем у оним случаје-вима када је нешто изнесено у невријеме и када захтјев једне групе сељака, или макар читавог села, не смета спровођењу у живот већ предвиђених послова и планова. Зато, уколико су потписници и поред изнесеног одговора остали при својим захтје-вима, нека то, редовним путем, преко Штаба батаљона поставе.

26 новембра 1941 г.

ИЗ ШТАБА
ЛОВЋЕНСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

¹ Односи се на Ловћенски батаљон који је ушао у састав Црно-горског НОП одреда за операције у Санцаку.

БР. 80

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ГРАХОВСКОГ БАТАЉОНА ДУРМИТОР- СКОГ НОП ОДРЕДА ОД 26 НОВЕМБРА 1941 ГОД. О БОРБАМА НА СЕКТОРУ БИЛЕЋА—ГРАХОВО

ШТАБУ КАТУНСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА¹

На дан 21 новембра извршена је на територији овог батаљона мобилизација партизанских чета, као и омладине и добровољаца, са циљем вршења диверзантских акција на линијама Грахово—Никшић, Осјеченица—Вилуси—Ластва, као и прављења засједа окупаторским трупима, уколико би наишле тим линијама.

За вркјеме док су се вршиле диверзантске акције у околини Грахова—Осјеченице, наишла су два (2) италијанска војника, које је наша засједа покушала заробити јер су дошли у непосредну близину засједе. Један од ове двојице, збацивши своју опрему са себе, успио је да побјеже и дође у своју чету, која је логоровала на Граховцу. Кад смо сазнали за ову чету, скупили смо извјеетан дио чета које су вршиле диверзантске акције на другим линијама² са намјером да их³ заробимо. Због краткоће у времену и удаљености терена са којих смо вршили концентрацију, баш у вријеме кад су се наше распоређене снаге приближавале циљу, чета је успјела да се у паничном бјекству повуче у Грахово кроз густо насељена села, због чега нијесмо смјели⁴ вршити потјеру за њима.

Послије овога морали смо предузети најстрожу приправност, јер смо предвиђали да ће [окупатор] упутити казнену експедицију на село Граховац, до чега је довело.⁵ Одмах кроз један сат појавила се једна чета са два тенка у правцу села Граховца. Већ прикупљено људство распоредили смо на одговарајуће положаје и супротставили се окупаторској војсци, и у једночасовној борби успјели смо да натјерамо непријатеља у панично бјекство и одбранимо село од репресалија.

Преконоћ смо извршили попун«авање партизанских чета, јер смо исто тако предвиђали да ће се сјутрадан изјутра поново упутити казнена експедиција.

25-XI- у 8 ћ изјутра у правцу истог села пошло је око 500 војника и 4 тенка, гдје су их наше снаге, већ распоређене, до-

¹ Редакција располаже извјештајем у рукопису.

² Односи се на рушење цесте у Буковој Продоли (Грахово — Осјеченица) и Ћоровом Кориту (Никшић — Осјеченица).

• * италијанске војнике

³ Да се у борби кроз села не би нанијеле жртве становништву.

• дошло

чекале, најжешћим отпором [и] у трочасовној борби натјерале непријатеља у дивље бјекство. Овом приликом заробљен је један непријатељски војник, као и 1.200 метака и 8 бомби.

У 17 ћ истог дана добили смо извјештај да се 3 чете хрватске војске пребацују на црногорску границу¹, као и [о] покрет[у] једне италијанске колоне од 3 тенка, 4 велика камиона и једног мотоцикла са 102 војника и официра. Услед ове новостворене ситуације приступило се прикупљању снага да бисмо могли поставити одбрану од Грахова и [извршити] напад на талијанску колону која се кретала од Билеће, као и напасти на талијанску колону од Ластве.

26-XI-41 у 5 ћ колона која је ишла од Билеће стигла је у Вилусе. Наше снаге, плански распоређене, извршиле су напад на колону у саму зору. Борба је трајала 3 сата. Погинулих талијанских војника било је 11, рањених 21, заробљених око 60 са 5 официра, међу њима 1 п.пуковник и 1 мајор, као и 2 мртва и 2 тешко рањена официра.

Рањеници се налазе на Вилусима, гдје им је указана прва помоћ, а заробљене смо задржали.

Колона која је ишла од Ластве задржана је на Клобуку. Са наше стране у борби учествују и 3 заплијењена тенка. Борба се одвија повољно, иако има фронтални карактер.

Послије уништења италијанске колоне од Билеће, добили смо извјештај да се крећу нове трупе комбиноване од Хрвата [домобрана] и Италијана од Билеће у правцу Вилуса. Наша одјељења са јединицама Бањског батаљона пошла су им у сусрет.

Сљедује извјештај о резултату сљедећих акција.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

26-XI-1941 год.

у 10.40 ћ

З А Ш Т А Б
ГРАХОВСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА
Димитрије Булајић

ПС — По истом куриру извијестите нас најхитније шта сте урадили у вези диверзантских акција на линији Грахово—Рисан, као и да ли сте мобилисали људство за спречавање евентуалног пролаза талијанских трупа од Боке ка Никшићу.

Употријебите све а да не дозволите окупаторским трупам да прођу овамо.

¹ Та домобранска војска је ишла од Ластве Требњанске ка Кдабуку.

БР. 81

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 27 НО
ВЕМБРА 1941 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА
ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О СТАЊУ НА ПОДРУЧЈУ ОДРЕДА¹

ШТАБ ЛОВЋЕНСКОГ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИ-
ЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Извјештавамо о стању на подручју Ловћенског одреда и
о спровођењу у живот посљедњих наређења Гл. штаба.

Политичка ситуација и расположење народа много се из-
мијенило од момента одласка нашег батаљона за Санџак. Одла-
зак наших партизана изазвао је оно што није успијевало да се
постигне раније: покрет и мобилизацију читавог народа и ње-
говог окупљања око партизана и њихових команди, те и њихо-
вог политичког руководства. Иако је одзив непартизана био
слаб, истог дана пошто је батаљон прошао селима, пошто се
окупио и показао народу какве се снаге налазе у редовима пар-
тизана, почела су села да се сакупљају, да траже наше команде,
да траже штаб да приступе црногорској народној војсци, да се
„организују“, како су сељаци сами назвали своје приступање
ослободилачкој борби. Овај покрет за „организовање“ највише
се испојио у оним крајевима у којима смо досада имали недо-
вољно утицаја — један дио Љешанске и Катунске Нахије. Од
чланова Штаба [који] су били неколико дана на терену — са свих
страна једнаки извјештаји: села колективно приступају војсци,
бирају своје команде чета и водова, и спремају се за борбу и
устанак. Катунска Нахија, у којој до сада нијесмо имали нити
једног примјерног и честитог партизанског вода, сада пружа
сасвим другу слику. Тамо је био политички комесар Одред и у
току 3 дана тамо су три села у Општини чевској одржала своје
скупове, посјећене готово од свих сељака, на којима су форми-
ране сеоске чете, изабране команде, и та села упућена путем
ослободилачке борбе. Слични процес се развија и у осталим оп-
штинама Катунске Нахије, село за селом се „организује“. Засада
те масе сељаштва које су донедавно биле против ма какве ак-
ције на своме терену политички су на овоме степену развоја:
спремне су за устанак, ријешене су да не пусте окупатора да
пљачка и пали, spremне су да даду велики број људи у слу-
чају сличном као што је био овај одлазак за Санџак — још

¹ Редакција располаже копијом извјештаја.

нијесу спремне да поведу акцију против окупатора који би само пролазио њиховим крајем. Организаторски и пропагандистички рад ће се у овим крајевима наставити, ма ДФ је наш стари партизански и преостали политички кадар врло малобројан и слаб да бисмо за први моменат могли повољно ријешити и само питање команде у војним јединицама Катунске Нахије.

У вези са навалом народа у војску јављамо о занимљивом држању „англофила“, бив. истакнутих бјелаша и сл. Као по команди англофили, и они са села и они из Цетиња, стављају се на расположење, сјетили се народне борбе, траже да иду у партизане, зјтјели би да ухвате у овом судбоносном моменту везу с народом, имају у виду своје изборе у четне и батаљонске команде и сл. Већ смо имали примјера гдје су англофили придобили већину сељака по питању избора четне команде. Бив. југословенски елементи покушавају да освоје ту и тамо неко водеће мјесто. Сем оног што нам је досада познато у вези са народноослободилачком политиком у данашњој етапи борбе, да ли да рачунамо на неку сутестију у вези са оваквим држањем англофила, које је дошло, с једне стране, због наше правилне борбе, а с друге стране, изгледа, по директиви некаквог њиховог вођства.

У вези са навалом сељака у војску, са стварањем чета, извјештавамо да у много мјеста немамо гаранција да ће сељаци изабрати политичке комесаре онако како је у интересу правилног развоја наше борбе... те је потреба да Штаб одређује политичке комесаре. Постављамо питање да ли је то могуће и да ли можемо завести то као праксу на нашем подручју?

Поводом наређења Гл. штаба да се формирају покретне чете, јављамо да чете које смо створили у току задњих неколико дана нијесу и не могу бити покретне, јер су у тим четама сви сељаци који живе на својим домовима. Ту треба један период рада па да се унутар тих чета стварају пар.[тизански] водови који би били покретни у смислу пребацивања с мјеста на мјесто по потреби, али би и они живјели код кућа, јер сада, под зимом, није могуће ни који начин да се обезбиједи исхрана ни најмањих покретних јединица. Поставља се још питање стварног карактера ових придошлих маса, да ли их третирају као партизане, дати им значке — они слушају партизанске штабове — или се према њима односити друкчије, и како?

У вези стварања чета и батаљона истичемо тешкоће командног састава и због наших малобројних кадрова и због тежњи за „главарством“, које су код наших сељака још врло јаке. Бјелаша и англофили потајно уносе међу сељаке мишљење да политички комесари нијесу потребни, па, иако не смију да иступе јавно против њиховог бирања, гурају линију да су то „неважна“ мјеста, те да се изабере и неко „споредније“ лице

из села. У ЈБешанској Нахији имали смо један примјер избора бив. жанд. офишфа за пол. комесара. Сељаци су држали да је „писмен и вјешт“, а других услова нијесу ни постављали.

У вези наређења Гл. штаба о акцијама на нашем подручју Штаб је предузео све мјере да одговори наређењима. Одређене су двије тачке на путу Цетиње—Подгорица и Цетиње—Чево—. Дан. Град, гдје ће бити партизанске засједе да спријече пут пролазу непријатеља. Издата су наређења за рушење путева и кидане телефонских веза. У предвиђеним акцијама на обадва мјеста требало би да учествује око 400 партизана. Због краткоће времена нијесмо сигурни да ће све бити спремно да буду 29 ка положајима, јер су у питању махом борци који су у нашим редовима од одласка батаљона.

Према директиви Гл. штаба, по одласку нашег батаљона, чланови овог Штаба су пошли на терен ради организовања нових партизанских јединица и извођења акција против пете колоне и непријатеља по могућству. Под непосредним руководством члана Штаба, Андрије Пејовића, изведена је на Скадарском Језеру следећа акција 23 новембра: из мјеста Додоша партизани су обавијестили да се налази познати шпијун Саво Газивода у пратњи три човјека. Од партизана је исти ухапшен. Бродич којим је поменути шпијун довезао жито и остале артикле из Скадра је по нашем наређењу изведен из Додоша и на даљини од 4—5 км., пошто му је мотор потпуно разорен, брод је потопљен. Брод је припадао једној сељачкој рибарској задрузи, па је од окупатора присвојен и дат на употребу Саву Газиводи. На броду је нађено 47 пари женских и 81 пар мушких ципела, 26 пари женских чарапа, један сандук бисквита и 12 флаша вермута намијењено неком трговцу — Холандезу, сада власнику „Гранд“ — хотела у Цетињу. На броду су била 4 сандука мармеладе — власништво неког сељака. Саво Газивода, који је осуђен на смрт још приликом јулских акција, и Рус — емигрант Никола Гринер, сада у добрим односима са окупатором и његовим шпијунима, доведени су у Штаб, гдје су саслушани и потом стријељани, док су остала двојица који су били запослени на броду ослобођени одмах и дати мјесним партизанима на чување и контролу. Плијен је подијељен са батаљоном „Царев Лаз“... Газивода је одао 4 човјека да су у служби окупатора, за које смо ми то већ раније знали. Саво Газивода је био полициски југослов. шпијун и пљачкаш народа. Служио је од првог дана окупатору и био његов повјереник за риболове при италијанско-албанском друштву. Сарадник је и помагач Јована Белова у току најжешћих репресалија окупатора после 13 јула. Међу његовим исправама налази се и ова чији препис прилажемо на италијанском језику, као и друге исправе издане у Подгорици, по којима се препоручује као повјерљиво лице, са којим се у случају потребе може и тајно разговарати. Никола Гринер, бив.

белогардејски официр, био је у служби окупатора у току акција ОД јула, касније је као италијански намјештеник живио у друштву шпијуна Газиводе и осталих. Међу његовим папирима нађено је и писмо у којему пита неко непознато лице да ли лице као он може тамо живјети јер му је у Црној Гори **постало** несигурно. Раније ухапшени Саво Рогановић на захтјев партизана из његовог села, које припада Зетском одреду, спроведен је за тај Одред, који ће водити бригу о његовој даљој судбини.

На дан 22 новембра партизан Јанко Машановић је убио једног италијанског војника у близини пута Ријека—Цетиње, усред села Цеклина. Група Талијана је дошла у село, примјетила тројицу партизана и почела их гонити ватром из пушака; партизани су се повлачили, али у животној опасности партизан Машановић је убио једног војника, последице чега су се остали повукли. Последице овога ухапшене су двије жене и један старац. Од овог момента сви сељаци су спремни да ступе у борбу ако би Италијани дошли да чине репресалије у селу.

Партизани и народ Љешанске Нахије траже да образују један батаљон који би припао Ловћенском одреду. Сјутра је заказан састанак четних команда ради избора штаба батаљона. На састанку ће присуствовати по један делегат Ловћенског и Зетског одреда. Главни штаб ће ријешити коме одреду да припадне Љешански батаљон, у којему је било око 1000—1200 бораца. Жеља народа је да, као и раније, буде под командом Ловћенског одреда, и овај Штаб сматра да ће Гл. штаб тако и ријешити ово питање. Прилично је велики проблем избор штаба батаљона. Изгледа да ће бив. сепаратиста Саво Челебић ... бити изабран за команданта батаљона. Он ће помоћи за мобилизацију маса ... пошто иступа не може бити боље и одлучније истичући своје досадашње заблуде и погрешке. Сличне проблеме, тј. у погледу људи за батаљонске команде, имаћемо и у Катунској Нахији, гдје је наш кадар млад и гдје ћемо имати да рачунамо са старијим племенским „главарима“, који још нијесу изгубили народно повјерење.

Што се тиче Крста Поповића, који је друг и сарадник С. Челебића, ево неколико десетина година па све до недавно, јер је Крсто још увијек у Цетињу, а Саво се ставио на расположење партизанима, овај Штаб ће упутити једно писмо К. Поповићу, којим ће га последњи пут позвати да иде у село с народом, који се спрема за устанак. Народ у Цуцама је већ урадио слично са своје стране позивајући Крста на племенски скуп, гдје би се изјаснио да ли ће с Италијанима да ли с Црногорцима. Сматрамо да нећемо имати муке колико је раније изгледало са овим човјеком, који је некада заиста био масован у Катунској Нахији, јер се тамо независно од њега, а и против њега, стање брзо мијења.

Поводом нашег питања да ли ће се издавати некакав проглас у вези са доласком интернираних, та је ствар засада ријешена овако: политичко руководство са овог терена је издало легак, који је већ и растурен, а наши кадрови ће радити према упутствима Гл. штаба, како смо и ми то били поставили.

Поводом напомене Гл. штаба да је наш Одред подбацио у погледу броја нашег батаљона који је у саставу Црногорског партизанског одреда отишао у Санџак, напомињемо да је процјена, дата на савјетовању у овоме Штабу, којему је присуствовао и делегат Гл. штаба¹, била око 350 партизана и на то смо додали још 50, онако додјељујући сваком од батаљона да даде „још по пет“ или „још по десет“ изнад броја који су команданти батаљона могли дати. Извјештавамо да су све команде батаљона испуниле предвиђени број сем команде батаљона „Царев Лаз“, која је дала скоро половину. Што се тиче напомене да је веза овог Штаба са Приморјем недовољна, то стоји, али број бораца у батаљону из Црмнице и Приморја је пребацио онај који је био утврђен на савјетовању у овоме Штабу, јер су са тога подручја умјесто 50—60 отишли 75 партизана, иако су имали свега неколико сати за организацију. Та веза ће бити слаба и убудуће, јер у овоме Штабу нема нико из тих крајева, и према томе та веза није ни директна ни редовна.

Поводом ликвидирања шпијуна и петоколонаша на нашем подручју ствар стоји овако: стријељањем Сава Газиводе на територији једне половине Среза цетињског нестало је познатих шпијуна. У Катунској Нахији ... може се очекивати ликвидација појединаца кроз десетак дана, када будемо формирали 2 батаљона у поменутој Нахији.

У вези са акцијама које нам се намећу поводом заштите и помоћи нашим партизанима у Санџаку, имаћемо мало муке да те акције задржимо у оквиру који нам је потребан, да не би дошло до неких већих операција, које би од пробуђених маса [спонтано дошле], што би нас могло коштати.

Крагујевачку муницију ћемо испоручити у заказаном року и у пропратном писму ћемо изнијети са којом количином те муниције ми остајемо. Сматрамо да више немамо веће количине за пребацивање за потребе других јединица, сем да останемо са недовољном количином исте, јер пушке наше војске махом су крагујевачке, поготово оне у Катунској Нахији на које морамо отсада рачунати.

Тражени извјештај о броју свих партизана већ се прикупља и биће достављен послје акције од 29 новембра.

Приликом доласка претставника Гл. штаба речено нам је да све наредбе треба да буду потписане од команданта и пол.

¹ Блажо Јовановић

комесара овог Штаба, не правим именом, већ унапријед договореним (са енима коме те наредбе упућује.мо) псеудонимима, а у једној ранијој наредби Гл. штаба било је речено да све наше наредбе, летке и прогласе потписују командант и комесар свако право именима, — те тражимо објашњење по овоме.

Санитетски курс у селима сједишта овог Штаба отпочеће од сјутра 27 новембра, и биће организован на подручју батаљона у што скоријем року.

Имали смо неколико случајева одбијања позива да се иде у борбу за Санџак. Ту смо поступили енергично односећи се према појединцима који су одбили као према дезертерима, разоружавајући исте и избацујући их из редова партизана. Поједини су одмах по одласку батаљона долазили у Штаб и тражили да се упуте ма гдје у борбу. Штаб ће провјеравати такве случајеве, и узеће, донекле у обзир притисак сељака који су били један од узрока колебаљивости појединих слабих и неодлучних партизана прогонећи немилосрдно кукавице из партизанских редова.

Штаб досада није издавао летака ни сличних писмених докумената за јавност, али је он и без тога стварно широко популарисан као орган народне власти на подручју Среза цетињског, а много мање на подручјима остала два среза.

Народ у овим крајевима вјерује у успјех партизана у Санџаку, за што је најбољи доказ бурно нарастање редова народне војске и окупљање најширих народних маса око наше досадашње борбе. Сазријевају субјективни услови за устанак и у нашем крају, што ће се силно манифестовати ускоро, после првих резултата операција наших батаљона у Санџаку, за које је народ огромно заинтересован.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

27 новембра 1941 г.

ШТАБ ЛОВЋЕНСКОГ
НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

БР. 82

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 28 НОВЕМБРА 1941 ГОД. О УКИДАЊУ ПРИНЦИ-
ПА ИЗБОРНОСТИ КОМАНДНОГ КАДРА, ИМЕНОВАЊУ ШТА-
БА ЉЕШАНСКОГ БАТАЉОНА И НЕПОСРЕДНИМ ЗАДАЦИ-
МА ЛОВЋЕНСКОГ ОДРЕДА**

(М.П.)¹ ^

**Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**

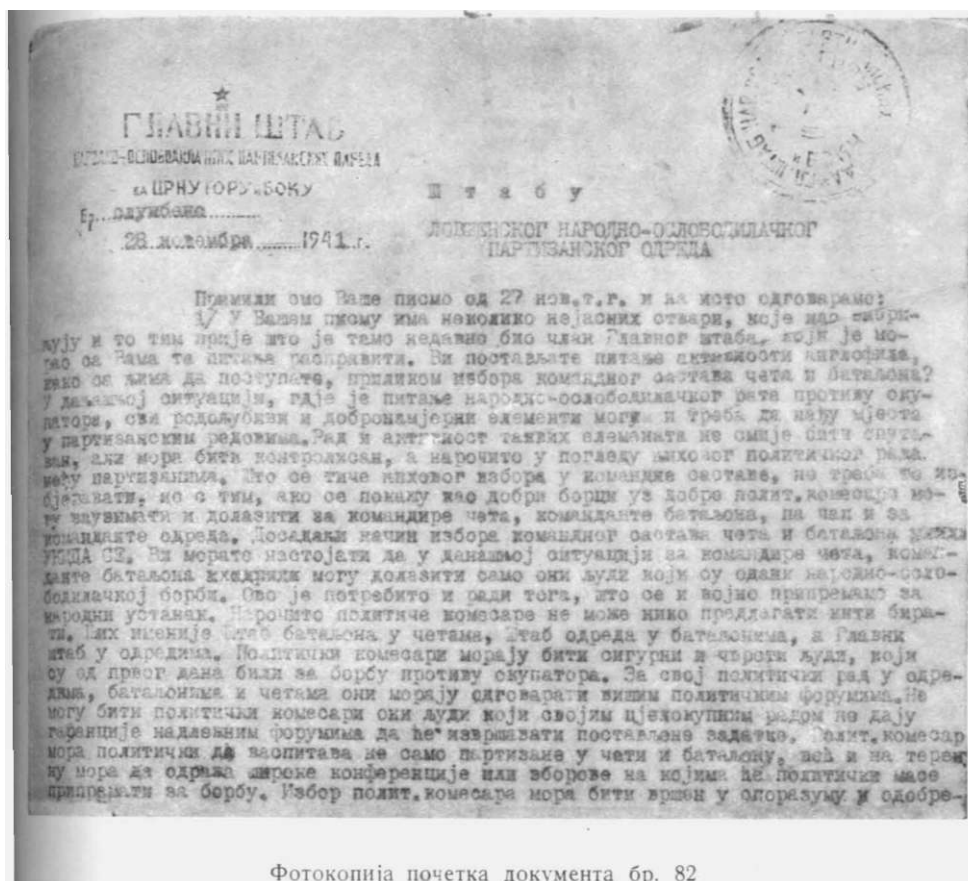
Бр. службено
28 новембра 1941 г.

**Ш Т А Б У
ЛОВЋЕНСКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ ПАРТИЗАН-
СКОГ ОДРЕДА**

Примили смо ваше писмо од 27 новем. т.г. и на исто од-
говарамо:

1) У вашем писму има неколико нејасних ствари, које нас забрињују и то тим прије пгго је тамо недавно био члан Глав-
ног штаба, који је морао са вама та питања расправити. Ви постављате питање активности англофила, [и] како са њима да поступате приликом избора командног састава чета и батаљона? У данашњој ситуацији, гдје је питање Народно-ослободилачког рата противу окупатора, сви родољубиви и добронамјерни елементи могу и треба да нађу мјеста у партизанским редовима. Рад и активност таквих елемената не смије бити спутаван, али мора бити контролисан, а нарочито у погледу њиховог политичког рада међу партизанима. Што се тиче њиховог избора у командне саставе, не треба то избјегавати, но с тим ако се покажу као добри борци, уз добре полит. комесаре могу заузимати и долазити за командире чета, команданте батаљона, па чак и за команданте одреда. Досадањи начин избора командног састава чета и батаљона укида се. Ви морате настојати да у данашњој ситуацији за командире чета и команданте батаљона могу долазити само они људи који су одани Народно-ослободилачкој борби. Ово је потребно ради тога пгго се и војно припремамо за народни устанак. Нарочито политичке комесаре не може нико предлагати нити бирати. Њих именује штаб батаљона у четама, штаб одреда у батаљонима, а Главни штаб у одредима. Политички комесари морају бити сигурни и чврсти људи, који

¹ У оригиналу је ударен округли штампбљ у горњем десном углу, због немања простора на дну документа.

су од првог дана били за борбу противу окупатора. За СВОЈ ПОЛИТИЧКИ РАД у одредима, батаљонима и четама они морају одговарати вишим политичким форумима. Не могу бити политички комесари они људи који својим цјелокупним радом не дају гаранције надлежним форумима да ће извршавати постављене задатке. Полит. комесар мора политички да васпитава не само партизана у чети и батаљону већ и на терену мора да одржава цхироке конферендије или зборове на којима ће политички масе припремати за борбу. Избор полит. комесара мора бити вршен у споразуму и одобрењу.

2) Што се тиче Љешанског батаљона, он треба да обухвати цијелу Љешанску Нахију, а ми смо у споразуму са претставницима из Љешанске Нахије именовали команданта тог батаљона и то Васа Вукчевића,¹ мајора, за његова замјеника Милована Чељебића, за политичког комесара Вида Ускоковића,² а замјеник полит. комесара биће накнадно одређен. Ми смо вам у нашем наређењу од 25 ов. мј. јавили да ће батаљон припасти Зетском нар. осл. партизан. одреду. Данас 28 држи се збор у Љешанској Нахији, а том збору присуствује и члан Главног штаба, командант Зетског одреда друг [Блажо] Јовановић, па ће ваш претставник с њим разговарати и у погледу припадности батаљона. а ако буде дошло до изражаја гледиште од стране народа на збору да батаљон припадне Ловћенском одреду и послје реферисања члана Гл. штаба, ми ћемо нашу одлуку преиначити.

3) У погледу потписа свих акта и докумената које ви издајете држите се нашег наређења бр. 4, и потписујте пуним својим именима. Што се тиче командног састава одреда, накнадно ћемо вам јавити.

У писму ништа не кажете шта сте урадили са плијеном приликом хватања шпијуна Сава Газиводе. Поступите по нашем наређењу које се односи на такве случајеве, и првом приликом доставите нам одређени дио.

4) У вашем писму има једна ствар која забрињава и изгледа нам да се још увијек налазите на репу догађаја. На једном мјесту кажете: „У вези са акцијама које се односе у погледу помоћи за Санџак, имаћемо мало муке да те акције задржимо у оквиру који нам је потребан, да не би дошло до неких већих операција прооуђених маса, што би нас много коштало.“ И заиста ово је забрињујуће. Ви морате настојати и никако не смијете дозволити да вас масе воде. Гледајте да политичким радом међу широким народним масама докажете истима да оне не смију ништа на своју руку изводити, и сваки онај који буде то радио биће најстроже кажњен. За акције које ћете изводити

¹ Доцније 1942 год, издао је НОБ-у, прешао на страну четника, био командант четничког батаљона и отступио са Нијемцима.

* Видо Ускоковић је касније ухваћен ол четника. предат Италијанима и стријељан 1942 године.

29 и 30 ов. мј. морате на згодан начин обавијестити масе да се не ради о акцијама већег стила, поготово не о устанку, већ само о акцијама демонстративног карактера. Наша наредба од 21 нов. у погледу припрема извођења акција на вашем терену преиначује се. Ви се задржите само на рушењу путева, кидању телефонских жица и контролисању путева, па ако би дошло до јачег покрета од стране окупатора према Подгорици на погодним мјестима извршите и демонстративне нападе на њих, али гдје извршавате препад држите потом засједе по неколико дана. Демонстративне акције око Цетиња немојте изводити.

5) Шаљемо вам 2 кг. дувана.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАВ
НАРОД. ОСЛОБ. ПАР. ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Милутин

БР. 83

НАРЕДБА ГЛАВНОГ ШТАБА НОИ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 29 НОВЕМБРА 1941 ГОДИНЕ

Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр. службено
29 новембар 1941 г.

Н А Р Е Д Б А Б Р. 5

I

На основу наредбе бр. 4 т. 3 досадањи народно-ослободилачки партизански одреди — Дурмиторски и Зетски, пошто су испунили услове из поменуте наредбе, то је Главни штаб одлучио да се подијеле на двоје, па се оснивају:

1) Дурмиторски народно-ослободилачки партизански одред са сједиштем у Жабљаку, а његова је надлежност на територији Среза шавничког;

2) Никшићки народно-ослободилачки партизански одред, чија је надлежност на територији Среза никшићког;

3) Народно-ослободилачки партизански одред „Бијели Павле“, чија је надлежност на територији Среза данилоградског;

4) Зетски народно-ослободилачки партизански одред, чија је надлежност на територији Среза подгоричког и оног дијела Јћешанске Нахије који је у Срезу цетињском.

Према томе сада на територији Главног штаба Нар. осл. партизан. одреда за Црну Гору и Боку постоје 6 нар. осл. партизан. одреда и то:

Ловћенски народно-ослободилачки партизански одред,

Зетски	— „ —
Никшићки	— „ —
Дурмиторски	— „ —
Комски	— „ —

Народно-ослободилачки партизански одред „Бијели Павле“.

Поред тога што сви одреди имају директну везу са Главним штабом Нар. осл. партизан. одреда за Црну Гору и Боку, штабови појединих одреда морају да успоставе и међусобне везе ради координације рада на политичком и војном пољу. Координација мора постојати не само између штабова одреда него и између штабова батаљона и команди чета из разних одреда које су сусједне по територији.

II

Да би Главни штаб Нар. осл. парт. одреда за Црну Гору и Боку могао извршити правилну допуну постојећих партизанских јединица, правилну попуну и подјелу оружја и ратне спреме, наоружања и муниције, као и ради правилне употребе партизанских снага у претстојећим операцијама, потребно је да се ОЕОме Штабу достави преглед по следећем:

Која јединица	Колико људства				Наоружање и муниција						
	Обученог	Необуч.	Од 40 до 50 г.	Преко 50 г.	Пушака	Пуш. ми-траљеза	Митраљ.	Бацача	Бомби	Револвера	Муниције
Штаб одреда											
Батаљони											
Чете:											
Свега											

При састављању овога прегледа имати у виду: обучено људство, рачунати све оне партизана који су свршили кадар а нијесу старији од 40 г., а у партизана рачунати све оне грађане који нијесу против Нар. осл. борбе, а који се стављају на расположење партизанским командама. У необучено људство рачунати све оне партизана који су се ставили на расположење партизанским командама, а нијесу млађи од 18 г., а старији од 50 г., а нијесу служили кадар. Људи старији од 50 г. не могу бити разврстани у борбене партизанске јединице, па их у овај преглед не треба уносити, као ни млађе од 18 г. Такви људи и младићи могу вршити друге дужности, које су исто тако важне, као што су народно-ослободилачки одбори, народно-ослободилачки фонд, омладински рад итд.

При уписивању пушака имати у виду да се узму у обзир све пушке које се налазе код појединаца, а који не улазе у бројно стање овога прегледа, тако да ниједна пушка не смије бити сакривена и непоказана у овом прегледу.

Ово исто важи и за остало наоружање и муницију.

Саопштити свакоме да мора ставити на расположење партизанским јединицама сво наоружање и муницију и ако се ово не учини биће суђен за ометање Народно – ослободилачке борбе.

Команданти и политички комесари одреда биће лично одговорни ако у року од 10 дана по пријему овога наређења не доставе тачан преглед. При распореду по батаљонима и четама узимати у обзир и партизана који су отишли у Санџак са напоменом да се толики број партизана те и те чете, тога и тога батаљона налази на другој територији. Људство без оружја са дотичног мјеста водити као резерву чете: батаљона одн[осно] одреда, и свако мушко лице од 18—50 година треба да зна којој чети, батаљону и одреду припада, као и то ко су му команданти, политички комесари батаљона. чета одн[осно] одреда.

III

Последњих дана почели су се појављивати случајеви негтријатељског залажења по селима и кућама, близу друмова, који се налазе под директном контролом окупатора, а та су залажења била у више случајева због глади талијанских војника. Како је обичај код наших људи да у ово вријеме држе мрс, а нарочито суше месо на видним мјестима, то постоји опасност да изгладњели талијански војници не почну пљачкати по сеоским кућама, па се стога командантима и политичким комесарима одреда наређује да у споразуму са командантима, командирима и политичким комесарима батаљона и чета одржавају широке народне конференције и састанке на којима ће упозоравати сељаке на ову опасност и препоручивати им да врше

постепену евакуацију у удаљенија и скривенија мјеста од окупатора. За евакуацију сада долази у обзир: жито, мрс, ситна дјеца и тешко покретни старци. Забрањена је евакуација стоке, **изузев** ако је под директном опасношћу са стране окупатора. ЈБуди. жене и дјеца који су лако покретљиви и сваког момента уогу избјећи опасности од окупатора такође се не смију евакуисати, а мушкарци од 18—50 година не смију никако напуштати своја мјеста без команде надлежних старјешина. Све ово вршити под директном контролом партизанских јединица, али, с обзиром на важност овога рада, треба смјеста приступити у споразуму са партиским организацијама на терену, избору народно-ослободилачких одбора по селима, а доцније по ОПШТЈ:—нама, па њима дати у задатак **да** изврше план евакуације појединих села. Ово је потребно ради тога да се људи под оружјем не **би** запосљавали тим стварима. Евакуацију треба вршити само и једино из оних села и мјеста која су изложена директној опасности од окупатора, но избор народно-ослободилачких одбора треба вршити у свима селима, општинама и градовима гдје има партизана. Народу објашњавати на конференцијама и састанцима да се ове мјере не предузимају сада због намјере наших напада на окупаторе, већ једино и искључиво због опасности плачке од гладних талијанских војника. Строго водити рачуна да разни петоколонашки елементи не створе од овога панику и не искористе ово у своје сврхе.

IV

У последње вријеме дешава се да поједине партизанске страже, засједе и патроле насиједају окупаторским провокацијама, прихватају пушчану борбу са непријатељем, те да се у будуће то не би дешавало, наређује се штабовима одреда, батаљона, командирима чета да све партизанске патроле, засједе и страже обавијесте када и у ком случају могу оружјем интервенисати противу окупатора. С обзиром на данашњу ситуацију у којој се ми налазимо најстроже је забрањено да поједине страже, засједе и патроле на своју руку, и без претходног обавјештења надлежних старјешина, прихватају оружану борбу са окупаторима. Све страже, засједе и патроле дужне су, када примијете окупатора да се креће у правцу њих, да обавијесте надлежног старјешину, а овај је дужан да смјеста преузме команду над својим оружаним јединицама и да само у случају паљења кућа, плачке стоке, одвођења становништва ступи у одбрану дотичног села и прихвати борбу са окупатором на најзгоднијем мјесту за нас. Старјешине партизанских јединица не смију прихватити борбу са окупатором на мјестима која могу да буду неодбрањива за нас са војничког гледишта. Не смије се дозволити да појединци на своју руку прихватају борбу са окупатором, а уколико се то деси, такви се морају најстроже

кажњавати. У данашњој ситуацији мора се увести ред и дисциплина не само у партизанским редовима, већ и код оних који су као војници мобилисани, па одржавају страже, засједе и патроле. Партизанске страже, патроле и засједе дужне су строго контролисати свако кретање не само непријатеља, већ и осталих цивилних лица. На дотичном сектору, па сва сумњива лица приводити својим најближим командним јединицама ради даљег поступка према њима. Команданти и политички комесари одреда, батаљона и командири чета дужни су да ово наређење прораде са свим мобилисаним војним јединицама, како се убудуће не би више дешавало да појединци, или читаве страже, насилају провокацијама окупатора. Сва сумњива лица и шпијуне, као и документа нађена код њих, ако прелази дјелокруг надлежности једног одреда и имају већу него локалну важност, треба свакако спровести овоме Штабу.

V

У циљу једнообразне обуке партизана долазимо до вас са Опште војно упутство бр. 1. с тим да се исто темељито проради у свим партизанским јединицама уз личну одговорност командира и политичких комесара чета. Команданти батаљона дужни су после прораде Упутства извршити контролу и присуствовати извођењу задатака, које треба давати на основу материјала у Упутству. Уколико у појединим четама нема стручног особља (официра или наредника, активних или резервних), командант и политички комесар дужни су одредити стручна лица која имају да обиђу све јединице и прораде са партизанима Упутство. У Упутству су дата само најосновнија питања војних вјештина, потребних за наш начин ратовања, па стога треба приликом прораде сва питања детаљно и опширно разрадити, везујући их са практичним вјежбама. Прорада Упутства не смије да буде на штету активности појединих партизанских јединица и обратно. Команданти одреда и политички комесари дужни су да ову наредбу у препису доставе командантима батаљона и командирима чета како би све војне формације имале писмена објашњења по напријед изложеним питањима.

Достављамо вам саопштење Врховног штаба Народно-ослободилачких партизанских одреда Југославије о сукобу са четничким бандама групе Драже Михаиловића у Србији, с тим да се исто раздијели и народу протумачи политички значај овога сукоба и његове последице.

СМРТ ФАШИЗМУ – СЛОВОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И ВОКУ
Милутин

(М.П.)

БР. 84

ПРЕГЛЕД БРОЈНОГ СТАЊА, НАОРУЖАЊА И КОМАНДНОГ САСТАВА ЦРНОГОРСКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ НАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА ЗА ОПЕРАЦИЈЕ У САНЦАКУ ОД НОВЕМБРА 1941 ГОДИНЕ ¹

БРОЈНО СТАЊЕ

ЦРНОГОРСКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ НАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА ЗА ОПЕРАЦИЈЕ У САНЦАКУ
на дан 2 ... XI 1941 г.

1.	Ловћенски батаљон	341 партиз.	311 пушака	14 п. митр.	4 митр.		269 бом.	41.190 п. мет.
2.	„Пека Павловића“ батаљон	500 парт.	484 пуш.	7 п. митр.		1 топ	212 бом.	28.993 п.м. 20 гр.
3.	„Вијели Павле“ батаљон	480 п	385 „	12	1 митр.		373 бом.	41.907 п. мет.
4.	Зетски батал.он	453 п	198 „1		4 „		132 .	28.891
5.	„18 Октобар“ бат.	105 п	326 „	14		1 бап.	361 „	34.075
6.	Комски батаљон	•>+1 н	148 „	11 „	2 митр.	5 бац.	274 б.	30.772 „ 159 бац.б.
7.	„Ћаја Ивиљанина“ батаљон	261 парт.	205 „		2 митр.		47 бом	8.960
8.	Ускочко-дробњачки батаљон	297 п	277 „	3 п. м.			25 б.	5.293 „
9.	„Белеро-шарански бат.	306 п	275		1 митр.		55 б.	14.043 „

СВЕГА 3.690 парт. 2.907 пуш. 70 п. митр. 14 митр. 6 бац. 1.748Гом. 234.124 пуш. м.
1 топ 159бац. 6.20 т* мет.

К оме има још око 300 револвера.

¹ Прегледје упутио Штаб Црногорског НОП одреда Главном штабу НОП одреда :<aЦрну Гору и
1>оку крајем новембра 1941 године.

БР. 85

ИЗ ИЗВЈЕШТАЈА ШТАБА ЦРНОГОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД
29 НОВЕМБРА 1941 ГОД. ВРХОВНОМ НГГАБУ НОП ОДРЕД
ЈУГОСЛАВИЈЕ О СТАЊУ ОДРЕДА И ОПЕРАТИВНОЈ ИДЕЈИ
НАПАДА НА ПЉЕВЉА

Ш Т А Б
ЦРНОГОРСКОГ НАРОД. ОСЛОБОД. ПАРТИЗАНСКОГ
ОДРЕДА ЗА ОПЕРАЦИЈЕ У САНЦАКУ
29 новембра 1941 год.
Положаји код Пљеваља

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОД. ОСЛОБОД. ПАРТИЗАНСКИХ
ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Наш одред пребацио се у Санџак. Јачина одреда: 3.500 партизана (500 без оружја), 70 п. митраљеза, 16 митраљеза, 6 лаких бацача и 1 пешад. топ, метака: на пушку просечно 80, на п. митраљез 200, на митраљез 1000, на бацач 30, на топ 20. Резерве у муницији немамо.

Операција ће одмах отпочети.

Наша оперативна идеја:

- 1) Заузети Пљевља, стварајући солидну операт. базу.
- 2) По паду Пљеваља хитно заузети Прибој и Рудо, хватајући преко Бијелог Брда везе с вама, када би вам упутили тражено људство.
- 3) Падом Прибоја и Рудог заштитити се према Вишеграду (у овоме и ви треба да нас потпомогнете), а онда наставити чишћење Санџака: Прилепоља, Нове Вароши, Бијелог Поља, продужујући дејство ка Беранама, Колашину и Андријевици.
- 4) Успјешно изведене ове акције подигле би у дејство све снаге у старој Црној Гори за њено коначно ослобођење.

ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДЕ БЈЕЛОПОЉСКЕ ЧЕТЕ ОД 29 НО- ВЕМБРА 1941 ГОД. ОБЛАСНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА САНЦАК О РЕЗУЛТАТИМА МАСОВНО-ПОЛИТИЧКОГ РАДА ЧЕТЕ¹

Драги друже Тршо,²

Послао сам ти скоро по Јову Нововићу писмо, у којему сам ти у најкраћим потезима изнио организацију и рад наше чете на терену — међу народом. Наша чета је данас бројно нарасла. Имамо 90 људи. Дисциплина је примјерна; сви су мање-више послушни и службу врше без поговора. Обишли смо са четом цијелу Мојковачку општину — свако село, и свуда смо одржали зрло успјеле и исто тако посјећене конференције. На концу смо ликвидирали општину³ по захтјеву народа. Послије смо обишли један дио Шаховићке општине и сада смо на терену Павинопољске општине. Пролазећи кроз општине, ми организујемо т.зв. народну партизанску војску, коју везујемо за себе. На овај начин припремамо народну војску за претстојећу борбу, с једне стране, а с друге стране разбијамо реакцију и покушаје организовања народа на четничкој основи. Наше гледиште и наш став по питању односа муслимана и православних народ усваја, премда треба још доста рада у овоме смислу. С обзиром на задатак који смо добили од Штаба Црногорског одреда, ми се већ 3 дана бавимо у Коврену.

Са десне стране Лима четници, српска и муслиманска реакција роваре по народу и распирују мржњу. Послали смо људе да организују бар једну десетину партизана као нашу филијалу и да раде на разбијању реакције и измирењу Срба и муслимана. Муниб и Мухо⁴ су били у Кукуљама, у циљу разговора са муслиманима и њихова мисија је успјела. Муслимани нас очекују као спасиоце. Међутим, сад негламо времена да наставимо наш агитациони рад — и међу муслиманским⁵

Твоје присуство, с обзиром на муслиманско-српски проблем, било би неопходно потребно. а и с обзиром на нову ситуацију, коју очекујемо.

¹ Редакција располаже извјештајем у рукопису.

² Бурџекић Рифат — Тршо, народни херој, тада секретар Обласног комитета КПЈ за Санџак, погинуо 1942 год. код Јања.

³ Мисли се на распуштање општинске управе, уништење спискова и података којима би се могао служити окупатор.

⁴ Диздаревпћ Мухо, тада борац, члан КПЈ, погинуо на планини Лиси 1942 год. Кучевпћ Муниб, тада замјеник командира чете, секретар Среског комитета КПЈ за Бијело Поље, умро од тифуса 1943 год. у IV непријатељској офанзиви.

⁵ У оригиналу није завршена мисао.

Наш углед код широких народних слојева стално расте. Орих дана смо похватили једну пљачкашку банду из Бабајића (Павинопољска општина). Стоку (57 коза и 4 говеди) коју су били опљачкали од муслимана у Матаругама повратили смо власницима. Ово је од народних маса примљено врло симпатично и многи нам се обраћају за интервенцију. Задатак који нам је поверен извршићемо, надамо се, успјешно. Располажемо са 4 пушкомитраљеза и са једним тешким митраљезом. Међутим, са муницијом не стојимо добро, јер смо добили свега 1.500 метака мјесто 4 сандука. Што се тиче пушака, добили смо раније свега 6 комада, остале нам је задржала Пљеваљска чета. Ми смо тражили и интервенисали, али без успјеха. Да имамо оружја, наша чета би бројала и преко 200 људи. Друже, постарај се за ове ствари. Уосталом, можда ћемо све наћи ближе још раније.

29-XI-1941

Коврен

Другарски поздрав од
свих друтова и мене
Томаш¹

С. Ђ. Дрљевић-

БР. 87

ОДГОВОР НА ПРОГЛАС ПИРЦИЈА БИРОЛИЈА — ЧЛАНАК
ИЗ „САОПШТЕЊА“ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА
ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД НОВЕМБРА 1941 ГОДИНЕ

НАШ ОДГОВОР НА ПРОГЛАС ПИРЦИЈА БИРОЛИЈА УПУ-
ЋЕН ЦРНОГОРСКОМ НАРОДУ

У своме прогласу од 31 октобра 1941 год. (на Лучин дан) упућеном црногорском народу, крволочни паликућа Пирцио Бироли обећао је враћање интернираних и оправку попаљених кућа, као и амнестију скоро свих оних који су устали против окупатора. Фашистички генерал, као услов за све то, захтијева да се партизани (по његовим ријечима устаници) врате кућама и положе кметовима оружје потписујући изјаву лојалности окупатору. Командант окупаторске војске даље пријети да ће примијенити најстрашније репресалије у оним мјестима у којима се буду изводиле акције.

¹ Томаш Жнжић, погинуо у Босни 1942 године.

² Саво Дрљевић

Чије је дјело овај проглас? Овај проглас је творевина крволочног фашистичког окупатора и подлих издајица Радовић—Цламенац—Вулетић, који су дошли да замијене Секулу и комп., које су фашисти искористили и ћушнули. Фашистичком генералу, чија се војска распада, одвећ је стало до мира и примирја. Крвави пас Пирцио Бироли, заједно са домаћим издајцима, немоћан да обрачуна с партизанским покретом, који сваким даном постаје сила, пуна пријетње и ужаса, хтио би за сва злодјела да баци кривицу на партизана.

Питамо пса Биролија — који ће поштени човјек вјеровати фашистима, који су преварили свој властити народ? Зар ти, сам Бироли, који си се окупао крвљу свог и црногорског народа, не признајеш да сте ти и твоја војска једини кривци за попаљене домове, невинне интерниране и убијене, када обећаваш да све то поправиш ако се предамо? Зар ти, Дучеова кукавица, сам не признајеш да не смијеш да се хваташ у коштац с партизанима, да их тражиш у брдима, у којима и сам знаш да их има, када пријетиш женама, старцима и дјеци у насељима?

Питамо сваког поштееног Црногорца може ли се послушати позив окупатора да се повију кичме што су постале несавитљиве у борби за слободу, да се преда оружје које се стекло у борби за слободу? Може ли се послушати глас издајица што су подвиле реп пред фашистичким окупатором и продале му и душу и тијело?

Бироли — Радовић — Пламенац — Вулетић, траже пушке и обећавају милост! Пушке неће добити, а милост ће тражити они. Плаше паљевинама и репресалијама, а ми им велимо — паљевинама и репресалијама се није Дан народ, па ни наш, није натјерао да буде издајица самог себе, својих најбољих синова, своје славе, части и будућности.

Кукавица Бироли! Кад би ти знао шта се кува у души нашег народа и његовог цвијећа — партизана, никад ти не би пале на памет тако наивне ствари да тражиш оружје и предају. А можда и знаш, али се лудо надаш да ћеш бдвојити народ од партизана, који су крв крви народне, со соли наше намучене али никад непокорене домовине!

Кукавне издајце, Радовићу, Пламенче, Вулетићу и дружино! Кад би ви знали колико наш народ презире шпијуне и издајце, како их свуда вребају хиљаде и хиљаде народних очију — никад се не би усудили да се уплијећете у тако ситне преваре. Али, ви знате па ипак то чините. Ви знате, ви сте свјесни тога и зато то чините. Ви сте се задојили издајом и обештали њојзи довијека. Зато смишљате дан и ноћ како да савијете оно што се не савија, како да преварите народ — мудрог мудраца, кога нико никад није надмудрио.

Још једна ријеч: нијесмо ми, као ни наши преци, вични да се предајемо, но је томе вична твоја, Бироли, фашистичка

војска, коју је твој Дуче направио плашљивицама брбљајући о освајањима, но сте томе вични ви, домаће издајнице, које продали сами себе по сто- пута.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(Из „Саопштења“ бр. 3 Гл. штаба НОП одреда **Л** за Црну Гору и Боку од новембра 1941 год.) **Ј**

БР. 88

„САОПШТЕЊЕ“ БР. 3 ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД НОВЕМБРА 1941 ГОД. О СМРТИ АЛЕКСЕ ЋИЛАСА

ЈУНАЧКА СМРТ ДРУГА АЛЕКСЕ ЋИЛАСА

2 новембра убили су из засједе изроди црногорског народа — крилаши — једног од најхрабријих црногорских партизана, друга Алексу Ћиласа. Послије једне огорчене вишечасовне борбе са једном крилашком бандом, друг Алекса се враћао на челу чете и био једина жртва постављене засједе.

Јунак је био друг Алекса, јунак који се ни у једном часу, ни у једној прилици, није бојао смрти, јунак који је газио мушки и храбро кроз сваку опасност. Као члан Штаба Комског одрса он се истакао у многим борбама. Сам је запалио финансиску станицу у Мојковцу, учествовао у нападу на камионе код Врлоступа, у борбама у Колашину итд. Петоколониши и шпијуни плашили су се друга Алексе, јер им је он стајао пред очима као пријетња смрћу.

Као јунак, врло омиљен и близак народу, друг Алекса Ћилас исковао се у редовима Комунистичке партије.

Његова смрт, као и смрт свих наших другова, заоштрава и челичи нашу борбу против фашистичких окупатора. Једног јунака — партизана нема више у нашим редовима, али његова јуначка смрт довешће нам нове партизане.

БР. 89

САОПШТЕЊЕ" БР. 3 ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА
ПРНУ ГОРУ И БОКУ ОД НОВЕМБРА 1941 ГОД. О БОРБАМА
И ДИВЕРЗИЈАМА ЦРНОГОРСКИХ ПАРТИЗАНА

АКЦИЈЕ НАШИХ ПАРГИЗАНА

1) 30 октобра порушен је мост на Моштаници и тиме прекинут аутомобилски саобраћај Никшић—Требиње.

2) Крајем октобра порушен је пут у Братоножићима у дужини од 3 км.

3) Крајем октобра акција у Парезу имала је ове резултате: мост онеспособљен за саобраћај; б) електрична централа са свим постројењима потпуно уништена; в) заробљено, разоружано и пуштено 12 хрватских и 8 талијанских војника, а 1 хрватски војник је рањен и г) заплијењено 15 пушака, 3 револвера, 1 пушкомизраљез, нешто муниције и бомби; д) жељез. станица потпуно уништена.

4) Крајем октобра разрушено 48 м. жељезничке пруге између Кусиде и Трубјеле. Три дана прекинут жељезнички саобраћај.

5) Почетком новембра затрпани су путеви на Левер—Тари.

6) Почетком новембра прекинут је саобраћај између Колашина и Бијелог Поља рушењем многих мостова; поред осталих [разрушен је] мост на штитовачкој¹ ријеци.

7) Почетком новембра извршене су ове заплане стокe:

а) у Грахову 117 оваца и 12 говеди; б) у Никшићу 640 оваца и 35 говеди; в) поново у Грахову 12 говеди и 15 брава; г) у Пјешивцима 144 овце и 21 ован и д) у Жабљаку је заплијењена већа количина животних намирница од једног трговца, народног непријатеља. Исто тако било је заплијењено 130 оваца и 5 говеди од неких трговаца из Цуца, али пошто је утврђено да су то поштени људи и да не лиферују за окупатора, стока им је враћена.

8) Почетком новембра извршен је напад на жандармериску постају у Зубцима (Граб), којом је приликом погинуо командир станице.

9) Извршен је прекид телефонских жица: 1 новембра на линији Подгорица—Плавница; 2 новембра на линији Подгорица—Тузи; 6 новембра у Пјешивцима.

10) 2 новембра уништен је мост на Пајковом Виру.

11) 2 новембра срушен је мост на Рибаревини дуг 70 метара. На мосту је било направљено шест огњишта. Том прили-

¹ Штитарничкој

ком приметна је битка са талијанским слугама. изродима црно-горског народа, крилашима, од којих је 7 убијено, а 1 тешко рањен. Од партизана је погинуо друг Алекса Ђилас.

БР. 90

ЧЛАНАК ИЗ „САОПШТЕЊА“ БР. 3 ГЛАВНОГ ШТАБА НОП
ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД НОВЕМБРА 1941 ГОД.
О ЗАШТИТИ НАРОДА И БОРБИ ПРОТИВ ШПЕКУЛАЦИЈЕ

ПАРТИЗАНИ ЧУВАЈУ НАРОДНУ ИМОВИНУ

Наши народно-ослободилачки партизански одреди не појављују се само као борци за слободу свога народа него и као његови заштитници у свакој прилици бранити народне интересе и чувајући његову имовину од окупатора, шпекуланата, пљачкаша и лопова. Навешћемо два случаја гдје су акције партизана заштитиле народне интересе.

Преко познатог шпијуна Ђока Краљевића, кога су партизани осудили на смрт и убили, талијанске окупаторске власти биле су се дочепале велике мреже, зване гриб, својине племена Цеклина, којом се сваке године колективним ловом на Скадарском Језеру улови неколике стотине хиљада кила рибе. Окупатор је мислио да ову рибу, која је један од главних предмета исхране и извозни артикул цеклинског племена, искористи за своју војску. Партизани су гриб однијели из куће, гдје га је шпијунска банда била закључала и склонили га на сигурно мјесто, с тим да га предају правим претставницима цеклинског племена и осигурају му искоришћење риболова.

На Грахову је сељацима крао из више пута стоку лопов Милан Стијачић из села Јазине, општине Ластва. Сељаци су се жалили партизанима, који су Стијачића ухватили, одузели му крадену стоку и вратили је власницима, а њега осудили на смрт и стријељали.

ПОЗИВ И ОПОМЕНА ТРГОВЦИМА

Главни штаб Народно-ослободилачких партизанских одреда за Црну Гору и Боку позива све родољубе и поштене трговце и занатлије да на било који начин материјално помогну народну борбу.

Главни штаб опомиње све трговце и оне који се баве трговином, а исто тако занатлије, да се добро чувају од шпекули-

сања и богаћења народном биједом и невољом, подижући цијене животним намирницама и другим предметима, шпекулишући приликом размјене новца на било који начин и уопште гулећи кожу народу у било каквом облику, јер ће свдкки такав случај бити достављен Главном штабу, а кривац за њега сада или доцније изведен пред народни суд.

БР. 91

ИЗВЈЕШТАЈ БИРОА ЉЕШКОПОЉСКЕ ЋЕЛИЈЕ ОД НОВЕМБРА 1941 ГОД. МЈЕСНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРЕЗ ПОДГОРИЧКИ¹

ИЗВЈЕШТАЈ БИРОА ЉЕШКОПОЉСКЕ ЋЕЛИЈЕ

Политички рад: У смислу директива ПК да се има обезбиједити нормалан политички рад међу масама, биро је употребио све снаге да се директива у потпуности спроведе.

Послије одласка партизана,² којих је отишло 98 са нашег терена, народ је заиста моментално, ако би се могло тако рећи, схватио значај данашње борбе коју партизани отпочињу, а народ општим устанком има да прихвати. Масае су се заталасале и одмах тражиле да и оне иду за својим партизанима.

Колико су данас масе заинтересоване за догађаје, најбоље свједочи број присутних на конференцијама. Нема села гдје се није одржало од двије па више конференција. Кроз конференције прошло је око 660 људи. На њима се говорило о: пол. ситуацији, образовању нових партизанских чета, омладинским питањима, НОФ-у и др. На овим конференцијама могло се уочити да је народ заиста расположен за борбу, кад год то буде требало, само је „незгода“, како они кажу, што се оружја нема довољно. Али на ово питање лако се народу може одговорити.

Листови „Борба“ и „Билтен“, као и сви прогласи партијски, наилазе на одличан одзив. Народ је данас схватио боље него икада да је ово заиста његова штампа. Редом по селима могу се виђати сељаци, омладинци и други гдје читају ову штампу и нуде ко није случајно прочитао, да и он прочита.

Општинска управа поднијела је оставку. Дјеловођа и бригајник ставили су се партизанима на расположење. Претсјед-

¹ Редакција располаже оригиналом извјештаја у рукопису, али без датума. Вјероватно потиче из друге половине новембра 1941 године.

² Мисли се на одлазак партизана у борбу на Пљевљима у другој половини новембра 1941 године.

ник је умакао и отселио се у варош. То је набацило на њега сумњу од стране народа иако је био прилично популаран код старијих сељака.

Петоколонаш Бољевић Петко из Момишића умакао је такође у варош.

Рад пете колоне наједном је ослабљен оваквим полетом народа, да се скоро не може осјетити, али се има још више будности према њима, баш у вези оваког стања у масама, пошто се у оваквој ситуацији могу појавити као да су и они за „борбу“ против окупатора, а уствари спроводе издајнички рад.

Организациони рад: Као партизани са терена пошло је 16¹ партијаца.¹ На терену је остало 17, од којих су три новопримљена а остали су старији чланови.

Од овог броја осталих на терену, 5—6 чланова су неспособни за ма какву акцију изван свог мјеста, тако да је рад остао на малом броју партијаца.

Извршена је реорганизација група. На терену су створене три групе. Момишићи као посебна група, Толоши са Горњом Горицом и Доња Горица, Кокоти и Грбавци као посебна група.

Рад група иде добро. Главни посао до сада био је око мобилисања маса за припреме на устанак, у чему се доста добро успјело.

Дисциплина и конспирација су на висини. Чланарина износи 260 динара. Партијска помоћ 185 лир. 5 фр. Овај број не задовољава из разлога што се овој ствари касно приступило, док је ситуација одлична, јер масе данас збиља имају велико повјерење у нашу Партију и на тај начин спремне су да је помогну.

Војна линија: У свим селима створени су нови партизански водови, односно чете. Укупан број новоуписаних партизана износи 154. Главна тешкоћа која се поставља пред Бироом је недостатак политичког и војног кадра који ће преузети посао у новоствореним партиз. јединицама.

Н О Ф: Акција са прикупљањем за овај мјесец завршена је. Прикупљено је: 312 кгр жита, 111 кгр дувана, 479 лира и извјесна количина вуне.

Акција се има поновно отпочети са прикупљањем у најскорије вријеме.

Народ је расположен да даје помоћ, иако се већ данас нашло у критичном положају прилично народа, мислим, економски.

Омладински рад: Омладина је необично активна. У раду су обухваћени сви омладинци. Одбор ради уредно иако је састав-

¹ Мисли се на партизана, чланове Партије, који су у саставу Зетског батаљона пошли на Пљевља 15 новембра 1941 године.

Извештај Бироа безбедности Кемџе.

1. У складу са захтевом Ј. К. да се истражи ситуација у области безбедности у области Кемџе, Бироу безбедности је издати задатак да се истражи ситуација у области Кемџе.

2. Кемџе је једна од највећих градова у области Кемџе. У области Кемџе постоје многе фирме, занатлије, трговачке фирме, а такође и многе приватне фирме. У области Кемџе постоје многе фирме, занатлије, трговачке фирме, а такође и многе приватне фирме.

3. У области Кемџе постоје многе фирме, занатлије, трговачке фирме, а такође и многе приватне фирме. У области Кемџе постоје многе фирме, занатлије, трговачке фирме, а такође и многе приватне фирме.

4. У области Кемџе постоје многе фирме, занатлије, трговачке фирме, а такође и многе приватне фирме. У области Кемџе постоје многе фирме, занатлије, трговачке фирме, а такође и многе приватне фирме.

5. У области Кемџе постоје многе фирме, занатлије, трговачке фирме, а такође и многе приватне фирме. У области Кемџе постоје многе фирме, занатлије, трговачке фирме, а такође и многе приватне фирме.

6. У области Кемџе постоје многе фирме, занатлије, трговачке фирме, а такође и многе приватне фирме. У области Кемџе постоје многе фирме, занатлије, трговачке фирме, а такође и многе приватне фирме.

7. У области Кемџе постоје многе фирме, занатлије, трговачке фирме, а такође и многе приватне фирме. У области Кемџе постоје многе фирме, занатлије, трговачке фирме, а такође и многе приватне фирме.

8. У области Кемџе постоје многе фирме, занатлије, трговачке фирме, а такође и многе приватне фирме. У области Кемџе постоје многе фирме, занатлије, трговачке фирме, а такође и многе приватне фирме.

9. У области Кемџе постоје многе фирме, занатлије, трговачке фирме, а такође и многе приватне фирме. У области Кемџе постоје многе фирме, занатлије, трговачке фирме, а такође и многе приватне фирме.

10. У области Кемџе постоје многе фирме, занатлије, трговачке фирме, а такође и многе приватне фирме. У области Кемџе постоје многе фирме, занатлије, трговачке фирме, а такође и многе приватне фирме.

љен из млађих другова. Омладина је масовно узела учешћа на конференцијама. Скоро у свим селима одржане су масовне омладинске конференције. У припреми је омладински митинг, који се има одржати у недјељу 30-XI-1941 год.

ЗА БИРО ЋЕЛИЈЕ ЉЕШКОПОЉСКЕ
Мустафа¹

БР. 92

ИЗВЈЕШТАЈ БИРОА ЗЕТСКЕ ПАРТИСКЕ ЋЕЛИЈЕ ОД НО-
ВЕМБРА 1941 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ПОД-
ГОРИЧКИ ОКРУГ²

ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ ПОДГОРИЦА

Драги другови,

У вези вашег захтјева од прије два дана подносимо вам сљедећи извјештај:

Број стање наше организације данас је 11 партијаца, од којих сг ~ сељака, 2 интелектуалца, 2 жене. Од овога броја 9 партијаца иде у ослободилачким партизанским одредима. У оперативни партизански одред пошло је са нашег партијаца. Рад преосталих партијаца расподијељен је у 3 групе. Партиски материјал се редовно прорађује . . ћелије а касније по групама. Чланарина за про-ЈОШ није обрачуната. гчки рад наше ћелије огледа се у масовним поли-ференцијама, које се одржавају скоро сваке вечери. етапу борбе наилазимо у садашњим приликама на Ио разумијевање маса. На овако преоријентисане масе имао Јч. "мно дејство полазак наших партизана у борбу на други терен. Недостатак оружја у довољној количини у нашем крају чини један велики минус нашем крупном послу. Пи-тање оружја и његове набавке поставило нам се је свуда гдје смо год одржали конференцију до сада.

Полазак знатног броја омладинаца у борбу на други терен дјелимично је ослабио рад по омладинској линији. Но и поред тога, прије десет дана организовали смо омладински митинг за

¹ Андро Мугоша

* Редакција располаже оригиналом извјештаја без датума. Вјероватно је писан у другој половини новембра 1941 године.

двје општине (Д. Зетску и Матагушку), на коме је било 350 присутних омладинаца и омладинки. Од овог броја присутних било је самих омладинки око 130. Омладински рад је досада био постављен на широкој бази, то јест, на бази ЦНО. Одржаване су шире конференције сваке недјеље, којима су присуствовале поред омладинаца и омладинке.

По женској линији рад се огледа у састанцима са осталом омладином. Са женама је одржан један болничарски курс од стране једног другог медицинара, а кроз курс су прошле 23 дјевојке и жене. Напомињемо да је курс био кратак и непотпун.

Рад по војној линији није на висини, јер још увијек немамо чврсто организоване партизанске одреде. Наши ранији одреди су јако ослабили одласком великог броја партизана у борбу на други терен, па нам се намеће дужност да исте новим партизанима употпунимо и ојачамо. Томе послу намјеравамо посветити пуну пажњу, јер за то постоје сви услови.

По линији НОФ-а имали смо у задње вријеме значајних успјеха. Ти успјеси се огледају у избору појединих одборг, на конференцијама и прикупљању од народа нампрница. Све досад прикупљене намирнице смо уступили Среском одбору и Штабу батаљона као што је то и предвиђено.

Што се тиче рада на ликвидацији пете колоне и шпијуна, он још увијек није задовољавајући, иако се нешто учинило.

Шаљемо неколико поздрава упућених са прославе 24-годишњице Велике октобарске револуције.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

БИРО ЗЕТСКЕ ЋЕЛИЈЕ КПЈ

БР. 93

ПИСМО ЦЕНТРАЛНОГ КОМИТЕТА КПЈ ОД 10 НОВЕМБРА
1941 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ,
БОКУ И САНЦАК¹

ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И
САНЦАК

Примили смо писмо од В. од 29 октобра, као и партијски и други материјал. И у писму и у материјалу забрињавају нас извесни ваши погледи, који вас могу довести до истих грешака, какве сте учинили већ јула месеца и касније, у анализи тих јулских грешака. А понављање тих грешака могло би довести у ванредно тежак положај целокупну нашу партијску организацију у Црној Гори. Ми вас поново упозоравамо да су ваше грешке сасвим озбиљне нарави и да је њихова брза ликвидација услов успешног развитка ослободилачке борбе црногорског народа, која је потпуно зависна од способности нашег руководства у Црној Гори.

1. Ви се и сувише упуштате у апстрактна разматрања, која вас воде ка кривим закључцима. Имајте у виду чињеницу да се наша борба развија у посве специфичким условима и да зато иде и својим оригиналним путевима. Не дајте да вас сметају ту разне аналогije итд.

2. У ствари су ова ваша апстрактна разматрања само одраз чињенице, да сте се ви у многome поново нашли на репу стихиског расположења народа у Црној Гори, које опет прети да ће да вам се извуче из руку. Уместо да ви дадете народним масама јасну перспективу њихове ослободилачке борбе, да их учите којим путем треба да се иде, да их упозоравате да борба можда неће бити кратка него дуготрајна и тешка, која ће тражити стално мењање и тактике, и територија, и средстава, и облика ратовања, ви остајете код — најчешће сасвим празних — фраза да „је правилно оно што народ тражи“, „ми са народом“, „народ све зна“ итд. Данас је више него икада раније потребна јасна свест о руководећој улози наше партије, која треба да руководи народом не само руководећи се локалним приликама и потребама, него имајући пред очима целокупну међународну ситуацију, а нарочито однос снага у читавој Европи. А та ситуација говори

¹ Редакција располаже оригиналом овога писма, које се овдје дословно штампа. Редакција „Војно-полигичког гласника“ објавила је исто писмо у свом бр. 4 од априла 1949 године, али она није располагала оригиналом, већ не сасвим вјерним преписом, те отуда извјесне незнатне разлике које се могу уочити савјивањем поменутог издања овога писма и нашег издања (екавштина и ијекавштина, интерпункција, итд.)

о томе да [ми] комунисти нипошто не смемо потцењивати снагу непријатеља, који стоји против нас и да се не смемо заваравати неким илузијама, да ће „муњевитим ударцем“ — као што ви кажете — непријатељ у нашој земљи бити смрвљен за пар дана. Наш устанак не припрема се уротнички, за одређен дан, него је то дуготрајан један процес. А управо то треба објаснити масама, а не да се чак и ви сами бавите таквим илузијама.

3. И о самом карактеру наше садашње борбе појмови код вас нису посве јасни. Ви говорите о „антифашистичкој национално-ослободилачкој револуцији“. Довољно је, да прочитате Стаљинов говор од 7 новембра и паролe ЦК ВКП(б), па ћете се убедити да је наше мишљење, које смо изнели већ у задњем писму у погледу карактера борбе народа Југославије, правилно. Ради се о борби против немачког империјализма као конкретног непријатеља. Фашизам је, разуме се, нераздвојно повезан са тим немачким империјализмом. Због тога ми и постављамо такође паролe против фашизма. Борба против немачких фашиста истовремено разбија реакционарне фашистичке елементе код нас и у свету, али нипошто то не значи да је наш садашњи устанак „антифашистичка револуција“ (та, наши савезници су енглески лорди), него је то устанак народа против немачких и талијанских империјалиста, дакле, национално-ослободилачки рат. Чуди нас, како сте ви дошли до „антифашистичке револуције“, када ни у једном нашем или интернационалном документу нисте могли да видите таквог израза. И ако сте мислили тим изразом да означите етапу наше садашње борбе, с обзиром на развитак у будућности, ви сте погрешили. Јесте, у нашој садашњој борби је клица будућих етапа, али при томе није битан антифашистички, него антиимперијалистички карактер те борбе, који ће сутра бити још јаче наглашен. И управо због тога треба данас ствар поставити сасвим конкретно: национално-ослободилачки рат против окупатора.

4. Ви грешите и у погледу путева устанка. Битно је у вашем схватању да ви супротстављате народни устанак партизанском рату. Тако сте, н. пр., ви сасвим погрешно поставили на вашем саветовању питање о вашим грешкама. Ви говорите тамо, да је било погрешно дићи народни устанак, него је требало развити герилски рат. У ствари погрешка није била у томе што сте ви започели народни устанак, него у томе што сте имали погрешну перспективу у погледу развитка тог устанка. Нашли сте се на репу стихије. После привременог пораза — који је био у садашњим приликама и разумљив и требало га је очекивати — дигли сте руке упуштајући се у дуге и празне дискусије о правилности или неправилности устанка. У ствари ви сте требали схватити ваше привремено освајање градова, као средство за наоружање и деморализацију непријатеља, а требали сте већ унапред и политички и војно-тактички припремити повлачење" на

нове позиције и продужити партизански рат, као што се то ради у Србији. Ви не видите да између партизанског рата и народног устанка нема никакве супротности, него насупрот, да је партизански рат у нашим приликама само форма народног устанка. Узмите Лењинов чланак из 1905. о пролетерској револуцији, па Не вам то питање постати јасно. Ми не можемо данас водити народни устанак друкчије него у формама партизанског рата. Зато је и погрешно ако се ви заносите неким илузијама о „муњевитим ударцима“ итд. Ми не тврдимо да је код вас немогућа брза победа устанка на читавој територији, али нипошто није сигурно да ли ћете ви бити и у стању стално да држите читав тај териториј. Према томе, не дајте да вас непријатељ уништава на тврдим фронтovima, које вам он намеће, него држите се партизанског начина ратовања.

5. Ви се бојите репресалија. И у томе се познаје утицај стихије на вас. Наравски да треба свим снагама онемогућавати непријатељу репресалије. АЛГИ не заборавите да су репресалије у почетку природно оружје непријатеља. Против њих може да се бори само оружјем и разбијањем непријатеља. Својом снагом ми морамо натерати непријатеља да ће морати да напусти извршавање репресалија, а не пасивношћу или попуштањем. Партизански рат треба да буде непрекидан.

6. С обзиром на чињенице које смо горе изложили, јасно је да је погрешно и ваше супротстављање круглих акција, народног устанка, ситним акцијама, за које ви кажете да распарчавају снаге. Мале акције у партизанском рату воде крупним. јер оне постепено мобилизирају све веће масе. Мале акције уче људе ратовању, и то знање најбоља је гаранција да се партизански одреди неће распасти у случају ако „крупна акција“ не успе. Ви сте ту запали у некакво уротничко схватање народног устанка — опет на репу стихијског расположења народа. Ми то не можемо разумети, када је потпуно јасно да наш народно-ослободилачки устанак неће моћи да иде само по узлазној линији, него да ће ту бити и победа и привремених пораза, колебања итд. Правилно је дакле само схваћање народног устанка као једног трајног партизанског рата, који ће да захваћа све веће и веће масе, који ће да задаје непријатељу све теже и теже ударце, који ће да учврсти савез радника и основних народних радних маса и који ће коначно довести до потпуног уништења непријатеља — паралелно са акцијом Црвене армије и ослободилачких покрета у Европи и читавом свету. Ако гледате кроз такву перспективу, онда мора бити јасно да ће ту бити и малих и крупних акција.

7. Правилно је да политички разбијете све оне елементе који коче и слабе ослободилачку борбу, иако су то англофили. Сигурно сте чули о борбама у Србији против Драже Михаиловића, које су на истој линији. Но, иако ствар стоји тако, не смијете ни

за моменат заборављати да се боримо на челу народа против окупатора и да се ни у ком случају не смео дати потиснути са тих национално-ослободилачких позиција, јер би нас то изолирало од маса. Наша партија мора бити најдоследнији поборник јединства. Окупљајте око себе патриотске елементе. Не требате се мучити око ранијих вођа, који саботирају ослободилачку борбу. Повезујте се са њиховим активистима одоздо, привлачите их у национално-ослободилачке одборе итд. Ојачите политичку акцију, и нипошто немојте дозволити да брига око војних акција апсорбира све ваше снаге. Борите се за ојачање национално-ослободилачког фронта црногорског народа. То није важно само за вас у Црној Гори, него је важно за наше међународне односе, јер не смете заборавити да морамо сада — када имамо власт на једном великом делу ослобођене територије и своју наоружану војску — имати пред очима и ту страну.

8. Основна задаћа партије на ослобођеној територији јесте брзо изграђивање власти и то одоздо горе. Ви сте први пут, у јулу месецу, ишли погрешним путем, а правили сте и смешне грешке. Не упуштајте се у формалну демократију, него радите на томе да ћете у изграђивању власти покренути што веће масе. Довољно је да у селима на зборовима и са дизањем руку изаберете народне одборе као органе народне власти, ако ће ти зборови бити претходно политички припремљени, а масе ће знати да се ради о њиховој власти. Народни одбори по општинама нека успостављају народне страже (можете их назвати и друкчије, ако сматрате за потребно), које ће бити наоружани органи народне власти. Уколико ће се ослобођена територија ширити, ви изабарајте и среске народне одборе итд. У случају брзе ваше победе немојте да проглашавае некакве републике или уставе, јер ми смо још везани за признавање Југославије итд. Успоставите само црногорску народну власт, а све друго ће доћи касније.

9. Борећи се за јединство црногорског народа на национално-ослободилачкој основи, ви немојте заборавити на потребу учвршћавања наше базе у радничким и ситно-сељачким масама. Водите бригу о економском положају тих маса, брините се иа њихову опскрбу, објашњавајте им положај и задаће итд. Не треба партија да се формално, на речима, свуда истиче и да се тиме побуђује страх англофилских елемената. Али ако ће партија бити присутна свуда тамо, где треба помоћи масама, ако ће масе осетити бригу партије за људе, ако ће видети њезину способност у изграђивању народне власти, онда се вама не треба бојати да ће партија сакрити своје лице, да ће остати незапажена.

10. Иправилно је да ударате против реакционарних буржоазних елемената, који сметају национално-ослободилачку борбу. Међутим увек требате да имате пред очима чињеницу да ми данас можемо те елементе да разбијемо углавном само на основи

sa njihovu opskrbu, objasniti njihov položaj i zadace itd. Ne treba partije da se formalno, na rečima svuda istie i da se time pobuđuje strah mlađeg i anglo-
filskih elemenata. Ali ako ce partija biti prisutna svuda tamo, gde treba pomo-
ći narodu, ako ce masa osetiti brigu partije za ljude, ako ce videti njenu
sposobnost u izgradjivanju narodne vlasti, onda se vama ne treba bojati, da ce
partija sakriti svoje lice, da ce ostati nezapažena.

10. Pravilno je, da udarate protiv reakcionarnih buržoasnih elemenata,
koji smetaju nacionalno-oslobodilačnu borbu. Najutim uvek trebate da imate
pred ocima činjenicu, da mi danas vodimo te elemente da se ne mogu pojaviti u glav-
nom samo na osnovi nacionalno-oslobodilačke borbe, t.j. kao one, koji oslobodilač-
nu borbu sabotiraju, pomazu objektivno neprijatelju, drže se kapitulantski itd.
Pri takvom rangolicevanju mora svake stvari celokupan partijski agit-propa-
rat. Ojačanje agitacije i propagande uopšte je jedna od najvažnijih zadataka. Po
vama poslati materijalima, mi navodimo, da ste u tom pogledu učinili mnogo,
ter u pogledu pismene propagande i agitacije. Vaga "Narodna borba" je prvo teh-
nički sasvim dobra, a agitacijski iznenađujuća. Ne postavljate ni pitanje vlasti
nad vas, ni ekonomskih potreba naroda, ni neuredjivanje vaših vojnih zadataka sa
mase, skoro ništa iz međunarodne politike, skoro nikakve popularizacije SSSR
itd. Ispominjan, da ove zakučke primamo samo na osnovu 2 broja "Narodne borbe".
Ali ne bojimo, da je i inače tako. Našim štamperijama mi vam za sada ne možemo
poslati, i mi se sami borimo sa vrlo velikim teškoćama u tom pogledu. Morate da
mi naći puta iz i načina, da se vam mogu - partizani sa svojim sklopi, a onda
go, šaljite dopise sa "Borbu" i omoguće redovan transport sa drugu Goru, oite
oste u velikoj meri otpočet potreb štampanog materijala. Mi ćemo vam poslati
i neke brošure sa agitprop-rad.

11. U pogledu organizacionih pitanja partije pitanja ste pravilno postavili
11. Treba iskoristiti moment sa uspostavljanje partije, narocito na selu.

Sa drugarskim pozdravima
Centralni komitet
Komunističke Partije Jugoslavije

W
100

национално-ослободилачке борбе, т. ј. као оне који ослободилачку борбу саботирају, помажу објективно непријатељу, држе се капитулантски итд. При таквом разголићавању мора суделовати целокупан партијски агит-проп апЗрат. Ојачање агитације и пропаганде уопште је једна од најважнијих задаћа. По вашим послатим материјалима, ми не видимо, да сте у том погледу учинили много, бар у погледу писмене пропаганде и агитације. Ваша „Народна борба“ је, прво, технички сасвим слаба, а агитацијски једнострана. Не постављате ни питања власти код вас, ни економских потреба народа, ни разрађивање ваших војних задаћа, за масе, скоро ништа из међународне политике, скоро никакве популаризације СССР итд. Напомињем да ове закључке правимо само на основу 2 броја „Народне борбе“, али се бојимо, да је и иначе тако. Тражену штампарију ми вам за сада не можемо послати. И ми се сами боримо са врло великим тешкоћама у том погледу. Морате сами наћи пута и начина. Нека вам помогну — партизани са својим акцијама. А друго, шаљите дописе за „Борбу“, и омогућите редован транспорт за Црну Гору, чиме ћете у великој мери потпомоћи потребе штампаног материјала. Ми ћемо вам послати и неке брошурице за агитпроп. рад.

11. У погледу организационих питања партије питање сте правилно поставили. Треба кекористити моменат за учвршћење партије, нарочито на селу.

Г

Са другарским поздравом

**ЦЕНТРАЛНИ КОМИТЕТ
КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

**Т и т о
Б е в ц ¹**

(М.П.)

¹ Едвард Кардељ

БР. 94

ПИСМО ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ Ц
БОКУ ОД 30 НОВЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ НИКШИЋКОГ
НОП ОДРЕДА

Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Службено
30 нов. 1941 год.

Ш Т А Б У
НИКШИЋКОГ НАРОД. ОСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА

Примили смо ваше писмо од 28. XI. 1941 г. и на исто одговарамо: Из писма друга Павла¹ види се да је њихов батаљон имао оштар сукоб [са италијанским окупатором на сектору Грахов] ва и да имају великих успјеха. Иако су вас обавијестили шта су све учинили у погледу обезбјеђења своје територије и од вас тражили да им обезбиједите леђа² са стране Никшића, из вашег писма нама ништа се не види да ли сте ишта предузели ради помоћи друговима у Грахову. Ви сте морали да нас о томе обавијестите, јер је то данас врло важно. У случају да до данас нијесте ништа предузели, а вјерујемо да јесте, одмах извршите мобилизацију и један добар дио наоружаног људства пребаците за пут Никшић—Грахово како непријатељ не би могао изненадити другове на Грахову. Ваше јединице које буду на путу Никшић—Грахово, као и жељезничкој прузи Никшић—Билећа, морају да буду у сталној вези са друговима у Грахову. Један из Штаба треба да руководи тим акцијама — операцијама.

У погледу надлежности Дурмиторског народно-осл. партизанског одреда и вашег одреда имате детаљна упутства у нашој наредби² Бр. 5, која вам се прилаже [уз ово писмо]. Иако сте штабовима подијељени, ви морате најуже координирати ваш рад на дотичним територијама. Морате имати курирску везу и одржавати стални контакт. Одмах по пријему овог писма настојте да успоставите телефонску линију од Штаба па до Жабљака. Ми ћемо данас дати налог [штабу Дурмиторског одреда¹ који] има материјала за телефонску везу, да одмах [успостави линију Шавник]—Жабљак и од Шавника до вашег Штаба. У

¹ Павле Ковачевић, секретар МК КПЈ-Грахово, ухваћен од четника у селу Зајасену и стријељан у Невесињу 1943 год.

² Види докуменат бр. 83.

ези с тим ваш се Штаб може премијестити на 100—200 метара од пута Никшић—Шавник.

Добро би било ако имате да нам пошаљете нешто од креветских ствари, бар једно 5—6 чаршава и 5—6 ћебади, или, ако их имате, и више, јер нам је то потребно за болницу, коју сада оснивамо, а мало имамо ствари за болницу.

Од заплијењеног материјала нека нам се достави једна трећина и то од пушака, бомби, револвера, шатора, ћебади, итд., као и сва архива и приватна кореспонденција војника. Исто тако, ако су официри и војници имали резервне робе, нека нам се и од тога једна трећина достави.

У будуће кад шаљете писма за нас, увијек шаљите по куриру, а не овако узгредно, јер да сте послали по куриру не би морали чекати док се врате делегати са омладинске конференције. Нама се у погледу одговора журило, јер нијесте ништа рекли да ли сте што предузели у погледу обезбјеђења другова на Грахову са стране Никшића.

Обавјештавамо вас да је и код Данилова Града непријатељ покушао да изађе према селу Пажићима, али су га наше јединице¹ дочекале, вратиле га натраг и том приликом заробиле 4 војника, а мртвих и рањених је непријатељ имао 16—20 људи. Наши су губици 1 мртав и 4 рањена. Други дан је непријатељ топовима и авионима бомбардовао оближња села, али веће штете није било. Убијене су 3 жене, а једна рањена.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОВОДА НАРОДУ!

**ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛ. ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Милутин**

(М.П.)

П.С. У погледу вашег предлога за назив вашег Одрода, ми немамо ништа против, али треба водити рачуна да то име обухвати и задовољи све становнике на вашој територији. Ми смо досада ваш одред звали Никшићки народно-ослободилачки партизански одред и код тога ћемо остати све дотле док нас ви не обавијестите да ли је назив „Пеко Павловић“ подесан за читав териториј. Ми смо мислили да вам направимо и штамбиљ за одред, али се нашло за боље сачекати док не јавите име вашег Одрода ...

¹ Односи се на јединице НОП одреда „Бијели Павле“.

БР. 95

ПИСМО ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 30 НОВЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ
НОП ОДРЕДА У ВЕЗИ ФОРМИРАЊА ЉЕШАНСКОГ
БАТАЉОНА¹

Г Л Л В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр. службено
30 новембра 1941 г.

Ш Т А Б У
ЛОВЋЕНСКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ ПАРТИЗАН-
СКОГ ОДРЕДА

Примили смо ваше писмо од 29 новембра 1941 г. и због важности питања која се у писму постављају желимо да вам што прије одговоримо да се не би узалудно радило и на јаловим стварима мобилисале широке народне масе.

Нашу ранију тврдњу да нас забрињава ваш став по питању окупљања широких народних маса за Народно-ослободилачку борбу ово ваше посљедње писмо потврђује још једном.

Ви сте ствар Љешанског батаљона схватили као да ми вршимо подјелу на етнографске групе, па чак и коме центру гравитирају поједина племена, па да на тај начин стварамо народно-ослободилачке одреде. То је погрешно. Главни штаб сматра да је стварање Љешанског батаљона у интересу Народно-ослободилачке борбе, без обзира коме одреду он треба да припада, јер ми сматрамо да се ту не ради о неким етнографским територијама или центру гравитације, већ да се ти људи мобилишу да би створили што чвршћу војну формацију, која ће дејствовати по наређењима овога Штаба, одн. Штаба одреда коме припада. Пошто Љешњани нијесу учествовали у Јулском устанку и све до данас били пасивни, погрешно је постављати ствари како то ви чините у вашем писму тј. да се створе два батаљона, не водећи рачуна да ли ти батаљони треба претходно да имају своје чврсте партизанске јединице, које би својом дисциплином и својом борбеношћу укључивале у себе још недисциплиноване народне масе. Ви у вашем писму не постављате ни питање оружја које вам је на расположењу, већ само тврдите да оба батаљона могу обухватити 1400—1500 људи, а Главни штаб поставља питање оружја као примарно у данашњој ситуацији.

¹ Редакција располаже дјелимично очуваним оригиналом писма, које је је упутио Штабу Ловћенског одреда Иван Милутиновић.

Ми се никако не слажемо са вашим приједлогом да се Љепданска Нахија подијели на два дијела и да се формирају два батаљона, а да један од њих припадне Ловћенском, а други Зетском одреду. Ми сматрамо да је сада најбоље ...

Хтјели ви или не, ви се данас са оваквим вашим ставом објективно налазите на репу народних маса, које су револуционарне, али које немају јасног циља и перспективе за будућу борбу. На случај Љешанске Нахије и Катунске Нахије ви нијесте успјели да се покажете као руководиоци револуционарног расположења код народних маса са јасно изграђеним гледиштем за данашњу и будућу етапу борбе. Ви дозвољавате да револуционарно стихијско расположење маса вас води и у њему се уљуљкујете, умјесто обратно.

Умјесто да ви данас водите са Љешњанима акције против окупатора, ви вашом пасивношћу подупирете акцију Љешњана да Главни штаб промијени своју одлуку у погледу Радоја Ћетковића,¹ чиме се омогућава активност елемената који нијесу за борбу. Нас чуди како сте могли дозволити да се купе потписи, па чак и спремају неке делегације које би убиједили Главни штаб у штетност уједињавања Љешанске Нахије у једном батаљону, а подупирали акцију за подјелу Љешан. Нахије на два батаљона. Штетна је ваша мисао и, објективно, данас разбијачка када кажете: „Ми ћемо настојати да се поштују одлуке Главног штаба.“ А ми вам поручујемо ако ћете ви само „настојати“, а нећете се заложити свим својим снагама, узећемо вас на одговорност и према вама најенергичније поступити. Не требају нам данас они људи који ће „настојати“ да спроведу одлуке Главног штаба, већ људи који ће све од себе дати да се те одлуке спроведу не штедећи при томе ни свој живот. Ви кажете да је иступање Јована Ћетковића на збору Љешњана рђаво дјеловало и да је његов иступ, маскиран похвалама СССР-у и КПЈ и похвалама Главном штабу, значио неку афирмацију бјелашке политике из 1918 г. Заиста, другови, ми вас не разумијемо! Умјесто да ви сада указујете на правилност његовог иступа и да га обавезете на активан рад у Штабу, ви у тим његовим ријечима видите повратак на 1918 г., а то је погрешно!

У случају ако ово наше писмо није за вас доста убједљиво, нека се политички комесар спреми и хитно дође на разговор, јер ми сматрамо да је свака писмена дискусија по овом питању сувишна и штетна за нас, пошто имамо много важнијих питања да рјешавамо ...

¹ Доцније, 1942 год., издао НОБ, ступио у четнике и борећи се заједно са Нлјемцима против V црногорске пролетерске бригаде ухваћен је и стријељан заједно са Бајом Станишићем у манастиру Острогу 18 октобра 1943 год.

НЕДЈЕЉНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ОД 30 НОВЕМБРА 1941 ГОД. О БОРБАМА ОКО ГРАХОВА¹

ИЗВЈЕШТАЈ О БОРБАМА ОКО ГРАХОВА

24 новембра 1941 г. једна талијанска патрола сусрела се са партизанском патролом на путу Осјеченица—Грахово. Наши су заплијенили 2 пушке и једнога заробили, а остали италијански војници (око 40) измакли су нашем заокружењу и побјегли у Грахово. Око 3 сата поподне кренуле су се 4 чете талијанске војске са 4 тенка пут Пресјеченице² и послије првих препуцавања са нашим засједама и покушаја да заузму висове који доминирају Граховом (који је пропао) повукли су се опет у Грахово. 25-тог прије подне опет су покушали да продру пут Осјеченице и одбијени су. 26-тог нијесу се кретали из Грахова, већ су само дејствовали са артиљеријом (брдском) без икаквих жртава и штете. 26-ог кренуле су се од Билеће моторизоване колоне (4 тенка, 4 аутобуса³, 2 мотоцикла) са око 140 војника и официра пут Никшића (преко Вилуса). На Петровићима су ноћу дочекани од партизанске засједе. гдје су погинула 3 војника и 1 официр, 1 тенк и аутобус вратили су се опет пут Билеће, а 3 аутобуса и 3 тенка продужили су пут Вилуса. Пошто су на Вилусима (око 12 сати ноћу) сазнали да ту нема италијанских посада, да је опасно због разореног пута⁴ и засједа ићи пут Никшића, кренули су се пут Требиња, међутим, у Клобуку су наишли на разорен пут и засједе и вратили се преко Вилуса пут Билеће. 5100 м. од жељезничке станице на Вилусима сачекала их је партизанска засједа око 8 сати ујутро 26 новембра и послије двочасовне борбе предали су се сви. Резултат: 3 тенка, аутобуса три, једно мотоцикло, 110 пушака, 11 мртвих и 21 рањених, 5 официра [са] п.пуковник[ом], командант[ом] Билеће и 77 војника заробљено. На Петровићима су партизани уништили аутобус⁵ и заробили 10 војника, а тенк им је преваром (пошто се био предао) побјегао у Билећу. Наших жртава нема (ни рањених). Послије подне 26-тог кренула је из Требињске Ластве једна већа моторизована колона (4 тенка, око 16 аутобуса и око

¹ Редакција располаже копијом извјештаја без потписа, који је Главном штабу НОП одреда за Црну Гору и Боку упутио Никшићки НОП одред.

² На географској карти Осјеченица.

³ камиона

⁴ Види примједбу бр. 2 уз док. бр. 80

⁵ Односи се на камион који се био повратно за Билећу.

40 мотоцикла) пут Вилуса. Наша засједа у Клобуку отворила је ватру и у борби, која је са прекидом трајала до седам сати ноћу, заплијењен је 21 мотоцикл и 2 тенка, све оштећено, а послије уништено, сем 2 мотоцикла. На страни непријатеља 2 мртва, 2 рањена, 2 заробљена. Било је још пуно рањених које је непријатељ покупио (док се остатак надао у дивље бјекство). Заплијењено је још на томе мјесту: 10 пушака, 2 пушкомитраљеза, револвер, 4000 метака, 100 бомби, 10 ћебади, 10 шаторских крила. Наших жртава није било.

У овим борбама показала се обилићка храброст, прибраност и спретност наших бораца, који су чак скакали и на тенкове и својом храброшћу непријатеље су толико збунили да нијесу знали ни гдје им је глава.

Послије пораза код Клобука сви италијански војници евакуисали су из Ластве. Наши се налазе на положајима. На Грахову је велика паника међу италијанским војницима (око 500) и сада се поново утврђују.¹

Јутрос, 28-ог, добили смо извјештај са Грахова да су синоћ Италијани порушили пут непосредно изнад Грахова и то темељито. Изгледа да се боје наше моторизације.

Прије једног сата добили смо нови извјештај: један друг је дошао на мотоциклу из Ластве. Наши су опколили неке усташе у Ластви. Један наш друг лакше је рањен. Наши су запалили гвоздени мост² у Ластви. Послат је експлозив да се дигне у ваздух. Наши држе положај изнад Ластве до Арслан-агића Моста. У Ластви је заплијењено 10 квинтала кукуруза. Синоћ је пошао један друг³ са 2 тенка и [2] мотоцикла пут Требињске Ластве — један тенк са митраљезима, а други са бацачима — и почела је борба данас око подне. Изгледа да у станици има усташа чим дају отпор. Наши су бацили на касарну из бацача мине и све до прије пола сата (сада је 7 и 10 минута) чула се пуцњава. Вјероватно да су већ ликвидирани.

Данас су италијански војници оправљали цесту Грахово—Рисан. Ми наше снаге нијесмо могли тамо пребацити и они још и даље тамо раде. Код наше војске влада мишљење да непријатељ хоће да бјежи из Грахова пут Боке. Има их свега 500. Зато сви траже да се изврши напад на Црквице координацијом наших и цуцких снага и тиме Грахово потпуно опсадира, послије чега би се извршио напад и помоћу наших оклопних оруђа.

¹ На Курљају (цеста Грахово — Осјеченица) Италијани су навалили велике блокове стијења, а у близини Грахова правили бетонске шилке за одбрану од тенкова које су партизани заробили на Вилусима.

² Дрвену грађу на гвозденом мосту.

³ Сава Ковачевић

П.С. 27-ог и 28-ог кружио је авион италијанског Црвеног крста над Граховом и послао поруку Талијанима да ће им се ако се буду борили, послати помоћ; иначе, ако се не боре, неће ништа више.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

БР. 97

ПИСМО ШТАБА ОРЈЕЙСКОГ БАТАЉОНА НИКШИЋКОГ **НОП**
ОДРЕДА ОД 30 НОВЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ
НОП ОДРЕДА О ПОТРЕБИ САДЕЈСТВА НА ТЕРЕНУ
КРИВОШИЈА

ШТАБ ОРЈЕНСКОГ БАТАЉОНА
НАЦИОНАЛНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТ. ВОЈСКЕ

30 новембра 1941 г.

ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ ОДРЕДА
НАЦИОНАЛНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТ. ВОЈСКЕ

По наредби Штаба Дурмиторског одреда¹ дужни смо изводити на терену Кривошија акције у циљу ометања окупаторовог кретања према унутрашњости Црне Горе. Пошто наше снаге нијесу довољне за успјешно извођење тих задатака, речено нам је од стране Штаба Дурмиторског одреда да позивамо у помоћ партизана из Цуца. На наш позив у једној таквој акцији учествовао је Трешњевски вод, али су другови из истог изјавили да за отакву сарадњу немају одобрење тога Штаба.

Пошто се сад указује потреба сталне сарадње на овом терену бар једнога вода партизана из Цуца, то вас молимо да наредите Трешњевском воду да сарађује са нама у извођењу ових акција на терс-ну Кривошија.

У нади да ћете хитно удовољити овом нашем тражењу, поздрављамо вас партизанским поздравом:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Ник. Ђурковић

Командант батаљона
Мирко Матковић

¹ Штаб Орјенског батаљона није још био обавијештен о наредби Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку за формирање Никшићског одреда, због тога још сматра себи претпостављеним Штаб Дурмиторског НОП одреда.

ИЗВЈЕШТАЈ БИРОА ГРАДСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ПОДГО-
РИЦУ ОД 30 НОВЕМБРА 1941 ГОД. МЈЕСНОМ КОМИТЕТУ
КПЈ ЗА СРЕЗ ПОДГОРИЧКИ О СТАЊУ У ГРАДУ

Подгорица 30-XI-1941.

Драги другови,¹

Примили смо писма од 28 и 29 ов. мјесеца. Партизана имамо из Нове вароши² 68, гдје је командир Пејановић³ а политички [комесар] Мујо⁴. У Старој вароши имамо 51, гдје је командир Стојан Рашовић а политички комесар Б. Лазовић⁵. Овај број се сваким даном повећава.

Партијаца имамо 17 од којих су 9 жена. Од ових су⁴ жене раднице а остали су сви интелектуалци.

Ниједан партијац или партијка нијесу пошли са нашег терена у Црногорски оперативни одред.

Партиске јединице сем практичних радова раде и на својој изградњи на што се понајмање полаже пажње, све из разлога што смо запослени практично и уз то радимо и од врло неповољним приликама. Најбоље се ради по НОФ-у, гдје се примјећују, по нашем мишљењу, видни резултати. Исто тако се ради и по омладинској линији, што се нарочито види из великог прилива пријављених за вањску борбу и из тог што већ у Подгорици никаква струја сем наше нема никаквог дејства и уплива међу омладином. Праве се редовно омладински састанци, гдје су омладинци-ке врло добро дисциплиновани.

По линији жена рад је прилично слаб. Има мало кривице и до нас, али са друге стране заузетост и тешка покретљивост жена [на политичку активност] пуно омета.

Има приличан број људи који би хтјели [да изађу]. Очекује се ових дана рација и има изгледа да овом приликом нећемо бити разминути, **Јер** нам ирилично пријете (на пр. Ракочезића⁸ претресали стан и узели легитимацију, Пејановића прате).

Достапљамо вам спискове шпијуна. Опростите на неуредности, јер нам то вријеме омета.

239

¹ Редакција располаже оригиналом у рукопису. Извјештај је упутио Биро Градског комитета КПЈ — Подгорица који је дјеловао илегално све до ослобођења Подгорице 1944 године.

² Подгорица (Титоград) се дијели на стару и нову варош.

³ Саво Пејановић

⁴ Мујо Ђуковић

⁵ Бранко Лазовић

⁶ Бошко Ракочевећ, ухапшен у Подгорици и стријељан од Италијана 1942 године.

Шаљемо вам списак љекова које смо купили и од којих је већ иешто пренесено. За ове љекове, поред осталих новаца, потрошили смо и од НОФ-а 400 лира, које нам одмах пошаљите да их НОФ-у вратимо, као и 615 лира које смо остали дужни.

Поздрав¹ -

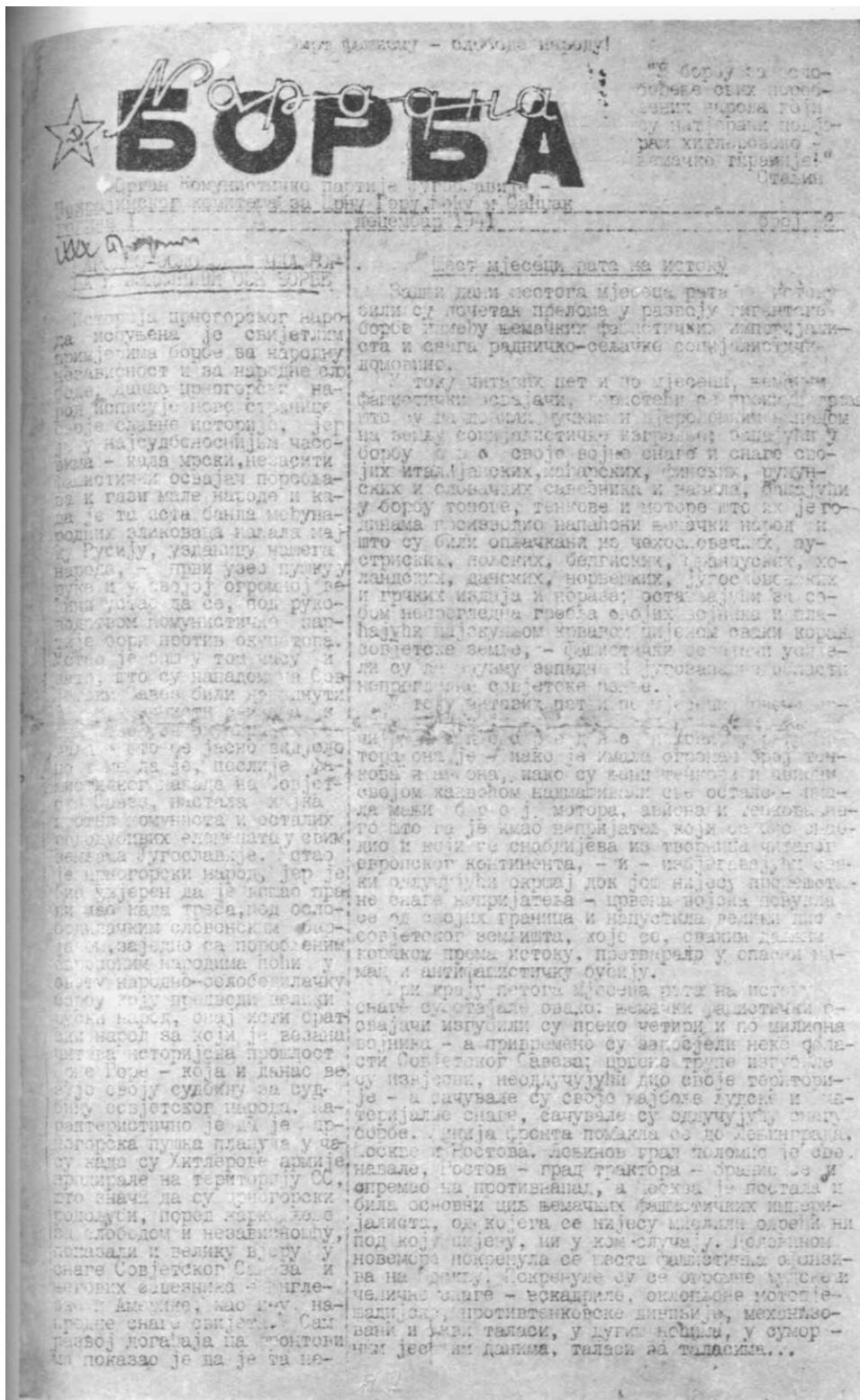
БР. 99

ЧЛАНАК „НАРОДНЕ БОРБЕ" ОД ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД.
О ИЗДАЈНИЦИМА НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ БОРБЕ

НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКА БОРБА И ИЗДАЈНИЦИ
ОВЕ БОРБЕ

Историја црногорског народа испуњена је свијетлим примјерима борбе за народну независност и за народне слободе. Данас црногорски народ исписује нове странице своје славне историје, јер је у најсудбоноснијим часовима — када мрски, независити фашистички освајач поробљава и гази мале народе и када је та иста банда међународних зликоваца напала мајку Русију, узданицу нашега народа, — први узео пушку у руке и у својој огромној већини устао да се под руководством Комунистичке партије бори против окупатора. Устао је баш у том часу и зато што су нападом на Совјетски Савез били нападнути и сви комунисти свијета и сви родољуби окупираних земаља — што се јасно видјело по томе да је, послвије фашистичког напада на Совјетски Савез, настала хајка против комуниста и осталих родољубивих елемената у свим земљама Југославије. Устао је црногорски народ, јер је био увјерен да је дошао прави час када треба, под ослободилачким словенским барјаком, заједно са поробљеним европским народима поћи у свету Народно-ослободилачку борбу коју предводи велики руски народ, онај исти братски народ за који је везана читава историјска прошлост Црне Горе — која и данас везује своју судбину за судбину совјетског народа. Карактеристично је да је црногорска пушка планула у часу када су Хитлерове армије продирале на територију СССР, што значи да су црногорски родољуби, поред жарке жеље за слободом и независношћу, показали и велику вјеру у снаге Совјетског Савеза и његових савезника — Енглеске и Америке, као и у напредне снаге свијета. Сам развој догађаја

¹ Потпис није очуван.

Фотокопнја прве стране „Народне борбе“ бр. 3

на фронтовима показао је да је та непоколебљива вјера била реално гледање на ствари.

Као год што су народни непријатељи, издајници разних боја, извршили срамну издају за рачун окупатора и отворили врата да њихова крвава чизма прегази родну грудну народа који су жељели само да у миру живе и раде, исто тако они и у периоду Народно-ослободилачке борбе забадају нож у леђа тој борби и врше срамну издају.

У доба када народи Црне Горе, Боке и Санџака воде тешку борбу за неповратно протјеривање окупатора из наше миле отаџбине, пета колона, те нове потурице, покушавају свим силама, на све могуће начине, да разбију борбено јединство нашег народа и да тако омогуће окупатору да неметано гази, пљачка и понижава наш намучени али храбри народ.

Прва екипа нових Бранковића — сепаратистичко вођство Федералистичке странке на челу са др. Секулом Дрљевићем, Душаном Вучинићем и Јовом Поповићем — покушала је да изврши ту срамну работу, али је напуштена од поштенних присталица, код којих се није угасила жижга слободе и родољубља, те су у фашистичком окупатору гледали крвника нашег народа, слободе и независности. Никаква кађења „пријатељској и ослободилачкој“ италијанској војсци нијесу помогла овим изродима, јер је народ правилно схватио ко му је пријатељ а ко непријатељ, ко је вјера — ко ли је невјера.

А када је ова екипа тешких издајника била напуштена од присталица, — на иницијативу окупатора јавља се друга екипа на челу са др. Новицом Радовићем, Петром Пламенцем и Савом Вулетићем, с налогом да траже савезнике за велику издају Народно-ослободилачке борбе; да траже продане душе као што су и сами; да траже макар кога да би, скупа са окупатором, пошли у борбу противу народне оружане силе, противу наших храбрих партизана и руководиоца Народно-ослободилачке борбе. Данас они траже савезника у борби против народа, а када смо их позивали да удруженим снагама поведемо борбу противу реакционих београдских режима, они су ту сарадњу одбијали; одбијали су је када се требало борити за народ и његове интересе, а данас, када народ води борбу за своје ослобођење, они траже савезнике противу те борбе.

Ради тих циљева одржано је на Цетињу савјетовање под претсједништвом крволока и паликуће Пирција Биролија. На савјетовању су узели учешћа разни изроди и то како они који покушавају да стварају „народну војску“, „гвоздену руку“, „четнике“ или „крилаше“, тако и они који се изјашњавају за борбу, али „када за то буде вријеме“. Све ове појаве имају један те исти циљ: разбити борбу црногорског народа и покушати испровоцирати братоубилачки рат. Сви они, макар какву фирму носили, служе једној те истој ствари, служе мрском фашистичком

окупатору. На савјетовању је било и таквих који су се изјаснили против Биролијевих сугестија. Но ми сматрамо да је позив на савјетовање дошао као последица њиховог колебаљивог става у односу на Народно-ослободилачку борбу, а непријатељ и његови агенти настоје да те колебаљиве елементе било потпуно неутралишу, било да их, ако могу, активно користе на разбијању борбеног јединства нашег народа. Међутим, данас у најсудбоноснијим часовима по наш народ не смије се бити по страни од те борбе, већ или активно у борби са народом — или противу њега и његове борбе.

Цетињско савјетовање сазвао је крволок и паликућа Пирцио Бироли преко свога агента др. Новице Радовића. Присутствовали су му, поред осталих, Драгиша Вешовић, бив. начелник управ. одјељења Банске управе, Милутин Јелић, бив. директор гимназије, Филип Цемовић, бив. народни посланик и др. Вукота Дедовић. Шта се је хтјело тиме што је сазивач био Новица Радовић а не Секула Дрљевић и да ли има разлике између Секулине и Новичине издаје? Окупатору су потребне смјене екипа, — када се једна компромитује код народа треба оперисати другом, све то ради покушаја успјешне обмане народа. Иначе, између Дрљевића и Радовића, као и осталих лидера сепаратистичког вођства Федералистичке странке, нема никаквих разлика. Од првог дана окупације они су радили и раде заједнички против црногорског народа, против његове слободе и независности. У тој борби траже савезнике у лижисаханима свих реакционарних београдских режима, па се и сада нашла на окупу сва братија издајника. Нашли су се на окупу они који су се бусали у „патриотска“ југословенска прса, наравно док је било богатог корита и ради тог корита, због којег као и због страха за своју прљаву кожу и данас врше издају и чине велике услуге окупатору, нашли су се на окупу са онима који су очекивали да им власт и корито осигура Рим. Комунистичка партија одавно је указивала прстом на опасност да ће се сви ненародни елементи у њиховој противнародној и срамотној работи наћи на окупу — а Партија, која је увијек била са народом и борила се за народ, остаће и даље са народом и дијелити са њим зло и добро у његовим најтежим моментима.

Исто онако као што су се у Црној Гори појавили ови народни изроди и слутерање окупатора, такође су се и у Боки Которској непријатељи народа показали у правом руху. Петар С-Ђеловић, Петар Ј. Поповић, Саво И. Чичковић, Шпиро Драгићевић, поп Ристо Кривокапић и Јаков Ј. Самарцић приређивали су свечане дочеке префекту и другим окупаторским великанима. Ти дочеци приређивани су у часу када су близу њих на вјешалима висили партизани, храбри синови бокешког народа, у часу када је куљао пламен из попаљених сељачких кућа, које су сељаци подизали муком и знојем својим. На једној оваквој па-

ради при дочеку талијанског префекта Јаков Самарџић, заже-
левши госту добродошлицу, изразио је „своје велико задовољ-
ство што је на концу народ добио што је и желио". А зар вје-
шала и пламен из попаљених кућа нијесу говорили довољно
јасно да је народ добио оно што није желио, и да и крв своју
пролијева да протјера у неповрат госта, којег дочекују ови на-
родни издајници.

У Санџаку, још првих дана окупације, непријатељ је нао-
ружао хрватске усташе и муслиманску реакцију, а када они ни-
јесу били у стању да му осигурају несметано гажење и пљач-
кање, он се повезује са српском реакцијом и четницима. и тако
хушкајући једне против других, успијева да продуби антаго-
низам између Срба и муслимана. Нијесу ријетки случајеви ме-
ђусобних борби и покоља на једној или на другој страни. А то
је баш оно што окупатор жели да постигне. Зато је и посљедњи
час, да се народ Санџака отргне испод утицаја реакционарних
елемената и поведе борбу противу заједничког непријатеља.

Још за вријеме јулских акција ми смо прозрели намјере
окупатора: кад му није успијевало да без много жртава разбије
борбену снагу црногорског народа, он је ишао путем наклањања
на пету колону, настојећи да преко ње спроведе оно што ору-
жаном силом није могао тако лако постићи. И заиста, окупатору
је успјело да се повеже са новим потурицама. Али, ни њему, ни
његовим слугама — народним издајницима — неће успјети да
сломе дух и морал код народа Црне Горе, Боке и Санџака. На-
против, све што се подземно припрема и што се у разним фор-
мама јавља противу Народно-ослободилачке борбе, даће пот-
стрека широким народним слојевима да се збију у један је-
динствени фронт, у борби противу мрског фашистичког окупа-
тора и његових олугу, шпијуна и петоколонаша.

(„Народна борба" бр. 3, од 1-ХП-1941 год.)

БР. 100

ЧЛАНАК „НАРОДНЕ БОРБЕ" ОД ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. О КАРАКТЕРУ И ЗАДАЦИМА НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИХ ОДБОРА

НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИ ОДБОРИ КАО ПРИВРЕМЕНИ НОСИОЦИ НАРОДНЕ ВЛАСТИ

Сталним борбама које воде наше храбре партизанске једи-
нице очишћен је од окупатора велики дио Црне Горе изузев

градова, које држе окупаторске трупе, па се на том почишћеном терену требају и морају бирати, слободно и непосредно од самога народа, нови органи народне власти — народно-ослободилачки одбори.

Поставља се питање зашто се формирају ови одбори и какав је њихов задатак. Зашто се не остаје при старим облицима власти: општинским управама, среским начелствима, жандармериским станицама итд? Правилан одговор на ова питања олакшаће многима да исправно разумију улогу народно-ослободилачких одбора као и то да одборима омогуће правилан рад.

Наш народ налази се данас у борби против окупатора и његових домаћих слугу — разних Дрљевића, Радовића, Пламенаца, Јелића, Цемовића, Лашића и др. — и у тој борби је напрегао све своје снаге. Интереси ове народно-ослободилачке борбе, коју данас водимо против окупатора и домаћих издајника и петоколонаша, који му служе, захтијевају да се све стави у службу борбе против окупатора, да се униште све базе непријатеља, а нашим борцима обезбиједи сигурна позадина у ослобођеним крајевима. Према томе, потребно је ујединити читав народ, све друштвене редове, све што поштено и слободољубиво мисли, у напору да што прије завршимо народно-ослободилачку борбу; потребно је организовати службу фронту и читав живот позадине у интересу фронта. Зато се морају створити посебни, нови органи народне власти. Њихов циљ показује јасно само њихово име: организовање позадине у служби фронта, организовање народне привреде и прехране, организовање свега у интересу народно-ослободилачке борбе. Ови одбори бирају се слободно на заједничким скуповима простим дизањем руку, и зато су у стању да раде са наредом, уживајући његово повјерење.

Људи који не разумију данашњу борбу, или су о њој криво обавијештени, стављају приговор: зашто се не остане код старих општинских управа и жандармериских станица — наравно, са измијењеним извјесним људством. Одговор је кратак: из простог разлога што су баш ти стари органи власти — општинске управе, среска начелства и жандармеријске постаје — били она мрежа преко које је окупатор пљачкао и угњетавао црногорски народ, [с]проводећи своје мјере. Те установе, су јавно, наочиглед читавог народа, служиле италијанским окупаторима, а те установе народ није ни бирао, већ су му наметнуте. Оне су, без обзира на то што је у њима било појединих поштених људи, биле база непријатеља и легло петоколонаша и издајника. Оне су биле центар одакле је окупатор пружао своје шапе да хвата народне борце, преко њих се трудио свим силама да угуши национално-ослободилачки покрет. Ти стари органи власти не пружају никакву гаранцију за обезбјеђење ослобођених крајева: напротив — пружају непријатељу све могућности да се преко њих поново увуче у наше редове. Поред тога, чак и када

би у њима сједјели најбољи људи, те установе, из горњих разлога, нијесу у стању да у данашњем тренутку мобилишу народ за борбу против окупатора и усредоточе у себи све функције народне власти. У данашњој борби те крупне задатке могу да предузму једино органи који ће имати подршку читавог народа — народно-ослободилачки одбори. Они ће на својим леђима моћи најлакше да приме тај одговорни задатак. Они морају бити стварни носиоци власти, истина — привремене власти, јер њихова је дужност да врше ту функцију у интересу народно-ослободилачке борбе до нашег ослобођења, до тренутка када ће, по протјеривању окупатора из наше земље, моћи да се пређе на посао организовања државне власти.

Задатак народно-ослободилачких одбора је веома сложен и разноврсан. Он обухвата све функције власти на датом подручју, изузев оних које су у ратно доба компетенција војне команде. Дужност је ових одбора:

1. Да организују активност цијелога народа, да остваре јединство читавог народа и мобилишу све народне снаге да би се нашим борцима на фронту обезбиједило све што је потребно. У тој својој дјелатности одбори ће уско сарађивати са штабовима наших батаљона, односно одреда, који су највиша власт на ослобођеној територији.

2. Да обезбиједе ред у позадини, да га одржавају уз помоћ својих народних стража и да воде борбу против свих појава пљачке, разбојништва, шпекулације, пете колоне итд. Зато народно-ослободилачки одбори — привремена власт — морају бити **чврсти**, тијесно повезани са народом, омиљени у народу, јер ће само тако моћи да изврше своју велику и одговорну дужност, јер ће само тако моћи да узму на себе одговорност у име свога народа.

3. Да организују снабдијевање и исхрану становништва, а нарочито сиромашних слојева и незбринутих породица наших бораца, да организују евакуацију становништва — када се за то укаже потреба; да организују што правилнији развој привредног живота, трговине, саобраћаја итд. — осим онога што је директно под контролом наоружаних снага.

4. Да свим својим средствима учвршћују везу фронта и позадине, везу цијелога народа са његовим борцима који су основна гаранција побједе.

Да би испунили све ове задатке, народно-ослободилачки одбори морају располагати извјесним изворима прихода. Пошто се државни приход, прирези и порези, неће више наплаћивати на досадашњи начин, то ваља пронаћи нове изворе. А ти нови извори леже у самом народу, у свима нама, у спремности свих да даду све за борбу, да се ослободе од мирнодопских навика и удобности и да даду све што је могуће дати за нашу побједу.

У народно-ослободилачким одборима народ треба да осјети народну власт, моћно оружје свог ослобођења. Ти одбори нијесу и не смију бити органи појединих партија или посебних организација, већ у њима треба да буду заступљене све политичке групе и организације и сви честити родољуби, све оно што је на дјелу показало да никада неће издати своју отаџбину у овом светом рату.

Народно-ослободилачки одбори јесу, дакле, привремени носиоци власти. Они су једини начин, једини пут да се сав народ мобилише у интересу борбе против окупатора, да се земља претвори у ратни логор, из кога ће бити прогнане све мирнодопске навике и појаве.

Нека народно-ослободилачки одбори буду чврсти органи који ће претстављати несаломљив фронт против окупатора и издајника.

Нека народно-ослободилачки одбори буду, заједно са нашим оружаним снагама, основно оружје за побједу праведне ствари нашег народа, за протјеривање окупатора и народно ослобођење.

(..Народна борба" бр. 3, од 1-ХП-1941 год.)

БР. 101

ЧЛАНАК „НАРОДНЕ БОРБЕ" ОД ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. О ПАЖЉИ НАРОДА ПРЕМА РАЊЕНИМ ПАРТИЗАНИМА СА ПЉЕВАЉА

НАРОД СРЕЗА ШАВНИЧКОГ ЗА РАЊЕНЕ ПАРТИЗАНА

Послије акције на Пљевља наши рањени партизани пренесени су у Срез шавнички. Љубав и оданост народа овог среза према Народно-ослободилачкој борби дошла је до изражаја не само преко жртава у борби него и преко љубави и пажње према нашим рањеним храбрим партизанима. Око прве групе рањеника која је стигла у Шавнички срез окупиле су се масе становништва са разним понудама и, уколико је долазило више рањеника, утолико је и народна брига за њихово снабдијевање расла. Прве указане помоћи састојале су се у разноврсној храни и ноћном вешу, а затим се организовано појачала помоћ у разним другим потребама, и то у толикој мјери и са толико искренности да су се рањеници осјећали као код својих кућа. Ова помоћ и пажња треба да послужи као примјер и другима.

На вијест да су рањеници стигли у Срез шавнички и да су потребе за њихову негу велике, народ из разних крајева

Црне Горе почео је да скупља и шаље помоћ у топлом вешу и другом, те се и преко ових питања све више манифестује јединство народа. Но, да би то јединство било потпуно, потребно је да се сав народ Црне Горе, Боке и Санцака мобилише око народне оружане силе, око наших храбрих партизана, и да преко **Народно-ослободилачког** фонда помаже наше борце, како у намирницама тако и у зимској одјећи. Онима који данас, са пудоком у руци, воде борбу за протјеривање окупатора, народ треба да пружи сваку помоћ, почев од економске до спремности да се са њима раме уз раме бори у светој Народно-ослободилачкој борби.

(„Народна борба“ бр. 3, од 1-ХП-1941 год.)

БР. 102

ЧЛАНАК „НАРОДНЕ БОРБЕ“ ОД ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. О ПРОБЛЕМУ ИСХРАНЕ НА ОСЛОБОЂЕНОЈ ТЕРИТОРИЈИ

ПИТАЊЕ ГЛАДИ

Што дубље улазимо у зиму и што се више приближавамо прољећу, питање прехране знатног дијела црногорског народа, народа Боке и Санцака све више постаје питање којему се мора наћи рјешење. Авет глади уселила се већ у многе домове радника, ситних сељака и чиновника. Многа мајка на селу и у граду доведена је већ у очајање због плача гладне дјеце. И ми смо дужни да испитамо узроке овога зла и да пронађемо средства да га уклонимо, или бар ублажимо.

Глад је нераздвојни пратилац ратова. Више него и за један други рат то важи за овај, што су га напаћеном човјечанству наметнули разбојнички фашистички империјалисти, чији суглавни циљеви: отимање туђе територије, поробљавање, пљачкање и уништавање других народа — у првом реду словенских. Ако глад коју они собом доносе може да им послужи и као средство до циљева, фашистичке звијери неће се стидјети да је употребе, јер они су донијели глад и својим народима, и служили су се глађу као средством и у својим властитим земљама.

Шта су урадили фашистички окупатори по свом доласку у Црну Гору, Боку и Санцак?

Прије свега, опљачкали су све резерве хране у државним, војним и општинским магацинима, а те резерве нијесу биле мале, и то је била народна мука и народна имовина. Затим су укинули сваки увоз житарица из Метохије, Србије и Војводине — без чега се наши крајеви не могу прехранити; дали

су маха шпекулантима и гуликожама, пустили у промет обиље новца без вриједности, и тако истјерали кило кукуруза на 30 динара. Послије свега овога прешли су на директно пљачкање. Љетос су отели од народа све што су могли: на хиљаде грла крупне и ситне стоке, мрс, жито, сијено, хаљине, новац, све до дјечјих пелена. Овога се нијесу стидјели чак ни дивизиски ђенерали (случај Силвиа Ђонини). Најзад, опљачкали су народ присилном замјеном наших динара за лире, које ни у самој Италији немају никакве вриједности.

Данас ови кржави пси иду још даље, па мисле да глађу сломе народну борбу за слободу. Стога укидају појединим селима и општинама и оно злехудо требовање, што су га из опљачкане народне имовине покатакд давали за скупе паре. С времена на вријеме затварају и вароши.

Морамо напоменути да су за овакво стање криви и бивши ненародни режими Југославије, јер да су ријешени основни привредни проблеми Црне Горе, Санџака и Боке, на пр. исушење Скадарског Језера, Јадранска жељезница и др., стање не би било овако црно.

Због свега изложеног, као најважније средство да се ово страшно зло савлада са што мање патњи и жртава, појављује се потреба солидарности и међусобне помоћи најширих народних маса. Њу нам налажу не само осјећаји човјечности него, прије свега, потребе Народно-ослободилачке борбе.

На првом мјесту солидарност је нужна да лукави окупатор не би искористио невољу појединаца и ставио их за шаку ориза у своју службу, чиме би сијао раздор и мржњу међу народом.

Друго, слога, солидарност и међусобно помагање потребни су и као средство заштите од пљачкашких прохтјева изгладњеле италијанске војске или покушаја реквизиције од стране њихових команди. Већ сад се намеће потреба сакривања и евакуације у брда: стоке, мрса, жита и др., а на успјесима Куча и Бјелопавлића се **Јасно** види да се села могу спасти од пљачкања једино заједничким и сложним оружаним отпором. Јединствени став према овом питању потребан је и у случају да непријатељ уђе у село, јер тада без шпијуна и плаћеника он не би могао да пронађе скривену храну.

Народно-ослободилачки одбори, преко народно-ослободилачких фондова, треба да узму на себе главну дужност по питању прехране најсиромашнијих народних слојева. Треба да они започету дјелатност у том погледу наставе с највећом енергијом. Они треба да прије свега утврде која кућа, која породица и у чему највише оскудијева; да утврде ко и са колико залиха хране располаже, па да онда развију широку сабирну акцију. Сва питања у вези са овим треба претресати на сеоским скуповима и конференцијама, износити резултате сабирне акције, па

оштро критиковати и иступати против оних саможивих појединаца који мисле само на себе, а неће да виде невољу своје браће. Зеленаше и шпекуланте намирницама треба јавно жигосати, проглашавати их непријатељима народа, и као према таквим поступати, а њихову срамотну работу свима средствима спречавати. Даље, народно-ослободилачки одбори треба строго да поведу рачуна о томе коме се помоћ додјељује (шпијуни и слуге окупатора треба да и у овом погледу искусе казну за свој злочиначки посао). Треба будно водити рачуна и о томе како се додијељена помоћ искоришћује, па најенергичније спријечити сваку злоупотребу или шпекулисање њоме. Све што је речено за храну треба да важи подједнако за огријев и одјећу.

Комунистичка партија позива цио народ Црне Горе, Боке и Санцака, у првом реду све имућније слојеве, да свим силама омогуће извршење овог племснитог задатка народно-ослободилачких одбора.

Комунистичка партија позива у првом реду све своје чланове, а затим све оне који се осјећају комунистима, да и на овом послу, који је саставни дио наше борбе, даду примјер свима. Сјетите се колико су бриге за сиротињу имали наши велики учитељи Лењин и Стаљин. Сјетите се једног од најљепших Лењинових дјела упућеног „Сеоској сиротињи“. Не заборавите никада, у овим тешким данима глади, да је наша Партија — партија оних који се боре за бољи живот свих утњетених и обесправљених, свих који ништа немају. Не заборавите несрећне и гладне, које наша борбена пјесма позива „у посљедњи и одлучни бој“. Не занемарите зато ни једног тренутка своје дужности према градској и сеоској сиротињи, нашим борбеним савезницима.

Нека наша парола буде — нико у Црној Гори, Боки и Санцаку не смије умријети од глади!

(„Народна борба“ бр. 3, од 1-ХП-1941 год.)

БР. 103

ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД ГДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОЦ
ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА У ЦРНОЈ ГОРИ

Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Бр. 1

1 децембар 1941 год.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Према посљедњим извјештајима наш Одред који се налази у покрету према Санцаку извршио је своје маршруте према предвиђеном плану. У путу није имао никаквих сметњи, изузев што је било неколико другова који су услед назеба морали остати по приватним кућама ради опоравка. Ми смо одмах по одласку другова издали наређење свима одредима на нашој и санчачкој територији да руше и контролишу путеве како би омели непријатељско кретање у правцу Санцака. Посљедњих дана, тј. од 26-Х1 т.г. непријатељ је покушао на неколико мјеста да изађе из својих мјеста логоровања и да заузме доминирајуће положаје око неких мјеста у Црној Гори. Тако је, напр., 26-Х1 т.г. једно одтељење италијанске војске са потпуковником, командантом Билеће, у јачини од 120 војника са 3 тенка, 3 камиона и 2 мотоцикла кренуло од Билеће за Никшић. Међутим, наше су их јединице око 11 сати ноћу сачекале на Петровићима, ступиле са њима у борбу, па је непријатељ оставивши неколико мртвих и рањених, продро са својом моторизацијом за Вилусе, али када су видјели да на Вилусима нема Италијана, кренули су за Требиње. Међутим, на путу између Вилуса и Требиња наши су разорили пут и ту сачекали непријатеља, који се, не могавши прећи за Требиње, **Ератно** натраг за Вилусе, и одатле кренуо за Билећу. Наше засједе¹, које су биле на путу Вилусе —Билећа, ступиле су у борбу и присиле непријатеља да се развије у борбену линију и да напусти тенкове и камионе. После двочасовне борбе непријатељ је савладан, па је заробљено: 70 војника, 1 потпуковник, 1 капетан и 3 поручника, 3 тенка, 3 камиона и 2 мотоцикла. Осим тога непријатељ је имао 21 мртвог војника, 1 капетана, 1 поручника и 1 наредника и рањених 21 војника.

¹ Никшићког НОП одреда.

Сјутрадан 27 XI наше засједе код Великог Кука, близу **Требињске** Ластве, дочекале су непријатељску колону и присилиле непријатеља да прихвати борбу. Том приликом наши су **другови** заплијенили: 19 мотоцикла, 4.000 метака, 1.000 бомби, 1 револвер; 1 тенк је оштећен. Непријатељ је имао два мртва и 3 **заробљена** војника. Према извјештају изгледа да је број мртвих И рањених непријатељских војника много већи, али се није **могло** због ноћи испитати. У обје ове борбе ми нијесмо имали **никаких** губитака. Ову је акцију изводио Граховски батаљон, који припада Никшићком народно-осл. партизанском одреду. Операцијама је руководио друг Сава Ковачевић, командант Никшићког нар. ослоб. партизанског одреда и члан Главног штаба.

28 XI т.г. непријатељ је из Даниловграда изашао у јачини од 3 чете око 3 сата после пола ноћи, пријешао ријеку Зету и увукао се у село Пажиће, 1 км. далеко од Града, са намјером да заузме брдо Тараш, које доминира бјелопавлићком равницом, и има велики стратешки значај за одбрану самог Даниловграда. Наше патроле, које су се налазиле испред села Пажића, дале су узбуну, те су се сељаци и партизани повукли у брдо изнад села. Узбуњена су и оближња села Секулићи и Горица. Непријатељ је пролазећи кроз ова села почео да пљачка и хвата жене и дјецу, али наши партизани,¹ заједно са сељацима, на вријеме су отворили борбу, и нијесу дозволили пљачку и интернацију. Борба је трајала од 4 сата ујутро до 10 сати прије подне. Непријатељ је отјеран из села, и повукао се у Град оставивши око 20 мртвих и рањених и 5 заробљених са једним митраљезом. Наши губици били су 1 мртав и 4 лакше рањена. После подне болничари непријатеља купили су мртве и рањене, на које наши партизани нијесу отварали ватру. Током читавог дана и сјутрадан непријатељ је из града дјејствовао са малим прекидима, топовима и бацачима мина, а осим тога и авионима на оближња села око Даниловграда, па су убијене 3 жене, а једна је лакше рањена. У току борбе рањен је и италијански комесар на Даниловграду, који је ишао на челу италијанске колоне. Заробљени војници на саслушању изјавили су да им је 28-ог изјутра наређено да иду у ратну службу у правцу Тараша. Прелазећи мост на ријеци Зети, војници су се колебали, јер су осјетили да тамо има партизана, али су приморани од стране официра, који су их револверима приморавали да иду напријед.

И поред репресалија којима се непријатељ служи, морал и борбено расположење су код партизана и код широких народних маса велики. Током цијелог дана партизани и народ били су спремни да на позив Команде крену у борбу.

¹ Одред „Бијели Павле“.

28 и 29 о. мј. срушен је мост на ријеци Зети код села Орје Луке, 3 км. од Даниловграда. Прекинути су телефонски стубови и жица однијета. На неколико мјеста пут је затрпан камеше које је непрелазно. У овој акцији учествовало је око 300 партизана и сељака. Сјутрадан партизани су посјели брда око пута Даниловград—Никшић да бране околна села око пута од евентуалних репресалија, али непријатељ није наилазио.

30 XI т.г. непријатељ је направио покрет из Подгорице према Кучима, али су га наше јединице дочекале и борба се водила око 2 сата. Резултати борбе нијесу нам досада познати. Истог дана 6 бомбардера бомбардовали су села око Подгорице и Даниловграда и том приликом срушили једну, а запалили 2 куће и ранили 2 жене.

Пут између Подгорице и Колашина срушен је на неколико мјеста, а партизани су у току дана правили засједе и чекали непријатеља, али се он није појављивао. Приликом рушења пува пао је и теже се ранио Радуле Божовић, командир Ријечке чете, Пиперског батаљона, Зетског нар. ослоб. партизан. одреда.

28 XI јединице Никшићког одреда извршиле су заплъену на бановинском имању у Брезовику и том приликом одузеле: 8 говеди, 3 свиње, 4 коња и око 400 кг. кукуруза.

Заробљени италијански војници код Даниловграда изјавили су још и следеће: да су дошли у Даниловград као појачање из Барија, да су их пожуривали да што прије стигну у Даниловград. Према њиховој изјави у Даниловграду има два батаљона војника са одговарајућим наоружањем.

Главни штаб нар. ослоб. партизан. одреда за Црну Гору и Боку издао је наредбу штабу Никшићког нар. ослоб. партизан. одреда да заробљене војнике задржи, а официре спроведе овоме Штабу ради саслушања...

Према извјештајима из свих крајева Црне Горе расположење је у народу одлично. Дух борбености диже се из дана у дан, а нарочито у оним мјестима и крајевима кроз које су пролазили наши партизани на путу за Санцак. Пролазећи кроз мјеста која у Јулском устанку нијесу учествовала, они су направили такав утисак снаге и дисциплине, да се сада људи масовно јављају у партизане и траже да се ставе под команду Главног штаба.

Из оближњих мјеста, која се налазе под директном контролом окупатора, ми смо наредили постепену евакуацију жита и мрса, ситне дјеце и тешко покретних старца, што се све врши у реду. У исто вријеме свуда се одржавају редовне и дневне и ноћне страже и патроле ради обезбјеђења села од изненадних упада окупатора. Имамо случајева да се наше и окупаторске страже налазе у раздаљини од по 10—20 метара.

Морал код војника окупатора је врло слаб, храна **Ерло** слаба, а одијело такође. Војници, чим их заробимо, пјевају наше **цјесме** и траже да носе наше знакове на капама. Заробљени војници причају, на основу писама од кућа, да је глад и у Италији.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОД. ОСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
ЗА Ц. ГОРУ И БОКУ

Милутин

(М.П.)

БР. 104

ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ,
БОКУ И САНЦАК ОД 1 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ОКРУЖНОМ
КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ЦЕТИЊСКИ ОКРУГ О НЕПРАВИЛНО-
СТИМА У РАДУ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА И ШТАБА ОДРЕДА

ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ — П Е Т И Њ Е

Драги другови,

Добили смо ваше писмо и све материјале које сте нам упутили, па пошто смо их прегледали чинимо вам сљедеће замјерке:

1. — Техничка опрема материјала је врло слаба. Преписивање на матрице је вршено врло алкаво.

2. — Распис „Мјесним комитетима, бироима ћелија и свима партијцима" после одржаног састанка Округног комитета је сувишан, јер је после овога састанка требало извршити обилазак бар мјесних комитета и бироа ћелија, па све ово што у „распису" објашњавате, објаснити 5кивом ријечју, а не писати дуге расписе који се најчешће на партиским састанцима прочитају из обавезе и из њих се ништа не научи. Директиве које ви дајете у овом „распису" су застарале у данашњој политичкој ситуацији, и самим тим су неправилне. Ви сте добили директиве како треба организационо поставити Партију у данашњој политичкој ситуацији у вези формирања партизанских јединица као оружане силе Партије, зато настојте да их одмах спроведете у живот ако то већ нијесте урадили.

3. — Ви имате право да издајете прогласе, али зато треба да се осјети потреба. Кад издајете проглас, он треба да буде сажет, јасан и конкретан, и у њему третирају сва питања која интересују народ са територије вашег округа. Исто тако можете издавати прогласе и за нарочито важне догађаје. Али ми се не слажемо да ви као Окружни комитет приликом сваког догађаја који се деси ма гдје било на вашој територији издајете специјалне прогласе, напр., као Катуњанима, враћеним интернирцима и слично, јер се добија утисак као да ви долазите у додир с народом тамо само путем прогласа. Мање прогласа, а много више политичких састанака, конференција и зборов, гдје наши људи треба јавно да иступају и путем живе ријечи преносе линију наше Партије у масе увлачећи их у Народно-ослободилачку борбу. За ово вам нијесу били потребни прогласи, као овај Катуњанима који је политички врло слаб, кад већ имате прогласе ПК-а за устанак, 7 новембар и сада одговор сепаратистима, проглас ЦК-а Партије и СКОЈ-а за 7 новембар, Билтен Врховног штаба и „Саопштења“ бр. 1, 2 и 3 Главног штаба за Црну Гору и Боку.

Оно што је најважније у читавој овој ствари је то да су ваши прогласи дугачки, политички неправилни и слаби. Они пасу у којима ви третирају политичке прилике у Катунској Нахији су неправилни, и из њих се види да се ви тамо налазите на репу догађаја. На примјер, ви кажете у прогласу Катуњанима: „Крајње је вријеме да Цуце у интересу свом, у интересу Катуњана и свих Црногораца истјерају Крста Поповића на чистину — да се у дванаестом часу определијели или са словенском Русијом, црногорским народом против окупатора или са издајцима, шпијунима, Римом и Берлином. Било би корисно када би се определијели против окупатора, али према ономе што чини данас мало има изгледа на то.“

Из овога се јасно види да ви немате довољно политичке храбрости да оштро ударите против дволичњаштва Крста Поповића и др., и да га вашим правилним политичким радом истјерате на чистину, већ идете по линији најмањег отпора, па тражите да Цуце Крста истјерују на чистину. Ако је Крсто Поповић разбијач борбеног народног јединства и петоклонаш, што би се дало закључити из вашег прогласа Катуњанима, то је требало отворено рећи народу и повести против њега одлучну борбу, па ако је могуће и ликвидирати га. Сви ти капетани који се издају у појединим племенима за „спасиоце народа“ иако, како у прогласу кажете, „не врше дошаптавање непријатељу“, најобичнији су петоклонаши и без икаквог премишљања треба их ликвидирати. Данас је политички неправилно дијелити људе, како ви то радите у вашем прогласу Катуњанима, на бјелаше и зеленаше,

на пр. „један дио бјелаша“ итд., већ се треба свим силама заложити за то да те подјеле уопште нестане. Да се сви поштени Црногорци и Црногорке окупе у јединствени фронт у борби за народно ослобођење из фашистичког ропства. Све оне који на ма који начин шкоде овоме борбеном јединству црногорског народа, или га разбијају, треба крстити са правим именима која им припадају, а то су разбијачи, петоколонаши, а за оне који шпијунирају треба отворено рећи народу да су шпијуни. Нема што да се ту увија у фразе. Све оне који су данас противу народне борбе треба их физички уништавати . . . Не дозвољавамо да се поред партизанских јединица формирају ма које друге војне јединице које не би биле у склопу партизанских одреда. Све оне који изражавају своју спремност за борбу, звани се они „англофили“ или ма како друкчије, треба примати у наше партизанске јединице. Оне који не дају довољно гаранције треба тамо контролисати.

4. — Из извјештаја Штаба Ловћенског одреда види се, да се ви тамо плашите набујавања борбеног расположења народа, и не умијете све то правилно да каналишете и отворите врата наших партизанских јединица свима поштеним и добронамјерним борцима који су спремни да се боре против фашистичког окупатора, шпијуна, петоколонаша и разних разбијача народне борбе. Није данас вријеме да се воде дуге преписке, како то чини Штаб Ловћенског одреда, о томе хоће ли ова или она општина припасти овоме или ономе штабу одреда. Треба да другови политички комесари чета, батаљона — и то треба нарочито скренути пажњу другу политичком комесару Ловћенског одреда — да држе што више састанака, конференција и зборова, а не да дангубите у прибирању некаквих потписа, што је уствари и грубо кршење дисциплине за преиначавање одлука Главног штаба. Свима овим друговима треба скренути оштро пажњу да се то убудуће неће трпјети.

Како то да су на збору Љешњана били и другови из Штаба Ловћенског одреда, па се тамо није ни један од њих усудио да да своје примједбе у погледу наименовања Радоја Ћетковића за савјетодавца у Штабу батаљона, а сада пишу дугачке примједбе у томе правцу? Исто тако друговима из Штаба Ловћенског одреда није још јасно да се сав плијен ставља на расположење Главног штабу, и он тек одређује што треба са истим даље радити, а не дијелити га међу појединим батаљонима, како се то код вас ради.

Да се заиста налазите на репу догађаја, види се и по томе што другови из Штаба Ловћенског одреда нијесу били спремили приједлог командног састава за Љешански батаљон, иако су, како сами кажу, вјеровали да ће се бирати на збору Љошњана, већ су то оставили присутнима да сами учине.

Треба друговима у Штабу Ловћенског одреда на све ове ствари оштро скренути пажњу и рећи им да је крајње вријеме да се тргну, те да престану са бескорисним препискама, а да се много више заложу у проширивању и омасовљавању наших партизанских јединица на томе сектору, као и њиховом политичком учвршћивању, а ово исто важи и за другове у Окружном комитету.

Потребно је најхитније приступити ликвидацији свих шпијуна, петоколонаша и разних разбијача народног јединства у борби против фашистичког окупатора. Најгори је опортунизам чекати да вам Цуце истјерују на чистину разне петоколонаше, или чекати да вам народце масе ликвидирају разне народне непријатеље.

5. — Треба схватити да је данас ратна ситуација, те због дезертерства и грубог кршења дисциплине не треба само избацивати напоље чланове Партије већ и стријељати.

Ово писмо треба продискутовати у пленуму Окружног комитета, и у свему се по њему даље управљати.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОВОДА НАРОДУ!

1-ХП-1941 године

КОМУНИСТИЧКА ПАРТИЈА ЈУГОСЛАВИЈЕ
ПОКРАЈИНСКИ КОМИТЕТ
ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК

БР. 105

САОПШТЕЊЕ ШТАБА ГРАХОВСКОГ БАТАЉОНА НИКШИЋ-
КОГ НОП ОДРЕДА ОД 2 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. О ОСЛОБО-
ЂЕЊУ ЛАСТВЕ¹

2 децембра 1941 год.

САОПШТЕЊЕ О ЗАУЗИМАЊУ ЛАСТВЕ

По извјештају да су италијанске трупе евакуисале Ластву, наше снаге са тенковима на челу упутиле су се ка Ластви. У Ластви је била остала посада од 2 жандарма и 8 хрватских војника, који су на позив да се предају отворили ватру из пушака

¹ Документ је пронађен без потписа. Објавио га је штаб Граховског батаљона Никшићког НОП одреда, који је руководио борбом на томе сектору.

и пушкомитраљеза и са бомбама. Један наш је рањен одмах у цочетку.

Наши су отворили ватру из бацача мина, бацили неколико бомби и дали ватру из митраљеза на тенку. Како је касарна јако утврђена, то се извршила опсада, а прешло се на рушење два моста на Требишњици (оба потпуно уништени). 7 талијанских тенкова покушали су од Требиња са неколико камиона војске да дођу у помоћ опкољеним Хрватима [у Ластви], али су се дали у бјекство док су се појавили наши тенкови и наши партизани.

30 новембра у 6 сати у вече предала се хрватска посада и том приликом заплијењено је 10 пушака, 1.800 метака, 1 пушко-митраљез и 14 бомби. Даље је заплијењено 1.200 кгр. кукуруза (један дио раздијељен сиротињи) и 60 кгр. дувана, 10 ћебади и друге спреме.

1 децембра у 10 сати прије подне одржан је збор у Ластви свих црногорско-херцеговачких партизана који су ту водили борбу и становништва, изабран Народноослободилачки одбор и изречена смртна казна двојици хрватских жандарма зликоваца (и одмах извршена). 8 хрватских војника пуштено је својим кућама.

Један херцеговачки партизански вод ликвидирао је хрватску посаду на Грабу (између Зубаца и Требиња). Један партизански вод потпуно је срушио жељезнички мост у Парезу.

Црногорски партизани у сарадњи са херцеговачким партизанима врше припреме за даљу борбу на томе сектору.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

БР. 106

ИЗ ИЗВЈЕШТАЈА БИРОА ПАРТИСКЕ ЋЕЛИЈЕ ОПШТИНЕ
РИЈЕКЕ ЦРНОЈЕВИЋА ОД 2 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. МЈЕСНОМ
КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРЕЗ ЦЕТИЊСКИ¹

МЈЕСНОМ КОМИТЕТУ — ЦЕТИЊЕ

2-ХИ-41 год.

III. На нашој територији изведене су двије акције: 1) 22-Х1-ухваћени су и спроведени познати шпијуни и петоколониши: Саво Газивода и Гринер, руски емигрант бјелогардист.

¹ Редакција располаже веома слабо очуваним извјештајем у рукопису.

2) 30-XI обршена је пада код села Друшића и пресјечена телефонска линија. — Репресалија није било. Батаљон је био у приправности да се супротстави у случају паљевине и интернације.

IV. Расположење маса после друге акције није најбоље
Узроци:

а) Маса која је једном претрпјела репресалије, боји се нових.

б) Масу је огорчио поступак партизана из Љешанске Нахије, који су прекинули жицу на граници села Рваша, тако да се обје акције, и наша и њихова, могу приписати нашим селима. — Став маса према овој акцији био је негативак.

V. Маса захтијева да наша војна команда предузме оштре мјере против шпекуланата, специјално житом и обућом.

VI. Овамо се чуло да је познати батинаш,¹ са прљавом прошлошћу, постао партизан у Љешанској Нахији. Предлажемо да се тај тип одмах избаци из редова партизана.

VIII. Одржане су конференције у Друшићима, Бобији, Метеризима и Рвашима — присутни скоро сви сељани.

IX. Партизански одреди² нарастају, напр. у Бобији од 18 на 52, и нови одред са 15 партизана . . .

БР. 107

ПИСМО ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 3 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. КРСТУ ПОПОВИЋУ

Ш Т А Б
ЛОВЋЕНСКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Господину Крсту Поповићу

Цетиње

У данима када црногорски народ врши посљедње припреме да општенародним оружаним устанком збаци са свога врата ја-рам мрског италијанског фашистичког окупатора, када се сва црногорска села и племена организују и стварају своју народну црногорску војску, која ће силом свога оружја, ослањајући се

¹ Мисли се на Радоја Ћетковића. види докуменат бр. 95.
² водови

на побједоносну Црвену армију Совјетског Савеза и на борбу свих поробљених народа, извојевати слободу Црној Гори, обраћа вам се Штаб Ловћенског народно-ослободилачког партизанског одреда позивајући вас на заједничку ослободилачку борбу.

Наступио је час да сви они који су вјерни Црној Гори и њеној слободи дају све од себе не штедећи ни свој живот за њено ослобођење. Црногорски народ и његови вјерни синови, храбри партизани, мјесецима воде борбу против окупатора, уништавају све оне издајничке елементе који су се продали и служе туђину показујући и окупатору и цијелом свијету да Црногорци мировати неће док не извојују своју слободу. У тој борби ви досада нијесте дали онај дио . . . који су од вас могли очекивати и Цуце, и Катуњани и сви Црногорци. Ви сте се све досада колебали, налазили се између народа и окупатора, што је имало штетних посљедица по борбу Катуњана, јер сте својим држањем код народа стварали некакве варљиве наде према окупатору, чиме сте тјерали Катуњане не на ослободилачку борбу, већ на пасивност и мртвило, а то је помагало окупатору, пошто је из борбе избацивало неколико хиљада убојитих катунских пушака. За такво своје држање досада ви немате оправдања, а поготову га нећете имати сјутра, када су и Катуњани пошли путем своје браће, осталих црногорских племена, када се и они налазе на прагу великих бојева за слободу Црне Горе.

У име Катуњана који хоће да се боре против окупатора, у име партизана Ловћенског одреда, овај Штаб пред вас данас отворено поставља питање: или с Црногорцима или с Талијанима, другог избора нема. У интересу народа, у интересу побједе наше праведне ствари, ако сте остали вјерни својој поштеној прошлости, ви ћете поћи путем свих поштених Црногораца, путем ваших другова поштених федералиста, који су увидјели да се данас раме уз раме боре сви поштени људи, без обзира на партије и политичко увјерење, без обзира и на 1918 г., и налазе се данас у редовима партизана и на челу појединих партизанских јединица. Посљедњи је час да прекинете своје колебљиво држање, да окренете леђа издајцима црногорског народа, који су замијенили Секулу у издајничком послу, да прискочите и помогнете народну борбу, која ће се данас-сјутра разгорети до општеноматеријалног оружаног устанка, који ће збрисати са црногорског тла и окупаторе и оне који њима служе.

Крсто Поповићу! имајте у виду да вам овај Штаб пружа посљедњу прилику да останете код Црногораца онакви каквим они желе да вас виде, да вам пружа посљедњу прилику да прихватите барјак ослободилачке борбе за слободу Црне Горе и да имате судбину у својим рукама.

Овај Штаб је преко појединих својих чланова покушао да разговара с Вама, нијесте на заказани састанак дошли. Цуце су

Вас звали, нијесте ни тамо дошли! Чули смо да сте се изговарали да нијесте од Италијана могли маћи ни корака с Цетиња али ако сте ријешени да заузмете оно мјесто међу Црногорцима и данас и сјутра, да се борите у крилу свога јуначког племена нема сметње да изађете из града. Обратите се на доносиоца овога писма, он ће вас извести из Цетиња кад хоћете и куда хоћете, а да вам је потпуно зајемчена лична сигурност за то вам гарантује овај Штаб, који вас зове на разговор¹ и преко свога претставника очекиваће вас у селу Штитарима 10 децембра 1941 г. Са Штабом ћете ступити у везу преко Милована С. Челебића.

Писмену потврду пријема овога писма оставите на коверти од истога коју ћете по доносиоцу вратити натраг у овај Штаб.

Политички комесар
Вељко Мићуновић

За команданта²

БР. 108

ПИСМО ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 3 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. МИЛОВАНУ ВУЈОВИЋУ³

Миловану Вујовићу — Цегише

Здраво друже Миловане,

Штаб Ловћенског одреда упутио је ова писма⁴ на ова три човјека и писма морају одмах бити уручена именованима. Ти си лично одговоран да организујеш предавање писама преко поштених људи из околине именованих, јер исти морају коверте

¹ Крсто Поповић није дошао на овај састанак, већ је као један од вођа (сепзратистичке) Црногорске федералистичке странке остао у служби окупатора. Касније је активно учествовао заједно са окупатором у борбама против партизана. По ослобођењу се крио као одметник и наставио свој противнародни рад све до 1947 год. када је откривен од народа и убијен.

² Редакција располаже копијом писма на којој нема потписа команданта. Оригинално писмо је предато К. Поповићу преко Цетињске партиске организације.

³ Вујовић је био члан КПЈ и припадао ћелији која је илегално djelовала у окупираном Цетињу.

* Писма су била упућена Крсту Поповићу, Душану Радуловићу, мајору бив. југ. војске и инж. Периши Вукотићу. Сва ова писма датирају од 3 децембра 1941 год. и на свима има датум, сем на писму Крсту Поповићу, које је такође писано тога дана. Пошто је њихова садржина слична, штампано је само једно. Види докуменат бр. 107.

вратити у Штаб и доставити писмену потврду о пријему писама. **Пази да** се ствар што боље удеси, јер је врло хитне **и** од велике политичке важности, а треба да се сврши што прије, **пошто** је онима којима су писма упућена остављен кратки рок **по** којему треба да одговоре по предлозима Штаба. Даље, у случају да се који било од именованих, или сва тројица, јаве **да** иду из **Цетиша**, морате им бити на помоћи **да** их изведете ако би они то тражили. Значи, задржати с њима везу све **до** 10 децембра, те им рећи да им стојите на расположењу да не би они имали касније у томе изговор да нијесу могли изаћи из града без дозволе Талијана. Иначе саму ствар строго **држи** у дискрецији, за њу не смије нико да зна сем они људи који буду ангажовани око предаје писама и држања везе ради изласка.

Даље, лично си одговоран за упућивање до сада израђених партизанских знакова. Смјеста да се упути она количина која је израђена, па макар да је свега десет комада. Што их до сада нијесте упутили трпимо критику и приговоре са свих страна, и од народа и од виших војних органа. Кажи другу који ради печате да припреми материјал за израду више печата за наше војне јединице које су у формирању и да пожури са израдом нарученог печата за Штаб одреда. Ствари које су упућене из НОФ-а за наше потребе . . . неупотребљиве су у већини случајева, и чудимо се како сте могли исте примати и нама их шиљати . . .

Шта је са нарученим набавкама из средстава НОФ-а?

Води рачуна о писмима и извијести овај Штаб одмах о томе да ли си их и када уручио, а људе којима су писма именована у случају одзива довести у сједиште овога Штаба. Нека људи којима су писма именована обавезно врате коверту са писменом потврдом о пријему писама, и нека не забораве да ставе датум пријема писама.

3 децембар 1941 г.

ЗА ШТАБ ЛОВЋЕНСКОГ ОДРЕДА¹

¹ На копији писма којом Редакција располаже нема потписа.

БР. 109

**ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ЗЕТСКОГ НОГ ОДРЕДА ОД 3 ДЕ-
ЦЕМБРА 1941 ГОД. О БОРБАМА У КУЧИМА, КОД ВИЛУСА
И НА ТАРАШУ**

**ШТАБ ЗЕТСКОГ
НАР. ОСЛОБ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
Бр. 51
3-ХП-1941 године**

**ШТАБУ ЉЕШАНСКО-ПОДГОРИЧКОГ НАРОД. ОСЛОБОД.
ПАРТ. БАТАЉОНА**

У борби у Кучима непријатељ је изгубио око 100 мртвих и рањених војника, заробљених има око 60; заплијењено је 2 бацача мина, два тешка митраљеза, више пушкомитраљеза и доста пушака и муниције. Са стране наше погинуло је 5, а рањено 10 људи, међу којима је лакше рањен и друг Драгиша Ивановић, полкомесар батаљона.

На путу Подгорица—Матешево срушен је пут код Клопотског Платна у Братоножићима, а уништени су мостови на дну Веруше, код Хана Гаранчића и на Увачу.

Код Вилуса наши су заробили око 70 војника, међу којима и једног пуковника, 1 капетана и 3 поручника. Убили су 11 војника, 1 капетана, 3 поручника и 1 наредника, а ранили су око 20 војника. Заплијењена су: 4 тенка, 3 камиона, 4 тешка митраљеза, више пушкомитраљеза, 120 пушака и доста муниције.

У Бјелопавлићима¹ непријатељ је изгубио око 30 мртвих и рањених, а заплијењен је 1 тешки митраљез. Са наше стране погинуо је 1, а рањено 4. Од бомбардовања погинуле су 4 жене. У Пиперима рањене су двије жене у Стањевића Рупи и срушене двије куће.

Наша војска која је пошла за Санцак по плану је у цјелини стигла до нападних позиција. Према њиховим извјештајима борба је требала отпочети 1 децембра и надају се да ће Пљевља освојити са мало жртава и лако.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

За полкомесара,
Новаковић¹

Командант,
Бл. ЈовановиМ

(М.П.)

¹ Односи се на борбу на Тарашу код Данилова Града.

² Срдан Новаковић замјеник команданта Зетског НОП одреда потписао је докуменат у отсућности политичког комесара. Он је касније погинуо 1943 год. у V офанзиви на Сутјесци као члан АВНОЈ-а.

* Блажо Јовановић

БР. 110

ЦЗ ИЗВЈЕШТАЈА ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ
ГОРУ И БОКУ ОД 4 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ВРХОВНОМ
ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Бр. 22
4 децембра 1941 г.

В Р Х О В Н О М Ш Т А Б У
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЈУГОСЛАВИЈЕ

Поред овога наставља се рушење путева између Подгорице и Колашина, Подгорице—Никшића, Никшића—Грахова, Никшића—Шавника, тако да непријатељ од 29.XI, па све до данас не може да се креће путевима. Он преко дана оправља, а наши партизани са мобилисаним људством ноћу руше.

Ми смо још 26 нов. послали члана Главног штаба на сектор Беране—Бијело Поље—Пљевља, ради мобилисања људства и рушења путева Беране—Бијело Поље и Бијело Поље—Пљевља и то ради тога што је командни састав Комског народ. осл. партизан. одреда прилично слаб, а у срезовима Беране и Андријевица доста слабо стојимо благодарећи акцији пете колоне и слабости наших другова. Данас сам добио извјештај од њега у коме јавља да је порушен мост код села Поља, дуг 20 метара, затим мост на Слијепчу, као и да је мобилисано људство око путева ради контроле и рушења истих. Вјерујем да ће непријатељу, иако покуша да прави покрет из Берана и Бијелог Поља, то бити онемогућено.

Број непријатељских снага у Црној Гори, као што сам раније јавио, јесте још увијек доста велик, али се не примјећује њихово кретање горе према Санцаку, бар нас тако обавјештавају наше патроле и засједе које контролишу путеве за Санцак.

Надам се да ћемо ускоро послати вам бројно стање партизана, као и наоружање, ма да то доста тешко иде, јер се сваког дана људи јављају у партизане. Радио-станицу ћемо одмах вам послати, а ви гледајте да што прије пошаљете ту вашу, ако

то већ нијесте урадили, јер и сами знате од колике би важности била радио-телеграф. веза међу нама.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛ. ПАРТИЗ. ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Милутин

(М.П.)

БР. 111

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 4 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ НИКШИЋКОГ
НОП ОДРЕДА

Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Бр. Служ.
4 децембра

ШТАБУ НИКШИЋКОГ НАРОДНО-ОСЛОБ. ПАРТИЗАНСКОГ
ОДРЕДА

У одговору на ваше писмо од 24 XII 1941 саопштавамо следеће. Настојте на све могуће начине, а највише систематским радом одржав[ајући сталне] политичке конференције и зборове у мјестима гдје су се појавили разбијачки и непријатељски елементи под видом присталица ранијих политичких партија, да ометете њихову работу. Свакога онога ко покуша у данашњој ситуацији стварати ма какве друге војне организације и под макаквим другим надимком и именом, треба да физички униште. По свему изгледа да је банда која се код вас појавила, у вези са разним четничким бандама које постоје у Србији, а које су наши другови у последње вријеме тамо успјешно разбили и онемогућили. Ви ћете лично бити одговорни, другови из Штаба, ако се будете либерално односили према таквим типовима.

Васо Срзентић нека остане тамо, јер нам овамо није потребан.

Јавите друговима на Грахову да смо наредили Штабу Ловћенског народ. осл. партизан. одреда да смјеста пошаље једног

свога члана Штаба у Цуце ради мобилизације истих и да одмах Јупи у везу са Штабом батаљона Граховско-рудинско-бањског ради заједничке координације акција на њиховом терену. Када ступи у везу са њим, нека израде заједнички план о операцијама у околини Црквица, па и самог Грахова.

Обавјештавамо вас да смо данас издали наредбу Штабу Батаљона пјешивачког да хитно ступи у везу са Штабом Батаљона вражегрмско-павковићко-петрушинског¹ ради заједничких акција. Ви са своје стране треба да издате наредбу Пјешивачком батаљону, јер је то у интересу ефикаснијег извођења акција на поменутом терену.

Групу одреда немојте још формирати. Потребно је да што прије доставите тражене спискове нашом наредбом бр. 5, јер ћемо тек после прикупљених података приступити формирању група одреда ако се за то укаже потреба. Прије два дана одговорили смо вам какав треба да буде однос између вашег Штаба и Штаба Дурмиторског нар. осл. парт. одреда.

Гледајте да тражене ствари нашим писмом од прије два дана пошаљете што прије, јер су нам исте потребне ради болнице.

Настојте да створите сухопутну станицу у Жупи или негде где вам је згодно ради курира из Штаба Дурм. одреда, јер овако како је до [сада] ишло не ваља. Курир Дурм. одреда, морао је да путује од Жабљака до нас . . . дана, а код вас је остао цијелу ноћ и дан до подне, а ви знате да сада пошта од Санџака иде преко Штаба Дурм. одреда и њихови курири морају да иду директно до нас. Ми смо данас и Штабу Дурм. одреда дали наређење у овоме смислу.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛ. ПАРТ. ОДРЕДА ЗА
ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Милутин

¹ Батаљон је припалао НОП одреду „Бијели Павле“.

БР. 112

ИЗ „БИЛТЕНА" БР. 4 ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 6 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. О РАДУ ШАВНИЧКОГ СРЕСКОГ
НАРОДНОГ ОДБОРА

ШТАВ ДУРМИТОРСКОГ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Приликом проласка војске кроз Жабљак за Санџак, Срески народни одбор, који се бринуо о њиховој исхрани и смештају, утрошио је у Жабљаку за два дана за 1.783 војника: 783 кгр брашна јечмена и 1.250 кгр хлеба, који је народ приложио; 159 комада шиљежи, око 1.883 кгр меса. Од тога броја је 45 шиљежи из Пивског фонда [НОФ-а]. Остало је купљено од сељака у Жабљаку. Поред тога утрошено је 80 кгр макарона од којих 60 кгр од летошњег плена од окупатора, а 20 кгр од хране конфисковане од народних непријатеља, као и 380 кгр кромпира. На дан 1 децембра било је у магацину у Жабљаку 1.555 кгр усољеног меса од 93 комада шиљежи која су заплењена, а остатак је купљен од сељака на пазару.

БР. 113

„САОПШТЕЊЕ" БР. 4 ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 7 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. О БОРБАМА И ДИВЕРЗИОНИМ АКЦИЈАМА ЦРНОГОРСКИХ ПАРТИЗАНА

БОРБЕ И АКЦИЈЕ НАШИХ ПАРТИЗАНА

22 новембра једна талијанска патрола у Цеклину (Срез цетињски) почела је пљачкање по селу, али су их наши партизани дочекали и последије кратке борбе окупаторска патрола је побјегла оставивши 1 мртва. Наши нијесу имали ни мртвих ни рањених.

3 децембра наша засједа на путу Даниловград—Богетићи дочекала је 2 непријатељска камиона, и последије кратке борбе заробила оба са 13 талијанских војника, 9 пушака, једном писа-

ћом машином, као и више војничког одијела и веша. Непријатељ је имао 2 рањена, док партизани нијесу имали никаквих губитака. У камиону је била и пошта окупатора.

9 новембра порушен је пут Беране—Бијело Поље у клисури Тифран у дужини од 20 метара. Саобраћај је био прекинут неколико дана.

28 новембра срушен је мост на Шареној Плочи, код села Орје Луке 3 км. од Даниловграда, уништена телеграфска постројења и разрушена цеста у дужини од 6 км. на путу Даниловград—Никшић.

28 и 29 новембра на путу Лијева Ријека—Матешево срушена су 3 већа моста и покидане телеграфске жице у дужини од 30 км.

29 новембра порушен је мост код села Поле¹ (Срез колашински) дуг 20 метара, и том приликом разоружано је 5 крилаша који су мост чували. Истога дана порушен је и мост на Слијепчу. Оба ова моста не могу се оправити за 10 дана.

30 новембра на путу између Бијелог Поља и Пљеваља порушен је пут на неколико мјеста и прекинута телефонска веза.

1 децембра поново је онеспособљен пут Даниловград—Никшић у дужини од 2 км. и прекинута телефонска линија која је била постављена по земљи у дужини од 30 км.

1 децембра оштећен је пут у Братоножићима на мјесту Клопотско Платно² у дужини од 120 метара. Овај се пут не може поправити за 10 дана.

БР. 114

ПОХВАЛА УЧЕСНИЦИМА У БОРБАМА КОД ВИЛУСА, ПЕТРОВИЋА И ВЕЛИКОГ КУКА

П О Х В А Л А

Изражавамо нашу похвалу и одајемо признање партизанима и командном саставу Народно-ослободилачких партизанских јединица и свима борцима учесницима у борбама са фашистичким окупаторима код Вилуса, Петровића и Великог Кука³ (близу Требињске Ластве).

¹ Поља

² Обронци код Клопота.

³ Внди док. бр. 80 и док. бр. 96.

Главни штаб Народно-ослободилачких партизанских одреда за Црну Гору и Боку истиче ове акције као примјер храбрости, пожртвовања и партизанске војничке вјештине.

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАН-
СКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

(Из „Саопштења“ бр. 4 Гл. штаба НОП
одреда за Црну Гору и Боку.)

БР. 115

ПИСМО ДРУГА МОШЕ ПИЈАДА ОД 7 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД.
ДРУГУ ТИТУ О СИТУАЦИЈИ НА ЖАБЉАКУ ПОСЛИЈЕ НЕ-
УСПЈЕЛОГ НАПАДА НА ПЉЕВЉА

Жабљак 7. XII. 41

Драги Тито,

Како је курир ставио преда ме на сто коверте с писмима не рекавши ништа, а ја сам био у великом послу, дохватио сам први коверат и отворио, и тек тада сам видео да је то писмо за Врховни штаб. Користим се том малом незгодом да ти напишем неколико речи.

Налазим се још у Жабљаку, иако је већ пре неколико дана требало да кренем. Послови су овде из дана у дан расли толико да би захтевали неколико пута више снага, и то способних и енергичних, да би се правилно и на време могли отаљавати. Ово је за сад једини ослобођени срез где функционише партизанска власт, те због тога има нарочити значај. Међутим, с поласком људи у Санџак расположиве снаге су се још више смањиле, док су послови напротив порасли, тако да једва стижемо да свршавамо најважније, па макар да не знамо ни за одмор ни за јело.

Свакако си већ обавештен о неуспеху код Пљеваља. Ту би требало ваша истрага да се утврде кривци тог неуспеха . . .

Сада чинимо све да вратимо што више људи у Санџак, што је с обзиром на вашу ситуацију неопходно.

У Жабљаку смо били уредили једну болницу. Али је последња три дана навала рањеника тако огромна да смо доведени у страхове тешкоће. Сасвим је неправилно што нам шаљу све рањенике, од којих је добар део могао бити задржан по селима у Санџаку. Жабљак је мало местанце, и срећа је што је као туристичко место имало један велики хотел и неколико мањих хотела и вила, те смо могли доћи до приличног броја кревета и постељине. Али све је већ заузето, те морамо по селима узимати

ћебад и поњаве. Уз рањенике долази врло велики број прагилаца, по два па чак и четири на једног рањеника. Све то ствара скоро несавладљиве тешкоће у погледу стана и хране. Дошло је досад поврх тога и око 30 србијанских партизана рањених и болесних.

У оваквој ситуацији, где у један дан отвориш три нове куће и у року од неколико сати створиш по три нове болнице које треба снабдети најнужнијим, а онда ти у поноћ дође нова велика партија рањеника, нисам могао да кренем одавде, јер сам стварно овде неопходан . . . Ових четири-пет људи што овде руководе млади су, неискусни и још не умеју да раде, па се у таквим тешкоћама без мене апсолутно не би снашли. Не могу да кренем док овде не осигурам да послови иду ваљано без мене. Па ипак желим да најхитније пођем . . .

Нарочито ми је жао што нисам још могао кренути због истраге коју водите по држању црногорског руководства у летошњем устанку.

Мислим да треба све учинити да се Пљевља што пре узму и Санџак ослободи,¹ те да србијанске, црногорске и херцеговачке наше снаге буду повезане и збијене на овом згодном терену, где се могу одржати и спасти устанак. Али се бојим да ни штаб Црногор. одреда који оперише у Санџаку није дорастао.

Шаљем ти билтен који издајемо у Жабљаку.

С друг. поздравом
Младен²
овде
(Јанко Перовић)

БР. 116

ЗАКЉУЧЦИ СА КОНФЕРЕНЦИЈЕ ОИШТИНСКОГ НОО И
ДЕЛЕГАТА СЕОСКИХ НОО ГРАХОВСКЕ ОПШТИНЕ ОД 7
ДЕЦЕМБРА 1941 ГОДИНЕ

РЕЗОЛУЦИЈА

са сједнице Народно ослободилачког одбора Општине граховске и делегата свих села.

На сједници су били присутни делегати свих сеоских одбора, који су поднијели извјештај о досадашњем раду тих

¹ Ово је писано у вријеме када Моша Пијаде још није био обавијештен о ситуацији у Србији.

² Псеудоним Моше Пијада, који се у Црној Гори звао Чича Јанко Перовић.

одбора и о залихама добровољних прилога у храни и осталом у сеоским магацинима.

Из извјештаја делегата види се да досада Народно-ослободилачки одбор Општине граховске располаже са сљедећом количином артикала, распоређених по појединим сеоским магацинима, а прикупљеним прилозима: кромпира 2966 кгр, жита и брашна 762,50 кгр, купуса 201 кгр, 8 комада брава, меса 67,50 кгр, пасуља 19,50 кгр, ораха 6 кгр, вина 138 лит, ракије 16 л, чарапа 20 пари, сира 2 кгр, 2 комада јагњеће чапре,¹ новца: 230 динара и 68 лира. Осим тога исти одбор располаже са 340 кгр жита и брашна које је заплијењено [и предато одбору] од стране наше партизанске војске.

На сједници је био присутан, као претставник Штаба граховског партизанског батаљона Народно-ослободилачке војске, командант Димитрије Булајић. Сва рјешења на овој сједници су донесена у пуној сагласности и предлогу нашег граховског штаба. Командант батаљона, говорећи испред наше партизанске војске, рекао је да се мора, у интересу наше војске и народа, наставити са прикупљањем прилога у храни, а настоји се и настојаће се да се та храна троши једино у оне сврхе најнужније и најпотребније. Из тога нашег Народно-ослободилачког фонда, рекао је даље командант батаљона, издржаваће се наша партизанска војска у оним случајевима кад јој није могућна исхрана услед војних акција, од својих кућа, па та војска припадала нашој општини или не. Такође друге општине са својим Народно-ослободилачким одборима, у вези са нама, преузимаће старање о нашим граховским четама ако оне оперишу ван наше територије, као што је то већ био случај у досадашњим акцијама. Из истог Народно-ослободилачког фонда помагаће се најнужније и најоскудније породице на доставу појединих сеоских одбора и неће се дозволити да нико гладује док његов сусјед има још. Сви сеоски нар. ослоб. одбори морају доставити, осим тога, тачно и под личном одговорношћу, податке о броју чланова (одраслих и дјеце) оне породице коју предлажу за помоћ. Породицу предлагати у крајњој нужди за помоћ.

Једногласно је на цјелокупној сједници ријешено да у селу Заслапу сви млинари морају од ујма који узимају за мљевање (5 кгр на сто) давати 2 кгр од сваких сто кгр (остатак од 3 кгр задржати за себе) Народно-ослободилачком фонду Општине граховске. Организацију уредне контроле и извршења ове мјере сједница и делегати су повјерили Штабу Граховског партизанског батаљона и Општинском народно-ослободилачком одбору. Осим тога је ријешено, такође, да млинари у Заслапу не могу

¹ коже

узимати ујам за мљевање жита које припада Народно-ослободилачком одбору.

Из свих сеоских магацина мора се половина хране и осталог дотјерати у централни магацин Општине граховске, а друга половина нека остане у сеоским магацинима. Ово ће се извршити постепено и по наређењу општинског одбора. Констатовало се да наш Општински одбор располаже са врло малом количином меса узимајући у обзир да наша општина има доста стоке. Зато је дато у дужност свим сеоским одборима да поново од свих оних који посједују стоку траже добровољни прилог у бравима и месу да би се тако резерве нашег Општинског фонда у месу побољшале, да се не би морало прибјећи реквизицији за исхрану наше војске и заробљеника. Сви брави досада добивени и убудуће морају се одмах заклати и сушити. О томе има да воде рачуна сеоски одбори. Сви сеоски одбори морају да одреде своје курире од жена, омладинаца и оних који су неспособни за фронт, који ће свакодневно долазити по радио-вијести и остали информациони материјал на она мјеста [на] која су већ добили наређење поједини одбори с обзиром на положај појединих села. Дужност [је] сеоских одбора да те вијести читају на сеоским сијелима и скуповима и са њима упознају *сво* село.

Народно-ослободилачки одбор Општине граховске је на својој територији основао војну партизанску болницу са својим љекарима, санитарским и болничким особљем, која ће служити војним и цивилним потребама, нашем Граховском партизанском штабу, Бањско-вучедолском, Зубачком и Клобучко-ораховачком. Претставници тих штабова већ су позвати на савјетовање и упућен им је апел да се старају да дају свој дио око издржавања те болнице.

Дужност је свих сеоских одбора да знају и дознаду да ли у њиховом селу има неко бензина, динамита, експлозива, санитарског материјала, писаћих машина и свега осталог потребног нашој војсци, [и то] доставе одмах општинском одбору који ће те ствари предложити за реквизицију.

Приликом посљедњих акција у Ластви цивилно становништво Корјенића и Ластве је напустило своје куће. Наша партизанска војска је све остатке хране нађене по тим кућама скупила на једно мјесто и ставила под стражу. Потом је цивилно становништво позвано да се у одређеном року врати својим кућама, ако се до означеног датума не врати, сва скупљена храна ће се реквирирати у заједници са Народно-ослободилачким одбором Општине ластванске за потребе партизанске војске. Општински одбор са сеоским одборима има сву цивилну власт у позадини под заштитом наше партизанске војске.

Од сједнице су овлашћени да саставе ову резолуцију Светислав П. Булајић,¹ Михаило М. Вујичић . . .

Сви предлози и сва рјешења изнета у овој резолуцији **сма** трају се као најхитнија и најстрожа наређења.

Командант батаљона
Димитрије Булајић

Општински одбор
Новак Ј. Булајић
Михаило М. Вујичић
Светислав П. Булајић

7. децембра 1941 год.

БР, 117

ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ,
БОКУ И САНЦАК ОД 8 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ЦЕНТРАЛНОМ
КОМИТЕТУ КПЈ

ДРУГАРСКОМ ЦК КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

Драги другови,

Примили смо ваше писмо у коме потврђујете пријем Вељковог [писма] од 29 октобра и у коме се критички осврће на наш рад од почетка оружаных акција у Црној Гори. У вези са тим писмом, које потпуно усвајамо, ми сматрамо за своју дужност да се самокритички осврнемо на наш рад у протеклом периоду.

У јулске акције ушли смо организационо неприпремљени. 10 јула друг Вељко је пренио директиву ЦК, а 13 јула су већ отпочеле акције. У томе се огледа наша брзоплетост. Нијесмо извршили уопште расподјелу кадрова, нити формирали партизанске јединице као чврсто и дисциплиновано језгро. У борбу смо ушли без икаквих оперативних руководстава, са јединицама које су раније формиране и биле у суштини васпитног карактера или су стваране у току борбе на терену. Нама самима није био јасан начин партизанског ратовања, па према томе нијесмо могли поставити организационо правилно Партију у партизанским јединицама, нити партизанске јединице. Наш политички

¹ Светислав П. Булајић је погинуо 1943 год. као комесар чете на Плани у борби против Италијана.

рад У масама, од напада на СССР, развијао се у правцу припрема маса за оружани устанак. Баш услед тих политичких припрема и непознавања партизанског начина ратовања, као и наше неспремности у војничком погледу, десило се да нас још првог дана акција масе прејашу.

Директива о мобилизацији Партије код нас је била спроведена тако да су сви партиски активисти отишли на фронт остављајући позадину петој колони да несметано харангира. Само због тога се могло десити да Партија изгуби руководство и да није у стању да организује одбрану ослобођених територија онда када је то хтјела. Таквом развоју допринијела је наша небудност и колебљивост према петој колони, противу које смо тек половином септембра иступили одлучно.

У погледу организације власти на ослобођеној територији пошли смо неправилним путем. У првом реду ради тога што нијесмо имали јасне перспективе, што најбоље свједочи стварање Врховне управне власти за ослобођену територију. Тамо гдје смо поставили изборе народних одбора ушли су у те одборе и петоколонаши, јер су сви наши активисти били на фронту, ?ако да није било политичког рада Партије у масама.

У току акција и на ослобођеној територији Партија није онолико колико је требало и [колико је] могла показала своју бригу за животна питања сиромашних народних слојева, а што је морала да уради да би се у тим слојевима учврстила.

На августовском савјетовању нијесмо донијели правилне закључке и анализу нашега рада и грешака, тако да ни даљи рад нијесмо могли правилно поставити. Нашом интерном резолуцијом поставили смо погрешно организацију партизанских јединица, као и Партију у њима. Дали смо могућности опортунистима и колебљивцима да борбу противу пете колоне саботирају заклањајући се за тим да петоколонаши и шпијури нијесу довољно раскринкани пред масама, што смо касније исправили. Послије ваших објашњења потпуно нам је јасно да у данашњој етапи борбе масе треба окупити у Народно-ослободилачку борбу, а не за антифашистичку револуцију.

Све ове наше грешке не би се десиле да смо имали са вама редовне везе, и то сматрамо као основну грешку. Ми смо требали и могли смо ту везу стално одржати.

Послије успостављања везе са вама и добијања упута за даљи рад, као и искуством друга Милутина, ми смо исправили многе почињене грешке, како организационе тако и политичке, и учинићемо све да у најскорије вријеме избришемо све трагове наших ранијих грешака. У томе циљу одржали смо 7 децембра партиско савјетовање, чије закључке ћемо вам сљедећим писмом

доставити. О војном савјетовању Врховном штабу је друг Милу-
тин послао извјештај, јер је и то савјетовање одржано у циљу
исправљања почињених грешака по војној линији.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

8 децембра 1941 године

> „

ДРУГАРСКИ ПОЗДРАВ ПК КПЈ
ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК

(М. П.)

БР. 118

СПИСАК БОРАЦА 11 РУКОВОДИЛАЦА ЛОВЋЕНСКОГ БА-
ТАЉОНА ЦРНОГОРСКОГ НОП ОДРЕДА ПОГИНУЛИХ НА
ПЉЕВЉИМА 1 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОДИНЕ¹

Ш Т А Б
ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА „ЛОВЋЕНСКОГ“

бр. СЛ

8 децембра 1941 год.
Негђе

Сш^скове људства
доставља.

КОМАНДИ ЦРНОГОРСКОГ НАРОДНО-ОСЛОБ. ОДРЕДА
ЗА ОПЕРАЦИЈЕ У САНЦАКУ

У прилогу достављамо спискове погинулих, рањених и не-
сталих" партизана овог батаљона приликом напада тога Одред
на непријатеља у Пљевљима и препада кога је извршио само
овај батаљон код села Лисине, као и препис похвалне наредбе
овога Штаба за поједине јединице и све истакнуте борце — с мол-
бом да се све достави надлежнима ради саопштења родбини
именованих и народу.

Пол. комесар
Јово Капа

Командант
Перо Ћетковић

¹ Редакција располаже документом у рукопису.

² Редакција располаже само списком погинулих партизана Ловћен-
ског батаљона.

СПИСАК
погинулих партизана партизанског батаљона „Ловћенског“
приликом напада на Пљевља 1 дец. 1941 год.

	Положај у јединици	ПРЕЗИМЕ, ОЧЕВО ИМЕИ ИМЕ	О Д А К Л Е Ј Е		Срез	Када је погинуо	Примједба
			село	1 општина			
1	командир чете	Ђуро Ј. Радоман	Мужовићи	Љуботињска	Цетињски	1 . XII .	
2		Марко Н. Лаличић	Прекорница	»	»	1 9 4 1	
3		Нелиша Ђ. Војводић	Радомир	»	»	N	
4		Љубо А. Дапчевић	Вигњевнћи	»	»	»	
5		Стево Р. Вујовић	Доња Села	»	»	»	
6		Владимир П. Радоман	»	»	»	»	
7		Илија Вукославчевић	»	Црмничка	Барски	»	
8		Душан С. Татар	2 чета		Цетињски	»	»
9		Гавле Ст. Вукмировић	Г. Цеклин	Ријечка			
10		Владо И. Стругар	»	»	»	»	»
11		МИЈО Стругар	»	»	»	»	»
12		Никола Стругар	Улићи	»	»	»	»
13		Мићан Стругар	»	»	»	»	»
14		Владо Борозан	Боково	Соколска	»	»	»
15		Вељко Борозан	»	»	»	»	»
16		Мило Мудреша	»	»	»	»	»
17		Јован Мудреша	»	»	»	»	»
18		Ђоко Ломпар	»	»	»	»	»
19		Гојко Каваја	Добрско Село	Цетињска	»	»	»

О.З.Г.О.	Положај у јединици	ПРЕЗИМЕ, ОЧЕВО ИМЕ И ИМЕ	О Д А К Л Е Ј Е		Срез	Када је погинуо	Примједба
			село	ј општина			
20		Петар Јовићевић	Ријечки Град	Ријечка	Цетињски	1.XII. 1941	
21		Иво Ђурашковић	Оћевићи	»			
22		Богић Стијеповић	Дујево	»			
23		Мило Ражњатовић	Дујево	»			
24		Божо Лопичић	Друшићи	»	»	»	
3 чета							
25		Ђоко Шпадијер (Пуј)	Цетиње	Цетињска	Цетињски		
26		Вуко Ивановић					
27		Саво Поповић					
28		Богдан Лаковић					
29		Никола Лекић					
30		Маркиша Андрић	1	»			
31		Мило Кривокапић					
32		Живко Баровић					
33	политички комесар 2 вода	Ђорђије Марковић	Просени До	Цуцка	м		
34		Владо Мићуновић	Велестово	Чевска			
35		Илија Мићуновић		»			
36	водник 1 вода	Илија Гардашевић	Убли	»			
37		Ђорђије Гардашевић	»	»			
38		Душан Драшковић	Ожеговица				
39		Миленко Бурић	Заграда				
40		Васо Андрић	Његуши	Његушка	"	"	
41		Перо Поповић	»	»	"	"	/

Х.Х.Ф.О.	Положај у јединици	ПРЕЗИМЕ, ОЧЕВО ИМЕ И ИМЕ	О Д А К Л Е Ј Е		Срез	ш.о.х.ш.~2.о.	* 1 х.о.С
			село	општина			
4 чета							
42	пол. комесар	Ђуро С. Вујовић	ИЈтитари	Соколска	Цетињски	1 .XII. 1941	
43		Ђуро М. Вујовић	»	»	»	»	
44		Перо Р. Вујовић	»	»	»	»	
45		Томо И. Вујовић	»	»	»	»	
46		Стеван Вујовић	»	»	»	»	
47		Благота Вујовић	»	»	»	»	
48		Васо Челебић	»	»	»	»	
49		Јован М. Челебић	»	»	»	»	
50		Благота Челебић	»	»	»	»	
51		Илија Челебић	»	»	»	»	
52		Спасоје Челебић	»	»	»	»	
53		Стеван Перишић	»	»	»	»	
54		Радован Б. Чичаревић	»	»	»	»	
55	водник 2 вода	Шпиро Медиговић	Жуковица	Петровачка	Барски	»	
56		Марко Медиговић	»	»	»	»	
57	ком. чете	Миленко Медиговић	»	»	»	»	
58		Ђуро Андровић	Калудерац	»	»	»	
59		Илија Греговић	[Новосеље]	»	»	»	
60		Стево Срзентић	Брдо	»	»	-	
61	заступник пол. комесара	Нико Вуковић	Чамин До	»	»	»	
62		Милан Перазић	Ријека	»	»	»	
63		Митар Франовић	»	»	»	»	
64		Иво Јовановић	[Тудоровић]	Св, Стефана	Б. Которс^и	»	

Редни бр.	Положај у јединици	ПРЕЗИМЕ, ОЧЕВО ИМЕ И ИМЕ	О Д А К Л Е Ј Е		Срез	Када је погинуо	Примједба
			село	општина			
65	водник 3 вода заст. ком. чете	Марко Миковић	Челобрдо	Св. Стефана	Б. Которски	1.XII. 1941	
66		Иво Миковић	Брајићи [Ораси]	Будванска Соколска	"	"	
67		Нико Краповић			Цетињски	"	
68		Милутин Пејовић			"	"	
69		Владо Аџић	Ђиновићи	"	"	"	

**НДРЕЂЕЊЕ ВРХОВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ
од 9 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЦРНО-
ГОРСКОГ НОП ОДРЕДА**

ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЈУГОСЛАВИЈЕ

**ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЦРНОГОРСКИХ НАРОДНО-ОСЛОБО-
ДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА**

Према извештају вашег курира који је стигао 9-ХП, у 10 сати увече, види се да сте ви ваше снаге расподелили на два дела са северне и јужне стране пута Пљевља—Пријепоље. Према даљини од места где се налазе ваше јединице од пута види се да сте ви напустили тај пут и оставили га без заседе, тако да непријатељ има слободу кретања. Ваше мере за реорганизацију ваших батаљона јесу правилне. Али ви сте ипак морали да одредите најмање две чете, које би се налазиле у близини тих путева и држале заседе на тактички најпогоднијим тачкама. После паљења Јабукe ви сте морали извршити било какве репресалије против непријатеља, јер би то на становништво деловало повољно. У противном, ако ми напуштамо села на милост и немилост непријатеља, то може бити од врло рђавих последица за даљи ток наше борбе у Санџаку. Према томе, одредите најмање 150—200 људи који ће остати на терену у близини Пљеваља са задатком да руше комуникације и штите села од непријатељског зулума. Са вама заједно треба да остане и Пљеваљска чета.

Ваше батаљоне добро очистити и послати кућама све оне који су колебљиви и неће да се боре на овом терену, а остале најбоље борце, који се налазе код вас у Каменој Гори, као и оне који се налазе у Забрдним Тоцима треба пребацити преко Лима и то: чете из Камене Горе упутити помоћу добрих водића у правцу Луције на Лиму, а онда даље у с. Дивљаци, Качево и Хисарцик. Ту ће вас дочекати курири и предати наша даља наређења. Пошто су то села муслиманска, а према нама пријатељски расположена, морате поступати са пуно такта и избегавати сваки сукоб с њима. Са овим батаљонима треба да дође и ваш Штаб. Што се тиче оних снага које се налазе у Тоцима, ми смо већ дали наређење за њихово пребацивање. И код тих батаљона треба извршити чишћење и пребацити само оне који хоће да

се боре тамо где им се одреди. Са четама које остају око Пље-
ваља треба оставити једног доброг команданта и полит. комесара

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

9-ХН-1941 г. 23 часа

ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАН-
СКИХ ОДРЕДАЈУГОСЛАВИЈЕ

П.С. Са собом понесите и радио-станицу коју сте запленили
од Италијана. Ако је потребно набавите и коње у ту сврху.

БР. 120

**ПРОГЛАС ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ,
БОКУ И САНЦАК ОД 9 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОДИНЕ¹**

ЦРНОГОРСКОМ НАРОДУ, НАРОДУ БОКЕ И САНЦАКА

Навршава се пола године од дана мучког напада разбојничке
Хитлерове банде на узданицу поробљених народа у коју напађено
човјечанство гледа као [у] свога спасиоца, од дана када је фа-
шистичка њушка покушала да разрије цвјетни совјетски врт, од
дана када су њемачки империјалисти напали на Совјетски Савез.
Умјесто да послјије мјесец и по дана прослави у Москви своју
побједу над братским [нам] руским народима Совјетског Савеза,
што је у своје вријеме трубила фашистичка пропаганда, Хитлер
послије шест мјесеци борбе на Источном фронту може једино
да се похвали сзојим огромним губицима у људству и матери-
јалу. Шест милиона мртвих и рањених фашистичких војника²
најбоље свједоче да је Хитлер већ изгубио рат и да је побједа
на страни Совјетске Русије и њених савезника Енглеске и Аме-
рике, која је ових дана нападнута од јапанске империјалистичке
клике. Данас се на Источном фронту води посљедњи бој за уни-
штење њемачког империјализма и његових италијанских, ма-
ђарских, румунских и финских помагача, који су своје народе из-
вели на кланицу; данас се на Источном фронту води посљедњи

¹ Редакција располаже примјерком прогласа умноженог на шапи-
рографу.

* Податак је узет из радио-вијести које су објављивале савезничке
радиостанице.

бој за ослобођење свих поробљених народа, за срећнију будућност свих народа свијета.

Протеклих шест мјесеци испуњени су борбом поробљених народа против свога крвника — фашистичког окупатора. У тој борби нијесу изостали народи Југославије, међу њима и црногорски народ, који је 13 јула устао да с оружјем у руци, у заједници са Совјетском Русијом и њеним савезницима и свима поробљеним народима извојује себи слободу. Та борба наставиће се до коначне побједе, до протјеривања фашистичког окупатора из земље.

У овим судбоносним данима када црногорски народ, народ Боке и Санцака води тешку и крваву борбу на живот и смрт, у данима најтежих патњи које памти историја нашег народа, јављају се изроди и издајце који покушавају да за рачун окупатора разбију јединствени народно-ослободилачки фронт. У тој својој издајничкој работи ови ниткови употребљавају разне методе и начине како би народне масе лакше обманули и завели. Када је у јулу мјесецу, жељан слободе, црногорски народ крварио у борби, ови изроди су отворено устајали против сваке борбе тврдећи да је та борба лудачка, да води народ у пропаст и истребљење и да је бесциљна, јер ће фашистичка Њемачка и Италија победијети. Не само то, они су и тада, као и раније, својим разбијачким радом отварају врата непријатељу покушавајући да у ту сврху организују оружане банде.

Данас, међутим, када је борба црногорског народа пожњела крупне успјехе, и имала у свијету велики одјек као бојни поклич на све јужнословенске и друге поробљене народе; данас када се народ увјерио да само борбом може доћи до своје слободе; данас када је постало очигледно да је Источни фронт постао фронт побједе над фашистичком тиранијом, — данас један велики дио ових издајника и измећара меће нову образину на лице, мијења своју тактику, скрива се иза бусије родољуба, на ријечима, уствари издаје, *иа* дјелу. Они данас покушавају да се народу прикажу као присталице борбе против окупатора. Они кажу: „Ми смо за борбу, али кад за то дође вријеме, а сад треба да чекамо.“ Тиме покушавају да онемогуће непрекидну борбу Народно-ослободилачких партизанских одреда, који свакодневно задају окупатору тешке ударце. Они се противе уништењу шпијуна и петоколонаша крстећи то ни мање ни више него „пролијевањем братске крви“. Тиме покушавају да спасу своју издајничку кожу од народног суда, јер знају и виде да партизани чисте из редова народа све оно што стоји на путу Народно-ослободилачкој борби — све петоколонаше, изроде и шпијуне, као губу из торине. Приказујући се тако народу као присталице Народно-ослободилачке борбе, они уствари покушавају да за рачун окупатора тој борби забију нож у леђа.

Браћо Црногорци,

Издајничко сепаратистичко вођство Црногорске федералистичке странке, које је својим измеђарењем окупатору и злочинима извршеним над народом показало своје право — издајничко лице, није у стању да изврши задатке које му поставља окупатор, није у стању да окупатору осигура несметану владавину и да народ претвори у послушног роба, јер су га све поштене присталице напустиле. Због тога то вођство својим последњим прогласом очајнички позива у помоћ остале реакционарне групе и нуди им сарадњу у борби против носилаца Народно-ослободилачке борбе код нас — Народно-ослободилачких партизанских одреда. Реакционари свих врста, људи по злу познати у народу, лижисахрани свих реакционарних режима у Југославији, настављају своју противнародну работу, и покушавају да се уједине да би разбили Народно-ослободилачку борбу у Црној Гори, да би, као што раде Недић, Пећанац, Љотић, Дража Михаиловић и други у Србији, изазвали братоубилачки рат и нова страдања црногорског народа, који се уједињује противу својих — данас јединих непријатеља — фашистичких окупатора и њихових слугу.

На челу ове акције у Васојевићима стоји данас нова група Бранковића: професор Милутин Јелић, бивши народни посланик Филип Цемовић и мајор Ђорђе Лашић, који по налогу окупатора треба да замијене у разбијању Народно-ослободилачке борбе надалеко народу познатог злочинца, шпијуна и паликућу Ђока Рачића. Ова издајничка тројка и њени пријатељи показују се народу као родољуби, а иза његових леђа кују паклене планове у споразуму са крвником Пирциом Биролијем, са којим су ових дана састали се и преговарали, све у циљу уништења наше браће, наших соколова и јунака, носилаца Народно-ослободилачке борбе — храбрих црногорских Народно-ослободилачких партизанских одреда. Они данас у Васојевићима покушавају да створе некакву назови „народну војску“, а уствари та њихова „народна војска“ не би била ни војска, ни народна, већ руља сакупљеног олоша и шљама која би ударала на све што је народно, на све што је часно и поштено. Они данас покушавају да створе неке „националне“ одборе, да би тако омели окупљање народа око народно-ослободилачких одбора, као органа истинске народне власти. Ти такозвани „национални одбори“ не би били ништа друго до ново издање „црногорских комитета“ које је под окупатором стварало издајничко вођство Црногорске федералистичке странке.

Црногорски народе,

Збиј своје редове у сталној борби до уништења нових популице и уједини се као много пута у својој историји, као и оне

славне Бадње ноћи када си¹ очистио своју земљу од некрсти, од народних изрода и потурица, који су ти били гори од Турчина.

Народе Боке,

Данас када црногорски и остали јужнословенски народи воде крваву борбу за своје ослобођење твоја је дужност да одлучно пођеш на пут борбе и станеш са њима раме уз раме у борби противу фашистичког окупатора.

Народе Санцака,

Крајње је вријеме да престану међусобне распре које искоришћује непријатељ и Срба и муслимана и да уједињеним снагама у заједници са осталим јужнословенским народима изградиш кроз борбу противу окупатора једињствени народно-ослободилачки фронт.

Црногорски народе, народе Боке и Санцака,

Петоколонаши не мирују, већ спремају завјеру противу тебе, противу твоје слободе, противу твоје будућности.

Комунистичка партија давно је указала на то да ће се у данима по народ најсудбоносијим наћи на истој линији сви непријатељи народа. Дошао је тај час, и Комунистичка партија, свјесна своје одговорности пред народом, указује данас на опасност која са те стране пријети Народно-ослободилачкој борби.

Уједини се, црногорски народе, народе Боке и Санцака, противу свога непријатеља — домаћих издајника, слугу окупатора, разбијача твоје свете ослободилачке борбе и поведи противу њих борбу, одлучно и смјело, као и противу крвавог фашистичког окупатора.

Доље пета колона — издајнице, слуге окупатора и разбијачи Народно-ослободилачке борбе!

Живјело јединство црногорског народа, народа Боке и Санцака у борби противу фашистичког окупатора и свих његових слугу!

Живјела Народно-ослободилачка оорва свих јужнословенских и других поробљених народа!

Живјела Совјетска Русија и њени савезници Енглеска и Америка!

Живјела непобједива Црвена армија!

Живјели храбри Народно-ослободилачки партизански одреди!

Живјела Комунистичка партија Југославије!.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

9 децембра 1941 г.

КОМУНИСТИЧКА ПАРТИЈА ЈУГОСЛАВИЈЕ
ПОКРАЈИНСКИ КОМИТЕТ ЗА ЦРНУ ГОРУ
БОКУ И САНЦАК

БР. 121

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 9 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. О БОРБИ НА ПЉЕВЉИМА И ОДРЕЂИВАЊЕ ЗАДАТАКА ЛОВЋЕНСКОМ ОДРЕДУ У ВЕЗИ НАСТАЛЕ ВОЈНО-ПОЛИТИЧКЕ СИТУАЦИЈЕ У СРБИЈИ И ЦРНОЈ ГОРИ

Г Л А В Н И Ш Т А Б
~~НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА~~
~~ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ~~

Број 37
9 децембра 1941 г.

ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Достављамо вам извјештај Штаба Црногор. нар. осл. партизанског одреда за операције у Санцаку* из кога ћете видјети како се водила борба и на какве се тешкоће наишло приликом напада на Пљевља.

1) С обзиром на то што је један велики број дезертера прошао преко ваше територије и причао разне паничарске вијести, нарочито о огромним губицима наших партизана, о распаду нашег Одреда, о дивљем бјекству, итд., а да би се та паника разбила, обавијестите народ о сљедећем, али без икаквих писмених саопштења:

а) у првом налету наши храбри партизани успјели су да непријатеља разбију, да уђу у пола вароши, али услед непријатељског и издајничког држања усташа и муслимана развиле су се уличне борбе у Пљевљима, тако да су се наши партизани морали повући из града;

б) да су се услед тога повлачења нездрави и у борби непрекаљени елементи дали у бјекство не водећи рачуна о својим друговима, који су као рањени и мртви пали поред њих, па да би оправдали то своје издајство по доласку овамо причали су разне неистините ствари;

в) и поред тога првог неуспјеха наши храбри борци — партизани, са својим штабом, настављају и даље борбу у Санцаку. Први неуспјех око Пљеваља неће их омести у извршењу њихових задатака, па је наша дужност да политички објаснимо масама моментални њихов неуспјех . . . Народу треба саопштити да наши партизани држе не само Пљевља у опсади него и Пријепље и Бијело Поље уз помоћ поштеног и родољубивог становништва које их снабдијева храном и осталим потребама. Исто тако саопштите да нам јавља Штаб Дурмиторског нар. осл^а партизан. одреда да су босански партизани ушли у Горажде. Чим добијемо детаљна обавјештења, издаћемо саопштење које ћемо вам доставити . . .

2) С обзиром на ситуацију у Санцаку, као и положај наших партизанских одреда у Србији, и све јачој офанзиви окупатора у Србији, постоји опасност да се окупатори чврсто споје ради лакше офанзиве против партизанских одреда у земљи, па се с тога пред нас поставља задатак да то хитно и енергично спријечимо, а да бисмо то постигли потребно је:

а) да смјеста извршите мобилизацију што већег броја људства, омладине и свих способних за рушење путева, да извршите уништење пута Цетиње — Ријека Црнојевића и Ријека Црнојевића до краја сектора вашег Одред;

б) ако је икако могуће пошаљите јаче партизанске одреде да поруше пут Цетиње — Котор и Цетиње — Будва. Ово је потребно и ради тога што се храна, оружје и муниција за непријатеља добива тим путевима. Организујте стално патролирање на путу Цетиње — Подгорица;

в) организујте рушење пруге и пута Бар — Вирпазар.

3) Крсто Поповић, бив. командир из Цуца, према изјави Тома Кршикапе, бившег „министра грађевина и привреде“, у „влади“ Секуле Дрљевића, јесте поткомандант и организатор крилаша за Црну Гору (командант је шеф карабињера) и има своју сталну канцеларију у Команди карабињера на Цетињу. По свему изгледа да су ваше везе са друговима на Цетињу, као и њихова обавјештења недовољна. Чудна ствар да другови на Цетињу не могу да дођу до таквог материјала и обавјештења о Крсту, који ту своју службу врши већ око 2 мјесеца дана. Потребито је да врло озбиљно скренете пажњу друговима на Цетињу због овог нехатног прикупљања материјала о људима у служби окупатора. Да случајно није ухваћен овај издајник, де-

сило би нам се оно о чему сте прије два дана говорили, а што би било врло опасно и штетно за нас. Настојте да га на згодан начин извучете са Цетиња, ухапсите и спроведете нам ради истраге. За вас немамо ништа интересно у вези са саслушањем издајника Кршикапе.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

Доставите имена дезертера
под оружјем и без оружја.¹

З А Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛ. ПАРТИЗ. ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Милутин

Х и т н о (М.П.)

БР. 122

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 9 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ НИКШИЋКОГ
НОП ОДРЕДА ЗА ЧВРСТО ДРЖАЊЕ ОБРУЧА ОКО НИКШИ-
ЋА И ПОМАГАЊЕ БОЛНИЦЕ НА ЖАБЉАКУ

Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛ. ПАРТИЗ. ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр. 35
9 децембра 1941 г.

Ш Т А Б У
НИКШИЋКОГ НАРОДНО - ОСЛОБОДИЛАЧКОГ ПАРТИЗАН-
СКОГ ОДРЕДА

2. Услјед ситуације настале у Санцаку, а у вези са ситуацијом у Србији поставља се као важан задатак онемогућити свако кретање непријатељских снага у правцу Шавника и Никшића, па у томе погледу предузети све мјере да онеспособите пут за ма какву употребу пребацивања трупа камионима. Повежите се са Штабом Д*рм. одреда, а нарочито са њиховом четом која држи патроле и засједу на Крнову. С обзиром [на то] што се код њих

¹ Дописано руком.

појавила једна банда на челу са Перишом Џаковићем, а њихово је скоро све људство отишло у Санџак, то, ако им је потребно, пошаљите једну чету са задатком да се поменута банда Џаковића одмах ликвидира. Ми смо о овоме обавијестили и Штаб Дурм. одреда. У исто вријеме држите стражу и засједе од Никшића према Грахову да не би непријатељ изненадио Граховљане.

3. Хитно пребаците друга Сима Милошевића¹ и његову другарицу² у Жабљак, јер је тамо потребан ради љекарске помоћи рањеницима који пристижу из Санџака. Ако на вашем терену има кога студ. медицине пошаљите га са Симом. Настојте, ако имате санитетског чатеријала (за иревијање и сл.), да што више пошаљете у Жабљак. Организујте извлачење хране из Никшића од трговаца и исту пребацујте у Жабљак ради прехране рањеника. У случају ако имате или можете набавити ћебади или других постељних ствари, онда и то пребаците за Жабљак.

4. Ваше партизанске стрелце које држе стражу и засједе на путу Никшић—Подгорица треба да то и даље продуже.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОД. ОСЛ. ПАРТ. ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Милутин

БР. 123

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА БАТАЉОНА „ЦАРЕВ ЛАЗ“ ОД 9 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА О СТАЊУ БАТАЉОНА II СПРЕМНОСТИ НАРОДА ЗА БОРБУ³

Т Т А Б
ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА
„ЦАРЕВ ЛАЗ“
Стр. пов. бр. 17
9 децембар 1941 год.

ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ ОДРЕДА

На основу постојећег наређења доставља се извјештај по наређеном плану у следећем:

¹ Др Симо Милошевић, погинуо је као члан АВНОЈ-а у V офанзиви 1943 год. на Сутјесци.

* Олгу Милошевић

³ Редакција располаже извјештајем у рукопису.

ЉУДСТВО:			НАОРУЖАЊЕ:	
Обучено до 40 година	$\frac{252}{131}$	999	пушака	50
необучено до „ „	131		пушкомитраљеза	3
људство од 40—50 год.	140		митраљеза	1
„ преко 50 год.	67		бацача	—
Свега људства	550»		бомба	100
Додати партизанау Санџаку	28		рсволвера	10
			муниције разне	4.000
УКУПНО			578	

Горњи подаци нијесу апсолутни, али ипак одговарају стварности до доње границе.

Наоружање врло слабо, односно недовољно.

Утисци са садашњег обиласка: маса није против оружаног устанка, али кад за то буде моменат; народ већ стиче увјерење да је непријатељ деморалисан; народ се плаши глади која већ озбиљно захвата; пета колона све слабија — тако и шпијунажа.

Случај Павла Лопичића² према досадашњим чињеницама не пријети са каквом офанзивом окупатора.

Према некаквом усменом наређењу тога Штаба пуштен је Саво Шофранац, који је био ухваћен са Савом Газиводом. Пошто овај Штаб није примио никакво наређење да се именовани пусти, нити смо пак знали да ће се пустити, скидамо са Штаба одговорност у случају негативних посљедица. Ако је именованог требало пустити, онда је то требало наредити надлежним путем ...¹

Број болничарки достиже лијепу цифру.

Командант
Н. Јовићевић³

¹ У ориџиналу је погрешно сабрано. Збир износи 590.

² Капетан бив. југословенске војске, пребјегао Италијанима који су га ипак стријељали 1942 године.

³ Нико Јовићевић

БР. 124

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЗЕТСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 9 ДЕЦЕМБРА
1941 ГОД. КОМАНДИ ЉЕВОРЕЧКЕ ЧЕТЕ ЗА ИЗВОЂЕЊЕ
ДКЦИЈА И ПОЈАЧАЊЕ БУДНОСТИ ПРЕМА ЧЕТНИЦИМА

Ш Т А Б
ЗЕТСКОГ НАР. ОСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
Бр. 78
9 децембра 1941

КОМАНДИ ПАРТИЗАН. ЉЕВОРЕЧКЕ ЧЕТЕ

Лијева Ријека

Скрећемо вам пажњу да се чувате да вас не би окупатори
заробили уз помоћ петоколониша око Ђорђије Лашића; због тога
морате и дању и ноћу редовно држати стражу.

Наставите са одржавањем конференција по селима и разби-
јајте акцију Ђорђије Лашића и његових људи. Пазите да вам
не приреде какве засједе.

Са рушењем мостова и путева на вашем терену наставите.
Координирајте рад са партиз. батаљоном „18 октобар“.¹

Повежите се и чврсто одржавајте везу са Штабом Комског
одрода. За оздрављење и помоћ на терену Комског одрода пошли
су неки људи.

Другови Јагош² и Војо³ нека се врате.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Вл. Раичевић

Командант
Блажо Јовановић

¹ Батаљон је добио назив по 18 окт. 1941 када је изведена позната
акција на Јелином Дубу, гдје су партизанске јединице Зетског одрода, под
командом Блажа Јовановића до ногу потукле једну италијанску мотори-
зовану колону. Та акција, последице реорганизације војних јединица у Црној
Гори у раздобљу август—септембар, значила је прекретницу у смислу
релативна јачих и ширих офанзивних борби.

² Јагош Јовановић

³ Војо Тодоровић

БР. 125

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЗЕТСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 10 ДЕЦЕМ-
БРА 1941 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ
ГОРУ И БОКУ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА¹**

Ш Т А Б
ЗЕТСКОГ НАР. ОСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
Бр. 79
10 децембра 1941 год.

**ГЛАВНОМ ШТАБУ НАР. ОСЛ. ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**

Ноћу између 29 и 30 нов. т.г. партизани Љешкопољског батаљона онеспособили су телефонску линију Подгорица—Цетиње, путем кратког споја, на два мјеста. Партизани истог батаљона су 1-ХИ ухватили познату шпијунку Милку Вучинић. 5-ХП заплијенили су 1 луксузни ауто у којему су ухватили шпијуне Османа Мандића и Тома Кршикапу. 7-ХИ од стране Штаба Љешкопољског [батаљона] изведена је акција рушења пута под Вељим Брдом на дужини од 200—300 метара и посјечено 16 телефон. стубова и искидана жица на тој дужини која је однесена. Због тога су окупатори гађали топовима и бацачима са Тријепча и Горице у Веље Брдо задња три дана.

Партизани партиз. батаљона „18 октобар“ поново су срушили пут у Клопоту, који су непријатељи оправили, као и на два мјеста у Поткршу. Извјештавају да од 28-Х1 наовамо није

¹ Оригинал овога документа је пао у руке четника 1942 године заједно са осталом архивом Зетског НОП одреда. Четници су у свом памфлету „Пакао или комунизам у Црној Гори“, у циљу своје националистичке пропаганде, објављивали са знањем и одобрењем Италијана нека од тих докумената. изостављајући она у којима се извјештавало о успјешним борбама против окупатора и његових квислинга. Но, иако су четници имали оргнинална документа, нијесу их објављивали онако како су била написана. То се види из неких од тих докумената која су јединице II ударног корпуса НОВ Југославије заробиле у Забјелској италијанско-четничкој архиви 1944 године. Четничка редакција је у објављеном тексту вршила преправке, изостављала поједине речнице, извртала смисао појединих ријечи или мисли. То прилагођавање наших докумената њиховој агитацији чини их, у четничком издању, историски неаутентичним. иако је остављен неизмијењен извјестан дио оригиналног текста у њима. Због тога Редакција „Зборника“ није узмала у обзир та „документа“. То што је прештампан само овај извјештај из четничког памфлета, који је објављен у њиховом броју 4, на стр. 31, учињено је само због тога што се за Зетски НОП одред такорећи не располаже ни са једним важнијим оперативним документом. На ово се Редакција олучила због тога, што аутори овог документа, који су и данас живи, тврде да је у суштини садржај оргнинала остао неизмијењен.

ни један камион нити војник прешао преко Братоножића од правца Подгорице за Колашин. Послије поновног рушења пута Талијани су дошли ради оправке и радили 1 сат, па су напустили посао и више нијесу долазили све до данас, а ово је било 5-ХП-ог.

- I Дана 7-ХП исти партизани су заплијенили 3 камиона који су ишли од Лијеве Ријеке према Подгорици. У камионима је било 5.000 кг јабука, 6 врећа сувих шљива, 21 мања и већа [каца] сира и пекмеца. Ово је конфисковано и смјештено у Лутово. Камиони и ове намирнице су својина Омера Касумовића, Шабана Бурцовића и Абида Бишића, трговаца из Бијелог Поља. Према њиховом исказу, ово су тјерали за Подгорицу. Ми смо наредили да се намирнице, сем једне мале количине, пренесу овамо а да се из камиона изваде акумулатори и бензин, а ови да се склоне у Лутово.

Извјештавамо вас да су од стране партизана осуђени на смрт и стријељани: 1) Милка Вучинић, из Пипера, живјела у Подгорици као члан фашистичке организације и шпијунка окупатора. На саслушању је изјавила да је у Италији била 13 година; 2) Димитрије Мијатов Божовић из Пипера, као шпијун, реакционар и петоколонашких југословенских режима и сада окупатора и као члан фаш. организације.

Извјештавате се да су приликом борба у Кучима погинули: Милутин Јокановић, партизан, Илија С. Ивановић, партизан, стар 35 година, Велиша Ф. Ивановић, стар 60 год., партиз. Велиша Радовић и парт.[изан] Милун Ивановић, члан КПЈ од њеног оснивања. Рањених је било 6 партизана и то 3 теже а три лакше. Приликом бомбардовања погинуо је старац Милета Милачић и једна дјевојка. Жена погинулог Милуна Ивановића, када је чула о његовој погибији — рекла је свом сину: „Радивоје, јединче сине међу мојих 7 шћери, напријед у борбу са својим друговима до побједе над крвником“. Смртно рањени Милутин Јокановић узвикнуо је својим друговима: „Напријед, другови, већ смо их сломили. Истрајте у борби, сва три моја сина!“

По вашој наредби бр. 41 у свему је поступљено и издата су конкретна наређења за акције. Извјештавамо вас да су данас стигли 19 бораца-партизана из Санџака, који су упућени од штабова својих батаљона као болесни и изнемогли, а међу њима и два лакше рањена.

Причају да је морал наших храбрих партизана врло висок и да ће успјети да изврше додијељени им задатак. Са храном стоје добро, јер их Санџаклије са симпатијама примају. Кажу да је отпочела мобилизација Санџаклија. Многи од наших партизана у Санџаку показали су чудо од јунаштва. Батаљон „18 октобар“ имао је три мртва и три лакше рањена и то свих 6-лица

из Пипера. Овај батаљон је, између осталог, заплијенио 3 бацача, 1 тешки митраљез, 12 пушкомитраљеза и око 30.000 метака, као и муницију од бацача.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
Влад. И. Раичевић, с.р.

Командант,
Б. Јовановић, с.р.

БР. 126

ИЗВЈЕШТАЈ ОПШТИНСКОГ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ
ОДБОРА ОПШТИНЕ ГРАХОВСКЕ ОД 10 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД.
О ОРГАНИЗАЦИЈИ И НАЧИНУ СНАБДИЈЕВАЊА ПАРТИ-
ЗАНСКЕ БОЛНИЦЕ У РИЈЕЧАНИМА¹

НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИ ОДБОР
ОПШТИНЕ ГРАХОВСКЕ
10-ХН-1941
службено

ИЗВЈЕШТАВАМО О СЉЕДЕЋЕМ:

1) Овај одбор је одржао савјетодавну сједницу поводом наше партиз. болнице у Ријечанима са делегатом Нар. осл. одбора Општине ластваљске (Симо Бабић), делегатом Бањско-вучедолског штаба (д-р Војо Ђукановић), сеоским одборима за Болосаве и Ријечане (јер се у њиховом подручју налази болница) и стручним особљем нашег Грах. батаљона (д-р Јован Булајић,² Деса Кујачић, Трипо Вујичић). Овај Одбор је био позвао такође и претставника Зубачке чете као и претставника Грах. батаљона, али нијесу дошли.

2) Најприје се размотрило са чиме досада болница располаже и шта јој још недостаје да би могла нормално функционисати. У болници има мјеста за 20 кревета. Већ су 3 рањеника тамо. За све ствари које су потребне још за болницу овај одбор заједно са одбором у Ластви и штабом у Бањанима (јер још немају одбора) ће се старати да их набави. Све ствари које фале су пописане и стараћемо се да их набавимо.

¹ Докуменат је пронађен као оригинал у рукопису. Редакција није тачно установила коме је извјештај упућен, али је највјероватније да је упућен штабу Никшићког НОП одреда.

² Погинуо на Мајевици 1943 у борби противу Нијемаца као лекар Централне војне болнице.

3) Засада су у болници одређене 3 сестре-болничарке, које ће становати у болници и хранити се у болници и вршити сав посао око болесника и чистоће болнице. Дакле, засада на храни у болници су 3 рањеника и 3 болничарке, за које се већ овај одбор побринуо за исхрану.

4) Љекар д-р Јован Булајић је неспособан да иде по потреби пјешке и зато треба, кад неко из села тражи доктора, да пошаље и коња за њега; исто тако за све друге потребе треба да му се стави коњ на расположење.

5) Питање огрјева за 5—6 дана је ријешено тиме што ће сеоски одбори дати 20 товара дрва из Ријечана и Болосаве. Иначе је прорачунато да болници треба (ако би сва одјељења била ложена) 50 товара дрва сваких 15 дана. Питање огрјева, дакле, има одбор да рјешава.

6) На приједлог љекара и сједнице, Штаб батаљона треба да нареди да се школа у Ријечанима испразни (једна фамилија Видака С. Ковачевића је тамо уселила приликом евакуације Вилуса).

7) Питање снабдијевања млијеком болесника је ријешено тако да се за млијеко засада даје жито-кукуруз у односу 3 л. млијека за 1 кгр жита, јер се друкчије зимус не може добављати ако не тако.

8) Потребан је одмах економ болнице који ће на лицу мјеста водити рачуна о стању, исхрани и осталом у болници...

9) Болница не располаже скоро ничим што се тиче санитетског материјала, зато су на самој сједници љекари пописали што је најпотребније и најхи-шлје за рањенике и по том списку ће се овај одбор старати да се добави, као што се је већ и постао да за извјесну количину новца добије санитетског материјала.

10) Треба да овај одбор једним расписом сеоским одборима нареди помоћну специјалну акцију по селима за добровољне прилоге у храни, материјалу, одјећи, постељама, ћебадима и другим потребама за болницу. Осим тога треба такође прикупити добровољне прилоге у новцу код богатијих општинара за санитетски материјал.

11) За привременог економа болнице је постављен члан сеоског одбора за Ријечане, Крсто Даковић, који ће вршити дужност економа до дефинитивног постављења сталног економа.

12) Коначан пристанак Бањско-вучедолског штаба да болница и за њихов штаб буде у Ријечанима нијесмо добили... О томе ће овај одбор добити извјештај скорих дана и вама га упутити.

ЗА НАРОДНООСЛ.ОДБОР
ОПШТ. ГРАХОВСКЕ
Светислав П. Булајић

Ф

БР. 127

ИЗВЈЕШТАЈ МЈЕСИОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕЗ ПОДГОРИЧКИ ОД 11 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. О НАМИРНИЦАМА КОЈЕ СРЕСКИ ОДБОР НОФ-а СТАВЉА НА РАСПОЛОЖЕЊЕ ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ¹

П р е п и с

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОД. ПАРТИЗ. ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Извјештавамо вас да се Срески одбор НОФ-а за Срез подгорички налази у Бандићима. Главном штабу припадају сљедеће намирнице које су сконцентрисане у овом магацину:

639 кила кукуруза, 48,50 кила пшенице, 4 кила кукурузног брашна, 16 кила пшеничног брашна, 14,50 кила паште и ориза, 0,50 кила масти, 4 комада сапуна, 1 пак. шибица, 50 кила дувана, 1 пак. зете,² 10,50 кила лука, 3,50 кила кртоле, 5 кутија конзерви, 0,50 кила меда, 1 кило цвибока, 5 кила шећера, 7,50 кила соли, 72 кила пасуља, 2 пара памучних и 13 пари вунених чарапа.

Од овога упутили смо, према вашем налогу, за болницу сљедеће намирнице: 16 кила пшеничног брашна, 14,50 кила паште и ориза, 5 кила шећера и 0,50 кила меда и један сапун за прање.

Остале резерве задржаћемо у нашем магацину до даљег налога.

Стављамо вам на знање да су у овом магацину сконцентрисане резерве намирница само из 3 општине: Подгоричке, Љешкопољске и Зетске. О резервама у осталим општинама извијестићемо вас накнадно.

Новац који сте дали МК-у за куповање намирница задржаћемо док се поново отвори Подгорица, јер вам, због тога што је досада била затворена, нијесмо могли ништа набавити.

Бандићи
11 децембра 1941

Другарски поздрав
МК⁸

¹ Редакција располаже копијом писма, на којој је првих шест редова у рукопису, а остали су откуцани на писаћој машини.

* цигарета „Зете“

• Мјесни комитет КПЈ за Срез подгорички.

БР. 128

**ПОЗДРАВ РАЂЕНИЦИМА НА ЖАБЉАКУ ОД БОРАЦА
ЛУКОВСКОГ БАТАЉОНА НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА¹**

ПОЗДРАВ НАШИМ РАЂЕНИМ ДРУГОВИМА НА ЖАБЉАКУ

Данас када дајемо помен нашим друговима који падоше и несебично дадоше своје младе животе за народну борбу, за народно ослобођење, ми партизани Лукова сјећамо се свих својих рањених другова, који залише својом врелом крвљу улице Пљеваља. Вас младе, чије [тијело] искидаше и искасапише непријатељске бомбе и гранате, пушке и митраљеви, поздрављају ваши другови: срећне вам ране, наши храбри борци! Немојте се, драги другови, жалостити због тога што сте за моменат избачени из наших борбених јединица. Одморите се, прикупљајте изгубљену снагу, јер ћете нам када дођете много користити својим знањем и искуством. Нестрпљиво очекујемо, драги другови, онај дан када ћемо поново видјети ваша насмијана лица и ваше ожиљке који ће нам дати више снаге за посљедњи бој, за потпуно истјеривање мрског фашистичког окупатора. За тај дан, драги другови, спремамо вам велико изненађење. Намјесто она два партизанска вода која сте ви прије мјесец дана напустили, сјутра ће вас срести и поздравити читав батаљон. На ваше мјесто и на мјесто оних другова који умријеше херојском смрћу, ступили су стотине и стотине нових бораца, и тако је ваша топла крв уродила богатим плодом. Још једном вас поздрављамо, наши драги другови, са: срећне вам ране, храбри синови ових поносних гора.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

Луково
11-ХП-41

**Ш Т А Б
ЛУКОВСКОГ НАР. ОСЛОБ. ПАРТ.
БАТАЉОНА**

¹ Редакција располаже документом у рукопису.

**„БИЛТЕН“ БР. 5 ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД
11 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. О ПАРТИЗАНСКОЈ АКТИВНОСТИ
У СРЕЗУ ФОЧАНСКОМ**

Наш партизански штаб у Шћепан Пољу¹ развио је активност у Фочанском срезу, гдје су наши партизани прешли Тару и на лијеву обалу Дрине. Сада се у тим крајевима стварају народно ослободилачки одбори и успоставља сарадња православних и муслимана, који су вољни да заједно с нама воде борбу против окупатора. Фочанска партизанска чета у вези је с нашим партизанима. Италијани су напустили Фочу и оставили је четницима, који раде за њихов рачун и драже православне на покољ муслимана, а сами чине најстрашнија звјерства према једнима и другима. Командант тог четничког одреда, који се потписује „капетан-четник брат Сергије Михаиловић“, издао је проглас у коме тај талијански и њемачки слуга и плаћеник хоће да „српском народу претстави право стање комунизма-партизана“, па он „као син ове земље и прави Србин“ објашњава народу шта је комунизам, јер је томе идиоту и издајнику згодно да партизанство претставља као комунизам, па да народ плаши отрцаним „комунистичким бауком“ мислећи ваљда да је народ толико глуп, бар као он и његови четници, па да ће вјеровати у овакве глупости које је надрљао у своме прогласу: „Комунизам је народна болест која се шири лажним средствима, и која не зна за вјеру, за славу, за бога, за цркву, свјештенство, породицу, за село и прело, за празнике и уопште за хришћанство. За њих је крст као страшило у њивама, за њих је сестра као свака друга жена, за њих је најважније колхоз.“

Са таквом блесавошћу излази тај издајник пред народ и још лаже да се комунисти под видом партизанства боре за народну слободу, али да као народ сматрају: „на првом мјесту муслимане, жидове и католике и заведене Србе“. Још им пребацује да „политику уносе у борбу“, док се четници боре „без политике, за Краља и отаџбину“ (хтједе рећи за Хитлера, Му-

¹ Главни штаб НОП одреда за Црну Гору и Боку наредио је Дурмиторском одреду да упути у Фочански срез један батаљон са задатком да тамо политичким и војничким радом развије НОБ и повеже партизански покрет и слободну територију Црне Горе и источне Босне. Батаљон је такође имао задатак да спречи четничка разбојништва над муслиманским живљем и онемогући стварање њихове базе за напад с леђа на црногорске партизане, који су главним снагама били оријентисани ка Никшићу, Подгорици, Цетињу и Беранама.

солинија и ропство своје отаџбине коју је тако прљаво продао окупаторима). Још лаже народ да четнике признаје „наш мили и врховни заповједник све војне силе краљ Петар II, од кога добијамо наређења путем авиона на Равној Гори" и тако даље.

Наш партизански штаб из Шћепан Поља одговорио је на ове издајничке лажи својим прогласом у коме доказује коме служе четници, и позива Србе и муслимане да не насиједају лажима издајника, па да још једном почну да кољу једни друге, него да руку под руку крену против заједничког непријатеља — фашистичког освајача.

БР. 130

ОДЛУКЕ ШАВНИЧКОГ СРЕСКОГ НОО ОБЈАВЉЕНЕ У „БИЛ-ТЕНУ" ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОГ ОДРЕДА ОД 11 ДЕ-ЦЕМБРА 1941 ГОДИНЕ

ИЗ СРЕСКОГ НАРОДНОГ ОСЛОБОДИЛАЧКОГ ОДБОРА

Са пленарне сједнице Среског народно-ослободилачког одбора која је одржана у Шавнику 2-ХИ-о.г.

Ријешено је да се нормализују цијене месу у висини 25—30 динара по килограму.

Да се упозоре трговци на умјерене цијене, у противном ће бити кажњени новчано, којом приликом ће се узети у обзир поред висине цијене и имовно стање дотичног трговца.

Да се из свих општина, изузев Дробњачке, преда 50% новца из народно-ослободилачког фонда Среском народно-осл. одбору.

Да се заплијењени гас¹ додијели по свим општинама равномерно (ово је додјељивање моментално престало услед велике потребе за болнице).

Да млинари не наплаћују ујам 5%, већ 3%, тј. од сто килограма 3 килограма, као и за ваљање сукна од метра 2 динара.

Делегат општине Планино-пивске тражио је да Штаб Дурмиторског одреда додијели једну суму новца за куповину стоке у њиховој општини, тј. да се тим омогући продаја стоке становницима наведене општине.

Делегат Жупо-пивске општине тражи одобрење од Штаба да им дозволи размјену кожа за со у Гацком. Размјена би се имала вршити за најнужнију и минималну количину соли, за коју би се сврху могао одредити један или два човјека да изврше поменућу размјену.

¹ петролеј

Делегати Општине дробњачке изјавили су да се Милун Паушић из села Пошћења ставио на расположење да поправља оружје свим партизанима без икакве накнаде.

Делегати Општине дробњачке тражили су одобрење од Штаба Дурмиторског одреда да се из Ускочке општине пренесе 50% (50 од сто) од свих намирница НОФ-а и преда Команда мјеста у Шавнику ради тамошњих већих потреба за војне сврхе.

Делегати Планино-пивске општине изјавили су да су раније обавијестили преко друга Војина Ђерковића да ће општински и срески одборници из њихове средине изаћи у сусрет попаљеним сељацима села Граца у томе што ће им омогућити предају извјесног броја стоке на храну у њиховој општини.

БР. 131

ДИРЕКТИВА ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК ОД 12 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОДИНЕ

ОБЛАСНОМ, ОКРУЖНИМ И МЈЕСНИМ КОМИТЕТИМА И БИРОИМА ЋЕЛИЈА

Драги другови,

Наша акција на Пљевља није успјела. Услед те околности повратио се дио наших партизана из Санцака. Овај неуспјех на Пљевљима и повратак једног дијела партизана користи обилно у свом издајничком и пакленом раду пета колоне. У вези са тиме наш политички рад у масама мора се појачати и неуморним даноноћним радом разбити паклене намјере пете колоне, подићи дух и морал тамо гдје је поколебан. По питању акција у Санцаку, чим се добије исцрпан извјештај, дати ће се и објаснити. Народу се мора објашњавати да у Народно-ослободилачкој борби мора бити спреман на ове жртве. Нема ослобођења без борбе, нити борбе без жртава. Народу треба истицати и ону другу страну, [а] то су наши огромни успјеси на свим секторима у Црној Гори. Исто тако масама објашњавати партизански начин радовања.

Материјале Покрајинског комитета и Главног штаба Народноослободилачких партизанских одреда, који се издају за масе, читати, објашњавати и прорађивати на зборовима, конференцијама итд.

Пета колоне и разни други противнародни елементи на данашњој етапи Народноослободилачке борбе црногорског на-

рда и народа Боке и Санцака покушавају кроз разне облике њиховог издајничког рада да онемогуће јединство и солидарност народа у борби противу мрског окупатора. Борба и жртве које наш народ даје у тој борби огромне су, а циљеви борбе велики. Зато без колебања и најенергичније уклонити све оно што ма у којој форми стоји на путу јединству и солидарности народа у борби за своје ослобођење. У историској прошлости потурице су биле пета колоне и вршиле исто тако издајничку улогу коју данас врше нове потурице — пета колоне. Зато, као успомену на истребљење потурица које су извршили наши родољубиви преци оне историске и славне Бадње ноћи, нека идуће Бадње вече 6 јануара 1942 године буде прослављено у знаку борбе противу пете колоне и осталих народних непријатеља. Ову прославу треба да изведе народ скуп са нашим храбрим партизанима тако што ће се одржавати заједнички сеоски зборови, на којима говорити о издајничком раду ових народних изрода и објашњавати у каквим се облицима појављује њихова издајничка работа.

Материјал за говорнике може бити црпљен из летака ПК од 9 децембра¹ издатог противу пете колоне. По првом дијелу директиве одмах нас обавијестити о томе шта сте све урадили политички у масама, а о извођењу манифестационих прослава Бадње вечери такође ћете нас обавијестити своједобно.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

12 децембра 1941 г.

КОМУНИСТИЧКА ПАРТИЈА ЈУГОСЛАВИЈЕ
ПОКРАЈИНСКИ КОМИТЕТ ЗА ЦРНУ ГОРУ,
БОКУ И САНЦАК

(М.П.)

Види док. бр. 120.

БР. 132

**НАРЕДБА ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 12 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОДИНЕ**

Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
12 децембра 1941 г.

Н А Р Е Д Б А Б р . 6

I

Пошто има велики број оружја које није исправно, као и оружја које је окупатор оставио неупотребљиво код сељака, те да би се то оружје оспособило, Главни штаб Нар. осл. партиз. одреда за Црну Гору и Боку основао је радионицу за оправку оружја и аутоматског оружја, па у том погледу наређује:

1) Да се изврши прикупљање свих врста оружја (митраљеза, пушкомитраљеза, пушака, бацача, револвера и др.), делова оружја и нишанских справа, неисправних и неупотребљивих.

2) Чим се покупи мало већа количина, достављати је Главном штабу ради оправке, а то исто радити са неисправним оружјем, уколико га поједини одреди буду имали, а ово ће сружје Главни штаб, чим се изврши оправка, доставити натраг.

3) Преправка и оправка оружја од нестручних лица веома је штетна и може да изазове несрећне случајеве, стога команданти батаљона и команде чета не смију да дозволе оправку од нестручних лица, већ све **неисправНО** оружје треба да доставе радионици Главног штаба.

4) У истој радионици израђиваће се и бомбе, па се наређује штабовима одреда да наставе са прикупљањем експлозивног материјала свих врста, као и каписли, па да и тај материјал доставе Главном штабу Народ. осл. парт. одреда за Црну Гору и Боку.

II

У последње вријеме издата је наредба за прекидање телефонског саобраћаја, и многе јединице скидају телефонску жицу, па је потребно да се та жица чува, купи на једно мјесто и доставља штабовима одреда, а ови ће исту чувати. Ово нам је потребно ради успоставе телефонских веза када будемо ослобађали поједине територије. Исто тако и пољске телефоне треба чувати.

О овоме ће штабови одреда редовно обавјештавати Главни штаб колико и каквог материјала имају на складишту.

III

Главни штаб Народ. осл. партиз. одреда за Црну Гору и року има врло мало података о јачини непријатељских трупа у Црној Гори и Боки, а без података о снази непријатеља немогуће је правилно вршити операције, па се зато наређује штабовима одреда да предузму све мјере у циљу прикупљања података о непријатељским снагама. Приликом прикупљања података потребно је водити рачуна о следећем: колика је непријатељска снага у појединим гарнизонима и логорима (пјешадија, артиљерија, коњица, тенкови, мотоцикли, камиони и инжињерске јединице); каквих магацина, стоваришта и резервоара има, гдје се налазе и колико материјала у њима има; какве радове прекузума окупатор и гдје; какве су промјене наступиле у погледу дремјештања трупа с једног мјеста на друго, те какве је покрете непријатељ вршио од једног извјештаја до другог.

Команданти и политички комесари одреда дужни су у року од 15 дана поднијети извјештај по овој тачки.

IV

С обзиром што се окупатор задржава још на нашој територији, а у томе га помажу домаћи изроди, који у данашњој ситуацији иступају под разним фирмама не смијући отворено иступити противу народа и народне борбе, потребно је да сви штабови одреда издаду наређења свима подручним јединицама да се овогодишњи Бадњи дан прослави у знаку борбе и противу свих народних издајница. Бадње вече 1942 г. треба да има обиљежје оног славног Бадњег вечера из 1707 г., које је опјевано од нашег великог пјесника Владике Рада у „Горском вијенцу". У мјестима која су удаљена од окупаторске контроле треба да партизанске јединице прослављају Бадње вече заједно са широким народним масама, у скуповима, са манифестацијама, паљењем ватри по брдима и слично, не заборављајући при томе на домаће издајнике и шпијуне. Непријатељ и његове слуге треба да се осјете као у опсједнутој тврђави. Штабови одреда послуже звршених свечаности извјестиће о томе Главни штаб.

V

У циљу прикупљања материјала о Народно-осл. борби потребно је да сви штабови одреда сакупе све податке о жртвама (поименично), као и о рањеницима, убијеним, те о броју запаљених кућа, величини причињене штете и др. Све ово је потребно

доставити уз описе значајнијих борби, као и резултате заробљавања непријатеља на територији појединих одреда. Овако прикупљена грађа служиће као историски докуменат.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ НАРОДНО-ОСЛОБОД. ПАРТИЗ. ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Милутин

БР. 133

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 12 ДЕ- ЦЕМБРА 1941 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ¹

**ШТАБ ЛОВЋЕНСКОГ •
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
12.XII.1941**

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Примили смо извјештај о исходу првога напада на Пљевља и о задацима нашег одреда. Учинићемо све да извршимо задатке које пред нас поставља Гл. штаб. Одлуке овога Штаба су да се изводе главне акције на путу Цетиње — Ријека Црнојевића и на путу Цетиње — Будва, гдје ћемо преко обавјештајних људи покушати да откријемо за вријеме Југославије направљене тзв. „пара-мине“ и да ефикасно затрпамо пут, док на путу Котор — Цетиње, због теренских и војничких разлога, засада нећемо моћи предузети ништа.

Предузели смо све да се обавјештења о догађајима у Санџаку спроводе према наређењима Гл. штаба. Из. Ловћенског батаљона, колико смо могли досада утврдити, има само један дезертер, . . . није партизан. Разоружан је и под надзором Штаба, и чекамо ваша даља наређења. Има сем њега још три болесна војника . . . Прва двојица имају писмене исправе да су као болесници враћени, а Црмничанин је од нас саслушаван [и] изјав-

¹ Редакција располаже копијом извјештаја.

дује да није ни био на Пљељима, већ је раније враћен као болестан. Изгледа да говори истину. У Штаб су стално долазиле дедегације сељака из разних мјеста. У Катунској Нахији је пета колона искористила појаву и причу дезертера, али неких знакова панике и велике узнемирености нема.

На нашем терену су извршене раније следеће акције и саботаже: дана 30 новембра је разрушен пут Ријека — Подгорица у дужини 53 метра, уништена телефонска жица на истом путу у дужини 2 км и пресјечена жица на више мјеста на путу Вир Пазар — Ријека и на истом путу за Бар. Два наша парт. вода су учествовала у акцијама на терену граховског парт. батаљона, рушили и осигуравали пут Драгаљ — Грахово; сада учествују у операцијама које се воде на том сектору. Према сада приспјелим усменим обавјештењима у Цуцама је заробљено 30 италијанских војника који су ишли у пљачку . . .

На нашем подручју ликвидирани су следећи шпијуни и непријатељи народа: Мирко Павловић из Ријеке Режевића, Паштровићи, велепосједник и шпијун, шпијао је окупатору учеснике у Јулском устанку, многе је отјерао у смрт и интернацију, био је напад за народ; Кристина Фрновић из Св. Стефана, шпијала Талијанима партизане, пријетила сељацима осветом помоћу окупатора и указивала му на села одакле су партизани; Рако Ш. Барјамовић из Црмнице, шпијао Талијанима партизане, водио окупатора по селима и натјеривао сељаке да приме пушке против партизана; Лазар Војводић, шеф — „цивилни комесар“ логора у Клоси, пљачкаш и угњетач интернираца, крао им је и онако злехуду храну, шпекулисао са њом, пријетио интернирцима стријељањем, тиранисао их и малтретирао када су они покушавали тражити неко своје право. Ово су многи потврдили и на суочењу са њим . . .

Примамо оправдану критику Гл. штаба у погледу нашег поступка са плијеном и повлачимо поуке из писма Гл. штаба у вези са нашим радом, као и оправдану критику пол. руководства у вези са плијеном и дужином наших извјештаја, и то се више неће понављати. Молимо Гл. штаб да преко подручних органа извјести Штаб љешанског батаљона да се горњољешанске парт. јединице одазивају наређењима овог Штаба у погледу свих акција које ћемо водити.

Извјештавамо да смо предвидјели извођење акција на Црмничком сектору и покушаја напада на фабрику уља браће Марића. Питамо — уколико то није могуће извући ништа од уља, да ли да читаву фабрику запалимо? Наравно фабрика служи окупатору.

На нашем подручју је ухваћен у својој кући, ненаоружан, партизан Видо Сјеклоћа из Добрског Села, Ријечка општина, сада је у затвору у Цетињу. Долази у обзир за размјену. Долазе

у обзир и ови: Ђоко Лопичић,¹ професор; Саво Јовићевић, студент; Павле Машановић, сељак; Стево Ф. Пејовић, сељак — сви у Арбанији.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

ШТАБ ЛОВЋЕНСКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Пол. комесар

за команданта

БР. 134

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 12 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА О РЕЗУЛТАТИМА БОРБИ НА СЕКТОРУ ГРАХОВО—ЦРКВИЦЕ И НАРЕЂЕЊЕ ЗА ВРШЕЊЕ ДИВЕРЗИЈА И ПОЈАЧАЊЕ БУДНОСТИ ПРЕМА НЕПРИЈАТЕЉУ

**ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**

Бр. . . . 69
12 децембра 1941 г.

**ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

Примили смо ваше писмо од 12 XII 1941 г. и на исто одговарамо:

1) Настојте да преко поузданих људи откријете mine на путу Цетиње—Будва и да га игто прије онеспособите за сваки саобраћај. У случају ако у кратком времену не би открили mine, настојте да га срушите ма каквим средствима да се не би дуго чекало, и да пут постане неупотребљив за саобраћај. У исто вријеме дајте налог партизанским јединицама које изводе акције у Црмници да фабрику браће Марића запале. Нека покушају ако могу нешто извући, а ако не могу, нека и све резерве запале.

У данашњој ситуацији сва складишта непријатељева, као и људе који стоје у њиховој служби, били то фабриканти или шпијуни, треба нападати, и ако је могуће нешто склонити и присвојити, а ако није, онда треба све уништавати. То треба радити и са саобраћајним средствима, без обзира какве су вриједности

¹ Ђоко Лопичић, професор, погинуо је у борби против Францетичеве легије на Бугојну 1942 године.

★
ГЛАВНИ ШТАБ
НАСТАВНИХ ПАРТИЗАНСКИХ ДРУЖИНА
У БИХУ ГОРУ БОКУ
Датум: 1941.

И т а б
НАСТАВНИ ШТАБНО-ОБРАЗОВАВАЊИ
ПАРТИЗАНСКИХ ДРУЖИНА

Примили смо Ваше писмо од 12. III 1941 г. и на његово одговорили:
1/ Настoje да постоје поузданих људи откријете мана на путу Цетиња-Будва и да га што прије онемогуђите за сваки саобраћај. У случају ако у кратком времену не би открили мана, настаје да га оружаном акцијом онемогуђите, да се не би дуго чекало и да пут постоје војно-трговински саобраћај. У исто вријеме дајте и друге партизанским јединицама које изводе акције у Цетињу да обрну браће Јована западе. Нека покушају, ако могу нешто извући, а ако не могу нанимање разврставају.

У данашњој ситуацији сва околности непријатељства, као и људи који стоје у њиховој служби, била то савезници или непријатељи, треба изнети, и ако је могуће нешто савезници и пријатељи, а ако није, онда треба све умишљати. То треба радити и са саобраћајним средствима, свакога дана су врло једноставно и да их је лако изнети. Главна циљева и задаци наших партизанских јединица у данашњој ситуацији јесте: створити такву ситуацију у земљи, да се непријатељ осјећа као у опкојеној тврђави.

2/ Обавјештавамо Вас да се на сектору Грховоа воде сталне борбе. Непријатељ је покушао да са једном четом пробије од Грховоа и заузме овога аутоматског утврђења Дирмак, које доминира Цетињем и Грховом, али су их наше хрватске партизанске јединице дочекале у подножју и у једној борби потпуно потпуно уништиле у бјегство. Резултат: 4 мртва, више рањених и 12 заробљених италијанских војника. 5. XII партизанске јединице Грховоа, Бана, заједно са партизанским из Цетиња, ашли су тактичком побједом у Грхову /Грховије/. Наше партизанске јединице приликом су непријатеља на бјегство и заробиле 50, а убије 12 италијанских војника, заробивши нешто пушака и муниције и велику количину боева. XII извојена је извојена Цетиња и опкојена Цетиња. Борбе су почеле 6. и завршиле свакога дана у року 7. и 9. III. 5. XII непријатељске јединице својим јединицама из Бана у јачини од 150 људи и 2 топова. Партизанске јединице дочекале су непријатеља и потпуно их уништиле у бјегство. Непријатељ је имао 60 мртвих и рањених, а заробио је нешто ратног материјала. Наше јединице су рањених /девојка/. Премају су опкојене као и Грхово, на очекује само нешто око тога да изведе. Цетиња, што што видите, на сектору Грховоа борбе се свакога дана настављају, зато настаје да им пружите што већи помет.

3/ Осим тога, Цетиња треба дајте строгу наредбу и партизанским, као и људима који могу ошати, да не дају дозвољавати да непријатељу дају никакву саопштења. У исто вријеме свакога дана која се не даје на домену окупатора, треба да имају сталне дневне и ноћне патроле, ради заштите од окупатора. Утрке и патроле у свима саобраћајним одржавају сви партизани, као и људи који имају оружје или /или они који немају/, но тако да нико не буде постоје од непријатеља стражарења. Йуди који немају оружја, треба по потреби дати од оружја који имају, разумеје се док су на стани. Стране морају бити тако дозбиноване да у свакој страни или патроли мора бити партизана.

4/ До данас још немамо никаквог детаљног обавјештава, нити дефинитивног резултата борбе, особито у погледу мртвих и рањених код Цетиња. Ми смо хитно послали члана Главног Штаба у циљев ради тачног саопштења о свему. Исто тако нешто тачних података о стању у Србији.

и да ИХ је тешко израђивати. Главна парола и задатак наших партизанских јединица у данашњој ситуацији јесте: створити такву ситуацију у земљи да се непријатељ осјећа као у опсједнутој тврђави.

2) Обавјештавамо вас да се на сектору Грахова воде сталне борбе. Непријатељ је покушао да се са једном четом пробије од Грахова и заузме старо аустриско утврђење Дврсник, које доминира Црквицама и Граховом, али су их наше храбре партизанске јединице дочекале у подножју и у једнодневной борби натјерале непријатеља у бјекство. Резултат: 4 мртва, више рањених и 12 заробљених талијан. војника. 5 XII партизанске јединице Грахова [и] Бањана, заједно са партизанима из Кривошија, напали су талијанску посаду у Драгаљу (Кривошије). Наше партизанске јединице присиле су непријатеља на бјекство и заробиле 50, а убиле 12 талијанских војника, заплијениле нешто пушака и муниције и већу количину бомби. 6 XII извршена је мобилизација Кривошија и опсједнуте Црквице. Борбе су почеле б[ог] и настављене све жешће у току 7, 8 и 9 ов.мј. 6 XII непријатељ шаље појачање својим јединицама из Рисна у јачини од 150 људи и 2 тенка. Партизанске засједе дочекале су непријатеља и натјерале га у бјекство. Непријатељ је имао више мртвих и рањених. 7 XII непријатељ шаље појачање од 400 људи са тенковима и топовима. Партизани из Крушевице и Херцегновог — њих 30 — који су осигуравали пут Рисан—Црквице, дочекали су непријатеља и у 4-сатној борби разбили га и натјерали у бјекство. Непријатељ је имао 60 мртвих и рањених, а заплијењено је нешто ратног материјала. Наших је било 5 рањених (лакше). Црквице су опсједнуте, као и Грахово, па очекујемо њихово скоро заузимање. Дакле, као што видите, на сектору Грахова борбе се све жешће настављају, зато настојте да им пружите што већу помоћ.

Послије случаја Вида Сјеклоће¹ издајте строгу наредбу и партизанима, као и људима који носе оружје, да се не смију дозвољавати да непријатељу падају у руке са оружјем. У исто вријеме сва села која се налазе на домаку окупатора треба и мора[ју] да имају сталне дневне и ноћне патроле, радт: заштите села од окупатора. Страже и патроле у селима обавезни су одржавати сви партизани, као и људи који имају оружје (па и они који немају), но тако да нико не буде поштеђен од дужности стражарења. Људима који немају оружје треба по потреби дати од оних који имају, разумије се док су на стражи. Страже мо-

¹ Видо Сјеклоћа, командир Добрске чете, ухваћен је од Италијана када су изненада упали у село. Код њега су нашли списак људства чете, на основу којег су похватили око 60 људи и интернирали их. Он је стријељан од Италијана на Цетињу 20 децембра 1941 године.

рају бити тако комбиноване да у свакој стражи или патроли мора бити партизана.¹

До данас још немамо никаквог детаљног обавјештења, **нити** дефинитивног резултата борбе, особито у погледу мртвих и рањених код Пјеваља. Ми смо хитно послали члана Главног штаба² у Санџак ради тачног сазнања стања ствари. Исто **тако** немамо тачних података о стању у Србији.

Крајње је вријеме да се престане са радозналошћу која често пута може бити штетна. Не дозволите да се уведе у праксу да вам се писма у путу отварају, па ма од ког било, а нарочито да се писма од Гл. штаба читају јавно, па ни у самом Штабу одреда ако ту има још неко сем чланова штаба. Наша писма имају увијек ствари које не могу, нити смију, знати други сем чланова Штаба. Фамилијарност у раду укидајте.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ

ЗА ГЛАВНИ ШТАВ
НАРОДНО-ОСЛОБ. ПАРТ. ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Милутин

(М.П.)

БР. 135

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ГРАХОВСКОГ БАТАЉОНА ОД 12 ДЕ-
ЦЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА О
БОРБАМА НА СЕКТОРУ ГРАХОВО — ЦРКВИЦЕ — РИСАН

НИКШИЋКОМ ОДРЕДУ

Драги другови,

Борбе су се наставиле несмањеном жестином, нарочито на сектору кривошиско-бокшком: Црквице и Гркавац и даље су опсједнути, као и Грахово.

У првом извјештају³ од 9-ХИ-1941 рекли смо вам да је између Рисна и Црквица 7 ов. мјесеца било 60 мртвих и рањених

¹ Овдје се мисли на партизана који су положили заклетву и живјели војничким животом.

² Пека Дапчевића

³ Овим извјештајем Редакција не располаже.

италијанских војника, а наших 5 рањених; међутим било је 126 мртвих и рањених италијанских војника и официра, а наших 4 рањена и 2 мртва.

Јуче, 11 ов. мјесеца, кренуло се из Рисна 700 (седам стотина) италијанских војника пут Црквица и наишли на нашу засједу од 17 људи; од 8 сати ујутро до 3 сата по подне водиле су се борбе и тек (у три сата по подне) када су нашим стигла појачања Италијани су у' дивље бјекство надали се у Рисан. За вријеме те борбе покушале су италијанске посаде из Грковца и Црквица да продру и повежу се са овим из Рисна, али су одбијене. У тој борби било је много италијанских жртава, а од наших два лакше рањена и један мртав. 12 ов. мјесеца била су нека мања препуцавања (нијесмо добили извјештај).

10 овог мјесеца шест тромоторних бомбардера (дошли су од Арбаније) бомбардовали су наше положаје од Грахова до Црквица; бацили су већином велике бомбе (у свему око 70 комада), али није било никаквих жртава ни штете.

Данас, 12-ХП-, опет су бомбардована нека села уза саму варош (Челина и Подбранковица) као и неки положаји у Кривошијама; била су два бомбардера (са мањим бомбама); немамо извјештаја о штети и евентуалним жртвама.

10 ов. мј. наша засједа на Јасену оборила је пушчаном ватром 1 тр.; торни авион у коме су била 2 Италијана (погинули).

11 ов. **Мј.** приј^ ~сдне Италијани су покушали да прођу из Требиња пут Билеће са два тенка и 2 камиона; кад су опазили нашу извидницу, осули су ватру и вратили се назад. Наши нијесу пуцали, јер су хтјели да их упусте у засједу.

11-ХИ- о.г. послије подне кренули су из Билеће 2 тенка, 2 камиона, 1 топ и око 400 Италијана и Хрвата, и вратили су се. Истог дана кренула се колона са око 400 италијанских и хрватских војника из Билеће према црногорској граници и запалили су мост на Требишњици (дрвени према Вучедолскј општини), да би онемогућили прилазак Црногораца Билећи.

Сад добисмо извјештај од командира комбиноване чете из Херцеговине да, према обавјештењима неког хрватског официра, намјеравају сјутра Хрвати и Италијани да изврше једновремен напад из Требиња и Билеће на наше засједе на Јасену, како би се повезали. и траже помоћ која им треба стићи до 6 сати ујутру (13-ХИ).

10 ов. мјесеца увече ликвидиран је италијански шпијун и опасан петоколонаш Петар Рајковић, дјеловођа општине коју су Италијани наименовали.

10 ов. мјес. увече наши партизани су ликвидирали италијанске шпијуне Јакова Ђ. Самарџића и Ђорђију М. Самарџића који су били аустриски и југословенски шпијуни — оба из Кривошија.

Друг Сава¹ и командант батаљона² су стално на положају код Црквица и управљају свим операцијама на томе сектору. Данас смо казали породицама за смрт наших другова погинулих на Пљевљима, што смо искористили за подизање борбеног духа и жалост свели на најмању мјеру.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

12 децембра 1941 год.
у 7.15 часова увече

**ЗА ШТАБ,
Брђо³**

БР. 136

ИЗ ИЗВЈЕШТАЈА БИРОА ГРАДСКОГ КОМИТЕТА КНЈ ЗА
ПОДГОРИЦУ ОД 12 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. МЈЕСНОМ КОМИ-
ТЕТУ КПЈ ЗА СРЕЗ ПОДГОРИЧКИ¹

Подгорица 13-ХП-1941 год.

Извјештај по војној линији: Према посљедњим упутствима штаба нашег Батаљона,⁵ а након темељитог испитивања људи на терену, наишли смо на око 100 људи-герилаца, који су се изјаснили да ће, на наређење свога командира и пол. комесара, безусловно и под ма каквим приликама одговорити датим наређењима. Од оче чете, чији су спискови већ готови, сада су у току формирања водова, којих мислимо створити 4. Одмах након формирања, што ће бити готово још за 4 дана, свака десетина ће имати састанке и то најмање сваки 15-ти дан, на којима ће се, поред политичког уздизања, поучавати герилци у руковању са

¹ Сава Ковачевић, тада командаит Никшићког НОП одреда и члан Главног штаба.

- Димитрије Булајић, тада командант Граховског батаљона.

¹ Јован Ковачевић, члан МК КПЈ Гр[^]хово и кандидат за члана ЦК КШ, политички комесар Граховског НОП батаљона, погинуо је као нле-галац у борби прзтиву четника 1942 године.

¹ Докуменат је пронађен као оригинал у рукопису, чији крај није очуван. Извјештај је упутио Биро Подгоричког градског комитета КПЈ — Мјесном комитету КПЈ за Срез подгорички. Из очуваног дијела документа доносимо само извјештај по војном сектору.

" Љешкопољског батаљона Зетског НОП одреда.

оружјем и обуком у ратној служби, уколико нам то прилике дозвољавају.

Исто тако, по последњим директивама, смо скоро при крају са формирањем болничарског курса, тако да ће рад отпочети још у току данашњег дана.

Ето, у најгрубљим цртама, како стоје ствари код нас по војној линији.

БР. 137

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 14 ДЕ-
ЦЕМБРА 1941 ГОДИНЕ

**ШТАБ ЛОВЋЕНСКОГ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

14 децембар 1941 г.

**СВИМ ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЧЕТА
НА ПОДРУЧЈУ ОВОГ ОДРЕДА**

Овај Штаб је примио наредбу бр. 6 Главног штаба Нар. осл. парт. одреда за Црну Гору и Боку, коју у цјелини достављамо командама наших партизанских јединица да хитна наређења из наредбе одмах спроведу у живот, а остале наређене задатке организују по упутима Гл. штаба. Наредба гласи:

Достављајући подручним командама ову наредбу Главног штаба скрећемо пажњу на следеће: да све команде одмах спроведу у живот и извијесте овај Штаб о оним задацима које могу без наших даљих наређења обавити, као што су: прибирање не-исправног оружја, извиђање о кретању и обавјештавање о стању непријатеља и сл., а о осталим задацима, као што је прослава Бадње ноћи, команде ће добити опширније упуте и конкретне задатке од овог Штаба.

У вези са случајем ухваћеног партизана Вида Сјеклоће, који је данас у рукама мрског окупатора, а да се такве ствари не би више поновиле, наређујемо следеће: људи који носе оружје не смију пасти непријатељу у руке. Сва села која се налазе

¹ Пошто је ова наредба објављена као посебни докуменат (види док бр. 132) њен текст је овдје изостављен.

на домаку окупатора треба да имају сталне дневне и **ноћне** страже. Страже и патроле у селима обавезни су одржавати сви партизани као и људи који имају оружје, па и они који га немају, тако да нико не би био поштеђен од дужности стражареша. Страже морају бити тако организоване да у свакој стражи или патроли мора бити партизана.

Према досада приспјелим извјештајима Главног штаба, не располажемо извјештајем у појединостима о коначном исходу операција у Санцаку као ни о тачном броју жртава нити о именима погинулих другова. Већ је опште познато да се Ловћенски батаљон показао као батаљон хероја, а од рањених партизана који стижу сазнајемо и за жртве нашег батаљона. Нека војне команде воде рачуна о сваком човјеку-партизану, који буде дошао и нека команде буду будне да извјесне кругове (родбину погинулих) не захвата очај и деморализација на темељу које би пета колона развијала своје планове, нека се сузбија, уколико би се јавила, харанга против наших војних руководстава . . . Све што нама буде познато, на вријеме ћемо вам јавити, а засада настојте да жалост за херојски и славно палим јунацима славног Ловћенског батаљона, да ту [жалост] замијенимо с акцијама против окупатора, припремајући се да му задамо неки тежи ударац као једну од освета наших пљеваљских жртава!

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

.
*

**ЗА ШТАБ
ЛОВЋЕНСКОГ НАРОДНО-
ОСЛОБОДИЛАЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

Вељко Мићуновић
пол. комесар
(М.П.)

БР. 138

**„ОМЛАДИНСКИ ПОКРЕТ“ БР. 1 ОД 15 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД.
О ОМЛАДИНЦИМА ХЕРОЈСКИ ПАЛИМ У ДОТАДАШЊОЈ
БОРБИ**

**НАШИ МЛАДИ ХЕРОЈИ ПАЛИ У НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧ-
КОЈ БОРБИ**

Васпитана противу свега што је ненародно, црногорска омладина није се помирила са фашистичком окупацијом своје земље.

Окупација Црне Горе значила је за нашу омладину чвршће збијање редова у борби противу фашистичког окупатора и свих његових домаћих слугу.

Генерација оних младих хероја који су на пољима Шпаније доказали да знају гинути за слободу и других народа није могла остати мирна кад су дивље Хитлерове хорде покушале да разоре земљу најсрећније омладине на свијету — Совјетски Савез. Мржња према окупатору, која је израсла из велике љубави према својој поробљеној домовини, дошла је до израза у јулским акцијама и касније у сваком сукобу са фашистичким окупатором. Црногорска омладина је узела оружје у руке и уперила [га] противу крвника свога народа, који су истовремено највећи непријатељи омладине читавог свијета. Свјесна своје улоге и увјерена да је њена борба праведна, црногорска омладина је, презирући смрт, низом примјера доказала своју оданост Народно-ослободилачкој борби.

Дубоки печат оставио је у срцима свога народа друг Јован Бошковић, студент из Црмнице, који је, идући на стријељање, цијелим путем клицао праведној ослободилачкој борби црногорског народа и бодрио народ да истраје у тој борби до побједе.

У борби на Вељем Брду друг Баровић из Бандића, смртно рањен, бацио је последњу бомбу на фашистичке војнике са узвиком: „Живио друг Стаљин! ”

Уништавајући саобраћајна средства окупатора, храбро је погинуо друг Јоле Врбица из Његуша, руководицац омладинског покрета у Боки.

У Цетињу је, од стране фашистичке војске, стријељан друг Машан Петричевић из Метериза, који је на питање гдје се налазе његови другови одговорио: „Нећу да кажем, јер ја сам комунист!”

Момчило и Војин Стијовићи из Андријевице стријељани су од окупатора због свог учешћа у Народно-ослободилачкој борби, мирно гледајући у уперене пушке фашистичких бандита, показујући тиме да презиру смрт.

Смртно погођена од непријатељске бомбе, храбра партизанка Милка Рачић из Бјелопавлића клицала је Народно-ослободилачкој борби, Совјетском Савезу и другу Стаљину.

БР. 139

ЧЛАНАК 113 „ОМЛАДИНСКОГ ПОКРЕТА" БР. 1 ОД 15 ДЕ-
ЦЕМБРА 1941 ГОД. О РУШЕЊУ ПУТА ДАНИЛОВ ГРАД —
НИКШИЋ

КАКО СМО ПОНИШТИЛИ ПУТ ДАНИЛОВ ГРАД — НИКШИЋ

Једног дана добили смо задатак да порушимо пут Данилов-град — Никшић, како бисмо прекинули саобраћај окупатору на тој линији. За кратко вријеме мобилисала се омладина из општина Павковићке, Петрушинске и Вражегрмске, тако да нас је на терену било око 350. Радили смо под заштитом партизанских јединица. Ма да велик број од нас није имао алата, голим рукама скидали смо камен по камен, свјесни да тиме отежавамо живот окупатора у нашој земљи. Иако је за ово вријеме падала киша, иако смо радили слабим алатом, успјели смо да разрушимо 30 метара пута¹ и пошли смо кућама задовољни. Наше задовољство било је оправдано, јер је непријатељу било потребно неколико дана да оправља пут.

Но, то му неће ништа помоћи, јер ми ћемо и даље наставити са рушењем и борбом све до² најуримо мрског окупатора.

Један омладинац

БР. 140

ДИРЕКТИВА ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЦРНУ
ГОРУ, БОКУ И САНЦАК ОД ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. О ЕВАКУ-
АЦИЈИ СТАНОВНИШТВА И ПОКРЕТНЕ ИМОВИНЕ ИЗ ЗОНА
КОЈЕ СЕ НАЛАЗЕ ПОД НЕПОСРЕДНИМ УДАРОМ ОКУПА-
ТОРСКЕ ВОЈСКЕ

ОБЛАСНОМ, ОКРУЖНИМ, МЈЕСНИМ КОМИТЕТИМА
И БИРОИМА ЋЕЛИЈА²

Да би се услед непријатељских репресалија сачувало како
људство тако и материјална добра, потребно је извршити еваку-

¹ Пут је био разрушен код Жуте Греде. на једном мјесту гдје је био велики потпорни зид, који је такође био срушен низ стрме падине огранака Гарча.

* Директива је умножена на шапирографу. Дата је средњом децембра 1941 године.

ацЈУ становништва из оних **Мјеста коЈа** долазе под непосредни удар непријатељске војске. Таква мјеста као што су насеља поред главних путева и у близини градова, у равници и слично, треба евакуисати. Евакуација ће се извршити под контролом народно-ослободилачких одбора, а уз сарадњу партиских организација које ће припремити политички масе за евакуацију. Народно-ослободилачки одбори постараће се одмах да створе мјеста за склоништа у оним селима која су за то најподеснија. Прво евакуисати људску храну, а затим, по могућности, сточну и стоку, а потом одмах дјецу и старце. Народно-ослободилачки одбори треба да пронађу слободне куће гдје ће се смјестити веће количине резервне хране оних који се евакуишу. На те количине дати потврде и организовати стражу од партизана који ће чувати такве магацине. Потребно је народно-ослободилачким одборима скренути пажњу да се евакуација изврши без панике и у потпуном реду, о чему партиске организације **морају** строго водити рачуна.

Противу окупатора морају се примјењивати све форме борбе. Борбу треба развити до тих размјера да се не смије дозволити да непријатељ користи наше производе за људску и сточну храну. Данас када се код окупаторске војске примјећује да оскудијева у намирницама и слично, свако снабдијевање непријатеља људском и сточном храном омогућава му да бар донекле то стање поправи и шкоди народној борби. Зато се народне масе морају васпитавати до те мјере да оне количине сточне и људске хране за које постоји опасност да падну у руке непријатељу сами униште. Кроз то ће се огледати родољубље и мржња према окупатору.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

**ПК КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ,
БОКУ И САНЦАК**

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ИИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ОД 15 ДЕ-
ЦЕМБРА 1941 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ
ГОРУ И БОКУ¹

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИ-
ЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Примили смо ваше писмо од 12 децембра 1941 год. и на исто
вам одговарамо:

1) Оштро смо иступили према свима онима који су поку-
шали да путем стварања „народне“ војске разбијају партизански
покрет. Организовали смо конференције у свим селима гдје су
се они појављивали и преко њих успјели смо објаснити народу
ко су организатори те војске и шта им је циљ. Народ је, ради се
само о оним колебљивим и онима који су још увијек остали из-
ван партизанске војске и покрета, примио наше објашњење и
потпуно схватио о чему се ради. Од те војске су остали само ор-
ганизатори, а њима смо или преко конференција или лично са-
општили да су разбијачи народне борбе и петоклонаши и да
ћемо се противу њих борити. Њих ћемо уништавати. Јевту Па-
вићу дали смо ваше писмо и мотримо на његов рад.

2) Штабу Жупо-пивског батаљона написаћемо данас писмо
у духу вашег писма, ма да смо им и раније скренули пажњу на
важност ситуације у Срезу фочанском и дали извјесне сугестије
које се поклапају са оним из вашег писма. Послали смо једнога
друга у Срез гатачки прије неколико дана и он ће моћи доста
учинити, јер га тамо добро познају и популаран је. Максиму²
смо исто тако рекли да одржава контакт са њим и друговима који
тамо раде и он је то већ учинио.

3) Са друговима из Грахова смо у сталном контакту и друг
Милинко³ је прије два дана отишао тамо да заједно са Савом
испита ситуацију и да одреде колика и каква помоћ им је по-
требна од нас. Извјештени смо да се у Требињу гомилају неке
трупе те, ако је то тачно, могла би се ситуација на том сектору
компликовати. Ми смо фиксирали одређен број људства из на-
ших батаљона које би на први позив имало кренути у том прав-
цу. Пут Никшић—Грахово чувамо.

¹ Оригинал документа је слабо очуван, те се није могао прочитати
текст до краја.

² Максиму Горановићу

³ Милинко Ђуровић, тада политички комесар Никшићког НОП
одреда.

4) О случају у Озринићима и ултиматуму који су им дали Италијани писали смо вам и раније и поступили смо онако како сте нам писали у последњем писму. Рекли смо им да се евакуише све оно што би Италијани могли одузимати. У сваком случају нагласили смо да нећемо дозволити окупатору ништа од намирница да односи. Поставићемо засједе у селу и спријечићемо свако одношење намирница.

5) Од Граховљана нијесмо тражили никакво оружје.

6) Нијесмо знали каква сте дали упутства Ратку,¹ јер нам о томе нијесте ништа рекли, па нас је чудило да је он пред Водопивецом² рекао ко му је од нашег Штаба потписао дозволу. Нас не чуди то што је рекао наша имена, јер их они знају. Тачно је то, према признању Водопивца, да је Ратко дао мјесто нашег Штаба — односно име мјеста, али је дао погрешну скицу. Нама је скицу дао Водопивец и из ње смо видјели да је наш Штаб означен погрешно. О Ратку смо вам рекли да је као студент припадао поштеним студентима, али да у студентском покрету није био активан. Он нам је, приликом повратка из логора, све рекао, али ми то нијесмо могли провјерити.

Пошто се Ратко још није појавио код нас, то вам Водопивца шаљемо, јер нам он без Ратка није више потребан. Он зна многе ствари. Рећи ће вам сие.

**З А Ш Т А Б
НИКШИЋКОГ НАРОДНО-ОСЛ.
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

Вељко³

¹ Ратко Жарић, студент, успио је да открије читаву мрежу „Овре“ у Црној Гори, те је од партизана похватао и уништен. Послије III офанзиве ухваћен је од четника у Злој Гори (код Никшића), предат Италијанима и стријелан 1942. године. Имао је јуначко држање пред окупатором.

* Водопивец, руководилац тајне италијанске обавјештајне службе за Албанију, ухваћен од партизана, дао је значајне војне и друге податке Главној штаби за Црну Гору и Боку.

³ Вељко Зековић, тада члан ОК КПЈ за Никшићки округ и замјеник политичког комесара Никшићког НОП одреда.

ИЗВЈЕШТАЈ МЈЕСНОГ КОМИТЕТА КНЈ ЗА СРЕЗ БОКО-
КОТОРСКИ ОД ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИ-
ТЕТУ КПЈ ЗА НИКШИЋКИ ОКРУГ О БОРБАМА НА СЕКТОРУ
РИСАН — ЦРКВИЦЕ — ГРАХОВО

ИЗВЈЕШТАЈ ОК-у ОД МК ЗА ВОКУ¹

Драги другови,

По мом повратку са савјетовања у Кривошије, овамо сам нашао прави фронт који су отворили 30 партизана, а на којем се ускоро скупило од 250 до 300 партизана и то: Кривошијана, Граховљана, Крушевчана и Примораца који су опсиједали Црквице и бранили продор окупаторски[м] снага[ма] од Рисна, одакле је непријатељ сваког дана наваљивао у јачини до 1200 војника са тенковима, артиљеријом, авионима, бацачима мина и великим бројем митраљеза и другог оружја. Послије шест дана опсиједања Црквица и борбе са снагама из Рисна наше су се снаге повукле на предвиђене позиције изнад Црквица да бране продор ка Грахову, пошто је непријатељ продро на Црквице. Осим жртава које су изнијете у саопштењу било је још три лакше рањена и један мало теже, а то је друг Чиле.² Окупатор је имао такође још тежих жртава, али немамо још потпуних података пошто је успио да жртве одвуче. Заробљавање непријатеља није било могуће услед јаког дејства артиљерије која је свакодневно бацала хиљаде граната, као и због тога што је често долазило до борбе прса у прса, гдје су наши партизани и кундацима тукли непријатеља. У току борбе и послје продора на Црквице окупатор је потпуно спалио два села и то Звечево³ и Кнезлаз. Зашто наши нијесу успјели да задрже окупатора и узму Црквице? За то има више разлога. По нашем мишљењу, главни разлог је тај што борба није била ни војнички ни политички припремљена, него је просто око 30 партизана послје сукоба са окупаторским снагама у Драгалу и њиховог протјеривања, по налогу друга Саве, пошло на освајање Црквица. Наши нијесу успјели да дигну у борбу Звечево и остала села доњих Кривошија него су шпијуни, на челу са кнезом села, успјели да заједно са добрим дијелом сељака побјегну у Рисан, гарантујући сељацима да им се неће ништа десити и да ће им куће бити спасене. Ме-

¹ Редакција располаже копијом извјештаја на којој недостаје датум. Писан је између 15—20 децембра 1941 године.

* Василије Ковачевић

³ На географској карти Звечава.

ђутим, у Рисну је већина сељака ухапшена и интернирана, док су се остали сељаци разбјежали из села, а свега један мали број ступио у борбу. Други разлог је тај што је услед дуге борбе добар дио бораца остао без италијанске муниције (борба се водила сваког дана од раног јутра до мрака), иако су наши на вријеме тражили неколико пута од Зубаца да им доставе италијанску муницију као и појачање у људству. Другови из Зубаца не само да нијесу послали појачање у људству него ни муницију нијесу послали на вријеме, већ је муниција стигла кад су наши почели да се повлаче. Поред овога другови на фронту су били и гладни, јер је снабдијевање било тешко услед сталне борбе и стања у поменутим селима, иако ово није утицало много на морал бораца. У току борбе многи партизани и наши другови истакли су се јунаштвом, нарочито друг Мирко Матковић као и још један друг, који су тешко рањени и као такви скоро до краја остали на фронту. Што се тиче батаљонског руководства, оно је до сада било стално раштркано по положајима и уопште се није састајало. Друг Никола¹ је још стално био на истом положају на ком је био када сам ја пошао на савјетовање. Тек послјије повлачења друг Сава² је позвао команданте и командире на савјетовање. Друг Дашо³ се исто тако био ангажовао сасвим на фронту. МК такођер није функционисао, а партија у Кривошијама је отишла сва на фронт. У таквој ситуацији није чудо да нијесу на вријеме долазили ни курири, ни извјештаји, нити послан стални курир у Штаб Одред, нити позадина организована како треба. Ни на осталом терену нијесу били партијци распоређени у војсци и за позадински рад. Ја сам одмах сазвао МК за 14 децембар т.г. и који се састао непотпун 15-ог услед недоласка друга Тома Илића из Кривошија, коме сам упутио два писма и који се и сам налазио на фронту, и другарице са Пода којој је такођер упућено писмо. У МК није ушао друг Саво Илић³ због потребе у војсци, зећ друг Дашо Павичић, који је и раније био прије конференције и који ради на Крушевици. На свом састанку МК је одлучио да друг Рашо иде одмах у Кривошије да тамо формира једну јединицу, за села успостави народно осл. одборе, да формира јединице у четама, да одржи састанак са штабом батаљона,

¹ Николa Ђурковнћ, народни херој, тада секретар МК КПЈ — Херцег Нови и политички комесар Орјенског батаљона, погинуо је 1943 год. југачки се борећи заједно са трн илегалца против Италијана који су их били опколили у једној кући у селу Поди близу Херцег Новог. Његов леш су Италијани однијели у Херцег Нови и заједно с четницима око њега играли коло.

² Дашо (Данило) Павичић, студент филозофије, члан МК КПЈ — Херцег Нови, погинуо 1943 год. са Николом Ђурковићем.

* Саво Илић, касније погинуо као члан МК КПЈ — Херцег Нови, заједно са Николом Ђурковићем.

да се друг Никола повуче из засједе у којој је све до сада стално био и да врши све дужности свога положаја као и да Штаб Баталона буде чешће на окупу, те да се одмах упути курир у Штаб Одред. Да друг Дашо одмах сазове теренску јединицу у којој смо одредили другове: њега са још два друга из Крушевице и то Николу Ћировића и Видака Павловића који је примљен у Партију, оба по годинама старија друга, друга Данила са још једним из Сврчуга, те друга техничара који је на овом терену. Свега шест од 20 другова колико их свега има на терену Приморске чете. У Суторини је организована чета која броји свега 112 људи од којих су 60 наоружани, те је ријешено да им се за политичког комесара постави друг Шћено Шаренац¹ из Добростичке чете. Даље је одлучено да ја обиђем остали терен и да формирам партиске јединице на терену и у четама, организујем одбор НОФ-а за општину Херцеговини; пошто се досадашњи срески одбор, услед одласка другова на фронт и бјежања неких из Херцеговинога услед реакције, распао, а остала територија је под народно-ослободилачким одборима, те неће више бити среског. Извјештај по наредби бр. 5 слиједи. Друг Слободан је отишао за Главни штаб, а изговор за толико закашњење му је био набављање неких ствари и селидба технике коју је могао и други друг да изврши. Техника је сада добро уређена и радио-вијести излазе сваки дан. Шаљем обрачун партиске чланарине и партиске помоћи за октобар и новембар.

Приход за октобар био је 948 лира а расход за технику и канцелариски прибор 484 лире, те је према томе остало 464 лире. За новембар приход је био 1052 лире, а расход исто за технику 340 лира, те је према томе остало 712 лира. Дакле, свега остало од оба мјесеца 1176 лира, а од тога купљено је санитетског материјала за 1023 лире, те остатак од 153 лире достављамо.

Извјештај о досадашњем раду НОФ-а доставићу чим покупим податке.

Стање код непријатеља: Веће појачање непријатељских снага у Боки није било, а страх код непријатеља због акција у Боки је велики. тако да се непријатељ у Херцеговном ограђује жицом, а у самом граду и на цијелој Ривијери заведена је страшна реакција. У самом Херцеговном било је велико хапшење као и у неким селима. У [Херцег] Новоме се не смије ни један мушкарац преко 14 година појавити, нити изићи на улицу, нити је извјесно вријеме ико могао ући у Херцеговину.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

МК ЗА БОКУ

¹ Шћено Шаренац, студ. медицине, касније члан МК КПЈ — Херцег Нови, погинуо са Ђурковићем 1943 године.

БР. 143

**ОБЈАШЊЕЊЕ ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД
16 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. О ТОМЕ КОГА ТРЕБА СМАТРАТИ
ПЕТОКОЛОНАШЕМ**

**ШТАБ ЛОВЋЕНСКОГ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
16 XII 1941 г.**

ОЧИНИЋКОМ ПАРТИЗАНСКОМ ВОДУ

Положај

У овај Штаб је доведен Александар Мартиненко, техничар из Цетиња, оптужен од тога вода као петоколонаш, непријатељ Совјетског Савеза и слуга окупатора. Исти је саслушан од Штаба батаљона „Бајо Пивљанин“, и, на основу ваше оптужбе те на основу записника саслушања код штаба батаљона, овај Штаб је испитао случај ухапшеног Руса и дошао до следећих закључака:

Рус је можда у души противник Совјетског Савеза, можда је брбљао негдје радницима, појединцима против данашње Русије, и радници се од њега боје као од сваког Руса избјеглице да ма шта кажу, али све то није довољно да се он стријеља. Његово стријељање неће помоћи неком јачању народне борбе нити ослабити пету колону и слуге окупатора, јер је ово човјек који нема никакве своје базе, нема неке масе коју он разбија, те је сваки петоколонаш из најмањег села штетнији за народну борбу него ли три оваква Руса, који нијесу стварно у стању да разбијају народно јединство ма гдје, јер су изоловани од народа, а што су на служби под окупатором, то још није разлог да се они убијају. Ако би њега стријељали због оних ријечи које му се стављају на терет, онда би требали ви у Конаку да сте досада убили велики број људи који су на много гори начин и за нашу борбу далеко опасније иступали противу нас. Било би много боље да сте ухватили и спровели овамо оне ваше петоколонаше који су на селима, међу вама роваре и раз^ијају вас; њихово стријељање имало би повољних политичких посљедица, а стријељање оваквих Руса, за које се не може отворено утврдити да су у служби окупатора (наше је увјерење да није; саслушали смо нашег друга који је све до прекјуче радио са њим у канцеларији у бановини) ништа нам не користи, па сматрамо да Руса треба пустити. Саслушали смо неке раднике из Приморја који су се вратили са бојишта из Санцака; ти другови о њему се не изјашњавају као о неком радничком крвопији, већ, напротив, говоре да је исти био сношљив за раднике.

. . . Приликом осуђивања људи на смрт имајте у виду не овакве појединце који с народом немају везе, јер од тих **убистава** нема политичке користи, већ осуђујте и стријељајте петоколо-наше који разбијају наше јединство, одвајају народ од партизана, а не ове биједнике који лану по једну непријатељску ријеч противу нас.

То је наше мишљење послје проведене истраге и саслушања Руса и свједока. Ако је мишљење већине радника да је он стварно био неки истрајни пропагатор непријатељске политике, саслушајте исте, суочите их са Русом, па можете донијети и другу одлуку; само вам поручујемо да имате у виду да данас сви, управо велика већина Руса [избјеглица] исто мисли, а стријељају се само они, за које се утврди да су активно били у служби непријатеља као што је био Никсла Гринер код нас, којег смо стријељали заједно са Савом Газиводом.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

ИЗ ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

БР. 144

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ОД ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О СТАВУ ПРЕМА ЧЕТНИЦИМА И БОРБАМА НА СЕКТОРУ ЦРКВИЦЕ — ГРАХОВО¹

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Друг који је тамо² радио, није радио правилно. Он је преговарао и с муслиманима и са четницима. Преговори са муслиманима коштали су вас три друга које су убили као преговараче. То је имало политичког одраза на масе. Парола: борба противу муслимана — постала им је ближа и то ће још више отежати ситуацију. То ће четници сигурно искористити код и онако политички заосталих маса у том крају. Друг је разговарао и са чет-

¹ Оригинал извјештаја веома је слабо очуван. Датум и потпис недостају. Извјештај је вјероватно писан 17 децембра 1941 год., тј. један дан послје продора Италијана за Црквице.

² Однос се на Срез фочански.

ницима и то са неким Тодоровићем и овај му је ствар изнио тако као да четници и партизани сарађују, па чак да постоји и неки уговор између Врх. штаба и Драже. У писму које нам је послао каже да нам тај уговор шаље, али га ми нијесмо добили. Но, и без обзира на те односе став који је друг заузео потпуно је не-исправан. Нас су извијестили да су вам послали писмо друга Ц., па ћете видјети из њега. Ми смо одмах писали друговима у Пиви и другу који је послат у Срез фочански и указали им на досад почињене грешке као и на наш став према четницима уопште, као и конкретно на акцију коју они намјеравају предузети противу муслимана (напад на муслиманско село Борач). Данас или сјутра послаћемо друга у Пиву, па ако устреба послаћемо и војну помоћ.

Друг који ради у Голији извјештава нас да број партизана сваким даном расте и да покушај четника да се повежу са овим крајем сплашњава. Даље каже да још увијек постоји опасност, с обзиром на присуство четника у Фочи. Акција за напад на Борач, каже, потпуно је пропала. Друг који руководи у Голији са другом кога смо послали у Гацко имаће ових дана састанак са гатачким војним руководством и на том састанку ће се учврстити веза, која већ постоји, као и план даљег рада. Дакле, ствари на овом сектору развијају се повољно. Мораћемо се још повезати са Срезом билећким и са Бањанима и тако, осим нашег рада на том сектору, онемогућити сваки покушај упада од стране четника, јер би нам њихово присуство на том терену много штетило с обзиром на већ ранију затегнутост и мржњу која постоји између муслимана и Срба. Сјутра ћемо послати Једнога друга у Голију и даље.

2) Граховљани су нам синоћ послали 113 италијанских заробљеника међу којима има неколико подофицира. Официра смо раније упутили вама. Одговорите нам... шта да радимо са осталима. Штаб батаљона нас извјештава о тамошњим операцијама и пише ово: „Сваког дана непријатељ све јачим снагама покушава да продре из Боке пут Граховца, Црквица и Грахова, али их наше снаге непрестано сузбијају; на томе сектору стално се налази око 600 партизана. Јуче је успјело непријатељу да са три тенка, око 150 војника и једним топом продре у Црквице, а остала снага са 40 камиона и преко 1.000 војника одбачена је опет у Рисан. Непријатељ је имао за посљедња 2 дана великих губитака у мртвим и рањеним, али не можемо да установимо број. Наших жртава је било 6 рањених и 1 мртав и то све од топа (досад је на овом сектору било 4 мртва и 14 рањених). Наше операције су највише отежане због непријатељске артиљерије која дејствује са Гржавца . . .”

7) На штамбу који сте нам послали мјесто Одрета стоји Баталон, па нам пошаљите други. Овај ћемо до тада употребљавати.

8) Ликвидирали смо: Булатовића Велимира из Никшићке Жупе као раније познатог шпијуна југословенског а сада италијанског. Исти је ишао у Никшић и давао податке непријатељу о мјесту партизана. Лаза Дуборију из Никшића, служио је као крилаш непријатељу и примио оружје од окупатора. Осим тога био је запослен као стражар на мосту „Дукло“ и примао од непријатеља награду.

9) Писали смо вам раније о држању Јевта Павића, које је, према последњим извјештајима другова са територије на којој се налазио, доста сумњиво. Позваћемо га на саслушање.

З А Ш Т А Б
НИКШИЋКОГ НАРОДНО ОСЛ.
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

(М. П.)

БР. 145

ПИСМО ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 17 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ДЕЛЕГАТУ ВРХОВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ ПРИ ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Здраво друже Милутине,¹

Кад смо се видјели на савјетовању додирнуто је питање партизанске организације Лзешанске Нахије и остављено је да се ствар ријеши на онај начин који ће најбоље одговорати мобилизацији маса за борбу против окупатора, а у складу са одлукама Гл. штаба о стварању партизанских јединица. То питање се развило за последњих 10—15 дана овако: Штаб ЛБешанског нар. осл. партизанског батаљона је са своје стране чинио покушаје да стварно уједини све Љешњане, да створи једну јачу партизанску јединицу од наоружаних људи, да постигне и политичко јединство Горњих и Доњих Љешњана, али данас је стање такво да је једини пут да се масе горњег дијела Нахије воде у борбу гдје ми хоћемо и кад хоћемо, да их припојимо Ловћенском одреду. Разлози за њихово припајање су ти и од раније познати, сада су они нарочито и подвучени после слабог др-

¹ ф а н Милутиновић

жања . . . [неких јединица] на Пљевљима, и цио народ Горње Нахије листом тражи да се врати Ловћенском одреду. Сва села Горње Нахије, упоредо са одласком на покајања погинулим партизанима³ — њих има око 15—18 — постављају то питање. Ту су подједнако упорни и партијци и партизани и сељаци, цио народ је навалио на нас и, право ти рећи, не видим разлога да им се не изађе у сусрет.

Села горњег дијела Нахије су имала прије неколико дана скуп и „ријешили“ су да „морају припасти Ловћенском одреду“ одабрали и мјесто за сједиште нашег Штаба у штитарској основној школи, ријешили да се одазову сваком позиву Ловћенског одреда, па било то на Грахово, на рушење путева, напад на вароши и сл., те још много њихових „рјешења“, из чега се види једно — да би те масе овај Одред могао најбоље мобилисати за борбу. Ми ту имамо око 200 наоружаних људи, могли бисмо формирати двије партизанске чете, а могли бисмо наименовати чисто нашу команду коју би масе врло добро примиле . . . Уколико је то могуће да се формира батаљон од 200 наоружаних бораца, а да 400 ненаоружаних буде као нека резерва, то би био још најбољи излаз.

Партизани из већине села Горње Нахије били су у Ловћенском батаљону, скоро половина је пала на Пљевљима, те је то још више везало ове масе за наш Одред и постали су упорни до те мјере да сматрају да им се мора изаћи у сусрет. Ја сам размишљао и о твојој сугестији да се ту не крију какве разбијачке и сумњиве намјере елемената који нијесу за борбу и сигуран сам да ћемо те елементе овим путем, путем припајања Горње Нахије нама, сигурно тући и уништити, а партизани и комунисти су међу првима који траже да се вежу за Ловћенски одред.

Овакво је, друже, стање у овим селима, па одлучите о томе што брже, чини ми се да би баш сада добро дошла одлука Гл. штаба да се Горњи ЈБешњани врате нама, послије великих губитака нашег херојског батаљона на Пљевљима.

Пишем ти писмо о овоме, јер ту није нико од другова из Штаба па да то уђе у редовни извјештај.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

17 XII 1941 године

С партизанским поздравом
Вељко Мићуновић

(М.П.)

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 17 ДЕ-
ЦЕМБРА 1941 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА
ЦРНУ ГОРУ И БОКУ¹

ШТАБ ЛОВЋЕНСКОГ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
17.XII.1941 г.

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИ-
ЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Извјештавамо о стању на нашем подручју послије повратка рањеника, партизана који су изгубили везу са Штабом и дезертера са Пљеваља. Народ је у трагу десетак дана тражио стално од овог Штаба вијести, [а] ми их нијесмо могли дати, јер ни сами нијесмо знали исход борбе ни број жртава. Тако је остало до краја да овај Штаб није био у стању да обавијести народ о ономе о чему су га прво дезертери, донекле лажно, а затим рањеници, истинито, обавијестили. У овоме је наш Штаб донекле изгубио код народа, јер круже вијести како смо ми знали истину па смо је крили од нафода, јер је иста за нас неповољна. Број жртава Ловћенског батаљона, који је преполовљен у борбама, утиче на масе тешко. То је дошло некако изненада. Неке су чете изгубиле до 80% партизана, што мртвих што рањених. Повратак здравих партизана који нијесу дезертери још је више погоршао тешку ситуацију, тако да поједина наша села данас пружају тешку слику. Оно што чини ситуацију тешком јесте да се овакве и ово-лике жртве приписују издаји Зећана. То је продрло и ухватило коријена у народу; народ вели: „Зећани нам ископаше гробницу на Пљевља“. Народ још држи да су градови у Санџаку у обручу наше опсаде, па с те стране очекује даље вијести о резултатима борбе и очекује неки наш успјех послије Пљеваља. И поред тога што нијесмо дали листу погинулих, по селима се већ увелико држе жалбе-покајања пљеваљским жртвама. Овај Штаб је ту приступио заказивању заједничких покајања за све погинуле из једнога села, гдје би се покајања претворила у народне скупове на којима би говорили наши говорници и политички објашњавали цијелу ствар разбијајући очај и жалост код народа. Тако смо заказали покајања у Катунској Нахији 20, 21 и 22, у селу Штитарима гдје има 14 погинулих (то село је сједиште овога Штаба) заказали смо 25 ов. мј. Згодно би било када би Главни штаб упутио неко писмо са своје стране, које би се на овим ску-

¹ Редакција располаже копијом извјештаја.

повима читало. Питамо: како ћемо се односити према Зећанима и свима дезертерима, да ли јавно пред народом њих означити као кривце неуспјеха, а ако не, како ћемо војнички објашњавати цијелу ствар и оволике жртве нашег батаљона?

Све акције саботаже о којима смо извијестили последњи пут су у току организовања, извођење треба да почне од сјутра 18 ов. мј. Ту смо мало у закашњењу, јер су повратак наших бораца са Пљеваља и стање по селима (готово нема села гдје нема по неки погинули друг) утицали на спорост припрема. О изведеним акцијама и њиховој ефикасности извијестићемо.

У вези са садашњом ситуацијом на нашем подручју молимо Гл. штаб да помогне јачању Штаба Ловћенског одреда тиме што би друга Пека¹ додијелио на рад у овоме Штабу. Овај Штаб се осјећа сигурним да сам руководи свим даљим пословима, али сматрамо да би присуство друга кога тражимо много помогло да што брже поправимо ситуацију на нашем сектору, а то би најбоље могли извођењем акција против окупатора, који је послјије Пљеваља почео ту и тамо да иде у неку малу офанзиву, истура страже, залази у села и сл.

Немамо нових извјештаја о резултатима операција код Грахова и Црквица. На сусједн[и] терен — граховск[и] сектор упутили смо члана овог Штаба који ће са нашим снагама из Цуца сарађивати у предвиђеним операцијама.

На територији Паштровића, како смо обавијештени из поузданих извора, ликвидиран је један шпијун и једна шпијунка; имена нам још нијесу јављена, по томе ћемо извијестити у првом редовном извјештају.

Спроводимо у живот одлуке о ликвидацији тзв. „народне војске“ с успјехом и стварамо партизанске водове. У Катунској Нахији на територији бив. „народних чета“ стварају се водови по 15—20 партизана, и тај рад је успјешан. Прикупили смо око 700 имена наших интернираца; спискове ћемо средити и са потребним објашњењима упутити са првим редовним извјештајем. Предвиђамо да нам неће успјети извлачење Крста Поповића из Цетиња; то смо покушали преко једног писма Штаба, које је он одбио. Успјешно се спроводи његова политичка ликвидација у Катунској Нахији. Пета колона преко тобожњих „путника“ који долазе из Србије протура разне вијести о погоршању ситуације у Србији, те молимо, уколико има нових вијести, да нам се исцрпно јаве. Увјерени смо да ћемо ситуацију брзо поправити и наши партизани су спремни на најтеже борбе, јер су и они и народ задахнути духом освете Пљеваља.

СНРТ ФАШИЗМУ – СЛОБОДА НАРОДУ!

**ЗА ШТАБ ЛОВЋЕНСКОГ
НАР. ОСЛ. ПАРТ. ОДРЕДА**

¹ Пека Дапчевића

БР. 147

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ
ГОРУ И БОКУ ОД 18 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ЛОВЋЕН-
СКОГ НОП ОДРЕДА О НАШИМ И НЕПРИЈАТЕЉСКИМ ГУ-
БИЦИМА У БОРБИ НА ПЉЕВЉИМА И НАЈВАЖНИЈИМ
ВОЈНО-ПОЛИТИЧКИМ ЗАДАЦИМА ОДРЕДА

Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Бр. 116
18 децембра 1941 г.

ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА¹

Примили смо ваше писмо од 17 XII, па на исто одговарамо:

1) Данас смо примили извјештај од Штаба Црногорског на-
родно-ослободилачког одреда за операције у Санџаку, у коме нас
извјештава о току борбе на Пљевљима, као и стању у Одреду
послије неуспјеха на Пљевљима. Штаб нас не обавјештава о по-
јединим погинулим друговима, већ само даје укупан број мр-
твих и рањених по батаљонима и то: а) Ловћенски батаљон: 73
мртва и око 60 рањених; б) Језеро-шарански: 52 мртва, рање-
них око 40; в) Ускочко-дробњачки: 20 мртвих, око 30 рањених;
г) Комски: 10 мртвих, 42 рањена; д) батаљон „Бијели Павле“:
14 мртвих, 38 рањених; ђ) Зетски: 9 мртвих и 17 рањених; е)
батаљон „Пеко Павловић“: око 20 мртвих и 30 рањених; ж) Пи-
перски: 3 мртва и 3 рањена; з) Пивски батаљон: 2 рањена и и)
Пљеваљска чета: 2 мртва и 7 рањених — свега 203 мртва и 269
рањених. Листу погинулих Штаб ће доставити чим буде провје-
рио и покупио податке. Дакле, као што видите, број жртава на
Пљевљима је огроман. О неуспјесмма и зашто је дошло до то-
ликих жртава рећи ћемо у свом „Саопштењу“ бр. 5, које ће изаћи
ових дана. Грешака и криваца било је и код руководећег кадра,
а углавном неуспјех се има приписати дезертерима једног ди-
јела батаљона „Пеко Павловић“ и једног дијела Зетског бата-
љона, о чему треба говорити и на самим комеморацијама које
будете држали ових дана на вашој територији.

2) Губици непријатеља износе преко 1.000 мртвих и рање-
них, а заробљено је 88, међу њима и 4 официра, 3 бацача мина,
22 камиона, једна радиостаница, велики број оружја и муниције.

326

¹ У оригиналу је омашком напнсано батаљона умјесто одреда.

3) Послије неуспјеха настао је распад у Одреду, па су се кући вратили сви сем њих 700, који се налазе на терену у Санџаку и заједнички са санџачким партизанима изводе акције и држе у опсади санџачке градове Пљевља, Пријепоље и Бијело Поље. Један дио од њих већ се пребацио преко Лима и у заједници са српским партизанима заузели су Сјеницу и Нову Варош. Штаб Црногорског одреда у споразуму са Врховним штабом један ће дио од ових другова повући у Пролетерску бригаду, која ће имати да ради по упутствима Врховног штаба.

4) Ви треба да настојите да комеморације другова из вашег батаљона буду организоване онако као што ви кажете у вашем писму, те да настојите да се комеморације претворе у масовно припремање народних маса за освету наших погинулих другова на Пљевљима. На комеморацијама треба да оштро ударите против оних који покушавају да наше губитке на Пљевљима искористе у своје петоколонашке сврхе, нарочито да разбијете лаж како су нас српски партизани издали и преварили. Поход на Пљевља требао је да буде, а он у ствари и јесте, снажан ударац талијанском окупатору, а затим повезивање босанских, српских и црногорских партизанских јединица као Народноослободилачке војске, која има за циљ да се бори не само на својој територији већ свуда онамо гдје се налазе фашистички окупатори. Иако смо на Пљевљима преживјели моментални неуспјех, наше храбре партизанске јединице показале су натчовјечанско херојство, које се такмичи са херојством Црвене армије и које ће имати огромног и политичког и војног утицаја на српски живот у Санџаку и Босни. Наше жртве око Пљеваља не треба оплакивати, већ их треба истицати као примјер јунаштва и херојства, и на њима васпитавати партизана у свим одредима. На комеморацијама треба истицати храброст Ловћенског батаљона и свих оних који су као јунаци погинули и данас гину, не само у Црној Гори већ и у Србији, Хрватској, Словенији и читавој Европи. Борбе код Пљеваља донијеле су, као што смо рекли, спајање босанских, српских, санџачких и црногорских партизана, и као непосредан резултат ослобођење Нове Вароши, Сјенице, Горажда, а Фочу су Италијани предали четницима, пред опасношћу напада од босанских партизана.

Послије битке код Пљеваља дошло је [до] блиске сарадње и заједничке акције у цијелом Фочанском срезу између наших и босан. партиз. јединица, и оне имају за задатак да очисте Срез фочански и Срез гатачки.

5) Послије вашег извјештаја о стању у Горњољешанској Нахији, Главни штаб је донио одлуку да се формира Горњољешански батаљон, који ће бити у саставу Ловћенског одреда, с тим да ваш Штаб именује штаб батаљона и да нас хитно обавијестите о саставу истог. Командни састав Штаба немојте ни-

како бирати на скупу, као што је досада рађено, већ га ви, односно у име наше на скупу именујте, као да је од нас **дошло** наименовање. Водите рачуна да у састав штаба уђу другови **који** дају пуно гаранције да ће све одлуке и наређења Главног **штаба**, односно Штаба одреда, испуњавати. О овој нашој одлуци ми ћемо обавијестити Штаб Зетског народно-осл. партизан. одреда, па ћемо у том смислу дати наредбу и за команду Доњољешанског батаљона, гдје ће остати за команданта и политичког комесара досадашњи партизани [руководиоци], а замјеника команданта именовати Штаб Зетског одреда, јер исти припада вама,, тј. Горњољешанском батаљону.

7) Друг Пеко, чим се врати с пута, биће послан да вам помогне у организовању и припремању акција, које ће се морати изводити чим се мало ситуација код вас поправи.

8) Ооавјештавамо вас да другови на Грахову воде стално борбе и да у тој борби имају успјеха, па су [из]међу осталог оборили један тромоторни талијански авион ватром из пушака, заузели Ластву, и неколико пута разбили окупатора нанијевши му тешке губитке, о чему ће бити детаљније у „Саопштењу“ ових дана.

9) Настојте да и убудуће [дола]зите до информативних саопштења, као ово што сте нам послали, јер је то за нас веома важно. О разговорима за које нам јављате ми смо већ раније сазнали, као и то ко стоји на челу и да им је главн® упориште у Васојевићима. Настојте да се што јаче повежете са претставницима радикала и демократа, па ако је могуће и да одржите заједничке састанке, на којима би доносили заједничке закључке и осуду свих оних који у данашњој ситуацији покушавају да отворе братоубилачку борбу у Црној Гори. Позивајте на те састанке и људе познате као поштене федералисте.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

**ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОД. ОСЛОБОД. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Милутин**

(М.П.)

ИЗВЈЕШТАЈ ДЕЛЕГАТА ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА
ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 18 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. О ВОЈНО-
ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ НА ТЕРИТОРИЈИ КОМСКОГ
ОДРЕДА

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИ-
ЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Ситуација се у Ровцима рашчишћава. Петоколонашка банда губи упориште и ослања се на један мали број петоколонаша и њихових рођака.

Наш курир друг Симеун Перовић¹ синоћ је био пуштен од стране међуријечке банде, која га је била задржала."

Јуче смо добили изјаву Вука Бећковића,² у којој се извињава зато што није дошао на позив штаба Комског одреда и одриче свој потпис на ма каквом прогласу, или на каквом другом писму у којему се ма шта неповољно говори о партизанима. Каже да је партизанска борба једино оправдана борба и куне се својом чашћу да ће то доказати и својим радом. Прилажем његову писмену изјаву. Ми смо по доносиоцу овога писма, иначе једноме другу из Роваца, поручили поново Вуку Бећковићу да он најхитније дође у Штаб Комског одреда, иначе ће се према њему поступити као што се поступа са свим шпијунима, петоколонашима и разбијачима народне борбе. Ми овдје вјерујемо да ће Вук Бећковић бити принуђен, под притиском наше борбе, да се јави овоме Штабу... Вјерујемо да ће нам он ипак дати добре податке о противнародном дјеловању банде ЈБуба Минића и Радована Радовића из Колашина, као и њихове везе у Ровцима, које несумњиво иду преко Ивана Булатовића.³ Интересантно [је] да и наши другови тврде за Вука Бећковића да је до овога момента био врло поштен и добар човјек, а да је вјероватно сада забрља-вио, јер је несмотрено пао у руке старом петоколонашу Ивану Булатовићу. Исто тако тврде да је то човјек наиван, који се у

¹ Погинуо у борби против окупатора 1942 године.

* Редакција располаже изјавом и прогласом Бећковића у овјереном препису Штаба Комског одреда. У прогласу, који датира од 14 XII 1941 год. Бећковић „захтјева“ од „самозване комунистичке команде“ да не убија „поштене људе“ и „отвори пут и нормални саобраћај са Колашином“. У изјави пак, која датира од 16 XII 1941 год. Бећковић хвали партизанае као досљедне борце против непријатеља и тврди да је у прогласу потписао неко други његово име. Касије је Бећковић био четнички командант и као таквог су га убили партизани.

* Стријељан од партизана као организатор четника у Ровцима 1942 године.

политици не разумије ништа, али наравно, пошто је био југословенски наредник-водник помало је реакционаран, јер је југословенска војска оставила свој печат, уз то, вјероватно му импонира да буде командант њиховог батаљона, јер стари лисац Иван Булатовић мислио је да око Вука окупља необавијештене људе, а знао је да они њега лично¹ не воле и да га сматрају човјеком који им је увијек зло доносио.

Д^аут Перовић, који се синоћ вратио овамо, прича да је ова међуријечка банда према њему лијепо поступала, једино што су му казали да ако буде стријељан њихов курир, да ће и они њега стријељати као таоца. Исто тако каже да су они причали између себе, вјерујући да он спава, да њих нема у читавим Ровцима ни 30, а рачунали су на 800. Ми смо нашем другу из Роваца, који је овдје био, једанпут подвукли да ако они неће да ликвидирају ту банду, да ћемо ми послати наше људе да то сврше. Ми форсирамо другове у Ровцима да они то сврше да би избили из руку петоклонашима и посљедњи адут, јер они то често у својим мјестима користе говорећи: долазе Морачани да нас убијају, хапсе нас и сл...

Имамо извјештај да је непријатељ јуче вршио хапшење свих сумњивих лица у вароши,² као и пуно неких сељака који су били дошли да приме неку со. Окупатор је ставио на расположење своје камионе извјесним грађанима ради евакуације.³ Јуче се водила нека борба у близини Матешева. Непријатељ је имао 18 мртвих и рањених. Од партизана један је теже рањен у руку — [која му је] сломљена. Појачање, које је стигло из Колашина, запалило је цијелу Пјешчаницу и Лугове, отприлике око 15 кућа. Сазнали смо од наших путника из Пећи да непријатељ спрема евакуацију, правцем Матешево — Пећ — Албанија, тешких аутоматских оружја и топова. Путници кажу да су срели једну велику колону на Чакору. Имали су прилике да уоче велики број официра. Ови који се евакуишу за Пећ одмах продужују за Албанију. Јављају нам из Лијеве Ријеке да су другови Блажо,⁴ Мирко⁵ и "Боко Миравевић припремили напад на окупаторски логор у Лијевој Ријечи у ноћи између 19 и 20 децембра. Задаци који су дати да [их] изврше јединице са територије Штаба Комског одреда, биће извршени. Ја вјерујем у брзи пад Лијеве Ријеке. Чим овдје са друговима у Штабу припремим све што треба, одлазим за Андријевицу да са Андријевичким бата-

¹ Ивана Булатовића

² Односи се на Колашин.

³ Италијански гарнизон се спремао за бјекство, па је помогао и евакуацију својих квислинга.

⁴ Блажо Јовановић

⁵ Мирко Вешовић, комесар Љеворечке чете, касније члан АВНОЈ-а, погинуо 1943 године.

љбоном закрчимо пут на Трешњевику и онемогућимо свако кретање окупаторске војске, како од Матешева у правцу Андријевице, тако и отуда овамо. Андријевички батаљон је у приправности све од доласка мога овамо, тако да, мислим, нећемо имати великих тешкоћа у погледу окупљања људства. Јављају из Берана да је четничка банда (око шест људи) капетана Павла Ђуришића у друштву неких милиционера пуцала на наше људе кад су се враћали са извршења задатка (рушења пута). Наши су одговорили ватром. Мртвих није било ни на једној страни. Јављају још из Берана да је капетан Ђуришић са преко 60 [четника] пошао у правцу Санцака да пренесе некакву емисиону радиостаницу. Наши су му поставили засједе. Даљих извјештаја немамо.

Сазнајемо да једна банда разбијача и петоколонаша спречава пролаз партизанима кроз Поља. Јуче сам најстроже наредио Штабу батаљона „Алекса Ђилас“ да ту банду онемогући и ликвидира. У противном, ако то не учине, да ће се сматрати да су објективно извршили издају. Штаб ћемо смијенити и ставити под истрагу. Ма да су то тобоже најбољи људи, није искључено да ту има неких саботера.

Батаљон „Алекса Ђилас“ броји преко 250 релативно добрих партизана, те по оцјени они апсолутно могу да изврше овај задатак. Зато ћу ја у овоме случају морати оштрије поступити . . .

Имамо извјештај да је окупатор у Колашину савјетовао својим пријатељима да се евакуишу, јер ће послје бомбардовати град.

Јуче послје подне одржали смо широки састанак свих команди чета, водова и извјесног броја партизана. На састанку је био одређен дневни ред и то: ријеч друга делегата Главног штаба, друга Брковића, политички извјештај, дисциплина, акције, и — разно. На овоме састанку утврђено је да Доњоморачки партизански батаљон, упркос времену и ратном положају у којему се налазимо, не схвата тежину ситуације, да у њему влада лабавост и разни обзири недостојни партизана, као бораца за народно ослобођење. Најоштрије је осуђено схватање да је конфискација имовине народних непријатеља, шпијуна и петоколонаша пљачка. Констатовано је да се мора повести најодлучнија и непошtedна борба против окупатора и против свих других војних формација које нијесу партизанске, ма како се оне друго звале. Исто је тако констатовано да се мора спровести пуна другарска дисциплина и поштовање и безусловно извршавање наређења војних команди и штабова, као и да се против свих оних који би се огријешили о ове закључке поступи као против саботера и издајника. Одлучено је да се изврши чишћење партизанских редова од свих ко-

лебљиваца, кукавица и свих елемената који су недостојни да даље остану у партизанским редовима.

Пошто је друг Симеун Перовић изјавио да се осјећа **помало** неспособним за вршење курирске службе, због болести, то **је** Штаб Комског одреда одлучио да пошаље као курира код Главног штаба друга Коста Шћепановића, доносиоца овога извјештаја.

Другови из ОК послали су проглас који треба техника да умножи у 600 примјерака, подајте да се то што прије **сврши**. Раније писмо које смо добили са потписом Вука Бећковића **и** потпис његов на овој изјави истовјетни су, и Вук је оба **писма** потписао једнако.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

18 XII 1941 год.

С другарским поздравом,
Саво Брковић

БР. 149

**ПИСМО ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 18 ДЕ-
ЦЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА¹**

ШТАБ ДУРМ. НАР. ОСЛ.

ПАРТИЗ. ОДРЕДА

БР. 290

Жабљак 18/XII/41 г.

ШТАБУ НИКШИЋКОГ НАР. ОСЛ. ПАРТИЗ. ОДРЕДА

1. С обзиром на одлазак Пивљана у Срез фочански и одлазак чете са овога терена за Санџак (прексјутра иде до 160 људи), затим перспективе скорог одласка извјесног броја за Србију, било би нам нужно да пошаљете одмах 70 људи који би заједно с наших 30 уништили банду П. Џаковића и Чупића,² прије него што би она успјела да побјегне к четницима. Мислили смо да можемо сами то урадити и данас [смо] покушали, али због одласка за Сан[џак] и припрема није нам успјело да дамо [потребни] број [људи]. Поставићемо страже да не умакну.

2. Љекаре нам уопште не шаљите, али гледајте да пошаљете санитарског материјала још. Пошаљите и хране, ако будете имали.

¹ Редакција располаже документом у рукопису.

² Периша Џаковић и Сава Чупић ухваћени и стријељани 1942 године као непријатељи народа.

3. Прилажемо писмо Калиновичког одреда¹ Пивском баталону. Ми сад издајемо налог Пив.[ском] бат.[аљону] да пошаље 30 добрих партизана тамо. Мислимо да би и ви требали послати нешто Ј^уди ако их имате. Обавијестио нас је Гл. штаб да вам је дао налог да, ако је потребно, и војнички помогнете акцију у правцу Фоче (Наредба Гл. штаба бр. 92 од 14 дец. 41 г.).² Уосталом то ћете ви сами процијенити. т

4. Снаге које осигуравају пут Шавник—Никшић сад су мале. Свега стража од 10 људи. Може се према потреби мобилисати прилично брзо још нешто из Шавника.

5. Да на крају напоменемо да су овдје били курири из Романиског одреда, који су упорно тражили помоћ³ од нас, а ми им је нијесмо могли дати. Дали смо сталне курире при њиховом одреду. Зато мислимо да би свакако требало да им пошаљете помоћ, изгледа [да] им је гадно доврело.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

ЗА ШТАБ

БР. 150

**ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ,
БОКУ И САНЦАК ОД 19 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ОКРУЖНОМ
КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ОКРУГ ПОДГОРИЧКИ У ВЕЗИ РАСТУ-
РАЊА ЛЕТАКА МЕЂУ ИТАЛИЈАНСКИМ ВОЈНИЦИМА⁴**

ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ

Подгорица

Шаљемо вам 220 летака на италијанском језику, који се морају растурилити међу италијанске војнике. Растурање мора се

¹ Овим писмом Редакција не располаже, а односило се на садејство и помоћ коју је Калиновички НОП одред тражио за борбу против Италијана и усташа.

* Овом наредбом Редакција не располаже, а односила се на помоћ коју треба пружити партизанима Романиског НОП одреда у вези издајства четника.

* Курире је упутио командант Романиског НОП одреда „Чича* — Славиша Вајнер са писмом у којему је излагао даљи план борбе против окупатора. У вези с тим Вајнер је тражио један батаљон политички добро уздигнутих црногорских партизана.

* Редакција располаже копијом писма упућеног Окружном комитету КПЈ за Подгорички округ. Са оваквим писмима и осталим окружним комитетима су били упућени леци који су растуранли по свим италијанским гарнизонима у Црној Гори и Санцаку.

извршити тако да ниједан примјерак летка не пропадне, већ да доспије у руке италијанских војника. Повремено их растурати како би сигурније продирали у њихове редове. По градовима прво растурати у војничким логорима, па тек после лијепити и то мању преосталу количину. Са садржином упознати и заробљенике¹, тако што ће се у групи заробљеника дати по 1—2 примјерка и контролисати читање у њиховим редовима.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

19. дец. 1941 г.

**ПОКРАЈИНСКИ КОМИТЕТ КПЈ
ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК
(М.П.)**

БР. 151

ИЗ ЗАПИСНИКА СА САСТАНКА БИРОА ЋЕЛИЈЕ БАТАЉОНА „ЦАРЕВ ЛАЗ“ ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 19 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОДИНЕ²

19 ов. мјесеца одржан је састанак бироа [ћелије] батаљона „Царев Лаз“ са овим дневним редом:

1. Политичка ситуација,
2. Организационо питање,
3. Пета колона и борба против ње,
4. Евентуалије.

О политичкој ситуацији [је] говорио друг секретар бироа у духу последњег говора друга Стаљина. Поред тога говорио је о борби угњетених народа Европе, а специјално Југославије, као и о Народно ослободилачкој борби народа Црне Горе и Боке.

По другој тачки дневног реда дали су извјештаје чланови бироа из својих партиских јединица. На основу тих извјештаја је констатовано:

1. Да је стање пар.[тиске] јединице I чете добро; редовно се одржавају састанци, уредно се плаћа чланарина и прорађује партиски материјал. Ова партиска јединица води строгу контролу над партизанима своје чете подижући међу њима [борбени] дух, дисциплину и морал.

¹ Мисли се на заробљене италијанске војнике и официре.

² Докуменат је пронађен као оригинал у рукопису из којег се доносе прве три тачке.

2. Стање парт. једин. II чете је слично с том разликом што ова партиска јединица није довољно дјеловала у [селима] Бобији и Друшићима.

3. Стање парт. јед. 3 и 4 чете је потпуно незадовољавајуће. Ова јединица не састаје се редовно, политички уопште не ради међу масама, па чак ни међу самим партизанима.

Стање у четама је сљедеће: Прва чета је дисциплинована и пожртвована. Редовно одржава четне и водне састанке, који имају војни и политички карактер.

Друга чета има 4 вода. Стање у Рвашком воду је задовољавајуће, а воду Јанковића недостаје једино политички рад. Стање Бобијашког и Друшићког вода је слабо, а код првог се осјећа утицај петоколонашких елемената.

Трећа и Четврта чета уопште не задовољавају. Партизани тих чета падају под утицај петоколонаша . . .

По трећој тачки дневног реда поднијели су извјештај сви чланови бироа, те се на основу њих и дискусије у вези са тим констатовало:

Изразитих петоколонаша нема. Посљедње бомбардовање Додоша, Жабљака и Врањине изазива страх код тамошњих маса, што искоришћавају разни колебљивци.

У овим селима нема неких препређених и политички јаких петоколонаша, али постоји приличан број уплашених несрећника којима може пета колона да се послужи.

Биро најоштрије осуђује став штаба батаљона што није енергичније ударио по коловођама предаје окупатору, који су успјели да заваљају становнике ових села и да чак неке заклетне партизане одведу окупатору на предају: Штаб батаљона треба, по нашем мишљењу, да се узме на одговорност зато што није један мањи број ових гадова ликвидирао . . .

Секретар бироа
Петар Стругар¹

¹ Погинуо на Бугојну 1942 год. као замјеник политичког комесара чете у борби против Нијемаца.

ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ,
БОКУ И САНЦАК ОД 20 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ОКРУЖНОМ
КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ОКРУГ ПОДГОРИЧКИ

20 дец. 1941 год.

ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ — ПОДГОРИЦА

Драги другови,

Питање формирања Горњољешанског батаљона ријешено је; он ће се формирати. Командни састав и рад партијаца мора бити гаранција да ће се линија Партије спроводити, да ће дисциплина, дух и морал код партизана бити на висини. Формирање посебног батаљона не искључује скупни политички рад оних из Горњољешанске са онима из Доњољешанске Нахије. У Љешанској Шхији уопште мора се појачати политички рад. Тамо је послат и Васо Раичковић да ради по линији масовног рада . . .

Ситуација у Љешкопољу прилично нас забрињује. Ми смо да је то последица недовољног и неправилног рада. Чули смо да је чак и Мустафа¹ замало пао у руке непријатеља. Како се то могло десити? Кажу да је непријатељ приликом доласка у Љешкопоље дошао до приличних количина намирница, а то значи да се наша директива о евакуацији намирница, дјеце и старца није спровела у живот. Нека ОК даде по овом питању објашњење.

Чланови дан.[ило]градског МК могу живјети скупно, што је и разумљиво, но зато изабрати мјесто тамо како ће им бити могуће снабдијевати се од својих кућа. Финансирање долази само за оне форуме који нијесу у таквој могућности. За потребе вашег ОК шаљемо лира 1.000 (хиљаду).

Примјећујемо да се Штабу Зет.[ског] одреда шаље свако сумњиво_лице. Међутим штабови батаљона или команде чета могу такође и морају вршити истрагу . . . [над] таквим лицима, сем случајева када је у питању неко лице од којег се могу очекивати нека већа открића.

Дајте приједлоге које чланове Партије треба повући са рада из партизанских јединица на масовни рад у позадини. Ово се односи на Зету, јер су и Ана² и Бајица³ то питање поставили.

336

¹ Псеудоним Андрије Мугоше

* Љндија Јовановић

² Владо Мартиновић, погинуо 1942 год. у Срезу беранском.

Ми ћемо то ријешити преко штаба одреда, ма да би и ви то могли ријешити у споразуму са пол.комесаром Зет. батаљона.¹

Неуморним даноноћним радом мора се сузбити утицај пете колоне у Љешкопољу. Треба утврдити преко кога ту петоколо-нашку работу спроводи Мих. Мугоша, па затим хитно приступити физичкој ликвидацији тих издајника, али код ликвидације не заборавити на раније грешке, које су имале за посљедицу да смо изгубили једног доброг партијца.

Из Куча смо обавијештени да је из засједе убијена Милева Ивановић, Драгишина другарица. Ове се појаве јављају тамо, гдје се је било колебљиво у борби против пете колоне. Зато из сваког догађаја црпимо поуке.

Радите активно да се односи између Зећана и Арбанаса ријеше у знаку солидарности у борби противу окупатора као заједничког непријатеља.

Појачајте масован политички рад на читавом подручју. Ово је нарочито потребно после неуспјеле акције на Пљевља.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

**ПОКРАЈИНСКИ КОМИТЕТ КПЈ
ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК**

ПС. Питање спајања Брскута за Биро ћелије — Кучи ријешићемо накнадно, јер треба да ријешимо и питање партизан. јединица у вези са тим питањем. Брскућани постављају [питање] издавања и политичког као и војничког.²

(М. П.)

¹ Политички комесар Зетског батаљона Зетског НОП одреда је тада био Спасо Дракић.

² Ова реченица је дописана руком.

ИНСТРУКЦИЈА ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЦРНУ
ГОРУ, БОКУ И САНЦАК ОД ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ЗА РАД
МЕЋУ ОМЛАДИНОМ¹

ОК Подгорица

СВИМА ОКРУЖНИМ И МЈЕСНИМ КОМИТЕТИМА ПАРТИЈЕ

Достављамо вам писмо Централног комитета Савеза комунистичке омладине Југославије које садржи директиве у погледу рада по омладинској линији, као и извјесна објашњења у вези са формирањем ЦНО. Писмо гласи:

Претставнику ЦК СКОЈ-а у Ц.[рној] Г.[ори],
другу Павлу²

Драги друже,

Примили смо твоје писмо. Извјехштај о коме у њему говориш и који си послао преко Херцеговине нијесмо још добили, тако да нажалост још немамо довољан преглед вашег рада и стања код вас. Међутим, из твог писма и парт.[иског] материјала који је стигао овамо, нарочито из резолуције савјетовања ПК, писма друга Вељка, могли смо добити слику о главним питањима која су данас пред вама. Због тога и сматрамо за потребно да вам данас скренемо пажњу на њих остављајући да вам се опширније јавимо приликом и по пријему вашег детаљног извјештаја.

1) Правилно је што сте поставили питање стварања Црногорске народне омладине као масовне антифашистичке омладинске организације на овој етапи борбе. И у Србији је то питање постављено и већ се организује Српски народно-ослободилачки омладински савез, а у Словенији органи Омладинског национално-ослободилачког фронта. Међутим, има неправилности и конфузије у начину на који сте ви поставили ово питање.

¹ Редакција располаже примјерком инструкције упућене у другој половини децембра 1941 год. Окружном комитету КПЈ за Подгорички округ.

² Псеудоним Буда Томовића, тадашњег секретара ПК СКОЈ-а за Црну Гору, Боку и Санцак.

Иако је Црногорска народна омладина у својој суштини и имајући у виду специјалне услове ваше земље организација наше, комунистичке омладине, она је само чврст облик јединственог омладинског антифашистичког и патриотског фронта у Ц. Г. Њен је задатак и програм да уједини црногорску омладину у борби против окупатора и домаћих издајника, да мобилише све њене снаге на фронту и у позадини и стави их у службу Ослободилачког рата (а не антифашистичке револуције!), који данас води црногорски народ. Према томе: Црногорска народна омладина не смије се потпуно идентификовати са СКОЈ-ем, чији програм иде даље, преко данашње антифашистичке етапе наше борбе. Из тога јасно излази да Црногорска народна омладина не може бити сматрана као црногорски дио СКОЈ-а у формалном смислу, иако је наша перспектива да омладина коју ће ова нова организација обухватити постане у току борбе заиста скојевска. Напротив: СКОЈ у Ц. Г. јесте саставни дио Црногорске народне омладине, и то њен руководећи, авангардни дио. Према томе, СКОЈ не смије изгубити своје посебно лице, иако ће он своју масовну дјелатност на овој етапи развијати баш у, и преко Црногорске народне омладине, чије је он руководеће језгро. Ово се наравно не смије тако схватити да се унутар нове организације скојевци засекташе и одвоје од маса чланства.

Поступак којим сте пришли формирању Црногорске народне омладине углавном је правилан, и одговара, по нашем мишљењу, условима у Ц. Г., у којој осим нас нема политичких партија које би имале масовног упоришта међу омладином, као што је напр. случај у Словенији. Ипак сматрамо да овај поступак треба упростити. У данашњим приликама није битно одређивати на колико ће чланова бити један делегат итд., већ је главно поставити ствари тако да се по селима, општинама, срезovima итд. руководећа тијела нове организације бирају на митинзима и конференцијама од стране саме омладине.

Не слажемо се са задатком обуке у руковању оружјем, који сте ви поставили Црногорској народној омладини. Овакво постављање питања пријетило би да из ЦНО направи неку посебну војску. Омладинци ће учити руковање оружјем заједно са старијима тамо гдје је за то мјесто — у партизанским одредима.

Руководећи се овим најхитнијим напоменама наставите рад на организовању ЦНО на терену. Са њеном покрајинском конференцијом итд. причекајте до наших слједећих опширних упута.

2) Ове недјеље почињемо са издавањем нашега органа „Омладинска борба“. Лист ће излазити редовно једанпут недјељно, и то сваке недјеље. Обезбиједите за њега сарадњу, и јавите колико ћете примјерака редовно трошити. Лист ће бити масовног, агитационог карактера/

Радујемо се што сте упркос неких тешких удара углавном сачували кадар. У неким другим покрајинама непријатељ нам је задао тешке губитке. Тако су у Загребу пали наш претставник друг Мирко,¹ орг. секретар ПК друг Бугарин² и секретар МК. У Београду, захваљујући одвратној и у историји нашега Савеза незапамћеној издаји провокатора Ратка Митровића, на нијети су прије мјесец дана тешки ударци нашој организацији. Међу осталима, пали су у руке непријатељима друг Лука секретар МК, друг Пера³ члан МК, а друг Божа Стаменковић члан МК убијен је на улици. У Јагодини јуначки је погинуо члан ПК СКОЈ-а за Србију, металски радник Милан Прмасунац. Упркос свему томе, наше су организације углавном свуда сачуване, а тамо гдје су погођене, хитно реорганизоване. Везе функционишу и поред тешкоћа. У затворима, на губилиштима и у свакодневним борбама наиги Ско-

¹ Псеудоним Јоже Влаховића, политичког секретара Покрајинског комитета СКОЈ-а за Хрватску и члана бироа Централног комитета СКОЈ-а којег је препознао и денунцирао гестаповац Мајерхолт, те је био ухваћен од Гестапо-а у моменту када је ишао на један тајни састанак. У затвору је страховито мучен, али ништа није одао непријатељу. Убијен је 1941 године.

* Псеудоним Рада Влкова, тада организационог секретара Покрајинског комитета СКОЈ-а за Хрватску, који је био пао у руке Гестапо-а истога дана када и Јоже Влаховић, осумњичен да је са њим одржавао везу. Захваљујући херојском држању Влаховића који је порицао да га познаје, и томе што нијесу имали никаквих доказа, послје мучења је Влков спроведен за Бугарску, пошто је по поријеклу био Бугарин. На путу Младеновац—Ниш Влков је успио да искочи из воза и побјегне. У току рата је наставио илегални партиски рад у Бугарској, а по завршетку рата вратио се у Југославију.

* Псеудоним Павла Лабата, дрводељског радника, члана Мјесног комитета СКОЈ-а за Београд, који је уједно био и члан Покрајинског комитета СКОЈ-а за Србију, мучен је у београдској „главњачи“ и убијен 1941 године.

јевди показују чуда од јунаштва и високо су већ уздигли стјег нашег Савеза, а све шире масе омладине иду с нама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Д. Перих¹

У вези писма ЦК СКОЈ-а потребно је да партиска руководства, односно друтови који су одговорни за рад по омладинској линији у њима, предузму следеће:

1) Одмах [да] активизирају сва сеоска, општинска и среска руководства Црногорске народне омладине. Ово ће се постићи реализовањем већ раније дате директиве о одржању митинга по општинама. Митинзи да се одржавају на бази антифашистичког митинга одржаног у Москви (брошуру о њему сте добили), као и на бази два задња прогласа ПК. У говорима истицати потребу повезивања наше борбе са борбом коју води српски народ и његова омладина. Ово је, с обзиром на развој ситуације у Србији и велике успјехе партизана, нарочито важно истакнути. Истовремено позвати омладину да се мобилише на рушењу непријатељских комуникација и другим диверзионим пословима на које је буду позвали штабови Народно-ослободилачких партизанских одреда. На митинзима да иступају претставници сељачке, радничке, студентске, средњошколске и женске омладине. По могућности истицати транспаренте са актуелним паролама. Обавезно слати са митинга поздраве Врховном штабу Народно-ослободилачких партизанских одреда Југославије, Главном штабу за Црну Гору и Боку и Привременом покрајинском одбору Црногорске народне омладине. Обавезно одати пошту свим палима у Народно-ослободилачкој борби. Руководства Црногорске народне омладине учврстите и повежите, активизирајте на овим и другим конкретним питањима.

Друг који ради по омладинској линији нека поднесе извјештај о броју чланства ЦНО по општинама.

2) Циљеве и програм ЦНО тумачити и објашњавати како је то у горњем писму изложено.

3) Васпитни рад наставити у васпитним групама, а такође и преко масовних приредаба у циљу културно-просвјетног уздизања омладине и одгоја у патриотском, антифашистичком духу. Исто тако приређивати и сједељке са програмом, мобе и користити друге облике масовног рада у оквиру ЦНО.

4) Отпочети са прикупљањем прилога за ЦНО (у новцу или натури).

¹ Псеудоним Иве-Лоле Рибара, секретара ЦК СКОЈ-а.

5) Слати дописе са терена за омладински лист, о коме је горе ријеч, и доставити имена у борби погинулих омладинаца са кратким описом. Исто тако стријељаних. Организовати сталну сарадњу.

6) Црногорски омладински батаљон „Ђоко Ковачевић“ неће се формирати. О томе ће Главни штаб издати наредбу подручним му командама. Како ће се организационо поставити Партија и СКОЈ у партизанским јединицама, о томе ће ЦК Партије издати директиву накнадно.

7) Са овим упознајте одмах и претставника ПК СКОЈ-а који је код вас на терену, а усмено пренесите на нижа руководства и све другове који раде по омладинској линији, како би свој рад могли развијати у духу ових директива.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

**ПК КОМ. ПАРТИЈЕ
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**

БР. 154

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА БАТАЉОНА „БАЈО ПИВЉАНИН“ ОД
ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА¹**

**ШТАБ НАР.-ОСЛОБ. ПАРТ. БАТАЉОНА
„БАЈО ПИВЉАНИН“**

**ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НАР.-ОСЛОБ. ПАРТИЗАНСКОГ
ОДРЕДА**

1. Извјештава се Штаб да су партизани овог Батаљона ноћу између 16 и 17 ов. мј. извршили наређење од 12-ХП-1941 год., тј. разрушили пут Цетиње—Будва у дужини од 40 метара. Рушење је извршено на 14,800 км од Цетиња, на мјесту званом Граб Брајићки. Још је покидана телеграфска и телефонска веза у дужини од 500 метара.

Непријатељ је вршио притисак на сељаке из Брајића тако што им је наредио да они сами врше оправку пута. Тако су једног дана на путу радили 4—5 људи. Никакве репресалије није вршио према околним селима.

Саобраћај ни до данас није успостављен.

¹ Редакција располаже оригиналом извјештаја у рукопису, на којем нема датума. Вјероватно је писан око 25 децембра 1941 године.

2. Осуда на смрт и стријељање тиранина и непријатеља народа Лазара Војводића оставила је добар утисак код свих иоле поштених људи. Села су сва, сем Грађана, вијест примила са огромним задовољством. Њихово негодовање треба посматрати и гледати једино кроз племенску призму.

3. Пуштање на слободу трговца М. изазвало је негодовање код цјелокупног народа на сектору овог Батаљона.

4. Ослобођење бјелогардејца Руса изазвало је страховито негодовање код партизана из Конака. Партизан Вељко Мариновић долазио је у овај Штаб и отворено негодовао што је именовани ослобођен. Мишљења је да ће његово пуштање на слободу имати тешких посљедица по народ у Конаку.

5. Претставници овог Батаљона ишли су да изјаве саучешћа породицама чији су синови и браћа погинули на Пљевљима и око Пљеваља. Пале жртве тешко су погодиле народ нарочито због тога што је тамо претрпљен неуспјех . . .

7. Дана 19 ов.мј. одржано је суђење партизану Виду Сјеклоћи са још шесторицом његових сељана. По пресуди непријатељског пријеког војног суда партизан Сјеклоћа је осуђен на смрт, а на по 5 година робије: Јован Јаблан, Марко Пејановић, Саво Сјеклоћа, Михаило Сјеклоћа и Марко Сјеклоћа и на 1¹/₂ годину Велика Каваја. Дана 20 ов. мј. у 3 сата послје подне извршена је смртна казна стријељањем над Видом Сјеклоћом.

8. Приликом доставе списка интернираних изостављено је да се нагласи да се из Љуботиња налазе под истрагом у Цетињу: Гавро И., Ђуро И., и Јован И. Јоветићи, као и Павле Б. и Јован М. Јоветићи. У Скадру се налазе Иво М., Душан М. и Филип М. Ракчевићи. Уколико би дошло до размјене са италијанским заробљеницима, мишљења смо да би и горе именовани требали ући у I класу.

9. Овом Штабу пристаде Петар М. Ивановић из Љуботиња с молбом да му се изда дозвола за слободно кретање до Никшића ради пријема новца који му је од раније обустављен.

Пошто овај Штаб не располаже са печатом, то се моли Штаб да се изда тражена дозвола до Никшића за именованог и његову снаху Љубицу са препоруком да му успутни партизаи изађу у сусрет. Објаву послати по куриру који тамо долази.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

**ЗА ШТАБ НАР.-ОСЛОБ. ПАРТ. БАТАЉОНА
„Б. ПИВЉАНИН“**

**„САОПШТЕЊЕ" ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ
ГОРУ И БОКУ ОД 21 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. О БОРБИ ЗА
ПЉЕВЉА**

О ПОХОДУ НА ПЉЕВЉА

Нека буде борба непрестана!
Нека буде што бити не може.

Развој наших доскорашњих партизанских акција и потребе наших претстојећих ослободилачких борби биле су поставиле пред нас задатак да у току новембра поведемо акције у Санџаку. Први циљеви тих акција били су: ослобођење Пљеваља, повезивање са српским и босанским партизанима и осигурање залеђа даљих ослободилачких борби у Црној Гори. Да би могао да изврши тај задатак, Главни штаб Народно-ослободилачких партизанских одреда за Црну Гору и Боку наредио је да се изведе добровољна мобилизација потребних војних снага. Мобилизација је извршена и наше чете пошле су са пјесмом и одушевљењем на далеки и одговорни пут.

Према тачно утврђеном плану, напад на Пљевља и пљеваљска утврђења требало је да се изврши 1 децембра у 4 сата изјутра. Свима јединицама били су додијељени задаци, и батаљони су се — у одређено вријеме — почели примичати граду. Непријатељ није знао час нашега напада, али је напад очекивао и био је у приправности. Неке наше јединице биле су примичене око два и по сата по поноћи, и на њих је отворена топовска, минометна, митраљеска и пушчана ватра. Ове јединице прекршиле су наређење да не одговарају на непријатељску ватру и не откривају саме себе. Тако је борба отпочела прије него што је требала да отпочне, прије него што су све јединице могле да заузму своје положаје.

Но, иако су наше јединице примиле борбу прије него што је требало, иако су, услед тога, неки водови били изложени скупној ватри, а други, који још нијесу били ступили у борбу — страху од те ватре и њеног дјеловања, иако је било чета које су побјегле од првих плотуна, иако је било батаљона који су закаснили са нападом или нијесу потпуно извршили своје задатке, иако је батаљон Језеро-шарански на самом почетку борбе изгубио свог храброг команданта Душана Обрадовића и политичког комесара Вука Кнежевића, — извјесне наше јединице, пред којима су крчили пут наши неустрашиви бомбаши, продрле су у Пљевља и заузеле касарне, Официрски дом, Затвор, Војни круг. Електричну централу, Гимназију итд. Отпор непријатеља

био је очајнички одлучан, ватра непријатељских топова, митраљеза и миномета била је страховита, али партизанске јединице, које су биле продрле у град — нарочито херојски Ловћенски батаљон и двије чете Језеро-шаранског батаљона — пркосиле су својом храброшћу непријатељској очајничкој одлучности и непријатељском огњу из топова и митраљеза.

Око 8 сати прије подне велики дио наших снага захватила је чудна паника, и оне су почеле да се повлаче од града. Тако је још једном дјеловало оно проклето наслеђе што су га црногорски ратници добили — не од својих јуначких дједова и очева, него од проданих југословенских ђенерала, који су у трагичном прољетошњем рату научили војску само да бјежи и да се „спасава куд ко може“. Јуриши на утврђења и продор у град стали су нас врло мало жртава. Али, паника и повлачење од града, тј. „спасавање живота“, стало нас је неколико стотина живота — војска се повлачила дању, земљиштем које је непријатељ засипао страховитим огњем.

Али — паника и повлачење, незаузимање или неодржавање положаја који су осигуравали или угрожавали наше јединице у граду, присилиле су наше снаге да се повуку и из Пљеваља. То повлачење такође нас је стало много жртава. И тако се још једном показало да се при смјелим и прорачунатим нападима пше много мање него при безглавим и самовољним „спасавањима“ бјекством. Неодлучне јединице дају непријатељу могућност да буде одлучан, дезертерство не води само у издају и срамоту него и у смрт.

И тако, наши губици код Пљеваља достигли су број од 203 мртва и 269 рањених. Из Ловћенског батаљона погинула су 73 борца, рањено је око 60; из Језеро-шаранског — погинулих 52, рањених око 40; из Ускочко-дробњачког — погинулих 20, рањених око 30; из Комског — погинулих 10, рањених 12; из „Бијелог Павла“ — погинулих 14, рањених 38; из Зетског (Љешкопољско-љешанска чета) — погинулих 9, рањених 17; из „Пека Павловића“ — погинулих око 20, рањених 30; из Пиперског — погинулих 3, рањених 3; из Пивског — рањених 2; из Пљеваљске чете — погинулих 2, рањених 7. Успјешни налет на Пљевља не би могао да буде без икаквих жртава, али ми никада не бисмо имали оволико жртава да смо освојили град и да није било кршења наредба, да није било недисциплине, неодлучности, неповезаности, панике и дезертерства — што је било и узрок и посљедица неуспјеха наше борбе.

Који су главни разлози оваквог завршетка наше садашње борбе код Пљеваља, и које су поуке што их можемо извући из наших погрешака и неуспјеха?

— Главни разлози и главне поуке су ове: Одред за операције у Санџаку био је састављен од велике множине људи који

нијесу учествовали у партизанским борбама са фашистичким окупатором, — партизанске одреде, дакле, треба стварати кроз акције, и само кроз акције; наши батаљони нијесу дјеловали довољно дисциплиновано, плански и одлучно, — потребно је, дакле, изградити жељезну дисциплину у партизанским редовима, и она ће омогућити правилно извођење ратних планова, извршавање наредаба, повезано и одлучно дјеловање; наше снаге потцјењивале су снаге непријатеља не узимајући у обзир да окупатор, ради штаба дивизије држи у Пљевљима своје најоданије трупе, и да ће окупатора помагати велики број петоколонаша и усташа који су побјегли у град са ослобођене црногорске, босанске и херцеговачке територије, — треба, дакле, бити начисто са тим да наша борба, баш зато што је Народно-ослободилачка борба, мора бити тешка и жилава, и непријатељ ће се бранити све очајничкије уколико се више приближава и уколико више расте народна освета; старјешински кадар, нарочито онај бирани на скуповима, није се показао довољно одлучан, није био — када је то требало — оштар и безобзиран, — треба, дакле, потпуно прекинути са праксом бирања старјешинског кадра; велики дио командног састава изгинуо је или је онеспособљен у првим борбама, што је често обезглављивало или обесхрабривало бојне јединице — треба, дакле, унапријед спремати способне замјене командног састава, треба старјешине чувати за дужности које су баш њима намијењене и које баш од њих зависе.

То су главни разлози нашег неуспјеха и главне поуке из наших неуспјеха и успјеха у борбама за Пљевља и око Пљеваља. Кажемо — и успјеха, јер ми смо имали и успјешних борби и потеза, јер су нате борбе имале и морају имати добрих војничких и политичких резултата. Непосредна посљедица наших санџачких борби јесте ослобођење Нове Вароши, Сјенице и Горажда, јесте успостављање веза и сарадње са братским српским и босанским партизанима.

Али, то није све. Наше снаге задале су непријатељу снажне ударе: убијено је и рањено преко 1000 непријатељских војника, заробљена су 84 војника и 4 официра, уништене су велике количине хране и осталих потреба у непријатељевом Официрском дому и у његовим касарнама, уништено је 11 непријатељских камиона, убијено је близу 20 непријатељских коња и мазги, убијена су 2 опасна непријатељева шпијуна (игуман Нарић и директор гимназије Добросав Минић), заплијењена су 3 бацача мина, 1 митраљез, 1 радио-станица итд.

Али ни то није све. Наше снаге отвориле су пљеваљску тамницу и ослободиле много народних бораца. Ми смо показали како се поступа и како ће се поступати са свим онима који покушавају да нас одвоје од великог ослободилачког словенског

барјака, који су — служећи окупатору — допринијели нашем неуспјеху, и који — служећи непријатељу — покушавају да искористе наш пролазни неуспјех и да се баце блатом на све наше досадашње побједе и успјехе. Ми смо показали напаћеном санџачком народу да ћемо се борити за његову неприкосновену слободу, ми смо показали да ћемо се борити за братство и слободу свих поробљених народа Југославије, ми смо показали да су за нас границе Црне Горе свуда гдје се бије борба за слободу.

То су наше скупоцјене поуке за сјутрашње борбе, за наше борбе непрестане, за наше нове побједе и наше љуте освете, за јуначки помен нашим жртвама, за слободни живот наше дјеце, за чистоћу наше јуначке прошлости, за величину наше срећне будућности. Ми нећемо објесити пушке докле год не испунимо свети завјет друга Јосифа Стаљина: док не омогућимо своме народу и свима народима да у „пуној слободи изграђују у својој земљи онакав живот какав сами хоће“. Нека буде што бити не може, нека траје борба непрестана!

БР. 156

**САУЧЕШЋЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ПОРОДИЦАМА ПАРТИЗАНА ПОГИНУЛИХ НА
ПЉЕВЉИМА ¹**

НАШЕ САУЧЕШЋЕ ПОРОДИЦАМА ПАЛИХ ДРУГОВА

Главни штаб Народно-ослободилачких партизанских одреда за Црну Гору и Боку изјављује топло саучешће породицама погинулих другова, јунака свете Народно-ослободилачке борбе, хероја са Пљеваља, хероја из свих борби и сукоба.

Другови партизани, реците њиховим очевима да буду поносни, јер су им синови наставили свијетлу традицију дједова, оно са чиме смо ушли у историју свијета.

Реците њиховим мајкама да не плачу, јер је родна грудa примила крв њихових синова, то најплеменитије сјеме из којегa ће нићи слобода поробљене домовине. Изгубиле су по једног, а у нама добиле хиљаде вјерних синова.

Реците њиховим сестрама да дигну братску пушку и попуне његово мјесто, јер ће се тако најбоље одужити његовој успомени. Изгубиле су по једног, а добиле у нама хиљаде браће.

¹ Саучешће је објављено у „Саопштењу“ бр. 5 Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 21 децембра 1941 године.

Кажите свима да ће борба за Пљевља бити још један прилог слави црногорског оружја, прилог утолико већи што смо ми са Пљеваља пружили руку за заједничку, братску борбу српским партизанима, партизанима Босне и Санџака и гробовима наших јунака запечатали почетак новог, великог братства свих народа Југославије у заједничкој борби против мрских злочиначких окупатора, за нови и бољи живот. Без тога братства, без те заједничке борбе свих југословенских народа, свих словенских народа на челу са мајком Русијом, ми бисмо били осуђени да живимо и умиремо као робови.

Наши пали другови су то знали, па су стога прегли да даду највећу жртву што је човјек може дати да до тога не дође. Рекли су: „Боље је стојећи погинути, него на кољешша живјети!" Пред величином њихове жртве, пред замахом њиховог прегнућа, ми савијамо наше борбене заставе и кажемо: „Вјечна вам хвала, другови!"

Нека се око ових свијетлих гробова искује борбено јединство нашег напаћеног народа! Нека се над овим невиним жртвама фашистичког разбојништва сва срца испуне мржњом према тиранима и пламеном освете према крвницима људског рода, побијесњелим фашистичким псима. Пали другови, ми вам се заклињемо — осветићемо вас! Наша борбена парола биће отада — крв за крв, смрт за смрт!

Над мртвим тијелима палих јунака Главни штаб Народно-ослободилачких партизанских одреда за Црну Гору и Боку полаже своје народу свечани завјет да ће започету Народно-ослободилачку борбу наставити све док и задњи фашистички војник не буде отјеран са ове, у петвјековној борби небројеним жртвама посвећене земље, све док не ослободимо све земље Југославије; да у тој борби неће знати ни за какво мирење, попуштање или погађање са непријатељем и његовим слугама, изродима црногорског народа; да заједничку борбу свих поробљених народа неће изневјерити све до потпуног уништења фашистичког гада.

Главни штаб позива све што родољубиво и поштено мисли да се уједини у овој највећој борби своје историје у овој задњој борби за своје ослобођење, за своју независност, за бољи живот, за велику братску заједницу свих Словена. Зато сви што пушку носите у наше храбре партизанске јединице да би, када се помене име палих јунака, могли с поносом рећи: „И ја сам био њихов друг!"

Главни штаб позива све партизане да свијетле ликове јунака са Пљеваља и осталих борби имају увијек пред очима; да се на њиховом примјеру уче како се воли слобода и домовина, а мрзи ропство и неправда; позива их да никада не забораве да се само преко великих жртава иде великом циљу.

СЛАВА ВАМ, ПАЛИ ДРУГОВИ!

**ЧЛАНАК ИЗ „САОПШТЕЊА“ БР. 5 ГЛАВНОГ ШТАБА НОП
ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 21 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД.
О НАРОДНИМ ИЗДАЈНИЦИМА**

РАЗБИЈАЧИ И ИЗДАЈНИЦИ У 1*ОВОМ РУХУ

Крајем децембра шеф цивилних послова војног гувернера Црне Горе бандита Плрциа Биролиа, др. Рули, сазвао је на Цетињу једну нову екипу „народних спаситеља“, „ослободитеља“, кандидата за „црногорску владу“ или разне „савјетодавне одборе“. Из Подгорице су били: др. Новица Радовић и Шћепан Лазовић, са Цетиња: Крсто Поповић и Петар Ломпар, из Андријевице: Милутин Јелић и Урош Влаховић, из Никшића Лукл Мијушковић, из Бијелог Поља Радојица Оровић, из Пријепоља Милисав Анђелић, из Васојевића: Филип Цемовић и Драгиша Вешовић, из Црмнице Петар Пламенац и др. Циљ савјетовања је био: да се пронађу нови, досада неиспробан[^] начини да се земља умири, другим ријечима, да се пронађе средство за угушење распламтјеле Народно-ослободилачке борбе и да се од црногорског народа направи послушно робље.

Ово савјетовање показало је следеће:

1. Окупатор је признао да је немоћан да разбије Народно-ослободилачку борбу и приволи народ на предају оружја досадањим средствима — оружаном силом, паљевинама, пљачкањем, убијањем и интернирањем. Сва је ова средства он употребио за угушивање Јулског устанка, и сигурно се не би стидио да их и даље употребљава, само да су му донијела жељене резултате.

2. Окупатор је признао да се не може ослонити само на издајничко вођство Црногорске федералистичке странке, јер то вођство нема никога за собом и компромитовало се чак и у очима окупатора, јер су све методе које је оно предложило испале неефикасне. Стога окупатор покушава да нађе подршку код неких припадника грађанских странака, углавном припадника бивших ненародних режима у Југославији.

3. Окупатор је признао своју војничку немоћ, што је само одраз стања у коме се налази цио фашистички режим, које се може кратко окарактерисати — задњи трзаји пред сигурном смрћу.

Због свега овог на савјетовању је ријешено да се поново покуша образовати нека врста „црногорске владе“, да се успостави црногорска жандармерија (крилаши — у другом издању, о чему говоримо у посебном чланку) и, нарочито, да се по појединим срезovima формирају неки „национални одбори“, некаква „народна војска“ и „четничке јединице“, које ће пред народом иступати са оваквим програмом — борба против окупа-

тора, али само кад дође „право вријеме“ и не на нашој територији (значи нигдје и никада); прекидање „братоубилачке борбе“ (то јест да се не убијају шпијуни и издајници); сарадња са окупаторима (разумије се прикривена); борба против комуниста и љубави нашег народа према Русији.

Све ово има за циљ:

а) разбијање народног јединства и његове борбе за слободу у најсудбоноснијим данима његове историје;

б) помагање крвавим окупаторима да са што мање жртава обезбиједи свој боравак овдје, и да им се омогући отступница из Црне Горе;

в) развијање братоубилачке борбе као средства да се постигну предња 2 циља.

Као карактеристичан примјер овог покушаја појављивања разбијача и издајника у новом руху, наводимо случај групе око мајора Лашића.

На челу банде налазе се Лашићи: Ђорђија, мајор (разбијач љетошње народне борбе, који је срио окупаторску војску са италијанском заставом), Ђоко, шеф крилаша, Илија, дјеловођа општине и тумач код окупатора, Никола, начелник среза (боља му препорука код народа не треба!) и др. Они организују некакву „народну војску“, али изгледа да немају много вјере у народ, јер су штаб некаквог свог батаљона смјестили на свега 500 м од италијанског логора у Лијевој Ријеци. Као тјелесна стража овим „народним борцима“ (без ње никуда не иду) служи милиција, коју, разумије се, плаћа окупатор. У својој пропаганди ови безобразници дрско лажу да раде у споразуму са Главним штабом Народно-ослободилачких партизанских одреда, а, међутим, када су их прије извјесног времена делегати Зетског народно-ослободилачког партизанског одреда позвали на разговор, нијесу смјели доћи. На збору у селу Ступовима ови издајници, притијешњени од наших другова, признали су да су њихови сарадници: Филип Цемовић, Милутин Јелић и Драгиша Вешовић били на Цетињу код Пирција Биролија, али да су то урадили ради „спаса народа“.

Један други букет овога цвијећа (Батрић Ракочевић, Иван П. Булатовић и Лека Ј. Вујисић) у свом летку називају шпијуне својом браћом (немамо против тога ништа!) и сматрају да „наша генерација није пошла путем своје славне историје“, па стога пријете да ће партизане смрвити „жаром распламтјелог патриотизма и нашим убојним оружјем.“ Ми знамо да њихов „патриотизам“ пламти (као и горњој групи) за изгубљеним масним положајима на народној грбачи (зар нијесте примјетили: то су све виши официри, пензионери, срески начелници, директори гимназија и слично), а што се тиче њиховог оружја, оно није ни њихово ни убојно, јер су га примили од непријатеља, а

из њега нијесу испалили ни један метак за свету народну ствар.

Народ је већ изрекао свој суд над овим људима. Главни штаб Народно-ослободилачких партизанских одреда за Црну Гору и Боку сматра их за издајнике и слуге окупатора, па је гиме и наш став према њима јасно одређен. Желимо само да подвучемо да ћемо, сходно закључцима војног савјетовања делегата и Главног штаба од 15 новембра о.г. (в. „Саопштење“ бр. 4, т. 6), спријечити свим средствима стварање ма каквих војничких организација паралелних партизанској организацији као разбијачку и петоколонашку работу саботера и непријатеља Народно-ослободилачке борбе.

БР. 158

„САОПШТЕЊЕ“ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 21 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. О БОРБАМА ЦРНОГОРСКИХ ПАРТИЗАНА

БОРБЕ И АКЦИЈЕ НАШИХ ПАРТИЗАНА¹

Почетком децембра наше партизанске јединице у сарадњи са српским и санџачким партизанима заузеле су Сјеницу и Нову Варош у Санџаку. Неколико других мјеста је опкољено.

Саопштење о заузимању Ластве. — Пошто су италијанске трупе биле присиљене да напусте Ластву, наше партизанске јединице, са тенковима на челу, упутиле су се ка Ластви, гдје је била остала посада од 2 жандарма и 8 хрватских војника [домобрана]. На позив за предају они су одговорили ватром из пушака и пушкомитраљеза, као и бацањем бомби. Партизани су на то отворили ватру из бацача мина и митраљеза са тенкова. Како је касарна јако утврђена то се извршила опсада, а потом су потпуно уништена 2 моста на Требишњици. Неколико камиона италијанске војске под заштитом 7 тенкова покушали су да дођу у помоћ опсједнутим хрватским војницима, али су се надали у бјекство чим су се појавили партизани са својим тенковима.

Тридесетог новембра увече предала се хрватска посада и том приликом заплијењено је 10 пушака, 1.800 метака, 1 пушкомитраљез, 14 бомби, 1.200 кг кукуруза (од којег је један дио раз-

¹ У претходним документима из конца новембра и из прве половине децембра неке од ових акција детаљније су објашњене, но, има их знатан број о којима Редакција не располаже другим документима.

дијељен сиротињи), 60 кг дувана, 10 ћебади и друге спреме. Првог децембра одржан је у Ластви збор свих црногорско-херцеговачких партизана и становништва, на коме је изабран Народно-ослободилачки одбор, изречена и одмах извршена смртна казна над двојицом жандарма, познатих зликоваца, док су хрватски војници пуштени кућама.

Један херцеговачки партизански вод ликвидирао је хрватску посаду на Грабу (између Зубаца и Требиња), а други партизански вод потпуно је срушио мост у Парежу.

Црногорски партизани у сарадњи са херцеговачким врше припреме за даље борбе на томе сектору.

Петог децембра једна чета италијанских војника покушала је да се пробије од Грахова и заузме старо аустриско утврђење Дврсник, које доминира Црквицама и Граховом. Партизанске Јединице нападе су их у подножју Дврсника и после једнодневне борбе натјерале у бјекство. Непријатељ је имао 4 мртва и више рањених, *а заробљено је 12 италијанских војника.

Петог децембра партизани Грахова, Бањана и Кривошија напали су италијанску посаду у Драгаљу (Кривошије), којом приликом је заробљено 50 италијанских војника, а 12 убијено; заплијењено је нешто пушака и муниције и већа количина бомби.

Шестога децембра опсједнуте су Црквице. Борбе су почеле 6, а настављене су са све већом жестином у току 7, 8 и 9 дец. Шестог дец. непријатељ је послао опсједнутим Црквицама помоћ од 150 људи и 2 тенка. Партизанске засједе су их нападе и натјерале их у бјекство. Непријатељ је имао више рањених. Седмог децембра непријатељ шаље ново појачање од 400 људи са тенковима и топовима. Партизани из Крушевице и Херцеговог — њих 30 — који су осигуравали пут Рисна—Црквице у четворочасовној борби нанијели су непријатељу велике губитке и натјерали га у бјекство. Непријатељ је имао 60 мртвих и рањених, а наши губици износе 5 лакше рањених. Заплијењено је нешто ратног материјала.

Седмог децембра приликом борби у Звечави (Церовик) непријатељ је имао 126 мртвих и рањених. Наши губици су **били** 2 мртва и 4 рањена.

Десетог децембра партизанска засједа на Јасену (Грахову) ватром из пушака оборила је 1 тромоторни италијански авион у коме су погинула 2 Италијана.

Једанаестог децембра кренуло је из Рисна пут Црквица 700 италијанских војника и дошло у сукоб са нашом засједом у Кнежлазу. Борба је трајала од 8 сати прије до 3 сата после подне, када се непријатељ надао у дивље бјекство назад са великим губицима. Партизани су имали 2 рањена и 1 мртвог. За вријеме ове борбе покушале су непријатељске посаде са Грковца и Црквица да се пробију кроз нашу посаду и повежу са овима из Рисна, али су биле одбијене са губицима.

Десетог децембра бомбардовани су положаји партизанских јединица од Дврсника до Црквица. Шест италијанских тромоторних авиона бацили су око 70 бомби средње величине. Дванаестог децембра поново су бомбардовани наши положаји око Грахова и Црквица. Ни једног ни другог пута није било ни штете ни жртава.

Шестог децембра партизанске јединице напале су једну чету италијанских пионира која је дошла да оправља разрушени пут Данилов Град—Богетићи. Заробљена су 32 војника, међу којима 1 официр и 2 наредника. Џаших губитака није било.

Двадесет деветог и тридесетог новембра онеспособљен је телефонски саобраћај на линији Подгорица—Цетиње.

Тридесетог новембра разрушен је пут Ријека—Подгорица у дужини од 53 м, уништена телефонска жица на истом путу у дужини од 2 км и на више мјеста на путу Ријека Црнојевића—Вирпазар—Бар.

Двадесет деветог новембра покидана је телефонска линија Беране—Андријевица.

Првог дец. порушен је пут Никшић—Шавник код Крнова.

Првог децембра запаљена су 2 моста код Шћепанице, на путу Беране—Бијело Поље.

Трећег децембра покидана је телефонска линија у дужини од 2.350 м на путу Беране—Бијело Поље.

Петог децембра поново је порушен пут Подгорица—Лијева Ријека код Клопота и Поткрша.

Седмог децембра заплијењена су 3 камиона намирница неких трговаца из Бијелог Поља.

Седмог децембра порушен је пут Подгорица—Данилов Град у дужини од 300 м.

Шеснаестог децембра, због небудности партизанске страже, једна чета италијанских војника успјела је рано ујутро да уђе у село Доња Горица. Партизани нијесу могли да даду организован отпор, па је непријатељ извршио пљачку у селу. Погинуо је 1, а рањен 1 партизан.

У посљедње вријеме партизани Пивског батаљона остварују живу сарадњу са босанским партизанима, нарочито у Срезу фочанском, гдје их поштено муслиманско становништво позива ради заштите од италијанских, усташких и разних четничких пљачкашких банди.

**НАРЕЂЕЊЕ ВРХОВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД 21 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**

**ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

21 децембра 41 год.

Положај

**ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**

Под данашњим даном престаје улога и рад Црногорског народно-ослободилачког партизанског одреда за операције у Санџаку. Дио тога одреда (320 партизана) ушао је у састав Пролетерске бригаде као Први и Други црногорски батаљон. Један дио људства (Подгоричка чета) ушао је у састав Црногорско-санџачког народно-ослободилачког партизанског одреда, док се остатак од 50 партизана враћа за рад у Црној Гори.

Штаб Црногорског одреда расформиран је ...

Под оперативно подручје Црн.[огорско]-санџ.[ачког] одреда спада територија Санџака између р. Таре, Дрине и Лима, као и територија Комског одреда. Ово из разлога што та зона претставља једну цјелину, дуж ње води једина непријатељска отступница, у слабој је комуникативној вези како са Црном Гором тако и са преколимским дијелом Санџака. Према томе, руководство новоформираног одреда боље ће и успјешније објединити дејство на овом подручју. У овом погледу ви ћете издати наређење вашем Комском одреду. Црногорско-санџачки одред потпада под непосредну команду Врховног штаба. Но, и поред тога ви сте дужни да са тим одредом одржавате тијесну везу и да му указујете помоћ у војничком погледу, слањем појачања, координирањем рада итд. У политичком погледу ово подручје и даље остаје под вашом управом. Неопходно је потребно да на овом дијелу појачате ваш политички рад и утицај.

У садашњој ситуацији ви имате следеће задатке:

1) Рушење комуникација на цијелом вашем подручју;
2) Непрекидно постављати засједе по свим комуникацијама настојећи да се заплијени што више оружја, муниције, хране и потреба. Евакуацију материјала брижљиво организовати;

3) Блокада свих вароши на вашој територији и спречавање уласка трговине у вароши. Све потребе треба задржати за

партизане. Потребе и храна узете на овај начин морају се платити;

4) Сузбити све непријатељске испаде и репресалије на села око вароши. У овом погледу имати у приправности потребне снаге;

5) Потпомогните дејством у правцу Херцеговине, али тамо не ангажујте јаке снаге;

6) Укажите сву помоћ Црногорско-санџачком одреду, с којим одржавати тијесну везу. Томе одреду је наређено да за вас прикупља храну.

Било би потребно да се Црног.-санџ. одреду што прије упуте 2—3 лаке чете (јачине по 40—60 партизана) из Дурмиторског одреда. Ово тим прије што из тог одреда није ништа упућено за Пролетерску бригаду.

Настојте да се у ваше јединице заведе ред и да се подигне дисциплина. Смијените неспособне старјешинске кадрове. Дакле, учвршћавању јединица морате поклонити велику пажњу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НЛРОДУ!

**ЗА ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИ-
ЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ**

БР. 160

**НАРЕЂЕЊЕ ВРХОВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД 21 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. О ФОРМИРАЊУ И ЗАДАЦИМА
ШТАБА ЦРНОГОРСКО-САНѢАЧКОГ НОП ОДРЕДА**

**ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЈУГОСЛАВИЈЕ
21 децембра 41 год.
Положај**

**ШТАБУ ЦРНОГОРСКО-САНѢАЧКОГ НАРОДНО-
ОСЛОБОДИЛАЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

Према указаној потреби формира се Штаб Црногорско-санџачког народноослободилачког партизанског одреда. У оперативном подручје овога Штаба спада сва територија између р. Таре — Дрине — Лима, као и подручје Комског народноослободилачког партизанског одреда. Одред је непосредно потчињен Врхов-

ном штабу. Штаб одреда сачињавају: командант Миле Перуничкић, политички комесар Бошко Ђуричковић, заменик команданта Велимир Јакић, заменик политичког комесара Јагош Ускоковић.

Штаб одреда има одмах поћи на терен и отпочети хитан рад. За сада у састав одреда улазе Пљеваљски и Бјелопољски батаљони (оба по 2 чете). Треба настојати не само да се ови батаљони ојачају, него да се створе нове батаљонске формације. Штаб одреда одредиће командне саставе батаљонских штабова.

Одред има да изврши следеће задатке:

1) Темељито порушити све комуникације на своје подручју. Од првенствене су важности за непријатеља комуникације:

— Пријеполје — Пљевља и

— Пријеполје — Бродарево — Би:’ело Поље — Беране — Андријевица — Матешево — Колашин.

Остале комуникације: Пљевља—Тара, Пљевља—Горажде, Пљевља—Рудо нису важне за непријатеља, јер је евакуисао околне гарнизоне, али и њих треба порушити да би се спречили испади непријатељских моторизованих делова.

На овим комуникацијама треба рушити најосетљивија места и објекте: мостове, пропусте, обурвавати потпорне зидове, обарати на пут стене, земљу, постављати засеке итд.

2) На путевима постављати честе заседе које ће непријатељу наносити што више губитака. Настојати да се заплени што више оружја, муниције, спреме, хране и осталог. Све ово евакуисати на погодна места.

Проучити упутство за рад заседа, које се налази у Штабу Пљеваљског батаљона (код команданта Шпира Мугоше).

3) Погодним распоредом блокирати све вароши на подручној територији онемогућавајући правилан рад и живот непријатеља.

Помоћу ових блокада онемогућити улазак трговине и намирница у вароши. Ове потребе треба резервисати за наше партизане. Све што се узме на овај начин мора се платити.

4) Све непријатељске испаде и репресалије у селима око вароши морају се сузбити. У овом циљу погодном разместити снаге. Но не сме се имати један линиски распоред око вароши.

5) Све четничке и крилашке снаге на територији одреда треба ликвидирати и спречити сваки њихов утицај.

6) Политичком раду на терену треба посветити нарочиту пажњу. У овом погледу радити са муслиманима и проширити утицај ка Чајничу, Беранама и Андријевици.

7) Исхрана људства: куповина хране и добровољним прикупљањем преко Народноослободилачких одбора и појединаца.

Имовину петоколонаша конфисковати, остављајући хране породици за неколико месеци.

На територији одреда прикупљати храну за потпомагање исхране партизана у Црној Гори.

8) Стајати у тесној вези са Главним штабом за Санџак, нарочито што се тиче дејства у Лимској долини, и Главним штабом за Црну Гору и Боку.

За извршење поверених задатака ви морате активирати потребне снаге потчињеног вам Комског одреда. Ако те снаге буду недовољне, онда се обратити Црногорском штабу¹ за помоћ. Добро би вам дошле снаге из Дурмиторског одреда, па се и за ово обратите Црногорском штабу и Дурмиторском одреду (Жабљак). У овом погледу Црногорски одред за операције у Санџаку већ је тражио потребне снаге од Дурмиторског одреда.

9) Место штаба одреда Коврен или Мојковац; на пределу: Пљевља — Пријепоље посветити нарочиту пажњу за сада. Тај терен морате редовно обилазити.

Извршењу задатака приступити што пре.

Везу с нама одржавати преко Рудог. Подносити редовне извештаје о акцијама и њиховом резултату, политичком раду, стању и кретању непријатеља. Исто тако извештавати нас и о акцијама и стању у Црној Гори, са којом ћете ви одржавати тесну везу. Известите Главни Црногорски штаб да је Комски одред оперативно вама потчињен.

Оправдано очекујемо од вас заузимање и енергичност у раду. Настојте да се ваше јединице што боље војнички учврсте.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

**ЗА ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИ-
ЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ**

¹ Главном штабу НОП одреда за Црну Гору и Боку.

БР. 161

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ГРАХОВСКОГ БАТАЉОНА ОД 21 ДЕ.
ЦЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА О
БОРБАМА НА СЕКТОРУ ЦРКВИЦЕ—ГРАХОВО И РАДОВАН
ЖДРИЈЕЈГУ

**ШТАБ ГРАХОВСКОГ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА**

Бр. СЛ.

21 децембра 1941 год. у.. [часов]а

ИЗВЈЕШТАЈ

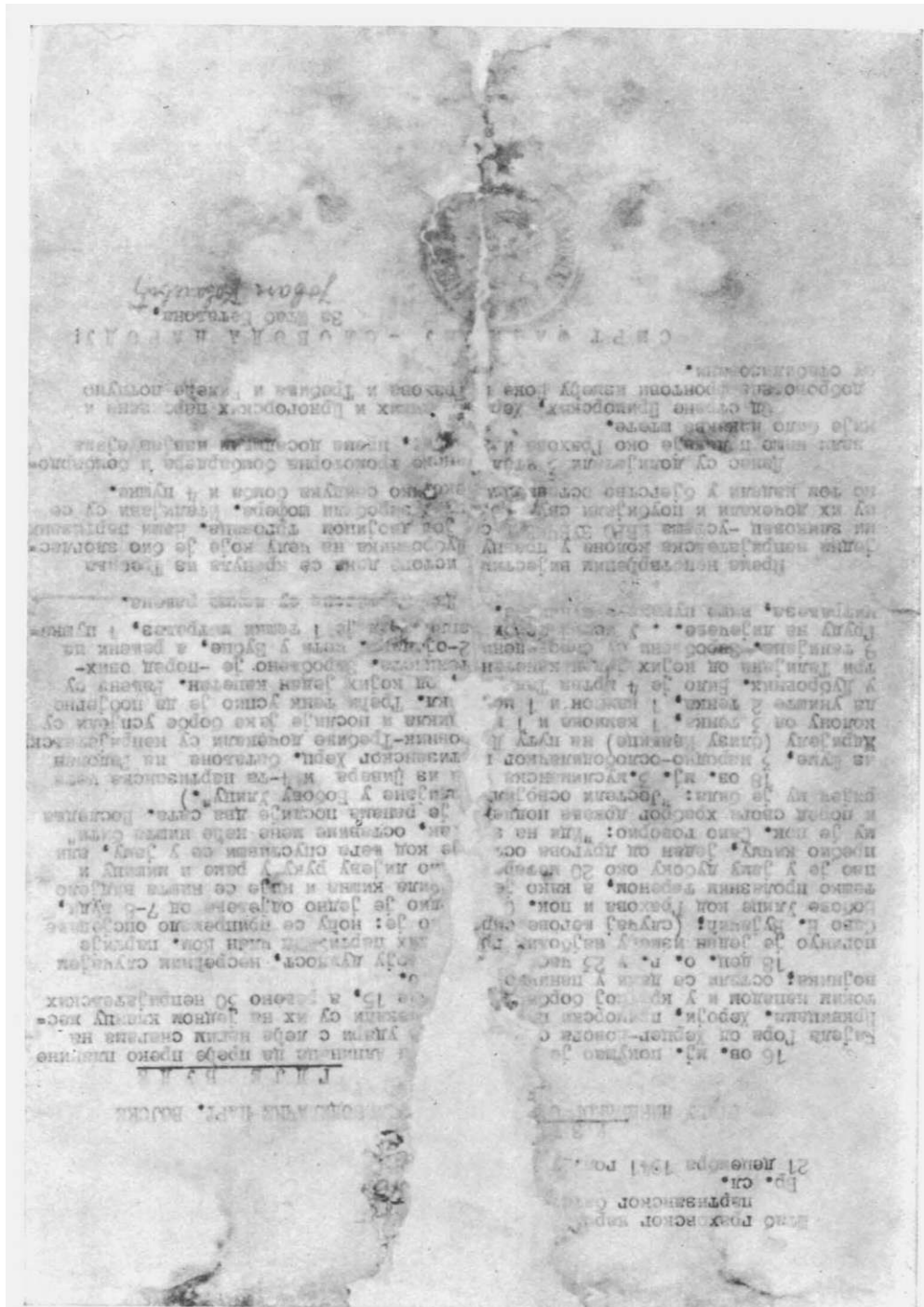
ШТАБУ НИКШИЋКОГ ОДРЕДА НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧ-
КЕ ПАРТ. ВОЈСКЕ

Гд је буде

16 ов. мј. покушао је [један батаљон] Алпинаца да пређе преко планине Бијела Гора од Херцег Новог са [а намјером] да удари с леђа нашим снагама на Црквицама. Хероји, приморски партизани, дочекали су их на једном кланцу жестоким нападом и у краткој [борби погинуло] је 15, а рањено 30 непријатељских војника; остали се дали у панично [бјекств]о.

18 дец. о. г. у 23 часа [вршећи св]оју дужност, несрећним случајем, погинуо је један између најбољих граховских партизана, члан Ком. партије Саво Н. Вујачић; случај његове смрти био је: ноћу се припремало опсиједање Бобове Улице код Грахова и пок. Саво вођио је једно одјељење од 7—8 људи тешко пролазним тереном, а како је [ноћ] била кишна и није се ништа видјело, пао је у јаму дубоку око 20 метара, сломио лијеву руку у раме[ну] и мишицу и пребио кичму. Један од другова остао је код њега спустивши се у јаму, али му је пок. Саво говорио: „Иди на задатак, остави ме, мени неће ништа бити“; поред свога храброг држања цодлегао је ранама после два сата. Последња ријеч му је била: „Јесте ли освојили Талијане у Бобову Улицу?“

18 ов. мј. 3-ћа муслиманска [чета] из Џивара и 4-та партизанска чета из Шуме 3. народно-ослободилачког партизанског [Херцеговачког] батаљона на Радован Ждријелу (близу Ивањице), на путу Дубровник—Требиње дочекали су непријатељску колону од 3 тенка, 1 камиона и 1 мотоцикла, и после јаке борбе успјели су да униште 2 тенка, 1 камион и 1 мотоцикл. Трећи тенк успио је да побјегне у Дубровник. Било је 4 мртва Талијана од којих је један капетан. Рањена су 3 Талијана, од којих један капетан-тенкиста. Заробљено је — поред ових — 9 Талијана.

Заробљени су спроведени 2-ој парт. чети у Зубце, а рањени на ГРУДУ^{на} лијечење. У истој борби заплијењен је 1 тешки митраљез, 4 пушкомитраљеза, више пушака и муниције. Два партизана су лакше рањена.

Према непотврђеним вијестима истог дана се кренула из Требиња једна непријатељска колона у правцу Дубровника на челу које је био злогласни зликовац — усташа Ибро Зупчевић са још двојицом трговаца. Наши партизани су их дочекали и поубијали сву тројицу и заробили шофера. Италијани су се потом надали у бјекство оставивши неколико сандука бомби и 4 пушке.

Данас су долијетала 3 италијанска тромоторна бомбардера и бомбардовали [су] наше положаје око Грахова и Црквица; према досадашњим извјештајима није било никакве штете.

Од стране приморских, херцеговачких и црногорских партизана и добровољаца фронтови између Боке и Грахова, и Требиња и Билеће потпуно су стабилизирани.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За штаб батаљона,
Јован Ковачевић

БР. 162

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД
21 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ЗА ПРИКУПЉАЊЕ НЕИСПРАВНОГ
ОРУЖЈА, ТЕЛЕФОНСКЕ ЖИЦЕ И ПОДАТАКА ЗА ИСТО-
РИСКУ ГРАЂУ**

**ШТАБ
ДУРМИТ. НАРОД. ОСЛОБОД.
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. 302
Жабљак 21/ХП**

**СВИМ БАТАЉОНИМА¹
ШТАБУ ... НАРОД. ОСЛОБОД. ПАРТИЗАН[СКОГ БАТАЉОНА]**

I

Пошто има доста велики број оружја које није исправно, као и оружја које је окупатор оставио неупотребљиво код се-

¹ На документу су ријечи „свим батаљонима“ исписане руком.

љака, те да би се то оружје оспособило, Главни штаб Народно ослобод. партизанских одреда за Црну Гору и Боку основао је радионицу за поправку оружја и аутоматског оруђа, па зато Штаб Дурмиторског одреда према наредби Главног штаба за Црну Гору и Боку

Н А Р Е Ћ У Ј Е :

1) Да ко год има ма каквог неисправног и неупотребљивог оружја ма које врсте (пушака, револвера, пушкомитраљеза, митраљеза, ма каквих дијелова од ма каквог оружја, нишанских справа итд.), да га одмах донесе и преда у штаб свога батаљона или Дурмиторског одреда, како би се благовремено доставило радионици за поправку.

I. На неисправно оружје или дијелове оружја које се буде предавало у штабу издаваће се реверси.

II. Чим се оправка буде извршила, исправно оружје ће се доставити из радионице Штабу Одред.

2) Команде батаљона и чета не смију дозволити оправку оружја од нестручних лица, јер је таква оправка штетна и опасна и често изазива несрећне случајеве. Оправка оружја може се отсад вршити једино у радионици Главног штаба.

3) У истој радионици израђиваће се и бомбе, па се наређује штабовима чета [и] батаљона да наставе са прикупљањем експлозивног материјала свих врста као и каписли, па да и тај материјал, у колико га ма ко има, преда штабу свога батаљона или Дурмиторског одреда.

II

Уколико је ма ко задржао телефонске жице оних дана када је на територији нашега Среза био окупатор и када је било наређено да се кидају телефонске везе, нека је одмах достави штабу свога батаљона или Дурмиторског одреда. Жица је потребна за успоставу телефонских веза.

III

У циљу прикупљања материјала о Народно-ослободилачкој борби потребито је да сви штабови одреда сакупе све податке о жртвама (поименично) као и о рањеницима, убијеним, те о броју запаљених кућа, величини причињене штете и др. Све је ово потребно доставити уз описе значајнијих борби, као и резултате заробљавања непријатеља на територији појединих одреда. Овако прикупљена грађа служиће као историски докуменат. ,

Сви батаљони и чете овога Одреда доставиће наведене податке у најкраће вријеме.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ШТАБ ОДРЕДА
Момчило Полексић

(М.П.)

БР. 163

**ПИСМО РАДОВАНА ПОПОВИЋА, БОРЦА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРС-
КЕ БРИГАДЕ ОД 21 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ПАРТИЗАНИМА
СВОГА КРАЈА¹**

Рудо-Босна
21-ХН-1941 године

Драги партизани и партизанке здраво!

Ево да вам се јавим са овим писмом данас када се у Рудо оснива Пролетерска бригада од наших партизанских одреда, која има пред собом велике и узвишене задатке и која служи као ударна сила против непријатеља свих длака и унутра и ван[и], и пред којом се не може никаква тврђава одржати. Сматрам да сам необично срећан што сам.и ја добио мјесто у тој Бригади... И замислите, куд ћеш љепше славе него те, кад на нашу генерацију пада тако тешка, али историска, деликатна улога, улога посљедњег боја за коначно ослобођење наших народа испод чизме омраженог фашизма. Послије овога излагања за овај историски датум који се данас слави у босанском Рудом, рећи ћу вам нешто и за прошле дане. А ви сами знате са каквим циљем смо ми овамо дошли, па ћете сигурно знати поставити питање онима који су се неовлашћено вратили тамо, јер су сви знали да се овамо не иде грлом у јагоде, него да се боримо под најтежим околностима. Желио бих чути одговор једнога од тих. Кад би они могли видјет[и] праву слику када се састајемо са нашом браћом из друге покрајине и манифестујемо расположење за нашу даљу борбу, онда им би пало тешко на душу. Они су се нашли „побуђени“ да се врате на своје огњиште да воде борбу, али ја мислим да смо тамо оставили једно упориште које за њиховим снагама није осјећало потребе и које у Црној Гори

¹ Редакција располаже преписом писма из децембра 1941 год. Оно је било упућено партизанима из Ријеке Пиперске, Зетског НОП одреда.

може обрачунати са свим непријатељима. Ми, прави партизани широких погледа, прескачемо једним кораком те мале јазове, прелазећи у безгранично поље рада, руковођени високом свјешћу и узвишеним позивом правих партизана и који смо дубоко увјерени да ћемо скорих дана са нашом Црвеном армијом потаманити све изроде по нашој и другим земљама.

Драги партизани и партизанке,

У вези овога излагања, скрећем вам пажњу као ваш друг из свих тешких борби и окршаја кој[е] смо заједно преживјели да немате самилости над оним који ма и у којем облику хоће да покуша да крњи интересе наше заједничке борбе, јер се данас налазимо пред дилемом — слобода или вјечито ропство. И кажите свима онима који чекају добра — битке наше кржаве борбе — скрштених руку да неће имати никаквог права да се смаatraју сјутра као равноправни, као чланови једне велике и срећне заједнице која се мора неминовно остварити. Онима који су дошли одовуд као заведени и обманути дајте им руку као поштенима који хоће да продуже нашу борбу. А дволичњацима и колебљивцима нема мјеста данас ни под небом, а камоли у нашим редовима, и за њих неће бити рупе гдје ће се сакрити. Ово писмо вам шаљем по Милу Тошковићу, замјенику команданта батаљона „18 октобар“, који је наше повјерење у овим борбама и чаркама потпуно оправдао и своје позиву остао досљедан, и као такав долази тамо по потреби службе. Он ће вам причати о свим стварима, јер је био очевидац свих тешкоћа и патњ[и] на које смо ми наилазили. Ја вам ово пишем, јер ме је увијек руководио принцип наше заједничке борбе.

Казаћу вам и ово да смо почели обрачунавати са разним бандама, као на примјер са четницима, којима лежи на душу пљачка, крађа, убијања, одвођења муслиманског робља и манифестовање мржње према муслиманима чему успјешно стајемо на крај. Сваким даном својим достојним радом доказујемо да смо ми прави заштитници широких народних маса и као такви уживамо велике симпатије и повјерење.

Све вас поздравља

Радован¹

са узвиком

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ!

¹ Радован Поповић, борац Прве пролетерске бригаде, погинуо 1943 године.

БР. 164

„БИЛТЕН“ БР. 6 ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД
22 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. О НОВОСТИМА СА ПОДРУЧЈА
ОДРЕДА

МЈЕСНЕ ВИЈЕСТИ:

19 децембра о. г. одржана је на Жабљаку успјела приредба Црногорске народне омладине у заједници са болесницима и рањеницима из среске болнице. Приредба је успјела, јер је програм био јединствен у духу данашњег времена и Народно-ослободилачке борбе. Посјета је била велика, тако да је сала била препуна мјештана, сељака из околине и рањеника из среске болнице. У средини програма, за вријеме паузе, рањеници су били послужени вареником и приганцима. Добровољни прилози били су велики.

Лакши рањеници у овој болници све своје слободно вријеме искоришћавају у културном раду и политичком подизању, да би што боље могли да наставе започету борбу. Поред тога забављају и развеселавају своје теже рањене другове.

Сем одређених другова за чету која ових дана одлази за Србију, пожељно би било да се јаве и добровољци. У колико ма ко жели да се јави као добровољац за Србију, нека се пријави штабу своје чете или батаљона.

У последњим вијестима из Планино-пивског батаљона види се да је, поред партизана тога батаљона који [су] похватани и стријељани (њих тројица), од стране усташа био ухваћен и стријељан један партизан муслиман, због чега су, као и због крвољачног поступања четника према муслиманима, сами муслимани почели да чисте своје редове између себе и да убијају оне муслимане који им [ма чиме] штете и ометају Народноослободилачку борбу. .

Из овога се види да муслимани тих крајева нијесу сви на страни окупатора и усташа, већ да и међу њима има подвојености и да један велики дио помаже и активно учествује у националноослободилачкој борби.

БР. 165

ИЗ „БИЛТЕНА“ БР. 6 ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 22 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. О БОРБИ ПРОТИВ ШПЕКУЛА-
ЦИЈЕ

БОРБА ПРОТИВ ШПЕКУЛАЦИЈЕ

1 децембра 1941 године извршен је претрес у просторијама Рада Шаровића, трговца из Жабљака, и том приликом нађено је непријављених артикала и то: 2 канте гаса, 2 канте шпиритуса и око 50 комада пераћег сапуна. Ови артикли су конфисковани за потребе Народноослободилачке борбе, а Шаровић као шпекулант кажњен је са десет хиљада динара у корист Народно-ослободилачког фонда.

23 децембра 1941 године извршен је претрес у кући Уроша Зековића на Барама (Ускоци) и пронађено је 50 кг. шећера, који је сакрио у циљу шпекулације Миладин Зековић, трговац из Боана. Шећер је конфискован за потребе Среске војне болнице у Жабљаку, а шпекулант кажњен са седам хиљада динара у корист Народно-ослободилачког фонда.

Сви слични случајеви биће убудуће кажњени далеко већим казнама, јер ће партизани, према прогласу Штаба Дурмиторског партизанског одреда од 29 новембра 1941 године, најенергичније сузбити у коријену сваки покушај шпекулације, јер је шпекулација упразљена на штету широких народних слојева.

БР. 166

ЧЛАНАК ИЗ „БИЛТЕНА“ БР. 6 ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ
НОП ОДРЕДА ОД 22 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. О ВОЈНОЈ БОЛ-
НИЦИ НА ЖАБЉАКУ

ИЗ СРЕСКЕ ВОЈНЕ БОЛНИЦЕ

Под најтежим околностима основали смо на Жабљаку Војну болницу. Десеци наших рањених партизана нашли су у њој његе и помоћи, разумије се, у границама могућности. Скоро сав материјал, и инструменти и лекови, сакупљени су од добровољних прилога. Наше другарице партизанке са необичним пожртвовањем примиле су на себе дужности око његе рањеника, помагања у кујни, прање рубља и завоја. Другови из околних села доносе варенику и помало скорупа. Већина рањених је отишла кућама. Отишли су и другови који би требали још да

се лијече. Остали су тешки рањеници, ослабљени, изнурени и искрвављени. Народни одбор даје храну, али средства су ограничена и храна која се даје можда би била довољна за здраве, али је недовољна за исцрпљене и рањене. Због тога смо морали... приложи болници, јер смо у тешком положају, тако да немамо сапуна ни завоје да оперемо. Рачунамо да ће људи [за оне] који нијесу штедјели своје животе за ослобођење одазвати се и помоћи наше рањенике да се што прије опораве и наставе борбу.

БР. 167

СПИСАК ПАРТИЗАНА ИЗ ЈЕЗЕРОШАРАНСКОГ БАТАЉОНА
ЦРНОГОРСКОГ НОП ОДРЕДА ПОГИНУЛИХ У БОРБИ ЗА
ПЉЕВЉА

ДРУГОВИ ПАЛИ У БОРБИ НА ПЉЕВЉИМА
1 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОДИНЕ¹

1) Обрадовић Душан, командант Ј. Ш. бат.	19) Срдановић Алекса,
2) Кнежевић Вук, замј. пол. ком. батаљона,	20) Вемић Радован,
3) Зарубица Трипко, водник у воду I чете Ј. Ш. [бат.],	21) Касалица Мијо,
4) Томић Момчило,	22) Караџић Савић,
5) Јауковић Миливоје,	23) Абазовић Владимир,
6) Ћоровић Чедомир,	24) Сератлић Вељко,
7) Зарубица Милосав,	25) Јакић Петар,
8) Пејановић Урош,	26) Јакић Рајко,
9) Јегдић Бошко,	27) Андеселић Лазар,
10) Томић Вељко,	28) Остојић Павле,
11) Јауковић Јован,	29) Остојић Вељко,
12) Милашиновић Никола,	30) Остојић Бранко,
13) Сератлић Богдан,	31) Остојић Богдан,
14) Јегдић Димитрије,	32) Остојић Милан,
15) Јегдић Данило,	33) Остојић Миливоје,
16) Ћоровић Гојко,	34) Дурковић Радован,
17) Сератлић Јагош,	35) Дурковић Милутин,
18) Перишић Добривоје,	36) Дурковић Мирчета,
	37) Дурковић Радосав,
	38) Дацић Мијаило,
	39) Остојић Милинко,

¹ Списак је узет из „Билтена“ бр. 6 Штаба Дурмиторског НОП одреда од 22 децембра 1941 године. Он није сачуван у цјелини, те Редакција није могла дати имена осталих погинулих партизана из Дуомиторског одреда који су били у Црногорском одреду за операције у Санџаку.

40) Кушљевић Драго,	47) Кнежевић Мијат,
41) Шаулић Мирко,	48) Кнежевић Божо,
42) Зорић Раде,	49) Вуковић Мујо,
43) Каљевић Новица,	50) Павловић Нико,
44) Новосел Мићо,	51) Раонић Војислав,
45) Баранин Гојко,	52) Ковачевић Душан.
46) Чворовић Лука,	

БР. 168

ПИСМО ЦЕНТРАЛНОГ КОМИТЕТА КПЈ ОД 22 ДЕЦЕМБРА
1941 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ,
БОКУ И САНЦАК

ПК-у КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ ЗА
ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК

Драги другови,

Примили смо ваше писмо од 7 децембра као и низ других партијских и осталих материјала које сте нам послали заједно са тим писмом (материјал СКОЈ-а, саопштење бр. 3 и 4, записник са војног саветовања, писмо ПК свим ОК-има и МК-има у Црној Гори, Боки и Санџаку итд.).

Из свих тих материјала јасно се види да је Партија у последње време постигла велике успехе, како у погледу оружаних акција против окупатора тако и у погледу политичког утицаја у масама. Нарочито су ваше војне акције показале да сте исправили раније грешке и да сте прешли за садашње прилике једино правилним партизанским облицима војне акције. Успеси које сте у том погледу постигли несумњиво ће дићи углед Партије, што је нарочито важно после неуспеха код Пљеваља. Значајан ваш успех јесте исто тако и организовање црногорске Народне омладине, код чега сте пошли правим путем и правилно разумели општу линију ЦК Партије и ЦК СКОЈ-а у погледу рада међу омладином на садашњој етапи.

Но није тако, нажалост, са читавим низом других питања која сте сасвим погрешно поставили. У свом писму од 7 децембра обећавате нам да ћете исправити „све трагове ранијих грешака“. Но место тога, ви правите друге, нове ултра—„леве“, још горе грешке. Заиста је, другови, недопустиво да се још даље трни стално понављање грешака, стално падање ПК из једне крајности у другу. Нажалост, падају у те грешке чак и другови који су послати од стране ЦК у циљу очувања правилне политичке линије ЦК.

У чему се састоје те ваше нове политичке погрешке?

1) У писму упућеном ОК-има и МК-има ви кажете да су „партизански одреди оружана сила Партије“. Такво је схватање погрешно. Партизански одреди су оружана сила народа, који се бори за своју националну слободу против окупатора. Ваш став даје партизанским јединицама уско класно обележје, што је недопустиво у време када наша Партија апелује на све искрене родољубиве елементе. Такав став сужава политичку и масовну базу национално-ослободилачке борбе. Чак и сада, када је почео већ да се мења однос снага у међународном политичком положају у духу јасније класне диференцијације, преурањено је говорити о партизанским одредима уопште у духу горњег вашег става.

2) У истом писму пишете да не треба партијске организације да себи утварају да су оне „једино надлежне да наређују извођење линије“. Такав став не значи ништа друго него порицање руководеће улоге Партије. Партијска организација у Црној Гори одговорна је за целокупно политичко и војно збивање у својој земљи. А кад је она одговорна, онда то значи да је она дужна да руководи и контролише све и сваку акцију било каквог карактера. Партијске организације у ствари и јесу и треба да БУДУ „једино одговорне за извођење линије“. Друга је наравски ствар којим средствима и којим путем Партија ту своју руководећу улогу и контролу обезбеђује.

3) У истом писму ви кажете да Партија сме да се меша у војне ствари само путем свог претставника у војним руководствомима. И ту је упрошћен став ЦК у том погледу и зато неправилан. Правилно је да се поједини партијци и партиски функционери не мешају у оперативне планове војних партизанских руководстава. Но то никако не значи да ти планови нису ствар за коју је одговорна партиска организација. Партизански одреди су — као свака масовна организација — трансмисија наше Партије до маса. Уколико ће партијска организација обезбедити и правилност оперативних планова, као и унутарњу политичку чврстину тих јединица, утолико ће бити теснија повезаност Партије са народом, чија оружана сила су партизани. Руководство Партије у партизанским одредима мора се дакле обезбеђивати не формалним „претставницима“ Партије у војним руководствомима, него правилним радом сваког партијца у партизанским одредима, почев од партизана бораца у чети па до команданта и политкомесара. Надлежни партијски форуми трсба да руководе партијцима у партизанским одредима, а ти треба у одредима да се старају да ће партијска линија бити правилно примењивана.

Ваш став је исто толико погрешан као што је погрешан став неких партијаца који мисле да војни оперативни лланови могу постати предмет дуготрајних и празних дискусија на пар-

партијским састанцима. И један и други став у ствари лишава Партију руководеће улоге. Вашим ставом ви успављујете партијце, јер тобоже „њих се војне ствари не тичу“, и скидате са појединих организација одговорност за начин спровођења војних акција које се спроводе на њиховом терену. Узмите за пример начин руковођења ВКП(б), које се не остварује формалним, административним „претставницима“ него будном свакодневном контролом над свима секторима рада, правовременом сигнализацијом свих недостатака и грешака одоздо горе, што омогућује онда партијским форумима да изврше евентуалне промене у људима или друге мере.

На крају напомињемо да је погрешно постављање посебних партијских „претставника“ у партизанским руководствомима. Истински претставник Партије је сваки партијац који ради на ма ком сектору у партизанским одредима. Других формалних „претставника“ не треба. А што се тиче политичког рада у одредима, правилност његове политичке линије обезбеђују поред партијских организација, и политкомесари, које одређује Партија.

4) У ствари, горња ваша грешка је само један од облика ванредно штетне тенденције да се партијске организације сведу на ниво помоћног органа партизанске војне акције. Та се тенденција показује и у вашој политици кадрова. Ви сте читаве срезове такорећи евакуисали од партијаца и послали њих у партизанске одреде (пример Ловћенског батаљона, који је сада ту). И, према нашем обавештењу, чак и организациони секретар ПК јесте истовремено командант једног партизанског одреда. Ви сте додуше — како се из вашег писма ОК-има и МК-има види — почели ту грешку исправљати поновним упућивањем партијаца на терен, али све ће те мере бити само половичне док не разбијете штетну основну тенденцију, која се појављује и у самом ПК-у.

5) У погледу изградње парт. организације ЦК је направио извесне измене у томе смислу да ћелије по четама једног батаљона изабери батаљонски биро који ће тек одржавати редовну партијску везу са одговорном парт. организацијом на терену. Та мера потребна је из практичних разлога. Обично је, наиме, долазило до тога да партијске ћелије у четама, које су биле по потреби војне акције разбацане на удаљене терене, фактички нису имале никакве сталне везе са било којом партијском организацијом на терену. А сами ОК-и и МК-и дужни су да одреде једног свог члана, који ће се бринути за политички рад у четама.

6) У истом вашем писму ви пишете да „комунисти стварају — према одлуци ЦК КПЈ — народно-ослободилачке одборе“. Тако је постављање скроз и скроз погрешно. Не стварају НОО комунисти, него су они израсли из народно-ослободилачког устанка као органи борбе народа, које ствара сам народ од најбољих својих синова, оних који су спремни да се боре против

окупатора. Ваше постављање је секташко и сужава политички масовну базу народно-ослободилачких одбора. Већ само име народно-ослободилачки одбор показује на ширину њихове политичке базе.

7) Да ви уопште нисте разумели улоге народно-ослободилачких одбора — упркос писања „Борбе“, упркос усмених разговора са другом М., упркос искуства из Србије итд. — доказ је и други ваш став у истом писму према коме су „народно-ослободилачки одбори потчињени оружаним партизанским јединицама“ — почев од вода даље. То је већ сасвим неписмена политичка грешка. Ви, другови, уопште нисте разумели да су народно-ослободилачки одбори основна организациона форма преко које се дижу масе на народни устанак, преко које се остварује политичко руководство Партије у том устанку, преко које народне масе остварују своју демократску-револуционарну власт под руководством Партије. Оружане партизанске јединице су, према томе, оружани орган те народне власти, а не обратно — народно-ослободилачки одбори органи партизанских јединица, као што ви постављате. Јасно је према томе, да је исто тако погрешна ваша тврдња да партизански штабови или команде места имају право да распуштају народно-ослободилачке одборе или чак да народне страже, које су само орган народно-ослободилачких одбора, могу да замене народно-ослободилачки одбор. Замислите ви само шта би одговорили некоме, који би тврдио да је совјетска власт у СССР потчињена Црвеној армији, а не да је Црвена армија оружани заштитник совјетске власти.

У ствари и ова најдубља политичка грешка излази из истог корена као и горње. Она значи ликвидирање руководеће улоге Партије. Питањем народно-ослободилачких одбора треба да се баве партијске организације. Ствар њиховог руководећег политичког рада јесте да се обезбеди њихово правилно функционисање, њихова унутарња чврстина и правилне мере у погледу изградње појединих сектора власти. Имајте пред очима перспективу да ће се народно-ослободилачки одбори сформирати у будуће органе револуционарне власти; свако потцењивање њихове садашње улоге значило би отежавање будуће мобилизације маса. Треба због тога најодлучније сузбити таква секташка схватања и подићи улогу народно-ослободилачких одбора и руководећу улогу Партије у њима. Штабови и команде места треба да дају народно-ослободилачким одборима сву потребну помоћ, а осим тога треба преко команди места, али под јединственим руководством посебног органа, да се оствари унутарња безбедност и борба против пете колоне. Те функције — и поред тога, природно војно-административне функције — јесу задаће команда места. Природно, да народно-ослободилачки одбори и партизанске војне власти треба да буду једна целина са заједничким циљем — мобилисати све снаге народа за коначну победу.

Ту целину треба да постигне и обезбеди правилан партијски рад. Дакле, да сте ви имали пред очима руководећу улогу Партије ви не бисте могли поставити питање у таквом облику као што сте га поставили.

8) У циљу даље изградње народне власти треба да се приступи и у Црној Гори — уколико прилике дозвољавају — формирању среских и окружних народних одбора изабраних на конференцији претставника општинских народно-ослободилачких одбора. Такво проширивање народно-ослободилачких одбора учврстиће народну власт и олакшаће мобилизацију материјалних средстава за фронт.

9) У том истом писму претите партијским организацијама да ћете их безобзирно „ликвидирати“ ако неће да раде у духу става који сте изнели. Напомињемо да су такве оштре претње са ликвидацијом читавих организација, у случајевима када се ради само о слабостима и пропустима неке организације, потпуно неваспитне па чак и штетне. А са друге стране, у томе писму нема позива за примање нових испробаних бораца у редове Партије, што је у садашњим приликама апсолутно неопходно.

10) Све те исте грешке виде се и из записника војног саветовања на коме сте поред осталог, расправљали и о неким партијским питањима, иако ту није било место за њих.

11) У „Саопштењима“ бр. 4 поново говорите о будућем „народном устанку“. Ми смо вам већ у задњем писму нагласили да је схватање народног устанка у садашњим приликама као кратке и изненадне оружане акције уротничко, секташко, нелењинистичко. Наша Партија ушла је, на челу народних маса, у национално-ослободилачки устанак и води тај устанак проширујући га на све нова подручја, мобилишући све шире масе. Ради се само о појединим етапама у процесу народног устанка. Важно је ту чињеницу јасно уочити баш због правилног руковођења садашњим акцијама и правилне расподеле снага за будуће борбе.

12) Ваша анализа пораза код Пљевља јесте једнострана и не додирује главни узрок пораза. Није ствар у муслиманима који су се једним делом чак пријатељски држали према нашим трупима. С/Гвар је у томе што је и то био један од оних фронталних напада који су нам донели већ толико пораза. Друг Тито је другу М. неколико пута усмено саопштио да би такав напад био тежак, преурањен, и зато је издато наређење Врховног штаба да се тај напад не изврши. Требало је непријатеља деморалисати читавим низом мањих и већих акција на саобраћајним линијама итд., а не фронтално ударити на његову главну тврђаву. Сматрамо да одговорност за пораз код Пљевља због тога носи у првом реду друг М.

То су дакле основне грешке које смо утврдили на основу материјала који сте нам слали. Иако су то најгрубље политичке

грешке, оне се ипак могу брзо исправити. Но време је да ПК престане са вечитим понављањем таквих ствари, које стално ометају партијски рад у Црној Гори. То треба истовремено да схватите као последњу опомену, јер ће ЦК у случају понављања грешака подузети и оштре административне мере.

На крају, још неколико општих примедби. Победе Црвене армије отвориле су нову етапу у развоју политичких прилика у свету у духу оштрије класне диференцијације. То се осећа и код нас у све већем уједињавању свих реакционарних снага против нас. Четници свих боја отворено сарађују са Недићем, Немцима и Италијанима и несумњиво нас чекају нове тешке борбе са домаћом реакцијом, а нарочито са великосрпским хегемонистима. За нашу Партију постављају се нови задаци: чвршће уједињавање радничке класе са ситносељачким масама, подизање улоге Партије, снажније популарисање СССР и социјалистичке изградње, унутарње јачање и проширивање Партије, формирање пролетерских, наших војних јединица, које ће одлучујуће утицати на развитак бојних сукоба. У том погледу ЦК је направио прии корак: баш је данас била формирана Прва пролетерска народно-ослободилачка ударна бригада, као језгро будућих сличних формација. Додајемо да је застава те бригаде црвена са српом и чекићем. Она, у ствари јесте оружана сила Партије. У том духу ће требати, упоредо са развојем политичких прилика, и даље радити, но не треба ни ту пренаглити. Формирању таквих пролетерских јединица сме да се приступи само после претходног одобрења ЦК Партије. Сасвим сте правилно учинили што сте спречили формирање било каквих оружаних формација осим партизанских. У будуће треба још одлучније истрајати на тој линији.

У осталим земљама положај се заоштрава у истом смислу. У Србији су остале наше јаче јединице и воде борбу против недићеваца и четника. Немаца — према непровереним нашим подацима — нема много. Изгледа да ћемо ускоро бити у стању приступити одлучнијем чишћењу Србије. Наше јединице углавном су сада реорганизоване и оспособљене за борбу. Морал јединица је добар.

22-ХИ-1941 г.

Са другарским поздравом

**ЦЕНТРАЛНИ КОМИТЕТ
КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Т П Т О**

(М.П.)

П.С.¹ Прилажемо у информацију писмо ЦК упућено ПК-у за Србију. Многи задаци постављени пред партиску организацију у Србији важе и за вас.

¹ Дописано руком.

**ПРОГЛАС ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА НИКШИЋКИ
ОКРУГ ОД 22 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОДИНЕ**

НАРОДУ СРЕЗА НИКШИЋКОГ, ШАВНИЧКОГ И БОКЕ!

Навршава се шест мјесеци херојске борбе народа Совјетског Савеза противу фашистичке немани, а моћна и непобједива Црвена армија туче и већ дотуца тог највећег непријатеља човјечанства, и тиме помаже поробљене народе да дођу до своје слободе. Ту борбу данас исто тако помажу наши савезници: Кина, Америка и Енглеска. За примјером народа Совјетског Савеза пошли су сви поробљени народи, а у првом реду народи Југославије.

Црногорски народ почео је међу првима ослободилачку битку противу мрског окупатора и свих који га помажу, те да у заједници са српским народом и осталим народима Југославије очува вјековну славу и напише још једну страницу своје славне историје. Тим путем је пошао и народ нашега краја и већ првих дана Јулског устанка ликвидиран је окупатор у Срезу шавничком, Никшић је блокиран, а његова околина заједно са Граховом очишћена. На све стране развила се акција диверзије, те је непријатељу онемогућено кретање из градова.

Наша храбра војска — наши партизани — угледајући се на славну и непобједиву Црвену армију, угледајући се на херојске руске партизане, показала је читавом свијету да је достојна својих предака: Војводе Момчила, Баја Пивљанина, Пека Павловића и безброј јунака палих за слободу. Ти храбри војници, као и њихови преци, нијесу се зауставили само на својим срезовима, него су пошли да помогну браћи у Херцеговини, пошли су да заједно са Херцеговцима униште „јамаре" и зликовце Павелићеве усташке банде, коју је крволочни окупатор купио да за његов рачун уништава све што је поштено. Ти храбри борци нијесу се дали застрашити никаквим репресалијама, нијесу се плашили стријељања и интернирања, паљења села, плачкања имовине нити других злочина којима се служи побијеснела фашистичка неман, него су за све вријеме водили одлучну борбу. Нијесу се плашили професионалних зликоваца и крвника народа, које је окупатор наоружао и дао им овлашћење да убијају, пале и жаре. Та банда, која се зове крилаши, узела је методе својих сарадника усташа у Хрватској, ЈБотић-Недићеве банде у Србији и др., али су брзо малаксали, када су храбри партизани преполовили њихове редове. Остатак те банде крилаша може још мало вршити насиља у Никшићу, кријући се

иза окупаторских бајонета и митраљеза, али ће рачун платити партизанима убрзо.

Данашње велике борбе око Грахова, ггрема Боки и Херцеговини, наставак су Јулског устанка, који није престајао. У тим борбама наши борци скоро голих руку, поред војника и ратног материјала, уништавају и непријатељске тенкове и авионе. То је најбољи доказ разбијачима народне борбе, који говоре „борба је прерано почела“, који стварају некакву „народну“ војску са задатком да разбију и онемогуће партизана — који, како сами кажу, чекају народни устанак, а свакоме је јасно да се устанак не чека него припрема кроз свакодневну борбу. Тај „устанак“ почеће, како је један од њихових „војсковођа“ рекао „кад свака баба могне разоружати 50 окупаторских војника“. И њима је јасно да, када би тако радиле бабе зашто би се они називали „војсковође“, зашто би им служила војска и оружје, али своју прљаву работу не смију вршити јавно, као њихови сарадници крилаши, јер су видјели шта се са крилашима десило, него се крију и маскирају на разне начине. Али је сада дошао час да се народу полаже рачун, да свако одговара за своја недјела. И такве „војсковође“ са својом „војском“ могу чекати још кратко вријеме, могу још мало штитити окупатора и молити се тетка Јелени¹ за здравље, али ће брзих дана полагати рачун за своју нитковску работу, када ће им наши храбри партизани извршити пресуду заједно са свима разбијачима народне борбе, заједно са свима издајцима народа.

Народе Среза никшићког, шавничког и Боке,

Сада су дошли одлучни моменти, када цио народ треба допринијети свој удио у Народно-ослободилачкој борби. Дошао је дан да треба поновити славну Бадњу вече, када су истријебљене потурице, те да и ми истријебимо изроде из наше средине. Дошао је дан када треба да осветимо попаљену Стубицу, Крушевице, Врточ и Горње Поље, Звечаву, Кнежлаз и још многа попаљена села. Дошао је дан да осветимо стријељане, погинуле и интерниране наше другове, очеве, мајке, браћу и сестре, да уништимо банду разбојника: крилаше, шпијуне, петоколоне и разбијаче свих врста, који су сукривци свих злочина извршених над невиним народом. Осветимо се мрском окупатору за сва злочинства, а та освета нека буде коначно протјеривање непријатеља са наше територије.

Пивљани,

Поједини мрачни и пљачкашки типови хоће да нанесу мрљу на ваше племе, да разбију борбени дух народа уносећи панику и дезертерство. Нјма није мјесто у вашој средини, њих

¹ Види примједбу бр. 1 уз док. бр. 18.

не треба да буде ни међу живима. Ви треба да очувате част свога племена што ћете узети најактивнијег учешћа у данашњој Народно-ослободилачкој борби и тиме докажете да сте достојни насљедници Баја Пивљанина.

Дурмиторци, Дроошаци, Ускоци и Шаранци! Ви, поносни синови Војводе Момчила, нека вас не заплаше изгубљене жртве, нека терор извршен над вама од стране мрског окупатора буде упориште за још одлучнију и јединственију борбу. Још упорније продужите са чишћењем слугу окупатора и заједно са Пивљанима пођите у помоћ осталим племенима и народима да се и они ослободе, јер ваша слобода не може бити потпуна док се окупаторска војска не протјера из наше земље.

Пјешивци, Луковци, Требјешани и Кочањани! Ваша поједина села око самог града изложена су свакодневной пљачки гладне окупаторске војске, а сем тога су вам у опасности и сами животи. Морате хитно извршити мобилизацију свих снага, не дати окупатору ни један залогај хране и не дозволити му да хапси и убија. Уништите народне издајце којима је, због близине окупатора, олакшано да врше свакодневно своју прљаву работу.

Жупљани и Рудињани! Пошли сте правим путем — путем народне борбе, и будите још чвршћи у чишћењу ниткова из ваших редова. Јединствено и одлучно прискочите у помоћ тамо гдје ћете највише придонијети Народно-ослободилачкој борби.

Голијани! Наставите дјело ваших старина и помогните браћу Херцеговце да се ослободе окупатора, усташа и њихових сарадаика. Не дозволите да вас непријатељи народа заведу и онемогуће да заузмете оно мјесто које вам припада у овој великој Народно-ослободилачкој борби. Очистите из ваше средине све оне који покушавају да вашу борбу скрену са правога пута.

Граховљани, Вучедолци и Бањани! Вашој херојској борби коју данас водите диве се хиљаде оних који се боре за своју слободу. Ви дајете примјер како треба дочекивати непријатеља и чувати своју слободу и част. Наставите још одлучније и јединственије са уништавањем непријатеља, са чишћењем разбијача ваше борбе, који су у служби окупатора. Повежите се још чвршће са браћом у Херцеговини и Боки, па ћете имати више успјеха, а ваше херојство равнаће се са херојством руских партизана.

Народе Боке: Кривошијани, Крушевичани, Приморци, и остали! Пошли сте путем да наставите дјело ваших предака, који су дигли Кривошијски устанак и Морнарску побуну и тиме дали примјер осталим народима — примјер како се бори за слободу. Повежите се још чвршће са осталим дијелом Боке, уништите непријатељске слуге ... и уз помоћ браће из Црне Горе и Херцеговине ваша је пobjеда осигурана.

Грађани Никшња, Грахова, Рисна и Херцег Новог! Ви сте највише изложени терору окулатора и његових слугу. У вашој средини налази се велики број неггријатеља народа, који уходе вас и разбијају ваше јединство. Уједините се, сви поштени грађани, и помогните ваше партизана. Одлучно уништавајте окупатора и његове слуге и нека све издајнике народа снађе судбина Кошака.¹

Старци, жене, омладино! Стварајте народну милицију, организујте позадинску службу, сакупљајте храну за ваше храбре партизана, сузбијајте и уништавајте шпијуне, петоколонаше, дезертере и паникере, којима је циљ да деморалишу позadinу и разбију народну борбу.

Партизани! Са вашом досадашњом борбом показали сте права чуда од јунаштва. Будите одлучнији према домаћим изродима, онемогућите стварање ма какве друге војске, која би разбијала ваше јединство, јер сте ви војска свога народа. Не дозволите стварање никаквих одбора, поред народно-слободилачких, који су под вашом контролом. Унесите више дисциплине и личне одговорности, па вашем јунаштву неће бити краја.

Комунисти! Ви сте, на позив ваше херојске Комунистичке партије, на позив генијалног учитеља и вође друга Стаљина, ступили први у Народно-ослободилачку борбу, ступили први у партизанске одреде и били руководиоци у акцијама. Морате и даље служити за примјер борбености, дисциплине и истрајности у борби противу окупатора и његових слугу. Ваш примјер: први у наступању а посљедњи у отступању, нека и даље улива повјерење свима онима који се са вама боре за слободу. Једино тако испунићете задатак који је поставила ваша Партија пред вама.

Живјела Народно-ослободилачка борба!
Живјели наши храбри партизани!
Доље крвави фашистички разбојници!
Доље слуге окупатора и разбијачи народне борбе!
Живио моћни Совјетски Савез и његова непооједива Црвена армија!
Живјела Комунистичка партија Југославије!
Живио наш велики учитељ друг Стаљин!

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

**ОКРУЖНИ КОМИТЕТ
КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Н И К Ш Н Ћ**

¹ Жандарм и шпијун бивших ненародних режима, а по окупацији жандарм и италијански шпијун у Никшићу, убијен од илегалних партизана у самом граду.

БР. 170

ПИСМО ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 22 ДЕ-
ЦЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ОРЈЕНСКОГ БАТАЉОНА НИК-
ШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ПОВОДОМ ТРАЖЕЊА ПОМОЋИ И
САДЕЈСТВА ПРОТИВ ИТАЛИЈАНА¹

ШТАБ ЛОВЋЕНСКОГ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
22. XII. 1941 г.

ШТАБУ ОРЈЕНСКОГ НАР. ОСЛ. ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА

П о л о ж а ј

Примили смо ваше писмо од 19 децембра ов. г. и по истоме
вам одговарамо следеће:

Овај Штаб ће предузети све што му буде у могућности да
спријечи заокружавање ваших снага од стране окупатора који
би покушао да то постигне преко наше територије. О томе је у
овоме Штабу раније дискутовано, чињени су покушаји да се
маса мобилишу за борбу и помоћ вама, то досад није успјело, али
се ипак пошло напријед, и данас је стање на терену о коме ви
говорите у знаку разбијања обруча који су све досада успијевали
петоколониши да држе око партизана, те ће се, у случају поку-
шаја окупатора да иде преко Цуца, извршити напад на његове
снаге без обзира колике ће оне бити и колике ће бити наше. О
томе можете обавијестити и партизана и народ вашег краја, а
ми ћемо преко партизанских јединица у Катунској Нахији оба-
вијестити и партизана и народ о вашем захтјеву, што ће допри-
нијети мобилизацији маса за борбу против окупатора.

Што се тиче ваших сугестија о ликвидирању петоколо-
наша на нашем подручју које је сусједно вама, и о томе је овај
Штаб водио рачуна и кроз најкраће вријеме ће се изводити по-
ребне акције о којима и ви говорите.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

**ИЗ ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НАРОДНО-
ОСЛОБОДИЛАЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

¹ Редакција располаже копнјом писма.

БР. 171

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА БАТАЉОНА „ЦАРЕВ ЛАЗ“ ОД 22 ДЕ-
ЦЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА
О НЕПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА И ДОТАДАШЊИМ ЉУД-
СКИМ И МАТЕРИЈАЛНИМ ЖРТВАМА НА ПОДРУЧЈУ БАТА-
ЉОНА¹

Ш Т А Б
ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА
„ЦАРЕВ ЛАЗ“
22 децембра 1941 године

КОМАНДИ ЛОВЋЕНСКОГ ОДРЕДА

У вези наређења тога Штаба од 14 ов. мј. доставља се сле-
деће:

I

Непријатеља на територији овога Штаба има само на Ри-
јеци Црнојевића, одакле редовно патролира и осигурава дру-
мове Ријека—Подгорица и Ријека—Вирпазар. Поред тога, овај
гарнизон истурио је сталне страже око вароши на даљини од
500 метара до 2—3 километра. Јачина непријатеља није стална,
а данас износи до 1200 војника свега. Наоружање тешко је про-
цијенити, али позитивно се зна да на Ријечком граду има 6 то-
пова. Поред ових на сваком мјесту страже има тешких митра-
љеза и пушкомитраљеза. Страже су изградиле мала утврђења
и митраљеска гнијезда. Нарзчитих магацина нема.

II

Људске и материјалне жртве овога батаљона² стоје овако
— бројно:

интернираних	98
осуђених на робију	6
стријељаних	24
рањених	1
попаљених кућа	107 и 1 народни дом.

III

Прошле седмице партизани овога батаљона стријељали су
Ића П. Поповића из Дујева (Доњи Цеклин). Његов лик: познати

¹ Редакција располаже оригиналом у рукопису.

* Односи се на читаво подручје батаљона „Царев Лаз“

петоколонаш, сарадник злогласног Јована Белова Вујовића. У току прошлих акција носио је јавно преко прсију италијанску заставу.

СМРТ ФЛШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
Н. Јовићевић

БР. 172

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОН ОДРЕДА ОД 23 ДЕ-
ЦЕМБРА 1941 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА
ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О ВОЈНОПОЛИТИЧКОМ СТАЊУ И ИЗ-
ВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА НА ТЕРИТОРИЈИ ОДГЕДА

**ШТАБ ЛОВЋЕНСКОГ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
23. XII. 1941 г.**

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИ-
ЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Шаљемо овај извјештај са извјесним закашњењем из раз-
злога што на нашем подручју није било нових догађаја и због
тога што смо по партизанима Ловћенског батаљона који су се
враћали из Санџака [примили] писма и материјале од вас, те
сматрамо да су везе уредно функционисале.

Почели смо са одржавањем комеморација жртвама са
Пљеваља. Комеморације су заказане на подручјима свих бата-
љона; одржаће се понегдје заједничке комеморације по 10—15—
20-тини погинулих бораца скупа, јер у много села која су по-
ред пута и под контролом окупаторских посада није могу-
ће правити скупове. На комеморацијама иступају претставници
Штаба, пол. руководства (тамо гдје је то потребно), омладине,
учесници у биткама као очевици борбе и смрти овог или оног
палог друга. Комеморације се претварају у велике народне збо-
рове и расположење маса се повраћа, партизанске јединице се
повећавају. Досад имамо извјештај о комеморацији у Веле-
стову (Катунска Нахија), присуствовало је нешто преко хиљаду
људи, а сјутрадан је у том селу никао партизански вод. Очеку-
јемо да ће сличан случај бити и у другим мјестима и о томе
ћемо изијестити пошто прикупимо потребне податке.

Изведено је рушење пута Цетиље—Будва, на мјесту званом Граб Брајићки; на истом путу је покидана и однесена телефонска жица у дужини од 500 м. Акције су изведене 16 XII. Још није успостављен никакав саобраћај на том сектору. Са подручја Приморја и Црмнице још немамо извјештаја о наређеним акцијама. Предвиђене су још акције: упад једног вода у Цетиње, гдје би се бомбама уништила једна карабињерска постаја и кућа у којој станују два озлоглашена шпијуна; предвиђен је напад на окупатрске снаге уколико исте покушају да угрозе с леђа наше јединице на сектору Грахова и Кривошија преко Катунске Нахије. Овај Штаб је мишљења да послје 29 XII сазове војно савјетовање гдје би се организовала нека замашнија оружана акција на нашој територији.

Ликвидирани су следећи шпијуни и петоколониши: Филип Хрватин, италијански шпијун из Спича, предводио је Италијане у познатој бици на Созини. Овај скот је у најжешћој борби викао партизанима: „Предајте се Црногорци, наша га је!“ Ићо П. Поповић из Дујева, Ријечка општина, познати петоколониш, сарадник и веза злогласног шпијуна Јована Белова Вујовића. У току јулских акција носио је талијанску заставу преко прсију, а послје акција присвојио је под заштитом окупатора туђу имовину и пљачкао. Маре М. Костић из Друшића, Доњи Цеклин, јараница злогласног и већ стријељаног шпијуна Ђока Краљевића, позната лајавица и шпијунка. Анђа С. Ковачевић, из Ријеке Црнојевића. Овој женци окупатор је послје јулских акција стријељао сина па се и послје тога курвала с Италијанима и шпијала им.

Још нијесмо формирали Горњољешански партизански батаљон; збор је заказан за 26. дец. Мислимо да наменујемо овај штаб батаљона: Милован Челебић, командант, Симо Радусиновић, замјеник (ово је бив. официр, учествовао је у борбама на Пљевљима), полит. комесар Павић Пејовић¹, сељак; замјеник Симон Ђуришић, студент; за савјетника је предвиђен др. Милутин Кажичић . . . Ваша одлука о формирању овог батаљона и његовог припајања Ловћенском одреду изазвала је велико задовољство код партизана и народа. Овај Штаб преноси своје сједиште у штитарску основну школу. Другови из политичког руководства су такође принуђени да [се] селе. Да ли оба руководства могу бити под једним кровом?

Извјештавамо да је формиран Приморско-црмнички нар. усл. парт. батаљон са оваквим штабом: Блажо Кажанегра командант, сељак из Паштровића, замјеник Рашко Вукосавовић, полит. ком. Блажо Љутица, замјеник Љубо Поповић. За сад су на подручју батаљона формиране три чете. Има услова да се батаљон развије у ваљану партизанску јединицу. Партизан

¹ Погинуо као командир чете 1943 год. у борби против Нијемаца.

Видо Сјеклоћа, за чије хапшење смо вам јавили, стријељан је у Цетињу. Остала 4 сељака осуђена су на робију до 5 год. Молимо да нас обавијестите о могућностима повратка Ловћенског батаљона, управо преостале чете тог батаљона, да бисмо могли одговорити на многобројна тражења појединих наших јединица и народа који ту ствар поставља.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

ШТАБ ЛОВЋЕНСКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

П.С. Орган наше информативне службе у Цетињу је ових дана ухапшен, те немамо података нити извјештаја са те стране. У Цетињу има велики број ухапшених, преко стотине лица. Претпоставља се [да је то] због акције о Божићу, Бадњој ноћи коју окупатор и његови агенти очекују.

Шаљемо вам 30 комада сапуна за болницу, 25 комада великих коверата и 50 комада џепних марамица. Спремили смо већу пошиљку санитетског материјала који ћемо доставити до Доњег Загарча, а одатле нека је пребаце до вашег сједишта партизани из одреда „Бијели Павле“.

БР. 173

ИЗВЈЕШТАЈ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЦЕТИЊСКИ ОКРУГ ОД ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК О СТАЊУ У ЦЕТИЊСКОМ И БАРСКОМ СРЕЗУ¹

ДРУГАРСКОМ ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ

Драги другови,

Засада не можемо јавити о неким политичким промјенама на терену. Мучан утисак који су у масама створили догађаји у Пљевљима постепено пролази. Борбеност у масама расте. Стање ће се још боље поправити одржавањем заједничких комемора-

¹ На оригиналу документа нема датума. Вјероватно је писан око 23 децембра 1941 године.

ција погинулим друговима. Досад имамо податке о једној одржаној комеморацији у Велестову у Катунској Нахији. Присуствовало је око 1000 душа. Од тога 300 партизана под оружјем. Били су говорници у име Партије, Штаба, ЦНО, партизана, један говорник из масе и један се је друг захвалио у име породице. Одржане су још 4 такве комеморације у Катунској Нахији, али још немамо података. У току су организовања комеморација у другим крајевима.

Петоколонаши покушавају у неким селима гдје је наш утицај слабији да праве неке резолуције у којима се изјашњавају да неће предузимати никакве акције против окупатора. Када наши другови раскринкају такве покушаје, потписници се дијелом одричу, а дијелом правдају да је они неће слати Талијанима, него да је то само за њих. Ово је мјестимична појава и нема никаквог замаха.

Сад вам не можемо дати детаљан извјештај по свим линијама рада, пошто нема потпуних извјештаја. Већина другова из руководства је на терену, и након њиховог доласка даћемо опширан извјештај.

Директиве које смо добили пренесене су у партиске јединице.

Подносимо извјештај о стању у Срезу барском. Пренесени су закључци са покрајинског савјетовања. На подручју МК Бар организује се један партизански батаљон. Тај батаљон би имао једну чету у Црмници, другу у Паштровићима, трећу у Бару и Спичу и четврту у Маинама и дијелу Боке који нама припада. Чета у Бару биће у први мах са мало људи, али има изгледа да се иза првих акција повећа. За команданта батаљона наименован је Блажо Кажанегра, сељак из Паштровића, који је био изабран за команданта батаљона пројектоване народне војске. Другови из МК Бара сматрају да је овај избор добар. За замјеника команданта именован је Рашко Вукосавовић, члан Партије, а за политичког комесара Блажо Љутица, а за замјеника Љубо Поповић. — Чете су у формирању. Кроз неколико дана отпочеће са извођењем акција, о чему ће се посавјетовати са Штабом Одреда.

Што се тиче политичке ситуације у Срезу барском, ствар стоји овако: једна групица из Лимљана сакупила је село и на састанку поднијела на потпис некакву резолуцију у којој стоји да то село „неће ступати ни у какав устанак, неће дозволити извођење никаквих акција на њиховом терену, не дозвољава пролаз партизанима кроз село итд.“ Наши су другови ту иступили опортунистички. Они су послали два сељака који су иницијаторе резолуције позвали на разговор, рекли им како је то разбијачка акција, и они су се тобож оканили. Зато ће се према иницијаторима оваквих резолуција најоштрије иступити.

У Бару је дошло до оживљавања англофила. Они се сада окупљају око некаквог „англофилског покрета“ и прикупљају потписе. Изгледа да су их Италијани примијетили и већ су неколико људи похапсили (70). Иста ситуација је и у Улцињу.

Барски срез су сада окупирали Арбанаси. Од Италијана остао је само старјешински кадар, финанси и карабињери. Остала аојска отпутовала је у правцу Цетиња и Котора. У албанском батаљону „Тарабош“ има неколико комуниста који су прије доласка у Бар, били негдје близу Улциња, одржавали везе са нашим у Улцињу, давали им извјесну војничку спрему и одијело, и стварали могућност да дођу до веће количине оружја, само што наши нијесу то искористили. Наши другови тамо ће се са њима састати и разговарати, па ће нас обавијестити о резултату тог разговора.

Успостављена је веза са Улцињем. Неко од другова из МК Бар ићи ће тамо, све ће партије саслушати и по могућству организовати један вод партизана који би припадао Барској чети.

Сазнаје се да је већи број камиона рањених италијанских војника дошао у Будву и Котор. Изгледа да су то рањеници са Грахова и Црквица.

Албанци траже да се повежу са друговима у Бару, јер и они сада припремају неке акције, спремају партизана и приређивали су демонстрације, у којима је било мртвих и рањених. Један друг из Скадарског комитета хтио би да дође овамо да се детаљно разговори о свему. Другови из МК Бар питају да ли да га позову. Они такође сматрају да би било добро издати један летак албанским војницима, било да га изда ПК или да ОК напише текст, па да га дамо Албанцима да га преведу и штампашу.

Друг В. Ражњатовић¹ упућен је на рад у Срез барски.

Другарски поздрав

ОКРУЖНИ КОМИТЕТ—ЦЕТИЊЕ

¹ Војо Ражњатовић, касније ухваћен од федералиста (сепаратиста) Крста Поповића приликом пробијања у непријатељску позадину и предат Италијанима који су га стријељали на Цетињу 1942 године.

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД
23 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ПЛАНИНОПИВСКОГ БАТА-
ЉОНА¹

ШТАБ ДУРМ. НАР. ОСЛ.
ПАРТИЗ. ОДРЕДА

Бр. 310
Жабљак 23/ХП/ 1941 г.

ШТАБУ ПЛ.-ПИВСКОГ НАР. ОСЛ. ПАРТИЗ. БАТ.

Шћепан Поље

Примили смо писмо од 18 децембра и прилоге.

1. Код вас долази, а мислимо да је већ и дошао, делегат Гл. штаба друг Слободан,² па ће вам он најбоље пренијети став и наредбе Гл. штаба. Вјероватно да је и Никш[ићки] одред добио наше писмо и налог Гл. штаба да вам пошаље помоћ, па је можда већ и послао. Ви ћете с другом Слободаном и друговима из Никшића моћи самосталније радити и предузимати операције, а ако сте се повезали са Гл. штабом БиХ,³ бићете под њиховом командом.

2. Ми смо погријешили кад смо вам рекли да не нападате с четницима на Борач из ових разлога: а) ако не би[сте] узели учешће у борби против усташа и мусл[иманских] бегова, изгледали би[сте] у очима српских маса као помагач усташа; б) данас је немогуће остати само на пропаганди, већ се мора и оружјем иступити против оних који су били у служби окупатора, у овом случају усташа и бегова ... Ми се ту појављујемо први пут и било би погрешно кад би[смо] иступили само са пропагандом, а не би[смо] реализовали наш став.

3. Кад шаљете патроле по селима у БиХ и одржавате зборове, никад не шаљите по 5 људи, него по 15, 20, 30 и више. Слање 5 људи грдно нам се осветило приликом убиства П. Де-лића и осталих.

4. Ако нијесте послали бар 30 другова Калиновичком одреду, сматрамо да то треба одмах учинити, баш због ситуације у БиХ.

¹ Редакција располаже копнијом наређења у рукопису, писаног преко инднга.

³ Будо Томовић. тада делегат Главног штаба код Дурмиторског НОП вдреда.

¹ Босне и Херцеговине.

5. Ако имате могућности, требало би да и ви издате летке, а да то не раде само четници и усташе. Извјештавајте нас стално док се не повежете са БиХ (број људи, исхрана, политички рад, расположење).

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ШТАБ

БР. 175

**ПРОГЛАС ВУЧЕДОЛСКОГ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ
ОДБОРА ОД 23 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОДИНЕ**

Вучедолци,¹

Нашом немарношћу, нашим несхватањем важности данашње борбе и задатка који нам је одређен (Требиње—Билећа) непријатељ је успио да се скоро несметано повеже са својим снагама у Билећој (22 о. м. снаге непријатеља из Требиња и Билеће састале су се на Москву палећи домове наше браће Херцеговаца). А зашто? Зато што наша партизанска војска није озбиљно узела позив, понављан три пута у току мјесец дана, да заузме са што више снага те положије и да их грчевито и непрестано држи. Паљење кућа браће Херцеговаца — то је паљење и наших домова, јер ако ништа друго, непријатељ се приближио (окуражен нашим узмаком) до самих наших домова којима пријети непосредна опасност да буду попаљени. Тргнимо се у посљедњем часу и прихватимо оружје и сви на положај, гдје се већ налази наш Штаб са малим снагама које неће моћи да одоле (ни колико јуче) притиску непријатеља. Не дозволимо да дично и јуначко име Вучедолаца буде засијењено нашом немарношћу која може бити злочиначка. Не дозволимо да наше мјесто у црногорским племенима буде прекрито плаштом презира, мјесто које су наши преци кроз крв, поштење и јунаштво оставили нама на аманет. Не окаљајмо велико дјело наших предака — дивјунака. Све оно што би се испријечило на путу нашега незадржљивог хода ка потпуном ослобођењу у слози и братству са свима јужнословенским народима, са нашом сестром великом Русијом, која неумољиво уништава банде разбојника Хитлера са својим и нашим савезницима Енглеском и Америком — све што вам се на том путу испријечи немилосрдно и безобзирно

¹ Проглас исте садржине упућен је и Бањанима.

уништавајте. Будно пратимо оне који хоће да омету нашу велику и праведну борбу и уништавајмо их још у заметку. Без борбе нема слободе, без жртава нема борбе. Дошао је час када се не смије оклијевати, час када се мора свим снагама ући у борбу.

Живјела Народно-ослободилачка борба!

Живјела Народно-ослободилачка партизанска војска!

Живјела непобједива Црвена армија!

Живио Совјетски Савез, заштитник и ослободител свих пороњених и угњетених народа, и његови савезници Енглеска и Америка!

СВЕ ЗА БОРБУ — СВЕ ЗА ФРОНТ!

23-ХН-1941

**ВУЧЕДОЛСКИ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИ ОДБОР**

БР. 176

**НАРЕЂЕЊЕ ВРХОВНОГ ШТАБА НОИ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД 25 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НОП
ОДРЕДА ЗА УПУЋИВАЊЕ ДВА БАТАЉОНА ПРЕМА КАЛИ-
НОВИКУ¹**

**ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. службено
25 децембра 1941 г.**

**ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

П о л о ж а ј

Н а р е ђ е њ е :

Према јучерашњем писму које вам је упутио Босански Главни штаб са потписом друга Чиче,² а у коме се тражи ваша помоћ за операције у Босни, наређујемо вам следеће:

¹ Редакција располаже копијом документа.

* Славише Вајнера

1. Да упутите одмах два батаљона у правцу Калиновика, који ће се повезати са Калиновичким партизанским одредом и у заједници с њиме извршити акције према упутствима која ће лично саопштити командант Калиновичког одреда.

2. Ова ваша два батаљона требали би кретати у два правца:
а) један батаљон од Шћепан Поља у правцу Калиновика,
б) други у правцу Чајниче—Горажде.

Детаљније се договорити са командантом Калиновичког одреда.

О важности вашег присуства у овом дијелу Босне није потребно овдје говорити, јер ће те ваше операције бити од велике важности и за исхрану неких наших црногорских предјела, а нарочито наших база у Жабљаку итд.

Сматрајте ово наређење као врло хитно и поступите одмах по њему.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ВРХОВНИ ШТАБ

БР. 177

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 25
ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ПЛАНИНОПИВСКОГ БАТАЉО-
НА О БУДНОСТИ ПРЕМА ЧЕТНИЦИМА И ДРЖАЊУ ВЕЗЕ
СА ПАРТИЗАНИМА У ИСТОЧНОЈ БОСНИ**

**ШТАБ ДУРМИТОРСКОГ
НАРОД.-ОСЛОБ. ПАРТИЗАНСКОГ
ОДРЕДА
Бр. 336
Жабљак 25/ХП/ 1941 г.**

ШТАБУ ... БАТ.'

Бастаси — или гдје буде

1. За одашиљање бар ... 0² људи већ смо јављали више пута. Пожурите с тим.

2. Врло је добро заробљавање четничког воза. Али, потребно је да се засад ту не комплицирају ствари с њима, да нам

¹ Докуменат је пронађен као оригинал у рукопису, на више мјеста слабо очуван и без потписа. Упућен је Штабу Планинопивског батаљона.

* Услед трошности документа није могуће утврдити бројеве.

Handwritten: *Handwritten text, possibly a signature or name, written in cursive script.*

336

Чабак 25/11/41

¹ За ограничаване на разходите за електричество и вода.

2. Borao je dođo za podavama zemljom
Bosna. Ali, kao što je, da se za sad i tu ne
konstatiraju stvarni s njima, da nam ne bi
prijekom bio s Bosnom i da ne u saobraćaj
u s njima posredno
u. Parizana, a i njima
prijekom kašal na Boran,
kako ona je i tu po
sve to posredno
u. Zbogom New Bosna!
u. Zbogom! Ka
u je kao i njima i njima

3. Силно жели да
у Савану, и о калужу
може давамо. По
фаме. Ако само да
јаву, катичу, анду
окој да пређу преко
баво иже да се са
Врхушка.

Здесь всегда есть
вегетация н.г. Кас
явно видно; во вся
кое и раскиснов

Pridružio ga do i
 na mlađu br. 310, a
 ga, ju mlađu br.
 na ga mlađu br.
 gina, a wo je ka
 Man sjezinan, kar co

С дзугоски
Сирот. Француж.

Басмасы - көп түрде дүрл

say let me know
when.

1. Поздрављање гостима
 да се за савг дуку
 с њима, да каже да
 тако и да се у саопштава-
 њима да каже кама
 с овим предању ка пре-
 го и је савг мизаури-
 о с мизаури, ка бојан-
 цивоу с привлачења

Възможно е, да се даде
8. външно съдържание
на държавата, президиум
за външната администрация
и да се даде право
на външно управление
и да се даде право
на външно управление.

a stream, where, is
population of water, for
let people know. For

1991 Гоголь и другие
взгляды на

6. Tho has passed
degrees. What kind of
the country was better

17332. *Canas* *cus*
de *ola* *ing.*

509ab. a

16
- 1919 42000

39 kwant

не би пресјекли везу с Босном. Зато и даље у саобраћању с њима инсистирај[те] на томе да тамо нема црн.[огорских] партизана, а тежиште свега пребаци[те] на претстојећи напад на Борач, пошто је сада ситуација олакшана, јер и ми идемо с четницима на Борач, а сем тога постоји о томе уговор с Привременом управом источне Босне¹ (она ће, надамо се, баш бити привремена!). Контакт са Б.² свакако створи[те], јер је врло могуће да [нам везу ови] идиоти пресијеку.

3. Стижу гласови о све јачој четничкој акцији у Санџаку, и о намјери њиховој да пређу преко моста³ овамо. Предузећемо мјере да се осигурамо. Ово само ради обавјештења.

Друге ствари све смо послали, писма, материјале итд. Кључ додавач од итал. „Фијата“ немамо; то смо вам већ раније јавили. Још ћемо се распитати ако буде било изгледа да га набавимо.

Видимо да до... [нијесте] примили наша писма бр. 310, 3 ... То нас јако чуди, јер изгледа веза није уредна. Овај курир каже да писма због времена стижу тек трећег дана, а то је касно. Бр. 332 таман смо били спремили, кад стиже овај курир.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ШТАБ

БР. 178

**НАРЕДБА КОМАНДАНТА ПЛАНИНОПИВСКОГ БАТАЉОНА
ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 25 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД.
О КОНТРОЛИ ПРОЛАЗНИКА ЗА ФОЧАНСКИ СРЕЗ**

Н А Р Е Д Б А

**КОМАНДАНТА ПЛ. ПИВ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА
за 25 децембар 1941 године**

Пошто смо досада пропуштали извјестан број људи до Фоче које смо рачунали као наше сараднике и добронамјерне људе,

¹ Привременом управом за источну Босну иазивала се четничка команда са којом је Главни штаб за Босну и Херцеговину у прво вријеме сарађивао и створио план о заједничкој борби против окупатора и усташа. Ову сарадњу су касније онемогућили официри Драже Ми.хаиловнћа које је он послао у Босну.

² Вјероватно скраћеница за Босну.

³ на Шћепан Пољу

а исти су се показали склони шверцу и трговини и злоупотреби-
били су наше повјерење,

Н а р е ђ у ј е с е :

Свима партизанима да саопште грађанству да се убудуће
неће нико пропуштати преко моста на Шћепан Пољу за Срез
фочански, пошто у Фочи не постоји никаква нормална трговина
за намирнице нашег грађанства, већ се једино врше пљачке.

Мјесне власти у Фочи такође су издале наредбу ко се год
ухвати у пљачки биће стријељан.

Командир базе на Шћепан Пољу строго ће контролисати
пролазнике у служби са објавом, и све ствари које се нађу код
дотичнога, а нпјесу убијежене у објави, одузеће се у корист
Народног фонда.

Имена лица која су се досад огријешила биће објављена у
саопштењу Штаба батаљона, а такође ће се уоудуће поступати са
свима који у народној борби истичу личне користи изнад
општих интереса.

КОМАНДАНТ
Обрад Цицмил

(М.п.)

БР. 179

ИЗВЈЕШТАЈ СЕКРЕТАРА БИРОА ПАРТИСКЕ ОРГАНИЗА-
ЦИЈЕ БАТАЉОНА „13 ЈУЛИ“ ОД ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ОКРУ-
ЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРЕЗ ЦЕТИЊСКИ О СТАЊУ У
БАТАЉОНУ¹

ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЦЕТИЊЕ

Извјештај секретара батаљонског бироа, Нар. осл. парт.
бат. „13 јули“²

Драги другови,

Прије десетак дана послао сам кратак и непотпун извје-
штај о раду овога бат. бироа. Ни овај извјештај није потпун, јер
нијесам могао обићи четне ћелије Цеклинске и Бок.[ово]-коси-
јерске чете, због сталне заузетости и покрета ових чета, с једне
стране, и рада у Љубот.[ињској] чети. Наш бат. биро не успијева

¹ Докуменат је пронађен као оргинал у рукопису. На крају није
очуван, те се не може установити тачан датум.

² Секретар батаљонског бироа био је тада Петар Газивода.

да редовно недјељно одржи састанак због војничке ситуације у нашем батаљону. Чете су биле непрестано у покрету; као на пр.: засједе, евакуације, препади и др. Закажемо састанак и нешто непредвиђено га омете. А тешко је бити у сталном контакту, јер се два члана бат. биро-а налазе са једне, а друга два са друге стране џаде¹. Задњи састанак одржан је 13 о.м., а 20 о.м. није одржан зато што нијесу дошла два члана из досад необјашњених разлога.

Политичка ситуација на територији нашег батаљона је повољна. Задњи успјеси партиз. јединица у Црмници и бат. „Царев Лаз“ много су допринијели подизању борбеног јединства народа, као и учвршћењу партизанских јединица. Стално се попуњавају војне јединице новим борцима, који су се досада колебали. Народ увиђа да нема миреша са окупатором.

Цскл.[инска] партиска ћелија није обавијештена о евентуалним акцијама на њеном терену (евакуација Улића) и ставила је до знања биро-у — да би свака оружана акција довела до погрома над незаштићеним становништвом Цеклина. Траже да дају сугестије о акцијама. Овај биро није могао дати никакво обавјештење о томе, а скренуо им је пажњу да се свако наређење штаба мора извршити ...

Љуботињска парт. ћелија. Према усменом наређењу команданта Одред Штабу батаљона, а на основу ових чињеница: велики број партизана, огромна територија — ова четна јединица је ријешила, пошто је добила од бат. биро-а одријешене руке — да ову чету подијели на двије. То је и учињено, те сада чете броје по 45 — 50 партизана са изгледима да се број партизана повећа у наскорије вријеме. Ова је подјела примљена добро и од партизана и народа ...

Терен је страховито тежак (огроман снијег, 1¹/₀ метар) те је неиздржљиво остати дуже у засједи. У то смо се увјерили приликом препада на Цетиње, када партизани нијесу могли издржати ни један сат на положају, — били су неспособни да опале пушку, а камоли да се боре. Терен је врло незгодан за засједе, тако да, у случају доласка појачања окупатору, искључено је свако повлачење под ватром, јер велики снијег онемогућава кретање. Тако би се морала прихватити фронтална борба до уништења једних или других. Поставља се питање села Обзовице и неких засеока. Немогуће је стално се налазити око џаде да се уграби повољна прилика, јер је далеко и због снијега.

Препад на Цетиње и Ријеку. Извршен је општи препад са свих страна. Успјели смо да створимо код окупатора претставу о борби, — тако да је наступила ватрена одбрана градова, која је трајала читаву ноћ.

¹ Односи се на колски пут Ријека Црнојевића — Цетиње, који је окупатор често контролисао јаким снагама.

Питање материјала: Партиски и пропагандни материјал који се добија преко позадинских јединица тешко залази у војску. Тако смо случајно дошли до директива о НОО и НОФ, јер нама те директиве нијесу упућене. Исто нијесмо добили директиве о раду ЦНО у војсци. Мислим да би требало успоставити техничку везу између позадинских и војничких партиских јединица ради координације материјала ... Неки другови се скоро не виђају у логорима и не врше ниједну војничку дужност. Прецизирајте њихов положај. Да ли су партизани или не, то јест да ли је партизанска команда у могућности да им даје војничке дужности.

Понекад позадинске јединице доносе одлуке о раду војничких јединица. Ја сам то начелно одбио и сматрам да нам могу давати само сугестије...

БР. 180

ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ,
БОКУ И САНЦАК ОД 26 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ОКРУЖНОМ
КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ЦЕТИЊСКИ ОКРУГ О ДАВАЊУ
ПОМОЋИ СКАДАРСКОМ КОМИТЕТУ КП АЛБАНИЈЕ

ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ — ЦЕТИЊЕ

Драги другови,

Из писма Штаба Ловћенског н. осл. парт. одреда видимо да се поставља питање вашег усељавања у штитарску основну школу. Из Штаба постављају питање да ли оба руководства¹ могу бити под једним кровом. То што ће оба руководства бити под једним кровом не може бити никаква сметња, напротив може користити у данашњој етапи Народно-ослободилачке борбе. Но, треба да се по одјељењима смјестите тако, како не би у раду чинили сметње једни другима.

Захтјеву Албанаца² треба свакако изаћи у сусрет. За друга из Скадарског комитета за којег су изразили жељу да дође на разговор са нашим људима треба дати пристанак, но ипак, приликом пролаза кроз нашу територију и мјеста одређеног за састанак, треба бити опргзан. Ово кажемо због тога што још ни-

¹ Војно руководство (Штаб одреда) и политичко-партиско (Окружни комитет).

* Мисли се на жељу коју су изразили неки напредни људи из Албаније — присталнце покрета отпора да дођу у контакт са нашом Партијом и користе њено искуство у организовању борбе.

јесмо сигурни да нам се отуда неко не убаца ради задњих намјера (ово схватити као нашу будност). Другу Албанцу објаснити партизански начин ратовања, организациону структуру одреда и који елементи могу бити примани у партизанске јединице. Концепт летка за превод на албански језик напишите ви и пошаљите га ПК-у.

По појави која се јавила у Лимљанима, ударите оштро.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

26 децембра 1941 г.

КПЈ — ПК
ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК
(М.П.)

ПС.¹ Скреће вам се пажња да сједницама ОК не смију присуствовати непартијци. Обавијестите да ли је таквих случајева код вас било. Ако се увјерите да је Албанац заиста комуниста, дознајте преко њега да ли постоји КП у Албанији, каква је партијска организација, имају ли и гдје ЦК, МК итд.; имају ли централизовано војно руководство, па ако добијете повољне одговоре, поставите питање ослобођења наших интернираца из логора, и удесите састанак **ЊИХОИХ** војних и политичких преставника са нашим и то у Кучима, па нас о томе обавијестите да јавимо мјесто и дан.

БР. 181

ПРОГЛАС ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ОКРУГ ЦЕТИЊСКИ ОД ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. АЛБАНСКИМ ВОЈНИЦИМА У ИТАЛИЈАНСКОЈ СЛУЖБИ²

АРНАУТИМА — ВОЈНИЦИМА У ИТАЛИЈАНСКОЈ СЛУЖБИ!
АРНАУТСКОМ СТАНОВНИШТВУ СРЕЗА БАРСКОГ!

У доба када црногорски народ пролијева своју крв у борби против крвавог италијанског фашизма, који је поробио и нашу и вашу земљу, црногорски комунисти обраћају вам се да вам кажу истину о борби црногорског народа, истину о заједничким

¹ Дописано је на оригиналу руком.

² Редакција располаже и примјерком прогласа на албанском језику који је бно упућен у другој половини децембра 1941 год. Албанцима из дивизиске групе „Скендербег“. Она се налазила у састазу XIV италијанског армиског корпуса, са којим је дошла још јула мјесеца за гушње устанка у Црној Гори по заповијести Пирција Биролиа. Види „Зборник“, том II стр. 91.

патњама и заједничким интересима окупиране Црне Горе и Арбаније.

Вође крвавог фашизма, разбојник и угњетач Хитлер и његов слуга Мусолини, бацили су свијет у огањ рата, поробили и опљачкали многе народе ради одржања своје тиранске владавине. Међу првим земљама које су пале у фашистичко ропство јесте ваша домовина Арбанија, коју је мучки и подло напала Мусолинијева војска, у чему су је помогли народни изроди и издајници арбанског народа, који су данас окупљени у издајничкој влади на челу са Мехмедом Крујом. Нешто доцније, иста судбина задесила је и нашу домовину Црну Гору; они исти који су убијали и палили по вашој Арбанији ушли су у наше градове, и тако смо пали у тешко фашистичко ропство. Од тог дана није прошло ни три мјесеца а наш народ је, по примјеру својих славних предака, почео борбу за ослобођење Црне Горе и свих оних који трпе под фашистичким ропством.

Фашистички окупатор је урадио све да скрши нашу борбу, бацио је на малену Црну Гору десетине хиљада војника, а у вашу поробљену домовину интернирао је хиљаде поштених црногорских синова и кћери, покушао је да окрене арнаутско становништво Метохије против наше праведне ствари, и на крају, уз разна лажна обећања, покушао је да изазове оружани сукоб између поробљених Арнаута и Црногораца. Италијани су лукави и препредени, служе се свим могућим средствима да забоду крсави нож међу народе, да их заваде, како би осигурали несметано своју крваву владавину, што се најбоље огледа у обећањима која дају час Црногорцима на рачун Арбаније, а час Арбанасима на рачун Црне Горе. Ето баш због тих обећања, окупатор вас је и довео у Барски срез да лијете крв и гинете за рачун крвника паше домовине, за рачун и ваших и наших душмана.

Арнаути!

Црногорски партизани, који данас држе власт у свим селима и у Шавничком срезу. борци су за слободу, како свога тако и свих поробљених и угњетених народа, они су најсигурнији савезници и ратни другови по оружју са арбанским националним борцима — партизанима, који по вашим планинама лију крв за нову, слободну и срећну Арбанију. Црногорски партизани добро знају какве је муке и патње трпио арбанашки народ под разним ненародним режимима у Југославији; они знају колико је крви и суза пролио арнаутски живаљ за више од двадесет година угњетавања и робовања. Комунистичка партија Југославије била је највећи и једини борац за права и слободу Арнаута у Југославији. Због тога су у току двадесетогодишње борбе за права народа комунисти Југославије дали велике жртве. И данас када

се бију последњи одлучни бојеви за коначно ослобођење народа, када њемачке фашистичке хорде окрећу плећа и почињу бјегати пред навалом славног оружја непобједиве Црвене армије, када фашистичка Италија губи своје последње битке, када већ пуца зора народног ослобођења — комунисти Црне Горе вам поручују да останете вјерни дјелима ваших славних хероја — Скендер-бега и осталих, да послужите ствари ослобођења своје земље. Данас је свеједно пуцати на црногорске или арнаутске партизане, данас је свака служба окупатору у Црној Гори, ако она долази од Арнаута, издаја према Арбанији, јер је наш противник исти, наша борба заједничка, наша будућност мора и треба да буде заједничка, јер ми знамо да нема питања на којима би наши и ваши непријатељи завађали Црну Гору и Арбанију. Нема питања која нећемо моћи мирно и у споразуму rijeшити, када будемо прогнали мрског италијанског окупатора из наших земаља.

Црногорски партизани поздрављају и помажу борбу арнаутских бораца за слободу, арнаутски партизани очекују велику помоћ од наше борбе противу Италијана. Због тога и ви, арнаутски војници који сте доведени силом и преваром на територију Црне Горе да би послужили нашем непријатељу — послужите вашој националној ствари а не душмањима. Помажите партизане да дођу до што више оружја, које ће пуцати на нашег заједничког непријатеља, помажите арбанским партизанима да дођу до средстава која ће им олакшати тешку борбу за слободу Арбаније. Отказујте послушност фашистичким псима када од вас траже да палите и пљачкате црногорску сиротињу, помогните партизанима у њиховој великој борби за братску слогу два сусједна поробљена народа, црногорског и арбанског, помогните партизане Арбаније у њиховим напорима за ослобођење наше интерниране и заробљене браће — то је ваш пут, то је ваша будућност.

Доље италијански фашистички окупатори!

Доље домаће издајнице! Доље непријатељи слоге Арнаута и Црногораца!

Живјела ослободилачка борба црногорског и арбанског народа!

Живјели црногорски и арбански партизани! Живјела Црвена армија — сигурни побједник над фашизмом!

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

**КОМУНИСТИЧКА ПАРТИЈА ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОКРУЖНИ КОМИТЕТ — ЦЕТИЊЕ**

БР. 182

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 26 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ НИКШИЋКОГ
НОП ОДРЕДА О НАЧИНУ ПРУЖАЊА ПОМОЋИ НАРОДНО-
ОСЛОБОДИЛАЧКОМ ПОКРЕТУ У ГАТАЧКОМ СРЕЗУ

**ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**

Бр. 167
26 децембра 1941 год.

**ШТАБУ НИКШИЋКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

Примили смо ваше писмо које нема ни датума ни броја,
као и сав материјал који је упутио друг Цицмил преко вас за
Главни штаб.

1) Хитно је потребно да појачате рад у Срезу гатачком, те
да настојите да сузбијете агитацију четника, а то ћете моћи
само на тај начин ако без чекања на њих припремните и извр-
шите напад на само Гацко. Друговима који се налазе у Срезу
гатачком јавите да се озбиљно позабаве овом ствари, јер постоји
опасност да се нађемо на репу четника, као што је напад на
Борач¹ и друга мјеста у Срезу фочанском. Прије напада на
Гацико треба извршити чишћење свих мјеста која у околини Гацика
држе усташе. У данашњој ситуацији треба радити брзо и од-
лучно, па не треба чекати за сваку ситницу одлуку Главног
штаба, јер чекање на одлуке доводи до застоја у акцијама. Скре-
ните пажњу друговима да наше чете или батаљони не смију
вршити нападе на обичан позив четничких банда и њихових
ксманда, већ само онда ако је претходно образовано заједничко
оперативно руководство са заједничким оперативним планом.
Партизани нијесу резерва четничких оперативних снага, већ је-
дино за[једнички као] равноправни судјелујемо у извођењу за-
једничког оперативног задатка.

Дајте сву помоћ, па и у оружаним снагама, другови ...
сами, немојте чекати на одлуке Главног штаба, него сами одлу-
чујте. Данас треба што више самоиницијативе развијати код
нижег руководства, јер постоји опасност да данашњу политичку
ситуацију... офанзигу, не искористе разне четничке банде...

¹ Борач је био веома јако и добро организовано усташко упориште,
насељено муслиманима. Из њега су усташе упадале у околна српска села
и уништавали их. Тек у прољеће 1942 партизани су освојили и ликвиди-
рали ово јако непријатељско упориште.

5) У вашем писму кажете да нам достављате извјештај са Грахова, међутим у коверти га није било. Молимо вас да убудуће стављате датуме и бројеве на ваша писма, како би[смо] могли контролисати кретање курира и да знамо на који се период времена односи ваше писмо.

7) Настојте да извучете што више ... и да нам га доставите. Исто тако молимо вас да нам пошаљете хитно, ако сте набавили, ствари које смо вам тражили за нашу радионицу за оправку оружја. Јавите који штамбиљи батаљона су Еам највише потребни.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

**ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ
ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**
Милутин
(М.П.)

БР. 183

ПИСМО ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 26 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ
НОП ОДРЕДА

**ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**

Бр. 163
26 децембра 1941 год.

ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Примили смо ваше писмо од 23 дец., као и послати материјал, па на писмо одговарамо:

1) Слажемо се с вама у погледу оснивања Приморско-црмничког нар.ослободилачког партизанског батаљона, као и у погледу наименовања штаба батаљона, али морате настојати да се чете што прије "ојачају, како у погледу материјала тако и људства. Добро би било да се тај батаљон повеже с Арнаутима-војницима, који су сада у Срезу барском, те да покуша да преко њих дође до што веће количине оружја и муниције. Исто тако

слажемо се у погледу наименовања штаба Горњо-љешанског батаљона...

2) Добро сте урадили што сте сазвали савјетовање команданата и политкомесара, али је требало да о томе извијестите бар неколико дана раније, јер би[смо] ми послали некога да присуствује и помогне вама да се сва питања што правилније ријеше, а нарочито питање извођења операција на вашој територији.

3) У погледу повратка преостале чете из вашег батаљона која је отишла у Санџак, не можемо вам ништа одређено рећи, јер њихов повратак не зависи од нас, него од рјешења Врховног штаба за Југославију. Друг Пеко још се није вратио из Санџака, а чим се врати послаћемо га код вас да вам помогне војно и политички. Можемо вам рећи да преостале јединице у Санџаку нијесу до данас имале већих сукоба, па да су сви здраво и добро.

4) Ништа не мари што је сједиште Штаба и сједиште ОК у истој згради напротив, то је донекле и згодно, али нека послови буду одвојени, и да се зна одговорност другова, тј. ко какав посао врши. Заједничко сједиште не треба да буде сметња правилном раду, тј. да се политичко руководство мијеша у војне ствари и обратно; напротив, да се узајамно донуђујете.

5) Достављамо вам тражени револвер партизана Радована Гајевића из Општине чеБске (бр. 6639 револвера), с тим да нам потврдите пријем истог.

6) Јеленачкој чети одреда „Бијели Павле“ пријавио се Станко Ковачевић са жељом да ступи у партизанае, па вас молимо да о истоме пошаљете информације.

7) Молимо вас да настојите да нам прибавите што већу количину хартије, која нам је све више потребна, и да нам пошаљете обрачун.

8) Јавите који вам штамбиљи за батаљоне најхитније требају, да дамо да вам се израде. Послаћемо вам четвртасти штамбиљ, али би требало да заведете дјеловодни протокол, ради боље евиденције.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

**ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**

Милутин

(М.П.)

БР. 184

ПИСМО ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 26 ДЕ-
ЦЕМБРА 1941 ГОД. ПАРТИЗАНИМА СЕЛА СИРОВЦА И БАРА
ЗА ПРАВИЛНО СХВАТАЊЕ ОДЛУКЕ О ПОСТАВЉАЊУ КО-
МАНДНОГ КАДРА

Ш Т А Б
ДУРМИТОРСКОГ НАР. ОСЛОБОД.
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Бр. 349
26 децембра 1941 г.
Жабљак

ПАРТИЗАНИМА СЕЛА СИРОВЦА И БАРА

Драги другови,

Дозвољено је изношење мишљења за сваког појединца из редова командног састава, као и осталих другова бораца како се ко показао за вријеме акција и на другим мјестима. Јест да је код нас било спроведено да се командни састав појединих штабова и јединица бира, али се то показало непрактично и некорисно за данашњу борбу, за ових шест месеци спровођења акција и борбе са окупатором, јер се најчешће баш ти бирани људи показују као слаби у акцијама, а још таква поједина села и крајеви истичу људе из свога мјеста — па макар они и не одговарали дужности која им се повјерава, а на основу тога што се данас бирање командних састава у војсци не практикује и не спроводи нигдје — па ни у самој Црвеној армији, која је најдемократскија војска свијета, то је Главни штаб укинуо бирање командног састава у војсци, већ да се то особље поставља, наравно, да се постављају добри и јаки¹ људи, вјерни и досљедни данашњој борби. Али излагања потписника тога села о појединцима данас и у ово вријеме не одговара ставу правих бораца, него баш напротив, ваша изјава претставља једну фракцију која хоће и жели да ровари — да, на тај начин, колеба и омета данашњу борбу. То је став пете колоне, која се више не може да служи изговором „рано се почело“, „није још вријеме“, „нијесу све демократске земље у рату“ итд., па данас на овај начин свјесно врши своју петоклонашку дужност тиме што критикује командни састав који се поставља. Ово се не може у потпуности примијенити на све потписнике, него на оне људе који су то покренули и говорили по селима и просто у прикривеној форми агитовали и прикупљали потписе.

¹ Политички добро уздигнути.

Да је свјесно роварење, као организовани рад пете колоне међу вашим редовима између осталог, доказује се тиме — што се примједбе и приговори на појединце дају онакви какви не одговарају данашњем времену и самоме крају — Ускоцима; гдје се говори, на примјер, да је један из командног састава „неписмен“ и да због тога не одговара дужности, за другог да је „стручно неспособан“, „недовољно писмен“, као и подметање неким лажних ствари.

Овдје се види да је ово неко свјесно покренуо — да би ометао данашњу борбу и да је то радио онај који би волио да буде на челу маса, али у духу потпуно супротном овоме данас; јер наводити такве разлоге, значи сматрати да нешколован човјек није способан ни за какву улогу, него да то мора бити само школован човјек. Али ми се сви врло добро знамо — да су нас такви школовани људи довели до овог и оваквог стања, али ми се данас боримо колико против окупатора толико и против оних људи који нас ометају у данашњој борби. Настојмо да се сељаци освијесте и оспособе за све улоге и дужности, а оспособићемо их само тако ако им данас будемо додјељивали поједине улоге и дужности, па чак их и писмености научили, те би на тај начин очистили између себе све оно што нас буде на нашем путу спречавало.

Међу вашим примједбама на поједине другове из командног састава постоје и такве које су свјесно злонамјерно постављене од појединаца, а ви сте их несвјесно примили, не знајући да је то рад пете колоне, која хоће да скрене вашу борбу са правог пута, и да вам се погну опет на леђа да их носите као и раније.

Пошто су такви приговори били скоро из свих села територије Ускочког батаљона — у истој форми и са истим намјерама, то се стварно види да је то рад непријатеља народа, и то по свима селима спроводе исти људи који су покушали да то спроводе и од раније.

Ми много цијенимо примјер наших другова у Национално-ослободилачкој борби, а свима је јасан пут којим идемо, па се ни јаче силе неће моћи похвалити да су нас имало спријечиле да продужимо тим путем, а шачица биједника, петоклонаша, који покушавају да добре борце и одане другове данашње борбе скрену са тога пута, са тим могу да се покажу што су и ко су, а ми ћемо се, према томе, и равнати и дати им оно што су заслужили.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ШТАБ ОДРЕДА¹

¹ Крај писма слабо је очуван, те се не може установити потпис.

БР. 185

**ОБАВЈЕШТЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ
ГОРУ И БОКУ ОД 27 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. О РАСФОРМИРА-
ЊУ ЦРНОГОРСКОГ НОП ОДРЕДА**

**Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**

Бр. служб.
27 дец. 1941 год.

**ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НАРОД. ОСЛОБОД. ПАРТИЗАНСКОГ
ОДРЕДА**

Пошто је расформиран Црногорски народно-ослободилачки одред за операције у Санџаку, од кога је 320 партизана ушло у Прву пролетерску бригаду, а око 200 ушло у Црногорско-санџачки одред, дслагати Главног штаба за Црну Гору и Боку ријешили су да се сљедећи партизани вашег одреда због потреба на терену Ерате на политички рад у вашем Одреду...

Дио од ових партизана **Ераћен** је због тога што не одговара **КЕалитету** да би могао ући у Пролетерску бригаду, о чему ће вас **обаЕијестити** друг Војислав Биљановић. Остале употрејабите за политички рад и, према квалификацијама које ће вам дати друг Војислав Биљановић, увуците у командни састав, јер су то испробанл борци.

**З А Г Л А В Н И Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБ. ПАРТИЗ. ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**
Пеко¹

¹ Пеко Датгчевић

БР. 186

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 27
ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ БАТАЉОНА „ЦАРЕВ ЛАЗ“
ЗА СИРЕЧАВАЊЕ ЛИФЕРОВАЊА НАМИРНИЦА ОКУПА-
ТОРУ**

**ШТАБ ЛОВЋЕНСКОГ
НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
27. XII. 1941 год.**

ШТАБУ НАР. ОСЛ. ПАРТ. БАТАЉОНА „ЦАРЕВ ЛАЗ“

П о л о ж а ј

Штабу Ловћенског одреда је приведен и саслушан Јошо Врбида аутовласник и превозник с Његуша, којему су партизани тога батаљона заплијенили један камион намирница: 35 џакова брашна и 104 кгр. пасуља. На саслушању је именовани Врбица изјавио да је брашно намијењено становницима Цетиња и Његуша, које је пред овим Штабом и појединачно набројио и још је изјавио да није ни у којој прилици превозио било што за окупатора.

Овај Штаб је, и поред тога што је брашно било намијењено становништву а не за окупатора, донио одлуку да се брашно и пасуљ заплијене и ставе под строгу контролу тога батаљона. Брашно и пасуљ су заплијењени из разлога што ми немамо гаранције да оно неће бар једним дијелом припасти или окупатору или становницима којима би и у другој прилици заплијенили ствари њима намијењене.

Командант и политички комесар батаљона су лично пред овим Штабом одговорни за смјештај поменутих намирница до нашега даљег наређења у погледу даљег поступка са заплијењеним намирницама. Забрањујемо трошење и најмање количине заплијењених намирница, а о пљенидби ми ћемо хитно извијестити Гл. штаб Народноослободилачких партизанских одреда за Црну Гору и Боку и према њиховом нахођењу ћемо са плијењом даље поступати. Штаб батаљона је одговоран да пронађе подесно мјесто за смјештај намирница и да нас о томе хитно обавијести.

У погледу поступка са поменутих Врбицом, шофером и њиховом приватном имовином поступати коректно, аутомобил неопштећен истима предати и помоћи им у случају потребе да исти не би били узети на одговорност од окупатора због овог случаја. Оних неколико килограма ориза не плијенити.

Обавијештени смо да ће преко територије тог батаљона ускоро прећи нека већа трговина Таира Љаљевића, трговца и шпекуланта из Цетиња, који превози стоку и друге потребе за окупатора. Овај транспорт, који сада треба да прође преко ваше територије, ишао би од Подгорице. Стока ће бити у камионима у пратњи неколико италијанских војника, зато организујте засједе потребне јачине које ће бити у стању да заплијене транспорт.

У случају отпора Талијана поступити по правилу, оружјем скршити њихов отпор. У случају предаје војника, исте заробити и спровести у овај Штаб, трговца свакако ухватити и спровести нама. Организујте сталну контролу пута, заустављати мање цивилне аутомобиле, јер постоји могућност да ће скоро у једном мањем цивилном аутомобилу проћи већа количина новца коју не смијете пустити, а нећете је пустити ако буду на путу наше сталне засједе.

Обавјештавамо вас да је сједиште овога Штаба промијењено и да се исто налази у Орашко-штитарској школи.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

**ЗА ШТАБ ЛОВЋЕНСКОГ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Полит. комесар,¹**

БР. 187

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА БАТАЉОНА „БАЈО ПИВЉАНИН“
ОД 27 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НОП
ОДРЕДА²**

**ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НАР.-ОСЛОБ. ПАРТИЗАНСКОГ
ОДРЕДА**

П о л о ж а ј

У вези ваших наређења Штаб овог батаљона извјештава:

1) Покварено оружје прикупља се на читавом сектору овог батаљона. Исто ће бити упућено по учесницима на комеморацији у Штитарима. Напомињемо да овај батаљон не располаже довољном количином оружја, те молимо да се оружје одмах по

¹ Редакција располаже к"пијом наређења, на којој нема потписа политкомесара.

² Редакција располаже оригиналом у рукопису.

оправци поврати. У колико тај Штаб располаже са којом пушком молимо да нам се упути бар 10 комада. Многи партизани-учесници у борбама на Пљевљима — вратили су се без пушака. Исте су им одузете од Штаба црногорског одреда пошто су били расподијељени на аутоматска оруђа.

2) Прогласи упућени италијанским војницима растурени су у току ноћи 24/25 ов.мј. За Приморско-црмнички батаљон леци су упућени одмах по пријему. Молимо да нас упознате са неким из њиховог штаба тј. кажете име и презиме, те да би материјал за њих намијењен могли директно упућивати.

3) Прије вашег наређења о потреби држања заједничке комеморације палим друговима на Пљевљима претставници Штаба овог батаљона су о томе говорили. на сијелима и скуповима сеоским. Сматрали смо да комеморацију треба одржати тек онда кад будемо добили тачне податке о броју мртвих са нашег сектора, као и о мјесту налажења остатка нашег — Ловћенског — батаљона. Пошто смо сада добили те податке, мишљења смо да се комеморација одржи на Нову Годину, тј. 1 јануара 1942 год. На вријеме нас извијестите о вашем доласку на комеморацију те да не би дошло до тога да се народу јави, а да се комеморација не одржи.

4) Акцију на путу Цетиње — Будва извршићемо ових дана. Акција је хтјела бити извршена и досада да нијесмо добили усмени налог да треба комеморацију одржати 28 ов.мј. Накнадно нам је делегат тога Штаба рекао да се иста одложи због комеморације у Штитарима. Сматрамо да нас о свему по војној линији обавјештавате преко курира и то једино преко њих директно.

5) По пријему вашег наређења наш политички комесар позвао је пол. комесара партизанског вода из Конака и упознао га са садржином вашег наређења, што се тиче ликвидације шпијуна и петоколонаша. Посебно му је указато на њихову неодлучност у том погледу...

6) Наређено је неким партизанима са нашег сектора да опишу ток борбе у Санџаку. Исто тако указано им је да објективно прикажу борбу, као и појединце који су се нарочито истакли. Чим материјал буде готов, упутићемо га.

7) Курира нијесмо могли раније упутити: прво, због тога што смо били заузети на терену, друго, што су сви партизани везани за неку од породица чији су синови погинули, и треће, што пол.комесар није био упућен на то да треба увијек код вас да буде један наш курир. То је наш пропуст који се убудуће неће поновити.

9) Пошто име нашег батаљона носи и један пивски батаљон, а уз то и жеља је већине партизана, као и Штаба овог батаљона, да се име промијени, то смо мишљења да му се да

име „13 јул“. То мишљење дијели већина партизана. Тај датум је најславнији у историји црногорског народа те сматрамо да ће се нашој жељи удовољити.

10) Достављамо имена погинулих другова из Цеклина (Горњи), Љуботиња и Грађана:

- 1) Мило Ђ. Лопичић, земљор. 37 г.
- 2) Павле С. Вукмировић, земљ. 47
- 3) Душан С. Татар, зем. 27
- 4) Мило В. Стругар, земљ. 22
- 5) Владимир И. Стругар, свр. учит. 23
- 6) Никола М. Стругар, земљ. 27
- 7) Мићан М. Стругар, „ 24
- 8) Гојко Каваја, учитељ 25 (нестао)
- 9) Ђуро Радоман, учитељ 43
- 10) Велиша Војводић, земљ. 29
- 11) Блажо Поповић, „ 28
- 12) Марко Лаличић, „ 25
- 13) Миливоје Вујовић, „ 33
- 14) Стево Вујовић, „ 22
- 15) Владимир Радоман, „ 24
- 16) Петар Лубарда, пит. подоф. шк. 21
- 17) Љубо Дапчевић, студент 22
- 18) Вељко Црвенко, ђак 21

Имена погинулих другова из Бокова не знамо, те их не можемо ни доставити.

12) Ако тај Штаб располаже, или пак зна гдје има каква писаћа машина, молимо да нам је уручи или каже име неког од наших пријатеља коме би је тражили за потребе овог батаљона. Извјестан број наших партизана нема никакве обуће те молимо да нам упутите који пар обуће — ципела, наравно ако за то постоје могућности.

13) За потребе овог батаљона тражимо коверата и неку храну из магацина у Цетињу. Тамо има, речено нам је, конзерви и мармеладе, те сматрамо да и ми треба од овога нешто да добијемо, пошто партизани из Конака добијају, а добијали су и раније.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

27-ХИ-1941 год.

**ИЗ ШТАБА
НАР. ОСЛОБ. ПАРТ. БАТАЉОНА
„БАЈО ПИВЉАНИН“**

БР. 188

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА КАТУНСКОГ БАТАЉОНА ОД 27 ДЕ-
ЦЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА О
БОРБАМА ПРОТИВ ИТАЛИЈАНА У РЕЈОНУ СЕЛА
ТРЕШЊЕВА¹**

Ко пише Командант Катунског батаљона *Одакле* Цуце
Коме Штабу Ловћенског одреда *Где* Гдје буде
ОБр. сл. *дашум* 27-XII *год,* 41. *час,* 10 *мин.*

Карта размере 1:

Поводом акција изведених на територији Кривошија,² из-
вјештавам Штаб о следећем:

Како су Италијани заузели Јанков Врх, а јуче Дврсник,
то смо се повукли на територију Цуца.

Налазимо се сви на окупу у Трешњеvu до даљег наре-
ђења тога Штаба.

Ступићемо у везу са Граховским и Орјенским батаљоном.
Ми ћемо држати сталне страже на граници цуцкој. У случају
надирања Италијана и вршења репресалија, ми ћемо се тући са
њима.

Наше снаге су 25 партизана, али у случају доласка Ита-
лијана и отпочињања борбе на територији цуцкој повећаће се
бројно стање партизана.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

**КОМАНДАНТ
КАТУН. ПАРТ. БАТАЉОНА
Никола Поповић**

¹ Редакција располаже извјештајем писаним «а ратном блоку.

* Мисли се на оштре борбе које су водили партизани Орјенског и
Граховског батаљона са италијанским јединицама које су надирале од
Риснз према њиховим опседнутим гарнизонима у Црквицама и Грахову.

ИЗВЈЕШТАЈ МЈЕСНОГ КОМИТЕТА КПЈ — ХЕРЦЕГ НОВИ ОД
27 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА
ОКРУГ НИКШИЋКИ О СТАЊУ НА СВОМ ПОДРУЧЈУ

Друже Жарко,¹

Примио сам твоје писмо и материјал који си послао. Пошто се ја сада налазим у Д. Кривошије код Батаљона, а у сталној сам вези са Дашом² који је на Крушевици, заказао сам савјетовање у недјељу 4 јануара 1942 г. ујутро на Врбањ[е, па] и ти би свакако требао да дођеш на Врбање, код Сима Томашевића.

Код нас је стање Партије доста добро и нормално осим Кривошија гдје [је] требао друг Рашо да среди [стање]. Он је отишао, и задржао се у Г. Кривошије и пише ми да није услед сталних борби ништа по томе учинио. И тамо се сигурно стално бије као и у Доње Кривошије [што је чинио]³ кад су биле борбе.

У Д. Кривошије сада нема већих акција и има⁴ једна чета [са] око 80 партизана из Приморја и Кривошија; ја сам организовао у њој ћелију која ради од прије неколико дана. Иначе у Кривошијама скоро нема ни становништва, ни кућа — све је попаљено и побјегло. У овој ћелији има осам нових чланова све скоро од раније кандидати који су се добро а неки и херојски показали на фронту...

На терену се ради по свим линијама, по НОФ-у код мене чета стално сакупља храну по селима што је народ оставио . . . те не дамо да окупатор дође до те хране. Води се тачно [евиденција] што се прими и што се потроши. На Крушевици НОО ради исто добро и води књиге примања и издавања; у Доњим Селима ради НОФ са појачаним приносом, ради се на извјештају НОФ-а за вас, али пошто је изгорело доста обрачуна и списа у кући Матковића, то споро иде, и кад буде готов, послаћемо.

Извјештај по наредби бр. 5 нијесам вам још могао послати јер [податке] Батаљон још није скупио. О борбама у Горњим Кривошијама мало више знамо него [ви,] а можда и мање од вас, пошто све иде преко друга Саве и Оперативног руководства па вам не можемо ништа послати. Ми смо данас имали малу акцију — заробили 2 Талијана, једног убили и једног ранили; плијен: 3 пушке са муницијом и 3 пара нових планинских ципела које смо им скинули, јер су наши партизани боси.

¹ Радоје Дакић

² Дашом Павнчићем

* Учествоје у борбама против окупатора, а запоставља масовни лартиски рад.

³ у Доњим Кривошијама

Од њих смо сазнали да на Црквице има 3 батерије и баталјон пјешадије. Иначе у Боки стално долази војска, [но ми] не знамо тачно колико је до сада дошло.

Стање у Боки постаје за народ доста тешко, окупатор све више насрће и читава села евакуише — заправо најури из села. Тако је до сада 5—6 села у Х. новској, и Убле у Рисанској општини сатјерао у Приморје, пљачка Доња Села, хапси, итд. Наш утицај расте и све нови и нови партизани иду у борбу, чак и они који су бјежали кад су почеле борбе у Кривошије; народ помаже борбу све више и интересује се за њу.

21 дец. 1941 погинуо [је] у Кумбору друг Драго Павловић, члан Партије из Ђеновића. Друг је ишао са још једним партијцем да извиди пут за преношење једне радио станице, наишао на окупаторску стражу која га је убила. Иако је стражу видео, ишао је према њој и хтио да покаже пропусницу, испао му револвер и тада га је стражар убио. Партија је изгубила једног доброг члана.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

Брезов До 27 дец. 1941 г.

За МК-а
Мустафа¹

БР. 190

**ПИСМО ВРХОВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ²**

**ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОД.-ОСЛОБ. ПАРТИЗ. ОДРЕДА
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

**ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИ-
ЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**

Послије њемачке офанзиве ми смо у Радојњи продужили реорганизацију наших српских партизанских јединица са којима смо одмах отпочели борбу са Талијанима и заједно са еанџач-

¹ Крсто Црногорчевић

² Писмо је писано вјероватно 30 децембра 1941 год. што се да закључити из неких докумената 1942 године.

ким четама освојили Нову Варош. У Новој Вароши наставила се даљна реорганизација српских партизанских чета, које су долазиле из Србије из разних праваца. Дошао је велики дио Ужичког одреда, Крагујевачког одреда, као и један дио Шумадиског и Чачанског одреда. Од тих реорганизованих јединица створили смо 3 батаљона од најбољих бораца који су ушли онда у Пролетерску бригаду. Та 3 батаљона броје око 700 људи. Од осталих чета са око 1000 људи створили смо 5 батаљона који су имали задатак да одлазе постепено у Србију и да привремено помажу санџачке чете чистећи терен од талијанских и четничких банди.

Око 16. дец. Врховни штаб је кренуо са 3 батаљона у правцу Рудог, гдје се састао са два батаљона црногорских партизана који су били одређени да уђу у састав Бригаде. Рудо је било счишћено од четника. Ту је и формално створена бригада у коју су ушли сљедећи батаљони — из Србије — Крагујевачки, Краљевачки, Шумадиски са једном Ужичком и Посавском четом; црногорски — Ловћенски и „18 октобар“. Накнадно је укључен и један Космајски батаљон који се налази још на терену Санџака. Бригада је добила назив Прва пролетерска народно-ослободилачка ударна бригада.

У Рудом су нас напали Талијани и четници. Незнајући наше снаге они су се надали да ће нас брзо савладати и уништити. На Рудо су кренули са три правца: од Прибоја долином Лима једна колона, од Бијелих Брда друга и од Вишеграда трећа. Након 24-часовне борбе биле су прве двије колоне разбијене и одбачене натраг а трећа колона од Вишеграда била је потпуно опкољена и уништена. Заробљено је: 4 официра, 4 подофицира. 103 Ђојника-алпинца; заплијењено: 9 пушкомитраљеза, 3 тешка митраљеза, 2 тешка бацача са 120 бомби, 3 лака бацача са 90 бомби, 600 ручних бомби; 75 пушака са 4000 метака митраљ. муниције, 3500 п. митраљ. муниције, спрема од 151 талијанског војника, 2 радио станице, 70.000 динара у разним валутама итд.

Наш одлазак у Босну имао је циљ да спријечи разорну акцију четника коју су они развили после офанзиве у Србији. Ми смо кренули преко Међеђе и Рогатице и дошли на Романију. Наш долазак био је у дванаести час. Ту смо нашли сљедећу ситуацију:

У босанским партизанским одредима настало је масовно превирање услед четничке пропаганде и прелажење на страну четника. Прелазиле су читаве чете и батаљони. Наши другови били су немоћни да то спријече, а и узрок томе лежи у слабом тшлитичком раду за читаво вријеме Народно-ослободилачке борбе у Босни. Босански партизани битно се разликују од наших српских партизана, јер су „то махом неупућени сељаци који су пошли у борбу спонтано да бране своје огњиште од страховитог

терора. Долазак Бригаде учинио је томе прелажењу крај. Појава Бригаде имала је огромног моралног дејства, а за четнике је то била бомба из ведрога неба. У Босни је већ прије офанзиве а нарочито после њемачке офанзиве навршио велики број разних четничких олоша из Србије, који је у Србији радио у интересу окупатора, па после дошао у Босну да понови то исто. Ми имамо много материјала у руци из кога се јасно види невјероватно издајничка улога свих четничких вођа од Пећанца, Дангића па до Тодоровића и Драже Михаиловића. Они су се сви данас ујединили у Босни против нас и отворено сарађују са окупаторима, добивају од Недића, Нијемаца и Талијана оружје и муницију и припремају се да нас нападну. Дангић, који је Дражин човек, одлазио је у Београд по инструкције, а у Босни припрема терен за долазак Недићеваца. Он саботира и ону одлуку југословенске владе у Лондону по којој се лишава Недић и остали официри чина због сарадње са окупаторима. Недића у Босни сви четници проглашују за највећег родољуба српског, који ће доћи и ослободити Босну.

За вријеме повлачења наших другова из Србије у Босну преко Вишеграда и других мјеста били су од стране Каменка и других четника разоружавани и већим дијелом предавани натраг у руке Нијемаца. Између осталих је код Вишеграда ухваћен са женом и још са неким другарицама Др. Леви, који је онда предан Нијемцима у Ужицу заједно са осталим друговима и другарицама.

Четничке банде које су дошле из Србије развиле су у Босни у позадини незапамћено пљачкање, паљење и убијање муслиманског живља. Они су са својом пропагандом повукли један добар дио у пљачку и од оних партизана који су пријешли к њима. Муслимански живаљ у Босни примио је нашу Бригаду као спасиоца од страшног терора. Четници не убијају усташе-муслимане, јер се сви они мање више налазе под заштитом окупатора и на сигурном мјесту, већ они убијају сасвим недужно муслиманско становништво. Ми смо предузели против пљачкаша и разбојника најоштрије мјере и стријељамо их кад их ухватимо. Задатак наше Бригаде јесте у првом реду да попунимо ону празнину на положајима која је настала после одласка неких партизанских јединица у позадину и на страну четника. У другом реду Пролетерска бригада има задатак да учвршћује наш положај у позадини политички, спријечи пљачке и паљевине, односно заштити становништво од разних банди.

Појава Пролетерске бригаде узнемирила је четнике. Они су већ почели да нам пријете, али је њихова снага у Босни врло малена и при покушају да нас нападну ми ћемо их без сваког оклијевања уништити. Ми сада разоружавамо оне четничке јединице које су прије биле партизанске, а сада вршљају у позадини и баве се пљачком.

Општа ситуација за нас је у Босни врло повољна. Нас је са радошћу примило не само муслиманско становништво као спасиоце, већ и српско становништво, које такође трпи зулуме четника и у својој огромној већини не одобрава прогоне муслимана.

Како се види задаци Пролетерске бригаде су велики и важни и ми смо увјерени да ће их она с успјехом извршити.

Ми смо за сада створили Прву пролетерску бригаду, али ми намјеравамо створити више пролетерских бригада у разним покрајинама које ће бити способне извршити све задатке који се стављају [не само] данас пред нас него и у другој етапи борбе. Према томе, стављамо и пред вас задатак да већ сада стварате чврсте јединице од најбољих радничких и сељачких елемената, које ће у датом моменту моћи да уђу у Пролетерску бригаду. Када ћете ви те припреме извршити саопштите нама, јер без нашег одобрења те бригаде се не смију стварати.

Напомињемо да у ову Прву пролетерску бригаду сада долазе још неке босанске и хрватске јединице, тако да то буде не само једна јака ударна сила него и симбол правог народног јединства Југославије у борби за своје ослобођење.

С обзиром на то да ви имате довољно војних јединица потребно је да у вези са задатком који сте ви добили у претходним наређењима упутите довољно јаке снаге у Босну, да би оне могле тим лакше извршити своје задатке. Ми мислимо да би ви могли и морали упутити најмање 1.500 људи. Долазак у Босну ваших јединица имао би огромно морално дејство, јер босански народ је већ сада ваше црногорске батаљоне из Пролетерске бригаде дочекао са огромним одушевљењем. Ваш долазак спријечио би разне четничке банде да роваре у позадини и уништавају недужно становништво. Ваш задатак био би доста лак. Ви не би требало да за сада освајате нека јака утврђена мјеста, већ се вама стављају само задаци да очистите Фочу, Горажде, Устипрачу, Калиновик и осигурате нашу позадину даље према Рогатици, Прачи и Романији. Тиме би ви не само помогли нашу борбу у Босни, већ би спријечили свако продирање четника у Херцеговину па и у Црну Гору, гдје могу да вам нанесу кногштете и непријатности. С друге стране, око Фоче и тако даље доста је богат крај, па би отуда могли дјелимично снабдијевати и Црну Гору животним намирницама. Кретање тих јединица треба да се Зрши оним распоредом како вам је дато у претходном наређењу. Разумије се теренске тешкоће су велике, али ви ћете их полагано и упорно моћи савладати. Према томе, очекујемо. ваш долазак и извршење пред вас постављених задатака у најскорије вријеме.

Разумије се да ми овај наш захтјев о доласку око 1.500 црногораца у Босну постављамо са претпоставком да ви имате до-

вољно снага у Црној Гори да вршите герилске акције, рушите комуникације и обезбиједите села од окупаторског терора. Што се тиче освајања градова у Црној Гори, мислимо да се не би требало упуштати у такве подухвате, уколико немате довољно гаранције да ћете моћи и са мањим снагама те градове држати у својим рукама. С обзиром [на то] што ми сада не знамо тачну ситуацију у Црној Гори, ми прспуштамо то вама да ви сами одлучите — да ли ћете заузети и које вароши, које ће вам бити неопходно потребне за вођење борби у Црној Гори.

Аеродром Радовче успособите за спуштање авиона; правац спуштања од Копиља.

Везу са нама одржавати преко Калиновичког одреда и то-што чешћу.

БР. 191

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА НИКШИЋКОГ НОН ОДРЕДА ОД ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ГРАХОВСКОГ БАТАЉОНА ЗА ДОСТАВЉАЊЕ ИЗВЈЕШТАЈА О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ЦРКВИЦЕ—ГРАХОВО

ШТАБ НИКШИЋКОГ НАРОДНО-ОСЛ. ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Бр...

... 1941 г.

ШТАБУ ГРАХОВСКОГ НАРОДНО-ОСЛ. ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА¹

Ако већ није кренуо овамо друг Милинко² или Сава³, онда је потребно да нас најхитније извијестите о стању тамошњег фронта. То нам је потребно хитно, јер то тражи Гл. штаб, а и због евентуалног ангажовања наших снага на другом фронту.

Хитно смо поручили од Дурмиторског одреда да нам пошаљу топ који вам је остао тамо и још га увијек нема. Мислимо да је главни узрок невријеме и велике мећаве које ових дана бијесне код нас. Чим га добијемо послаћемо га.

У прошлом писму тражили смо од вас да нам пошаљете нешто муниције од италијанског митраљеза, уколико је имате доста и да вам сад није потребна. па би нам могли послати исту.

¹ Редакција расиолаже копјом писма на којој нема датума, нити потписа. Вјероватно је писано концем децембра 1941 године.

² Милинко Ђуровић

³ Сава Ковачевић

Потребно је опоменути друга Павла¹ да одмах пошаље обећани радиоапарат ПК-у, јер га они стално траже. Ову ствар треба најхитније да сврши. Исто тако обећао је једну пушку и још неке ствари па нека вам напише шта је урадио. Ово је требало већ послати у Штаб Никшићког одреда.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

**ЗА ШТАБ НИКШИЋКОГ
НАРОДНО-ОСЛ. ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

БР. 192

ПИСМО ДЕЛЕГАТА НОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК ПРИ ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА КОЛАШИНСКИ ОКРУГ ДЕЛЕГАТУ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О СТАЊУ У СРЕЗУ БЕРАНСКОМ

Драги друже,²

Пошто нијеси обавијештен што се све ради овамо ево да ти по могућности претставим стање ствари ...

24 и 27 овог [мјесеца] авиони су бомбардовали Лубнице, јер је у Лубницама вјероватно био откривен Штаб, а била је примљена свега једна пушка. Послије првог бомбардовања развила је пета колона и разбијачи народног јединства интензиван рад. Сељаци су се купили, препирали, пријетили и слично, па су данас, и поред свега настојања са наше стране, пошли да примају пушке, тако да ће вечерас морати Штаб напустити Лубнице. Приликом првог бомбардовања није било рањених. Порушених и оштећених кућа има, а поубијано је и пешто стоке.

25 овог наши су у Лушцу разоружали 3 милиционара. Сјутрадан је милиција у стрељачком строју наступала у Лузац. Наши су се у почетку колебали и узмицали, али на заузимање друга Сења Поповића³ отворили су Еатру, којом приликом је по-

¹ Павла Ковачевнћа

² Редакција располаже са слабо очуваним преписом писма. Писмо је упутио делегат Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору, Боку и Санцак при Окружном комитету КПЈ за Колашински округ, Јефто Шћепановић — „Чајо“ делегату Главног штгба при Комском одреду Саву Брковићу. Он га је преписао и 2 јануара 1942 год. доставио Главном штабу НОП одреда за Црну Гору и Боку.

³ Секула Поповић — Сењо псгинуо је на Купресу 1942 год. као комегар чете у борби против усташа.

гинуо — односно тешко је рањен, па је после убио — један милиционар, а остали милиционари су се разбјегли. Наши су тог дана могли поубијати много милиционара, међу којима су били и људи који већ одавно не би требали бити међу живима, али то због колебљивости и опортунизма нијесу учинили. 28 овог милиција лужачка са Арнаутима су окружили Лужац и у рану зору су извршили напад на село. Наши — који су били дошли из једне неуспјеле акције после пола ноћи и спавали — искакали су из кућа како који. Ипак су се концентрисали и почели давати оружани отпор, међутим, милиција из Буча им је ударила с леђа, тако да су се наши морали повући...

До тога доласка у овом погледу, као и у погледу рушења путева негде друго на овом терену, немогуће нам је предузети скоро ништа с обзиром на ситуацију која овдје влада...

Другови из Колашина пишу да је стање у [општини] Колашинско-речинској такође тешко, као што си прочитао.

Приликом бомбардовања првог дана умало нијесмо сви изгинули, јер је бомба пала на 30 метара од школе, гдје смо одржавали савјетовање.¹

Потребно је у овој ситуацији врло брзо радити, зато још једном помињем да би требало да пожурим овамо. Кад дођеш овдје, јави се код Павла Ојданића, који није партијац, у кући гдје је био смјештен Штаб батаљона, па ће ти ту казати гдје ћеш нас пронаћи. Ако пак дођеш оздо преко села, јави се у Југовине другу Ивану Јоксимовићу, који ће те повезати са нама.

Новије ништа. Опширније кад дођеш овамо.

Било што било, побједа и будућност су наши.

Беране,
29-ХИ-1941.

Много те другарски поздравља

Бродски²

¹ Односи се на савјетовање Мјесног комитета КПЈ за Срез берански са војним и политичким руководиоцима Беранског среза, које је одржано у основној школи у Лубницама.

* Јефто Шћепановић — „Чајо“

БР. 193

ПИСМО ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 30 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ НИКШИЋКОГ
НОП ОДРЕДА О ЗАДАЦИМА ОДРЕДА И ЖУПОПИВСКОГ
БАТАЉОНА

**ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛ. ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**

Бр. 177

30 децембра 1941 г.

ШТАБУ НИКШИЋКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛ.
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Примили смо ваше писмо бр. 1 од 26 дец. о.г., па на исто
одговарамо:

1. — Када будете одговарали Штабу Жупопивског нар.
осл. партиз. батаљона на писмо чији сте препис нама доста-
вили јавите им да ситуацију у Срезу гатачком искористе за мо-
билизацију свих расположивих снага ради напада на само Гацко.
Мени се чини да је њихов извјештај сувише оптимистичан и
да је посматран само са једне стране и то са стране политичких
конференција, а не никако и са акционе способности широких
народних маса које су спремне и вољне да учествују у борби
према Гацком. Ми имамо случајева гдје се на зборовима и кон-
ференцијама сви изјашњавају да су за Народно-ослободилачку
борбу, али кад је у питању извођење акција, или јачи окршаји
са окупатором, они нијесу вољни да иду у борбу.

2. — Што се тиче њиховог писања о њиховом батаљону
који је ишао у Санџак, тек онда када саслушамо и добијемо
цјелокупан материјал, како од Штаба Одред за операције у
Санџаку, тако и од појединих штабова батаљона, као и од по-
јединаца — донијећемо оцтену како појединаца — партизана,
тако и штабова батаљона, па и самог штаба Одред ...

То што су они рекли у свом акту вама сматрамо да је не-
правилно ... Главни штаб није дао важност причама појединаца,
нити ће давати, а нарочито када се ради о оцјени и поступку
читавог једног батаљона, већ ће то размотрити тек онда када
буде имао сав материјал у рукама.

3. — Настојте да другове партизана упозоравате да се
не..., јер се често пута дешавају нехотична убиства партизана,
а то све шкоди-нама и нашем угледу.

4. — Штампарију, као и месо које сте нам послали, при-
мили смо. Ви у свом писму кажете да нам шаљете материјал¹ из

¹ Односн се на рото машину и 20.000 табака писаће хартије.

Херцеговине, писма друга Бу... и другова из Грахова, а ми вам одговарамо да у овом писму није било никаквог материјала од другова из Грахова, а то се десило и у прошлом писму да сте рекли да нам шаљете писмо друга Саве, а њега у коверти није било, па вас молимо да убудуће, када шаљете материјале, прегледате све, спакујете, па тек онда пишете шта нам шаљете.

Ратко¹ је овамо дошао има 4 дана и ништа нарочито није нам рекао нити донио.

5. — У погледу заробљених Италијана поступите онако како смо вам у прошлом писму рекли, а ми вас обавјештавамо, да италијанска команда из Даниловграда шаље свака 4 дана заробљеницима храну, а послала им је и шаторе ради зиме. У писму које будете писали италијанској команди у Никшићу позовите се на овај случај у Даниловграду.

6. — Данас смо чули да је Грахово пало у наше руке, па, ако је то истина, издајте наредбу Штабу Граховског батаљона, као и штабовима Бањанског и Рудинског батаљона да један дио својих снага пребаце према Билећи и Гацком, а нешто према Никшићу, и онда са таквим снагама сузити круг око Никшића и извршите 2—3 демонстрације са околних брда, а онда последице два дана пошаљите ултиматум команданту италијанских трупа у Никшићу са захтјевом да оружје и ратни материјал преда вама, а ви му гарантујте да ћете цјелокупну војску и њен командни састав пустити да мирно пређе према Даниловграду или, — ако хоће — према Дубровнику и да им се ништа неће десити од стране партизана на путу куда се крећу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

**ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛ. ПАРТИЗ. ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**

Милутин

(М.П.)

¹ Одиоси се на Буда Томовића који се тамо налазио као делегат Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку.

² Ратко Жарић

БР. 194

ПИСМО ШТАБА НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ОД 30 ДЕ-
ЦЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА

**ШТАБ НИКШИЋКОГ
НАРОДНО-ОСЛ. ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

**Бр. 10
30-ХП-1941 г.**

**ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НАРОДНО-ОСЛ. ПАРТИЗАНСКОГ
ОДРЕДА**

При повратку нашег батаљона кроз Жабљак остали су [та-
мо] 1 топ и 1 п.митраљез. Топ смо тражили више пута и од
вас нијесмо добили никакав одговор. Ви можда не знате то да
се у околини Никшића од прије неколико дана, и у Грахову, и
око Црквица воде борбе. Зато вас молимо да нам ова два оруђа
пошаљете одмах.

У Никшићу смо повели сабирну акцију за скупљање хране
за рањенике. Одзив је био добар, како нас извјештавају друго-
ви из Никшића. Пошто је био Никшић блокиран и у њему [из-
вршена] хапшења, то нијесмо досад храну могли извући на-
поље. Јуче је Никшић отворен, и данас ћемо покушати са извла-
чењем. Чим дођемо до хране, послаћемо вам најхитније.

Из Главног штаба послали су вам 15 пари чарапа и неки
пакетић за болницу,¹ што вам шаљемо уз ово писмо.

Потребно би било да нас одмах извијестите о нашој чети
која се ставила на расположење томе Штабу: гдје је сад, да ли
ће остати тамо још итд.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

**ЗА ШТАБ НИКШИЋКОГ
НАР. ОСЛ. ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА***

¹ Она се налазила на Жабљаку.

³ Редакција располаже копијом писма, на којој недостаје потпис
члана Штаба.

БР. 195

**ИНСТРУКЦИЈА ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЦРНУ
ГОРУ, БОКУ И САНЦАК ОД 31 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. МЈЕ-
СНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРЕЗ КОЛАШИНСКИ ЗА ПОЈА-
ЧАЊЕ ПОЛИТИЧКОГ РАДА У МАСАМА**

31 децембра 941 год.

МЈЕСНОМ КОМИТЕТУ — КОЛАШИН

Драги другови,

Примили смо ваше писмо, од 29. т. м. са приложених 26 са-
слушања чланова Партије, на која ћемо се, чим будемо имали
могућности, осврнути тј. ријешити.

Појава крилаша на вашем подручју наравни да је посље-
дица нашег рђавог рада и то је заправо наша слабост. Свугдје
тамо гдје се наш политички рад правилно и активно развија,
нити може бити појаве крилаша и слјичних] организација, или
пак ако их има, са нашим енергичним радом ми то разбијемо.
Кад тако кажемо, ми мислимо на комунистички рад, на рад чла-
нова Партије као револуционара. Ми морамо радити даноноћно
и ни за један тренутак не губити контакт са масама. Масе пра-
вилно васпитавати и обавјештавати. Стварати дисциплиновани
слој маса око линије Партије и правилно спроводити нашу ли-
нију на данашњој етапи наше борбе. Поред ранијих слабости
које су се појавиле у раду на вашем подручју, појава крилаша
и погибија другова на Марковом Лазу,¹ говоре да се [стање] није
много поправило. Свака небудност код наших партизана посље-
дица је нерада наших група у партизан. јединицама и наших
политичких комесара. Кад би партиски рад био правилно спро-
вођен, то се не би могло десити, јер у склопу нашег рада долази
будност према непријатељу, макар какве боје био тај неприја-
тељ. Ми смо вам и раније напоменули да појачате рад у Општини
ровачкој, а то је један врло важан сектор.

Нијесмо доспјели да прочитамо записнике, па вам не мо-
жемо рећи о њиховој непотпуности.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

**ПОКРАЈИНСКИ КОМИТЕТ КПЈ
ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК**

(М.П.)

¹ Мисли се на Марковића Лаз, гдје су из засједе убијени партизани
Вујисић Бајо и Вујисић Лабуд.

БР. 196

ИЗВЈЕШТАЈ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЦЕТИЊСКИ
ОКРУГ ОД 31 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КО-
МИТЕТУ КЛЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК¹

ДРУГАРСКОМ ПК-у

Драги другови,

Пета колона покушала је да искористи наше жртве и војнички пораз на Пљевљима у своје разбијачке сврхе. То је нарочито дошло до изражаја у Катунској Нахији, али након саопштења на збору у Чеву, гдје је објашњено масама право стање догађаја на Пљевљима, и гдје су заказане комеморације погинулим друговима, стање се нагло поправило и пета колона ућуткана. Одржане су комеморације у Велестову (Мићуновићима — партијци) на којој је било око 1.000 душа; на Загреди (Бурићима), гдје је било присутно око 700 људи; у Ублима (Гардашевићима) са 5[00]—600 душа. На овој комеморацији били су заступљени рудински партизани (50). У Чеву (Драшковићу) са око 500 учесника; у Цуцама "Б. Марковићу, партијцу — полкомесару Катунске чете. На свим комеморацијама, поред катунских партизана, били су присутни и партизани из Загарча и Брда, њих око 50. На свим комеморацијама говорио је претставник Штаба, претставник партизана, омладине, а на комеморацијама партијцима говорио је и претставник Партије. У говорима се оштрс ударило по петој колони и позвало борце да ступају у партизанске редове и да стварају народно-ослободилачке одборе. Пета колона је већ била успјела да створи некакве одборе, који су на ријечима били за борбу, док су у ствари спречавали стварање партизанске војске. Карактеристичан је случај у Цуцама, гдје је претсједник таквог одбора др. Божо Кривокапић,² Секулин потпретсједник, а у одбор су позвали и неке комунисте. Ови су нажалост то и учинили, али брзом интервенцијом руководства ова грешка је отклоњена. Неки су се одбори већ распали. Још понегдје има покушаја да се протури нека резолуција за рачун окупатора, али тежиште ових резолуција сада се углавном своди на то да се покушају спасти поједини петоколонаши ...

У борбама на Грахову узело је учешћа око 30 партизана Из Цуца. Кривошије су се већином евакуисале у Цуце. Према си-

¹ Редакција располаже копијом извјештаја.

* Потпретсједник Црногорске федералистичке странке, који се као и читаво руководство Црногорске федералистичке странке, ставио у службу најприје италијанском, а касније њемачком окупатору. Као такав је убијен у Котору 1944 године.

ноћњем извјештају непријатељ је успио да заузме важне положаје према Грахову. Да ли су се спојили са гарнизоном у Грахову још не знамо.

Поред већ одржаних комеморација у Катунској Нахији, сутра се на Љуботињу одржава заједничка комеморација Љуботињана и Г. Цеклињана, док ће се комеморација у Штитарима и Д. Цеклину одржати 10 јануара, као на дан четрдесетодневнице смрти палих друтова. У Штитарима се морала одложити због рђавог времена. Ово је заиста прилично закашњење. Ма да је масама објашњавано, ипак се чују приговори пете колоне, па и добронамјерних људи, у вези са великим жртвама на Пљевљима.

Припреме за прославу Бадње вечери су у току.

1) Извршена је углавном свуда подјела партиског чланства за рад у војсци и позадини. Тамо гдје је још увијек мален број партијаца и партизана, као напр. у Катунској Нахији, та је подјела моментално стриктно неизводљива, пошто је овај мален број партијаца ангажован по свим секторима у већини случајева.

2) Партијци који су се повратили са Пљеваља већином су рањеници. Многи су већ саслушани. Из Општине ријечке и Барског среза немамо још саслушања, па вам ни ова која смо већ прибавили не шаљемо, већ ћемо све скупа послати идући пут. Имена погинулих и рањених партијаца такође нијесмо још добили.

3) На Цетињу је прилично тешко стање пошто непријатељ врши масовна хапшења. Међу ухапшеним налази се и једна партијка.

4) Шаљемо вам жалбу искључених партијаца из Паштровића. Сматрамо да ове треба вратити у Партију. Од њих су неколика погинули на Пљевљима . . .

5) Шаљемо вам и изјаву Ђура Павићевића,¹ коју је преко неког свог пријатеља предао друговима на Цетињу. Он се, према мишљењу другова са Цетиња држи коректно. Но ипак сматрамо да не може доћи у обзир мијењање става према њему, јер је он један од главних разбијача радничког јединства на Цетињу.

6) Што се тиче формирања Горњо-љешанског батаљона, сматрамо да је то било потребно и корисно учинити и да ће користити јачању нашег утицаја у овом крају. Ово се да закључити и по томе како је народ врло добро прихватио намену вање штаба у који су ушла три партијца.

7) ... Сматрамо да треба да, уколико је то икако могуће, пошаљете друга Пека Дапчевића, јер ми немамо на нашем под-

¹ Фракционаш у Партији и као такав искључен. Био је повезан са троцкистичком групом „Ћуфке" на Цетињу.

ручју ни једног доброг официра — масовиха, који би одговарао за Штаб ...

9) Од Лењинових књига имамо само 1905-ту годину, чим је добијемо послаћемо је.

10) На сједницама ОК није никад присуствовало непартијаца. Случај са читањем писма није био на сједници него прије.

11) Друг Рајко¹ иде у Барски срез, и он ће свршити све у вези са вашим писмом о успостављању контакта са Албанцима.

12) Шаљемо вам писмо друга Миладина Поповића из Пећи, који се налази у Албанији. Писмо изазовите хемиски. То ми мислимо, [иако] ништа нам о томе није речено. Прије га нијесмо послали, јер нијесмо разумјели док [ни]је дошао Рајко.

На путу Цетиње—Подгорица заплијењено је 35 врећа брашна и једна пасуља.

Шаљемо вам детаљан извјештај о раду омладине.

Шаљемо вам примјерак вијести. Не можемо да чујемо Москву; ако можете дајте нам нека упутства.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

31 децембра 1941 г.

**КПЈ
ОКРУЖНИ КОМИТЕТ—ЦЕТИЊЕ**

БР. 197

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 31 ДЕ-
ЦЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ КАТУНСКОГ БАТАЉОНА ЗА
ПОЈАЧАЊЕ БОРБЕ ПРОТИВ ОКУПАТОРА И ДОМАЋИХ ИЗ-
ДАЈНИКА**

**ШТАБ ЛОВЋЕНСКОГ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
31. XII. 1941 г.**

**ШТАБУ КАТУНСКОГ НАР. ОСЛ. ПАРТИЗАНСКОГ
БАТАЉОНА**

П о л о ж а ј

Примили смо ваш извјештај о промјенама које су настале на сектору Кривошија и о повлачењу партизана са тога сектора у*Цуце. Замјерамо што извјештај није бар донекле конкретни-

¹ Крсто Попивода

ји, не говори о броју жртава и сл. На ваше питање шта да радите даље одговарамо.

Талијанима не допустите да ступе на територију Цуца. пригледите све наше снаге тамо да ступе са њима у борбу, па макар Италијани не дирани никога, макар и не пљачкали — ништа не мијења на ствари. Покушајте да мобилишете народ из Трешњева и осталих сусједних и граничних села, те цијелих Цуца, за борбу против окупатора, колико би исти покушао да ступи на вашу територију, а нека команда наших партизана по сваку цијену успостави и даље одржи везу са штабовима Граховског и Орјенског батаљона ради потребне војничке и остале сарадње, која се сада тамо намеће. Даље, развијте максимум активности ради смјештаја евакуисаних становника из мјеста која је поново посио окупатор. Партизани морају на сваки начин успјети да смјесте евакуисане породице.

Штаб Катунског батаљона мора у најкраћем року провести у живот ликвидирање осуђених петоклонаша, јер се више њихов рад не може трпјети, нити се може трпјети да поред њих живе партизани под оружјем, зато их смјеста ликвидирајте како знате.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ!

**ЗА ШТАВ
ЛОВЋЕНСКОГ ОДРЕДА¹**

БР. 198

ИЗ ИЗВЈЕШТАЈА БИРОА ПАРТИСКЕ ЋЕЛИЈЕ ОПШТИНЕ
РИЈЕКА ЦРНОЈЕВИЋА ОД 31 ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. МЈЕСНОМ
КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРЕЗ ЦЕТИЊСКИ²

МЈЕСНОМ КОМИТЕТУ

Ц е т и њ е

Извјештај по секторима:

4

1) Војни — Још увијек није спроведена реорганизација војске према задњим директивама Партије (стварање партизанских чета) на терену оба батаљона. Потребно је да то учини надлежни штаб. Пошаљите објашњење по том питању.

¹ Рсдакција располаже копнијом наређења на којој недостаје потпис.

* Докуменат је пронађен као оригинал у рукопису. Из њега се доноси текст који говори о војном сектору и НОФ-у.

Извели смо акцију на Рвашима. Зауостављен је камион са 3600 кг брашна и 104 кг пасуља. Власник Јошо Врбица, трговац, спроведен је до Штаба Ловћенског одреда и пуштен.

Предлажемо да се породици Лаза С. Стругара [из села] Улићи додијели једна врећа брашна, јер је та породица сада остала са врло мало хљеба због тога што је за читавих 6 мјесеци скоро сваког дана хранила пролазеће партизане, и то од 10—15 дневно на ручку или вечери.

2) НОФ

лира	6.650	пшенице	— 50 кг
жита	857,50 кг	меса	— 4 кошета
ракије	21 литар	Крашна	— 19,50 кг
укљева	17 гримни	обуће	— 2 пара
вина	19 литара		

Сви одбори су прегледани.

Г.[орњи] Цеклин
31-ХП-1941

С комунистичким поздравом
Биро ћелије Општине ријечке

БР. 199

НАРЕЂЕЉЕ ШТАБА НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ОД ДЕ-
ЦЕМБРА 1941 ГОД. ШТАБУ ПЈЕШИВАЧКОГ БАТАЉОНА¹

ШТАВ НИКШИЋКОГ
НАРОДНО-ОСЛ. ПАРТИЗАНСКОГ
ОДРЕДА
Бр. ...
... 1941 г.

ШТАБУ ПЈЕШИВАЧКОГ НАРОДНО-ОСЛ. ПАРТИЗАНСКОГ
БАТАЉОНА

Ваше писмо од 27-ХП. примили смо.

Жлвковића смо спровели до батаљона Луковског, и они ће га, ако већ нијесу, пребацити до вас. Испитајте ствар у вези са њим према нашем ранијем писму.

¹ Редакција располаже копијом наређења без датума. Наређење је вјероватно дато крајем децембра 1941 године.

Што се тиче амбуланте на зашој територији, добро би било ако би је могли формирати. Настојаћемо да вас помогнемо у санитетском материјалу, а према вашем писму обратићемо се и Среском одбору.

Извијестите нас шта сте предузели, односно шта сте досада урадили по питању додијељене вам стоке.

Потребно би било да одмах ступите у везу са батаљоном Луковским и да им у случају потребе укажете војничку помоћ. Постоји могућност да буду нападнути.

Постарајте се да прослава 6 јануара — Бадње вече — успије у сваком погледу Материјал за реферат — Проглас ПК од 9 децембра 1941 год.

ЗА ШТАБ НИКШИЋКОГ
НАРОДНО-ОСЛ. ПАРТИЗАНСКОГ
ОДРЕДА

БР. 200

ИЗ ДИРЕКТИВЕ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ПОДГОРИЧКИ ОКРУГ ОД ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. О РАДУ МЕЋУ ЖЕНАМА¹

Драги другови,

Сеоски и општински одбори жена нијесу свугдје формирани. Наилази се на секташење, јер постоји директива да из сеоских и општинских одбора жена треба да улази једна жена у сеоски и општински народноосл. одбор, тако се добије контакт, а то је потребно заго да би жене пружиле пуну помоћ у позадинском раду.

Међу нашим друговима се осјећа још увијек то да се не сматрају жене као саборци, а особито међу партизанима. Још увијек се поткрада потцењивање и омаловажавање. Треба другове омладинце партизана и масу одвикавати од тих и сличних уобичајених ствари, јер једино на тај начин ћемо женама олакшати тај прелом и са другарским поступком омогућити све већи прилив у наше борбене редове.

Улазак жена у партизана још увијек није јасан, и често се гријешу. Сваким даном све више жена желе да улазе у парти-

¹ Докуменат је без датума. Упућен је мјесним комитетима КПЈ и бироима ћелија на подручју Округа комитета за Округ подгорички децембра 1941 године. Из њега се доноси само дио текста који говори о учешћу жена у органима народне власти и војсци.

зане. Пошто наши др.[угови] партизани сами немају довољно оружја, рјешење тог питања поставља се на тај начин — женама се предочи, ако улазе у партизана, треба да буду свјесне да морају извршавати партизанске дужности које им се нареде, [као нпр. да] врше болничарске дужности, курирску службу, дневне страже, обавјештајну службу. Дневне страже жена се показују особито ефикасне на оном терену који контролише окупатор. Догађало се да другарице изврше савјесно свако наређење које им нареди команда, а ипак другови не дозвољавају да положе заклетву. Такав рад је секташење.

Организујте курсеве, гдје ће жене добити најосновније знање баратања оружјем, тј. пушком, револвером и бомбом.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

ОК ПОДГОРИЦА

БР. 201

**МЈЕСЕЧШІ ИЗВЈЕШТАЈ ЦЕТИЊСКОГ ГРАДСКОГ ОДБОРА
НОФ-А МЈЕСНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРЕЗ ЦЕТИЊСКИ¹**

ИЗВЈЕШТАЈ ПО РАДУ НОФ У ЦЕТИЊУ

НОФ у мјесецу децембру показао је прираст и у броју прилагача и у количини новца. Док је у мјесецу новембру прикупљено око 19.000 лира од 871 лица, дотле у овом мјесецу је сакупљено 23.284 ЈЛ.² од 1104 лица.

Повећавање количине новца могло је бити веће особито на чиновничком сектору и у раду одбора за породице, док је код свих осталих сектора прираст, а основан је нови одбор за Бајице.

Чиновници. За овај мјесец, и поред повећања чиновничких плата, акција није превазишла прошлу норму од новембра највећим дијелом усљед неактивности извјесних повјереника, који ће бити смијењени. То нарочито важи за опште и техничко одјељење. Остала одјељења су показала пораст.

У Суду и Пореској управи акција је мало подбацила усљед хапшења повјереника.

¹ Редакција располаже извјештајем у рукопису без датума и потписа, који на неколико мјеста није добро очуван. Извјештај је био упућен Мјесном комитету КПЈ за Срез цетињски.

² италијанских лира

У техничком одјељку и штампарији није још предат новац за мјесец децембар, већ ће се накнадно увести, те ће према томе чин.[овнички] сектор бити већи него што је уведено за овај мјесец. Рубрика за тех. одјељак и штампарију је остала празна, а добивени новац ће се уписати за мјесец јануар.

Хигијенски завод такође је подбацио усљед хапшења повјереника.

Болница усљед неактивности повјереника није пребацила норму од прошлог мјесеца.

Уопште, чиновнички сектор се мора поправити идућег мјесеца.

Студентски сектор показује повећање у броју прилагача . . .

Радници показују пораст прилично велики. Овог мјесеца први пут су обухваћени тишлери, пекари и конобари. Број обухваћених је моментално порастао на 100 од 71 у новем[бру]. Пораст у новцу је више него двострук, од око 1500 Јл. у нов. на 2916 у децембру. Намирница нема усљед сиромаштва.

Одбор је одржао 3 конференције са прилагачима по реферату о задацима НОФ-а. Присутно је било 34 прилагача.

Одбор за Богданов Крај је прорадио реферат о НОФ-у. Одржане су двије конференције са 30 прилагача. Број прилагача је повећан од 24 на 44 — скоро 100%, а такође количина новца од око 310 на 1038 лира — скоро 200%. Одбор обећава много за мјесец јануар. Намирница нема усљед објективних разлога — немаштине.

Раднички омладинци показују пораст и у броју прилагача и у новцу од 37 на 47, а од 269 Јл. на 385 Јл. Одбор се нарочито истакао у прикупљању санит. материјала, [за] што је похваљен.

Одбор за Доњи Крај је прорадио реферат о НОФ-у.

Одбор нарочито развија активност у прикупљању намирница. У броју прилагача и новцу има прираста.

Доње Поље и Груда повећали су број прилагача за 5. Количина новца је мања усљед хапшења једног повјереника. Идућег мјесеца ће се попети количина новца.

Одбор за породице је овог мјесеца подбацио за двоструко. Разлог је у хапшењу главног повјереника и низа других по разним секторима. Ипак је раздијељена сума од 4950 Јл. на 16 породица, чији су храниоци погинули или су у партизанима.

Одбор међу грађанима — и поред хапшења 2 — 3 повјереника — сад је врло добро постављен. Образована су три (3) одбора за грађане. Одбор за мјесец јануар обећава много. Број прилагача повећан је на 135, од 2.000 лира на .. 209. . лира.¹

Одбор за исхрану је потпуно самосталан. Исхрана затвореника је стална. Број оброка је повећан.

¹ Не може се установити цифра.

Новоосновани одбор за санитетски" материјал је ставио себи у дужност стварање болнице од 50 кревета са апотеком. Сакупљено је прилично санитетског материјала и инструмената. Комплетна болница ће бити набављена до 1 феб. Одбор скреће пажњу да се чува материјал који се шаље, нарочито хируршки инструменти, јер их има врло мало. Напр., послата су 2 хируршка ножа, а после је тражен још један нож. Дакле, о овоме нека се поведе рачуна.

Укратко, да би акција за јануар била боља, сви одбори већ сада ће поставити план рада за јануар. По тим плановима развиће се утакдоица међу повјереницима и одборима, што ће донијети лијепе резултате.

Одбори ће појачати рад на прикупљању веша и рубља, као и на куповању што више количине намирница.

У рачунима се појавио извјесни дефидит за око 4.000 ЈЛ. Наиме од прошлог благајника примљено је 25.874 ЈЛ. а према билансу од прошлог мјесеца—новембра треба да буде примљено око 29.000 ЈЛ. Распитајте се о овоме код Николе Ђурића, који зна за ове 4000 ЈЛ., а ако су утрошене да нам преда признанице.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

БР. 202

ИЗ ИЗВЈЕШТАЈА БРАТОНОЖИЋКО-БРСКУТСКЕ ПАРТИСКЕ
ЋЕЛИЈЕ ОД ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. О СТАЊУ НА ПОДРУЧЈУ
ЋЕЛИЈЕ¹

Драги Миге,

3) У свим селима изабран је сеоски одбор по НОФ-у, до избора општинског [одбора] није дошло. Сеоски одбор прикупља,² иде све на боље. Моћи ће убрзо доћи и до [избора] општинског, као и сред.[ког одбора]. Немам подесног пар.[тијца] за НОФ. Овај друг није подесан — избјеглица је, ако остане онај који је саслушан, могао би бити изабран за делег.[ата за срез].

¹ Редакција располаже оригиналом у рукопису упућеним Мигу Врбици, који је тада био одређен од Покрајинског комитета КПЈ за помоћ партиској организацији у Брску и Братоножићима. Из извјештаја се доноси дно о НОФ-у и војном сектору.

² Односи се на прилоге за Народноослободилачку борбу и помоћ избјеглицама и сиромашним породицама.

4) Делегати из штаба¹ раде — помажу рад на организ.[ова-
њу] Нар. осл. парт. вој[ске]. Пре њиховог доласка формирана
је 1 чета добр.[их] партизана — Доњо-брскутска. У њу су ушли
скоро сви на том терену; 1 официр није хтио пол.[ожити] за-
клетву. У састав ове чете ушли су и они пар.[тизани] са њене
територије који су и раније били партизани. Ова чета броји
97 пар.[тизанај].

Делегати су приликом састанка дозволили избор коман-
дира и његовог заст.[упника], као и ком.[есара] и његовог заступ-
ника, стим ако Штаб потврди. За командира чете изабран је Рашо
Јанковић, стар 62 год. Пристал.[ица] је цр.[ногорских] зеленаша,
али је видио њихов слом, те је сад са свим рођацима који су
били [присталице] исте странке одлучно пришао нашем по-
крету. Заступник му је Никица Секуловић, — његов став знате.
Тежи да оправда себе. За пол. комесара предложен је Трифун
Секуловић... Његов заступник не одговара своме позиву. ..

Мишљења сам да се одобри овај избор с обзиром на те-
шкоће које би постале промјеном...

У формирању је и друга чета у Зауглу; она ће бројити
око 70 партизана. Избор старјешина неће бити подесан. Избор
су вршили оне ноћи кад је била акција, 28 нов. и промјену је
извршити немогуће, јер би незадовољници хтјели изазвати рас-
пад. Од ових је већи број положио заклетву. Ради се на фор-
мирању још др.[угих] чета. Заклето је још око 30. Не могу ти
доставити тачан број, као и прецизну ситуацију. Причаће ти
Војо². Од официра није нико пришао. Пошли су да виде што су
у Кучима урадили официри.

СМРТ ФЛШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

Мирко³

¹ Зетског НОП одреда

² Војо Тодоровић

³ Мирко Маровић ухваћен од четника 1942 године и стријељан у
Колашину.

БР. 203

ИЗВЈЕШТАЈ БИРОА ПАРТИСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ДОЊОЦЕ-
КЛИНСКОГ БАТАЉОНА ОД ДЕЦЕМБРА 1941 ГОД. ОКРУ-
ЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ЦЕТИЊСКИ ОКРУГ О РАДУ И
СТАЊУ НА ПОДРУЧЈУ БАТАЉОНА¹

Драги другови,

Стање на нашем подручју је следеће:

а) Партиски. Имали смо састанак Бироа, гдје смо проучили
цјелокупни материјал. Одржавамо састанке по групама. Стање
је доста добро и поред ситнијих грешака, пропуста и неправил-
ности. Образован је Биро батаљонски према директиви замј.
команд.[анта] Одред Мила Јовићевића. У Бироу су Душан Пе-
тричевић, Андрија Пејовић, Петар Газивода и Никица Стругар.
Полит. секретар је Петар Газивода.

б) Политички. Одржан је читав низ конференција у више
мјеста са преко 800 присутних мушких и женских. Иступ је
био правилан и добро примљен од читаве масе.. .

Расположење расте; народ има извјесних приговора, али
су здрави и добронамјерни. Улазак у партизанске јединице је
масован, ма да се строго води рачуна о сваком појединцу који
жели да уђе.

в) НОО. Јуче је одржана општинска конференција на којој
је присуствовало 29 делегата, односно чланова сеоских одбора.
Отсутно је било свега 2 члана и, трећи, Марко Стругар, који је
пошао горе на Покрајинску конференцију. — Конференција је
протекла у најљепшем реду и разумијевању уносећи у запис-
ник све важније приједлоге и питања. Изабран је извршни одбор
у који су ушли: Марко Стругар, Стево Машановић, Илија Д.
Кођтић, Ђоко Ђ. Ђурашковић и Јован Р. Павличевић. Чланови
Партије су Стево и Илија Костић. Конференција Извршног од-
бора послаће делегате у Срески НОО кад их буде изабрала. Кад
иста буде заказана, јавићемо благовремено да би сви дошли.

Рад по економској линији иде отежано, али опет помало
свакако напредује. Ликвидирали смо, уз објашњење, одборе
НОФ сматрајући их као помоћно особље члана НОО који ради
по томе. Рад и дужности НОО ћемо најуредније консолидовати.
Одборници захтијевају прописе или уредбу [о] раду и пословању,
као и печат, уколико је то могуће.

г) Рад по СКОЈ-у иде Ерло лијено. Јуче је одржана омлад.
конференција, на којој је проучена нова линија рада међу омла-

¹ Редакција располаже оригиналом извјештаја у рукопису без да-
тума и потписа. Текст у оригиналу није на неколико мјеста очуван. Извје-
штај је писан вјерсватно децембра 1941 године.

дином. Постоји пуно наде да ће се то ново у раду исправно спровести у живот, како у војсци тако и у позадини...

У последње вријеме одржавају се санитетски курсеви. Иступ и учешће на задњим конференцијама ово потврђује.

Предлози — Да се назначи и одреди пазар, мјесто и вријеме гдје би народ размјењивао продукте или их продавао уз одређене цијене. Уз то да се забрани одношење хране људима који су са села пошли у град, иако нијесу многи познати као петоколонаши. Из њихових домова, иако имају, требало би им онемогућити одношење хране кад неће да живе на селу већ у „завјетрини“. Ако Штаб Одред може, добро би било да закупи суху рибу коју су риболовци обавезни продавати због набавке жита и др. Исто има се прилике купити и говеди, па чак и волова. Ово хитно подузмите.

Наши прилози и зајмови у житу ће се одмах упутити сиромашнима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

БР. 204

ИЗ „САОПШТЕЊА“ БР. 6 ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 12 ЈАНУАРА 1942 ГОД. О ПАРТИ-
ЗАНСКИМ БОРБАМА И АКЦИЈАМА¹

БОРБЕ И АКЦИЈЕ НАШИХ ПАРТИЗАНА

У току друге половине децембра 1941 г. јединице Црногорског народно-ослободилачког партизанског одреда за операције у Санцаку, савлађујући отпор Италијана и четника, заузеле су Рудо, Устибар, Међеђу и Миоче, успоставиле су у тим мјестима народно-ослободилачку власт и дошле у везу са босанским партизанима из Романиског народно-ослободилачког партизанског одреда. На Рудоме је заробљено и разоружано 30 четника. На Устибару 7. На Миочу је борба са Италијанима и њиховим савезницима четницима трајала неколико часова. Заробљено је 7 Италијана и 6 четника.

Двадесетдругог децембра 1941 г. поменуте партизанске јединице зауставиле су један четнички воз који је ишао из Фоче

¹ „Саопштење“ бр. 6 је објављено 12 јануара 1942 год. па би, с обзиром на хронолошку поређаност докумената, овај кратки преглед акција требало штампати у наредној књизи. Међутим све акције у њему, сем три, потичу из 1941 год. па је природније да се објави на крају ове књиге.

и возио четнике за Ужице, гдје су ишли да добију оружје од Њемаца и Недићеваца. Партизани су их све разоружали, а потпуковника Цветковића и још 2 бивша жандармериска официра заробили.

Двадесетосмог децембра 1941 г., послје јуначке борбе од преко мјесец дана на разним секторима граховског фронта, наше храбре партизанске јединице присиле су непријатеља да се повуче из Грахова и заузеле Грахово. Пошто је добио велико појачање, непријатељ је успио да побегне према Црквицама. У току ове једномјесечне борбе непријатељ је изгубио око 700 до 800 мртвих, рањених и заробљених војника и официра. Уништено је много ратног материјала, а знатне количине пале су у наше руке. У задњим борбама наши губици били су 5 мртвих и 20 рањених.

По заузећу Грахова једна група од 60 петоколонаша, на челу са Новицом Ковачевићем, судијом из Спила, агентом четничких бандита, покушала је да постави извјесне услове нашој команди, који су ишли за разбијањем борбеног јединства народа, али су били одмах ухапшени и разоружани. Биће изведени пред партизански војни суд.

Четвртог јануара 1942 г., не могавши да издржи опсаду од стране партизанских снага, непријатељ је напустио Колашин и побјегао у правцу Берана. Колашин су посјеле јединице Комског народно-ослободилачког партизанског одреда. Због издајничког држања петоколонаша из колашинско-речинске општине и групе Јелић-Лашић у Васојевићима, наше јединице нијесу стигле да непријатеља приликом бјекства нападну и разоружају.

Трећег јануара 1942 г. извршен је напад на једну италијанску колону на путу између Матешева и Лијеве Ријеке. Непријатељ је имао 25 мртвих (међу њима 2 официра), 10 рањених и 6 заробљених.

Осамнаестог децембра 1941 г. непријатељ је покушао да пљачка у селу Озринићима (околина Никшића). Партизани су ово спрјечили и заробили 3 Италијана. Окупатор је дао улти-матум селу Риђанима за испоруку 500 кг. меса, али је село то одбило. Бил[о је м]ањих чарки, па је италијанска посада са моста на Моштаници (5 км. од Никшића) побјегла.

Средином децембра 1941 г. извршен је напад на камионе окупатора на путу Колашин—Матешево, и заплијењено 3 пушкомитраљеа и 15 пушака.

Тринаестог децембра 1941 г. ок[упатор] је почео да интернира и пљачка Полимље. Партизани су дали отпор. У борби су рањена 2 партизана (од којих је 1 умро) и 3 партизанке. Непријатељ је имао 2 мртва.

Првог јануара 1942 г. Италијани су бомбардовали Штедим (околина Никшића). Бомбардовање је извршено због тога што су

сељаци одбили да испоруче месо италијанској команди. Б[омбар-
довање није причинило никакве штете. нити је било жртава.

Петог децембра 1941 г. покид[ане су] телефонске жице на
путу Андријевица—Мурина и уништени телефонски стубови на
дужини од 1200 м. Исте ноћи порушен је пут у Сућеској.¹

Осмог децембра 1941 г. покидана је телефонска жица на
Чакору у дужини од 2 км., као и између Мурине и Плава у ду-
жини од 900 м.

Шеснаестог децембра 1941 г. изведено је рушење пута Це-
тиње—Будва на мјесту Граб Брајићки у дужини од 500 м.

Крајем децембра 1941 г. заплијењено је од предузећа „Ом-
бле“ 15 коња.

Ноћу између 28 и 29 дец. 1941 г. изведена је акција на путу
Даниловград—Подгорица мјестимичним пресјецима цесте у ду-
жини од 1 км. Акција је изведена под непријатељском ватром,
али је ипак саобраћај на цести прекинут.

Крајем децембра 1941 г. срушен је пут Подгорица—Данилов-
град под Вељим Брдом на 2 мјеста, стављене препреке и поки-
дана телеграфско-телефонска постројења.

Двадесетдругог и двадесетрећег децембра 1941 г. запаљена
је бивша жандармериска станица на Трешњевику, у којој су по
дану становали крилаши (милиционери), прекинута и однесена
телефонска жица у дужини од 600 м.

¹ Заселак код Андријевице

ОБЈАШЊЕЊЕ СКРАЋЕНИЦА

А

АВНОЈ — Антифашистичко вијеће
народиоог ослобођења Југосла-
вије
агит.-проп. — агитационо-пропаган-
дни

дин. — динар
док. — докуменат
др., д-р — доктор
др. — други
друг. — другарски
дур., дурм. — дурмиторски

Б

бац. — бацач
бац. б. — бацамких бомби
бат., батаљ. — батаљон; батаљон-
ски
б., бом. — бомба
бив. — бивши
бив. југ. — бивши југословенски
Б. Которски — Боко-которски (срез)
босан. — босански
бр. — број

жанд. — жандармериски
жељез. — жељезнички

З

замј. — замјеник
зан. — занатски
заст. — заступник
зем., земљ., земљор. — земљорадник
зет. — зетски

В

в. — види
ВКП(б) — Свесавезна комунистич-
ка партија (бољшевика)
Врх. — Врховни

импер. — империјалистички
инж. — инжењер
инт. — интендантски
итал. — италијански
итд. — и тако даље

Г

г. — господин; година; горљи
ген. — генерал
гер. — герилски
Гл. — Главни
год. — година
гор. — горњи
гр. — грам; граната
грах. — граховски

јед., једин. — јединица
ЈНС — Југословенска национална
странка
ЈРЗ — Југословенска радикална за-
једница
југ., југосл. — југословенски
Ј.Ш. — Језерошарански

Д

д. — доњи
дец. — децембар

К

катун. — катунски
кг., кгр. — килограм
км. — километар

ком. — комада
 ком. — комесар; командир; коман-
 дант; комунистички
 комп. — компанија
 КПЈ — Комунистичка партија Југо-
 славије
 к-т — командант

Л

Л., лир. — лира
 л., лит. — литар
 љеш., љешан. — љешански

М

м. — метар
 М24 — модел 24
 ман. — манастир
 мин. — министарство
 митр., митраљ. — митраљез; митра-
 љески
 м., мет. — метак
 МК — Мјесни комитет
 М. П. — мјесто печата
 мусл. — муслимански

Н

народноосл., народ.осл., народ.осло-
 бод. — народноослободилачки
 Н. борба — „Народна борба“ (лист)
 непријат. — непријатељски
 н., нар. — народни
 НОБ — Народноослободилачка бор-
 ба
 НОО — народноослободилачки од-
 бор
 НОП — народноослободилачки пар-
 тизански
 НОФ — народноослободилачки фонд
 нов. — новембар
 н.пр., напр. — на примјер

О

ов. — овога
 о.г. — ове године
 одн. — односно
 ОК. — Окружни комитет
 окт. — октобар
 о.м.. о.мј. — овога мјесеца
 омлад. — омладински
 оп., операт. — оперативни
 општ. — општина
 орг. — организација; организациони
 орг. гер. — организовани герилци
 осн. — основна
 осло., ослоб., ослобод. — ослободи-
 лачки

П

пак. — пакет
 пар. — партиски
 парт. — партизански; партијски
 парт. орг. — партиска организација
 партиз., партизан. — партизан; пар-
 тизански
 П. Гаврила — Принципа Гаврила (у-
 лица)
 пешад. — пешадни
 пит. подоф. шк. — питамац подофи-
 цирске школе
 ПК — Покрајински комитет
 пл. — планина
 п.м., п.мет. — пушчани метак
 п. митр., п. митраљ. — пушкомитра-
 љез
 пок. — покојни
 пол., полит. — политички
 п. п. — после подне
 п.пуковник — потпуковник
 претсј. — претседник
 пролет. — пролетерски
 П.С. — пост скриптум
 пуш. — пушка

Р

р. — ријека

С

санит. — санитарски
 свр. учит. — свршени учитељ
 Св. Стефан — Свети Стефан
 септ. — септембар
 СКОЈ — Савез комунистичке омлади-
 не Југославије
 сл. — слично; службено
 служ., служб. — службено
 см. — сантиметар
 с.р. — својеручно
 СССР — Савез совјетских социјали-
 стичких република
 стр. — страна

Стр. пов. — строго повјерљиво

Т

т. — тачка
 талијан. — талијански
 т.г. — текуће године
 телеграф. — телеграфски
 телефон. — телефонски
 тех. — технички
 т.зв., тзв. — такозвани
 т.ј., тј. — то јест

т.м. — текућег мјесеца; топовски ме-
так

т. мет. — топовски метак

т. сл. — томе слично

т.т. — телефонско-телеграфски

управ. — управни

Ф

фаш. — фашистички

фeб. — фебруар

фин. — финансиски

фр. — франак (албански новац)

Ц

Ц.Г. — Црна Гора

ЦК — Централни комитет

ЦКВКП (б) — Централни комитет
свесавезне комунистичке пар^тије
(бољшевика)

ЦНО — Ирногорска народна омла-
дина

црн., црног., црногор. — црногорски
црног.-санц. — црногорско-санџачки

ч., час., П — часа, часова, сати

РЕГИСТАР

А

Абисинија — 96;
 Албанија (Арбанија) — 31, 73, 164, 186, 304, 307, 315, 330, 390, 391, 392, 393, 419;
 Алуга (сек. Жабљак) — 154, 155, 157;
 Алуга (Морачка) — 158;
 Америка — 17, 25, 91, 92, 172, 180, 181, 240, 280, 283, 372, 384, 385;
 Андријевица — 16, 31, 74, 88, 98, 152, 159, 194, 203, 216, 311, 330, 331, 349, 353, 356, 430;
 Арсланагића Мост — 237;

Б

Баба — 155;
 Бабајићи — 218;
 Бабине — 138;
 Бајице — 423;
 Балкан — 14, 173;
 Бандићи — 294, 311;
 Бањани — 292, 305, 321, 352;
 Бар — 31, 101, 114, 142, 143, 285, 303, 353, 381, 382;
 Баре (Ускоци) — 364, 397;
 Бари (Италија) — 252;
 Бастаси — 386;
 батаљон герилски — 43;
 батаљон НОП „Алекса Ђилас" — 331;
 батаљон НОП Андријевички — 330, 331;
 батаљон НОП „Бајо Пивљанин" (Ловћенског НОП одреда) — 55, 85, 99, 105, 106, 145, 319, 342, 343, 401, 403;
 батаљон НОП „Бајо Пивљанин" (Дурмиторског НОП одреда) — 215;
 батаљон НОП Бањански — 201, 414;

батаљон НОП „Бњели Павле" — 146, 215, 326, 345;
 батаљон НОП Бјелопавлићи — 155;
 батаљон НОП Бјелопольски — 356;
 батаљон НОП Вражегрмски — 147;
 батаљон НОП Вражегрмско-павково-петрушински — 265;
 батаљон НОП Горњољешански — 327, 328, 336, 379, 396, 418;
 батаљон НОП Граховски — 190, 191, 200, 201, 251, 256, 270, 292, 303, 306, 308, 358, 404, 410, 414, 420;
 батаљон НОП Граховско-рудинско-бањски — 265;
 батаљон НОП Доњољешански — 328;
 батаљон НОП Доњоморачки — 331;
 батаљон НОП Доњоцеклински — 99, 427;
 батаљон НОП Други црногорски (Прве пролетерске бригаде) — 354;
 батаљон НОП „Ђоко Ковачевић" — 127, 130, 342;
 батаљон НОП жупопивски — 314, 413;
 батаљон НОП Зетски — 154, 155, 215, 224, 326, 337, 345;
 батаљон Језерошарански — 215, 326, 344, 345, 365;
 батаљон НОП Јеленачки — 146;
 батаљон НОП „Јован Томашевић" — 55;
 батаљон НОП Катунски — 190, 198, 200, 404, 419, 420;
 батаљон НОП Комски — 215, 326, 345;
 батаљон НОП Космајски — 407;
 батаљон НОП Косоволушки — 146;
 батаљон НОП Кочанско-милочански — 161;

батаљон НОП Крагујевачки — 407;
 батаљон НОП Краљевачки — 407;
 батаљон НОП Ловћенски — 140, 176, 183, 199, 215, 274, 275, 302, 310, 323, 324, 326, 327, 345, 368, 378, 380, 402, 407;
 батаљон НОП Луковски — 295, 421, 422;
 батаљон НОП Љешански — 192, 197, 205, 208, 209, 234, 255, 303, 322;
 батаљон НОП Љешанско-подгорички — 262;
 батаљон НОП Љешкопољски — 87, 290, 308;
 батаљон НОП Љуботињско-цеклински — 197;
 батаљон НОП „Марко Миљанов" — 55, 74, 93, 95;
 батаљон НОП Морачки — 155, 158;
 батаљон НОП Никшићки — 155;
 батаљон НОП Орјенски — 55, 135, 238, 317, 376, 404, 420;
 батаљон НОП Павковићки — 146;
 батаљон НОП „Пеко Павловић" — 215, 326, 345;
 батаљон НОП Петрушински — 146;
 батаљон НОП Пивски — 326, 333, 345, 353;
 батаљон НОП Пиперски — 147, 252, 326, 345;
 батаљон НОП Пиперско-кучки — 155, 157;
 батаљон НОП Пјешивачки — 265, 421;
 батаљон НОП Планино-пивски — 363, 383, 386, 387;
 батаљон НОП Пљеваљски — 356;
 батаљон Први црногорски (Прве пролетерске бригаде) — 354;
 батаљон НОП Приморско-црмнички — 379, 395, 402;
 батаљон НОП Рудински — 414;
 батаљон НОП Ускочки — 398;
 батаљон НОП Ускочко-дробњачки — 215, 326, 345;
 батаљон НОП Херцеговачки — 358;
 батаљон НОП „Царев Лаз" — 105, 197, 204, 206, 287, 334, 377, 389, 400;
 батаљон НОП Цетинјски — 154, 155;
 батаљон НОП Црмнички — 105;
 батаљон НОП Шавничко-жабљачки — 147;
 батаљон НОП Шумадиски — 407;
 батаљон НОП „13 јули" — 388, 403;
 батаљон НОП „18 октобар" — 215, 289, 290, 291, 362, 407;
 Белведер — 16;
 Београд — 102, 165, 178, 340, 408;
 Беране — 16, 31, 88, 152, 159, 194, 195, 216, 263, 267, 296, 331, 353, 356, 412, 429;
 Берковача — 159;
 Берлин — 174, 254;
 Бијела Брда — 407;
 Бијела Гора (на сек. — Бијела Г.) — 358;
 Бијело Брдо — 216;
 Бијело Поље — 88, 95, 138, 159, 216, 217, 221, 263, 267, 285, 291, 327, 349, 353, 356;
 Билећа — 149, 160, 161, 200, 201, 232, 236, 250, 307, 359, 384, 414;
 Биоче — 71, 73, 95, 96;
 Бјелице — 142, 143, 174;
 Бјелопавлићи — 45, 93, 141, 154, 158, 185, 248, 262, 311; -
 Бјелоши — 27;
 Блаца — 155;
 Боан — 155, 157, 158, 364;
 Бобија — 258, 335;
 Бобова Улица (на сек. — Бобова Ул.) — 358;
 Богданов Крај — 424;
 Богетићи — 266, 353;
 Бојићи — 158;
 Бока (Которска) — 5, 13, 14, 15, 18, 21, 22, 25, 26, 32, 33, 36, 40, 41, 42, 50, 55, 57, 58, 59, 62, 63, 64, 67, 68, 70, 71, 72, 75, 77, 78, 80, 85, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 98, 100, 102, 103, 104, 107, 108, 109, 112, 116, 118, 120, 121, 122, 125, 127, 128, 131, 135, 137, 139, 140, 141, 142, 146, 149, 153, 154, 155, 157, 158, 159, 160, 161, 163, 164, 166, 167, 171, 176, 179, 183, 185, 190, 191, 192, 193, 196, 199, 201, 202, 208, 210, 211, 214, 215, 218, 220, 221, 222, 227, 232, 233, 234, 236, 237, 238, 241, 242, 243, 247, 248, 249, 250, 252, 253, 254, 256, 263, 264, 265, 266, 268, 272, 274, 277, 280, 281, 283, 284, 286, 287, 290, 294, 296, 298, 299, 300, 301, 302, 304, 306, 309, 311, 312, 315, 318, 320, 321, 322, 324, 326, 328, 329, 333, 334, 336, 337, 338, 341, 342, 344, 347, 348, 349, 351, 354, 357, 359, 360, 366, 372, 373, 374, 378, 380, 381, 390, 391, 394, 395, 396, 399, 400, 406, 411, 413, 414, 416, 417, 428;
 Боково — 27, 275, 403;
 Болосаве — 292, 293;

Болдогасон — 66;
 Борач — 321, 383, 387, 394;
 Борово Брдо (на сек.-Борово Бр.) — 155;
 Босна — 72, 86, 101, 102, 138, 150, 172, 173, 195, 218, 296, 327, 348, 361, 383, 385, 386, 387, 407, 408, 409;
 Брајићи — 115, 278, 342;
 Братоножићи — 55, 71, 93, 94, 95, 98, 148, 157, 221, 262, 267, 291, 425;
 Брда — 277, 417;
 Брезов До — 406;
 Брезовик — 162, 252;
 бригада Бјелопавлићка — 55, 56;
 бригада Васојевићка — 150;
 бригада Горњовасојевићка — 56;
 бригада Доњовасојевићка — 56;
 бригада Дурмиторска — 56;
 бригада Зетска — 55, 56;
 бригада Колашинска — 56;
 бригада Лимска — 56;
 бригада Ловћенска — 55, 56, 67, 68, 80, 84, 85, 87, 99, 104;
 бригада Никшићка — 56;
 бригада Подгоричка — 117;
 бригада I пролетерска НОПУ — 327, 354, 355, 361, 362, 371, 399, 407, 408, 409;
 бригада V пролетерска црногорска — 93, 191, 235;
 Бродарево — 119, 164, 356;
 Брскут — 55, 157, 337, 425;
 Брстец — 155;
 Бугарска — 340;
 Бугојно — 304, 335;
 Будва — 27, 28, 285, 302, 304, 342, 379, 382, 402, 430;
 Букова Продо — 200;
 Буковица (ријека) — 158;
 Буковица Г. — 158;
 Буче — 412;

В

Ваљево (сек. Никшић) — 155;
 Васојевићи — 282, 328, 349, 429;
 Вашково — 155, 158;
 Велестово — 174, 276, 378, 381, 417;
 Велики Кук (код Требињске Ластве) — 251, 267;
 Веље Брдо — 16, 93, 290, 311, 430;
 Веруша — 262;
 Вигњевићи — 275;
 Вилусе — 200, 201, 236, 237, 250, 262, 267, 293;
 Винићи (у Бјелопавлићима) — 154;
 Вирпазар — 16, 285, 303, 353, 377;

Вишеград — 216, 407, 408;
 Вјетерник (на сек. Колашин—Вјетарник) — 42, 94, 95;
 Вјетренник — 104;
 Војводина — 247;
 Вочје — 158;
 Врањина — 335;
 Врапче Поље — 159;
 Врбање — 405;
 Врховни штаб НОП одреда Југославије — 70, 91, 92, 93, 103, 122, 125, 137, 138, 139, 142, 147, 151, 152, 153, 154, 163, 164, 165, 185, 193, 194, 214, 216, 250, 254, 263, 268, 274, 279, 280, 321, 322, 327, 341, 354, 355, 357, 370, 385, 386, 396, 404, 407;
 Врлоступ — 220;
 Вртијељка — 30;
 Врточ (на сек. — Врточ Поље) — 373;

Г

Гацко — 149, 297, 321, 394, 413, 414;
 Гарач — 312;
 Гвозд — 155;
 Главни штаб НОП одреда за Босну и Херцеговину — 195, 383, 385, 387;
 Главни штаб НОП одреда Југославије — 57, 91;
 Главни штаб НОП одреда за Санџак — 137, 138, 163, 164, 357;
 Главни штаб НОП одреда за Србију — 193;
 Главни штаб НОП одреда за Црну Гору и Боку (види: „Привремена врховна комјанда Националноослободилачке војске за Црну Гору, Боку и Санџак" и „Штаб Народноослободилачких геонлских (партизанских) одреда за Црну Гору, Боку и Санџак") — 5, 6, 15, 70, 71, 72, 73, 75, 77, 85, 86, 87, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 98, 102, 103, 104, 105, 107, 108, 119, 120, 122, 125, 127, 128, 131, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 145, 146, 151, 153, 154, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 163, 164, 165, 166, 176, 178, 179, 183, 184, 185, 189, 192, 193, 194, 195, 196, 199, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 214, 215, 218, 220, 221, 222, 223, 232, 233, 234, 235, 236, 238, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 264, 265, 266, 268, 279, 284, 286, 290, 294, 296, 298, 300, 301, 302, 303, 304, 306, 308, 309, 310, 314, 315, 320, 322,

323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 331, 332, 333, 341, 342, 344, 347, 348, 349, 350, 351, 354, 357, 360, 378, 380, 383, 394, 395, 396, 397, 399, 400, 406, 410, 411, 413, 414, 415, 428;
 Голија — 321;
 Горажде — 285, 327, 346, 356, 386, 409;
 Горица (сек. Никшић) — 251;
 Горица (к. 131 —• код Подгорице) — 87, 290;
 Горица Г. н Д. — 224, 353;
 Горње Поље — 162, 373;
 Гостиље — 109, 146;
 Граб — 257, 352;
 Граб Брајнџки — 342, 379, 430;
 Градац — 298;
 Градачка Пољана — 155;
 Грађани — 106, 343, 403;
 Грапа (на сек. — Гропа) — 154;
 Граховац — 200, 321;
 Грахово — 43, 150, 160, 191, 200, 201, 221, 222, 232, 233, 236, 237, 238, 263, 264, 265, 269, 287, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 314, 316, 320, 321, 323, 325, 328, 352, 353, 358, 359, 372, 373, 375, 379, 382, 395, 404, 410, 414, 415, 417, 418, 429;
 Грбавци — 224;
 Грбаљ — 101, 143, 148;
 Гркавац (на сек. — Грковац) — 190, 306, 307, 321, 352;
 Груда — 359, 424;
 група Бјелопавлићка — 154, 155, 158;
 група Зетска — 158;
 група Кучка — 158;
 група Никшићка — 154, 158;
 група Подгоричка — 157;
 група Цетињска — 158;

Д

Далмација — 165;
 Даниловград (на сек. — Даннлов Град) — 16, 27, 96, 140, 204, 233, 251, 252, 262, 266, 267, 312, 353, 414, 430;
 Дврсник — 305, 352, 353, 404;
 дивизија III ударна НОВ Југославије — 43;
 Дивљаци — 279;
 Добродо — 158;
 Добрска Плоча — 29;
 Добрска Село — 187, 275, 303;
 Додоши — 204, 335;
 Долови — 140, 154;
 Дољани — 87;
 Доња Села — 145, 275, 405, 406;

Доње Поље — 424;
 Доњи Крај (на сек. — Д. Крај) — 424;
 Драгаљ (у Кривошијама) — 303, 305, 352;
 Драговића Поље — 158;
 Дрина (ријека) — 296, 354, 355;
 Друшићи — 28, 258, 276, 335, 379;
 Дубравица — 155;
 Дубровник — 358, 359, 414;
 Дуги Лаз — 158;
 Дујево — 276, 377, 379;
 Дукло — 322;
 Думачине — 157;

Ђ

Ђеновићи — 406;
 Ђиновићи — 278;
 Ђуричковићи — 140;

Е

Европа — 13, 14, 18, 23, 32, 110, 115, 172, 227, 229, 327, 334;
 Енглеска — 17, 25, 91, 92, 172, 180, 181, 187, 240, 280, 283, 372, 384, 385;

Ж

Жабљак — 210, 221, 232, 265, 266, 268, 269, 286, 287, 295, 332, 357, 359, 363, 364, 383, 386, 397, 415;
 Жабљак (сек. Цетње) — 335;
 Жуковица — 277;
 Жута Грета — 312;

З

Забјело — 31;
 Забрдни Тоци — 279;
 Загарац — 148, 184, 417;
 Загарац Г. — 140, 154, 176;
 Загарац Д. — 154, 178, 380;
 Заград — 155;
 Загреб — 340;
 Заграда — 140, 154, 276, 417;
 Зајасен — 232;
 Закрај — 155;
 Заостро — 159;
 Заплочје — 155;
 Заслап — 270;
 За\тао — 426;
 Звечава — 316, 352, 373;
 Зета (ријека) — 140, 154, 251, 252;
 Зета — 99, 112, 148, 154, 336;
 Зла Гора — 315;
 Златар — 119;
 Зубци — 149, 150, 221, 257, 317, 352, 359;

И

Ибричевина — 88;
Ивање — 155;
Ивањица (на сек. — Иваница) — 358;
Иванова Корита — 27, 85, 107;
Ивачев До — 157;
Италија — 13, 40, 97, 114, 248, 253, 281, 291, 393;

Ј

Јаблан — 155;
Јабланов До — 155;
Јабука — 279;
Јаворак — 155;
Јаворје — 157, 158;
Јаворовска Вода — 155;
Јагодина — 340;
Јадранско Море — 66;
Јазина — 222;
Јанков Врх — 404;
Јањ — 137, 217;
Јасен — 307, 352;
Јелин Дуб — 71, 74, 93, 95, 148, 289;
Југовине — 412;
Југославија — 14, 15, 20, 41, 43, 46, 57, 68, 70, 91, 92, 93, 103, 111, 112, 118, 122, 125, 137, 139, 147, 153, 154, 163, 165, 169, 173, 174, 178, 181, 182, 183, 185, 193, 214, 216, 228, 230, 231, 240, 248, 250, 256, 263, 272, 279, 280, 281, 282, 284, 290, 299, 302, 322, 334, 338, 340, 341, 347, 348, 349, 354, 355, 357, 366, 371, 372, 375, 385, 392, 393, 396, 406, 409;

К

Каваја — 31, 66, 164;
Калиновик — 385, 386, 409;
Калудерац — 277;
Камена Гора — 279;
Каменик — 155, 157, 194;
Катунска Нахија — 27, 86, 100, 101, 142, 144, 148, 149, 198, 202, 203, 205, 206, 235, 254, 303, 324, 325, 376, 378, 379, 381, 417, 418;
Качево — 279;
Кијев (Украјина) — 23;
Кина — 59, 60, 372;
Клобук — 201, 236, 237;
Клопот — 71, 267, 290, 353;
Клопотско Платно — 262, 267;
Клос (Албанија) — 31, 164, 179, 303;
Кнежлаз (на сек. — Кнезлаз) — 316, 352, 373;

Кфегићин Мост — 88;
Ковачки Долови — 155;
Коврен — 217, 218, 357;
Кокоти — 16, 224;
Колашин — 16, 26, 31, 39, 72, 88, 95, 148, 150, 152, 159, 160, 194, 216, 220, 221, 252, 263, 291, 329, 330, 331, 356, 412, 416, 426, 429;
Команда герилских одреда (за Подгорицу, ЈБешкопоље, Зету и Љешанску Нахију) — 112;
Комани — 148;
Конавље — 135;
Конак — 27, 105, 319, 343, 402, 403;
Коник (мост) — 88;
Копиље — 410;
Корјенићн — 271;
корпус II ударни НОВ Југославије — 290;
Косатица Г. и Д. — 138;
Котор — 27, 28, 101, 143, 149, 198, 285, 302, 382, 417;
Космач (на сек. — Вељи Козмач) — 114, 184;
Кочане — 161, 162;
Кошарице — 29;
Кошћеле — 94;
Кривача — 155;
Кривошије — 238, 305, 307, 316, 317, 352, 379, 404, 405, 406, 417, 419;
Крново — 96, 286, 353;
Круси — 30;
Крушевац (код Подгорице) — 90;
Крушевица — 305, 317, 318, 352, 373, 405;
Крш — 155, 158;
Кукуље — 217;
Кумбор — 406;
Купрес — 113, 411;
Курљај (на сек. — Закурјај и Подкурјај) — 237;
Кусиде — 161, 221;
Кута — 155;
Кучи — 93, 95, 96, 108, 147, 157, 248, 252, 262, 291, 337, 391, 426;

Л

Лазарев Крст — 154;
Лази — 155;
Ластва Г. и Д. (Требињска) — 149, 150, 200, 201, 222, 236, 237, 251, 256, 257, 267, 271, 292, 328, 351, 352;
Левер-Тара (на сек. — Левертара) — 221;
Лепенац — 138;

Либија (Африка) — 96;
 Лијева Ријека — 74, 267, 289, 291,
 330, 350, 353, 429;
 Лим (ријека) — 139, 159, 163, 164,
 217, 279, 327, 354, 355, 407;
 Лимљани — 381, 391;
 Липе — 140, 176;
 Лиса (планина) — 217;
 Лисац (на сек. — М. Лисац и В. Ли-
 сац) — 194;
 Лисина — 274;
 Ловћен — 27, 30, 85;
 Лондон — 165, 172, 408;
 Лубнице — 411, 412;
 лугови — 330;
 Лужац — 411, 412;
 Лу^аи — 158;
 Луке — 158;
 Луково — 295;
 Лупоглав — 191;
 Лутово — 71, 96, 98, 291;
 Лучице — 279;

Љевишта — 158;
 Љешанска Нахија — 16, 99, 112, 113,
 142, 148, 154, 192, 202, 204, 205, 209,
 211, 235, 258, 322, 323, 327, 336;
 Љешкопоље (на сек. — Љешко По-
 ље) — 112, 113, 148, 154, 336, 337;
 Љубовић — 90;
 Љуботињ (на сек. — Љчботин) —
 27, 85, 94, 100, 106, 145, 343, 403,
 418;
 љуботињско — Цеклинска планина
 — 99;

М

Маини — 101, 381;
 Мајевица (планина) — 292;
 Мапула — 31;
 Ман. Морачки — 158;
 Ман. Острог — 235;
 Маоче — 139;
 Марковића Лаз — 416;
 Мартинићи — 73, 75, 77, 93;
 Матаруге — 218;
 Матешево — 262, 267, 330, 331, 356,
 429;
 Међеђа — 407, 428;
 Међужваље — 155, 158;
 Међурјечје (на сек. — Међуријеч-
 је) — 157;
 Метеризн — 16, 102, 187, 258, 311;

Метохија — 247, 392;
 Мијаковићи — 138, 155, 158;
 Милочани — 162;
 Милуновићн — 157;
 Миоље Поље — 155;
 Миоче — 428;
 Младеновац — 340;
 Мојковац — 31, 95, 139, 150, 155,
 158, 220, 357;
 Момишићи — 224;
 Монголија (Азија) — 59;
 Морача (ријека) — 89, 90;
 Морача Г. — 155, 157, 158;
 Морача Д. — 155, 157, 158;
 Москва — 19, 23, 47, 74, 102, 172,
 280, 341, 419;
 Моско — 384;
 Мостар — 141, 156;
 Моштаница (ријека) — 221, 429;
 Мужовићи — 275;
 Мурина — 430;

Н

Невесиње — 178, 232;
 Негобуђа — 155, 158;
 Негобуђско Поље — 158;
 Никоновац — 158;
 Нчкшић — 16, 22, 44, 74, 94, 96, 148,
 160, 161, 166, 190, 194, 200, 201,
 221, 232, 233, 236, 250, 252, 263,
 267, 286, 287, 296, 312, 314, 315,
 322, 333, 340, 343, 349, 353, 372, 375,
 383, 414, 415, 429;
 Никшићка Жупа — 155, 158, 322;
 Нова Варош — 216, 327, 346, 351, 407;
 Новаковићи — 155, 157, 158;
 Новосеље — 277;

Њ

Његуши (на сек. — Његоши) —
 27, 28, 143, 276, 311, 400;
 Њемачка — 13, 32, 281;

О

Обзовица — 389;
 одред НОП „Бијели Павле" — 5, 6,
 210, 211, 233, 251, 265, 380, 396;
 одред НОП Босанско-херцеговачки
 — 165;
 одреди герилски — 15, 16, 19, 35, 39,
 43, 44, 47, 48, 168, 364, 365;
 одред НОП Дурмиторски — 56, 125,
 146, 149, 159, 160, 161, 190, 200,
 210, 211, 232, 238, 265, 266, 285,
 286, 287, 296, 297, 298, 332, 355;

357, 359, 360, 363, 383, 385, 386, 387, 397, 410, 415;
 одред Душки герилски — 17;
 одред НОП Зетски — 5, 6, 56, 71, 87, 93, 95, 125, 140, 146, 148, 149, 156, 159, 160, 205, 209, 210, 211, 235, 252, 262, 289, 290, 308, 328, 336, 337, 350, 361, 426;
 одред НОП Калиновички — 333, 383, 386, 410;
 одред НОП Комски — 5, 6, 56, 125, 131, 146, 150, 152, 159, 160, 211, 220, 263, 289, 329, 330, 332, 354, 355, 357, 411, 429;
 одред НОП Крагујевачки — 407;
 одред НОП Ловћенски — 5, 18, 56, 102, 104, 105, 106, 107, 125, 128, 140, 145, 146, 148, 149, 159, 160, 176, 178, 179, 183, 184, 185, 187, 192, 196, 198, 199, 202, 205, 207, 208, 209, 211, 234, 235, 238, 255, 256, 258, 259, 260, 261, 264, 284, 287, 302, 304, 309, 310, 319, 320, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 334, 342, 376, 377, 378, 379, 380, 390, 395, 399, 400, 401, 404, 419, 420, 421;
 одред Махалски (герилски) — 112;
 одред НОП Никшићки — 210, 211, 232, 233, 236, 238, 250, 251, 252, 256, 264, 286, 292, 295, 306, 308, 314, 315, 320, 322, 332, 358, 376, 383, 394, 410, 411, 413, 415, 421, 422;
 одред НОП Романијски — 333, 428;
 одред НОП Санџачки — 56, 119, 193;
 одред НОП Ужички — 68, 407;
 одред НОП Црногорски за операције у Санџаку (Црногорски оперативни одред) — 137, 138, 139, 140, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 163, 183, 193, 196, 198, 199, 206, 215, 216, 217, 225, 239, 269, 274, 279, 284, 326, 327, 345, 354, 357, 365, 399, 402, 413, 428;
 одред НОП Црногорско-санџачки — 354, 355, 399;
 одред НОП Чачански — 407;
 одред НОП Шумадијски — 407;
 Ожеговица — 276;
 Озринићи — 315, 429;
 Ораси Г. и Д. — 140, 154, 176, 177, 198, 199, 278;
 Орја Лука — 154, 252, 267;
 Орије Брдо — 154;
 Осјеченица — 200, 236, 237;
 Острог — 29;
 Оћевићи — 276;
 Очинићи — 27;
 Оџаци — 88;

П

Павлова Страна — 197;
 Пажићи — 233, 251;
 Пајков Вир — 150, 221;
 Парез (на сек. — Пареш) — 149, 221, 257, 352;
 Паштровићи — 101, 143, 148, 267, 303, 325, 379, 381, 418;
 Пелев Бријег — 98;
 Петровићи — 236, 250, 267;
 Пећ — 330, 419;
 Пива (ријека) — 64;
 Пива — 321;
 Пипери — 93, 94, 157, 190, 262, 291, 292;
 Пјешивци — 97, 221;
 Пјешчаница В. — 330;
 Плав — 430;
 Плавница — 221;
 Плана — 272;
 Пљевља — 29, 96, 137, 138, 139, 145, 154, 157, 159, 160, 163, 216, 223, 224, 246, 262, 263, 267, 268, 269, 274, 275, 279, 280, 284, 285, 295, 298, 302, 303, 306, 308, 323, 324, 325, 326, 327, 337, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 356, 357, 365, 366, 370, 378, 379, 380, 402, 417, 418;
 Подбишће — 139;
 Подбранковница — 307;
 Подвраће — 140, 141, 154, 155;
 Подгорица — 16, 22, 26, 28, 44, 87, 89, 90, 94, 95, 112, 118, 148, 154, 160, 165, 184, 190, 194, 195, 197, 198, 204, 210, 221, 225, 239, 252, 262, 263, 285, 287, 290, 291, 294, 296, 303, 308, 333, 336, 338, 349, 353, 377, 401, 419, 423, 430;
 Поди — 317;
 Полице — 88;
 Полимље — 429;
 Поља Г. и Д. (Поља Колашинска) — 37, 147, 263, 267, 331;
 Пољице (сек. Никшић) — 155;
 Попови Долови — 157;
 Поткрш — 148, 290, 353;
 Пошћење — 298;
 Прача — 409;
 Прекорница — 114, 186, 194, 275;
 Прибој — 137, 163, 216, 407;
 Привремена врховна команда Националноослободилачке војске за Црну Гору, Боку и Санџак (види: „Главни штаб НОП одреда за Црну Гору и Боку“ и „Штаб Народноослободилачких герилских (партизанских) одреда за Црну Гору,

боку и Санцак") — 15, 18, 20, 21, 22, 25, 29, 32, 33, 91, 118;
Привремени цетињски војни комитет — 29, 30, 32;
Пријепоље — 138, 216, 279, 285, 327, 349, 356, 357;
Приморје (Црногорско) — 86, 108, 148, 149, 183, 206, 319, 379, 405, 406;
Проклетије (планина) — 194;
Просени До — 276;

Р

Равна Гора — 297;
Радован Ждријело — 358;
Радењско Радовче — 157;
Радовче — 120, 135, 190, 410;
Радојња (на сек. — Радојиња) — 406;
Радомир — 275;
Радуновићи — 157;
Рађево — 155;
Раскрсница — 158;
Рваши — 28, 187, 197, 258, 421;
Редице — 158;
Ресна — 198;
Ржанички Мост — 113;
Рибаревина — 150, 221;
Рибница (рјечица) — 88;
Риђани — 429;
Ријека (у Општини петровачкој) — 277;
Ријека Пиперска — 157, 158, 361;
Ријека Режевића (у Паштровићима) — 303;
Ријека Црнојевића — 16, 27, 28, 187, 205, 285, 302, 303, 353, 377, 379, 389, 420;
Ријечани — 292, 293;
Ријечка Нахија — 43, 86, 97, 100, 148, 149;
Ријечки Град — 276, 377;
Рнм — 174, 242, 254;
Рнсан — 201, 237, 305, 306, 307, 316, 317, 321, 352, 375, 4(М);
Ровца — 39, 40, 329, 330;
Ровца Г. — 157;
Рогами Г. и Д. — 16;
Рогатица — 407, 409;
Романија (планина) — 407, 409;
Рудине (на сек. — Бијеле Рудине) — 22;
Рудо — 216, 356, 357, 361, 407, 428;
Рожај — 29;
Руишта — 140;

Русија — 23, 47, 48, 74, 109, 110, 111, 142, 143, 173, 174, 180, 181, 240, 254, 319, 348, 350, 384;

С

Савин Поток — 88;
Санцак — 5, 13, 14, 15, 16, 18, 21, 22, 25, 26, 32, 33, 36, 40, 41, 42, 50, 56, 57, 58, 59, 62, 63, 64, 67, 68, 90, 91, 100, 109, 116, 119, 120, 137, 138, 139, 140, 142, 152, 153, 154, 160, 163, 164, 166, 167, 171, 176, 179, 181, 183, 184, 185, 187, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 202, 206, 207, 209, 212, 215, 216, 217, 218, 227, 241, 243, 247, 248, 249, 250, 252, 253, 256, 263, 265, 266, 268, 269, 272, 274, 279, 281, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 291, 298, 299, 302, 306, 310, 312, 318, 319, 324, 326, 327, 331, 332, 333, 336, 337, 338, 344, 345, 348, 351, 354, 357, 365, 366, 378, 380, 387, 390, 391, 396, 399, 402, 407, 411, 413, 416, 417, 428;
Сарајево — 102, 156;
Св. Стефан — 303;
Сврчуге — 318;
Секулићи — 251;
Сеоца — 155;
Сиге — 75;
Сиљавица — 140;
Симуња — 198;
Сировац — 157, 158, 397;
Сјеница — 327, 346, 351;
Сјенокоси — 157;
Скадар — 16, 23, 31, 66, 88, 164, 165, 204, 343;
Скадарско Језеро — 204, 222, 248;
Скендер Вакуф — 191;
Слап — 140, 154;
Слатина Г. и Д. — 158;
Сливље (сек. Никшић) — 16;
Слијепач — 363, 367;
Словенија — 129, 327, 338, 339;
Смоковац — 96;
Совјетска Русија — 19, 25, 91, 92, 97, 172, 175, 280, 281, 283;
Совјетски Савез — 13, 14, 15, 17, 109, 110, 111, 115, 122, 130, 172, 240, 259, 280, 311, 319, 372, 375, 385;
Созина — 44, 45, 93, 379;
Сплна Г. и Д. — 429;
Спич — 45, 93, 379, 381;
спуж — 16;
Србија — 64, 72, 86, 100, 101, 102, 116, 129, 137, 138, 152, 163, 165, 169, 172, 173, 177, 182, 187, 193, 194, 214, 229, 247, 264, 269, 282, 284, 285,

286, 306, 325, 327, 332, 338, 340,
341, 363, 369, 371, 372, 407, 408;
Стањевнџа Рупа — 262;
Старо Село — 155;
Старче — 158;
Стнховнџи (вјероватно Шаховнџи)
— 139;
Столице — 125;
Стреканица — 190;
Стуба — 149, 150, 161, 162;
Стубица — 42, 94, 98, 148, 149, 373;
Ступови — 350;
Сутјеска — 43, 93, 262, 287;
Суторнна — 318;
Сућеска — 430; ..

Т

Тара (ријека) — 296, 354, 355, 356;
Тараш — 251, 262;
Творило — 140, 154;
Тиват — 149;
Тнрана — 31, 66;
Тифран (на сек. — Тивран) — 267;
Тодоров Дуб — 155;
Толоши — 113, 224;
Тоци — 279;
Требиње — 43, 160, 190, 221, 236,
250, 257, 307, 314, 352, 358, 359,
384;
Требишњица (ријека) — 257, 307,
351;
Трешњевнк — 331, 430;
Трешњево — 404, 420;
Тријебач — 290;
Трубјела — 221;
Тудоровнџ — 277;
Тузи — 90, 221;
Тушина (на сек. — Тушина) — 155,
158;

Ћ

Ћеклићи — 55, 143, 174;
Ћемовско Поље — 88, 89;
Ћеранића Гора — 155;
Ћорово Корито — 200;

У

Убли — 157, 276, 406, 417;
Увач — 262;
Угњи — 27;
Ужице — 194, 195, 408, 429;
Уздомир — 162;
Улићи Г. и Д. — 105, 145, 275, 389,
421;
Улцињ — 101, 143, 382;
Ускоии — 398;

Устибар — 428;
Устнпрача — 409;

Ф

Фоча — 296, 321, 327, 333, 387, 388,
409, 428;
Фрутак — 140, 154;

Х

Хан Гаранчић — 262;
Херцег Нови — 134, 136, 305, 317, 318,
352, 358, 375, 405;
Херцеговина — 16, 150, 165, 195,
307, 338, 355, 372, 373, 374, 383,
387, 409, 414;
Хисарџик — 279;
Хрватска — 327, 340, 372;

Ц

Царев Лаз — 30;
Цеклин — 26, 27, 205, 266, 389,
Цеклин Горњн — 43, 188, 275, 403,
421;
Цеклин Доњи — 28, 377, 379, 418;
Цетиње — 16, 26, 27, 28, 29, 43, 44,
46, 47, 67, 86, 87, 100, 101, 116, 144,
148, 175, 182, 184, 187, 194, 197, 198,
203, 204, 205, 210, 241, 253, 257,
258, 260, 261, 276, 285, 286, 290,
296, 302, 303, 304, 305, 311, 319, 325,
342, 343, 349, 350, 353, 379, 380,
382, 388, 389, 390, 393, 400, 401,
402, 403, 418, 419, 420, 423, 430;
Црквнне (на сек. — Црквина) —
26;
Црквице Г. и Д. (сек. Жабљак) — 65;
Црквице — 136, 160, 237, 265, 304,
305, 306, 307, 308, 316, 320, 321,
325, 352, 353, 358, 359, 382, 404,
406, 410, 415, 429;
Црмннца — 22, 87, 102, 106, 148, 176,
183, 206, 303, 304, 311, 349, 379,
381, 389;
Црмшгчка Нахија — 149;
Црна Гора — 5, 6, 9, 11, 13, 14, 15,
16, 18, 19, 20, 21, 22, 25, 26, 27, 30,
31, 32, 33, 36, 37, 40, 41, 42, 44, 47,
49, 50, 57, 58, 59, 62, 63, 64, 65, 66,
67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 77, 78,
80, 85, 86, 88, 90, 91, 92, 93, 94, 96,
97, 98, 100, 101, 102, 103, 104, 107,
108, 109, 112, 115, 116, 118, 119, 120,
121, 122, 125, 127, 128, 129, 131, 137,
138, 139, 141, 142, 145, 146, 147, 151,
152, 153, 155, 157, 158, 159, 160, 161,
163, 164, 166, 167, 171, 172, 174, 176,

177, 179, 181, 183, 185, 192, 193, 194, 195, 196, 199, 202, 205, 208, 210, 211, 214, 215, 218, 220, 221, 222, 227, 230, 231, 232, 233, 234, 236, 238, 240, 241, 242, 243, 247, 248, 219, 250, 252, 253, 254, 256, 259, 263, 264, 265, 266, 268, 269, 272, 274, 280, 282, 284, 285, 286, 287, 289, 290, 294, 296, 298, 299, 300, 301, 302, 304, 306, 309, 311, 312, 313, 314, 315, 320, 322, 324, 326, 327, 328, 329, 333, 334, 336, 337, 338, 339, 341, 342, 344, 347, 348, 349, 350, 351, 354, 357, 360, 361, 366, 367, 370, 371, 374, 380, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 399, 400, 406, 409, 410, 411, 413, 414, 416, 417, 428;

Црна Гора (село у Срезу шавничком) — 65;

Цуце — 142, 143, 174, 178, 205, 221, 238, 254, 256, 259, 265, 285, 303, 325, 376, 404, 417, 419, 420;

Ч

Чајнице — 356, 386;

Чакор — 330, 430;

Чамин До — 277;

Чево — 27, 30, 142, 143, 204, 417;

Челина — 307;

Челобрдо — 278;

чета Барска — 382;

чета Бјелопољска — 138, 217;

чета Боково-косијерска — 388;

чета Добростичка — 318;

чета Добрска — 305;

чета Доњо-брскутска — 426;

чета Зубачка — 292;

чета Јеленачка — 396;

чета „Јован Томашевић" — 108;

чета Катунска — 176, 177, 417;

чета Љеворечка — 289, 330;

чета Љешкопољско-љешанска — 345;

чета Љуботињска — 177, 388;

чета Мојковачка — 155, 158;

чета Нововарошка — 138;

чета Орашко-штитарска — 199;

чета Пљеваљска — 137, 138, 218, 279, 326, 345;

чета Подгоричка — 354;

чета Пријепољска — 137, 138;

чета Приморска — 318;

чета Приморско-црмничка — 177;

чета Посавска — 407;

чета Ријечка — 93, 252;

чета Соколска — 177;

чета Ужничка — 407;

чета Фочанска — 296;

чета Цеклинска — 105, 177, 388;

чета Црмничка — 99, 106;

Џ

Џивари — 358;

Ш

Шавник — 16, 17, 31, 96, 154, 155, 158, 160, 232, 233, 263, 286, 297, 298, 333, 353;

Шарена Плоча — 267;

Шаховићи — 16, 138, 139, 159, 217;

Шпанија — 59, 60, 311;

Штаб Народноослободилачких герилских (партизанских) одреда за Црну Гору, Боку и Санџак; штаб Народноослободилачких партизанских (герилских) одреда за Црну Гору, Боку и Санџак (види: „Главни штаб НОП одреда за Црну Гору и Боку" и „Привремена врховна команда Националноослободилачке војске за Црну Гору, Боку и Санџак") — 42, 50, 57, 58, 59, 61, 63, 67, 91;

Штедим_____429"

Штитари — 260, 277, 324, 401, 402, 418;

Штитарица (ријека) — 221;

Штитовица — 155;

Шћепан Поље — 296, 297, 383, 386, 387, 388;

Шћепаница — 353;

Шума — 358;

С А Д Р Ж А Н И Е

445

	Страна
Наређење штаба Герилских одреда за Црну Гору, Боку и Санџак од септембра 1941 године — — — — — — — — — —	42
Из извјештаја Мјесног комитета КПЈ за Срез цетињски од 1 октобра 1941 год. Покрајинском комитету КПЈ за Црну Гору, Боку и Санџак — — — — — — — — — —	42
„Народна борба“ бр. 2 од 1 октобра 1941 год. о успјесима и херојству црногорских партизана у борби против окупатора —	44
Чланак „Народне борбе“ од 1 октобра 1941 год. о злочинима издајника •црногорског народа — — — — — — — — — —	46
Упутство штаба Народноослободилачких партизанских одреда за Црну Гору, Боку и Санџак од октобра 1941 год. за организацију партизанске војске — — — — — — — — — —	50
Упутство штаба Народноослободилачких партизанских одреда за Црну Гору, Боку и Санџак од октобра 1941 год. за израду мобилизационих спискова — — — — — — — — — —	58
Упутство штаба Народноослободилачких партизанских одреда за Црну Гору, Боку и Санџак од октобра 1941 год. за рад политичких комесара — — — — — — — — — —	59
Директива Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору, Боку и Санџак од октобра 1941 год. о најважнијим задацима партизанских организација — — — — — — — — — —	62
Писмо Моше Пијада Радоју Дакићу од 9 октобра 1941 године — —	64
Проглас Мјесног комитета КПЈ за Срез цетињски од 15 октобра 1941 године — — — — — — — — — —	65
Наређење штаба Ловћенске НОП бригаде од 19 октобра 1941 год. за поступак по најновијим упутствима штаба НОП одреда за Црну Гору, Боку и Санџак — — — — — — — — — —	67
Писмо Централног комитета КПЈ од 22 октобра 1941 год. Покрајинском комитету КПЈ за Црну Гору, Боку и Санџак — — —	68
Наредба Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 25 октобра 1941 године — — — — — — — — — —	70
„Саопштење“ бр. 1 Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 26 октобра 1941 год. о резултатима борбе на Јелином Дубу и преговорима са Командом окупаторских трупа у Црној Гори — — — — — — — — — —	71
Директива Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору, Боку и Санџак од 26 октобра 1941 год. о политичким и организационим припремама за даљу борбу против окупатора и његових слугу — — — — — — — — — —	78
Наредба штаба Ловћенске НОП бригаде од 26 октобра 1941 год. о организацијој служби везе и обуци старјешинског кадра —	80
Наређење штаба Ловћенске НОП бригаде од 27 октобра 1941 год. за извиђачко-посадај италијанске посаде на Ивановим Коритима — — — — — — — — — —	85
Извјештај штаба Ловћенске НОП бригаде од 27 октобра 1941 год. Главног штабу НОП одреда за Црну Гору и Боку о политичкој ситуацији на подручју бригаде — — — — — — — — — —	85
Извјештај Градског комитета КПЈ за Подгорницу од октобра 1941 год. штабу Љешкопољског батаљона Зетског НОП одреда о јачини, распореду и наоружању италијанског гарнизона у Подгорици — — — — — — — — — —	87

	Страна
„Саопштење" бр. 2 од октобра 1941 год. о оснивању Главног штаба народноослободилачких партизанских одреда за Црну Гору и Боку — — — — —	90
Приједлог Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од октобра 1941 год. Ерховном штабу НОП одреда Југославије за одавање признзња партизанима и јединицама који су се нарочито истакли — — — — —	93
Из „Саопштења" бр. 2 Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од октобра 1941 год. о борбама у Црној Гори — —	94
„Саопштење" Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од октобра 1941 год. о злочинима окупатора и његових помагача над црногорским народом — — — — —	96
Приједлог штаба батаљона „Бајо Пивљанин" од 30 октобра 1941 год. штабу Ловћенске НОП бригаде за реорганизацију батаљона — — — — —	99
Извјештај Окружног комитета КПЈ за Цетињски округ од 31 октобра 1941 год. Покрајинском комитету КПЈ за Црну Гору, Боку и Санџак — — — — —	100
Наредба Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 31 октобра 1941 год. о прослави Октобарске револуције — —	102
Наредба штаба Ловћенског НОП одреда од 31 октобра 1941 године	104
Одлука штаба Ловћенског НОП одреда од 1 новембра 1941 год. о формирању самосталне чете у Црмници — — — — —	106
Наређење Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 2 новембра 1941 год. штабу Ловћенског НОП одреда за енергичну борбу против народних издајника и стално извођење акција против окупатора — — — — —	107
Проглас Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору, Боку и Санџак од 3 новембра 1941 год. поводом 24-годишњице Октобарске револуције — — — — —	109
Извјештај Команде партизанских група са Подгоричког подручја од 3 новембра 1941 год. Мјесном комитету КПЈ за Срез подгорички — — — — —	112
Проглас Окружног комитета КПЈ за Цетињски округ од новембра 1941 год. поводом мучког убиства Ника Роловића и љуба Лаличића — — — — —	114
Директива Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору, Боку и Санџак од новембра 1941 год. Окружном комитету КПЈ за Округ подгорички — — — — —	116
Извјештај Ивана Милутиновића од 6 новембра 1941 год. Централном комитету КПЈ о стању у Црној Гори — — — — —	118
Директива Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору, Боку и Санџак од новембра 1941 год. за правилну распојелу чланова Партије поводом формирања партизанских јединица за операције ван Црне Горе — — — — —	120
Закључци са пленарног састанка Среског одбора Црногорске народне омладине за Срез подгорички од 10 новембра 1941 године — — — — —	121
Наредба бр. 4 Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 11 новембра 1941 год. о реорганизацији војних јединица —	125

	Страна
Наређење Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 11 новембра 1941 год. штабу Ловћенског НОП одреда — —	128
Директивно писмо Извршног одбора Црногорске народне омладине за Срез подгорички од 11 новембра 1941 године — — —	129
Упутство Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 12 новембра 1941 год. за ослобођење и одбрану насељених мјеста	131
Извјештај Мјесног комитета КПЈ — Херцег Нови од новембра 1941 год. Окружном комитету КПЈ за Округ никшићки — —	134
Наређење делегата Врховног штаба НОП одреда Југославије од 13 новембра 1941 год. Главном штабу НОП одреда за Санџак о припремама за напад Црногорског одреда на Пљевља —	137
Наређење Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 13 новембра 1941 год. о покрету Ловћенског батаљона за Санџак	140
Извјештај Окружног комитета КПЈ за Цетињски округ од 13 новембра 1941 год. Покрајинском комитету КПЈ за Црну Гору, Боку и Санџак о стању на подручју комитета — — —	142
Писмо штаба Ловћенског НОП одреда од 15 новембра 1941 год. штабу батаљона „Баја Пивљанин“ — — — — — — —	145
Записник о савјетовању Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку са командантима и политичким комесарима одреда од 15 новембра 1941 године — — — — — — —	146
Поздрави упућени са савјетовања Главног штаба за Црну Гору и Боку — — — — — — — — — — — — —	153
Наређење Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 15 новембра 1941 год. за покрет јединица Никшићке и Бјелопавлићке групе у правцу Пљеваља — — — — — — —	154
Наређење Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 15 новембра 1941 год. за покрет јединица Подгоричке групе у правцу Пљеваља — — — — — — — — — — — — —	157
Наређење Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 15 новембра 1941 год. за предузимање акција ради олакшања заузимања Пљеваља — — — — — — — — — — — — —	159
Извјештај штаба Дурмиторског НОП одреда од новембра 1941 год. о борбама на Стуби и око Никшића — — — — — — —	161
Извјештај Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 20 новембра 1941 год. Врховном штабу НОП одреда Југославије о закључцима савјетовања Главног штаба са штабовима одреда и формирању Црногорског одреда за операције у Санџаку — — — — — — — — — — — — — — — — —	163
Директивно писмо Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору, Боку и Санџак од 20 новембра 1941 године — — — — — — —	166
Проглас Окружног комитета КПЈ за Цетињски округ од 20 новембра 1941 године — — — — — — — — — — — — —	172
Извјештај штаба Ловћенског НОП одреда од 20 новембра 1941 год. Главном штабу НОП одреда за Црну Гору и Боку о поласку Ловћенског батаљона за Санџак — — — — — — — — — — — — —	176
Проглас Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору, Боку и Санџак од 21 новембра 1941 године — — — — — — — — — — — — —	179
Наређење Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 20 новембра 1941 год. штабу Ловћенског НОП одреда — — — — — — — — — — — — — — — — —	183

	Страна
Наређење штаба Ловћенског НС П одреда од 21 новембра 1941 год. за предузимање војних и политичких мјера у вези одласка јединица за Санџак — — — — —	185
Извјештај бироа ћелије општине Ријеке Црнојевића од 22 новембра 1941 год. Окружном комитету КПЈ за Цетињски округ о стању у општини после одласка јединица за Санџак — —	187
Директивно писмо Окружног комитета КПЈ за Округ подгорички од 23 новембра 1941 године — — — — —	188
Писмо команданта Граховског батаљона од 24 новембра 1941 год. штабу Катунског батаљона о потреби садејства у борби против окупатора — — — — —	190
Наредба штаба Граховског батаљона од 24 новембра 1941 год. о забрани ширења алармантних вијести и трговине с окупатором — — — — —	191
Наређење Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 25 новембра 1941 год. штабу Ловћенског НОП одреда за прикључење горњољешанских партизана ЈБешанском батаљону	192
Извјештај Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 26 новембра 1941 год. Врховног штабу НОП одреда Југославије о војно-политичкој ситуацији у Црној Гори и задацима Црногорског НОП одреда упућеног за Санџак — — — —	193
Наређење штаба Ловћенског НОП одреда од 26 новембра 1941 год. за појачано извођење акција на комуникацијама — — —	196
Одговор штаба Ловћенског НОП одреда од 26 новембра 1941 год. селацима села Ораха — — — — —	198
Извјештај штаба Граховског батаљона Дурмиторског НОП одреда од 26 новембра 1941 год. о борбама на сектору Билећа — Грахово — — — — —	200
Извјештај штаба Ловћенског НОП одреда од 27 новембра 1941 год. Главног штабу НОП одреда за Црну Гору и Боку о стању на подручју одреда — — — — —	202
Наређење Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 28 новембра 1941 год. о укидању принципа изборности командног кадра, именовању штаба ЈБешанског батаљона и непосредним задацима Ловћенског одреда — — — — —	208
Наредба Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 29 новембра 1941 године — — — — —	210
Преглед бројног стања, наоружања и командног састава Црногорског НОП одреда за операције у Санџаку од новембра 1941 године — — — — —	215
Из извјештаја штаба Црногорског НОП одреда од 29 новембра 1941 год. Врховном штабу НОП одреда Југославије о стању одреда и оперативној идеји напада на Пљевља — — — —	216
Извјештај команде Бјелопољске чете од 29 новембра 1941 год. Обласном комитету КПЈ за Санџак о резултатима масовно-политичког рада чете — — — — —	217
Одговор на проглас Пирџица Биролиа — чланак из „Саопштења“ Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од новембра 1941 године — — — — —	218
„Саопштење“ бр. 3 Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од новембра 1941 год. о смрти Алексе Ђиласа — —	220

	Страна
„Саопштење" бр. 3 Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од новембра 1941 год. о борбама и диверзијама црногорских партизана — — — — —	221
Чланак из „Саопштења" бр. 3 Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од новембра 1941 год. о заштити народа и борби против шпекулације — — — — —	222
Извјештај бироа Љешкопољске ћелије од новембра 1941 год. Мјесном комитету КПЈ за Срез подгорички — — — — —	223
Извјештај бироа Зетске партијске ћелије од новембра 1941 год. Окружном комитету КПЈ за Подгорички округ — — — — —	225
Писмо Централног комитета КПЈ од 10 новембра 1941 год. Покрајинском комитету КПЈ за Црну Гору, Боку и Санџак — — — — —	227
Писмо Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 30 новембра 1941 год. штабу Никшићког НОП одреда — — — — —	232
Писмо Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 30 новембра 1941 год. штабу Ловћенског НОП одреда у вези формирања Љешанског батаљона — — — — —	234
Недјељни извјештај штаба Никшићког НОП одреда од 30 новембра 1941 год. о борбама око Грахова — — — — —	236
Писмо штаба Орјенског батаљона Никшићког НОП одреда од 30 новембра 1941 год. штабу Ловћенског НОП одреда о потреби садејства на терену Кривошија — — — — —	238
Извјештај бироа Градског комитета КПЈ за Подгорицу од 30 новембра 1941 год. Мјесном комитету КПЈ за Срез подгорички о стању у граду — — — — —	239
Чланак „Народне борбе" од децембра 1941 год. о издајницима Народно-ослободилачке борбе — — — — —	240
Чланак „Народне борбе" од децембра 1941 год. о карактеру и задацима народноослободилачких одбора — — — — —	243
Чланак „Народне борбе" од децембра 1941 год. о пажњи народа према рањеним партизанима са Пљеваља — — — — —	246
Чланак „Народне борбе" од децембра 1941 год. о проблему исхране на ослобођеној територији — — — — —	247
Извјештај Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 1 децембра 1941 год. Врховном штабу НОП одреда Југославије о борбама у Црној Гори — — — — —	250
Писмо Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору, Боку и Санџак од 1 децембра 1941 год. Окружном комитету КПЈ за Цетињски округ о неправилностима у раду Окружног комитета и Штаба одреда — — — — —	253
Саопштење штаба Граховског батаљона Никшићког НОП одреда од 2 децембра 1941 год. о ослобођењу Ластве — — — — —	256
Из извјештаја бироа партиске ћелије општине Ријеке Црнојевића од 2 децембра 1941 год. Мјесном комитету КПЈ за Срез цетињски — — — — —	257
Писмо штаба Ловћенског НОП одреда од 3 децембра 1941 год. Крсту Поповићу — — — — —	258
Писмо штаба Ловћенског НОП одреда од 3 децембра 1941 год. Миловану Вујовићу — — — — —	260
Обавјештење штаба Зетског НОП одреда од 3 децембра 1941 год. о борбама у Кучима, код Вилуса и на Тарашу — — — — —	262

Из извјештаја Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 4 децембра 1941 год. Врховном штабу НОП одреда Југославије — — — — —	263
Наређење Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 4 децембра 1941 год. штабу Никшићког НОП одреда — —	264
Из „Билтена“ бр. 4 штаба Дурмиторског НОП одреда од 6 децембра 1941 год. о раду Шавничког среског народног одбора — —	266
„Саопштење“ бр. 4 Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 7 децембра 1941 год. о борбама и диверзним акцијама црногорских партизана — — — — —	266
Похвала учесницима у борбама код Вилуса, Петровића и Великог Кука — — — — —	267
Писмо друга Моше Пијада од 7 децембра 1941 год. другу Титу о ситуацији на Жабљаку после неуспјелог напада на Пљевља	268
Закључци са конференције општинског НОО и делегата сеоских НОО Граховске општине од 7 децембра 1941 године — —	269
Писмо Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору, Боку и Санџак од 8 децембра 1941 год. Централном комитету КПЈ — —	272
Списак бораца и руководиоца Ловћенског батаљона Црногорског НОП одреда погинулих на Пљевљима 1 децембра 1941 године — — — — —	274
Наређење Врховног штаба НОП одреда Југославије од 9 децембра 1941 год. Оперативном штабу Црногорског НОП одреда —	279
Проглас Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору, Боку и Санџак од 9 децембра 1941 године — — — — —	280
Обавјештење Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 9 децембра 1941 год. о борби на Пљевљима и одређивање задатака Ловћенском одреду у вези настале војно-политичке ситуације у Србији и Црној Гори — — — — —	284
Наређење Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 9 децембра 1941 год. штабу Никшићког НОП одреда за чврсто држање обруча око Никшића и помагање болнице на Жабљаку — — — — —	286
Извјештај штаба батаљона „Царев Лаз“ од 9 децембра 1941 год. штабу Ловћенског НОП одреда о стању батаљона и спремности народа за борбу — — — — —	287
Наређење штаба Зетског НОП одреда од 9 децембра 1941 год. команди Љеворечке чете за извођење акција и појачања будности према четницима — — — — —	289
Извјештај штаба Зетског НОП одреда од 10 децембра 1941 год. Главном штабу НОП одреда за Црну Гору и Боку о изведеним акцијама — — — — —	290
Извјештај Општинског народноослободилачког одбора Општине граховске од 10 децембра 1941 год. о организацији и начину снабдијевања партизанске болнице у Ријечанима — — —	292
Извјештај Мјесног комитета КПЈ за Срез подгорички од 11 децембра 1941 год. о намирницама које срески одбор НОФ-а ставља на расположење Главном штабу НОП одреда за Црну Гору и Боку — — — — —	294
Поздрав рањеницима на Жабљку од бораца Луковског батаљона Никшићког НОП одреда — — — — —	295

	Стр.
„Билтен” бр. 5 штаба Дурмиторског НОП одреда од 11 децембра 1941 год. о партизанској активности у Срезу фочанском —	296
Одлуке Шавничког среског НОО објављене у „Билтену” штаба Дурмиторског НОП одреда од 11 децембра 1941 године —	297
Директива Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору, Боку и Сан- цак од 12 децембра 1941 године — — — — —	298
Наредба Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 12 децембра 1941 године — — — — —	300
Извјештај штаба Ловћенског НОП одреда од 12 децембра 1941 год. Главном штабу НОП одреда за Црну Гору и Боку — — —	302
Обавјештење Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 12 децембра 1941 год. штабу Ловћенског НОП одреда о ре- зултатима борби на сектору Грахово—Црквице и наређење за вршење диверзија и појачање будности према неприја- тељу — — — — —	304
Извјештај штаба Граховског батаљона од 12 децембра 1941 год. штабу Никшићког НОП одреда о борбама на сектору Гра- хово — Црквице — Рисан — — — — —	306
Из извјештаја бироа Градског комитета КПЈ за Подгорицу од 12 децембра 1941 год. Мјесном комитету КПЈ за Срез подго- рички — — — — —	308
Наређење штаба Ловћенског НОП одреда од 14 децембра 1941 године — — — — —	309
„Омладински покрет” бр. 1 од 15 децембра 1941 год. о омладин- цима херојски палим у дотадашњој борби — — — — —	310
Чланак из „Омладинског покрета” бр. 1 од 15 децембра 1941 год. о рушењу пута Данилов Град — Никшић — — — — —	312
Директива Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору, Боку и Сан- цак од децембра 1941 год. о евакуацији становништва и по- кретне имовине из зона које се налазе под непосредним ударом окупаторске војске — — — — —	312
Извјештај штаба Никшићког НОП одреда од 15 децембра 1941 год. Главном штабу НОП одреда за Црну Гору и Боку — — —	314
Извјештај Мјесног комитета КПЈ за Срез бокопоторски од децем- бра 1941 год. Окружном комитету КПЈ за Никшићки округ о борбама на сектору Рисан—Црквице—Грахово — — —	316
Ођјашњење штаба Ловћенског НОП одреда од 16 децембра 1941 год. о томе кога треба сматрати петоколонашем — — —	319
Извјештај штаба Никшићког НОП одреда од децембра 1941 год. Главном штабу НОП одреда за Црну Гору и Боку о ставу према четницима и борбама на сектору Црквице—Грахово —	320
Писмо политичког комесара Ловћенског НОП одреда од 17 децембра 1941 год. делегату Врховног штаба НОП одреда Југославије при Главном штабу за Црну Гору и Боку — — — — —	322
Извјештај штаба Ловћенског НОП одреда од 17 децембра 1941 год. Главном Штабу НОП одреда за Црну Гору и Боку — —	324
Обавјештење Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 18 децембра 1941 год. штабу Ловћенског НОП одреда о на- шим и непријатељским губицима у борби на Пљевљима и нај- важнијим војно-политичким задацима одреда — — —	326

	Стр.
Извјештај делегата Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 18 децембра 1941 год. о војно-политичкој ситуацији на територији Комског одреда — — — — —	329
Писмо штаба Дурмиторског НОП одреда од 18 децембра 1941 год. штабу Никшићког НОП одреда — — — — —	332
Писмо Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору, Боку и Санџак од 19 децембра 1941 год. Окружном комитету КПЈ за Округ подгорички у вези растурања летака међу италијанским војницима — — — — —	333
Из записника са састанка бироа ћелије батаљона „Царев Лаз“ Ловћенског НОП одреда од 19 децембра 1941 године — — —	334
Писмо Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору, Боку и Санџак од 20 децембра 1941 год. Окружном комитету КПЈ за Округ подгорички — — — — —	336
Инструкција Покрајинског комитета СКОЈ-а за Црну Гору, Боку и Санџак од децембра 1941 год. за рад међу омладином —	338
Извјештај штаба батаљона „Бајо Пивљанин“ од децембра 1941 год. штабу Ловћенског НОП одреда — — — — —	342
„Саопштење“ Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 21 децембра 1941 год. о борби за Пљевља — — — — —	344
Саучешће Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку породицама партизана погинулих на Пљевљима — — — — —	347
Чланак из „Саопштења“ бр. 5 Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 21 децембра 1941 год. о народним издајницима — — — — —	349
„Саопштење“ Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 21 децембра 1941 год. о борбама црногорских партизана —	351
Наређење Врховног штаба НОП одреда Југославије од 21 децембра 1941 год. Главног штабу НОП одреда за Црну Гору и Боку — — — — —	354
Наређење Врховног штаба НОП одреда Југославије од 21 децембра 1941 год. о формирању и задацима штаба Црногорско-санџачког НОП одреда — — — — —	355
Извјештај штаба Граховског батаљона од 21 децембра 1941 год. штабу Никшићког НОП одреда о борбама на сектору Црквице—Грахово и Радован Ждријелу — — — — —	358
Наређење штаба Дурмиторског НОП одреда од 21 децембра 1941 год. за прикупљање неисправног оружја, телефонске жице и података за историску грађу — — — — —	359
Писмо Радована Поповића, борца Прве пролетерске бригаде од 21 децембра 1941 год. партизанима свога краја — — — — —	361
„Билтен“ бр. 6 штаба Дурмиторског НОП одреда од 22 децембра 1941 год. о новостима са подручја одреда — — — — —	363
Из „Билтена“ бр. 6 штаба Дурмиторског НОП одреда од 22 децембра 1941 год. о борби против шпекулације — — — — —	364
Чланак из „Билтена“ бр. 6 штаба Дурмиторског НОП одреда од 22 децембра 1941 год. о војној болници на Жабљаку — — —	364
Списак партизана из Језерошаранског батаљона Црногорског НОП одреда погинулих у борби за Пљевља — — — — —	365
Писмо Централног комитета КПЈ од 22 децембра 1941 год. Покрајинском комитету КНЈ за Црну Гору, Боку и Санџак —	366

	Стр.
Ироглас Окружног комитета КПЈ за Никшићки округ од 22 децембра 1941 године — — — — —	372
Писмо штаба Ловћенског НОП одреда од 22 децембра 1941 год. штабу Орјенског батаљона Никшићког НОП одреда поводом тражења помоћи и садејства против Италијана — — —	376
Извјештај штаба батаљона „Царев Лаз“ од 22 децембра 1941 год. штабу Ловћенског НОП одреда о непријатељским снагама и дотадашњим људским и материјалним жртвама на подручју батаљона — — — — —	377
Извјештај штаба Ловћенског НОП одреда од 23 децембра 1941 год. Главном штабу НОП одреда за Црну Гору и Боку о војно-политичком стању и изведеним акцијама на територији одреда — — — — —	378
Извјештај Окружног комитета КПЈ за Цетињски округ од децембра 1941 год. Покрајинском комитету КПЈ за Црну Гору, Боку и Санџак о стању у Цетињском и Барском срезу —	380
Наређење штаба Дурмиторског НОП одреда од 23 децембра 1941 год. штабу Планинописког батаљона — — — — —	383
Проглас Вучедолског народноослободилачког одбора од 23 децембра 1941 године — — — — —	384
Наређење Врховног штаба НОП одреда Југославије од 25 децембра 1941 год. штабу Дурмиторског НОП одреда за упућивање два батаљона према Калиновику — — — — —	385
Наређење штаба Дурмиторског НОП одреда од 25 децембра 1941 год. штабу Планинописког батаљона о будности према четницима и држању везе са партизанима у источној Босни	386
Наредба команданта Планинописког батаљона Дурмиторског НОП одреда од 25 децембра 1941 год. о контроли пролазника за Фочански срез — — — — —	387
Извјештај секретара бироа партиске организације батаљона „13 јули“ од децембра 1941 год. Окружном комитету КПЈ за Срез цетињски о стању у батаљону — — — — —	388
Писмо Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору, Боку и Санџак од 26 децембра 1941 год. Окружном комитету КПЈ за Цетињски округ о давању помоћи Скадарском комитету КП Албаније	390
Проглас Окружног комитета КПЈ за Округ цетињски од децембра 1941 год. албанским војницима у италијанској служби —	391
Наређење Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 26 децембра 1941 год. штабу Никшићког НОП одреда о начину пружања помоћи Народноослободилачком покрету у Гатачком срезу — — — — —	394
Писмо Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 26 децембра 1941 год. штабу Ловћенског НОП одреда — — —	395
Писмо штаба Дурмиторског НОП одреда од 26 децембра 1941 год. партизанима села Сировца и Бара за правилно схватање одлуке о постављању командног кадра — — — — —	397
Обавјештење Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 27 децембра 1941 год. о расформирању Црногорског НОП одреда — — — — —	399
Наређење штаба Ловћенског НОП одреда од 27 децембра 1941 год. штабу батаљона „Царев Лаз“ за спречавање лифровања намирница окупатору — — — — —	400

	Стр.
Извјештај штаба батаљона „Бајо Пвљанин“ од 27 децембра 1941 год. штабу Ловћенског НОИ одреда — — — — —	401
Извјештај штаба Катунског батаљона од 27 децембра 1941 год. штабу Ловћенског НОП одреда о борбама против Италијана у реону села Трешњева — — — — —	404
Извјештај Мјесног комитета КПЈ — Херцег Нови од 27 децембра 1941 год. Окружном комитету КПЈ за Округ никшићки о стању на свом подручју — — — — —	405
Писмо Врховног штаба НОП одреда Југославије од децембра 1941 год. Главном штабу НОП одреда за Црну Гору и Боку —	406
Наређење штаба Никшићког НОП одреда од децембра 1941 год. штабу Граховског батаљона за достављање извјештаја о ситуацији на сектору Црквнице—Грахово — — — — —	410
Писмо делегата Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору, Боку и Санџак при Окружном комитету КПЈ за Колашински округ делегату Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку о стању у Срезу беранском — — — — —	411
Писмо Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 30 децембра 1941 год. штабу Никшићког НОП одреда о задацима Одреда и Жупопивског батаљона — — — — —	413
Писмо штаба Никшићког НОП одреда од 30 децембра 1941 год. штабу Дурмиторског НОП одреда — — — — —	415
Инструкција Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору, Боку и Санџак од 31 децембра 1941 год. Мјесном комитету КПЈ за Срез колашински за појачање политичког рада у масама —	416
Извјештај Окружног комитета КПЈ за Цетињски округ од 31 децембра 1941 год. Покрајинском комитету КПЈ за Црну Гору, Боку и Санџак — — — — —	417
Наређење штаба Ловћенског НОП одреда од 31 децембра 1941 год. штабу Катунског батаљона за појачање борбе против окупатора и домаћих издајника — — — — —	419
Из извјештаја бироа партиске ћелије општине Ријека Црнојевића од 31 децембра 1941 год. Мјесном комитету КПЈ за Срез цетињски — — — — —	420
Наређење штаба Никшићког НОП одреда од децембра 1941 год. штабу Пјешивачког батаљона — — — — —	421
Из директнве Окружног комитета КПЈ за Подгорички округ од децембра 1941 год. о раду међу женама — — — — —	422
Мјесечни извјештај Цетињског градског одбора НОФ-а Мјесном комитету КПЈ за Срез цетињски — — — — —	423
Из извјештаја Братоножићко-брскутске партиске ћелије од децембра 1941 год. о стању на подручју ћелије — — — — —	425
Извјештај бироа партиске организације Доњоцеклинског батаљона од децембра 1941 год. Окружном комитету КПЈ за Цетињски округ о раду и стању на подручју батаљона — — — — —	427
Из „Саопштења“ бр. 6 Главног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од 12 јануара 1942 год. о партизанским борбама , и акцијама — — — — —	428
Објашњење скраћеница — — — — —	431
Регистар — — — — —	435